

**AZERBAYCAN CUMHURİYETİ TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİ TARAFINDAN DESTEKLENEN
BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ**

27 EYLÜL-10 KASIM 2020

KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

Proje No: ASÇM/165/20

**Proje Yürütücüsü
Doç. Dr. Vefa KURBAN
Ege Üniversitesi
Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü
Sosyal, Ekonomik ve Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı**

**Proje Tamamlama Raporu
Mayıs-2021**

DİZİN

- Kapak
- Proje Başvuru Formu
- Cevabi Yazı
- Proje Kabul Mazbatası
- Proje Sözleşmesi
- Proje Bütçe Kalemleri
- Ara Rapor 1 & Ara Rapor 2
- Proje Tamamlama ve Sonuç Raporu
- Tafsilatlı Araştırma Raporu (206 sayfa)

Makaleler

- **Vefa KURBAN & Oğuzhan ERGÜN** Algı ve Olgu Arasında Karabağ Zaferi Silahlı Savaştan Silahlı Siyasete Azerbaycan
- **Khazar İBRAHİM & Nigar SHIRALIZADE** Azerbaijan's Long Search For Justice: International Responsibility Of Building Lasting Peace In The South Caucasus
- **Telman NUSRETOĞLU** Karabağ Zaferi ve Güney Kafkasyada Şekillenen Yeni Güç Dengesi
- **Hamit ÖZMAN** Karabağ Savaşı Öncesi Dünyada Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler ve Dağlık Karabağ Bölgesinin Stratejik Önemi
- **Ünsal DEMİRBAŞ** 2020'de Hınçak ve ASALA'yı Hatırlatan Ermeni Stratejisi Ekolojik Terör

Proje Başvuru Tarihi

27.11.2020

PROJE BAŞVURU FORMU

Projenin Başlığı	27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI
Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN - T.C.-61711491594 (vefa_rzayeva@yahoo.com)
Birim/Bölüm/ABD (¹)	Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı
Araştırmacı(lar)	1. Doç.Dr.Telman NUSRETOĞLU - AZE09175055 (telman.guliyev@khazar.org) 2. Arş. Gör. Seçil ÖRAZ BEŞİKÇİ -T.C.10619749276 (seciloraz@hotmail.com) 3. Arş.Gör.Recep Efe ÇOBAN - T.C.52078214650 (recepfeceban@gmail.com) 4. Dr. Hamit ÖZMAN – T.C.18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr) 5. Çağdaş VAROL - T.C.39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com) 6. Gülümser TOPAL - T.C.29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com) 7. Bardia BEYĞİ - T.C.99095522450 (shervin.joker77@gmail.com) 8. Ünsal DEMİRBAŞ - T.C.19853292784 (catlises@gmail.com) 9. Pınar KESKİN - T.C.27406532638 (pinarskn78@gmail.com) 10. Delal IRGIT -T.C.41816013150 (delalirgit@gmail.com) 11. Nigar Shiralizade -T.C.99982502510(nigar.shiralizade@gmail.com)
Proje Grubu	( ) Fen ve Mühendislik Bilimleri ( ) Tıp ve Sağlık Bilimleri (*) Sosyal Bilimler
Proje Süresi	5 ay
Proje Başlangıç ve Öngörülen Bitiş Tarihleri	01.12.2020-03.05.2021

(¹) Proje yürütücüsünün görev yaptığı birim, bölüm ve anabilim dalı belirtilmelidir.

1. ÖZET ve ANAHTAR KELİMELER:

Özet

İkinci Dünya Savaşı'nın topyekûn yıkıcılığının ardından dünya sistemine iki kutuplu dünya düzeni hâkim oldu. Ama sistemin iki ayağından biri çöküp SSCB dağıldığında yeni bir süreç başladı. 29 yıllık bir mazisi olan bu süreç ise sancılıyla gelmişti, çünkü dağılan Sovyetler Birliği'nden dünyaya miras olarak büyük ihtilaflar kaldı. İşte bu ihtilaflardan en büyüğü ise Azerbaycan ve Ermenistan'ın ateşkes kararından 26 yıl sonra Güney Kafkasya'yı yine kanlı çatışmaların ortasında bırakan Dağlık Karabağ sorunu. I. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyetlerin bölgedeki yönetimi kolaylaştırmak adına "böl ve yönet" siyasetiyle Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde oluşturduğu özerk yapı, 1980'lerde Sovyetlerin gücünü yitirmeye başladığı yıllardan itibaren Azerbaycanlılar ve Ermeniler için uyuşmazlığın ve çatışmanın adı oldu. 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Karabağ'da uluslararası hukuka aykırı bir şekilde bağımsızlık ilan edildi ve Azerbaycan'ın haklı karşı çıkışı neticesinde 3 yıl sürecek kanlı bir savaş ve Ermenistan'ın işgal süreci başladı. Hocalı katliamı, 30.000 insanın kaybı ve bir milyon insanın yaşadığı bölgeyi terk etmesinin ardından 1994 yılında Rusya'nın arabuluculuğunda ateşkes ilan edilse de iki ülke arasında bir barış anlaşması asla imzalanmadı ve ateşkesle birlikte Karabağ'ı çevreleyen Azerbaycan toprakları işgal altında kaldı. Karabağ sorununun çözümsüz kalması ise Ermenistan'ın lehine işlemiş, Ermenistan taciz ve saldırılarını sürdürmüştür. 27 Eylül 2020 tarihi itibarıyla ise Ermenistan'ın yeniden sıcak çatışma içeren saldırılara başlaması ve Azerbaycan'ın kendi topraklarını savunmak için karşılık vermesi Karabağ Sorununun hem bölgenin hem dünyanın en önemli konuları arasında yerini almasına yol açtı. Çünkü bu sorun sadece Azerbaycan-Ermenistan arasındaki bölgesel bir mesele olmanın çok ötesinde global zeminde kritik önem taşıyan konuları içermektedir. İşte, bu proje kapsamında 27 Eylül'de başlayıp 10 Kasım'da Rusya'nın arabuluculuğunda Azerbaycan'ın askeri zaferi ile neticelenen bu çatışma süreci, Türkçe, İngilizce, Almanca, Rusça, Ermenice ve Farsça kaynaklar üzerinden analiz edilip dünya kamuoyunun takındıkları tavır ve bu tavırlarının gerekçeleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karabağ Savaşı, İlham Aliyev, NikolPaşinyan, SergeyLavrov

2. AMAÇ / GEREKÇE: Önerilen projenin amacı ve gerekçesi açıkça yazılmalıdır.

Bu projenin amacı Dağlık Karabağ bölgesinde Azerbaycan ve Ermenistan arasında süregelen çatışmanın arka planının, gerekçelerinin, gidişatının ve sonuçlarının sadece yerel kaynaklardan değil bu bölgedeki çatışmayla dolaylı veya direkt ilgili olan üçüncü devletlerin resmi dillerindeki yayınları üzerinden takip etmektir. Bu şekilde çatışmanın dünya kamuoyunu oluşturan farklı ülkelerdeki veriliş ve duyuruş şeklini, yaratılan algıyı ortaya koyup belirtilen ülkelerin dış politika pozisyonlarını analiz etmektir.

3. KONU ve KAPSAM:Önerilen projenin konusu ve kapsamı net olarak tanımlanmalı; amaç ile ilişkisi açıklanmalıdır. Araştırmanın problemi ve hipotezleri net olarak ortaya konulmalıdır.

Bu projenin ana konusunu uluslararası teşkilatlarca da Azerbaycan'ın bir parçası kabul edilen Karabağ'ın tarihi, siyasi ve demografik yapısı ile Karabağ'da 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında yaşanan çatışma oluşturmaktadır. Nedenleri, gidişatı ve sonuçları ile Karabağ Savaşı'nı detaylı bir şekilde analizi projemizin kapsamına girmektedir. Bu analizi yaparken Dağlık Karabağ bölgesinde yaşananların getirilerini ve götürülerini sadece Azerbaycan ve Ermenistan üzerinden tartışmak kısır kalacağı için analiz çerçevesi genişletilmiştir. Türkçe, İngilizce, Almanca, Rusça, Ermenice ve Farsça dillerindeki birinci el kaynaklar kullanılarak Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmaların dünya kamuoyundaki yansımaları ve de yankıları da ele alınacaktır.

4. LİTERATÜR ÖZETİ: Proje konusu ile ilgili alanda ulusal ve uluslararası literatür taranarak, özet bir literatür analizi verilmelidir. Bu analizde, önerilen araştırma konusunun literatürdeki önemi, arka planı, bugün gelinen durum, yaşanan sorunlar, eksiklikler, doldurulması gereken boşluklar vb. hususlar açık ve net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Literatür değerlendirmesi yapılırken ham bir literatür listesi değil, ilgili literatürün özet halinde bir analizi sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

BALCI Ali,“ Türkiye Dış Politikası, İlkeler, Aktörler, Uygulamalar”, Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2013

ÇEÇEN Anıl, “Türkiye ve Avrasya”, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015

KURBAN V ., İBRAHİM H ., DERMAN G. S. , ÜNALMIŞ A. N. , ASLANLI A., GÜL B ., ÇÜMEN N., Güney Kafkasya'nın Parlayan Yıldızı Azerbaycan (Tarihi, Siyasi Yapısı, Enerji Boyutu ve Jeopolitik Konumu ile)

KURBAN Vefa, Russia's Turkey Policy During the Putin Era , Cambridge University Press, Cambridge (MA), USA , Newcastle Upon Tyne, 2020

KURBAN V ., ERGÜN O ., ÇÜMEN N ., GÜL B ., Stratejik Paralaksın Doğduğu Noktada Türk ve Rus İlişkilerinin Geleceği: Kıbrıs ve Ötesi, İKSAD, Ankara, 2020

KURBAN V ., ERGÜN O . Jeopolitik Şekillendirme ve Türk -Rus İlişkileri Postmodern Jeopolitik, İnfosfer Kirliliği ve Güç Siyaseti , Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2020

KURBAN Vefa, The Caucasus Policy of Russia in the Early 21st Century, Cambridge University Press, Cambridge (MA), USA , Newcastle Upon Tyne, 2020

KURBAN Vefa Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarihi , Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2020

KURBAN V ., ASLANLI A., MUSAYEV G., CAFEROV N., ÇOLPAN YALDIZ A. (EDİTÖR), YILMAZ M. (EDİTÖR), Ahmet Yesevi Üniversitesi, Ankara, 2018

KURBAN Vefa, Russian-Turkish Relations from the First World War to the Present, Cambridge University Press, Cambridge (MA), USA , Newcastle-Upon-Tyne, 2017

KURBAN Vefa, İLK ÇAĞ LARDAN XX .YÜZYIL BAŞLARINA KADAR AZERBAYCAN TARİHİ, IQ Kültür – Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2014

YANAR Savaş, “Türk-Rus İlişkilerinde Gizli Güç Kafkasya”, IQ Kültür Sanat ve Yayıncılık, 2002, İstanbul

YILDIZ Muharrem, “Dünden Bugüne Kafkasya”, Yitik Hazine Yayınları, 2006, İzmir

Makaleler:

AKTÜRK Uğur, “Orta Asya ve Kafkasya Jeopolitiğinde Küresel Egemenlik Mücadelesi”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi Haziran 2010 Cilt:1 Sayı:1, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423878777.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

- ANCAK Okan, “Yeni Avrasyacılık Bağlamında Güney Kafkasya’da Türkiye ve Rusya”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Araştırma Makalesi
DOI: 10.33630/ausbf.700806, https://sbfdergi.ankara.edu.tr/dergi/erken_gorunum/1522---Okan-Ancak.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)
- ASLANLI Araz ve KURBAN Vefa, “Azerbaycan Türkiye İlişkileri ve Sivil Toplum Kuruluşları”, Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Cilt III, Sayı 1, Bahar 2016, ISSN 2148-6743 DOI: 10.16985/MTAD.2016126864, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/293550> (Erişim Tarihi: 09.04.2020)
- AYAN Ergin, “Kafkasya: Bir Etno-Kültürel Tarih Çözümlemesi”, ODÜ *Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* Issn: 1309-9302 <http://sobiad.odu.edu.tr> Cilt: 1 Sayı: 2 Aralık 2010, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)
- AYDIN Nurhan ve ERGÜN Elif, “Kafkasya Gazavatı ve Şeyh Şamil”, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* Cilt: 6, Sayı: 12, Kars 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/766475> (Erişim Tarihi: 10.04.2020)
- CABBARLI Hatem, “Güney Kafkasya’nın Jeopolitiği ve Güvenlik Sorunları: Dağlık Karabağ Örneğinde”, Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2017, Sayı: 53, http://www.karam.org.tr/Makaleler/1813328801_04.Hatem%20CABBARLI.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)
- CAFEROV Nazim ve ASLANLI Araz, “ABD ve Güney Kafkasya: Ağustos 2008 Öncesinde ve Sonrasında”, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8 (4). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/416009>, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)
- CAŞIN Mesut Hakkı, “Türk Dış Politikası Açısından Kafkasya ve Orta Asya”, Hazar Raporu, Sayı: 2, Kış: 2013, https://www.academia.edu/4767553/Hazar_Raporu_-_Issue_02_-_Winter_2013 (Erişim Tarihi: 12.04.2020)
- ÇELİKPALA Mitat ve VELİYEV Cavid, “Azerbaycan-Gürcistan-Türkiye Bölgesel İşbirliğinin Başarılı Örneği”, Kadir Has Üniversitesi, Center for International and European Studies, PolicyBrief, Mart 2015, 03, <https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/CIES%20Policy%20Brief%2003.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.04.2020)
- ÇELİKPALA Mitat, “Türkiye ve Kafkasya: Reaksiyoner Dış Politikadan Proaktif Ritmik Diplomasiye Geçiş”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı: 25 (Bahar 2010), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/540057>, (Erişim Tarihi: 11.04.2020)
- DİKKAYA Mehmet ve RZALI Shamsi, “Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde Rusya Faktörü:

Ekonomi Politik Bir Analiz”,file:///C:/Users/user/Downloads/Turkiye-Azerbaycan_Iliskilerinde_Rusya_F.pdf(Erişim Tarihi: 11.04.2020)

EKŐİ Muharrem, “Türkiye-Azerbaycan İlişkileri Çalıştayı Raporu”, Kafkasya Çalışmaları2, Temmuz 2009, SETA Çalıştay, https://www.academia.edu/1474364/T%C3%BCrkiye-Azerbaycan_%C4%B0li%C5%9Fkileri_%C3%87al%C4%B1%C5%9Ftay%C4%B1,(Erişim Tarihi: 12.04.2020)

ELMA Fikret, “Küreselleşme Süresinde Güney Kafkasya Demokrasi, Güvenlik ve İşbirliği Sorunu”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 2/6 Winter 2009, http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi6pdf/elma_fikret.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)

KARA Gökhan, “Dünden Bugüne Azerbaycan-Türkiye İlişkileri”, 03.09.2013, ORSAM, <https://www.orsam.org.tr/tr/dunden-bugune-azerbaycan-turkiye-iliskileri/>(Erişim Tarihi: 11.04.2020)

KURBAN Vefa & CABBARLI Hatem , Türkiye-Rusyaİlişkileri ve Uçak Krizinin Rus -Türk Kamuoyundaki Yansıları , Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi , cilt.10, ss.105-118, 2019 (Hakemli Üniversite Dergisi)

KURBAN Vefa & MERT Hasan , “Azerbaycan Basınında 1915 Ermeni Meselesi” , Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , cilt.16, ss.183-198, 2016 (Hakemli Üniversite Dergisi)

KURBAN Vefa , “16 Mart 1921 Moskova Andlaşmasına Türk ve Rus Kaynaklarına Göre Karşılaştırmalı Bir Bakış” , Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , cilt.12, ss.143-158, 2014 (Diğer Kurumların Hakemli Dergileri)

KURBAN Vefa & ASLANLI Araz , 2011 yılında Azerbaycan -Türkiye Siyasi Münasebetleri” , EcoVision, ss.56-60, 2012 (Hakemsiz Dergi)

MESİMOV Ali, “Bağımsızlık Yıllarında Azerbaycan-Türkiye İlişkileri”, *Avrasya Dosyası*, *Azerbaycan Özel*, *İkbahar 2001*, *Cilt: 7*, *Sayı: 1*, <http://www.21yyte.org/assets/uploads/files/274-285%20ali.PDF>, *çeviren : Nermin Güler*, (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

MİKAIL Elnur Hasan, “Türkiye Azerbaycan İlişkileri”, <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/M%C4%B0KA%C4%B0L-Elnur-Hasan-T%C3%9CRK%C4%B0YE-AZERBAYCAN-%C4%B0L%C4%B0%C5%9FEK%C4%B0LER%C4%B0.pdf>, (Erişim Tarihi:

10.04.2020)

ŞAHİN Murat, “Bir Siyasi Güç Olarak Saha ve Kafkas Siyasi Coğrafyasındaki Etkileri”, *3rd International Geography Symposium - GEOMED 2013* Editors: Recep Efe, Ibrahim Atalay, Isa Cürebal, Symposium Proceedings, ISBN: 978-605-62253-8-3, (Erişim Tarihi: 11.04.2020)

ŞAHİN Enis, “Türkiye’nin Kafkas Politikası”, YENİ TÜRKİYE 71/2015, <http://www.yeniturkiye.com/samplechapters/71/037.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)

ŞAL Birol, “Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye’nin Kafkasya’ya Yönelik Dış Politika Açılımları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, <https://katalog.marmara.edu.tr/eyayin/tez/T0061678.pdf>(Erişim Tarihi: 09.04.2020)

TELLİOĞLU İbrahim, “Kafkasya’da Büyük Güçlerin Nüfuz Mücadelesi ve Türkiye”, TESAM, <http://tesam.org.tr/wp-content/uploads/2019/01/I%CC%87BRAHI%CC%87M-TELLI%CC%87OG%CC%86LU.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.04.2020)

Iran (kayhan.ir روزنامه‌کیهان)

Ermenistan (armtimes.com Հայկական ժամանակ)

Regnum.ru

<https://armenpress.am/rus/>

DeutscheWelle (English-German), Euronews (<https://www.euronews.com/>)

US (The New York Times, The Washington Post , CNN)

Reuters TheGuardian, The Times, Independent, TheTelegraph, BBC News, Sky News.

Sputnik International

Pravda.ru (Rus gazetesi) , <https://www.pravdareport.com/>

Le MondeDiplomatique - English Edition (Fransız gazetesi) , <https://mondediplo.com/>

TheIrish Times (İrlanda gazetesi) , <https://www.irishtimes.com/>

TheStraits Times - International Edition (Bu versiyonunda uluslararası haberler yayımlanıyor ama menşei Singapur) , <https://www.straitstimes.com/global>

UN News (Birleşmiş Milletler haberleri) , <https://news.un.org/en/>

Uk Reuters (İngiliz haber ajansı) <https://uk.reuters.com/>

News Now <https://www.newsnow.co.uk/h/>

Asianews <https://www.google.com.tr/amp/s/asiatimes.com/>

France24 (İngilizce Fransız basını) <https://www.france24.com/en/>

5. ÖZGÜN DEĞERİ: Araştırmanın dayandığı hipotez(ler) açıkça ortaya konulmalı ve proje konusunun bilgi birikimi içindeki yeri, hangi boşluğu dolduracağı belirtilmelidir.

Yazım alanları gerektiği kadar uzatılabilir

Önerilen yeni teknoloji, yöntem veya kuramın literatüre nasıl bir katkı sağlayacağı açıklanmalıdır.

Karabağ sorununun *kökleri* çok eski olmakla beraber, bölgede yaşanan güncel gelişmeler neticesinde çok yakın tarihte patlak veren savaşın tarih itibariyle çok yeni olması sebebiyle üzerinde yeterli akademik analiz yapılamamıştır. Buna ek olarak Türkçe, Almanca, Rusça, İngilizce, Ermenice ve Farsça kaynakları aynı anda kullanarak yapılan bir akademik çalışmanın olmaması sebebiyle çalışma literatüre önemli ölçüde katkı sağlayacaktır ve literatürdeki önemli bir boşluğu dolduracaktır.

6. YÖNTEM:

27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında yaşanan 44 günlük Karabağ Savaşı, Güney Kafkasya bölgesinde yer alan ve yaklaşık 30 yıldır Ermenistan Cumhuriyeti tarafından işgal edilen ama uluslararası teşkilatlarca Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak kabul edilen Karabağ'da ve Azerbaycan'ın işgal altında olan 7 rayonunda gerçekleşmiştir. Bu savaş bölgenin siyasi, sosyal, kültürel ve demografik yapısının değişmesine neden olmuş, savaş sonrasında işgal öncesindeki duruma geri dönmeye çalışılmıştır.

Bu değişimin dünya kamuoyuna ne şekilde yansıdığını ortaya çıkarabilmek için Rusça, Türkçe, Ermenice, Almanca, İngilizce ve Farsça kaynaklardan yola çıkılacaktır. İncelenecek kaynaklar arasında Farsça kayhan.ir روزنامه‌های, Ermenice armtimes.com Հայկական Ժամանակ, Rusça yayınlanan bir ermeni gazetesi olan Regnum.ru, <https://armenpress.am/rus/>, Alman gazetesi DeutscheWelle (English-German), İngilizce Euronews (<https://www.euronews.com/>), The New York Times, The Washington Post, CNN, Reuters, TheGuardian, The Times, Independent, TheTelegraph, BBC News, Sky News ve diğerleri bulunmaktadır. Kaynaklar derlenerek elde edilen veriler incelenecek ve araştırmada kullanılacaktır.

Doç. Dr. Vefa KURBAN

27.11.2020

No. ASÇM/165/20

30/11/20

PROJE KABUL VE DESTEK MAZBATASI

Kayıt No: **ASÇM/165/20**

Projenin Adı	27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI
Proje Yürütücüsü	Doç.Dr. Vefa KURBAN (61711491594)
Araştırmacılar	1. Doç. Dr. Telman NUSRETOĞLU- AZE 09175055 (telman.guliyev@khazar.org) 2. Arş. Gör. Seçil ÖRAZ BEŞİKÇİ- T.C.10619749276 (seciloraz@hotmail.com) 3. Arş. Gör. Recep Efe ÇOBAN- T.C.52078214650 (recepefecoban@gmail.com) 4. Dr. Hamit ÖZMAN – T.C.18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr) 5. Çağdaş VAROL- T.C.39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com) 6. Gülümser TOPAL- T.C.29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com) 7. Bardia BEYGİ- T.C.99095522450 (shervin.joker77@gmail.com) 8. Ünsal DEMİRBAŞ- T.C.19853292784 (catlises@gmail.com) 9. Pınar KESKİN- T.C.27406532638 (pinarskn78@gmail.com) 10. Delal IRGIT- T.C.41816013150 (delalirgit@gmail.com) 11. Nigar Shiralizade- T.C.99982502510 (nigar.shiralizade@gmail.com)

Yukarıda detayları yazılı olan proje önerisi Büyükelçiliğimizin 30.11.2020 tarihli toplantısında görüşülmüş ve projenin kabul edilerek desteklenmesine karar verilmiştir.

HAZAR İBRAHİM
Azerbaycan Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi

PROJE SÖZLEŞMESİ

Araştırma Proje Başlığı	27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI
Projenin Numarası	ASÇM/165/20
Proje Yürütücüsü	Doç.Dr. Vefa KURBAN
Proje Başlangıç Tarihi	01.12.2020
Ön Görülen Bitiş Tarihi	03.05.2021
Ara Raporlar	2 adet
Destek Türü	Kaynak, tercümanlık ve çeviri hizmetleri, danışmanlık hizmetleri
Başvuru Tarihi ve Sayısı	27.11.2020/ ASÇM/165/20
Kabul Karar Tarihi ve Sayısı	30.11.2020/ ASÇM/165/20
Proje Süresi	5 ay
Ara Raporlar	2 adet
Başlama Tarihi- Ön Görülen Bitiş Tarihi	01.12.2020-03.05.2021

SÖZLEŞME HÜKÜMLERİ

Destekçinin Yükümlülüğü ve Hakları

Destekçi Proje ekibinin talep ettiği kaynak, tercümanlık ve çeviri hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri vermekle yükümlüdür.

Destekçi proje ekibinden araştırmanın her safhasında ek belge (araştırma ara raporu, yazılı bilgi) talep etme hakkına sahiptir.

Proje Ekibinin Yükümlülüğü ve Hakları

Proje ekibi kendisine tahsis edilen kaynak, tercümanlık hizmetleri ve danışmanlık hizmetleri gibi hizmetleri projede belirtilen amaç dışında başka bir amaç için kullanamaz.

Proje ekibi araştırmaya yukarıda belirtilen tarihte başlamak ve en az 2 (iki) ara rapor vermekle sorumludur.

Araştırma sonuç raporuna ilişkin yayın haklarının tamamı destekçiye aittir.

Bu sözleşmenin yürütülmesinde proje ekibi adına proje yürütücüsü Doç.Dr. Vefa KURBAN ve destekçi kurum adına Azerbaycan Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi Hazar İBRAHİM yetkili ve sorumludur.

Destekleyen Kurum

Azerbaycan Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi

Proje Ekibi Adına

Doç.Dr. Vefa KURBAN

Proje No: ASÇM/165/20

PROJE BÜTÇE KALEMLERİ

Projenin Başlığı	27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI
Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN -61711491594 (vefa_rzayeva@yahoo.com)
Birim/Bölüm/ABD (¹)	Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı
Araştırmacı(lar)	1. Doç. Dr. Telman NUSRETOĞLU 2. Arş. Gör. Seçil Öraz BEŞİKÇİ - 10619749276 (seciloraz@hotmail.com) 3. Arş. Gör. Recep Efe ÇOBAN - 52078214650 (recepfeceban@gmail.com) 4. Dr. Hamit ÖZMAN – 18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr) 5. Çağdaş VAROL - 39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com) 6. Gülümser TOPAL - 29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com) 7. Bardia BEYGİ - 99095522450 (shervin.joker77@gmail.com) 8. Ünsal DEMİRBAŞ -19853292784 (catlises@gmail.com) 9. Pınar KESKİN - 27406532638 (pinarskn78@gmail.com) 10. Delal IRGIT - 41816013150 (delalirgit@gmail.com) 11. Nigar SHİRALİZADE -99982502510 (nigar.shiralizade@gmali.com)
Proje Grubu	( ) Fen ve Mühendislik Bilimleri ( ) Tıp ve Sağlık Bilimleri (*) Sosyal Bilimler
Proje Süresi	5 ay
Proje Başlangıç ve Öngörülen Bitiş Tarihleri	01.12.2020-03.05.2021
Projeyi Destekleyen Kurum ve Kuruluşlar:	AZERBAJCAN CUMHURİYETİ TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİ TURAL GRUP DIŞ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ TURAL GRUP DIŞ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ Korutürk Mah. Tayfun Sok. No: 5/1 Balçova 35100 Tel: 0232 445 4346 Faks: 0232 445 49 23 Tic.Sic.No: 134410 Mersis No: 086 704 767 500 016 Balçova V. D. 867 041 6719

Proje	Bütçe	İzmir-Bakü gidiş-dönüş uçak bileti
Kalemleri:		Gidiş -02.05.2021 Dönüş – 07.05.2021 Bilet ücreti – 238 USD (Biletin Satın Alındığı Tarihte TL Karşılığı: 1.892,9 TL – 27.4.2021)

TURAL GRUP DIŞ TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ

TURAL GRUP DIŞ TİCARET
LİMİTED ŞİRKETİ

Korutürk Mah. Tayfun Sok. No: 3/1 Balçova - İZMİR
Tel: 0232 445 45 46 Faks: 0232 445 49 23
Tic.Sic.No: 134410 Mersis No: 080 704 767 180 0100
Balçova V. D. 867 047 87 19

PROJE İLERLEME RAPORU

27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

PROJE EKİBİ	Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN
	Proje Numarası	ASÇM/165/20
	Bilim Dalı	Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler
	Araştırmacı(lar)	1. Doç.Dr.Telman NUSRETOĞLU-09175055 2. Arş. Gör. Seçil Öraz BEŞİKÇİ- 10619749276 (seciloraz@hotmail.com) 3.Arş.Gör.Recep Efe ÇOBAN- 52078214650 (recepefecoban@gmail.com) 4.Dr. Hamit ÖZMAN – 18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr) 5.Çağdaş VAROL- 39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com) 6.Gülümser TOPAL- 29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com) 7.Bardia BEYGİ- 99095522450 (shervin.joker77@gmail.com) 8.Ünsal DEMİRBAŞ-19853292784 (catlises@gmail.com) 9.Pınar KESKİN- 27406532638 (pinarskn78@gmail.com) 10.Delal IRGIT- 41816013150 (delalirgit@gmail.com) 11. Nigar SHİRALİZADE-T.C.99982502510 (nigar.shiralizade@gmail.com)

PROJENİN	Başlığı	27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI
	Başlama Tarihi	01.12.2020
	Süresi (Ay)	5 ay

PROJE İLERLEME DURUMU

1. Bu rapor döneminde yapılan çalışmalar (Materyal ve Yöntem, elde edilen sonuçlar vb. gibi)

İlk aşama olarak İngilizce yayımlanan The Guardian, The Washington Post, The New York Times, CNN, BBC News, Reuters, The Straits Times, Pravda.ru, The UN News, the Moscow News, apnews, Aljazeera.com ve Le Monde Diplomatique - English Edition gazetelerinde, Almanca yayın yapan Deutsche Welle, Der Spiegel, Tagesblatt, Telepolis ve Hase Post dergilerinde, Rusça yayın yapan Regnum.ru, İzvestia ve Armenpress 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında gerçekleşen Karabağ Savaşıyla ilgili tüm haberler tarandı, tarihlerine göre sıralandı ve Türkçeye çevrildi. Bu gazetelerdeki haberlerin tarih sırası da dikkate alınarak derlenmesine başlandı. Haberlerin derlenmesinin yanında aşağıda belirtilen konu başlıkları hakkında araştırmalar yapıldı:

- Kolektif Güvenlik Örgütü Antlaşması
- 4 Gün Savaşı (Nisan 2016)
- Misket bombası (Kullanılması yasaklanan misket bombasının 27 Eylül-10 Kasım 2020 Karabağ Savaşında kullanıldığı iddialarına dair gazete haberleri tarandı.)
- Karabağ bölgesinin stratejik önemi
- Konjonktürel durum tespiti yapılabilmesi için Karabağ savaşı öncesinde küresel ölçekte gerçekleşen gelişmeler
- Karabağ zaferinin ardından Güney Kafkasya'da şekillenmekte olan yeni güç dengesi
- Kelbecer, Ağdam ve Laçın bölgelerinin boşaltılma süreçleri

2. Bir sonraki dönemde yapılması planlanan çalışmalar:

Takip eden dönemde ilgili haberlerin yukarıda belirtilen gazetelerden haberlerin derlenmesine devam edilecektir. Literatür taraması yapılan konular incelenecek, ayrıntılandırılacak ve derlenip bu başlıkların proje metnine dönüştürülmesine başlanacaktır.

Proje Yürütücüsünün
Unvanı, Adı ve Soyadı, İmzası
Doç. Dr. Vefa KURBAN

PROJE İLERLEME RAPORU

27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

PROJE EKİBİ	Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN
	Proje Numarası	ASÇM/165/20
	Bilim Dalı	Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler
	Araştırmacı(lar)	1. Doç.Dr.Telman NUSRETOĞLU--09175055 2. Arş. Gör. Seçil Öraz BEŞİKÇİ- 10619749276 (seciloraz@hotmail.com) 3.Arş.Gör.Recep Efe ÇOBAN- 52078214650 (recepfeceban@gmail.com) 4.Dr. Hamit ÖZMAN – 18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr) 5.Çağdaş VAROL- 39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com) 6.Gülümser TOPAL- 29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com) 7.Bardia BEYĞİ- 99095522450 (shervin.joker77@gmail.com) 8.Ünsal DEMİRBAŞ-19853292784 (catlises@gmail.com) 9. Pınar KESKİN- 27406532638 (pinarskn78@gmail.com) 10.Delal IRGIT- 41816013150 (delalirgit@gmail.com) 11. Nigar SHİRALİZEDE-T.C.99982502510 (nigar.shiralizade@gmail.com)
PROJENİN	Başlığı	27 Eylül-10 Kasım 2020 Karabağ Savaşının Dünya Kamuoyundaki Yankıları
	Başlama Tarihi	01.12.2020
	Süresi (Ay)	5 ay

PROJE İLERLEME DURUMU

1. Bu rapor döneminde yapılan çalışmalar (Materyal ve Yöntem, elde edilen sonuçlar vb. gibi)

Projenin ikinci ara rapor dönemi için 27 Ekim-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Fransızca yayın yapan Le Monde Diplomatique'in İngilizce versiyonu, İngilizce yayın yapan The Strait Times, The UN News, The New York Times, The Telegraph, The Guardian, Arapnews, Almanca yayın yapan Deutsche Welle, Farsça yayın yapan Kayhan Haber Ajansı ve Ermenice yayın yapan The Armenian Times'da Karabağ Savaşı ile ilgili yayınlanan haberler ve yorumlar tarandı. Haberler Türkçe'ye çevirilip kronolojik sıraya göre derlendi. Beş farklı dilde yapılan haber ve yorumların derlenmesinin yanı sıra bu rapor döneminde aşağıda belirtilen konular hakkında da araştırma yapıldı:

- Ağ Savaşı, Bilgi Savaşı, Psikolojik Savaş ve Siber Savaş
- Karabağ Savaşı Sırasında ve Sonrasında Algı Yönetimi
- Karabağ Savaşı sonrası Silahlı Siyaset Dönemi
- Güney Kafkasya'da Kalıcı Barışın Sağlanmasında Uluslararası Sorumluluk
- Ermenistan'ın Toprak Taleplerinin Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Değerlendirilmesi
- Karabağ Savaşı Sonrası Yeni bir Strateji olarak Ekolojik Terör

İkinci rapor döneminde ek olarak Bakü'ye gidilip savaş sonrası durum ile ilgili alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırması sırasında Bakü'de açılışı yapılan Savaş Ganimetleri Müzesi de ziyaret edilmiş ve savaşın gerçeklerini gözler önüne seren görseller proje sonuç raporunda yer verilmesi için fotoğraflandırılmıştır.

2. Bir sonraki dönemde yapılması planlanan çalışmalar:

Bir sonraki dönemde proje kapsamına alınan tüm gazete, dergi ve haber sitelerinin incelenmesi ve derlenmesi tamamlanacak. Türkçe'ye çevirilen haberler ve araştırılan konular proje metnine dönüştürülecektir

Proje Yürütücüsünün

Unvanı, Adı ve Soyadı, İmzası

Doç. Dr. Vefa KURBAN

**AZERBAIJAN CUMHURİYETİ TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİ TARAFINDAN
DESTEKLENEN BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJESİ**

PROJE TAMAMLAMA VE SONUÇ RAPORU

Tarih: 24.05.2021

Sayı:

Projenin Adı:

**27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ
YANKILARI**

Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN
Proje Numarası	ASÇM/165/20
Bilim Dalı	Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler
Araştırmacı(lar)	1. Doç.Dr.Telman NUSRETOĞLU 2. Arş. Gör. Seçil Öraz BEŞİKÇİ-10619749276 3.Arş.Gör.Recep Efe ÇOBAN- 52078214650 4.Dr. Hamit ÖZMAN – 18170652134 5.Çağdaş VAROL- 39481622364 6.Gülümser TOPAL- 29330224566 7.Bardia BEYGİ- 99095522450 8.Ünsal DEMİRBAŞ-19853292784 9. Pınar KESKİN- 27406532638 10. Delal IRGIT- 41816013150 11. Nigar SHİRALİZADE-99982502510

Proje Başvuru Tarihi ve Sayısı	27.11.2020/Proje No: ASÇM/165/20
Proje Kabul Karar Tarihi	30.11.2020
Proje Süresi	5 ay
Proje Ara Raporları	2 adet
Proje Başlama-Bitiş Tarihi	01.12.2020-24.05.2021

Yukarıda detayları yazılı olan proje 24.05.2021 tarihinde tamamlanmıştır.

Proje Yürütücüsü:

Doç.Dr. Vefa KURBAN

Projeyi Destekleyen Kurum Adına:

Azerbaycan Cumhuriyeti Türkiye Büyükelçisi: Hazar İBRAHİM

PROJE TAFSİLATLI ARAŞTIRMA RAPORU

27 EYLÜL-10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ
YANKILARI

PROJE EKİBİ	Proje Yürütücüsü	Doç. Dr. Vefa KURBAN
	Proje Numarası	ASÇM/165/20
	Bilim Dalı	Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Sosyal Ekonomik Siyasal İlişkiler
	Araştırmacı(lar)	<p>1. Doç.Dr.Telman NUSRETOĞLU</p> <p>2. Arş. Gör. Seçil Öraz BEŞİKÇİ- 10619749276 (seciloraz@hotmail.com)</p> <p>3.Arş.Gör.Recep Efe ÇOBAN- 52078214650 (recepfeceban@gmail.com)</p> <p>4.Dr. Hamit ÖZMAN – 18170652134 (hamit.ozman@adu.edu.tr)</p> <p>5.Çağdaş VAROL- 39481622364 (cagdasvarol9@gmail.com)</p> <p>6.Gülümser TOPAL- 29330224566 (glmsr16.1995@gmail.com)</p> <p>7.Bardia BEYGİ- 99095522450 (shervin.joker77@gmail.com)</p> <p>8.Ünsal DEMİRBAŞ-19853292784 (catlises@gmail.com)</p> <p>9. Pınar KESKİN- 27406532638 (pinarskn78@gmail.com)</p> <p>10.Delal IRGIT- 41816013150 (delalirgit@gmail.com)</p>

PROJENİN	Başlığı	27 Eylül-10 Kasım 2020 Karabağ Savaşının Dünya Kamuoyundaki Yankıları
-----------------	----------------	--

	Başlama Tarihi	01.12.2020
	Süresi (Ay)	5 ay

PROJE SONUÇ RAPORU: 27 EYLÜL – 10 KASIM 2020 KARABAĞ SAVAŞI'NIN DÜNYA KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

İkinci Dünya Savaşı'nın topyekûn yıkıcılığının ardından dünya sistemine iki kutuplu dünya düzeni hâkim oldu. Ama sistemin iki ayağından biri çöküp SSCB dağıldığında yeni bir süreç başladı. 29 yıllık bir mazisi olan bu süreç ise sancılıyla gelmişti, çünkü dağılan Sovyetler Birliği'nden dünyaya miras olarak büyük ihtilaflar kaldı. İşte bu ihtilaflardan en büyüğü ise Azerbaycan ve Ermenistan'ın ateşkes kararından 26 yıl sonra Güney Kafkasya'yı yine kanlı çatışmaların ortasında bırakan Dağlık Karabağ sorunuuydu.

I. Dünya Savaşı'nın ardından Sovyetlerin bölgedeki yönetimi kolaylaştırmak adına "böl ve yönet" siyasetiyle Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde oluşturduğu özerk yapı, 1980'lerde Sovyetlerin gücünü yitirmeye başladığı yıllardan itibaren Azerbaycanlılar ve Ermeniler için uyuşmazlığın ve çatışmanın adı oldu. 1991'de Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Karabağ'da uluslararası hukuka aykırı bir şekilde bağımsızlık ilan edildi ve Azerbaycan'ın haklı karşı çıkışı neticesinde 3 yıl sürecek kanlı bir savaş ve Ermenistan'ın işgal süreci başladı. Hocalı katliamı, 30.000 insanın kaybı ve bir milyon insanın yaşadığı bölgeyi terk etmesinin ardından 1994 yılında Rusya'nın arabuluculuğunda ateşkes ilan edilse de iki ülke arasında bir barış anlaşması asla imzalanmadı ve ateşkesle birlikte Karabağ'ı çevreleyen Azerbaycan toprakları işgal altında kaldı.

Karabağ sorunun çözümsüz kalması ise Ermenistan'ın lehine işlemiş, Ermenistan taciz ve saldırılarını sürdürmüştür. 27 Eylül 2020 tarihi itibarıyla ise Ermenistan'ın yeniden sıcak çatışma içeren saldırılara başlaması ve Azerbaycan'ın kendi topraklarını savunmak için karşılık vermesi Karabağ Sorununun hem bölgenin hem dünyanın en önemli gündem maddeleri arasında yerini almasına yol açtı. Çünkü bu sorun sadece Azerbaycan-Ermenistan arasındaki bölgesel bir mesele olmanın çok ötesinde global zeminde kritik önem taşıyan konuları içermektedir.

İşte, bu proje kapsamında 27 Eylül'de başlayıp 10 Kasım'da Rusya'nın arabuluculuğunda Azerbaycan'ın zaferi ile neticelenen bu çatışma süreci, İngilizce, Almanca, Rusça, Ermenice ve Farsça kaynaklar¹ üzerinden analiz edilip dünya kamuoyunun takındıkları

¹ İngilizce yayımlanan The Strait Times, The UN News, The New York Times, The Telegraph, The Guardian,

tavır ve bu tavırlarının gerekçelerini ortaya konmaya çalışılacaktır. Beş farklı dilde yayınlanan ve dünyanın farklı ülkelerinden pek çok insana ulaşan bu yayınlar, 21. yüzyılın dinamiklerinde şekillenen yeni mücadele yolları veya başka bir deyişle yeni savaş yönetim metotları için oldukça işlevsel ve yönlendiricidir. Günümüzde askeri anlamda zafer kazanılsa dahi bu zaferin siyasi sonuç doğurması ve kalıcılığının sağlanabilmesi yani askeri zaferin siyasi zaferle taçlandırılması gereklidir.

Bu bağlamda, II. Karabağ Savaşı sonucunda “işgal edilen bölgelerden işgalcilerin çıkarılması ve Azerbaycan egemenliğinin yeniden tesisi” sağlandığı için Azerbaycan lehine askeri zafer sağlanmıştır denebilir. Bununla beraber örneklerini tarih boyunca gördüğümüz üzere askeri zafer dönemin siyasi dinamiklerine bağlı olarak dönemsel bir öznelliğe bürünebilir. Bu durumda siyasi zafere ulaşmak için farklı mücadele süreçlerine girmek zorunluluğu doğmaktadır.

Karabağ Savaşı sonrasındaki stratejik hamleler de savaş öncesi ve sırasındakiler kadar kritiktir. İşbu raporun ekinde (EK-2) bulabileceğiniz savaş esnası ve sonrasında farklı dillerde yayınlanan ve farklı siyasi görüşleri yansıtan haberlerin alt metinlerindeki tavır ve bu tavır çerçevesinde kamuoyu desteği yaratma çabası da bu savı kuvvetlendirmektedir. Proje kapsamında analiz edilmeye çalışılan araştırma sorularının sonuçları da aynı doğrultudadır. Bu çalışmalardan hareketle II. Karabağ Savaşı’ndan askeri zaferle çıkan Azerbaycan’ın uzun vadede zaferinin siyasi zafere dönüşmesini engelleyecek gayretlerin artacağı “Silahlı Siyaset” dönemine girdiği öne sürülebilir. Bu dönemde mücadele yerini Bilgi Savaşlarına, Ağ Savaşlarına ve Siber Savaşlara bırakmaktadır. Mücadele edilecek olan riskler ise şu maddeler altında sınıflandırılabilir:

- Önümüzdeki dönemde Rus birliklerinin kalıcı bir statüye kavuşturulması,
- Azerbaycan’ın siyasi başarı kriterlerinden geri adım atması ve bölgenin egemenlik kavrayışında farklı noktalara evrilmesi,
- Bu amaçlara yönelik kamuoyu desteğinin sağlanması,
- Bu amaçlara yönelik gayri nizami savaş teknikleri kullanılarak bölgede tekrar istikrar sorunu yaratılması,
- Kamuoyu algılarının Türk varlığı aleyhine etkilenmesi.

Saptanan bu riskler göz önüne alındığında içinde bulunduğumuz asimetrik ve hibrit

---

Arapnews, Almanca yayın yapan Deutsche Welle, Der Spiegel, Tagesblatt, Telepolis ve Hase Post dergilerinde, Rusça yayın yapan Pravda, regnum.ru ve Armenpress, Farsça yayın yapan Kayhan Haber Ajansı ve Ermenice yayın yapan The Armenian Times’da 27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Karabağ Savaşıyla ilgili yayımlanan tüm haberler tarandı, tarihlerine göre sıralandı ve Türkçeye çevrildi. Tüm metinleri işbu raporun ekinde (EK-2) bulabilirsiniz.

savaşlar döneminde bağımsızlığını korumak isteyen her ülke gibi Azerbaycan'ın da bilgi ve asimetrik savaş yeteneklerine ulaşması zaruri hale gelmiştir. Bilgi Savaşlarına dahil olduğunda, bilgi kaynakları kullanılarak kamuoyunun veya karar alıcı mekanizmaların algısını etkilemek, inançlara rağmen farklı tepkiler geliştirecek karar süreçlerini başlatmak ve bir psikolojik savaşın tarafı olmak gerekmektedir. Bu sebeple iç ve dış cephelerde bilgi savaşlarını yürütürken “Kamu Diplomasisi” ve “Stratejik İletişim” kavramları öne çıkmaktadır.

Yukarıda altı çizilen kavramların varlığına ve önemine II. Karabağ Savaşı'ndan örnek vermek gerekirse EK-2'deki yayınlardan da takip edebileceğiniz üzere Ermenilerin ve destekçilerinin manipülatif amaçlarla çevrime sürdükleri sahte video ve benzeri ürünleri örnek olarak gösterebiliriz. Bu ürünlerin bazılarının gerçek olmadığı sadece basit teknolojiler ve arama motorları sayesinde ortaya çıkarılmıştır. Azerbaycan aleyhine çevrime sürülen görüntülerin ya başka olaylardan ya da kendi eylemlerinden alıntı içerdiği ve cürümleri Azerbaycan tarafına yıkma çabası içerdiği açıkça ortaya konmuştur. Ama ortaya konulamaması halinde bu tür manipülatif yayınların aleyhe bir algı yaratarak tahribat yaratacağı açıktır.

Bu sebeple yanlış bilgilendirme (misinformation), dezenformasyon, sahte haberler (fake news) ve propaganda ile mücadele alanı doğmuştur. Bu mücadele ise medya ekosistemi hakkında daha fazla farkındalık kazanılması ve kazandırılmasını yani sistematik bir yaklaşımı gerektirmektedir. Konu üzerinde yoğunlaşan araştırmalarda düşmanca toplumsal manipülasyonu anlamak için daha resmi ve somut bir çerçeve geliştirmek gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Düşmanca sosyal manipülasyon, inanç, tutum ve davranışları etkileyerek hedef bir alanda zararlı sosyal, politik ve ekonomik sonuçlar üretmek için bilgilerin amaçlı, sistematik olarak üretilmesi ve yayılmasıdır². Sistemlerin yapı ve işleyiş tarzlarının senkronizesi geniş tabanlı faaliyetlerde basit ve anlaşılabilir konseptlerin üretilmesi ile mümkün görülmektedir. Bu konsept yayın ve yazılı medyayı kapsar; sosyal medya, devlet mesajlaşma ve propagandası; internet ve taşıdığı tüm iletişim ve yayın ağları; bu çıkışları besleyen tüm bilgi üretim kanalları ve bireylerin bilgi ile etkileşime girme yolları kapsamdadır. Bugün sosyal medya bilgi kontrolünde öncül ve oyun kurucu karakterde olduğu için sosyal medyanın rolü ciddiye alınmalıdır. Toplumun gelişen olayları kavramalarına yardımcı olabilecek güvenilir bilgi alışverişi kurumları/siteleri kurulmalıdır. Unutulmamalıdır

---

² Michael J. Mazarr, Abigail Casey, Alyssa Demus, Scott W. Harold, Luke J. Matthews, Nathan Beauchamp-Mustafaga, and James Sladden, *Hostile Social Manipulation: Present Realities and Emerging Trends*, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-2713-OSD, 2019. As of December 04, 2019: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2713.html Erişim Tarihi 12.03.2021

ki; Yapay Zekâ kendi jeopolitiğini yaratmaktadır.³

Proje kapsamında analiz edilen bazı medya organlarında servis edilen yönlendirilmiş ve manipüle edilmiş mesajların, kaynak toplumlarının Azerbaycan'ın haklı davasına farkındalık geliştirmelerini engellediği ortaya konmaktadır. Ve bu durum, yani kitle iletişim araçlarına haber sağlayan kaynaklar toplumsal algıyı yönetmeye çalışan iktidar ve çıkar grupları olduğu sürece dünyanın dört bir yanında haklı davasını siyasi bir zaferle sonuçlandırmak isteyen tüm toplumlar için yaralayıcı olacaktır ki zaten sıcak savaş başlı başına tüm toplumlar için yeterince yaralayıcı bir süreçtir.

İşbu raporun ekinde (EK-1) savaş sonrası Bakü'de bir Açık hava müzesi olarak açılan Savaş Ganimetleri Müzesine ait fotoğrafları bulabilirsiniz. Bu fotoğraflar proje kapsamında Bakü'ye düzenlenen alan araştırması sırasında fotoğraflandırılmıştır. Bu fotoğraflar savaşın yıkıp yıkıcılığını bir kez daha gözler önüne sermektedir. Acıyı somutlaştıran bu fotoğrafların yenilerinin çekilmemesi için askeri zaferlerin siyasi zaferle sonuçlandırılması şarttır. Bu da sıcak savaş sonrası başlayan Bilgi Savaşı'nın da kazanılması ile mümkün olabilecek gibi gözükmektedir. Bu sebeple proje çıktılarımıza ait bir son söz olarak şu denilebilir: Karşı karşıya olunan tehdit "Bilgi" tabanlıdır. Karabağ'da kazanılan askeri zaferin sürdürülebilir siyasi zafere dönüştürülmesi uzun bir dönem çok alanlı savaş/mücadele gayreti ve konsept üretimi gerektirecektir. Bölgede Rus Kuvvetlerine ihtiyaç da gerek de yoktur ve sakıncalarının sınırlanması yine bilgi üstünlüğü ile gerçekleştirilebilecektir.

---

³ "The new geopolitics of artificial intelligence" [Eleonore Pauwels](#), The World Economic Forum, 15.09.2018, [The new geopolitics of artificial intelligence | World Economic Forum \(weforum.org\)](#) Erişim Tarihi 12.03.2021.

EK-1:

BAKÜ'DEKİ SAVAŞ GANİMETLERİ MÜZESİNDEN FOTOĞRAFLAR:

EK-2:

27 EYLÜL – 10 KASIM 2020 TARİHLERİ ARASINDA TARANAN YABANCI BASIN ORGANLARINDAN DERLENEN HABERLER:

1. ALMANCA YAYINLANAN HABERLER:

1.1. DEUTSCHE WELLE

27.09.2020

27 Eylül 2020 tarihinde Alman Deutsche Welle yayın kuruluşu, “**Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ Bölgesinde Şiddetli Çatışmalar**” manşetiyle savaşın başlangıcını duyurdu. Haberde Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Mass’ın “Her iki tarafı da çatışmaları, özellikle köy ve kasabaların bombalanmasını durdurmaya çağırıyorum.” ifadesi yer aldı.

Haberde 1991’de Dağlık Karabağ’ın öz bağımsızlığını ilan etse de uluslararası alanda bağımsızlığının tanınmadığı ifade edildi. Bunun yanı sıra “İslami motivasyona sahip/ İslam etkisinde Azerbaycan” (*Die islamisch geprägte Republik Aserbaidshan*) ve “Hıristiyan motivasyona sahip Ermenistan” (*Das christlich geprägte Armenien*) tanımlamaları dikkati çekerken Azerbaycan’ın Ermenilerin yaşadığı toprakları geri talep ettiği ve Ermenistan’ın da bölgede binlerce askeri ve silahı bulunan Rusya’dan koruma gücü talep edebileceği belirtildi.⁴

28.09.2020

28 Eylül tarihli haberde BM Genel Sekreteri António Guterres’in çatışmanın sonlandırılması ve anlaşmazlığın diplomatik olarak çözümlenmesi çağrısı vurgulandı. Almanya, Fransa, İtalya ve AB’nin iki ülkenin şiddete son vermesine yönelik talebi ifade edildi. Bunun yanı sıra, Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas’ın ihtilafın ancak müzakere yoluyla çözülebileceğine dair sözlerine yer verildi. Sözcü Steffen Seibert’in görüşlerine de yer verilirken, kendisinin Almanya ve ABD hükümetinin ateşkes ve acil müzakereler için iki tarafla da iletişimde kaldığı açıklandı.

Türkiye ve Gaz

Azerbaycan ve Türkiye arasındaki “iki devlet, bir millet” politikası vurgulanırken haberde Azerbaycan’ın Türkiye’nin doğalgaz bağımlılığını azalttığı için de önemli olduğu belirtildi. Haberde Ermenistan Dış İşleri’nin yaklaşık 4000 Suriyelinin Azerbaycan’a taşındığı iddiasına

---

⁴ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 27). Schwere Kämpfe in aserbaidshanischer Region Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3j3ll>, [Erişim Tarihi 04.01.2021]

yer verildi.⁵

29.09.2020

'Azerbaycan'da ruh hali: diplomasi başarısız oldu'

Haberde saldırılar şu şekilde özetlendi: *“Bakü ile Erivan arasında 30 yılı aşkın süredir için için kızıyan Dağlık Karabağ sorununun yeniden canlanacağı yazın hissedilmeye başlanmıştı. 12 Temmuz'da Ermenistan ve Azerbaycan askerleri arasında yaklaşık on gün süren çatışmalar, Dağlık Karabağ'da değil, iki ülke arasındaki uluslararası kabul görmüş sınırda başladı. Çatışmada siviller de dahil olmak üzere yaklaşık iki düzine insan hayatını kaybetti.”*

Ayrıca haberde Güney Kafkasya'daki artan huzursuzluğun Bakü'deki hayal kırıklığı ile de bağlantılı olduğu ifade edildi. Haberde Azerbaycan'ın 30 yıl boyunca çok sayıda barış görüşmelerine rağmen, uluslararası hukuka göre Azerbaycan'ın parçası olan topraklarını geri alamadığı aktarıldı.

Azerbaycanlı siyaset bilimci Farhad Mamedow'un şu ifadelerine de yer verildi: *“Önceliğimiz her zaman bu sorunu kabul edilen sınırlar içinde çözmek olmuştur. 28 yıldır bunu barışçıl bir şekilde çözmeye çalışıyoruz, ancak işe yaramıyor. Bu yüzden artık 'karşı saldırı' yapıyoruz.”*

Haberde ilginç olan bir nokta da, uluslararası yapının da savaş ortamını beslediğinin belirtilmesiydi. Habere göre Minsk grubunun liberal fikirler çerçevesinde çatışmayı çözmesi fikri yerini jeopolitik bir patron arayışına bırakmış, Rusya ve Türkiye de yeni aktörler olarak Karabağ sorununa müdahil olmuştu.⁶

Aynı güne ait diğer bir haberdeyse diğer güçlerin bölgeye dahil olmasının çatışma alanını genişletebileceğinden endişe edildiği ifade edildi. Gün içinde Azerbaycan'ın Fuzuli'ye doğru hareket ettiği, Azerbaycan'ın drone saldırılarında Gadrut'ta bir kadının hayatını kaybettiği ve diğer bölge sakinlerinden yaralananların olduğu belirtildi. İki ülkenin savaş durumuna geçtiği pazar gününden bu yana en az 95 kişinin hayatını kaybettiği açıklandı.

Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın Türkiye'ye ait F-16'lar ile bir Suchoi-25'in vurulduğu ifade edilse de Azerbaycan ve Türkiye İletişim Başkanlığı'nın bunu reddettiği belirtildi. Angela Merkel'in ise çatışmanın taraflarını ateşkese ve müzakereye davet ettiği açıklandı. Berlin'den doğrulama gelmese de Mevlüt Çavuşoğlu'nun da Heiko Mass'ı aradığı ancak

---

⁵ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 28). Kampf um Berg-Karabach: Sorge und Solidarität. <https://p.dw.com/p/3j5IT>, [Erişim Tarihi 04.01.2021]

⁶ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 29). Was befeuert den Krieg um Berg-Karabach? <https://p.dw.com/p/3j7aL>, [Erişim Tarihi: 07.03.2021]

Çavuşoğlu'nun Ermenistan çekilmeden problemin çözülemeyeceğini ifade ettiği belirtildi.

Habere göre Kremlin sözcüsü Dmitri Peskow da Türkiye'yi çatışmanın taraflarını herkes gibi ateşkese çağırmaya davet etti.⁷

29 Eylül'e dair "**Büyük Güçler ve Dağlık Karabağ Savaşı**" manşetli haberde ise Ermenistan'ın Rusya, Azerbaycan'ın Türkiye tarafından desteklendiği belirtildi. Ankara'nın yıllardır Bakü'ye silah, altyapı ve demiryolları için gereç temin ettiği ifade edilirken diplomatik olarak da Azerbaycan'ın arkasında durulduğu vurgulandı.

Haberde gazeteci-yazar Silivia Stöber'in ifadelerine yer verildi. Yazar, Aliyev'in agresif retoriğinin pratikle de desteklemesinin gerekmiş olduğunu ifade etti. Ona göre Ermenistan, Moskova olmadan kendisini savunamayacak durumda olmakla beraber Rusya Azerbaycan'ı da silah konusunda desteklemektedir. Öyle ki, Soçi'de Rusya'nın Azerbaycan'a yönelik beş milyar ABD Doları'na ulaşan askeri desteği söz konusu olmuştur. Kısaca diğer uzmanlara göre de Rusya, bölgede Amerikan etkisini sınırlandırarak kendi etkisini korumayı amaçlamakta ve Kafkaslarda silahların kısa süre içinde susması için her şeyi yapmayı planlamaktadır.⁸

29 Eylül'de Deutsche Welle "**Dağlık Karabağ Savaşı Kime Yardım Ediyor?**" başlıklı bir görüş yazısına yer verdi. Yazıya göre Türkiye, "kardeş halkı" Azerbaycan'ı Karabağ'daki çatışmaların engellenmesi yönünde etkileyebilirdi ancak Türkiye, "ateşle oynamayı" tercih etti. Bakü'de askeri manvralar yapan Türk ordusu, Azerileri silahlanma konusunda teşvik etti ve Ermenistan'ı tehdit etti.

Yazıya göre Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "sözde barışa" yöneldiği her yerden; Kafkasya'dan, Suriye'den, Libya'dan, "savaş" uzak olmadı. Ayrıca Erdoğan'ın NATO'yu veya uluslararası hukuku önemsemediği de ifade edildi. Türkiye'nin amacının bağımsız bir bölgesel güç olmak olduğundan Erdoğan'ın Kafkaslarda kalıcı barışla ilgisinin olmadığı belirtildi.

Rusya'nın ise Ermenistan üzerinde azımsanamayacak bir role sahip olduğu ifade edilirken Rusya'nın Ermenistan'ı Suriye'deki Hıristiyan mültecileri Karabağ'a yerleştirmek gibi gereksiz bir provokasyondan caydırabileceği açıklandı. Ayrıca Rusya'nın bölgedeki sorunu çözme gibi bir niyetinin olmadığı, mevcut durumun hem Erivan hem Bakü ile iyi ilişkiler tesis ederek sürekli büyük güç olduğunu ortaya koyabilme olanağı sağladığı belirtildi. Hem

---

⁷ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 29). Neue Offensive in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3j9AA>, [Erişim Tarihi 07.03.2021]

⁸ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 29). Die Großmächte und der Kampf um Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3j9c7>, [Erişim Tarihi 08.03.2021]

Rusya'nın hem Türkiye'nin kendi hedefleri olduğundan hükümetlerin ekonomik durumu kötüleştikçe veya gündemi değiştirmek istediklerinde çatışmayı tekrar alevlendirdiklerine değinildi.

Azerbaycan'ın da doğalgaza bağımlı olduğu ancak pandemi döneminde hammadde fiyatlarının düşmesiyle beraber ihracat gelirinin düştüğü ve devlet bütçesinin de dengesiz durumda olduğu belirtildi. Halkın memnuniyetsizliklerinin arttığı bu dönemde dikkati vatansever duygularla dağıtmanın bir strateji olarak uygulandığı vurgulandı. Raporun ifadesiyle; *“Vatanseverlik karın doyurmaz ancak duyularınızı uyuşturabilir.”*

Raporun sonucunda ise Dağlık Karabağ savaşının diplomatik bir yenilgi olduğu, Batı'nın bu sorunla ilgilenmediği, ABD'nin küresel güç olmaktan geri çekildiği ve AB'nin bu rolü devralmakta bazen yeteneksiz bazen de isteksiz olduğu açıklanmıştır. Rapora göre Kafkasya'daki insanlar nihayetinde kimsenin kendileri için sorumluluk hissetmemesinden ötürü bir ceza ödeyecektir.

30.09.2021

“Dağlık Karabağ'da BM Ateşkes Çağrısı Yaptı” başlıklı haber 30 Eylül'de yayımlandı. Haberde AGİT'in en kısa sürede Güney Kafkasya'ya yeniden gözlemci göndermek istediği belirtildi. BM Genel Sekreteri'nin çatışmanın bir an önce durdurulması ve müzakere masasına geri dönülmesi çağrısı yinelendi. Güvenlik Konseyi'nin acil durum toplantısı girişiminin Almanya ve Fransa'dan geldiği ve Belçika, İngiltere ve Estonya tarafından desteklendiği ifade edildi. Yabancı güçlerin müdahalesinin çatışmaları genişletebileceğine yönelik korkudan da söz edildi.⁹

Yine 30 Eylül'e ait diğer bir haberin başlığı ise **“Dağlık Karabağ: Rusya'nın Arabuluculuk Girişimi Başarısız Oldu”** idi. Habere göre Rusya'nın arabuculuk girişimini Ermenistan reddetti ve Paşinyan, Dağlık Karabağ çevresindeki yoğun askeri faaliyetler göz önüne alındığında bunun “uygunsuz” olacağını öne sürdü. Rus Hükümetinin daha önce de arabuculuk teklifinde bulunduğu eklendi.

Habere göre Ermenistan, sabah saatlerinde tüm sınır hattı boyunca top ateşi olduğunu söylerken Azerbaycan, Terter şehrine saldırıldığını açıkladı. Birçok kişinin yaralanıp birçok binanın yıkıldığı kaydedildi. Bakü'ye göre Ermenilerin 2300 ölü ve yaralı olmakla beraber bir S-300'leri imha edildi ancak Erivan bunu reddetti. Bağımsız bir kuruluşa ait rakamlara

---

⁹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 30). UN fordern Waffenruhe in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3jBjT>, [Erişim Tarihi: 08.03.2021]

ulaşılamadığı açıklandı.¹⁰

30 Eylül'den diğer bir haberse Kafkasya Uzmanı olduğu belirtilen Stefan Meister'ın açıklamalarıydı. Uzmanın açıklamalarına göre Türkiye, ateşe daha çok benzin dökerken çözümün anahtarı Moskova'ydı. Rusya'nın her iki tarafa da silah satacak kadar "objektif" olduğunu vurgulayan uzman, Rusyasız bir ateşkesin olmayacağını ancak Türkiye bu kez çok güçlü bir pozisyon aldığı için Moskova'nın buna tepkisinin ne olacağını çok merak uyandırdığını söyledi.

Uzmanla yapılan röportajın devamında uzman, Ankara'nın nihayetinde geri çekilmesi gerektiğini anlayacağını ancak bunun Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki gerilimin çok yüksek olduğundan kolay da olmayacağını ifade etti.

Minsk grubunun çalışmaları sorulduğunda ise uzman Fransa'nın bu konu için Avrupa'yı temsil ettiğini açıkladı. Angela Merkel'in ise her iki ülke liderini aradığından dem vuruldu. Uzman, Minsk grubunun diplomatik çaba gösterse de Azerbaycanlıların Minsk grubuna dair ümidinin kalmadığını da belirtti.

Avrupa'nın hangi tarafta olduğu sorulduğunda ise uzman, Avrupa'nın söylem düzeyinde Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü gerekçesi ile Bakü'nün yanında yer aldığı ancak halkların kendi kaderini tayin hakkı ve her iki tarafla da müzakere edebilecek bir aktör arayışının da tartışıldığını söyledi. Avrupa'nın bu konuya ne kadar önem verdiğine yönelik soru işaretleri olduğunu belirtirken uzman, AB, ABD, Rusya ve Fransa'nın konu hakkında yeterince aktif olmadığını açıkladı. Uzmana göre bu durum, Türkiye'ye alan açarken ve Türkiye'nin boşluğu doldurmasına neden olurken; günün sonunda da Rusya'yı çatışmanın en önüne götürüp sorunun çözümünün Rusya'ya devredilmesi ile sonuçlanıyor.¹¹

02.10.2021

2 Ekim'de Ermenistan'ın barış görüşmelerine hazırlanırken Azerbaycan'ın "Stepanakert"e saldırdığı belirtildi. Azerbaycan ise Ermenistan'ın işgalini sonlandırmasından önce çekilmeyeceğini açıkladı. Pazar gününden beri yaklaşık 200 kişinin hayatını kaybettiği aktarıldı.¹²

03.10.2021

---

¹⁰ DEUTSCHE WELLE. (2020, Eylül 30). Berg-Karabach: Russische Vermittlunginitiative gescheitert. <https://p.dw.com/p/3jCOF>, [Erişim Tarihi: 08.03.2021]

¹¹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 1). Berg-Karabach: 'EU ohne Druckmittel'. <https://p.dw.com/p/3jDhZ>, [Erişim Tarihi: 14.03.2021]

¹² DEUTSCHE WELLE. Verletzte bei Beschuss in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3jLb5>, [Erişim Tarihi: 15.03.2021]

3 Ekim haberinde ise yine çatışmalardan bahsedilirken İlham Aliyev'in Türkiye'ye yönelik suçlamaları reddettiğine ve Türkiye'nin çatışmaya dahilinin söz konusu olmadığına yer verildi. Aliyev'in "Ne yapıyorsak kendimiz yapıyoruz." sözü alıntılandı.¹³

04.10.2020

"**Karabağ Savaşları Büyük Şehirlere Sıçradı**" başlıklı haberde Gence'ye yapılan saldırı konu alındı. Haberin başlangıcında yine "Stepanakert"teki yoğun saldırılar ve sığınma arayan siviller hatırlatılırken haberin devamında Gence'deki saldırılardan bahsedildi. Haberin sunuluş tarzı "Dağlık Karabağ'ın başkenti Stepanakert'e karşılık Azerbaycan şehri Gence'nin vurulduğu" algısını uyandırmaktadır. Haberin bu bağlamda hiçbir ülke tarafından tanınmayan Dağlık Karabağ ile Azerbaycan'ın sivil bir şehri olan ve çatışmalardan uzakta duran Gence'yi diskur düzeyinde eşitlediği gözlemlenmektedir.

İki tarafta da sivil ölümleri ve altyapılara yönelik saldırılar olduğu iddia edildi ancak bölgede bağımsız bir gözlemci olmadığı için bu iddiaların tasdik edilemediği açıklandı. Habere göre Angela Merkel de Paşinyan'ı ikinci kez aradı ve çatışmalardan endişeli olduğunu dile getirdi. Ermenistan'a göre karşı taraftan 2750; Azerbaycan'a göre karşı taraftan 2300 kişi hayatını kaybetti.¹⁴

05.10.2020

5 Kasım 2020'de Deutsche Welle Azerbaycan'ın Ermenistan güçlerinin savaş alanını genişlettiğine dair iddiasına yer verdi. Ermenistan'ın Azerbaycan'ı tüm Azerbaycan'a saldırmakla tehdit ettiği bildirilirken, Bakü'nün ise bunun zaten gerçekleştiğine ancak ateşkesin kabul edilmeyeceğine dair sözleri ifade edildi. Her iki taraf da sivil ölümleri konusunda karşılıklı olarak birbirini suçladı.

Haberde Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin şehir ve kasabalara yönelik keyfi bombamaları kınadığına da yer verildi. Uluslararası hukukun düşüncesiz ve orantısız saldırıları yasakladığına değinilerek tarafların hastane, okul ve çarşıları korumak için gereken her şeyi yapmaları gerektiği raporlandı.

Rusya'nın da artan sivil kayıplardan endişe duyduğu açıklandı. Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un acil ateşkes çağrısında bulunduğu ve pazar akşamı Ermenistan'daki mevkiadaşı Sohrap Mnazakanjan'a telefon ettiği belirtildi.

---

¹³ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 3). Erbitterte Kämpfe in Berg-Karabach fordern immer mehr Opfer. <https://p.dw.com/p/3jNza>, [Erişim Tarihi: 15.03.2021]

¹⁴ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 4). Kämpfe um Berg-Karabach auf große Städte ausgeweitet. <https://p.dw.com/p/3jQ2x>, [Erişim Tarihi: 16.03.2021]

Bu haberde de Türkiye'nin "müslüman çoğunluğu olan" Azerbaycan'ı desteklediğine ve uluslararası toplumun Suriye ve Libya'dan Dağlık Karabağ'a paralı asker getirildiği konusunda endişeleri olduğuna değinildi. Habere göre Nikol Paşinyan Türkiye'yi bu konuda suçlarken, Rusya da bu iddiayı doğrulayacak güçlü kanıtları olduğunu açıkladı.¹⁵

07.10.2021

7 Ekim'de Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te Yeşillere yakın olan Heinrich Böll Vakfı'nın başkanı ve Alman Dış Politika Derneği'nde yardımcı araştırmacı olan Stefan Meister'ın düşüncelerine yer verildi. Meister'a göre çatışmanın dinamiği o kadar tehlikeli hale geldi ki dış aktörlerin bu çatışmayı bitirmesi kolay olmayacak. Meister, "korkulanın", savaşın Karabağ dışında diğer Ermenistan tarafından tutulan/işgal edilen topraklara da sıçrayabilmesi olduğunu ifade etti.

Haberde Azerbaycan'ın artık Türkiye desteği nedeniyle daha öz güvenli olduğu ve bu desteğin iki ülkenin aynı dili konuşmasından ve aynı etnik-kültürel dokuyu taşımasından kaynaklı olduğu belirtildi. Aynı zamanda Türkiye'nin yıllardır enerji temini konusunda Rusya bağımlılığını kırmaya çalıştığı açıklanırken Libya meselesi, Doğu Akdeniz keşifleri ve Bakü ile anlaşmalar da bu bağlamda değerlendirildi. Bakü'yü desteklemek için Türkiye'nin "büyük ihtimalle" Suriye'den asker göreve aldığı yinelendi.

Meister'a göre çatışmalarda Rusya'nın politikası da her iki tarafın kendisine yönelik bağımlılığını korumak üzerine olduğundan "sorunlu"ydu. Ermenilerin kendini güvende hissetmediğine değinen Meister, Türkiye'nin Azerbaycan lehine yaptığı desteğe Rusya'nın cılız tepki gösterdiğinden dem vururken Rusya'nın her iki tarafla da oynadığına dair bir inanç geliştiğini ifade etti.

Hessischen Stiftung Friedens- und Konfliktforschung'tan Hans-Joachim Spanger de Rusya'nın "iki tarafa da yönelen" (*Schwebezustand*) bir pozisyonda olduğunu ve böylelikle Moskova'nın Azerbaycan'ı silah temini, Ermenistan'ı da zor durumlarda yardım paketi sunmak (*Beistandspakt*) sureti ile kendine bağladığını ifade etti. Buna rağmen Rusya'nın geçmişte müzakereler için daha aktif rol oynamış olduğu eklendi. Spanger, Azerbaycan'a olan askeri desteğin ileride sönebileceğine değinirken Türkiye'nin mümkün mertebe kısa ilerlemelerle ilgilendiği bildirildi.

Spanger, Güney Kafkasya'da ateşkesi talep eden AB için Recep Tayyip Erdoğan ile müzakere

---

¹⁵ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 5). Aserbaidşan: Armenische Kräfte weiten Kampfzone aus. <https://p.dw.com/p/3jQyy>, [Erişim Tarihi: 16.03.2021]

etmenin de mantıklı olabileceğine değindi. Spanger'e göre Almanya'nın da AB'nin başı olarak resmi olmayan müzakereler yoluyla ilerleme şansı var ancak Merkel'in yapmış olduğu telefon görüşmeleri bunun için yeterli değil.

Müzakereleri kimin yürütebileceğine yönelik tartışmalarda ise Fransa'nın birçok Ermeniyeye ev sahipliği yaptığı için buna uygun, tarafsız bir aday olmadığı belirtildi. AB'nin de aynı şekilde Ermenistan ve Azerbaycan arasında "kaldıraç" görevi göremeyeceği öne sürülürken her iki ülkenin de Ukrayna gibi ticari bir partner olmasına rağmen Brüksel'in perspektifine göre Güney Kafkasya'nın görece "marjinal" bir bölge olduğundan söz edildi. Habere göre, Fransa, ABD ve Rusya'nın yer aldığı Minsk Grubu ise "acil ve koşulsuz ateşkes" talep ederken Türkiye Dış İşleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, bu talebin çatışmalara herhangi bir çözüm getirmeyeceğini açıkladı.

Haberde, Gürcistan'ın her iki ülkeyle de iyi ilişkisi olmasına ve birkaç kez müzakere etmeyi teklif etmesine rağmen Stefan Meister'a göre Gürcistan'ın bu rolü üstlenmek için yeteri gücü olmadığı aktarıldı. İran'ın ise Ermenistan'a yakın olmakla beraber Türkiye'nin bölgeye angaje olmasından oldukça çekindiği ve güç kaymasından korktuğu ifade edildi. İran'a göre de savaşın komşu ülkelere sıçraması oldukça tehlikeliyken İran sınırında birçok Azerbaycanlının yaşadığı bildirildi.¹⁶

Aynı gün içinde çıkan diğer bir haberin başlığı ise "**Dağlık Karabağ: Kadınlar ve Çocuklar Kaçıyor**" şeklindeydi. Haberde Ermenistan'a ait Azerbaycan birliklerinin çatışma bölgesinin güneydoğusuna doğru ilerlediği iddiasına yer verildi. Azerbaycan ise bu iddiayı reddetti ve Ermenistan'ın gıda temini zorluğu yaşadığını ve bu nedenle geri çekildiğini açıkladı. Habere göre tüm bu bilgiler bağımsız bir gözlemcinin olmaması nedeniyle teyit edilemedi. Bölge halkınınsa yaklaşık yarısının savaştan kaçtığı ve bu kişilerin yüzde doksanının kadın ve çocuk olduğu bildirildi.¹⁷

Aynı gün içindeki diğer bir haberde ise yurtdışına sürgün etmiş Ermenilerin protestoları yer aldı. Belçika'da yaşayan bir siyaset bilimci olan Lucine Hayratoetyn'in "AB'den somut bir tutum talep ediyoruz." sözlerine yer verilirken protestocuların Türkiye'ye karşı AB'nin çekimserliğini protesto ettiği belirtildi. Protestoculardan bir diğeri ise "Tüm Avrupalı Ermenilerin sesini yükseltmesi gerekiyor, böylelikle dünya bölgedeki gerçek teröristleri tanıyacaktır." beyanında bulundu. Protestocular, Türkiye ve Azerbaycan'ın bölgedeki istikrarı

---

¹⁶ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 7). Kaukasus: Wer will was in Berg-Karabach?. <https://p.dw.com/p/3jWu9>, [Erişim Tarihi: 16.03.2021]

¹⁷ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 7). Berg-Karabach: Frauen und Kinder auf der Flucht. <https://p.dw.com/p/3jYIw>, [Erişim Tarihi: 16.03.2021]

bozduğunu ifade etti.

Diğer bazı protestocuların haberde yer verilen sözleri ise şu şekildeydi: “Biz birlikte durursak bizi kıramazlar”, “Bunun bir son bulmasını istiyorum! Hemen! Çocuklar ve masumlar ölüyor; ben uyuyamıyorum; yemek yiyemiyorum çünkü yurttaşlarımız ölüyor. Dünyaya sesleniyorum; bu savaşı durdurun!” Özgürlükçü ve AB taraftarı Renew Europe’tan Fransız Sylvie Guillard ise “Bu savaşın son bulmasını istiyoruz!” şeklinde açıklama yaptı. Hollandalı Hıristiyan Demokrat Peter van Dalen ise “Erdoğan, Osmanlı İmparatorluğu’nu yeniden canlandırmak istiyor.” yorumunda bulundu. Erdoğan’ın sözlerle değil ancak yaptırımlarla durdurulabileceği belirtildi.

Bulgar milletvekili Angel Dhambazki de Türkiye’yi “imparatorluk fantezilerine” sahip olmakla suçlarken İslamcı savaşçıların ihraç edildiği iddiasını yineledi. Türkiye’nin 1915 “Ermeni Soykırımı”nın son aşamasını icra ettiği öne sürüldü. Alman EVP milletvekili Michael Gahler gibi çatışmaların uluslararası arenaya taşınmaması ve Minsk Grubu gibi bölgesel aktörlerin ön plana çıkması gerektiğini düşünen sayısı ise oldukça azdı. Hemen hemen tüm şikayet ve analizler Türkiye Cumhurbaşkanı’na yaptırım teklif edilmesi ile neticelendi.

Denkfabrik Carnegie Europe’tan Marc Pierini, normal diplomasının Dağlık Karabağ’daki çatışmalara hiç yardımcı olmadığından söz etti. Erdoğan’ın Dağlık Karabağ’ı Libya, Kıbrıs ve Yunanistan meselelerinden sonra yeni bir mesele olarak Avrupa’nın karşısına çıkardığı ifade edildi.

Amerika’nın seçimler nedeniyle hareket alanı felç olduğu ve Rusya’nın Ermenistan’la olan savunma paktı da eksklav (*siyasi olarak bağlı ancak arada başka bir siyasi bölge olduğu için coğrafi olarak bağlı olmayan toprak*) bölgeleri kapsamadığı için Erdoğan’ın akıllıca bir strateji izlediğine değinildi. Marc Pierini, Rusya’nın yeteri tepkiyi göstermemesini bu duruma bağladı. Azerbaycan Ordusu’nun Türk ve İsrail droneleri sayesinde iyi donatılmış olduğuna ancak Ermenistan tanklarının zorlu coğrafyalar için uygun olmadığına değinildi.

Pierini, Türkiye ve Azerbaycan’ın bir ay önceden bugünkü “acil durum haline” hazırlık yaptığını açıkladı. Pierini’nin olası yaptırımlarla ilgili bir diğer açıklaması ise oldukça iddialıydı. Türkiye’nin ekonomisinin, özellikle de silah endüstrisinin “savunmasız” olduğuna değinen Pierini, Türkiye’ye helikopter parçalarının İspanya’dan geldiğini, denizaltılarda Alman Siemens motorlarının kullanıldığını ve Türkiye’nin Avrupa’dan gelen teknolojiye yaslanmak durumunda olduğunu ifade etti. Pierini sözlerinin sonunda AB’nin Erdoğan’ın

maceralarının karşılığı olarak daha yüksek bedeller ortaya koyabileceği düşüncesi yer aldı.

Bir Umut Işığı olarak Fransa

Erivan'daki "Bölgesel Çalışmalar Merkezi'nin" direktörü Richard Giragosian, Fransa'nın doğrudan bir müdahalede bulunabileceğini ve bir "umut ışığı" olduğunu açıkladı. Fransız inisiyatifinin Rusların çatışmadaki meşru çıkarını kabul ettiği ve pek güçlü olmayan Rusya-Batı ilişkisinin de ateşkes çağrısının ardından kazançlı çıkabileceği aktarıldı.

Aynı başlıkta Giragoisan'ın diğer açıklamalarına yer verilirken Macron'un Ankara'yı Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Doğu Akdeniz'de de geri püskürtmeye çalıştığı ancak AB'nin Türkiye'nin stratejik hırslarına daha sağlam cevap vermesi gerektiği hatırlatıldı. Giragosian'a göre AB, tepki göstermekte yavaş ve hantal. 2020'de keskinleşen güvenlik tehditlerine karşı bu yavaş politikalar ABD'nin yokluğunda pek de başarılı olamadı. Ona göre Ermenistan ve Dağlık Karabağ şu anda ortaksız, uzlaşma konusunda umutsuz ve yalnız.¹⁸

08.10.2020

8 Ekim'de Dağlık Karabağ'da bir katedralin bombalandığı rapor edildi. Azerbaycan'ın konuyla ilgili sorumluluğu kabul etmediği açıklandı. Türkiye'nin Suriye ve Libya'dan milis göreve aldığı iddiası yineleni.¹⁹

10.10.2020

Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanları'nın silahların Dağlık Karabağ'da bırakılması konusunda Moskova'da anlaştığı açıklandı. Rusya'nın arabulucu olsa da "Ermenistan'ın koruyucu gücü" imajının zayıfladığı ifade edildi.

Habere göre toplantı, gece geç saatlere kadar sürdü. Ardından Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Ermenistan ve Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ın Güney Kafkasya bölgesindeki çatışmaya yönelik ateşkesi kabul ettiğini açıkladı. Cumartesi öğleden sonra uygulanacak ateşkesin, savaş esirleri, diğer tutukluların değişimi ve hayatını kaybeden askerlerin naaşlarının anavatanlarına teslim edilmesi için kullanılması gerektiği belirtildi. Her iki taraf da bölgenin geleceği konusunda onlarca yıldır tartışmalı olan "ciddi müzakereleri" artık başlatma konusunda anlaştı.

Rusya'nın Dağlık Karabağ ihtilafını hafifletmeye çalıştığı ve dışişleri bakanlarının Moskova

---

¹⁸ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 7). EU machtlos in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3jaPk>, [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

¹⁹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 8). Bomben treffen Kathedrale in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3je51>, [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

toplantısının da bu bağlamda okunması gerektiği ifade edildi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in bir gün önce Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ı bir kez daha aradığı belirtildi.

Rusya'nın isteksizliği - Türkiye hızla ilerliyor

Moskova'daki son diplomatik gelişmelere rağmen Rusya'nın bu çatışmalarda "oldukça geri planda" olduğu ve Dağlık Karabağ Savaşı'nın Rus devlet medyasının üst başlıklarında yer almadığı ifade edildi.

Yeşillere yakın Heinrich Böll Vakfı'nın Güney Kafkasya ofis yöneticisi Stefan Meister, Rusya'nın isteksizliğini "Türkiye'nin müdahalesinden sonraki ikinci sürpriz" olarak nitelendirdi. Erivan'ın "Türkiye, çatışmaya askeri olarak dahil oldu" iddiasına rağmen Türkiye'nin bunu reddettiği eklendi. Meister'a göre Rusya, "Ermenistan'ın gerçek koruyucu gücü" değil.

AGİT için arabulucu olarak Moskova

Haberde Moskova ve Erivan'ın birbirine çok yakın olduğu, iki halkın da Hıristiyan Ortodoks inancında olduğuna değinildi. Dağlık Karabağ ihtilafında ise Moskova'nın kendisini Ermenistan'ın müttefiki olarak değil, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) içinde bir arabulucu olarak konumlandığı aktarıldı. ABD ve Fransa'nın yanı sıra Rusya, Dağlık Karabağ'daki ihtilafı çözmeye çalışan AGİT'in Minsk Grubu'na başkanlık etse de şimdiye kadar başarılı olamamıştır.

Erivan'daki Ermeni Güvenlik ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü başkanı Stjopa Safarjan DW'ye verdiği röportajda, Ermenistan'da bazılarının Rusya'nın tutumundan dolayı hayal kırıklığına uğradığını ve yine de şaşırmadığını söyledi. Safarjan, "Evet, Rusya Ermenistan'ın yanında değil. Pek çok kişi Ermenistan ve Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan ve Türkiye ile savaştığının farkında. Bu savaşta yalnızız. Bununla birlikte, Rusya'nın akan kanı durduracak güce sahip olduğunu da biliyoruz." dedi. Safarjan'a göre Putin'in tek bir sözünün bunun için yeterli olduğu ifade edildi.

Rusya'nın Çekimsizliği Üzerine Tahminler

Haberde Rusya'nın neden bu kadar isteksiz olduğuna dair birkaç hipotez aktarıldı. Böll Vakfı'ndan Stefan Meister, "Moskova'nın, Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ı sokak devrimi sonucunda iktidara geldiği için cezalandırmak istediğini" ifade etti. Paşinyan bir muhalefet hareketinin lideriydi ve 2018'de parlamento tarafından başbakan seçildi. Rusya'nın bu tür güç

değişikliklerini son derece tehlikeli bulduğu açıklandı.

Stiftung Wissenschaft und Politik'ten (SWP) Uwe Halbach, Moskova ile Erivan arasındaki ilişkinin Paşinyan'ın iktidara gelmesinden bu yana soğuduğuna inanıyor. Ona göre; Moskova'nın “eski iktidar partisinin devrilmesi ve Ermenistan'da demokratikleşmenin başlatılmasında” çıkarı yoktu. Stjopa Safarjan ise bu soğumayı daha önceye dayandırdı. Ona göre Rusya, Ermenistan 2016 yılında Dağlık Karabağ sorununun çözümüne yönelik Rusya'nın önerilerini reddettiği için “rahatsız oldu”. Ermenistan'da Rus Dışişleri Bakanının adını taşıyan bir “Sergei Lavrov” planı olduğu yönünde de spekülasyonlar var. Bu planla işgal altındaki bazı bölgelerin, bölgenin gelecekteki statüsü netleştirilmeden Azerbaycan'a geri dönmelerinin amaçlandığı söylendi. “Lavrov planının” resmi anlamda hiçbir zaman onaylanmadığı belirtildi.

Nisanda Rus “Kommersant” gazetesinin “Lavrov'un Paşinyan'ı kandırdığını” ifade ettiği de bildirildi. Buna göre Rusya Dışişleri Bakanı gizli görüşmelerin bazı kısımlarını kamuoyuyla paylaştı. Lavrov, 2019'dan beri adım adım çözümün müzakere edildiğini söyledi. Erivan ise resmi olarak paket bir çözüm konusunda ısrar etti. Paşinyan daha sonra ise kendi evinde eleştirildi.

Stefan Meister, Rusya'nın mevcut çatışmadaki çekimsizliğinin diğer bir olası sebebinin Moskova'nın Azerbaycan ve Türkiye ile anlaşmalar yapmış olabileceğine bağladı. Bir başka yaygın tez ise Rusya'nın Türkiye'nin önemli hamlesine karşılık şaşkınlığa uğrayabileceğine yönelikti. Bir düşünce kuruluşu başkanı Andrej Kortunow, Güney Kafkasya'daki artan gerilimle ilgili olarak Rusya'nın ciddi bir yanlış yargıya vardığını açıkladı. Kortunow, “Moskova'nın savaş patlak verdiğiindeki ilk tepkisi, Rus istihbaratının Azerbaycan'ın Karabağ'da stratejik bir saldırı için uzun vadeli hazırlıklarını gözden kaçırdığını gösteriyor.” dedi.

Haberde “Rusya faktörünün” büyük bir savaşı frenlemede önemli olduğuna ancak Azerbaycan, Ermenistan'a saldırmadan Rusya'nın müdahale etmeyeceğine değinildi. Rusya'nın Güney Kafkasya'daki “düzenleyici güç” konumunun ise tartışılacağı ve her iki ülkeye eşit mesafede durduğu vurgulansa da profesyonel çevrelerce Rusya'nın hiçbir zaman Ermenistan'dan tamamen vazgeçmeyeceğinin düşünüldüğü bildirildi.²⁰

10 Ekim tarihli diğer bir haber ise “**Dağlık Karabağ'da Barış Umudu Kayboluyor**” başlığı

---

²⁰ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 10). Berg-Karabach: Armenien und Aserbaidshan vereinbaren Waffenruhe. <https://p.dw.com/p/3jhWu>. [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

ile yayımlandı. İki ülke arasındaki anlaşmanın kırılğan olduğundan söz edildi. Antlaşmanın imzalandığı andan itibaren çatışma tarafları birbirlerini antlaşmayı ihlal etmekle suçladı. Kıdemli bir Azerbaycan temsilcisi, bu antlaşmanın hayatını kaybedenlerin naaşları ve mahkumların takası için “geçici” olduğunu ve geri çekilmenin gerçekleşmeyeceğini belirtti. Almanya’nın her iki tarafı da ısrarlı bir şekilde ateşkese saygı duymaya davet ettiği açıklandı.²¹

11.10.2020

“Azerbaycan’da Sivil Yerleşim Yerine Topçu Saldırısı Şüphesi” başlıklı haberde ateşkese rağmen saldırıların devam ettiği bildirildi. Gence’de bir eve roket saldırısı düzenlendiği rapor edildi. Habere göre yedi kişi hayatını kaybetti, 33 kişi yaralandı. Yaralanan halkın arasında çocukların da olduğu ifade edildi. Ermenistan Savunma Bakanlığı, suçlamaları “kesin bir şekilde yalan” olarak nitelendirdi ve Azerbaycan’ı Dağlık Karabağ’daki yerleşim yerlerini bombalamakla suçladı. Haberde Moskova’nın anlaşmaya uyulma çağrısı yaptığı ancak Azerbaycan’ın anlaşmayı geçici bulduğu hatırlatıldı.²²

12.10.2020

12 Ekim tarihli haberde İran’ın Ermenistan ve Azerbaycan’ı savaşı daha iyi kontrol etmeye davet ettiği, İran’ın kuzeybatı bölgesine bir füze düştüğünü ve İran İç İşleri Bakanı Rahmani Fasli’nin açıklamalarına göre, bu tip olaylar kontrol altına alınmazsa İran’ın gereken önlemleri alacağı rapor edildi. Tahran’ın kendisini çatışmada “arabulucu” olarak konumlandığı belirtildi.

Habere göre 82 Milyon nüfusa sahip İran’da 100.000 Ermeni ve yaklaşık 15 milyon Azeri kökenli Türk yaşamaktadır. Türkler, Tahran pazarının önemli bir bölümünü kontrol etmekte, dini lider Ali Hamenei de baba tarafından Azerbaycan kökenli olmaktadır. Bunun yanı sıra İranlı dört temsilci de Dağlık Karabağ bölgesinin Azerbaycan’a ait olduğuna dair “şüphenin bulunmadığını” ifade etmiştir. Başkan Hassan Rohani’nin Nikol Paşinyan’ı çatışmaları sona erdirmek konusunda teşvik etmesi de haberde belirtilmiştir.

Habere göre İran Azerbaycanlıları “müslüman kardeşlerinin” yanında durmuş, “Ermenistan’a ölüm” sloganları atmış ancak İran Ermenileri Ermenistan için aynı pratiği sergilememiştir. Tarihi arka planın da verildiği haberde, İran’ın Azerbaycan-İsrail ve Azerbaycan-ABD

---

²¹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 10). Friedenshoffnung in Berg-Karabach schwindet. <https://p.dw.com/p/3jkP4>, [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

²² DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 11). Mutmaßlicher Artillerieangriff auf Wohngebiet in Aserbaidschan. <https://p.dw.com/p/3jkjR>, [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

ilişkilerinden korktuğu ve Azerbaycan'ın İran'daki Türk azınlığı etkileyebileceğini düşündüğüne değinilmiştir.

Aynı zamanda İran'ın Türkiye ve Rusya'nın da savaşa müdahalesinden memnun olmadığı açıklanmıştır. Buna göre İran, hem Azerbaycan hem de Ermenistan'la diğerlerine nazaran daha kırılgan bir ilişkiye sahiptir. Tüm bunlara rağmen İran ve Türkiye'nin İsrail karşıtlığı ve Katar ile iyi ilişkiler içinde olma bağlamında aynı düşündüğü ifade edilmiştir.²³

16.10.2020

16 Ekim'de Hazar Denizi'nde Rus savaş gemilerinin tatbikat yaptığı ve bunun Ermenistan-Azerbaycan çatışmaları nedeniyle hem her iki devlete hem de Bakü'nün koruyucu gücü Türkiye'ye bir uyarı olabileceği ifade edildi.

Resim 1. Hazar Denizi'nde gerçekleştirilen eski bir Rus Donanması tatbikatından fotoğraf

Haberde belirtildiğine göre, tatbikat Azerbaycan'ın başkenti Bakü'nün bulunduğu Apşeron yarımadasının kuzeyinde gerçekleştirildi. Tatbikatın komşu ülkeler için bir tehdit oluşturmadığı açıklandı. Tatbikata altı gemi, yedi uçak ve 400'den fazla asker katıldı.

Rus kaynaklarına göre, tatbikatta yer alan gemilerdeki füzeler havadaki ve denizdeki hedefleri vurdu. Tatbikatın ticari gemilerin ve limanların korunması ve savunmasının yanı sıra yasadışı

²³ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 12). Iran und der Konflikt um Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3jnc3>, [Erişim Tarihi: 18.03.2021]

silahlı grupların imhası ile ilgili olduğu da belirtildi. Geçen yıl Dağıstan'da Hazar Denizi kıyısındaki karada benzer bir askeri tatbikat yapılmıştı.

Resim 2. Erivan'da Yunanistan ve Ermenistan dışişleri bakanları, Nikos Dendias (solda, ön) ve Zohrab Mnatsakanyan

Haberde belirtilen diğer bir konu ise Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias'ın Ermenistan'ı ziyaret ederek “Karabağ sorununa Türk müdahalesini” eleştirmesiydi. Dendias, Erivan'da Türkiye'nin Ermenistan ve Yunanistan'ın "ortak bir sorunu" olduğunu söyledi. Yunanistan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilerin toplu olarak katledilmesinden bu yana Türkiye ile düşman olan Hıristiyan Ermenistan ile yakın ilişkiler içindedir.²⁴

17.10.2020

“Azerbaycan'dan Gelen Roket Saldırılarında Ölümler Var” başlıklı haberde ateşkese rağmen Ermenistan'ın Gence'ye Azerbaycan'ın da Stepanakert'e saldırdığı bildirildi.

Azerbaycan Savunma Bakanlığı'na göre cephede birçok kazanımın elde edildiği aktarıldı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e göre ordusu, Dağlık Karabağ'da birçok köy ve bir şehrin kontrolünü ele geçirdi.

²⁴ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 16). Russland startet Manöver im Kaspischen Meer. <https://p.dw.com/p/3k3Ja>, [Erişim Tarihi: 21.03.2021]

Resim 3. Azerbaycan'da dolaşan bu fotoğraf Gence'de vurulan evleri göstermektedir

Buna karşılık Ermenistan, Dağlık Karabağ'ın başkenti de dahil olmak üzere Azerbaycan tarafından roket saldırıları gerçekleştiğini bildirdi. Stepanakert'te en az üç sivil yaralandı. Her iki taraf birbirini ateşkes sürecini baltalamakla suçladı. Geçen cumartesi Rusya arabulucu olmuştu. Ancak anlaşma yürürlüğe girdikten kısa bir süre sonra bu atmosfer, ilk kez bozuldu.²⁵

18.10.2020

18 Ekim'de yeniden bir “insani ateşkeste” uzlaşıldığı aktarılsa da bunun da kırılman olduğu belirtildi. Haberde Gence saldırısına dair eklenen bir fotoğrafın altındaki açıklama ise dikkat çekiciydi:

²⁵ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 17). Tote bei Raketenangriffen auf Aserbajdschan. <https://p.dw.com/p/3k45f>, [Erişim Tarihi: 21.03.2021]

Resim 4. “Gence kentindeki yıkımdan ne Azerbaycan ne de Ermenistan sorumlu olmak istiyor”

Resmin altındaki açıklamada Ermenistan tarafından Azerbaycan’ın sivil bir şehrine düzenlenen saldırıya dair sorumluluğun dahi her iki ülkeye ait olabileceği ima edildi.²⁶

20.10.2020

“Fransa'daki Ermeniler: Dağlık Karabağ için Yardım Çılgılığı” başlıklı haberde Fransa'daki Ermeni diasporasının hükümeti Dağlık Karabağ konusundaki ihtilafta Ermenistan'ı desteklemeye çağırdığı ancak Başkan Emmanuel Macron’un sözlerini eyleme dökmediği belirtildi.

²⁶ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 18). Waffenruhe in Berg-Karabach hält nicht. <https://p.dw.com/p/3k5F1>, [Erişim Tarihi: 21.03.2021]

Resim 5. Ermenistan bayraklarıyla alana katılan protestocular

Habere göre birçok Ermeni, Fransız parlamentosu Assemblée Nationale'nin arkasındaki meydana akın etti. Ermenistan'ın kırmızı-mavi-turuncu bayrağını salladılar ve ona sarıldılar. “Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni tanıyın!”, “Erdoğan'ı durdurun!” ve “Ermenistan!” (Hajastan!) gibi sloganlar atıldı.

Haberde protestocuların maskelerinin arkasındaki yüzlerinin gergin olduğu ifade edildi. Protestocuların Fransa'da yaklaşık 600.000 Ermeni yaşaması nedeniyle en büyük Ermeni diasporasına ev sahipliği yaptığı ve bu nedenle protestocuların Fransa'nın yardımını ümit ettikleri açıklandı. Ancak şu ana kadar Fransız hükümetinin özellikle de iş eyleme geldiğinde oldukça çekimser davrandığı ifade edildi.

Resim 6. Franck Papazian, Paris'teki protestoda. “Katliamın olmasına izin vermeyin” sloganı atıldığı aktarıldı.

Haberde göstericilerin “barış gücü” talep ettikleri vurgulandı. Macron’un Türkiye’yi kırmızı çizgiyi aşmakla suçladığına yer verilen haberde bir göstericinin yapılanları “Ermeni Soykırımı’nın devamı” olarak yorumladığı belirtildi. Göstericinin ifadelerine göre soykırım döneminde birçok Ermeni, Kürtler tarafından saklandı, saklananlar daha sonra isimlerini değiştirerek Müslüman olduğunu iddia etti. Gösterici, “Dağlık Karabağ’daki kardeşlerimizin katledilmesine seyirci kalamayız.” diye konuştu.

Haberde bir tarihçinin söylemlerine de yer verilirken, Azerbaycan’ın İttihat ve Terakki ile olan ilişkisinden ve 1918’de Bakü’de yaklaşık 20.000 Ermeni’nin katledilmesinden söz edildi. Her iki ülkenin Ermenistan nefreti ile şekillendiği belirtildi. Milletvekili Anne-Laurence Petel de olayın sadece Kafkasya ile ilgili olmadığını ve Erdoğan’a haddinin bildirilmesi gerektiğini ifade etti. Türkiye’nin Yunanistan ve Kıbrıs’la da gaz kaynakları konusunda anlaşmazlığı olduğuna değinilirken AB’nin karşı koymaması halinde Türkiye’nin yakında Kıbrıs ve Yunan adalarını da işgal edebileceği öne sürüldü.

Kuzey Fransa Eure-et-Loir şehri LREM milletvekili ve Ermeni kökenli meslektaşı Guillaume Kasbarian’ın da farklı bir tarihsel paralellik çizdiği aktarıldı. Ona göre Yugoslavya’daki savaş sırasında, Jacques Chirac, hedeflenen NATO hava saldırılarını destekledi ve sonuçta Yugoslavya Devlet Başkanı Slobodan Miloseviç’i dizlerinin üstüne çökertip gerginliği engelledi. Şimdi de “dış gösterilmeli” ve sadece Minsk Grubu’nun çabalarına atıfta bulunmak

yeterli olmamalı.²⁷

21.10.2021

“Almanya Daha Aktif Rol Üstlenmeli” başlıklı haberde Deutsche Welle’nin Azerbaycan Büyükelçisi Ramin Hasanov ile olan röportajına yer verildi. Video şeklinde sunulan haberde Hasanov, ateşkes çağrısının tek başına yeterli olmadığını ifade ederken BM kararlarının dikkate alınıp işgalin sona erdirilmesi gerektiğini vurguladı.²⁸

22.10.2020

“Almanya Çatışan Tarafları Dağlık Karabağ İçin Müzakere Etmeye Çağırıyor” başlıklı haberde, Ermenistan ve Azerbaycan’ın Almanya’dan daha aktif katılım talep ederek kendi konumlarını güçlendirmeyi umduğu ifade edilirken Almanya’nın her iki ülkeyi de yeniden müzakere masasına oturtmakta ısrarcı olduğu vurgulandı.

Habere göre Almanya, Ermenistan ve Azerbaycan’ın tekil taleplerini reddetti. Berlin’deki Dışişleri Bakanlığı, “Hükümet, Ermenistan ve Azerbaycan’a, her iki devletin de insani ateşkes anlaşmalarına uyma konusunda eşit yükümlülüğü olduğuna işaret ediyor.” açıklamasını yaptı. Almanya’ya göre her iki tarafın da AGİT Minsk Grubu Eş Başkanları himayesinde önemli müzakerelere girme isteği takip edilmelidir.

Almanya’daki Ermenistan Büyükelçisi Aschot Smbatyan DW’ye verdiği demeçte açıklamanın daha net olması gerektiğini ifade etti. Smbatyan, Azerbaycan’ın saldırganlığının kınanması ve Türkiye’nin oynadığı son derece olumsuz rolün açıkça ifade edilmesinin önemine vurgu yaptı. Almanya’nın 2016’daki Ermeni Soykırımı kararını hatırlatan Smbatyan, Almanya’nın tarihi bir sorumluluğu olduğunun altını çizdi. Smbatyan, Suriye ve Libya’dan İslamcı cihatçıların da savaşa sokulduğunu iddia ederken Azerbaycan’ı “terörist yuvası” olarak nitelendirdi.

Öte yandan, Azerbaycan’ın Almanya Büyükelçisi Ramin Hasanov, hükümetten Dağlık Karabağ’ın Ermenistan tarafından işgalini kınamasını talep etti. DW’ye konuşan Hasanov, "Almanya tarafından işgalin sona ermesi gerektiğine dair önemli bir sinyal gönderilmelidir." dedi. Hasanov “Çağrılarımız, Almanya’nın uluslararası hukukun yanında yer alması ve uluslararası hukukun norm ve ilkelerinin korunması yönündedir.” açıklamasında bulundu.

---

²⁷ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 20). Armenier in Frankreich: Schrei nach Hilfe für Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3k9fC>, [Erişim Tarihi: 22.03.2021]

²⁸ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 21). Berg-Karabach – ‘Deutschland soll aktivere Rolle übernehmen’. <https://p.dw.com/p/3kF2k>, [Erişim Tarihi: 22.03.2021]

Ayrıca Azerbaycan Büyükelçisi, Türkiye'nin kardeş ülke olsa bile, Türk askerlerinin veya yabancı paralı askerlerin mevcut çatışmada yer aldığı iddiasının gerçek olmadığını söyledi. Büyükelçi "Buna ihtiyacımız yok. İşgal güçlerini bölgemizden çıkarmak için yeterli güce sahibiz." şeklinde konuştu.

Birlik 90/Yeşiller'de siyaset yapan Cem Özdemir ise Azerbaycan'ı "Türkiye destekli savaş çıkırtkanlığı" yapmakla eleştirirken Ermenistan'ın askeri faaliyetlerinin de sadece savunma olmaktan çıktığını ifade etti. 1915 Soykırımı'nda Almanya'nın kendi payını kabul ettiğine dikkat çeken Özdemir, hükümetin AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları ile koordinasyon halinde olması, Dağlık Karabağ'da barışı sağlamak için daha aktif çalışması gerektiğini dile getirdi.²⁹

25.10.2020

25 Ekim tarihli haberde Ermenistan ve Azerbaycan arasında üçüncü kez ateşkes imzalandığı açıklandı. ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Stephen Biegun ile Azerbaycan Dışişleri Bakanı Jeyhun Bayramov ve Ermeni meslektaşı Sohrab Mnatsakanjan arasında Washington'da yapılan görüşmeler, ABD hükümeti tarafından duyuruldu. Rusya'nın arabuluculuğu yoluyla üzerinde anlaşılan iki ateşkesin sürdürülemediği hatırlatıldı.

Haberde Pompeo'nun Twitter'da yaptığı açıklamaya da yer verildi: "Bugün ABD, Dağlık Karabağ çatışmasının barışçıl bir çözümüne yaklaşmak için Ermenistan, Azerbaycan ve @AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları ile geçen yoğun müzakerelerin kolaylaştırıcılığını üstlendi. @ZMnatsakanyan ve @bayramov_jeyhun, gece yarısı ateşkesi uygulama ve buna uymayı taahhüt ettiler."

Ermenistan, hayatını kaybeden asker sayısının 11 artarak 974'e ulaştığını belirtirken Azerbaycan'ın sıkıyönetim kapsamındaki düzenlemeleri nedeniyle silahlı kuvvetlerine yönelik kayıplarından söz etmediği açıklandı. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'deki askeri idare, bir Ermeni Hava Kuvvetleri uçağının düşürüldüğünü bildirdi. Erivan bunu yalanlarken hayatını kaybeden sivil sayısının toplamda 100'ü aştığı ilan edildi.

Habere göre Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ermenistan'ı ülkesine saldırmakla suçladı. Cumhurbaşkanı'nın Paris gazetesi Le Figaro'ya verdiği demeçte "saldırganlık savaşını" savuşturmanın modern silahlar sayesinde mümkün olduğunu açıkladığı öğrenildi. Azerbaycan'ın, ana tedarikçisi olan Rusya'nın yanı sıra Türkiye, İran, Beyaz Rusya ve Ukrayna'dan da silah temin ettiği belirtildi. Düzinelerce köy ve şehri geri almanın yanı sıra,

---

²⁹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 22). Deutschland drängt Konfliktparteien auf Verhandlungen zu Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3kE8c>, [Erişim Tarihi: 22.03.2021]

Azerbaycan'ın şimdi İran ile 130 kilometrelik sınırın kontrolünü de kazandığı açıklandı.

Şimdiye kadar, özellikle Rusya'nın Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki çatışmada arabulucu rolü oynadığı dile getirilirken ABD'nin yakın zamana kadar büyük ölçüde tarafsız kaldığı açıklandı.³⁰

26.10.2020

Bir önceki gün ateşkesin üçüncü kez imzalandığı rapor edilirken 26 Ekim'de ateşkesin yeniden bozulduğuna dair bir haber yayımlandı. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Safiyan köyünde kendi askerlerinin vurulduğunu ve bu nedenle ateşkesin bozulduğunu belirtti. Dağlık Karabağ yetkilileri bunu reddetti. Ermenistan Bakü'yü dezenformasyon yaymakla suçladı. Başka bir ifadeye göre ise ateşkesin yürürlüğe girmesinden yarım saat sonra Azerbaycan güçleri Dağlık Karabağ'da topçu ateşine yeniden başladı.

Türkiye'nin komşusu "Müslüman" Azerbaycan'ı desteklemesi ve Rusya'nın Ermenistan'ın askeri koruyucusu olarak görülmesi nedeniyle gözlemciler, çatışmanın Kafkasya'da Ankara ile Moskova arasında bir vekalet savaşına dönüşebileceğinden korkuyor.³¹

Aynı gün DW, "Dağlık Karabağ Savaşı - Savaş Halinde Yaşam" başlıklı bir haber yayımladı. Dağlık Karabağ savaşında Ermenistan ve Azerbaycan taraflarında yüzlerce insanın hayatını kaybettiği veya kaçtığı bildirildi. Acı çekenlerin çoğunlukla sivil olduğu vurgulandı.

Bərdə/Azerbaycan'dan Julia Hahn'ın yaptığı haberde Ilgar Farzaliyev adlı bir kişinin yanan evi ve tahrip olan eşyaları gösterildi.

Resim 7. Bərdə'de yıkılmış bir ev fotoğrafı

³⁰ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 25). Dritter Anlauf zu Waffenruhe für Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3kQWC>, [Erişim Tarihi: 23.03.2021]

³¹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 26). Waffenruhe in Berg-Karabach wird gebrochen. <https://p.dw.com/p/3kRLB>, [Erişim Tarihi: 23.03.2021]

Resim 8. Ilgar Farzaliyev yanmış evinde

Habere göre otoriter yönetilen Azerbaycan'da ifade özgürlüğü büyük ölçüde kısıtlanmakta ve insan hakları örgütleri eleştirilmektedir. Sıkı yönetimin geçerli olduğu Azerbaycan'da ülke genelinde akşam 9'dan sabah 6'a kadar sokağa çıkma yasağı olduğu belirtilmiştir. İnternetin defalarca kısıtlandığı ve sıkı sansür kurallarının olduğu ifade edilen Azerbaycan'da Twitter, Facebook ve Messenger hizmetleri engellenmiştir. Haberde aynı zamanda propaganda ve savaş retorığının günlük yaşamı belirlediği, yabancı gazetecilerin cephede özgürce hareket edemediği ve sadece Azerbaycan makamlarının kendilerine izin verdikleri kadarını gördükleri yazılmıştır.

Haberde Zabil Aliyev adlı çatışmalardan kaçan bir kişinin konuşmasına da yer verildi. Zabil Aliyev'in ateşkes ve diplomatik uzlaşya inanmadığı yazıldı. Azerbaycan'a göre Dağlık Karabağ'ın yeniden ele geçirilene dek düşmanın geri püskürtüleceği vurgulandı.³²

27.10.2020

“Dağlık Karabağ: Ermenistan için Stratejik Yenilgi” başlıklı haberde Ermenistan'ın stratejik açıdan önemli bir şehri kaybettiğini kabul ettiği belirtildi. Erivan'daki Savunma Bakanlığı, gereksiz kayıplardan kaçınmak için İran sınırındaki Kubadlı'nın terk edildiğini söyledi. Bakü'deki Azerbaycan Savunma Bakanlığı ise düşmanın daha da geri püskürtüldüğünü açıkladı. Ermenistan'ın ağırlıklı olarak Hıristiyan Ermenilerin yaşadığı, öz

³² DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 26). Kampf um Berg-Karabach - Leben im Kriegszustand. <https://p.dw.com/p/3kRAp>. [Erişim Tarihi: 23.03.2021]

yönetimini ilan etmiş Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni desteklediği ancak uluslararası hukuka göre bölgenin İslam'ın egemen olduğu Azerbaycan'a ait olduğu hatırlatıldı.

İran sınırının güney bölgelerine düzenlenen saldırılarda yaralananlar olduğuna dair Ermenistan ifadelerine yer verilen haberde, Bakü'nün Ermeni topraklarını bombaladığı iddiasını reddettiği açıklandı. Ancak aynı zamanda ordu ve sınır muhafızlarının kendi sınırları dışındaki askeri nesnelere hedef olarak gördüklerini kabul ettikleri bildirildi.

Ermenistan ve Azerbaycan ateşkesin başarısızlığından birbirlerini suçladılar. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Twitter'da uluslararası toplumun çabalarının başarısız olduğunu yazdı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, “kurtarılmış alanların” belgelendiğini ifade ederken Ermenistan'ın “savaş suçlarından” sorumlu tutulması gerektiğini belirtti.

Habere göre İran ateşkesin ihlal edilmesinin ardından yeni bir barış girişimi planladı. Dışişleri Bakanı Sait Hatipzade, devlet televizyonunda bir açıklama yaparken, Dışişleri Bakan Yardımcısı Abbas Araghchi'nin yakında Ermenistan ve Azerbaycan'ın yanı sıra Rusya ve Türkiye'deki yetkililerle İran'ın barış girişimi hakkında görüşeceğini söyledi. Chatibsadeh, yeni girişimin neleri içerdiğini ve Araghchi'nin seyahatinin tam olarak ne zaman için planlandığını açıklamadığı aktarıldı. İran'ın Dağlık Karabağ ihtilafında her türlü zararlı çıkabilecek bir ikilemde yer aldığı belirtildi. Tahran'ın her iki ülke ile de iyi ilişkileri olduğu ve bu nedenle tarafsız kalmayı tercih ettiği dile getirildi.³³

29.10.2021

29 Ekim'de “**Türkiye ve Fransa: Ringten Çıkmayan İki NATO Partneri**” adlı bir haber yayımlandı. Alt başlıkta “Bir nevi Napolyon veya psikologlar için bir vaka: Türk Devlet Başkanı Erdoğan, Fransız mevkidaşı Macron'a öfkelenildi. Anlaşmazlığın arkasında iki ülke arasındaki somut çatışmalar var.” cümlelerine yer verildi.

Macron'un siyasi rol modeli Charles de Gaulle'ün “*Devletlerin arkadaşı yoktur, yalnızca çıkarları vardır.*” alıntısı ile başlayan haberde Fransa Cumhurbaşkanı ile Türk mevkidaşı arasındaki mevcut uçurumun kişisel sebeplerle açıklanabilecek olsa da her şeyden önce iki ülke arasındaki çeşitli stratejik çıkar çatışmalarının kanıtı olduğu dile getirildi.

Dağlık Karabağ, Libya, Suriye ve Akdeniz'deki gaz anlaşmazlığı gibi konular düşünüldüğünde bölgedeki her iki tarafın da birbirine düşman olduğu ifade edildi. Türkiye'nin genişleme politikasının Fransa'da özel bir direnişle karşılaştığı ve bunun sebebinin Fransa'nın

---

³³ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 26). Berg-Karabach: Strategische Niederlage für Armenien. <https://p.dw.com/p/3kUjZ>, [Erişim Tarihi: 24.03.2021]

kendisini Akdeniz bölgesinin düzenleyici gücü olarak görmesi olduğu aktarıldı.

Dağlık Karabağ

Habere göre Dağlık Karabağ ihtilafında, Fransız hükümeti içeride kendisine meydan okunduğunu düşündü. Fransa'da 600.000 kadar Ermeninin yaşadığı açıklanırken bunun en büyük diaspora olduğu ifade edildi. 2006 yılında Ermeni soykırımının inkarını suç sayan ilk Batılı devletlerden birinin Fransa olduğu hatırlatıldı.

Paris'in çekimsiz arabuluculuk rolüne rağmen Ankara'nın Azerbaycan'ı silahlarla desteklediği bir ortamda Fransız siyasetçilerin her zaman Ermenistan'a yakınlık aradığı belirtildi. Cumhurbaşkanı Macron'un Türk hükümetini savaş bölgesine yüzlerce paralı asker ve cihatçı göndermek gibi iddialarla suçladığı dile getirildi ve bu "kırmızı çizgiyi aşmak" olarak yorumlandı.

Resim 9. “Ermenistan'a karşı tarihi sorumluluk: Fransa, Dağlık Karabağ ihtilafında arabuluculuk yapmaya çalışıyor”

Görselin altındaki “tarihi sorumluluk” ifadesi ve görsel Fransız askerleri ile çekilmesine rağmen “arabuluculuk” (*vermitteln*) kelimesinin tercih edilmesi dikkati çekmektedir. Haberin Dağlık Karabağ haberinin sonunda Fransa cumhurbaşkanının üzerindeki baskının da kendi partisinden geldiği ifade edilmiştir. Birçok milletvekilinin hükümeti tartışmalı Dağlık Karabağ bölgesinin bağımsızlığını tanımaya davet eden bir kararı kabul ettiği de vurgulanmıştır.³⁴

³⁴ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 29). Türkei und Frankreich: NATO-Partner im Dauerlinch.

31.10.2021

“Ermenistan Rusya'dan Destek İstiyor” başlıklı haberde savaşın hiç azalmadan devam ettiği ifade edildi. Dağlık Karabağ'daki yetkililerin bildirdiğine göre, başkent Stepanakert ve Şuşi şehri bombalandı ve bu saldırıdan Azerbaycan sorumlu tutuldu. Stepanakert'te bir market ve bir konut binasına saldırı düzenlenirken Şuşi'de de bazı kişilerin yaralandığı öğrenildi.

Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamaya göre Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e bir mektup yazdı. Habere göre belgede, güvenliği sağlamak için Rusya Federasyonu'nun Ermenistan'a sağlayabileceği “yardımın türü ve kapsamını” tartışacak “acil bir istişare” başlatılması istendi.

Erivan'daki Dışişleri Bakanlığı, bunun nedeninin Dağlık Karabağ'daki çatışmanın Ermenistan sınırına daha da yaklaşması olduğu açıklandı. Rusya'nın Ermenistan'da askeri üssü olduğu ve Moskova'nın bir tehdit durumunun hangi koşullarında müttefiklerini desteklediğinin ilgili anlaşmada belirtildiği açıklandı.

Moskova “Antlaşmaya Uygun Olarak” Yardım Etmek İstiyor

Erivan'dan alınan bilgiye göre, Moskova'daki Dışişleri Bakanlığı, anlaşmaya göre, savaşın Ermeni topraklarına kayması halinde Rusya'nın "gerekli tüm yardımı" sağlayacağını söyledi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise Alman televizyonuna verdiği röportajda “üçüncü bir ülkenin” müdahale etmesini beklemediğini belirterek, “Bizimle Ermenistan arasında bir savaş var ve bu iki ülke dışındaki herkes dışarıda kalmalı.” diye konuştu.

Haberde Rusya'nın çatışmanın her iki tarafıyla da iyi ilişkiler sürdürdüğü ancak esasen Ermenistan'ın askeri koruyucu gücü olarak görüldüğü belirtildi. Bunun yanı sıra haberde uluslararası toplumun ateşkes girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlandığı da ifade edildi. Habere göre en son cuma günü Cenevre'de yapılan görüşmelerde bir ilerleme sağlanamadı. Arabulucuların verdiği bilgilere göre, düşmanların üzerinde anlaştığı tek şey artık sivilleri hedef almamak oldu. Hayatını kaybedenlerin tahliyesi ve olası bir mahkum değişiminin de tartışıldığı dile getirildi.³⁵

01.11.2020

1 Kasım 2020'den bir haber **“AB-Zirvesi: Her Yerde Kriz Var”** manşetiyle Avrupa'nın bütün çevresinin ateş altında olduğunu duyurdu. Habere göre Türkiye, Doğu Akdeniz'in

---

<https://p.dw.com/p/3kZNY>, [Erişim Tarihi: 25.03.2021]

³⁵ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 31). Armenien bittet Russland um Unterstützung. <https://p.dw.com/p/3khUp>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

tartışmalı bölgelerinde agresif bir tutumla deneme sondajı yaparak tartışmaları besledi. Atina ve Paris yaptırım çağrısında bulundu. Haberde Yunanistan'ın birçok adaya sahip olmasından kaynaklı olarak alan hakkına sahip olduğu tarihi uluslararası antlaşmalara değinildi. Doğu Akdeniz'deki bu çatışma ortamının Alman hükümetinin arabuluculuğuyla hafifletildiği ve böylelikle her iki tarafın da müzakereye hazır olduğunu ilan ettiği bildirildi.

Aynı haberde Kuzey Kıbrıs'ın da Türk işgali altında olduğu ve bu bölge açıklarının da sondaj için kullanıldığı geçmektedir. Habere göre Lefkoşa hükümeti AB dayanışmasını özlemekte ve Türkiye'ye karşı ceza uygulanması için Beyaz Rusya'daki rejime yönelik yapılan yaptırımları kırmaktadır. Haber, Kıbrıs'ı "acı çekiyor" cümlesiyle tanımlarken okuyucuyu da AB'nin Kıbrıs lehine ve Türkiye aleyhine hareket etmesi gerektiği yönünde yönlendirdiği gözlemlenmektedir.

Haberde Türkiye'nin Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki Karabağ Savaşı'na dahil olmasına "rağmen" Türkiye'ye yaptırımların pek olası olmadığı belirtildi. Türkiye'nin mülteci krizi ile AB'yi dize getirişi de hatırlatılırken, AB'nin NATO'nun askeri gözcülüğünde kalmaya devam etmesi gerektiği de ifade edildi. Haberde aynı zamanda Erdoğan'ın sürekli çatışmacı politikalarının uluslararası arenada onu yalnızlaştırdığı ve bu nedenle uzlaşıda yarar görmeye başlayabileceği bildirildi.³⁶

1 Kasım tarihli başka bir haberin başlığı ise "**Macron, 'Karabağ'da Suriyeli Cihatçılar Savaşıyor'**" şeklindeydi. Habere göre cihatçı savaşçılar savaş alanına Türkiye üzerinden geçti. Rusya Dış İşleri Bakanlığı ise bu askerlerin derhal geri çekilmesini talep etti ve Putin, Karabağ'daki yabancı asker tehlikesini göz önüne alarak Güvenlik Konseyi'ni alarm durumuna geçirdi. Erdoğan'ın ABD, Rusya ve Fransa'yı Karabağ problemini otuz yıldır ihmal etmekle suçladığı, bunu kabul edilemez bulduğu ve Erdoğan'ın barış çabalarında yer almadığı da aynı haberde yer aldı. Haberin sonunda bölgenin Rusya ve Türkiye için nüfuz alanı olduğuna ve Azerbaycan'ın son yıllarda ordusunu güçlendirdiğine değinildi.³⁷

03.11.2020

"**Dağlık Karabağ: Görünürde Barış Yok**" başlıklı haberde Azerbaycan ve Ermenistan'ın Güney Kafkasya'daki Dağlık Karabağ bölgesi için bir aydan fazla süredir savaş halinde olduğu açıklandı. Üç ateşkesin de başarısız olduğu ve her iki tarafta da sivillerin ağır bir bedel

---

³⁶ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 1). EU-Gipfel: Krisenherde überall. <https://p.dw.com/p/3jEoz>, [Erişim Tarihi: 15.03.2021]

³⁷ DEUTSCHE WELLE. (2020, Ekim 2). Macron: In Berg-Karabach kämpfen Dschihadisten aus Syrien. <https://p.dw.com/p/3jItu>, [Erişim Tarihi: 15.03.2021]

ödediği ifade edildi.³⁸

06.11.2021

“**Dağlık Karabağ'daki Evlere Saldırı**” başlıklı haberde bölgedeki yeni çatışmalarda en az üç sivilin hayatını kaybettiği belirtildi. Birleşmiş Milletler tarafları en son yerleşim alanlarına yönelik “gelişigüzel saldırılar” konusunda uyardı.

Dağlık Karabağ yetkililerine göre, Azerbaycan tarafı başkent Stepanakert'e ve Şuşi şehrine gece boyunca ateş açtı. Haberde belirtildiğine göre Şuşi'de birkaç ev yandı ve birkaç kişi yaralandı. Başkent Erivan'daki Ermenistan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan'ın saldırıları sırasında Türk kuvvetlerinden destek aldığını bildirdi. Ancak, haberde bu kuvvetlerin kullanımına dair resmi bir onay bulunmadığı belirtildi.

Başkent Bakü'deki Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın belirttiğine göre ise karşı taraf Terter kentine ve birkaç köye saldırı düzenledi. Ayrıca Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki sınırda bulunan ordunun bazı mevzileri de ateş altına alındı.

BM İnsan Hakları Komiseri Michelle Bachelet'in Ermenistan ve Azerbaycan'ı savaş suçlarına karşı pazartesi günü uyarılmış olduğu öğrenildi. Her iki tarafın da sivil hayatını kaybetmede ve sivil altyapının tahrip edilmesini önlemede veya en azından olabildiğince en az seviyeye indirmede vazife sahibi olduğu vurgulandı.

Haberin sonunda Ermenistan ile Azerbaycan arasında tartışmalı Kafkasya bölgesi konusundaki çekişmenin Eylül sonunda yeniden alevlendiği bildirildi. Çatışmanın her iki tarafının resmi bilgilerine göre, çatışmanın başlamasından bu yana 1200'den fazla kişi hayatını kaybetti ancak ölümlerin sayısının çok daha yüksek olmasının olası olduğu ifade edildi.³⁹

08.11.2020

8 Kasım'da “**Dağlık Karabağ: Şuşa Düşüyor Mu?**” başlığı ile bir haber yayımlandı. Alt başlıkta ise Azerbaycan'ın stratejik açıdan öneme sahip Şuşa'yı ele geçirdiğini iddia ettiği ancak Ermenistan'ın bunu reddettiği yazıldı. Dağlık Karabağ'ın güneyinde bulunan bu şehrin düşüşünün tüm bölge için 7bir “yenilgi” olacağı belirtildi.

Haberde gelişmenin muhtemel bir yenilgi olarak sunulması, aynı gelişme sonucunda

---

³⁸ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 3). Berg-Karabach: Kein Frieden in Sicht. <https://p.dw.com/p/3knNH>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

³⁹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 6). Angriff auf Wohnhäuser in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3kxzY>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

“muhtemel bir zafer” elde edecek Azerbaycan’ın bakış açısını yansıtmamıştır. Buna göre haber dilinin genel anlamda “bağımsız Dağlık Karabağ” diskurunu örtük olarak beslediği düşünülebilir. Öyle ki “Şuşa’nın düşmesi” ifadesi de aynı hipotezi güçlendirmektedir.

Habere göre Dağlık Karabağ için verilen savaşta Azerbaycan, Şuşa’da kesin zaferi kazandığını iddia etti. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev pazar günü öğleden sonra televizyonda yaptığı konuşmada, "Şuşa kentinin Ermeni işgalinden kurtarıldığını duyurmaktan gurur duyuyorum. Şuşa bizim! Karabağ bizimdir!" diye konuştu.

Dağlık Karabağ'daki yetkililerin stratejik öneme sahip Şuşa’nın kaybedilmesinin nihayetinde tüm bölge için verilen mücadelede bir yenilgi anlamına geleceğini açıkladığı hatırlatıldı. Ermeni tarafının çekimser bir tepki gösterdiği belirtilirken, bir Savunma Bakanlığı sözcüsünün çatışmanın devam ettiğini söylediği bildirildi. İlgili kişinin bölge insanlarına “Bekleyin ve silahlı kuvvetlerimize inanın!” şeklinde ifadeye bulunduğu açıklandı.

Haberin sonlarında Avrupa’nın endişelerine yer verildi. Macron ve Putin’in sürmekte olan savaşa dair endişeli oldukları bildirildi. Buna göre, Suriye ve Libya’dan giderek daha fazla radikal kişi savaşa taşındı. Savaşın bitmeden müzakerenin mümkün olamayacağı, esas amacın bölgedeki Ermenilerin yerlerinin güvence altına alınması olduğu ve bölge halkının acılarının dindirilmesi gerektiği belirtildi.⁴⁰

09.11.2020

9 Kasım’da Şuşa’nın Azerbaycan tarafından ele geçirildiği duyuruldu. Alt başlıkta Dağlık Karabağ’ın stratejik açıdan önemli Şuşa şehrinin kaybını kabul ettiği ve Azerbaycanlı savaşçıların başkent Stepanakert’e yaklaştığı belirtildi. Alt başlığı “Ermeni eksklavı (*bir ülkenin siyasi olarak bağlı olup coğrafi olarak uzağındaki bölgesi; bkz. Amerika için Alaska*) üzerindeki mücadeleler bitti mi?” sorusu izledi.

---

⁴⁰ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 8). Berg-Karabach: Steht Schuscha vor dem Fall?. <https://p.dw.com/p/311HG>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

Resim 10. Şuşa’da Azerbaycan bayrağı

Habere göre bölge lideri Wagram Pogossjan, pazartesi günü Şuşa'nın artık Dağlık Karabağ'ın kontrolü altında olmadığını söyledi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev pazar günü askerlerinin şehri ele geçirdiğini açıkladı. Ermenistan ve Dağlık Karabağ bölgesinin o dönemde bunu reddettiği hatırlatıldı. Habere göre Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan pazartesi günü temsilcilikte kaldı ve Şuşa üzerine çatışmalar devam etti.

Resim 11. “Şuşa haftalardır Azerbaycan askerlerinin yoğun ateşi altında”

Şuşa, kilit bir şehir olarak kabul edilirken Dağlık Karabağ yetkililerine göre bu kayıp tüm bölgenin kaybına dönüşebilir durumdaydı. Dağlık Karabağ'daki liderlik, Azerbaycan birliklerinin başkent Stepanakert'e ulaşmak üzere olduğunu da kabul etti.

Habere göre Cumhurbaşkanı Aliyev, Pazar günü Ermenistan ile çatışmada zafer kazandığını belirtmişti. Şimdi ise 23 köyün Azerbaycan kontrolüne alındığı bildirdi.

Haberde Karabağ liderliği sözcüsü Pogossjan'ın Facebook'taki ifadelerine de yer verildi: “Maalesef bir dizi başarısızlık izliyoruz ve Şuşa şehri artık tamamen kontrolümüz dışında. Düşman Stepanakert'in önünde duruyor ve bizim varlığımız çoktandır tehlikede.” Habere göre “Karabağ Ermenilerinin şehre verdiği isimle” Şuşi, başkent Stepanakert'e sadece 11 kilometre uzaklıkta yer alıyor. Stepanakert'in Aliyev'in bir sonraki hedefi olduğu tahmin edilirken haber, altını çizmek adına yeniden Pogossjan'ın “*Düşman Stepanakert'in önünde duruyor ve bizim varlığımız çoktandır tehlikede*” cümlelerine yer verilerek noktalanıyor.⁴¹

10.11.2020

Deutsche Welle, 10 Kasım 2020 tarihindeki haberinde “**Dağlık Karabağ'da Silahlar Sustu**” başlığını attı. Şimdiye kadar, tüm ateşkeslerin bozulduğu ancak bu sefer umulan bir atılım olabileceği belirtildi. Bunun uzlaşma inşasında büyük bir prestij başarısı olabileceği vurgulandı.

Güney Kafkasya bölgesindeki çatışmaları sona erdirmek için belirleyici müzakerelerin muhtemelen en üst düzeyde yürütüldüğü ve sonunda, Paşinyan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın Dağlık Karabağ'daki tüm çatışmaları sona erdirmeye anlaştığı bildirildi. Moskova saatine göre gece yarısı başlayacak ateşkesin “bütünüyle” Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından düzenlendiği açıklandı.

---

⁴¹ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 9). Schuscha von Aserbajdschan eingenommen. <https://p.dw.com/p/3l3zg>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

Resim 12. “Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan (arşiv)”

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, bir aydan fazla kan dökülmesinden sonra Azerbaycan ve Rusya ile imzalanan antlaşmayı “kendi için ve halkı için tarifsiz derecede acı verici” olarak nitelendirdi. Rusya aslında Ermenistan'ın koruyucu gücü olarak görülüyordu. Habere göre Paşinyan çatışmayı sona erdirmeye durumu dikkatlice analiz ettikten sonra karar verdiğini söyledi. Ermenistan'ın teslim olduğu hemen konuşulmaya başlarken, bu nedenle başkent Erivan'da protestoların ve isyanların patlak verdiği belirtildi. Protestocuların Paşinyan'ı hain olarak nitelediği ve hükümet binasında Paşinyan'ın koltuğuna saldırıp tahrip ettikleri açıklandı.

Türkler ve Rusların Ortak Barış Misyonu

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e göre Dağlık Karabağ'daki ateşkesin Rus ve Türk barış güçleri tarafından ortaklaşa izleneceği bildirildi. Bölgede 1960 Rus askerinin uzatılabilme seçeneği ile beş yıllık bir süre için görev alacağı açıklandı.

Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov'un Azerbaycan'ın ifadelerini reddettiği dile getirildi. Peskov, "Karabağ'da Türk askerlerinin varlığı konusunda mutabakata varılmadı." diye konuştu. Ateşkesi izlemek için sadece Azerbaycan'da bir merkezin kurulacağı konusu da tartışıldı. Peskov, bunların ayrı müzakereler olduğunu ifade etti. Rusya'nın yaklaşık 2.000 askere ek olarak, Dağlık Karabağ'a kapsamlı askeri teknoloji temin edeceği de belirtildi.

Yeni antlaşmaya göre her iki tarafın da hayatını kaybeden askerlerin naaşlarının ve

mahkumların değiş tokuşunu sağlayacağı ifade edildi. Ayrıca mültecilerin Birleşmiş Milletler'in gözetiminde anavatanlarına dönmesi gerektiği vurgulandı.

Büyük yıkım ve binlerce ölüm

Rus sınır birliklerinin Karabağ ve Ermenistan arasındaki ulaşım bağlantılarının kontrolünü ele geçirdiği bildirildi. Putin, Azerbaycan ve Ermenistan'ın mevcut konumlarını olduğu şekliyle bırakma sözü verdiğini ifade etti.⁴²

Aynı gün Roman Goncharenko isimli bir yazara dair görüş yazısı da yayımlandı. Goncharenko Putin'i ve Erdoğan'ı savaşın kazananı olarak yorumlarken, Ermenistan'ın ve uluslararası diplomasinin kaybettiğini açıkladı. Goncharenko'ya göre savaşın başından itibaren tarafları yalnızca şiddete son vermeye çağırarak yeterli bir adım değildi ve bu "gönülsüzlük", yenilmeye mahkumdu. Artık AGİT olmadan bir atılımın sağlandığı, Minsk Grubu'na ihtiyacın sorgulanacağı ve Türkiye'nin de parçası olacağı yeni formatların aranabileceği belirtildi.

Rusya'nın ise ordusunu bir kez daha siyasi bir araç olarak kullandığına değinen Goncharenko, Putin'in Paşinyan'dan memnun olmadığını ve bu durumun onu zayıflatmak için bir fırsat olarak görüldüğünü açıkladı. Yorum yazısının ana fikri niteliğindeki son cümlede Batı'nın bölgeyi Gürcistan, Ukrayna ve Suriye'den sonra ikinci defa Putin'e bıraktığı ifade edildi.⁴³ Aynı gün içinde yayımlanan diğer bir haberde ise Ermenistan'daki şiddetli protestolar ve Paşinyan'a yönelik istifaya talepleri rapor edildi.⁴⁴

1.2. SAVAŞ SONRASI DÖNEMDE ALMAN MEDYASI:

DER SPIEGEL, TAGESBLATT, DER TAGESSPIEL, TELEPOLİS VE HASE POST

Savaş boyunca Azerbaycan ve Türkiye, yalnızca Avrupa siyasetinin değil Avrupa medyasının da Ermenistan'a ayrıcalıklı bir konum verdiğinden söz ederek Avrupa'yı eleştirdi. Dağlık Karabağ, otuz yıldız işgal altında kalmış ve sorun diplomasi ile çözülememiş olmasına rağmen Avrupa medyası savaştan sonra da Azerbaycan ve ona destek veren ülkeleri "diplomasi yanlısı olmayan" ve "militarist" bir perspektifle sergilemeye devam etti.

---

⁴² DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 10). In Berg-Karabach schweigen die Waffen. <https://p.dw.com/p/3158A>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

⁴³ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 10). Meinung: Putin und Erdogan als Gewinner in Berg-Karabach. <https://p.dw.com/p/3173G>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

⁴⁴ DEUTSCHE WELLE. (2020, Kasım 10). Wut auf den armenischen Premierminister. <https://p.dw.com/p/3174j>, [Erişim Tarihi: 29.03.2021]

Alman medyasında da genel olarak haberlerin Ermenistan iddialarını besleyici şekilde yazıldığını ve nesnellikten uzak olduğunu görüyoruz. Dağlık Karabağ'daki şehir isimlerinin Azerbaycan Türkçesiyle değil Ermenice karşılıkları ile ifade edilmesi, savaştan önceki sürece dair tarihçenin objektif bir şekilde ortaya konmaması ve süreçle ilgili yalnızca Ermeni bireylerle röportaj yapılması bu tek taraflılığa örnek olarak gösterilebilir.

En önemli Alman dergilerinden Spiegel'in yazarı Dirk Kurbjuweit, "Sözler yerine silahlar" başlığı ile savaş sonrası "Türkiye ve Rusya hırslarından ötürü birbirlerinin bölgelerine girseler de şimdiye kadar savaştan kaçabildiler. Bu aşırı tehlikeli."⁴⁵ şeklinde ifade ediyordu.

FAZ gibi bazı önemli Alman basın organlarında ise Ermenistan işgaline ve sürece objektif olarak değinilmezken, Karabağ Ermenilerinin mağduriyeti üzerinden süreç edebileştiriliyor, Ermenistan'ın tacizleri ve işgali nedeniyle başlayan savaş Azerbaycan'ın başlattığı bir saldırı şeklinde resmediliyordu:

*"1990'ların başında Karabağ Ermenileri, Sovyetler Birliği'ndeki Dağlık Karabağ'ın ait olduğu Azerbaycan'dan ayrılmak için savaştı ve bu savaştan galip geldiler. 10 Kasım'daki ateşkese kadar, çatışmaya siyasi bir çözüm bulmak adına gerçekleştirilen 26 yıllık başarısız çabaların ardından Stepanakert, bölgeyi kısmen geri topraklarına katan Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından bombalandı."*⁴⁶

*"(...) Yeterince yaşlı olanların hepsi hayatlarını o zamanlar yaşadıklarıyla karşılaştırıyordu: bodrumdaki soğuk geceler, en küçük günlük alışverişlerde ölümcül tehlike... Hepsi kurbanları kişisel olarak tanıyordu. Daha genç olanlar da tüm bunlarla ilgili hikayelerin içini dışını biliyorlardı. Ve 1994 ateşkes hattındaki neredeyse her gün olan olaylar ve Azerbaycan'dan gelen düzenli tehditler göz önüne alındığında, yeni bir savaş düşüncesi herkes için günlük yaşamın doğal bir parçasıydı."*⁴⁷

---

⁴⁵Dirk Kurbjuweit, "Erdoğan und Putin: Gewehre statt Worte", <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/news-wladimir-putin-recep-tayyip-erdogan-bundeswehr-corona-krise-a-aa4ae589-aacf-470c-8156-6798643980c1>, (Erişim Tarihi 04.01.2021)

⁴⁶Marion Dubberke, Reinhard Vesper, "Momentaufnahmen aus einer Zwischenkriegszeit", <https://www.faz.net/aktuell/fotografie/bergkarabach-zeigen-die-bilder-eine-untergegangene-welt-16999890.html>, (Erişim Tarihi 04.01.2021)

⁴⁷Marion Dubberke, Reinhard Vesper, "Momentaufnahmen aus einer Zwischenkriegszeit", <https://www.faz.net/aktuell/fotografie/bergkarabach-zeigen-die-bilder-eine-untergegangene-welt-16999890.html>, (Erişim Tarihi 04.01.2021)

Tageblatt gazetesi de Ermeni bir ombudsmanla yaptığı röportajı şu şekilde aktarıyordu: “*Artak Beglaryan sarsılmış durumda. Ancak Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin insan hakları ombudsmanı bu altı haftalık hüsrarla sonuçlanan savaşın ardından acı bir teslimiyetten başka bir şey olmayan ve Azerbaycan tarafından Ermenistan'a empoze edilen ateşkes anlaşmasından sonra dahi bu mücadeleden vazgeçmek istemiyor. Artak Beglaryan devam etmek istiyor. Ancak artık hiçbir şey net değil: Ermenistan Başbakanı Nikol Paschinyan'ın Salı gecesi açıkladığı ve Artak Beglaryan'ın yuvası olan ve Karabağlı Ermenilerin özyönetimini ilan etmiş Cumhuriyet olarak adlandırdığı Artach Cumhuriyeti'ni etkileyen tüm tavizlerden sonra Güney Kafkasya dağlarında özyönetimini ilan etmiş bu Cumhuriyet'ten geriye kalanlar bile net değil. (...) Artak Beglaryan, 1988 yılında Stepanakert'te doğdu. Kendi kaderini tayin için başlayan savaş ve şiddetin olduğu o yılda... 32 yıl sonra ombudsman bu savaşın yüzlerinden biri haline geldi. Artak Beglaryan hiçbir şeyin bitmeyişiinden asla yorulmadı. 'Size kör bir adam olarak söylüyorum: Kör olmayın!' Dünya nihayet gözlerini açmalı ve 'sorunlarımıza, insan haklarımıza, savaş suçlarına, Türkiye üzerinden getirilen ve Azerbaycan tarafında savaşan Suriyeli cihatçılara kör olmamalı' diyordu. Ancak Ekim ayı sonunda Artak Beglaryan'ın uluslararası destek umutları azaldı. 'Bütün bunları görmüyorsanız, başı kesilmiş savaş esirlerimiz, cephedeki teröristler, misket bombaları, sivil halkın bombalanması... (Bütün bunları görmemem için) kör olmalısınız.'*”⁴⁸

Der Tagesspiel de aynı şekilde savaşta eşini kaybeden bir kadının ailesini haber yapıyordu. Haberin içerisinde Ermenistan'ın Karabağ'ı işgalini “(Ermeniler için) ağır kayıplarının ardından galip gelmişlerdi” ifadesiyle bir arada anarak bir anlamda meşru zemine çekiyor, Azerbaycan'ın otuz yıllık hukuk mücadelesini ise “intikamın tasarlanması” olarak adlandırıyor: “*Arzumanjanlar, savaştan önce bir umuda tutunuyordu. 15 yıl boyunca başkent Erivan'ın kuzeyindeki köylerinde teneke bir kulübede yaşamışlardı. Bir yıl önce hükümet onlara bir taş ev vermişti ve kısa süre sonra yeni inşa edilen tüften ahırlarına çatı gelecekti. Kızlık soyadı Shachnazarjan olan ve kocasının ölümünden sonra da yine bu şekilde tanınmak isteyen Gajane, kanalizasyon sistemiyle hala bağlantıları olmadığını, ancak hayal kurmaya hayatlarında her zaman yer verdiklerini ifade ediyor. 'Yakın zaman içinde yumurta, süt ve yünü yalnız kendimiz için değil piyasada da satabilecek kadar tedarik edebileceğimizi düşünmeye başlamıştık.'*”

---

⁴⁸Armand Back, “Artak und die Menschenrechte – der erblindete Ombudsman, der die Blindheit der Welt beklagt”, [Bergkarabach / Artak und die Menschenrechte – der erblindete Ombudsman, der die Blindheit der Welt beklagt | Tageblatt.lu : Tageblatt.lu](#). (Erişim Tarihi 04.01.2021)

27 Eylül'de bu rüyalar sona erdi. Türk güçleri ve Suriyeli milislerce ciddi şekilde desteklenen Azerbaycan askerleri, Ermenilerin yaşadığı bir bağlı-cumhuriyet⁴⁹ olan Dağlık Karabağ'a saldırdı. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana küçük Güney Kafkasya bölgesi için bu, üçüncü savaşın başlangıcını işaret ediyor. Bu sefer güç dengesi kesin olarak değişti.

En modern silah sistemleri için milyarlarca dolar

Azerbaycan'ın diktatörü İlham Aliyev, sadece Türkiye'deki kardeşlerinin desteğini almakla kalmadı, aynı zamanda yıllarca son teknoloji silah sistemlerine, özellikle insansız hava araçlarına milyarlarca 'petrodolar' yatırdı. 90'lı yıllarda, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından yaşanan kanlı bölünme savaşında, Ermeniler sadece Karabağ'ı değil, Azerbaycan'ın çevresindeki toprakları da işgal ederek ağır kayıplarının ardından galip gelmişlerdi. Uluslararası hukuka göre, tüm bu alanlar Azerbaycan'da yaşayan Azerilere ait olmaya devam etti. Neredeyse otuz yıldır bu intikamı tasarlıyorlar.

(...) Pandemi yılının yaz sonunda, karşı saldırı fırsatı için zemin oluştu. Pek çok devlet Covid-19 ile ilgileniyor, özellikle Amerikalıların gündemini ise ABD seçimleri meşgul ediyordu. Türkler ve Azeriler, Ermeni kuvvetlerinde zayıf noktalar tespit etmişlerdi ve şimdi Azerbaycan'a askeri teçhizat gönderme bahanesiyle ortak manevralar yapıyorlardı.

Bir başına bırakılmış ve etrafı düşmanlarla çevrili: Gerçek, Ermenilerin kendilerine yönelik imajı ile bir kez daha örtüşüyordu. Derinden travma geçirmiş durumdalar; Türkler tarafından işlenen ancak asla tanınmayan 1915 soykırımı, neredeyse Hıristiyan inancı kadar kimliklerinin bir parçası... Genç Azat Arzumanjan, şehit babasının soykırımın yüzüncü yılını anan fotoğrafının yanında bir tişört giyiyor. Bunun sembolü bir çiçektir: unutmama beni.”⁵⁰

İnternet dergisi Telepolis ise “Türkiye'nin oldukça idealist arzusu” başlıklı içeriğinde Dr. Öğr. Üyesi Hakan Güneş'in Deutschlandfunk'a olan değerlendirmelerini tartışıyordu. Bölgenin haritasını eklemiş ve Dağlık Karabağ bölgesini “Ermenistan'ın işgal ettiği bölge” şeklinde ifade etmiş olmasına rağmen yazı, bu konuya hiçbir şekilde değinmeden ilgili diğer yazıya atıfta bulunarak tartışıyordu. Azerbaycan'ın işgal edilen topraklarına yönelik

⁴⁹ “Bağlı-cumhuriyet”, Almanca “Teilrepublik” ifadesi için kullanılmıştır. Teilrepublik, Rusya Federasyonu gibi eyalet benzeri yapılara sahip ülkelerin içindeki üye eyalet/cumhuriyetleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

⁵⁰ Thore Schröder, “Armenien und der Krieg um Berg-Karabach „Mein Sohn wird seinen Vater nur von Fotos kennen”, <https://m.tagesspiegel.de/armenien-und-der-krieg-um-berg-karabach-mein-sohn-wird-seinen-vater-nur-von-fotos-kennen/26619324.html>, (Erişim Tarihi 04.01.2021)

mücadelesi ile ilgili hiçbir yer verilmeyen yazıda, Türkiye'nin petrol rezervlerine ulaşmak için Ermenistan topraklarını işgal etmeye yönelik hedefleri olduğu ima ediliyordu:

“(…) Azerbaycan Dağlık Karabağ'da söz hakkına sahip olsaydı, (Nahçıvan ve Azerbaycan arasındaki çizgi) bu 50 kilometre muhtemelen Türkiye için büyük bir engel olmayacaktı. Bu şekilde Kafkasya'daki gaz ve petrol rezervlerine ulaşabilirdi.

En azından bu noktada, haberden sorumlu gazeteci Marion Sendker'in tekrar soru sorması ya da kendisinin bir bir eklemesi gerekiyordu: Özellikle Türkiye için (!), eğer Türk siyaset bilimcilerin meşhur “Dağlık Karabağ'da Azerbaycan yeniden söz sahibi olmalı!” sloganı gerçekleşirse artık bu 50 kilometre engel olmaktan çıkacak. Haritaya bir bakınız! Burası Ermenistan Cumhuriyeti bölgesi!”⁵¹

Hase Post'ta yer alan bir içerik ise AB'nin süreç boyunca sessiz kaldığına ve süreçle ilgili aktörlerin daha önce daha fazla çaba göstermiş olması gerektiğine değinen Alman siyasetçilerin ifadelerine yer veriyordu. ⁵²

2. ERMENİCE YAYIN YAPAN BASIN ORGANLARI:

Հայկական ժամանակ (THE ARMENIAN TIMES) :

Zafer bizim olacak, zaferimizin alternatifi yok. Tümgeneral Celal Harutyunyan'ın askere alınması hakkında:

Düşman, 2016 yılındaki çatışmalardan yaklaşık dört yıl sonra, Dağlık Karabağ sorununun bu şekilde kendi lehine çözüleceğine inanarak tekrar güç kullanmaya başladı. 27 Eylül sabahı Azerbaycan ordusu, roket güdümlü el bombası fırlatıcıları ve ATS saldırılarının ardından temas hattının tamamına saldırdı. Şu anda, Savunma Ordusu birimleri, düşmanın planlarını başarıyla engelliyor ve düşmana ağır kayıplar veriyor. Bu programları uzun zamandır biliyoruz, özleri tek kelimeyle ifade edilebilir. “Artsakh ve Ermenistan'ın boşaltılması”. Emin olun, bu sefer rakibim başarısız olacak. Zafer kolay olmayacak. Doğasına sadık bir düşman, barışçıl yerleşimleri ve sivilleri hedef alacak, bir asker ile bir çocuk, bir bakıcı ve bir yaşlı kadın, bir yetişkin bir adam, bir "çaresiz yaşlı adam" arasında ayırım yapmayacaktır. Hepimiz

⁵¹ Leo Ensel, “Das sehr idealistische Anliegen der Türkei”, <https://www.heise.de/tp/features/Das-sehr-idealistische-Anliegen-der-Tuerkei-4958729.html>, (Erişim Tarihi 07.01.2021)

⁵² DTS NACHRICHTENAGENTUR, “Berg-Karabach: Deutsche Außenpolitiker fürchten Ohnmacht der EU”, <https://www.hasepost.de/berg-karabach-deutsche-aussenpolitiker-fuerchten-ohnmacht-der-eu-221906/>, (Erişim Tarihi 07.01.2021)

onun hedefleriyiz. Zafer, bir güç dalgası ve demir birliği gerektirecektir. Şimdi tüm anlaşmazlıklar, tüm görüşler, tüm görüşler bir kenara bırakılmalıdır. Amacımız bir: düşmanı mümkün olan her şekilde yenmek, silahlı çetelerine ezici bir darbe vurmak, gerekirse askeri altyapısını yok etmek, güvenlik bölgesini genişletmek ve nihai bir barış sağlamak.⁵³

Bizim tarafımızda esaret altında yaşayan bir ordu yok . Azerbaycanlı bir generalin yakalanması hakkında:

Çatışmalar, özellikle kuzeyde ve güneyde, Artsakh boyunca gece boyunca sürdü. Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan bunu bir süre önce Ermeni Ortak Bilgi Merkezi'nde bir brifing sırasında söyledi. Silahlı kuvvetlerimizin yeni konumsal iyileştirmeler yapmayı başardığını söyledi. Ancak düşman dinlenmedi, bazı yerlerde geri püskürtülen karşı saldırıya devam etti. "Sabah erken saatlerde, ağır toplar da dahil olmak üzere topçu kullanarak, Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin birlikleri saldırı operasyonlarına yeniden başladılar" diyen Hovhannisyan, Silahlı Kuvvetlerimizin şu anda inatçı, kahramanca savaşlar verdiğini vurguladı. Hovhannisyan ayrıca Azerbaycan tarafının bizden askerlerin cenazelerini boşaltmamızı istemediğini söyledi. Hovhannisyan, "Savunma Ordusu, Azerbaycan askerlerinin cesetlerini gösteren bir video yayınladı. Yanımızda birkaç düzine ceset kaldığı resmen duyuruldu." dedi.⁵⁴

Artsakh'ı RA diplomatik cephaneliğinde tanıma meselesi.

Artsakh Cumhuriyeti'nin tanınması konusu Ermenistan Cumhuriyeti'nin diplomatik cephaneliğindedir. Ve bunun bugün kamusal tartışma konusu haline gelmesi çok önemli ve önemi var.

Edmund Marukyan uluslararası tepkiyi takip etmese de, bizim farklı "silahlara" sahip olduğumuza dair güvence verdi, ancak hepsinin aynı anda ateşlenmemesi gerektiğini söyledi. Milletvekili, "Gerekirse bu sorular masaya yatırılacaktır." dedi.

Marukyan, her zaman savaştan kaçındığımızı vurguladı, ancak şimdi büyük bir savaşın içindeyiz ve genel olarak kaybedecek hiçbir şeyimiz yok.

---

⁵³ Հաղթանակը մերն է լինելու, մեր հաղթանակն այլընտրանք չունի. ԱՀ ՊԲ հրամանատար գեներալ-մայոր Ջալալ Հարությունյանի մարտակոչը <https://www.armtimes.com/hy/article/196767> 27/09/2020 08:44

⁵⁴ Որևէ կենդանի զինվորական մեր կողմում գերության մեջ չկա. Արծրուն Հովհաննիսյանը՝ ադրբեջանցի գեներալի գերի ընկնելու մասին <https://www.armtimes.com/hy/article/196946> 28/09/2020 12:16

Sosyal ağlarda dolaşan vatandaşların tahliyelerine değinen Marukyan, buna gerek olmadığını söyledi. Tüm bunların şu anda eyalet düzeyinde yapıldığına dair güvence verdi. Vatandaşların birçok otelde konakladığı koronavirüs durumuna da değindi. Şu anda ölçeğin çok büyük olmadığını ancak gerekirse her şeyin yapılacağını vurguladı.⁵⁵

Türkiye bu savaşa karıştı, Azerbaycan-Türkiye ikili cephesi boyunca çalışıyor.

Bugün Artsakh Ulusal Meclisinde farklı parti yok, bugün Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Artsakh Halk Partisi'nde bir parti var. Artsakh NA Konuşmacı Artur Tovmasyan, Artsakh / Enformasyon Merkezi'nde düzenlenen brifingde ifade verdi. NA Sözcüsüne göre, Türkiye de bu savaşa dahil oldu ve şimdi Azerbaycan-Türkiye ikilisi tüm cephe hattında çalışıyor.

Ama sizi temin ederiz ki ordumuz düşmanın saldırısını durdurdu ve ordumuz onu düşman topraklarına taşıyabilir ve savaşın sonucunu 1992-94'te olduğu gibi Nisan 2016 savaşında olduğu gibi kararlaştırabilir.⁵⁶

Çok daha ağır ve daha uzun askeri operasyonlara hazır olmalıyız.

“Bugün, Lele Tepe veya Lele Lagi, ki bu boy çok önemli değil, çünkü büyük ölçekli, yaygın bir savaş sürüyor. Yarın geri çekilebiliriz veya tersine ilerleme olabilir”. Artsakh Başkanı Arayik Harutyunyan, düzenlediği basın toplantısında Lele Tepe'nin kurtarıldığı söylentilerinin gerçeğe uygun olup olmadığı sorusuna yanıt verdi. Yarın bir geri çekilme veya atılım olabilir, ancak henüz kesin değil. Çok daha ağır, daha uzun savaş operasyonlarına hazır olmalıyız. Ne yapmalıyız? Düşman, tüm ordusunun askeri güçlerini kullandı ve kullanmaya devam ediyor. Biz sadece cephede en az birkaç yüz teçhizat sayıyoruz. Azerbaycan Cumhurbaşkanı, "Bu yüzden pozisyon vereceğiz veya alacağız, ona atıfta bulunmaya gerek yok" dedi.⁵⁷

Türkiye müttefikleri Azerbaycan'a yardım etmek için Suriyeli savaşçılar gönderiyor.

Türkiye, Ermenistan ile tırmanan mücadelede kendisine destek olması için Suriyeli militanları Azerbaycan'a gönderiyor. Reuters'ı İstanbul'dan bildirdi. İki Suriyeli militan hikayeyi anlatırken, Ankara'nın Müslüman müttefikini destekleme sözü verdiğini de sözlerine ekledi.

⁵⁵ ՀՀ դիվանագիտական զինանոցում կա Արցախի ճանաչման հարցը. Էդմոն Մարտիրյան <https://www.armtimes.com/hy/article/196976> 28/09/2020 15:34

⁵⁶ Այս պատերազմին խառնվել է Թուրքիան, և աշխատում է Ադրբեջան-Թուրքիա տանդեմը՝ առաջնագծի ամրոց էրկայնքով. ԱՀ ԱԺ նախագահ <https://www.armtimes.com/hy/article/197032> 28/09/2020 20:36

⁵⁷ Պետք է պատրաստ լինենք շատ ավելի ծանր ու երկար մարտական գործողությունների. ԱՀ նախագահ <https://www.armtimes.com/hy/article/197063> 29/09/2020 00:03

Pazartesi günü, Moskova'daki Ermeni büyükelçisi, Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinden Azerbaycan'a yaklaşık 4.000 savaşçı gönderdiğini ve orada savaştıklarını söyledi. Ancak bu, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in yardımcısı tarafından reddedildi. Ermenistan ayrıca Türk askeri uzmanlarının Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ile yan yana savaştığını ve Türkiye'nin insansız hava aracı ve uçak temin ettiğini bildirdi. Azerbaycan da söylentileri yalanlarken, Türkiye yorum yapmak için acele etmiyor. Bununla birlikte, yurtdışında Türk askeri güçlerini giderek daha fazla sergileyen Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan da dahil olmak üzere bir dizi üst düzey Türk yetkili Bakü'ye destek sözü verdi.

Suriye'nin kuzey bölgelerindeki Türk kontrolündeki militan grubun bir parçası olan iki militan, Ankara ile yapılan anlaşma kapsamında Azerbaycan'da konuşlanacaklarını söyledi. Sorun oldukça duygusal olduğu için isim vermeyi reddettiler ve Reuters hesaplarını doğrulayamadı.

Türkiye yanlısı Ahrar El Şam için Suriye'de savaşanlardan biri, "Gitmek istemedim ama param yok. Hayat çok zor ve sefil" dedi. Erkekler, Suriye alaylarının komutanlarının ayda yaklaşık 1.500 dolar kazanmaya söz verdiklerini söylediler, bu da ekonominin çöktüğü ve para biriminin düştüğü Suriye için büyük bir maaş. Savaşçılardan biri, Afrin'de Suriye'de Türkiye'nin desteğiyle Suriye Ulusal Ordusu'ndan (SNA) bir yetkili ile sözleşmesinin imzalandığını söyledi.

Türk sponsorluğundaki Suriyeli militan grubun sözcüsü, yorum talebine yanıt vermedi. SNA'ya bağlı bir SAA militanı, kendisine yaklaşık 1000 Suriyelinin Azerbaycan'a sınır dışı edildiğinin söylendiğini söyledi. Adını vermeyi reddeden diğer isyancılar da sayıyı 700'den 1.000'e çıkardı.

İki adam geçen hafta Reuters'e 25 Eylül'de binaları teftiş etmek için gönderilmeyi beklediklerini, ancak savaşmamalarını beklediklerini söyledi. Pazartesi günü yorum yapmak için Reuters'a ulaşamadı.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in dış politika yardımcısı Hikmat Hacıyev, Suriyeli savaşçıların ülkesine yardım etmeye geldiği haberini "tamamen saçma" olarak nitelendirdi. Ancak, son yıllarda Türkiye'nin komşu Suriye ve Irak'ı işgal ederek ve Libya'da uluslararası alanda tanınan hükümete askeri yardım sağlayarak nüfuzunu artırmayı planladığını da hatırlatmak gerekir.⁵⁸

⁵⁸ Թուրքիան սիրիացի մարտիկներ է ուղարկում՝ օգնելու իր հավատակից Ադրբեջանին. պատմել են զինյալները. <https://www.armtimes.com/hy/article/197065> 29/09/2020 00:05

Askerin savaşabilmesi için sağlıklı olması gerekir, enfeksiyonu unutma.

Yeni koronavirüsün dayattığı yeni yaşam tarzı, bazıları için sıradan, bazıları için dayanılmaz hale geldi. Maskeleme birçokları için bir angarya, rahatsızlık verici, terli ve maskeyi "unutmak" için her fırsatı kullanmaya çalışıyorlar.

Epidemiyologlar, enfeksiyonun hava yoluyla bulaştığı konusunda uyarıyorlar, maske takma ihtiyacının temelsiz inatçılık değil, enfeksiyon parçacıklarının yayılmasını önlemenin ana yolu. Devletler idari mekanizmaları sıkılaştırıyor, ancak enfekte olma olasılığı bulunan ortamlarda bir kişinin gönüllü olarak maske takmayı seçmesi esas olmaya devam ediyor.⁵⁹

Savunma Bakanlığı, büyük etkisi olan askeri teçhizatı kullanmak zorunda olduğu uyarısında bulunuyor.

Ermenistan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin geniş alanlarda ateşli silahlar kullanması gerektiği konusunda uyarıyor; bunun sonucunda askeri teçhizatın, hareketli ve taşınmazların imhasında canlı mühimmatın büyük etkisi olduğu belirtti.

Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Facebook sayfasında bu konuyla ilgili bilgi veriyor.

Hovhannisyan'a göre, bu yıl 29 Eylül 1945 sabahının erken saatlerinde Azerbaycan tarafının Artsakh Savunma Ordusu'nun neredeyse tüm savunma hattı boyunca büyük çaplı saldırı operasyonlarına yeniden başlaması koşuluna bağlı. Özellikle TOS-1A ağır topçu sistemleri, saldırı operasyonları sırasında ayrı yönlerde kullanılmaktadır. Hovhannisyan, "TOS, Smerch ve diğer büyük kalibreli sistemlerin kullanılması, düşmanlıkların mantığını ve kapsamını değiştirerek onu yeni bir seviyeye yükseltir," diye yazdı ve şu anda Savunma Ordusu birimlerinin tüm saldırı girişimlerini güvenle püskürttüğünü ekledi. düşman, ekipmanın ciddi güç kaybına neden oluyor.⁶⁰

Gönüllülere ihtiyaç var. Artsakh'ta emeğe ihtiyaç var

⁵⁹ Չինվորը պիտի առողջ լինի, որ նաև մարտունակ լինի, մի՛ սոռացեք վարակի մասին.

Արտավազ Վանյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197023> 29/09/2020 02:00

⁶⁰ ՊՆ-ն զգուշացնում է՝ ստիպված է կիրառել ռազմական տեխնիկայի՝ մեծ ազդեցություն ունեցող տեսակներ. Ա. Հովհաննիսյան (տեսանյութ) <https://www.armtimes.com/hy/article/197094> 29/09/2020 11:56

Artsakh Cumhuriyeti Çalışma, Sosyal ve İskan İşleri Bakanlığı çalışanları, yiyecekleri ve gerekli eşyaları zamanında paketlemek ve uygun yerlere teslim etmek için 24 saat depolarda çalışırlar.

Ancak bakanlığın ağırlıklı olarak erkeklerden oluşan bir işgücüne ihtiyacı var. Artsakh / Bilgi Merkezi bu konuda bilgi verir.⁶¹

Bizi Artsakh'a götürün, Ermeni kadınlar gizlice devlete başvuruyor

Kadınlar savaş alanında aslında çok büyük bir psikolojik rol oynuyorlar. Bir kadının savaşta yapacak çok işi vardır, oradaki varlığı doğru, önemlidir. Burada kayıtlı olan eşlerin, kardeşlerin ve amcaların çoğu savaş alanında gönüllü ya da yedek. ve baba kızının da kendisiyle savaşta olduğunu bilirse, ruhun gücü için ne kadar güç verdiğini, zor durumlarda ne kadar dayanıklı olduğunu ve ne kadar büyük bir coşku verdiğini kelimelerle söylemek imkansızdır. Yarbay, "Ve bu savaşı kazanmamızın temel faktörlerinden biri" dedi.

Dün başlayan ve beklenmedik bir hızla ilerleyen bu gönüllülük, yeni bir askeri birlik kuruyor. "Henüz böyle bir tanesine sahip olmadık, ne isim vereceğini bile bilmiyorum. Ama bu sürecin sonunda ne veri kaydedersen kaydedersen, benim için bir şey açık." Savaş alanındaki zafer tescillenmiş olsa bile çok hızlı bir şekilde ve zafere katılmayı başaramasak bile, bu süreçte kadınların gönüllülüğü temelinde bir okul açılacak, kadınlara askeri çalışmanın nüanslarının öğretileceği, gelecekteki askeri sorunlara hazırlanacağı. "⁶²

Cephede yüzlerce ceset kaldı ve kayıplarına çok kayıtsız kaldılar.

Burada konumlarda veya sınırlarda somut bir değişiklik olmadı. Önde Omar'dan Aras'a çok aktif, büyük ölçekli askeri operasyonlardan geçti.

Artsakh Başkanı Arayik Harutyunyan'ın konferansından kısa bir süre önce iki tarafın da kayıpları olduğunu, ancak düşman her zamanki gibi birkaç kat daha fazla olduğunu söyledi.

---

⁶¹ Անհրաժեշտ են կամավորներ. Արցախում աշխատուժի կարիք կա
<https://www.armtimes.com/hy/article/197148> 29/09/2020 18:40

⁶² Մեզ Արցախ տարեք՝ տանեցիներից թաքուն պետությունն են դիմում հայուհիները
<https://www.armtimes.com/hy/article/197278> 30/09/2020 19:53

Ah, Azərbaycan yetkililerinin insani nitelikleri üzerine ifade ettiği şaşkınlık, çünkü cephede yüzlerce ceset kaldı ve onların uğradığı kayıplara kayıtsız kaldı. Başkan, "Bu, insan olmayan en büyük barbar karakterdir" dedi.⁶³

Ruhumuz nasıl teslim olacağımızı bilmiyor. Glendale Ermenileri, ABD yetkililerinin Azeri saldırısını kınamasını talep etti.

Diaspora Ermenileri, Ermeni sınırlarında düşmanın başlattığı aktif düşmanlıklara karşı bir kez daha dünyanın dört bir yanında protestolar düzenliyor.

Yüzlerce Ermeni, Azerbaycan'ın Ermenistan ve Artsakh'daki askeri operasyonlarının doğru bir şekilde değerlendirilmesini talep ederek dün ABD'nin Ermeni nüfuslu Glendale bölgesinde de gösteri yaptı.

Protestocular üç renkli, Artsakh bayrağını salladılar ve "Artsakh Ermenistan'dır" ve "Ermenistan güçlüdür" yazan afişleri açtılar.

Konuşmalarında, orduya askerlik yaparak, memleketin sınırlarında barış için durmaya hazır olduklarını vurguladılar.

"Gerekirse hazırız, zamanı geldiğinde gideceğiz" "Bugün ayrılmaya hazırım" "Ne olursa olsun asla pes etmeyeceğiz, ruhumuz nasıl vazgeçeceğimizi bilmiyor" dediler. dedim. Glendale Ermenileri, şehirlerini temsil eden devlet yetkililerine, kongre üyelerine ve senatörlere Azerbaycan'ın saldırganlığını kınayan açıklamalar talep etmeleri için çağrıda bulundular.⁶⁴

Düşmanın bedenlerinin yakınında ilginç eşyalar ve nesnelere bulunur.

Bugün Savunma Bakanlığı sözcüsü Artsrun Hovhannisyanyan'da bir brifing düzenleyen Savunma Bakanlığı sözcüsü Shushan Stepanyan, iyi haberin ne olduğunu söyledi, Savunma Bakanlığı sözcüsü Shushan Stepanyan biraz geç kalacağına söz verdi.

Haberin internet sitelerine ve düşman helikopteri khotsmane için çoktan yayıldığını söyledi. Maalesef İran topraklarına düştüğünü, ancak bu tür olayların kaçınılmaz olduğunu sözlerine ekledi. Ayrıca, başka başarılarla savaşmak zorunda kalabileceğini, alanları ele geçirdiğini vb.

---

⁶³ Հարյուրավոր դիակներ են թողել առաջնագծում եւ շատ անտարբեր են իրենց կորուստների հանդեպ. Արցախի նախագահ <https://www.armtimes.com/hy/article/197317> 30/09/2020 22:26

⁶⁴ Մեր ոգին հանձնվել չգիտի. գլենդելահայերն ԱՄՆ իշխանություններից պահանջել են դատապարտել ադրբեջանական ագրեսիան <https://www.armtimes.com/hy/article/197353> 01/10/2020 11:22

Savunma Bakanlığı yetkilisi, Wi ile ilgili soru veya bu konuya gelince, aktif muharebe operasyonları olmasına rağmen insansız uçan cihazlar olduğunu söyledi.

Başka bir soru, düşman uluslararası bir kongre yasaklı silah kullanırsa, olumsuz cevap verdi. "Şu anda gözlemedik, yaptırmak yasak. Başvurmak ağır olsa da" dedi.

Savunma Bakanlığı sözcüsü de o dönemde yaptığı açıklamada, düşman cesetlerinden ilginç eşya ve nesnelerin tespit edildiğini söyledi.⁶⁵

1280 kurban, 181 tank ve HMM, helikopterler, uçaklar, 2 smerch. Azerbaycan ordusunun 18:00 itibariyle kayıpları

Artsakh Enformasyon Karargahı, 18:00 itibariyle Azerbaycan ordusunun kayıplarını açıkladı.

Buna göre Azerbaycan tarafının şu kayıpları var.

1280 kurban

2700 yaralı

90 ATS

12 helikopter

181 tank ve HMM

3 Hizmet Şartları

2 Smerch

4 uçak⁶⁶

Komutanın komuta noktasında yapabileceğimiz bir şey olmadığından emin olduk.

Artsakh Savunma Ordusu Başkanı Celal Harutyunyan, Azerbaycan ve Türkiye'nin eylemlerini engellemek için ustaca adımlar atıyor.

Artsakh Başkanı Arayik Harutyunyan'ın çağrısında ve görevimizde olmak benim için büyük bir onur.

---

⁶⁵ Հակառակորդի դիակների մոտից հայտնաբերվում են հետաքրքիր իրեր եւ առարկաներ. Արժրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197363> 01/10/2020 13:54

⁶⁶ 1280 զոհ, 181 տանկ և ՀՄՄ, ուղղաթիռներ, ինքնաթիռներ, 2 սմերչ.ադրբեջանական բանակի կորուստները ժամը 18:00-ի դրությամբ <https://www.armtimes.com/hy/article/197431> 01/10/2020 20:24

Bugünlerde Artsakh'ta olacak olan eski Bakan Seyran Ohanyan, kullanıcının konferans saatinde yer alması gerektiğini söyledi.

Bakan, korumanın tüm eski bakanların PC ile görüştüğünü belirterek, Savunma Bakanlığı'nı ziyaret ettiklerini ve desteklerini ifade etti.

Eski bakan, bugün Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın - tüm birimlerinin vasıflı operasyonlarını yürüttüğünü söyledi. "O sonuca vardı, Artsakh Savunma Ordusu - onların sürekli gelişimini sağlamak için: Komuta noktasının komutanının işlerin ve geleceğimizin yapması gerektiğine ikna olduk" Bunu Artsakh halkının desteğiyle yapıyoruz. , "dedi eski Savunma Bakanı.

Ona göre bugün konumsal bir savaş sürüyor.

Savunma Bakanı da askerlerin karşısına çıkan cephe hattına teşekkür konuşmasında, genç olduğumuzu, bir saatlik faaliyette 7-8 düşman zırhlı aracının etrafında bir ruhun delindiğini söyledi.

Bakan, tüm askerlere hitaben yaptığı konuşmada, kendilerinin, eski ve şimdiki bakanların, olası sınırlarına yakın ve destekleyici olduklarını söyledi.

Eski bakan konuşmasını sonlandırarak, geleceği kazanmadaki tüm bu başarının temeli olduğunu söyledi: "Sabırla güçlendirilmeliyiz, güçlü bir tavır almalıyız, paniğe son vermeliyiz, çünkü anavatanımızda, savaşımız devam ediyor. "sadece," dedi Ohanian. ek olarak, bu haklı bir zaferler savaşı.⁶⁷

Kuzey ve güney yönlerinde savaşlar yeniden devam ediyor.

Son 24 saat süren çatışmalar tabii ki son 24 saatte odak alanları aynı kalıyor, düşman, taktik değiştiriyor, saldırgan eylemler uygulamaya çalışıyor ama silahlı kuvvetlerimiz tüm saldırıların güdülerıyla, düşman ağır kayıplara neden oluyor.

Savunma Bakanlığı sözcüsü Artsrun Hovhannisyan, bunun basın toplantısından önceki kısım olduğunu söyledi ve günün verilerini özetledi.

---

⁶⁷ Մենք համոզվեցինք, որ հրամանատարի ղեկավարման կետում բան չունենք անելու. Սեյրան Օհանյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197451> 01/10/2020 23:20

Savunma Bakanlığı sözcüsü, şu anda 21: 00'de düşmanın 540 insan gücünü kaybettiğini, yaklaşık 45 tekerlekli, zırhlı teçhizatın, havanın büyük bir kısmına sahip olan 6 uçak, 3 helikopter, 6 İHA, 700'den fazla yaralı var.

Ne yazık ki, birkaç gün oldu, düşman barışçıl nüfusu, dahası büyük kalibreli silahları hedef aldığını söyledi. Uzun menzilli füze 2 kez Stepanakert kentinin altyapısına 2 kez çarptı. Son sakinlerin, binaların bir sonucu olarak çok sayıda sivil yaralandı.

O, irili ufaklı diğer yerleri olduğu kadar hedef aldığını söyledi.

Harutyunyan, "Bu noktaya kadar gergin kalmaya devam ediyor, çatışmalar sürüyor. Silahlı kuvvetlerimiz - esas olarak savunma olmaya devam edecek, ancak bazı yerlerde ve diğer askeri operasyonlarda" diyen Harutyunyan, bunun yeniden kızışan savaşlar olduğunu da sözlerine ekledi. ⁶⁸

Artsakh için toplanan miktar şu anda 19 milyon doları aşıyor. Grigori Martirosyan

Artsakh için bağış toplama platformuna göre, şu anda toplanan miktar 19 milyon doları aşıyor. Büyüme eğilimi var.

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Bakanı Grigory Martirosyan bunu Artsakh Enformasyon Merkezinde bir brifing sırasında söyledi.

"Mali yardım alıyoruz, bunun için son günlerde, Ermeni hükümetinin belirlediği prosedüre göre, bundan böyle bu yardımın sağlanmasının düzenleneceğini söylemek istiyorum. Şu anda bu düzenlenmiş prosedürler üzerinde birlikte çalışıyoruz. Ermenistan Cumhuriyeti Hükümeti.

Yarın, vatandaşların Artsakh'tan Ermenistan'a çıkışı ve girişi ile ilgili sorunların etkin çözümüne değinecek bir telefon hattı yayımlayacağız. Telefon numarası ayrıca Artsakh Bilgi Merkezi platformunda da yayınlanacak. " dedi. ⁶⁹

Stepanakert bugün ilk defa çok büyük roketlerden saldırı aldı. (Azerbaycan Ombudsmanı)

En önemli rekor, bugün Stepanakert'te ilk defa çok büyük bir roket darbesi almak anlamına geliyor. Bundan önce yine Stepanakert tarafından alınan bazı darbeler, ancak bu çapta kullanılıyor.

⁶⁸ Մարտերը շարունակվում են կրկին հյուսիս եւ հարավ ուղղություններով. Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197557> 01/10/2020 21:37

⁶⁹ Արցախի համար հավաքագրված գումարն այս պահի դրությամբ գերազանցում է 19 մլն դոլարը. Գրիգորի Մարտիրոսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197567> 01/10/2020 22:52

Bu, basın toplantısında Artsakh insan hakları savunucusu Artak Beglaryan dediği zaman biraz erken.

Onun görüşüne göre, Azerbaycan'da, ön verilere göre, Stepanakert istikametinden fırlatılan 4 roketin ve bunun sonucunda sivil halkın ve nesnelere zarar gördüğü açık.

Raporlara göre, Stepanakert'te PC - Devlet Hizmet binasının acil durumlarda ciddi şekilde hasar görüyor. Ombudsman, "Füze hassasiyet derecesi göz önünde bulundurularak kasıtlı ve hedeflenmiş bir kullanımdır. Azerbaycan'ın insani yardım görevlilerini hedef almayı amaçladığını vurgulamak önemlidir," Ombudsman - in. Sonuç olarak, konut ve hizmet çalışanları arasında 7 yaralı var. Beglaryan, çalışanların olmadığını, ancak insani işlevleri yerine getirdiğini söyledi. Yaralılar oldukça kötü şekillerde bulunurlar⁷⁰

Azerbaycanlı kurban sayısı 3000'i aşıyor. Cesetlerin çoğu tarafsız bölgede.

İstihbarat verileri, Azerbaycanlı kurbanların sayısının 3.000'i aştığını gösteriyor. Cesetlerin çoğu tarafsız bölgede ve onları çıkarmak için neredeyse hiçbir adım atılmıyor.⁷¹

Uluslararası toplumu Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımaya çağırıyoruz .

Artsakh Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan bir bildiri yayınladı.

Aşağıda sunuyoruz:

27 Eylül'den bu yana Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, Türkiye'den ve Ortadoğu'dan terör örgütlerinin desteğiyle Artsakh Cumhuriyeti'ne karşı agresif bir savaş başlattı.

Azerbaycan'ın Artsakh Cumhuriyeti'ne yönelik geniş çaplı silahlı saldırısına, uluslararası insancıl hukuk normlarının yanı sıra silahlı çatışmalarda uygulanan kanun ve geleneklerde ciddi ihlaller de eşlik ediyor. Özellikle Azerbaycan-Türk silahlı grupları sivil nüfusu sindirmek ve yok etmek için Artsakh'ın şehirlerini, köylerini, sivil nesnelere kasıtlı olarak bombalamaktadır. Suç eylemlerinin bir sonucu olarak, sivil halk arasında çok sayıda kurban var.

⁷⁰ Այսօր Ստեփանակերտն առաջին անգամ շատ խոշոր հրթիռային միջոցներից հարվածներ է ստացել. <https://www.armtimes.com/hy/article/197577> 03/10/2020 00:18

⁷¹ Ադրբեջանական զոհերի քանակն անցնում է 3000-ը. դիերի մի մեծ մասը գտնվում է չեզոք գոտում. Արժրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197581> 03/10/2020 08:09

Genel olarak uluslararası toplum olan AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanlarının Azerbaycan'ın askeri saldırganlığını derhal sona erdirme ve gerilimi azaltma çabalarını memnuniyetle karşılıyoruz. Aynı zamanda uluslararası toplumun tüm taleplerinin olduğunu not ediyoruz.

Uluslararası toplumu, Artsakh vatandaşlarının yaşam hakkını ve barışçıl gelişimini sağlamak için Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanımaya çağırıyoruz. Mevcut durumda, Artsakh'ın uluslararası tanınması, bölgede barış ve güvenliği yeniden tesis etmek için işleyen tek mekanizmadır.⁷²

Artsakh cephesinde bir çatışma var.

Artsakh cephesinde bir çatışma var.

Bazı bölgelerde düşük yoğunluklu topçu ateşi kullanılıyor.

Artsrun Hovhannisyan bu konuda bilgi veriyor.⁷³

Tansiyonu bir derece yükseltme sorumluluğu Azerbaycan tarafına düşüyor.

Düşman, uluslararası insancıl hukuk tarafından yasaklanmış silahlarla başkent Stepanakert de dahil olmak üzere barışçıl yerleşimleri hedef almaya devam ediyor.

Savunma Ordusu'nun resmi web sitesine göre, Savunma Ordusu, Azerbaycan'ın derinliklerinde bulunan önemli askeri tesislere şimdiden güçlü saldırılar gerçekleştiriyor.

Çatışma bölgesindeki gerilimi bir derece yükseltmenin tüm sorumluluğu Azerbaycan tarafına düşüyor.⁷⁴

Gence Havaalanını yok eden Savunma Ordusu, bölgemizi düşman hava saldırılarının bir aşamasından korudu.

Etnik gruplar arası çatışma uzmanı gazeteci Nairi Hokhikyan, Gandzak havaalanının yıkılmasının bizim için önemini açıklayan bir not aldı.

Artsakh Cumhurbaşkanı sözcüsü Vahram Poğosyan'ın daha önce Gence askeri havaalanının ortadan kaybolduğunu söylediği hatırlatılmalıdır.

---

⁷² Կոչ ենք անում միջազգային հանրությանը ճանաչել Արցախի Հանրապետության անկախությունը. Արցախի ԱԳՆ <https://www.armtimes.com/hy/article/197608> 03/10/2020 12:48

⁷³ Արցախյան ճակատում փոխհրաձգություն է. Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197690> 04/10/2020 08:31

⁷⁴ Լարվածությունը ևս մեկ աստիճանով բարձրացնելու պատասխանատվությունն ընկնում է ադրբեջանական կողմի վրա. ՊԲ <https://www.armtimes.com/hy/article/197712> 04/10/2020 12:01

Nairi Hokyikyan buna atıfta bulunarak şunu yazdı:

Savaşçılar için saniyeler içinde olan Artsakh sınırına sadece 60,8 km uzaklıkta.

Ermeni ordusu, o havaalanını yok ederek, bölgemizi bir düşman hava saldırıları aşamasından, elbette, tamamlanmamış olarak güvence altına aldı.

Türk F-16 çok işlevli savaş uçakları Gandzak havaalanında konuşlandırıldı ve Ermenistan ve Artsakh sınır yerleşimlerine ve Ermeni silahlı kuvvetlerine yıkıcı darbeler indirdi.

Ermeni ordusu, o havaalanını yok ederek muhtemelen o Türk savaşçıların bir kısmını yok etti, sonra onları uçmak için uygun bir yerden mahrum etti. Türklerin mevzilerimize saldırabilmeleri için, Ermenistan hava savunmasının kendisini yönlendirmesine ve düşman savaşçıları yok etmesine izin verecek Azerbaycan havalimanlarından uzaklaşmaları gerekiyor.

Türk F-16 savaş uçaklarının uçuşları, en yakın olduğu için Türkiye'nin Kars kentinin radar istasyonlarından koordine edildi.

"Ermeni ordusu, o havaalanını yok ederek, Türkleri Türk silahlı kuvvetlerinin eylemlerini Kars'tan koordine etme fırsatından etkin bir şekilde mahrum etti" dedi.

Kürdolog Karen Hovhannisyan Facebook gönderisinde 19 Eylül'de Türk F-16'larının Gandzak havaalanına indiğini hatırlattı. "Ve iki ay boyunca bu havaalanında ortak askeri tatbikat yapmaktan gurur duyuyorlardı. Onarım fabrikasının bölgede olduğunu söyleyeyim. Bu havaalanının.

Ne yaptığımızı hayal edin ...

"KAZANACAĞIZ" diye yazdı.⁷⁵

Azerbaycan'ın saldırgan savaşa özgü yeni suç eylemlerine ilişkin veriler elde edildi . RA Savcılığı

RA Başsavcısı Arthur Davtyan Gor Abrahamyan, Azerbaycan'ın askeri-siyasi liderliği tarafından işlenen insanlığın barış ve güvenliğine karşı işlenen suçların tam bir cezai değerlendirmesini yapmak için kapsamlı bir delil toplama sürecinin yürütüldüğünü bildirdi. .

---

⁷⁵ Ոչնչացնելով Գյանջալի օդանավակայանը՝ ՊԲ-ն մեր տարածքը ապահովեց թշնամու օդային հարձակումների մի փուլից. փորձագետ <https://www.armtimes.com/hy/article/197715> 04/10/2020 12:54

"2020'de. Temmuz-Ekim 1994 döneminde, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin askeri-siyasi liderliği, 1994 Dağlık Karabağ Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Savunma Bakanları arasında imzalanan üçlü anlaşmayı ihlal ediyor. Ermenistan'ın 12 Mayıs 1945'te yürürlüğe giren BM Şartı, 26 Haziran 1945'te BM Genel Kurulunun XXIX oturumunu imzalayan 3314 sayılı BM Genel Kurulu Kararı, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 8-bis Maddesi, 17 Haziran 1998 tarihinde, Savaş Zamanında Sivil Kişilerin Korunmasına İlişkin Sözleşme, Uluslararası Silahlı Çatışma Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek 1. Protokol ve ilgili uluslararası geleneksel insancıl hukuk normlarının gereklerini kabul etti, yasaklanmış savaş araç ve yöntemlerini kullanmak. " Abrahamyan yayınladı.

Ermenistan Cumhuriyeti Başsavcılığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki Ermenistan Cumhuriyeti Temsilciliği ile askeri-siyasi eylemlerle elde edilen toplam insan hakları ihlallerine ilişkin olgusal veriler sağlama süreci çerçevesinde aktif olarak işbirliği yapmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin liderliği.⁷⁶

Konuşmayı bırak, oyunculığa başla . Artsakh İnsan Hakları Savunucusu uluslararası topluma hitap ederek Stepanakert'in kalıntılarını gösterdi.

Artsakh İnsan Hakları Savunucusu Artak Beglaryan geçtiğimiz günlerde yerel bir mesajla uluslararası topluma seslendi.

Yıkılan binaları gösteren Beglaryan, Azerbaycan'ın sivil binaları hedef aldığını ve bunun sonucunda vatandaşları yaraladığımızı vurguladı. Ona göre Azerbaycan, Artsakh başkenti Stepanakert'i sivil yapıları hedef alarak ağır toplarla bombaladı.

Beglaryan mesajında uluslararası toplumu Azerbaycan'ın saldırganlığına derhal yanıt vermeye çağırdı. İnsan Hakları Savunucusu, "Konuşmayı bırak, harekete geç" diye bitirdi.⁷⁷

Türkiye bugün Ermenistan'da, Karabağ'da ama yarın Balkanlar'da olabilir, eğer bir şey yapmazsak!

Artsakh Enformasyon Merkezi geçtiğimiz günlerde eski Fransa Cumhurbaşkanı Francois Hollande'nin Azerbaycan'ın başlattığı savaşla ilgili açıklamasını yayınladı.

⁷⁶ Ձեռք են բերվել Ադրբեջանի կողմից ազրեսիվ պատերազմին բնորոշ նոր հանցավոր գործողությունների տվյալներ. ՀՀ դատախազություն <https://www.armtimes.com/hy/article/197718> 04/10/2020 13:13

⁷⁷ Վերջացրեք խոսել, սկսեք գործել. Արցախի ՄԻՊ-ը դիմել է միջազգային հանրությանը՝ ցուցադրելով Ստեփանակերտի ավերակները <https://www.armtimes.com/hy/article/197753> 04/10/2020 19:29

Özellikle vurguladı . "Avrupa Konseyi tarafları ateşkese zorlayacak bir karar almalı, ancak Türkiye ile ilgili de önlemler alınmalı, çünkü bugünkü durumun nedeni Türkiye'nin tüm stratejisidir. Kısacası, bugün o. Ermenistan'da, Karabağ'da ama yarın hiçbir şey yapmazsak o Balkanlar'da olabilir. "⁷⁸

Stepanakert bombardımanı sırasında "Smerch", "Polonez", Türkçe "Kasirga" kullanılmaktadır.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, "Düşmanın yaşayan esirleri hakkında hiçbir bilgin yok."

Hovhannisyan, Vardenis yönündeki bombalamalara atıfta bulunarak, aslında Azerbaycan'ın Artsakh sınır bölgelerini çok sık Ermenistan toprakları olarak tanıdığını belirtti.

Azerbaycan Savunma Bakanı Zakir Hasanov'un neden yeraltına düştüğü sorusuna Hovhannisyan, "Zakir Hasanov'un yeraltında kalmadığı için övülecek çok şeyi olduğunu sanmıyorum."

Hovhannisyan, askerlerin fotoğraflarının sık sık sosyal ağlarda paylaşıldığına, kendisini aradıklarına, yaralandığına, haber bulunmadığına vb. İşaret etti. Şiddetli ve çetin bir savaş olduğunu, bu durumda sağlık kurumlarının günün 24 saati dinlenmeden çalıştığını vurguladı. "İnsanların sonradan bulunduğu durumlar olabilir veya öldürülme veya yaralanma konusunda yanlış bilgiler olabilir. Lütfen anlayışla yaklaşın, hataları mümkün olan en kısa sürede düzeltmek ve onlara hiç izin vermemek için mümkün olduğunca aktif bir şekilde çalışıyoruz, "Savunma Bakanlığı temsilcisi de ekledi.

Diğer soruya ise Artsakh'ın başkenti Stepanakert'te roket kullanımı nedir? Hovhannisyan, "Smerch", "Polonez", Türkçe "Kasirga" kullanıldığını söyledi. Bir sonraki soruya, Gence (Gandzak) havaalanı örneğiyle onu susturmanın mümkün olup olmadığı, Hovhannisyan, mümkün olduğunca susturulduğunu, ancak düşmanın araçları ve güçlerinin birkaç kat daha fazla olduğunu söyledi. bizden.⁷⁹

Artsakh'ta 93 Suriyeli paralı asker öldürüldü. RIA Haberleri:

⁷⁸ Այսօր Թուրքիան Հայաստանում է, Ղարաբաղում, բայց վաղը կարող է լինել Բալկաններում, եթե ոչինչ չանենք. Ֆրանսիայի նախկին նախագահ <https://www.armtimes.com/hy/article/197755> 04/10/2020 19:37

⁷⁹ Ստեփանակերտի հրթիռակոծման ժամանակ կիրառվում են «Մներչ», «Պոլոնեզ», թուրքական «Կասիրգա». Արժրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197801> 05/10/2020 12:05

Artsakh'ta son günlerde 93 Suriyeli çete öldürüldü. DEA Novosti'ye göre, Suriye muhalefetindeki kaynaklar durumun farkında.

Ajansın muhbirlerinden biri, "Dün Pazar, 53 çetenin cenazesi Suriye'ye getirildi. Böylece öldürülen toplam Suriyeli çete sayısı 93 oldu" dedi.

Ayrıca geçen hafta sonu 430 Suriyeli paralı askerden oluşan üçüncü bir grubun çatışma bölgesine gittiğini söyledi.

Bir başka Suriyeli muhalefet kaynağı daha önce ajansa, 1 Ekim itibariyle Artsakh'ta 322 "iyi silahlanmış Suriyeli paralı asker" olduğunu söyledi.

DEA, Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron'un daha önce 300 Suriyeli militanın Türkiye'nin Gaziantep kentinden Azerbaycan'a nakledildiğini bildirdiğini hatırlattı. Ona göre bu kişiler tespit edildi, Halep bölgesinde faaliyet gösteren gruba aitler. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev açıklamadan dolayı Macron'dan özür dileyerek Azerbaycan'da çete bulunmadığını kaydetti.

Rusya Dışişleri Bakanlığı da, militanların yasadışı silahlı gruplardan Artsakh-Azerbaycan çatışma bölgesine nakledilmesinden duyduğu endişeyi dile getirdi. Rus tarafına göre, çatışmalara katılmak için Suriye ve Libya'dan kaçak silahlı gruplar transfer ediliyor.⁸⁰

Savaş öyle bir şekilde yürütülüyor ki, her askeri operasyon sonucunda daha az kayıp yaşıyoruz.

Artsakh Ortak Bilgi Merkezi'nde düzenlenen brifingde, Artsakh Ulusal Meclis Başkanı Artur Tovmasyan bugün bu savaşın şimdiye kadar meydana gelen tüm savaşlardan farklı olduğunu belirtti.

"Elbette tüm savaşlar beyin savaşlarıdır." Yeterince hareket edenler kazanır, ancak bu savaşta doğru, okur yazar, iyi düşünülmüş bir savaş yürütme görevi daha çok vurgulanmaktadır "dedi.

Arthur Tovmasyan, Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan'ın önderlik ettiği bu savaşın gerçekten de her adımda, her askeri operasyonda daha az kayıp yaşanacak şekilde yürütüldüğünü vurguladı.⁸¹

---

⁸⁰ Արցախում սպանվել է 93 սիրիացի վարձկան. РИА Новости https://www.armtimes.com/hy/article/197857_05/10/2020 19:59

⁸¹ Պատերազմը տարվում է այնպես, որ ամեն մի ռազմագործողության արդյունքում մենք ունենանք ավելի քիչ կորուստ. Արթուր Թովմասյան https://www.armtimes.com/hy/article/197903_06/10/2020 11:40

Savaş olursa zayıf taraf sivillerin yaşadığı şehirlere vurur.

Her şey cesaret verici, sevgili yurttaşlar. Artsakh Ulusal Meclis Başkanı Arthur Tovmasyan bugün Artsakh Ortak Bilgi Merkezi'nde bir brifingde söyledi.

"Savaşın yazılı ya da yazılı olmayan kanunları var. Şimdi bir entelektüel-bilim adamı olarak diyorum ki, bir savaş olursa zayıf taraf başkente vurur, zayıf taraf sivillerin yaşadığı şehirlere vurur, siviller ölür. Ve biz kesinlikle veriyoruz. Azerbaycan şehirlerine orantılı darbeler... Bir entelektüel olarak barışçıl yerleşimleri bombalamayı kabul edilemez buluyorum ama biz mecburuz. "Biz" ve Azerbaycan zaten sivillerin ölümünü duyuruyoruz. Eğer erkek iseler gelsinler ve cephede savaşın.

Her şey yolunda, her şey kontrol altında, Artsakh ve Ermenistan'da hüküm süren siyasi istikrarın beni mutlu ettiğine kesinlikle inanıyorum çünkü kesinlikle kazanacağımız bu cephede Artsakh'ı kazanacağız. Ermenistan-Diaspora birlikte. Bugün dünyada nüfusu on milyon olan Ermenistan'da bir parti var. Ermenistan halkının partisidir "dedi, böyle bir durumda siyasi oyunların bir kenara bırakıldığını vurgulayarak," Liderlerinin desteklediği tüm siyasi güçler Ermeni yetkilileri destekliyor.⁸²

Türkiye'nin yabancı terörist militanların müdahalesi, bölgesel güvenliğe yönelik bir tehdittir.

RA Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan, Slovak Dışişleri ve Avrupa İşleri Bakanı Ivan Korchok ile telefon görüşmesi yaptı.

RA MFA bu konuda bir açıklama yaptı.

"Bakan Mnatsakanyan, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde Artsakh'a karşı başlattığı büyük ölçekli askeri operasyonların yarattığı durumu Slovak mevkidaşına sundu.

Bu bağlamda, Bakan Mnatsakanyan sivil halkın altyapısının kasıtlı olarak hedef alınmasını şiddetle kınadı.

---

⁸² Եթե պատերազմ է, թույլ կողմն է խփում քաղաքներին, որտեղ ապրում են խաղաղ բնակիչներ. Արթուր Թովմասյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197910> 06/10/2020 12:17

Dışışleri Bakanı yaptığı açıklamada, "Türkiye'nin Azerbaycan'a askeri yardımda bulunması bölgesel güvenlik ve barış için bir tehdittir." dedi.⁸³

Aslında İran başka adımlar da atıyor, açıklamalarla sınırlı değil.

Asıl savaş İran sınırında gerçekleşiyor. İran Savunma Bakanı Amir Hatemi'nin mermiler topraklarına isabet ederse daha sert önlemler alacağına dair önceki açıklamasının sonuçları nelerdir?

Bu soruyu Ermeni Ortak Bilgi Merkezi'nde yanıtlayan Artsrun Hovhannisyan, dedi. "İran'ın siyasi-askeri departmanının açıklamasını birkaç kez gördük. İran'ın aslında başka adımlar attığını görüyoruz, sadece açıklamalarla sınırlı değil.

Hovhannisyan, "Bu sadece İran'ın siyasi bir değerlendirmesi değildi." dedi.⁸⁴

İran'dan bir yanıt var ve sadece siyasi açıklamalar biçiminde değil.

Evet, İran'dan bir yanıt var ve neyse ki, salt politik açıklamalar biçiminde değil.

GY Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Ermeni Ortak Enformasyon Merkezi'nde düzenlenen basın toplantısında açıklama yaptı.

Hovhannisyan, "Başka bir şey söyleyemem, başka bir devlete atıfta bulunuyor, hassas bir konu." Dedi.

Hovhannisyan daha sonra Azerbaycan'ın etkili saldırılar için yeterli fırsata sahip olmadığını, bu nedenle provokasyonlara başvurmaya başladığını söyledi. İran sınırına sığınıyorlar ve Ermeni tarafını bu yönde grev yapmaya kışkırtıyorlar. Tek bir amacı var - Ermenistan ve İran arasında bir çatışma yaratmak. "İran'ın bu eylemleri takip ettiğine ve bizi bu tür ittifaklardan kaçınmaya veya engellemeye zorlaması gerektiğine inanıyoruz" diye yazdı.

Savunma Ordusu bugün, Artsakh-Azerbaycan düşmanlıklarının güney yönünde, Azerbaycan birliklerinin doğrudan Artsakh-İran sınırı boyunca (Araks Nehri boyunca) büyük gruplar halinde toplandığını, aslında bu sınır boyunca sığınmaya çalıştığını söyledi.⁸⁵

---

⁸³ Թուրքիայի կողմից օտարերկրյա ահաբեկիչ զինյալների ներգրավումը սպառնալիք է տարածաշրջանային անվտանգությանը. ՀՀ ԱԳՆ <https://www.armtimes.com/hy/article/197973> 06/10/2020 20:42

⁸⁴ Իրանն ըստ էության դիմում է նաև այլ քայլերի, և դրանք չեն սահմանափակվում միայն հայտարարություններով. Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/197982> 06/10/2020 22:04

Şu anda kavgalar devam ediyor. Silahlı Kuvvetlerin başarıları var, ancak savaşlar zorlu ve zorlu.

Gün boyunca, özellikle güney yönünde, tüm sınır boyunca ısrarlı, zorlu çatışmalar yaşandı. Bugün birkaç kez, farklı Artsakh şehirleri ve başkent Stepanakert, düşman bombardımanı ve bombardımanına maruz kaldı.

Mağdurlar var, kesin veriler özetlenecek ve sunulacak.

GİB Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Goris'teki Ortak Bilgi Merkezi'nin ortak karargahı sırasında yapılan basın toplantısında bunu ifade etti.

"Savaş hala devam ediyor. Silahlı Kuvvetler başarılı, ancak savaşlar zorlu, zorlu ve devam ediyor.

Düşman bugün birçok yerde sert bir şekilde vuruldu. Güçlü darbelerimiz nedeniyle, düşman önemli miktarda konut ekipmanını kaybetti.

Hovhannisyan, "Bu tür darbeler cephenin farklı yönlerinde yapıldı." Dedi.⁸⁶

Silahlı Kuvvetlerimizin kesinlikle Kürtlere ihtiyacı yok, Türklerin aksine toprağımızı kanımız pahasına savunuyoruz, başkasının değil.

Silahlı kuvvetlerimizin kesinlikle Kürtlere ihtiyacı yok, Türklerin aksine toprağımızı kanımız pahasına savunuyoruz, başkasının değil.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, bunu Ortak Bilgi Merkezi Goris genel merkezinin basın toplantısında ifade etti.

Hovhannisyan, uluslararası medyadan birinin temsilcisinin sorusuna yanıt olarak, dedi.

"Bu hikayeyi 30 yıldır duyuyoruz ve Ermenistan'ın yardım ettiğini veya Kürt militanların Ermenistan'a yardım ettiğini duydunuz. Onlardan yardım istediğimize veya onlarla herhangi bir işbirliği yaptığımıza dair herhangi bir kanıt sunmadılar.

Artsrun Hovhannisyan, "Silahlı kuvvetlerimizin kesinlikle Kürtlere ihtiyacı yok. Türklerin aksine bizler toprağımızı kanımız pahasına savunuyoruz, başkasının değil." Dedi.⁸⁷

---

⁸⁵ Իրանից կա պատասխան եւ ոչ միայն քաղաքական հայտարարությունների տեսքով. Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/198039> 07/10/2020 15:01

⁸⁶ Այս պահին էլ մարտերը շարունակվում են. ՉՈՒ-ն ունի հաջողություններ, բայց մարտերը ծանր են, դժվար են. Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/198107> 07/10/2020 22:12

Bazıları askerleri mevzilerini düşmana bırakmaya zorladı. Stepanakert sakini tutuklandı.

RA Başbakanı Nikol Pashinyan, cepheden gelen alarmı Facebook sayfasında duyurdu.

Ona göre, askerleri ikna eden, hatta emir veren bazı kişilerin, onları düşmana bazı savaş mevzileri bırakmaya zorladığına dair haberler var. Stepanakert sakini olan ana faillerden biri Erivan'da bulundu ve tutuklandı.

Başbakanın tam görevi aşağıdadır.

Sevgili yurttaşlar,

Birkaç gün önce, bazı insanların ön saflardan birine gittiğine ve savaşan askerleri ikna ettiğine dair bir çağrı aldım, "Nicole toprakları sattı, bu aslında şartlı bir savaş. Pozisyon almak mantıklı değil. "

Bazı haberlere göre askerleri ikna etmek, hatta emir vermek, onları düşmana bazı savaş mevzileri bırakmaya zorladı. Benim talimatım üzerine NSS bir soruşturma başlattı ve Stepanakert sakini olan kilit görevlilerden biri bulundu ve Erivan'da tutuklandı. Açılan ceza davası çerçevesinde soruşturma devam etmekte olup, bunun sonucunda yukarıdaki bilgilerden hangisinin gerçek, hangisinin hayali olduğu ortaya çıkacaktır. Siyasi yönelim hipotezi de dahil olmak üzere şu anda çeşitli hipotezler düşünülmektedir, ancak henüz pek bir şey açıklığa kavuşturulmamıştır.

Benzer bilgilere sahip yurttaşlarımızı Ulusal Güvenlik Servisi ile iletişime geçmeye çağırıyorum. Hainler safımızda olmamalı, kahraman generallerimizin, subaylarımızın, askerlerimizin, gönüllülerimizin, özgürlük savaşçılarımızın sırtları benzer unsurlardan arındırılmalıdır.

Ve zafer Ermeni halkı için olacaktır. Vatan uğruna.⁸⁸

Savaşın başlangıcından bu yana Ermeni ordusu tarafından 376 asker öldürüldü, 4.300'den fazla Azerbaycan ordusu tarafından öldürüldü

---

⁸⁷ Մեր ՁՈՒ-ն քրդերի կարիք հաստատ չունի, ի տարբերություն թուրքերի, մենք մեր հողը մեր արյան գնով ենք պաշտպանում, ոչ թե ուրիշի <https://www.armtimes.com/hy/article/198119> 08/10/2020 00:24

⁸⁸ Ինչ-որ մարդիկ զինվորներին ստիպել են դիրքերը թողնել թշնամուն. Ստեփանակերտի բնակիչը ձերբակալված է. Վարչապետ <https://www.armtimes.com/hy/article/198139> 08/10/2020 11:48

Savaşın 13. günü. Azerbaycan'ın 27 Eylül'de Artsakh'a yönelik geniş çaplı bir saldırı ile başlattığı aktif askeri operasyonlar, askerlerin ve sivillerin ölümüne ve yaralanmasına, gayrimenkul ve taşınır malların zarar görmesine, altyapının tamamen tahrip olmasına yol açacak şekilde değişen yoğunlukta devam ediyor.

Ermeni Ortak Bilgi Merkezi'nin son verilerine göre dün Ermeni tarafı 17 düşman ATS, 12 adet zırhlı aracı vurdu. Azerbaycan tarafında 300 kişi öldü.

Böylece Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri toplam 17 uçak, 16 helikopter, 162 dron, 4 TOS-1 "Solntsepek", 4 "Smerch" voleybolu jet sistemi, 508 tank - HMM kaybetti. Asgari öldürülen kişi sayısı 4.369'dur.

Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan dün düzenlenen basın toplantısında Ermeni tarafının kayıplarını anlattı. Azerbaycanlı saldırganların sivil halka yönelik saldırıları sonucunda 20'si hafif veya orta olmak üzere 93 yaralı olduğumuzu, diğerlerinin ağır yaralandığını kaydetti. Vardanis'te Ermenistan Cumhuriyeti topraklarında bir sivil olan Artsakh'ta ATS'nin vurduğu 20 sivil öldürüldü.

4.600 adet gayrimenkul tamamen veya kısmen tahrip edildi, 430 özel-taşınır mülk kullanım dışı kaldı. 750 farklı altyapı türü, kamuya açık üretim tesisleri. Bugün verilerin henüz özetlenmediği ve ısrarlı savaşların devam ettiği unutulmamalıdır.

Sabah, Savunma Ordusu, Azerbaycan saldırısının püskürtülmesi sırasında öldürülen 26 askerini yayınladı. Ermeni ordusunda öldürülen 376 askerinin isimleri 27 Eylül 2010'dan beri yayımlanıyor. Kurbanlar 18-61 yaşları arasındaydı.

Düşmanlıkları takip ederken Azerbaycan bombardımanında yerli ve yabancı gazeteciler yaralandı. İkisinin ameliyat olması gerekiyordu. Ermeni doktorlar, Martuni'de yaralanan bir Fransız gazetecinin hayatını kurtarmayı başardılar. Önce Artsakh'tan Erivan'a, ardından Fransa'ya uçakla gönderildi ve dün Şuşi'de yaralanan Rus gazeteci Stepanakert'te ameliyat edilerek Erivan'a nakledildi. Halen resüsitasyon bölümünde. durumu stabil-şiddetli olarak değerlendirildi.

Unutulmamalıdır ki, Azerbaycan ordusu Ermeni tarafının aksine sadece cephede Ermeni ordusuna karşı savaşmakla kalmaz, sivil yerleşim yerlerine de maksimum zarar vermeye çalışarak mermi ve bomba atar. Dün Şuşi'deki Ghazanchetsots Amenaprkich Manastırı,

kadınların, yaşlıların ve çocukların barındığı hedef alındı. Ermeni tarafı yeterli yanıt verdi, ancak henüz sivil yerleşim birimlerini vurmadı.⁸⁹

Arayik Harutyunyan konferansı saat 17.00'de yapılmayacaktır. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı tam zamanı hakkında ek bilgi verecektir.

İlk olarak saat 10: 00'da yapılması planlanan, ardından 17: 00'ye ertelenen Artsakh Başkanı Arayik Harutyunyan'ın basın toplantısı o saatte yapılmayacak.

Cumhurbaşkanı bunu Facebook sayfasında duyurdu ve basın toplantısının tekrar gün sonuna kadar ertelendiğini kaydetti.

Saat 10: 00'daki değişiklik, Moskova'da varılan insani ateşkes anlaşması çerçevesinde yapılacak çalışmalarla bağlantılıydı. Harutyunyan'a göre, yeni gecikme teknik sorunlardan kaynaklanıyor.

"Sevgili yurttaşlar!

Hepinizden bir kez daha özür dilerim, bir takım teknik sebeplerden dolayı bugün 17: 00'de yapılması planlanan basın toplantımın yine gün sonuna kadar ertelendiğini bildirmek isterim.

Başkanın notunda "Size tam zamanı bildireceğim" yazıyor.⁹⁰

Artsakh Dışişleri Bakanlığı, Azerbaycan'ın insani ateşkesi ihlal etme adımlarını kınadı

Artsakh Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Azerbaycan'ın insani ateşkesi ihlal ettiğine dair bir açıklama yaptı.

"Azerbaycan'ın, insani amaçlarla zayıfların ve esirlerin takas edilmesi için Rusya Federasyonu aracılığıyla varılan ateşkes anlaşmalarını haince ihlal etmesini şiddetle kınıyoruz. Azerbaycan, Türkiye ve Türkiye'den üç uluslararası teröristin başlatılması özellikle çirkin bir gerçektir. Artsakh Cumhuriyet Savunma Ordusu'nun insani ateşkes çerçevesinde ateşkes ilan etmesinden hemen sonra bir saldırı.

Azerbaycan, eylemleriyle bir kez daha, 5 dakika bile yükümlülüklerini yerine getirmeyen sürgün bir devlet olduğunu kanıtladı.

---

⁸⁹ Պատերազմի սկզբից մինչև օրս հայկական բանակից զոհվել է 376 զինծառայող, ավելի քան 4.300 սպանված կա ադրբեջանական զորքից <https://www.armtimes.com/hy/article/198290> 09/10/2020 20:30

⁹⁰ Արայիկ Հարությունյանի ասուլիսը չի կայանա նաև ժամը 17:00-ին. ստույգ ժամի մասին ԱՀ նախագահը կտեղեկացնի լրացուցիչ <https://www.armtimes.com/hy/article/198359> 10/10/2020 16:18

Bugünkü hain saldırı, Azerbaycan'ın görüşmeleri yalnızca askeri harekate hazırlık için bir örtü olarak gördüğünü ikna edici bir şekilde kanıtıyor.

Dışişleri Bakanlığı, "Mevcut durumda, uluslararası toplum, ülkemiz ve tüm bölge için barış ve güvenliği garanti altına almak için gerekli yasal mekanizmaları sağlayacak olan Artsakh Cumhuriyeti'ni tanıyarak sınır dışı edilen devleti tek bir şekilde durdurabilir." Dedi. Bir açıklamada.⁹¹

Uluslararası toplum barışı yeniden tesis etmek için kararlı ve zorlayıcı önlemler almalıdır.

Artsakh Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Azerbaycan'ın devam eden insani ateşkesi ihlallerine ilişkin bir açıklama yaptı.

"2020'nin aksine . Türkiye komutasındaki Azerbaycan ordusu, sivil nüfus da dahil olmak üzere Artsakh topraklarının bombardımanı da dahil olmak üzere agresif eylemlerini sürdürüyor.

Artsakh Cumhuriyet Savunma Ordusu'nun ateşkes ilan etmesinden birkaç dakika sonra insani ateşkes Azerbaycan tarafı tarafından ihlal edildi. Ardı ardına gelen roket ve topçu atışlarına paralel olarak Azerbaycan-Türk kuvvetleri cephe hattına paralel saldırılar düzenliyor. Türkiye, Azerbaycan ve üç uluslararası terörist grubun insani ateşkes ilanının da dahil olduğu üçlü saldırgan eylemlerinin ardından Hadrut'a yönelik yıkıcı saldırılarda dört sivil öldürüldü.

Türk-Azerbaycan kuvvetlerinin ateşi kesmeyi fiilen reddetmesi, Türkiye'nin hedeflerine ulaşamadığını ve bu nedenle bölgede kalıcı barışı tesis etmekle ilgilenmediğini açıkça göstermektedir. Rusya Federasyonu tarafından.

Türkiye, Güney Kafkasya'daki jeopolitik sorunlarını Azerbaycan ılı uluslararası teröristlerin eliyle çözme girişimlerinden vazgeçmiyor.

Bu koşullarda, bir taraf Türkiye şahsında, Azerbaycan şahsında ve uluslararası teröristlerde inatla barışın tesisine karşı çıktığında, uluslararası toplum bölgede barışı yeniden tesis etmek

---

⁹¹ Արցախի ԱԳՆ-ն դատապարտել է Ադրբեջանի կողմից մարդասիրական հրադադարը խախտելու քայլերը <https://www.armtimes.com/hy/article/198360> 10/10/2020 16:28

için bağlayıcı olanı da dahil olmak üzere kararlı önlemler almalıdır. Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının uluslararası tanınması bu yöndeki bir diğer önemli adımdır. "⁹²

Mher Hakobyan: Düşmanın şansı yoksa gelsinler katledilsinler.

Artsakh'ta yeniden başlayan savaşın 16. günü. İnsani ateşkesin imzalanmasını çeşitli şiddetlerde çatışmalar izledi, ancak Odak Hadrut kentinde, ardından İlham Aliev "işgalini" ilan etti ve onu yakalamak için her şeyi yapmaya çalıştı. 10 Ekim 1945'te şehre sızan yıkıcı grup, sivilleri vahşice öldürdü. Bu betimleyici bölümde işyerlerinde memleketleri için savaşan Ermeniler, zulmü ile tanınan Suriye'den getirilen çeteler, otuz yıllık bir yalandan bıkmış Azeriler ile çatıştı.⁹³

Bugün savaşın en zorlu savaşlarından biriydi, kuzey yönü sıcaktı.

Bu sabah erken saatlerde Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri, Artsakh boyunca en az 3-4 yönde geniş çaplı saldırı operasyonları başlattı.

Kuzey yönü özellikle sıcaktı. Gün içinde sıcak çatışmalar yaşandı, büyük çaplı bombardımandan sonra Azerbaycan tarafı zırhlı araçlarla büyük çaplı saldırıya geçti.

Bu savaş sırasında çok az sayıda sıcak savaş oldu. Bugün tüm savaşın en şiddetli savaşlarından biri gerçekleşti.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Armenian United Center'da bir brifingde bunu ifade etti.

"Bu süre zarfında, birimlerimiz düşmanı geri püskürtmeyi başardı ve önemli kayıplara neden oldu.

Silahlı Kuvvetlerimizin, yedeklerimizin ve dünya güçlerimizin düzenli ordusunun düzenli, ortak parlak operasyonları sonucunda düşmanın saldırı operasyonlarını durdurmak mümkün oldu.

---

⁹² Միջազգային հանրությունը պետք է վճռական, նաև պարտադրող բնույթի միջոցներ ձեռնարկի՝ խաղաղության վերականգնման համար. ԱՀ ԱԳՆ <https://www.armtimes.com/hy/article/198493> 12/10/2020 19:49

⁹³ Հակառակորդը որևէ շանս չունի, թող գան, կոտորվեն. Մեր Հակորդան <https://www.armtimes.com/hy/article/198489> 12/10/2020 23:48

Çatışmalar başka alanlarda da devam etti. Hovhannisyan, "Rakibin kayda değer bir ilerlemesi yok." Dedi.⁹⁴

ABD'de toplanan 30 milyon dolar fonun web sitesine henüz yansımada. Tutar öncelikle hesapta olmalıdır

Hayastan Tüm Ermeni Fonu, ülkenin savaş durumu nedeniyle birçok ihtiyacını karşılamak için Ermenistan'dan ve dünyanın dört bir yanından bağış almaya devam ediyor. Şu anda toplanan miktar yaklaşık 112,87 milyon dolar.

Ancak bugün, bir dizi sosyal medya kullanıcısı, US Telethon aracılığıyla toplanan yaklaşık 30 milyon doların toplanan fonlara yansımadağını bildirdi. Vakfın halkla ilişkiler departmanı "Haykakan Zhamanak" a, vakfın sunduğu sayının yalnızca hesapta bulunan bağışları yansıttığını söyledi.

"Bu teleton sırasında, çok sayıda bağış sözü var, banka kuponları, yani vaatler bahsettiğiniz çok sayıya (30 milyon \$) dahil." Son numarada olmadığımız sürece, elimizde var. vakfın sözcüsü Armine Tokhmakhyan, vakfın web sitesinde sunulan verilere dahil edilmedi "dedi.

Ona göre, mevcut rakamlar arasındaki fark sorunu her zaman bir numaranın açıklandığı teletonlar sırasında olmuştur, ancak daha sonra gerçek bağışlar daha az olmuştur, çünkü kamu vaadi herhangi bir yasal zorunluluk anlamına gelmez. "İnsanlar ödemek zorunda olduğumu söylüyor, bu vaatlerin çoğu gerçekleşiyor, ancak bazen insanlar o anda ilham aldıklarını söylüyorlar, ancak nedense daha sonra gerçekleşmiyor. Ve son derece dikkatli olmak için bekleyeceğiz. bu miktarın tamamen hesaplarımıza yatırılması ve ardından fonun web sitesinde belirtilen sayıya yansıtılacaktır. "

Armine Tokhmakhyan, bağış toplama etkinliğine Ermeni olmayanların katılımı nedir? "Büyük, çok büyük. Şu anda mali blok aşırı yüklü olduğu için rakamları söyleyemem, ancak bu bir pan-ulusal-pan-Ermeni hareketi olmasına rağmen, elimizde epeyce olduğunu söyleyebilirim. yabancılardan bağışlar. Bizi şaşkırtan ülkelerden bile bağışlarımız var . Oradaki Ermeni cemaati çok küçüktür veya faaliyetleriyle tanınmamaktadır. "⁹⁵

⁹⁴ Այսօր պատերազմի ամենածանր մարտերից մեկն է եղել, թե՛՛ եր հյուսիսային ուղղությամբ. Արժրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/198595> 13/10/2020 22:19

⁹⁵ ԱՄՆ-ում հանգանակված 30 մլն դոլարը դեռ հիմնադրամի կայքում չի արտացոլվել. գումարը նախ պետք է հաշվեհամարի վրա լինի <https://www.armtimes.com/hy/article/198633> 14/10/2020 15:12

İki Artsakh sakininin Azerbaycan tarafından acımasızca öldürülmesiyle ilgili olarak ceza davası açıldı.

Bugün Azerbaycan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri askerlerinin milli nefretin bariz nedenleri, silahsız, savunmasız yaşlı ve gençlere ateş açıp ateş etmeye devam ettiği görüldüğü sosyal ağlarda aktif olarak bir video yayıldı. düşmüş bedenlerini özel bir zulümle. üzerinde:

Azerbaycan Cumhuriyeti Ceza Kanununun 416. maddesinin 1. fıkrasının 1. fıkrasına göre Azerbaycan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ceza davası açılmıştır.

RA Başsavcısı Danışmanı Gor Abrahamyan, Facebook sayfasında bunu yazdı.

Abrahamyan'ın gönderisine göre, alınan tedbirler sonucunda elde edilen olgusal verilere göre, fiilen tutsak olan iki sivil, 1947'de Hadrut'ta fiilen esir statüsüne sahipti. BH, Tayk köyü sakini, Hadrut 1995 doğumlu YA cinayeti, uluslararası insancıl hukuku ciddi şekilde ihlal ederek, Arthur Mkrtchyan Caddesi'ndeki Hadrut şehrine girerken Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yıkıcı bir grubunun askerleri tarafından işlendi.⁹⁶

Los Angeles'taki Türk Konsoloslugu önünde tütsü yakıldı. Ermeniler protestolara devam ediyor

ABD'de yaşayan Ermeniler protesto eylemlerine devam ediyor. Barışçıl Artsakh halkına yönelik Türk-Azerbaycan saldırganlığının sona ermesini talep ediyorlar, sessiz kalmamaya çağırıyorlar ve Artsakh'ın tanınmasını ve terörist kan dökülmesinin durdurulmasını aktif olarak destekliyorlar.

Protestolar Los Angeles'ta hala devam ediyor. Binlerce Ermeni "Ermenistan, Ermenistan!" Sloganları atarak Türk Konsolosluguna yürüdü. Ve Ermenistan, Artsakh ve Amerika Birleşik Devletleri bayraklarını kaldırdı.

Konsoloslugun önünde yakılan sembolik ateşte katılımcılar sırayla bir tutam tütsü döktü.

Unutulmamalıdır ki, Los Angeles belediye binası dün gece Ermeni üç rengeyle aydınlatıldı, Los Angeles 6 yıl önce demokratik, bağımsız Artsakh Cumhuriyeti'ni tanıdı.⁹⁷

---

⁹⁶ Աղբրեջանի կողմից Արցախի երկու բնակչի դաժանաբար սպանելու դեպքի առթիվ քրեական գործ է հարուցվել. Գոռ Աբրահամյան <https://www.armtimes.com/hy/article/198784> 15/10/2020 23:19

⁹⁷ Խնկարկում Լոս Անջելեսում՝ Թուրքիայի հյուպատոսարանի առջև. հայերը շարունակում են բողոքի ակցիաները <https://www.armtimes.com/hy/article/198816> 16/10/2020 13:41

Stepanakert'in birkaç merkezi ve banliyö caddesi, farklı silahlar ve parça tesirli bombalarla bombalandı. MES:

16-17 Ekim gecesi Stepanakert, yine Azerbaycan silahlı kuvvetleri tarafından hedef alındı.

Düşman gece boyunca birçok merkezi ve banliyö caddesini çeşitli silahlar ve parça tesirli bombalarla bombalayarak insanların mallarına ciddi zarar verdi ve daireleri tahrip etti. Ayrıca ekonomik önemi olan bir nesneye çarptı.

Artsakh Devlet Acil Servisi bu konuda bilgi verir.

Toplam hasarın boyutu belirleniyor.

Gece yapılan bombardımanda üç sivil yaralandı ve hastaneye kaldırıldı.⁹⁸

RA EAEU'nun 10 üyeli grubu, Artsakh Devlet Acil Servis çalışmalarına katıldı.

Artsakh Devlet Acil Durumlar Servisi ile işbirliği içinde, Ermenistan Sağlık ve Çalışma Müfettişliği de arkadan çalışmaya dahil oldu.

Artsakh Devlet Acil Servisi bu konuda bilgi verir.

Hakob Avagyan liderliğindeki 10 kişilik bir grup, depolanan ilaçları sıralayan, son kullanma tarihlerini kontrol eden, ayrı kutulara koyan ve sağlık kurumlarına sağlayan eczacılardan oluşuyor.

Grubun bir kısmı barınaklarda bulunan yurtttaşlarımıza yiyecek ve gerekli yiyecek sağlama işine katıldı.

Devlet Acil Servis Müdürü Paret Karen Sargsyan, Sağlık ve Çalışma Müfettişliği personeline bu günlerde Artsakh'daki destekleri için teşekkür etti.⁹⁹

Ermenistan sivil uçaklarla cephane taşımıyor. NSS, Azerbaycan'ın yanlış bilgisini yalanladı

---

⁹⁸ Տարբեր զինատեսակներով ու կասետային ռումբերով հրթիռակոծվել է Ստեփանակերտի կենտրոնական ու ծայրամասային մի քանի փողոց. ԱԻՆ <https://www.armtimes.com/hy/article/198894> 17/10/2020 10:20

⁹⁹ ՀՀ ԱԱՏՄ-ի 10 հոգանոց խումբն ընդգրկվել է Արցախի արտակարգ իրավիճակների պետական ծառայության աշխատանքներում <https://www.armtimes.com/hy/article/198899> 17/10/2020 11:18

Son günlerde Azerbaycan tarafı, ülkenin başı düzeyinde, mühimmat kaçakçılığı söylentilerini ve benzer güvenilmez olayları farklı ülkelerin hava sahaları aracılığıyla sivil toplumlar aracılığıyla Ermenistan Cumhuriyeti'ne aktif olarak yaymaktadır. yüzeyleri.

Ermenistan Cumhuriyeti Milli Güvenlik Servisi, Türkiye-Azerbaycan-terörist paralı ittifakının başlattığı düşmanlıkların ana unsuru haline gelen bu kadar yanlış, yanlış bir varlığın sonucu olan bilgileri resmen yalanlıyor. sıcak ilişkiler.

Ermenistan Cumhuriyeti Milli Güvenlik Servisi tarafından sağlanan spesifik verilere göre, Azerbaycan tarafı, topraklarına önemli miktarda mühimmat kaçırmak gibi haince bir eylemde bulunuyor.

Bu, Bakü havalimanından Azerbaycan "İpek Yolu" kargo taşıyıcısının "Boeing-747" ve "IL-76" uçaklarına farklı ülkelerin askeri havalimanlarına dönüş uçuşları ile kanıtlanmıştır. Örneğin, 16 Ekim 2020 tarihinde Bakü'den Afganistan'daki Baghram Havalimanı'na uçuş kaydedildi ve Afganistan'daki Baghram Havalimanı'ndan Pakistan'daki Lashkar Gah Havalimanı'na uçuş 17 Ekim'de tescil edildi.

Aynı rota 18 Ekim için planlanıyor. RA NSS'ye göre Bakü'den Kandagar Havalimanı'na seferler ve dönüş seferleri de planlanıyor.

Ayrıca benzer uçuşlar 19 Ekim tarihinden sonra gerçekleştirilecektir. Ayrıca söz konusu uçuşların bir kısmı uluslararası tarifelerde yer almamaktadır, u bazı havalimanlarında uluslararası sınıflandırma bulunmamaktadır.

Durumun net bir resmini veren bu veriler, Türk-Azerbaycan-terör ittifakının teröristleri mühimmatla cezbetme coğrafyasını genişletmeye çalıştığını ve örtbas etmek için kendi yasadışı eylemlerini Ermeni tarafına bağladığını kanıtlıyor. kötü niyetli uygulaması. çeşitli uluslararası ilişkilerde gerilim yaratmak.

Yetkili uluslararası yapılara resmen başvuran Ermenistan Cumhuriyeti Milli Güvenlik Servisi, Azerbaycan'ın kışkırtmalarına boyun eğmemeye, yayılan yanlış bilgiyi dayandırmamaya çağırıyor.

Aynı zamanda, askeri kargoların yukarıda belirtilen Azerbaycan'a nakledilmesinin gerçek koşullarını ve amaçlarını açıklığa kavuşturmak için, tarafımızdan sağlanan güvenilir bilgilerin doğrulanmasını, kapsamlı bir şekilde doğrulanmasını istiyoruz.¹⁰⁰

Kızıl Haç taraflarla diyalog halindedir. Garantiler olduğunda savaş alanında çalışacaklar

27 Eylül'de Azerbaycan'ın geniş çaplı saldırısıyla başlayan savaş 23. günde Artsakh-Azerbaycan temas hattının tamamı boyunca değişen yoğunlukta devam ediyor. RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan'ın sık sık söylediği gibi, yoğun çatışma durumunda pozisyon değişiklikleri oluyor ve geri çekilen taraflar her zaman cesetleri ve yaralıları yanlarına alamıyor. Ermeni sınırındaki düşman saldırganları arasında sadece Azeriler değil, çok sayıda Suriyeli çete-terörist, Ermeni ordusu tarafından gerek mahal özellikleri gerekse soğukkanlılar tarafından onlarca yaralanmış Türk askeri ve Ermeni askerlerinin doğru çalışması. militanlar bu tür savaşlar için hazırlıksız. Ve şimdi ara bölgelerde yüzlerce ceset var.

İki kez (11 Ekim'de, Rusya'nın arabuluculuğunda, 18 Ekim'de Fransa'nın arabuluculuğunda), taraflar yaralıları savaş alanından çıkarmak için insani ateşkes ilan etti. Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin (ICRC) yaralıların tahliyesine ve her iki taraftan esir alınan askerlerin değiş tokuşuna aracılık etmesi gerekiyordu. Ancak Azerbaycan tarafı, yürürlüğe girdikten 5 dakika sonra ilk kez, 4 dakika sonra ikinci kez ateşkesi ihlal etti. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliiev'in kendi halkının cenazelerini tahliye etmesinin çıkarına olmadığı, büyük kayıplar için kendi halkına cevap vermesi gerektiğine dair görüşler var, bunu yapamayacağı için bu olasılığı engelliyor. insani yardım çalışmaları.

Ve mevcut durum, ahlaki ve insani alanlarda sorun olmanın yanı sıra salgın hastalıklar açısından da tehlikelidir. Sağlık Bakanlığı dün yaptığı açıklamada, kurbanların cenazelerinin alınmamasının, cenazenin veya takasın ön koşullarının bulunmamasının tedavi edilmeden bırakılan cesetlerin bulaşıcı hastalıklara (özellikle kolera, hepatit A, dizanteri) veya doğal bir hastalık haline gelmesine katkıda bulunduğunu belirten bir açıklama yaptı. böcek deposu, vahşi. Hayvanların beslenmesi ve yetiştirilmesi için elverişli ortam. Ve patojenler de dahil

---

¹⁰⁰ ՀՀ-ն քաղաքացիական ինքնաթիռներով զինամթերք չի տեղափոխում. ԱԱԾ-ն հերքում է ադրբեջանական ապստեղեկատվությունը <https://www.armtimes.com/hy/article/198903>
17/10/2020 12:23

olmak üzere bulaşıcı, çevrede uzun süre hayatta kalabilir, bu da salgınlar ve salgınlar için tüm ön koşulları yaratacaktır.¹⁰¹

"Artsakh'ın bağımsızlığını tanıyın" : Ermenistan'daki Alman Büyükelçiliği önünde protesto eylemi

Şu anda bir grup genç Ermenistan'daki Alman Büyükelçiliği önünde protesto ediyor. Elllerinde yaralı Ermeni askerlerinin fotoğrafları, "Artsakh'ın bağımsızlığını tanıyın", "Artsakh Ermenistan'dır", "Ne Holokost, ne Soykırım" ve diğer yazıtların olduğu posterler var.

Eylemin başında katılımcılar, taleplerini Alman hükümetine sunmak için buraya geldiklerini belirttiler.

Artsakh'ın bağımsızlığının tanınmasını, Azerbaycan'a askeri ve ekonomik yaptırımların uygulanmasını ve Artsakh'a insani yardım gönderilmesini talep ediyorlar oqu "En önemlisi Artsakh'ın bağımsızlığının tanınması ve diğer tüm sorunları çözecek olan dört talebimiz var. , "dedi protestocuların biri, Alman hükümeti onlara bir şekilde yanıt verene kadar burada kalacaklarını da sözlerine ekledi.¹⁰²

Suriyeli paralı askerler Azerbaycan'da kızları kaçırıyor, Türk askerleri işgalci gibi davranıyor . YÜN HAZAR:

Azerbaycan'daki Suriyeli paralı askerler kızları kaçırıyor, dükkanları kırıyor ve polis müdahale etmekten korkuyor ve Türk askerleri ile yerli Azeriler arasındaki ilişkiler geriliyor. Azerbaycan'daki WOLNA KASPI web sitesi, tüm bunların temelini iki Müslüman yönün, Sünnilerin ve Şiiilerin ebedi mücadelesinin yansıması olduğunu bildiriyor.

Ancak Türk ordusu ile "Azerbaycan nüfusu" arasındaki ilişkiler gergin. Türk askerlerinin çeşitli amaçlarla yerleştirildiği veya Türkler tarafından ziyaret edildiği köylerde, pan-Türk sloganı "Bir Millet, İki Devlet" son yıllarda öncelikli olduğu için, uzmanların daha az tahmin edilebilir olduğunu söylediği gerginlikler düşmanlığa dönüşüyor.

---

¹⁰¹ Կարմիր խաչը կողմերի հետ երկխոսում է. մարտադաշտում կաշխատեն, երբ երաշխիքներ լինեն <https://www.armtimes.com/hy/article/199010> 19/10/2020 16:20

¹⁰² «Ճանաչե՛ք Արցախի անկախությունը». բողոքի ակցիա՝ ՀՀ-ում Գերմանիայի դեսպանատան դիմաց <https://www.armtimes.com/hy/article/199173> 21/10/2020 10:49

Azerbaycan ile Türkiye arasında Sünni-Şii çelişkilerinin "bir millet, iki devlet" sloganıyla yumuşatılmadığı bir gerçektir. Devlet yaklaşımı, dini unsurla karşılaştırıldığında önemli bir rol oynamıyor. Ve şimdi bu çelişkiler iki halk arasındaki ilişkilerde bir mihenk taşı haline geliyor. Unutulmamalıdır ki, Türkler geleneksel olarak Azerileri alt sınıf insanlar olarak görürler, onlarla ve onların diliyle alay eder.

Web sitesi, bunun müttefik bir tutum olmadığını belirtiyor. İşgalciler işgal edilen bölgelerin nüfusuna böyle muamele ediyor. Azerbaycan'ın şu anda Türkiye tarafından işgal edildiği aşikardır, hükümeti aslında Ankara'nın bir tebasıdır. Azerbaycanlıların bu durumda şimdi ne yapabileceklerini söylemek zor ama en acılı olanın işgalcileri topraklarına getirmeleri olduğu aşikar.¹⁰³

Şuşî'deki roket saldırısında üç kurtarıcı yaralandı

Şuşî'deki roket saldırısının ardından Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Acil Servisi Şuşî bölge departmanının üç kurtarıcısı bir insani yardım sırasında yaralandı. Bu, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Acil Durumlar Servisi tarafından bildirildi.

"Doktorlardan alınan bilgilere göre sağlık durumları ılımlı olarak değerlendiriliyor" servis raporları¹⁰⁴

"Sırt güçlü olduğunda askerin sorunu olmaz" . Sınırdan dönen gönüllü kazandığımızı söylüyor

"Artsakh sınırındaki Ermeni, sadece Artsakh'ı değil, Erivan, Gümrü, Syunik'i de sadece para uğruna savunuyor."

Bunlar 22 yaşındaki gönüllü Mikayel Mikayelyan'ın sözleri. Savaşın ikinci günü olan 28 Eylül'de bir ihbar almadan önce gönüllü oldu ve ertesi gün cepheye gitti, şimdi 3 günlüğüne evine döndü . Ermeni halkı pek çok acımasız günler yaşadı ve biz hep neden silaha sarılmadıklarımızı, neden sonuna kadar savaşmadıklarımızı söyleseydik, şimdi o gün "neden" dedim, ben değilsem, sonra kim "Ve anne babam beni ilk cesaretlendirdi, 'Yaşa oğlum, git. Babam da gelmek istedi ama askere alınma yaşını affetmedi, onu almadılar" dedi. Haykakan

¹⁰³ Աղբրեջանում սիրիացի վարձկաններն աղջիկներ են առևանգում, թուրք զինվորներն էլ իրենց զավթիչների պես են պահում. ВОЛНА КАСПИЯ <https://www.armtimes.com/hy/article/199354> 23/10/2020 13:20

¹⁰⁴ Շուշիի հրթիռակոծությունից ԱՀ ԱԻ պետական ծառայության 3 փրկարար վիրավորում է ստացել <https://www.armtimes.com/hy/article/199728> 28/10/2020 18:08

Zhamanak. Michael babasının ögüdünü hatırlıyor һunһ "Korkunun aynı zamanda bir kişi için olduğunu söylüyor, korkmak istediğiniz ne olursa olsun, ama düşmandan değil."¹⁰⁵

Bugüne kadar Artsakh'ta Azerbaycan silahlı kuvvetlerinde en az 46 sivil öldürüldü ve 142 yaralandı.

Artsakh İnsan Hakları Savunucusu'na göre Azerbaycan, uluslararası insancıl hukuk hükümlerine aykırı olarak Artsakh'ta bir dizi sivil yerleşimi ve altyapıyı hedef aldı.

Ombudsman'ın bilgi toplama misyonunun bir parçası olarak, 1 Kasım'da Martuni bölgesindeki Khnushinak topluluğunda 53 yaşındaki bir sivil Armo Avanesyan'ın öldürüldüğü ve 67 yaşındaki Seryozha'nın bombayla yaralandığı ortaya çıktı. Martakert bölgesindeki Arajadzor topluluğunda patlama. Tsatryan dedi.

Azerbaycan Ombudsmanına göre bugüne kadar Artsakh'ta Azerbaycan silahlı kuvvetlerinde en az 46 sivil öldürüldü ve en az 142 yaralandı.¹⁰⁶

Düşman, Martuni yönünde bir veya iki mevzi almayı başardı.

Bugünkü saldırılar, önceki günlerdeki saldırılardan biraz farklı yoğunluktadır.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Ermeni Ortak Bilgi Merkezi'nde bunu ifade etti.

"Düşmanın her yönden saldırı girişimleri başarısız oldu, bazı yerlerde kovalama ihtimaline rağmen geri püskürtüldü. Bazı konum değişiklikleri yapmayı başardık. Ancak Martuni yönünde düşman bir tane almayı başardı. ya da iki mevzi, Martuni'nin güneyinde, Chartar yönünde.

Şu anda kavga devam ediyor.

Hovhannisyan, "Genel olarak, bugün 3-4 yönde gerçekleşen tüm saldırı operasyonları başarısız oldu." Dedi.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ «Երբ թիկունքն ամուր է, զինվորը խնդիր չունի». սահմանից վերադարձած կամավորն ասում է՝ արդեն հաղթել ենք <https://www.armtimes.com/hy/article/199818> 29/10/2020 20:53

¹⁰⁶ Մինչ օրս Ադրբեջանի զինված ուժերի կողմից Արցախում սպանվել է առնվազն 46 և վիրավորվել 142 քաղաքացիական անձ. Արցախի ՄԻՊ <https://www.armtimes.com/hy/article/200061> 02/11/2020 20:56

¹⁰⁷ Մարտունու ուղղությամբ հակառակորդին հաջողվել է վերցնել մեկ-երկու դիրք. Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200068> 02/11/2020 22:17

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kararnameleri ile bazı görevliler görevden alındı

Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan'ın 3 Kasım'da imzaladığı kararnameye göre Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı Rudik Martirosyan, Azerbaycan Cumhuriyeti Başsavcı Yardımcısı Erik Verdiyan ve Üye Armen Soghomonyan Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Konseyi'nin görevine son verildi.

Azerbaycan Merkez Seçim Komisyonu üyesi Yeğişe Arzumanyan vaktinden önce işten çıkarıldı. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı bu konuda bilgi verir.

Aynı kaynağa göre, Azerbaycan Cumhurbaşkanı da hükümet kararlarını onayladı, buna göre Arkady Soghomonyan, Çalışma, Sosyal İşler ve İskan Birinci Yardımcısı, Davit Avanesyan Kentsel Kalkınma Bakan Yardımcısı Erik'in görevinden alındı. Grigoryan, Eğitim, Bilim ve Kültür Bakanlığı Genelkurmay Başkanı görevinden. Gagik Hayrapetyan - Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Gelir Komitesi Genelkurmay Başkan Vekili u Artak Arstamyanyan - Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Hükümeti İdare Asistanı¹⁰⁸

Düşman, cesetleri çıkarma bahanesiyle Karvachar yönüne yıkıcı bir giriş yapmaya çalıştı. Hovhannisyan

Ortak Ermeni Bilgi Merkezi'nde, Milli Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, gün içerisinde cephede gerçekleştirilen askeri operasyonları özetledi.

Buna göre bugün Azerbaycan silahlı kuvvetleri hemen hemen her yönden haydutlar ve paralı askerlerle taarruz operasyonlarına devam etti. Taghavard köyü yönünde yıkıcı bir grup yok edildi.

Martuni'nin güneyinde Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri birlikleri, zırhlı araçlar, hava kuvvetleri ve topçu desteğiyle saldırı yapmaya çalıştı. Biraz zırh ve önemli miktarda insan gücü kaybederek, başlangıç çizgisine geri fırlatıldılar.

Kuzey kesimde, Karvachar istikametinde, çeşitli sandık merkezlerinde, cesetleri çıkarma bahanesiyle, duman örtüsü altında ara alanlarımıza yıkıcı bir giriş yapma girişiminde bulunmuş, ancak bunların uzak olduğu tespit edilmiştir. özellikle topçu ateşi ile yok edildi ve geri fırlatıldı

---

¹⁰⁸ ԱՀ նախագահի հրամանագրերով պաշտոնատար մի շարք անձինք ազատվել են աշխատանքից <https://www.armtimes.com/hy/article/200157> 03/11/2020 20:28

Stepanakert ve Shushi şehirleri yakın zamanda Smerch istasyonundan bombalandı. Kurbanlar var. Stepanakert'te anne ve çocuk sağlığı merkezi hedef alındı.¹⁰⁹

Bugüne kadar 50 sivil öldü ve 148 kişi yaralandı. Ermeni tarafının kayıpları sunuldu

Ortak Ermeni Bilgi Merkezi, Ermeni tarafının Azerbaycan saldırganlığı nedeniyle uğradığı mağdur ve kayıpları tanıttı. Bugüne kadar, çatışmalarda 50 sivil öldürüldü ve 148 sivil yaralandı. 19.000 mülk ve bina yıkıldı.¹¹⁰

Gergin bir savaş durumunda kaos yaratmak için değil, yanlış bilgi yaymaktan kaçınmanızı tavsiye ediyoruz.

Kredi yükümlülüklerinin geri ödenmesi için müşterilerin kart hesaplarına aktarılan kredilerden herhangi bir ödeme yapılmamıştır. Bu açıklama, "Artsakhpress" haber ajansının sosyal ağlardaki paylaşımlar ve tartışmalarla ilgili soruşturmasına yanıt olarak "Artsakhbank" CJSC tarafından yayıldı.

Şirket, bankaya bir ücret talebiyle başvuran benzersiz şahıslar olduğunu bildirdi, ikincisinin soruları yerinde açıklığa kavuşturuldu - gerekirse düzeltmeler yapıldı. Müşterilerin gerçekten soruları varsa bankayla iletişime geçebilirler.

"Müşterilerimize" Artsakhbank "CJSC'nin müşterilerine kesintisiz hizmet sunmak için elinden gelenin en iyisini yaptığına dair güvence vermek istiyoruz. Şirket," Herkesi yanlış bilgi yaymaktan kaçınmaya ve gergin bir savaşta kaos yaratmamaya çağırıyoruz "dedi.¹¹¹

Cihatçıların Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesine nakledilmesi, Kafkasya'da yeni bir terörist yerleşim bölgesi oluşturulmasına yol açabilir. TASS:

Alınan bilgiye göre, elleri dirseklerine kadar kana bulanmış uluslararası terörist grupların üyeleri şu anda Ortadoğu'dan Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesine sevk ediliyor. Cihat ideolojisini takip eden radikal paralı askerlerden bahsediyoruz. Bütün bunlar bizi endişelendirmekten başka bir şey değil, çünkü böyle bir gelişme Kafkasya'da zaten yeni bir terörist yerleşim bölgesi yaratılmasına yol açabilir.

¹⁰⁹ Քարվաճառի ուղղությամբ հակառակորդը փորձել է դիակները հանելու պատրվակով դիվերսիոն ներթափանցում իրականացնել. Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200174> 03/11/2020 22:51

¹¹⁰ Մինչ օրս զոհվել է 50 քաղաքացիական անձ, վիրավորվել՝ 148-ը. ներկայացվել են հայկական կողմի կորուստները <https://www.armtimes.com/hy/article/200234> 04/11/2020 18:22

¹¹¹ Հորդորում ենք գերծ մնալ ապատեղեկատվություն տարածելուց և լարված պատերազմական իրավիճակում խառնաշփոթ չստեղծել. «Արցախբանկ» <https://www.armtimes.com/hy/article/200243> 04/11/2020 19:17

TASS'a göre, bu, Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın resmi temsilcisi Maria Zakharova tarafından belirtildi.

"Tarafları aşırı itidal uygulamaya, sivil halka saldırmaktan kaçınmaya ve dış müdahaleden kaçınmaya çağırıyoruz." Barışçıl bir çözüme ulaşmak için ateşkes için çalışmak, gerilimi yatıştırmak, görüşmelere devam etmek gerekiyor. Zakharova, temel ilkelere dayanıyor, "dedi.

Diplomat 1 lı 2 Kasım'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ermenistan ve Azerbaycan liderleri Nikol Paşinyan ve İlham Aliev ile yoğun görüş alışverişinde bulunduğunu hatırlattı.¹¹²

Azerbaycan sivilere karşı savaş suçlarını sürdürüyor.

Artsakh Cumhuriyeti Devlet Acil Durumlar Servisi'ne göre Azerbaycan sivil halka karşı savaş suçlarını sürdürüyor.

Gün içerisinde Stepanakert yönüne msket füzeleri ateşlendi ve bölge sakinlerine büyük maddi hasar verildi.

Roketler konutlara ve binalara bitişik alanlara çarptı, çatılara, balkonlara zarar verdi ve camları parçaladı. Neyse ki, sivil halk arasında kayıp yok.

Düşman kuvvetlerinin bir sonraki hedefi Şuşi'dir. Azerbaycan-Türk kriminal saldırganlık nedeniyle kültür başkenti Artsakh'ın tahribatı ve miktarı sayısızdır.¹¹³

Bugün Şuşi'nin kahramanca savunulduğu günlerden biriydi. Şuşi'ye giden geçitlerde yüzlerce düşman cesedi kaldı.

Eğer 8 Mayıs 1992 Ermeni tarihinde Şuşi'nin kurtuluş günü olarak işaretlenmişse, bu geçen günler Şuşi'nin savunmasının parlak günleri olarak Ermeni tarihine girecektir.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Bilgi Merkezi'nde bir brifing sırasında bunu söyledi.

"Shushi çevresindeki çatışmalar iki gündür durmadı. Bugün ve dün, dün gece Shushi'ye giden yollarda ve yerleşim yerlerinde oldukça yoğun ve şiddetli çatışmalar oldu.

---

¹¹² ԼՂ հակամարտության գոտի ջիհադիստների տեղափոխումը կարող է Անդրկովկասում հանգեցնել ահաբեկչական նոր անկլավի ստեղծմանը. TACC <https://www.armtimes.com/hy/article/200336> 05/11/2020 21:19

¹¹³ Խաղաղ բնակչության նկատմամբ Ադրբեջանը շարունակում է պատերազմական հանցագործությունները. ԱԻՊԾ <https://www.armtimes.com/hy/article/200409> 06/11/2020 19:01

Düşmanın keşiflerini yok etmek ve taktik grupları, paralı askerleri ve haydutları sabote etmek için yapılan "Gyorbagyor" askeri harekatı başarıyla devam ediyor.

Bugün topçumuz, birliğimiz ve diğer birimlerimiz harikalar yarattı. Şuşi yolundaki düşman birliklerinin, paralı askerlerin ve diğer enkazların vadilerinde yüzlerce olmasa bile düzinelere ceset kaldı.

Alakalı videolar ve fotoğraflar yakın gelecekte sunulacaktır.

Mücadele hala devam ediyor, ancak güç önemli ölçüde zayıfladı. Diğer cephelerde nispeten daha zayıf önlemler alındı.

Şuşi'ye giden yollarda, yeni birlikler kahraman Karintililer tarafından yenildi.

Daha güneyde, daha doğuda, diğer yerleşim yerlerinin öz savunma güçleri, ayrı orman yollarından Şuşi'de kalan birliklerinin yardımına gelen Azeri birliklerini mağlup etti.

Bugün Şuşi'nin kahramanca savunulduğu günlerden biriydi. Shushi bizim, Shushi düşmeyecek. Aliev ne kadar özlüyorsa, Ermeni ordusunun sonuna kadar savaşacağından emin olun. Ve bu Şuşi'ye düşmeyecek. "Dedi.¹¹⁴

Şuşi'deki savunma operasyonu bitti diyemem, kavga devam ediyor ama durumdan onurlu çıktık.

Brifing öncesi olay yerinde savaşan askerlerle görüştim ve günü özetledim. Topçumuzun tüm savaş boyunca bu kadar zekice çalışmadığı çok açık bir şekilde söylendi.

"Şuşi'deki savunma operasyonu bitti diyemem, kavga devam ediyor. Her şeyin parlak olduğunu söyleyemem, artık zor günler beklenmiyor ama bu durumdan onurla çıktık, durum değişti.

Durumun yarın aynı olması pek olası değil. Ancak ağır savaşlar oldu, "dedi Hovhannisyan.¹¹⁵

Şuşa geceleri düzenli olarak bombalanıyordu, diğer şehirlerde görece sakinlik sağlanıyordu. Azerbaycan NSS

---

¹¹⁴ Այսօր Շուշիի հերոսական պաշտպանության օրերից էր. Շուշի տանող ճորակներում թշնամու հարյուրավոր դիեր են մնացել. Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200429>
06/11/2020 22:26

¹¹⁵ Շուշիի պաշտպանական օպերացիան չեն կարող ասել ավարտված է, մարտերը շարունակվում են, բայց պատվով ենք դուրս եկել իրավիճակից <https://www.armtimes.com/hy/article/200433>
06/11/2020 23:11

Huzurlu yerleşim yerlerinde gece nispeten sakindi. Artsakh Devlet Acil Servisi bu konuda bilgi verir.

Gece yarısından sonra, Şuşi'ye ek olarak, Stepanakert ve diğer şehirlerde görece sakinlik sağlandı.

Ve kale şehri Şuşi düzenli olarak bombalanıyordu¹¹⁶

Başka bir İtalyan topluluğu Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdı

İtalya'nın Trento bölgesindeki başka bir topluluk olan Nogaredo, Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıdı.

İtalya'daki RA Büyükelçiliği bu konuda bilgi verir.

Büyükelçiliğin Facebook sayfasındaki gönderide "Dayanışma ve evrensel değerlerin korunması için teşekkür ederiz" yazıyor.¹¹⁷

Abhazya Ermeni cemaatinin gönüllü müfrezelerinin temsilcileri Artsakh'da.

Bugün, Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan, Cumhurbaşkanına göre, memleketlerinin çağrısı üzerine Artsakh'da bulunan Abhazya Ermeni cemaatinin gönüllü müfrezelerinin temsilcilerini kabul etti.

"Oğlanlar, durumun farkında olarak, Vatan'ı savunmanın kutsal davasına kişisel katkılarını sağlamak için kardeşleriyle savaş alanında savaşmaya geldiler.

Genel olarak, bugünlerde Diaspora Ermeni yurttaşlarımızın aramıza katılması cesaret vericidir. Artsakh Başkanı'nın notunda "Düşmanı geri püskürtmede başarımızın gerçek garantisi birbirimizin arkasında olmaktır" diyor.¹¹⁸

Her şey kontrol altında.

Azərbaycan Cumhuriyeti Ulusal Meclis Başkanı Arthur Tovmasyan, Artsakh'tan geçici olarak uzakta bulunan Artsakh halkına seslendi.

---

¹¹⁶ Գիշերը Շուշին պարբերաբար հրթիռակոծվել է, մյուս քաղաքներում հարաբերական հանգիստը պահպանվել է. ԱՀ ԱԻՊԾ <https://www.armtimes.com/hy/article/200442> 07/11/2020 12:23

¹¹⁷ Իտալիայի և ս մեկ համայնք ճանաչել է Արցախի Հանրապետության անկախությունը <https://www.armtimes.com/hy/article/200453> 07/11/2020 13:06

¹¹⁸ Արցախում են Արխազիայի հայ համայնքի կամավորական ջոկատների ներկայացուցիչները. Արայիկ Հարությունյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200460> 07/11/2020 14:33

"Sevgili yurttaşlarım geçici olarak Artsakh'tan uzakta!" Panik yapma. Tovmasyan Facebook sayfasında "Her şey kontrol altında" yazdı.¹¹⁹

Şuşa civarında devam eden çatışmalar, gereksiz tartışmalara son verdi.

Kayıp yok, geri çekilme henüz yenilgi değil, bilinciniz boğuşuyorsa her şey kaybolmaz. Shushi yakınlarında çatışmalar devam ediyor.

Gereksiz tartışmaları durdurun.

RA Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyanyan bunu Facebook sayfasında yazdı.¹²⁰

Şuşa yönündeki askeri operasyonlar devam ediyor.

Son 3-4 gün içinde düşman kuvvetlerini Şuşa yönünde yoğunlaştırmış, ısrarlı çatışmalar yaşanmıştır. Savunma Ordusu birlikleri kale şehri Şuşa'yi savundu ve görevlerini onurla yerine getirmeye kararlıydı.

Şu anda Şuşa yönünde çatışmalar devam ediyor. Savunma Ordusu temsilcisi Suren Sarumyan, bunu Ermeni Ortak Bilgi Merkezi'nde bir brifing sırasında söyledi.

Sarumyan'a göre düşmanın Şuşa yönünde tekrar saldırdığı gün içerisinde saldıran birlikler, gruplar bulunmuş, ateşe maruz kalmış, ağır kayıplar vermiştir.

Bu kısımda Ermeni tarafı iki Azerbaycanlı askeri ele geçirmeyi başardı.

Düşman, cephenin diğer kısımlarında da askeri hareket yaptı. Birlikleri bazı bölgelerde daha elverişli alanları işgal etti. Gün içerisinde 1 düşman tankı, 4 araç, 8 ATS imha edildi.

Güneybatı kesimindeki operasyonlar sonucunda ordu birlikleri, stratejist olarak bir düşman tank topçusunu almayı başardılar.

Askerlerin ruh hali hırçın. Operatif-taktik durum, Savunma Ordusu birimlerinin kontrolü altında.¹²¹

Halkımızdan saklayacak hiçbir şeyimiz yok, lütfen resmi bilgilere güvenin. (Suren Sarumyan)

¹¹⁹ Ամեն ինչ վերահսկողության տակ է. Արցախի ԱԺ նախագահ
<https://www.armtimes.com/hy/article/200473> 07/11/2020 17:45

¹²⁰ Շուշիի շրջակայքում մարտերը շարունակվում են, վերջ տվեք անհարկի քննարկումներին.
Արծրուն Հովհաննիսյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200477> 07/11/2020 18:40

¹²¹ Շուշիի ուղղությամբ մարտական գործողությունները շարունակվում են. ՊԲ ներկայացուցիչ
<https://www.armtimes.com/hy/article/200600> 09/11/2020 21:11

Halkımızdan saklayacak hiçbir şeyimiz yok, lütfen resmi bilgilere, resmi kaynaklara güvenin.

Savunma Ordusu temsilcisi Suren Sarumyan bunu Ortak Bilgi Merkezi'nde ifade etti ve Azerbaycan tarafının Artsakh ana topraklarına bazı yönlerden girebildiğini kaydetti.

"Güvenlik bölgesi sayılan alanlarda, geri çekilmemiz taktiksel nedenlerden kaynaklanıyordu.

Diğer bir deyişle, bir ova bölgesiyle uğraşırken ve yükseklerde daha elverişli manzaralar işgal edilebiliyorsa, düşmanın eylemlerine daha etkili bir şekilde karşı koymak için yükseklikleri işgal etmek daha uygun oldu.

Savaş operasyonlarının mantığı, operasyonların gelişimini, bu operasyonların gerçekleştiği belirli dönemi varsayar. Bu nedenle, düşmanlıkların sonuçlarından bütünüyle, tamamlanmaya yaklaştıklarında veya tamamlandıklarında bahsetmek mümkündür.

Bu bakımdan, yurttaşlarımıza, düşmanlık coğrafyasının aynı zamanda bazı gizlilik hususlarını da içerdiğine dair güvence vermek istiyorum.

Savunma Ordusu temsilcisi, "Bu nedenle, bazen bölgesel başarılardan bahsetmek bile uygun değildir." Dedi.¹²²

Sonunda, 18-20 yaşındaki askerlerimiz zaten öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için zorunlu ateşkes imzaladık.

Zorunlu ateşkesi neden sona erdirdik? Sorunun cevabı Artsakh Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan tarafından Facebook'tan canlı olarak verildi.

"Askerlerimiz öldürülme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu için zorla ateşkes imzaladık. Ordu ağırlıklı olarak ön saflarda olduğu için Stepanakert'te artık bir savunmacımız kalmadığında.

Gönüllüler neredeydi, yedek gücümüz neredeydi, bugün hain arayan sevgili Stepanakert halkım neredeydi? Stepanakert'i koruyan kimse yoktu, sadece birkaç yüz kişi vardı. 6.000'den fazla askere direnmeli miydik?

Ve Stepanakert'i ele geçirdikten sonra, Martuni'de Kızıl Pazar'da bulunan 18-20 yaşlarındaki ordumuzun tamamı birkaç kilometre ötede kuşatılacaktı.

---

¹²² Մենք մեր ժողովրդից թաքցնելու ոչինչ չունենք, խնդրում ենք վստահել պաշտոնական տեղեկատվությանը, Սուրեն Սարումյան <https://www.armtimes.com/hy/article/200603> 09/11/2020 22:46

Genelde 18-20 yaşındakiler savaştı diyorum. Ama sadece onlarla 6-7-8 devlete karşı savaşmak mümkün değildi.

Ölülere boyun eğiyorum. "Halen ülkemizin sınırını savunan 18-20 yaş arası askerlere boyun eğiyorum.

Başkanlık ön cephe değil. Onlarca kez ön cepheye gittim, bazıları gösterdim, bazıları göstermedim.

Birkaç düzine sabotajcının 1.500'ü Hadrut'a kaçtı. Yalvarmaya gittim, Hadrut'a gitmemiz için yalvardım, o grubu yok etmeliyiz.

Bunları söylemeliyim çünkü zaten bölünüyorsunuz, suçluları arıyorsunuz. Hepimiz suçluyuz. Savunma Ordusunu yalnız bıraktın. Malzeme temini yeterli değil.

Savaşın kuralları şunlardır: Ne kadar çok kurban ve yaralı varsa, o kadar çok ikmal etmeniz gerekir. Her gün yüzlerce kurban ve yaralandık.

Ne kadar ekledik? Acemiler çocuklarımıza yardım etmeyi reddettiler. "Zamanında yardım alamadığımız için bugün ön saflarda kaç tane erkek cesedi var?"¹²³

---

¹²³ Վերջում պարտադրված զինադադար կնքեցինք, քանի որ մեր 18-20 տարեկան զինվորներն արդեն շրջափակման վտանգի տակ էին. ԱՀ նախագահ <https://www.armtimes.com/hy/article/200733> 11/11/2020 22:01

3. FARŞÇA YAYIN YAPAN BASIN ORGANLARI:

KAYHAN.İR

روزنامه كيهان

Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki savaş ateşi tutuştu

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan arasında Dağlık Karabağ bölgesi için savaş yeniden alevlendi ve bu yeni savaşta iki taraf birbirine zayıat verdiler; Ermenistan hükümeti Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dört helikopteri ve iki insansız hava aracını düşürdüğünü iddia ediyor. Ermenistan destekli tartışmalı Dağlık Karabağ hükümetinin Savunma Bakanlığı da çünkü çatışmalarda Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ait 4 helikopter, 15 İHA ve 10 tankın imha edildiğini iddia etti. Dağlık Karabağ bölgesi hükümeti de Azerbaycan ordusunun açtığı ateş sonucunda bölgedeki 16 askerin öldüğünü, 100 askerin de yaralandığını duyurdu. Bakü hükümeti ayrıca altı Ermeni köyünün kontrolünü ele geçirdiğini iddia ediyor. Azerbaycan Cumhuriyeti de helikopterlerinden birinin düşürülmesini kabul etti, ancak can kayıplarının olmadığını belirtti.

Fars Haber Ajansına göre, Azerbaycan Cumhuriyeti Parlamentosu dün bazı şehir ve bölgelerde savaş durumu ilan etti. Dün sabah iki komşu ülke arasında yeni çatışmalar başladı ve her iki taraf da birbirini bu savaşı başlatmakla suçluyor. Ermenistan ayrıca dün Azerbaycan Cumhuriyeti güçlerinin Ermenistan'ın Dağlık Karabağ bölgesindeki yerleşim yerlerine saldırdığını duyurdu. Daha önce Azerbaycan Savunma Bakanlığı, ülkenin sınır mevzileri ve kasabalarının havan mermileriyle Ermenistan Silahlı Kuvvetleri tarafından hedef alındığını, saldırının ordu ve siviller arasında can kayıplarına neden olduğunu belirtmişti.¹²⁴

Azerbaycan ve Ermenistan orduları arasında topçu ateşi ve diğer hafif ve ağır silahların değiş tokuşu ile eş zamanlı olarak bu savaşta her iki tarafın da can kayıplarının 32'ye ulaştığı bildirildi.

Ermenistan Ordusu ile Azerbaycan Cumhuriyeti güçleri arasında çatışmalar dün ve önceki gece devam etti. Fars Haber Ajansına göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Cumhuriyeti Ordusu'nun Ermeni kuvvetlerinin mevzilerine, özellikle ağır toplar "TOS" kullanarak saldırılarını sürdürdüğünü açıkladı. Azerbaycan Savunma Bakanlığı da Tatar şehrinin Ermeni güçleri tarafından bombalandığını bildirdi.

¹²⁴ آتش جنگ بین ارمنستان و آذربایجان شعله ور شد <http://kayhan.ir/fa/news/199490> 27/09/2020 21:31

Kendini ilan eden Karabağ bölgesindeki yetkililer de son 32 ölü sayısını açıkladı. Öldürülen Azerbaycan ve Ermeni askerlerinin sayısı henüz bildirilmedi. İki komşu ülke arasında ilk çatışmalar Pazar sabahı başladı ve her iki taraf da çatışmaları başlatmakla suçladı. Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan, parlamento üyeleriyle acil bir toplantıda, Erivan'ın kendi ilan ettiği Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin (Artsakh Cumhuriyeti) bağımsızlığını resmen tanıyabileceğini duyurdu.

Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın üst düzey bir üyesi de gerekirse ülkenin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne karşı "İskender" balistik füzeleri ve "Sukhoi-30" savaşçıları kullanacağı konusunda uyardı. İran ve Rusya ile BM Genel Sekreteri ateşkes çağrısı yaptı.

Sovyetler Birliği'nin iki bağımsız cumhuriyeti olan Azerbaycan ve Ermenistan cumhuriyetleri, Dağlık Karabağ'ın Ermeni işgali ve özerklik ilanının ardından 1992'den beri askeri bir çatışmanın içine girmiş ve Dağlık Karabağ sorununun çözümüne yönelik çabalar bugüne kadar devam etmiştir ama sonuçsuz kaldı.¹²⁵

Ermenistan ile Azerbaycan arasında 4 gün süren savaş sonucunda 126 kişi öldü, 230 kişi yaralandı

Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermenistan ve Dağlık Karabağ bölgesinden yetkililere göre, bölgede son dört günde ölü sayısı 126'ya, yaralı sayısı ise 230'a yükseldi.

Dün Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Dağlık Karabağ bölgesinde yeni çatışmaların başlamasından bu yana Azerbaycan Cumhuriyeti'nde 10 sivilin Ermeni ordusu tarafından top ateşiyle öldürüldüğünü açıkladı.

Fars Haber Ajansına göre Aliyev, "Maalesef sivil kayıplar artıyor, ikisi çocuk olmak üzere beş aile üyesi olmak üzere 10 sivil öldürüldü" dedi.

Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı ve Başsavcılık ortak açıklamasında 27 Eylül'den bu yana çıkan çatışmalarda 30 sivilin yaralandığını söyledi.

Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan arasında, tartışmalı Dağlık Karabağ topraklarındaki sınır çatışmalarının yeniden başlaması geçen Pazar sabahı başladı.

---

¹²⁵ <http://kayhan.ir/fa/news/199585> تبادل آتش سنگین میان ارمنستان و جمهوری آذربایجان شمار کشته‌ها به 32 نفر رسید

Sovyetler Birliği'nin iki bağımsız cumhuriyeti olan Azerbaycan ve Ermenistan, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'ı işgali ve özerklik ilanının ardından ve Dağlık Karabağ sorununun Minsk Grubu aracılığıyla çözümlenmesine yönelik çabaların ardından 1992'den beri askeri bir çatışmanın içine girdiler ve şimdiye kadar sonuçsuz kaldı.

Ermeni yetkililer ölü sayısını 84 olarak belirledi. Interfax, Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın aktardığına göre çatışmalarda 200 Ermeni vatandaşının yaralandığını bildirdi. Kendini ilan eden Karabağ bölgesindeki yetkililer de son 32 ölü sayısını açıkladı. Yerdeki duruma ve iki taraf arasındaki savaşın önceki günlerdeki gibi devam edip etmediğine dair bir rapor gelmedi.

Bu arada Türk hükümeti, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan arasındaki savaşta Azerbaycan Cumhuriyeti'ni mümkün olan tüm güçlerle desteklediğini belirtti.

Fars Haber Ajansı'na göre, Erivan Hükümeti Savunma Bakanlığı, bir Türk F-16 savaş uçağının Ermeni Hava Kuvvetleri'ne ait bir Sukhoi-25 uçağını düşürdüğünü duyurdu. Olayda Ermeni Sukhoi-25 savaşçısının pilotu hayatını kaybetti.

Ermenistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Shushan Stepanian, dün akşam Azerbaycan Cumhuriyeti güçlerinin Vardenis (Kuzey Ermenistan) kasabasında bir Ermeni askeri birliğini hedef aldığını söyledi. Saldırıda öldürölen Ermeni askerlerinin sayısından bahsetmedi.¹²⁶

Karabağ Savaşı'nın 5 gününe ait son istatistikler

Dağlık Karabağ bölgesinde Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan güçleri arasında çatışmalar sürerken, can kayıplarının 2.000'i aştığı bildirildi.

Dün Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, çatışmanın başından bu yana Bakü'de meydana gelen saldırılarda 2 bin 300 Ermeni askerinin öldüröldüğünü ve yaralandığını açıkladı. Bakanlık, yaklaşık 130 tank ve zırhlı araç, 200'den fazla top ve füze sistemi, yaklaşık 25 hava savunma sistemi, altı komuta ve kontrol merkezi, beş mühimmat deposu, yaklaşık 50 tanksavar uçağı ve 55 düşman aracını imha ettiğini sözlerine ekledi. Fars Haber Ajansı'na göre Bakü, Ermenistan ordusunun sabahın erken saatlerinde Tatar bölgesini topçu ateşi ile hedef aldığını, bölgenin altyapısına zarar verdiğini ancak sivillere zarar vermediğini açıkladı.

Yukarıdaki rapor, Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşlarının kayıpları hakkında hiçbir şey söylemiyor. Ancak Azerbaycan savcılığı, 14 sivilin öldüröldüğünü ve 46 sivilin de yaralandığını iddia etti. İki ülke, Ermenistan ve Azerbaycan Cumhuriyeti 27 Ekim'de

¹²⁶ 126 کشته و 230 زخمی حاصل 4 روز جنگ ارمنستان و آذربایجان 29/09/2020 21:41 <http://kayhan.ir/fa/news/199700>

birbirlerine saldırılar düzenlediler ve aralarındaki savaş devam ediyor. Her biri diğerini saldırı düzenlemekle suçluyor.

Ateşkesin reddi, İran, Rusya ve Birleşmiş Milletler de dahil olmak üzere diğer bazı ülkelerin Dağlık Karabağ'daki savaşı çözüme yönündeki taleplerine rağmen, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Ermeni tarafı ile herhangi bir görüşmeyi açıkça reddetti. Öte yandan Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, çatışma ve gerilimin devam etmesi ile Azerbaycan ile görüşme imkânı bulunmadığını belirtti.¹²⁷

Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili son raporlar her iki tarafta da sakinleşmiyor

Dağlık Karabağ savaşının başlamasından sekiz gün sonra, savaşan taraflar ağır top ve bombalarla birbirlerinin mevzilerini hedef almaya devam ediyor.

Karabağ'daki savaş devam ediyor ve iki taraf askeri mevzileri ve hatta birbirlerinin şehirlerini hedef alıyor. Çatışmalarla ilgili herhangi bir can kaybı bildirilmedi. Genç Gazeteciler Kulübü'ne göre Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı basın servisi başkanı "Vakif Dargahli", Ermenistan'ın Cumhuriyet Ordusu'nun savaşçı ve insansız hava araçlarını imha ettiğini bir kez daha iddia ettiğini belirtti. Ermenistan daha önce ordusunun Azerbaycan Cumhuriyeti'nin üç savaş uçağını düşürdüğünü açıklamıştı.

Ermenistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Shushan Stepanian da temas hattının kuzeyinde ve güneyinde şiddetli ve sürekli çatışmaların sürdüğünü söyledi. Ayrıca Ermeni ordu birliklerinin düşmanın ilerleyişini bastırıldığını ve onlara ağır kayıplar verdiğini iddia etti. Yine dün, bir El Cezire muhabiri, kendi kendini ilan eden Artsakh cumhuriyetinin (Dağlık Karabağ) başkenti Stepanakert kasabasına ağır bir roket saldırısı yapıldığını bildirdi. Rus haber ajansı Sputnik de Stepanakert'in Azerbaycan Cumhuriyeti tarafından bombalandığını bildirdi, ancak saldırıda herhangi bir kayıp bildirmedi.

Dağlık Karabağ'ın çoğunu kontrol eden Artsakh, Stepanakert'e yönelik saldırıları onayladı ve her ikisi de sıkıyönetim ilan etti ve kuvvetleri seferber etti. Dağlık Karabağ bölgesi başkanı Araikhartonian, dün özel kuvvetlerle cephe hattına gideceğini açıkladı.

Öte yandan Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ülkesinin Dağlık Karabağ'da Ermenistan ile mücadelesinde Azerbaycan Cumhuriyeti'ni desteklediğini söyledi. "Türkiye, Kafkasya'nın ezilen ve mazlum halkının her zaman yanında yer almıştır." Erdoğan, "Yeni dünya düzeninde haklarımızı arıyoruz ve Suriye ve Libya'dan Kafkasya ve Doğu Akdeniz'e

¹²⁷ هزاران کشته و زخمی» آخرین آمارها از 5 روز نبرد قره‌باغ» <http://kayhan.ir/fa/news/199797> 30/09/2020 03:21

kadar tüm mazlumların yanındayız." Dedi. Uzmanlar, Erdoğan'ın açıklamalarını, hükümetinin yayımlacı politikalarını "ezilenleri desteklemek" gibi başlıklar altında yansıtıyor.¹²⁸

Dağlık Karabağ krizi daha karmaşık hale geldi / şehirlere karşı füze saldırıları

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ikinci şehri olan Gence dün Ermeni ordusunun attığı füzelerle hedef alındı. Bakü hükümet birlikleri de Khan Kennedy şehrini hedef aldı.

Yukarıdaki şehirlerin yanı sıra tartışmalı Dağlık Karabağ bölgesinin merkezi olan Stepanakert şehri dün Azerbaycan ordusu tarafından hala ateş altındaydı. Gönderilen görüntüler insanlara verilen zararı göstermektedir.

Dağlık Karabağ bölgesi başkanı Araik Harutyunyan, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin büyük şehirlerinde askeri mevzilerin bombalandığını duyurdu ve buralarda yaşayanların şehirlerden kaçmak için terk etmeleri gerektiğini söyledi.

Azerbaycan Cumhuriyeti ayrıca Gence şehrine yapılan roket saldırısında bir sivilin öldüğünü ve dört kişinin de yaralandığını duyurdu.

Öte yandan Ermenistan Savunma Bakanlığı, Dağlık Karabağ bölgesi hükümetinin bir Dutank dağı ve Azerbaycan Cumhuriyeti'ne ait üç askeri uçağı düşürdüğünü iddia etti.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev dün, Azerbaycan ordusunun Dağlık Karabağ bölgesindeki Cibril kasabasının kontrolünü ele geçirdiğini açıkladı. Fars Haber Ajansına göre, Türk Savunma Bakanlığı, Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki güvenilir kaynaklara atıfta bulunarak, Azerbaycan ordusunun şehir üzerindeki hakimiyetini açıkladı ve burayı "stratejik" bir şehir olarak nitelendirdi. Açıklamada ayrıca Bakü hükümet ordusunun Marcanli, Maralian ve Shibaei köylerinin kontrolünü ele geçirdiği belirtildi. Milletvekili Elham Aliyev ayrıca Karabağ Devlet Başkanı sığınma evinin saldırıya uğradığını ve ağır şekilde yaralandığını bildirdi.

Aynı zamanda Azerbaycan Savunma Bakanlığı, "Dağlık Karabağ" bölgesi sakinlerinden saldırılarda zarar görmemeleri için çatışma bölgelerinden uzak durmalarını istedi.

Son günlerde İran İslam Cumhuriyeti, Rusya, Birleşmiş Milletler ve diğer birçok ülke Karabağ bölgesinde ateşkes çağrısı yaptı. Ermenistan bu taleplere yeşil ışık yaktı, ancak Türkiye'nin desteğiyle teşvik edilen Bakü ateşkese karşı çıkıyor.

¹²⁸ آخرین گزارش ها از نبرد قره باغ هیچ یک از طرفین کوتاه نمی آید <http://kayhan.ir/fa/news/199946> 03/10/2020 21:29

Yeni bir saldırı turunda Azerbaycan ordusu, Ermenistan liderliğindeki silahlı kuvvetleri önemli Dağlık Karabağ bölgesinden çekmeye ve yıllar süren çatışmalardan sonra bölgeyi geri almaya çalışıyor.

Son günlerde Türk hükümeti tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti'ne giren 400'den fazla terörist "Sultan Murad" terör örgütünün üyeleridir ve tabii ki diğer terörist gruplar da unsurlarını çatışma hatlarına göndermiştir; Ceyş el-Şarqiya, el-Hamza, Nahba Ordusu, El Şam Cephesi, el-Furkan Tugayı, Grup 51 ve el-Mutasim, Suriye'nin kuzeybatısındaki işgal altındaki bölgelerden bazı unsurları gönderen bu gruplar arasında Bakü, Dağlık Karabağ savaşına katılacak.

Bu arada Ermeni kaynakları Suriye ve Libya'dan 100'den fazla teröristin öldürüldüğünü söylüyor. Daha önce Türkiye'nin binlerce teröristi Dağlık Karabağ'a getirdiği bildirilmişti. Haber ayrıca, Türk hava yollarının Bakü'ye seyahatinin eskisinden daha fazla arttığını ve hatta Libya'dan Bakü'ye uçuşların arttığını gösteriyor.¹²⁹

Azerbaycan'ın işgal altındaki topraklarının boşaltılması gerekiyor, ancak çözüm askeri değil

İran'ın iki komşu ülkesi Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan arasında bir süredir eski bir mesele olan Dağlık Karabağ'ın mülkiyeti konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle yaşanan savaş, bölgede ve hatta dünyada endişelere yol açmıştır. İki ülkenin komşusu olan İran İslam Cumhuriyeti de iki tarafı sorunlarını diyalog yoluyla çözmeye ikna etmeye çalıştı. Ancak Siyonist rejim, Türkiye ve tekfir terör gruplarının savaşa girmesi gibi bazı gelişmeler endişelere yol açtı. Bu savaşta İran topraklarına ara sıra mermi ve havan atılması, mümkün olan en kısa sürede durdurulması, gereken bir başka endişe konusudur. Bu gelişmeleri araştırmak için, Devrimin Uluslararası İlişkiler Yüksek Lideri Danışmanı Dr. Ali Akbar Velayati ile görüşüldü. Bu konuşma dün akşam 4 Ekim'de ofisinde gerçekleşti ve metni aynen şöyle:

“Ermenistan ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki savaşın hikâyesi, iki ülkenin eski bir mesele olan Dağlık Karabağ'ın mülkiyeti konusundaki anlaşmazlığa düşmeleridir. Ancak bu savaşın haberlerini daha yakından takip ettiğimizde, konuyu daha da karmaşık hale getiren Türkiye ve Siyonist rejim gibi diğer partilerin de bu savaşa dahil olduğunu görüyoruz. Bu ikilinin bu savaşa müdahale etmelerinin ana nedeni ve amacı nedir?”

¹²⁹ بحران قره باغ پیچیده تر شد / حملات موشکی متقابل به شهرها <http://kayhan.ir/fa/news/200102> 04/10/2020 21:21

“Her şeyden önce, bir dizi makul ilkeye inandığımız ve bunlardan biri, tüm ülkelerin "toprak bütünlüğüne" saygı duyduğumuz ve bu, Birleşmiş Milletler Şartı'nın ilkelerinden biri olduğu unutulmamalıdır. Bu durumda, bir ülkenin toprakları başka bir ülke tarafından işgal edilmiştir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin güneyindeki parçalar, yaklaşık 7 şehir Ermenistan tarafından işgal edilmiştir. Bu durumda Birleşmiş Milletler tarafından Azerbaycan'ın bu kısımlarını işgal eden Ermenilerin uluslararası sınırlardan ayrılıp geri dönmelerini gerektiren dört karar alınmıştır. Birleşmiş Milletler üyesi olan hepimiz bu ilkelere uymak zorundayız. Bu yüzden Ermenistan'ın işgal ettiği bu bölgeleri Azerbaycan Cumhuriyeti'ne iade etmesini istiyoruz. 1 milyondan fazla Azeri bu bölgelerin işgali nedeniyle yerlerinden edildi ve yakında anavatanlarına dönmeleri gerekiyor; Filistin'in Siyonist rejim tarafından işgaline karşı çıktığımız gibi, burada da aynı konumdayız.

Bir sonraki sorun, çözümün askeri olmadığı, siyasi olarak çözülmesi gerektiğidir. Bu nedenle, herhangi birinin askeri hareketine karşı çıkıyoruz; Çünkü bu savaşın kaybedenleri, özellikle son zamanlarda yerleşim alanları bombalandığı için halktır. Bu savaş iki ülke halkının çıkarlarına ve bölgenin güvenliğine aykırıdır. Siyonist rejim ve Türkiye gibi bazı yabancılar da savaşıyor. Türkiye neden savaşı sürdürmekte ısrar ediyor? Mümkünse, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin işgal altındaki şehirlerinin kurtarılması şartıyla savaşın sona ermesine yardımcı olmalıdır. Siyonist rejimin kendisi gayri meşru ve diğer toprakları yani Filistin'i işgaline dayanıyor ve bu konularda yorum yapma hakkı yok, bu rejim bu bölgede isyan dışında hiçbir şey yapmıyor ve bu bölgede olmamalı. Ancak Türkiye'deki dostlarımıza, petrol yakmak yerine bize, size ve bölgedeki diğer ülkelere yardım etmelerini, ezilenleri desteklemelerini, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin işgal altındaki topraklarının kurtarılmasına yardımcı olmalarını ve buna mümkün olduğu kadar izin vermemelerini tavsiye ediyoruz. İşgal altındaki toprakların kurtarılması, halkın kanını dökmek pahasına yapılmalıdır.

Bir diğer nokta ise hem Ermenistan'ın hem de Azerbaycan Cumhuriyeti'nin komşusuyuz. Ermenistan komşumuzdur ve Azerbaycan Cumhuriyeti ile din, tarih ve kültür açısından birçok ortak yönümüz var. İran İslam Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti gibi çok az ülke bu ortak noktalara sahiptir ve birbirine çok yakındır. Azerbaycan'ın kaderi konusunda son derece endişeliyiz ve toprak bütünlüğünün korunması ve işgal edilen topraklarının boşaltılması gerektiğine inanıyoruz. Ermenistan'la komşuyuz ve mahallede uzun bir ortak geçmişimiz var ve ne Ermenilerin ne de Azerilerin kaybetmesini istemiyoruz; Hem Müslümanlar hem de Hıristiyanlar tamamen güvende olmalıdır. Azerbaycan Cumhuriyetinin ihlal edilen hakları güvence altına alınmalı, işgal edilen toprakları ona iade edilmeli ve akan

kan sona ermelidir. İslam Cumhuriyeti, bu iki komşu ülke arasında arabuluculuk ve barış için herhangi bir yardımda bulunmayacaktır.

Fransa dünyanın diğer tarafından müdahale ediyor ve bu konularda yorum yapıyor. Bu sorunların Fransa ile ne ilgisi var? Bundan bahsedecek olursak, biz bu iki ülkenin komşusuyuz ve onların insanların kaderinden endişe duyuyoruz. Güney Kafkasya'da bölgenin güvensizleşmesine ve dünyanın diğer bölgelerinden ülkelerin gelip kuzey İran'ın güvenliğini tehlikeye atmasına izin vermeyeceğiz, onların yarattığı güvensizliklere kesinlikle karşı koyacağız. İşgal altındaki toprakların tahliyesi de dahil olmak üzere her iki ülkenin çıkarları için barışın sağlanacağına yürekten inanıyoruz".¹³⁰

Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan Dışişleri Bakanları'nın Moskova'da buluşması ve görüşmeleri

Azerbaycan ve Ermenistan Silahlı Kuvvetleri arasında Dağlık Karabağ bölgesinde çatışmalar devam ederken, iki dışişleri bakanı Rusya Devlet Başkanı'nın daveti üzerine Moskova'ya giderek anlaşmazlığın çözümü için birbirleriyle görüştü. Vladimir Putin Perşembe günü Azerbaycan ve Ermenistan Dışişleri Bakanlarını, Bakü ve Erivan'dan olumlu yanıt alan Dağlık Karabağ sorununu görüşmek üzere Moskova'yı ziyaret etmeye davet etti. Dün geceye kadar görüşmeler ve sonuçları hakkında hiçbir rapora ulaşılmadı, ancak çatışmanın tarafları bir masa etrafında otururken barış umutlarını artırdı.

13 gün önce (26 Ekim) başlayan "Dağlık Karabağ" bölgesinde savaş devam ediyor. Son haberlere göre Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan ordusunun Dağlık Karabağ bölgesindeki Ermeni kuvvetlerinden birkaç kasaba ve köyü geri almayı başardığını söyledi. Fars Haber Ajansına göre bu alanlar Karabağ'ın güneyinde yer almaktadır.

Aliyev, Dağlık Karabağ gerilimleri karşısında hiçbir ülkenin iradesini etkileyemeyeceğini söyledi. Ancak Bakü'nün Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili görüşmelere dönmeye hazır olduğunu söyledi ve ülkesinin bölge üzerindeki tam egemenliğini vurguladı. "Erivan, Dağlık Karabağ'ın Ermeni topraklarının bir parçası olduğu konusunda ısrar ederse, hiçbir görüşme yapılmayacak ve bu görüşmelerde Erivan'a taviz vermeye istekli değiliz." Dedi.

¹³⁰ مناطق اشغالی آذربایجان باید تخلیه شود اما راه حل آن نظامی نیست <http://kayhan.ir/fa/news/200232> 05/10/2020 22:33

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan geçtiğimiz günlerde Fransız medyasına verdiği röportajda, karşı tarafın taviz vermesi halinde Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'da Azerbaycan Cumhuriyeti'ne taviz vermeye hazır olduğunu söyledi.

Ankara, dün bazı ülkelerin Dağlık Karabağ'da ateşkes talebine de yanıt vererek, ateşkes istemek yerine önce Ermenistan'dan Dağlık Karabağ'dan çekilmesini istemeleri gerektiğini söyledi.

Şu anda Ermenistan ve bazı ülkeler ateşkes çağrısı yapıyor. Ancak Azerbaycan Cumhuriyeti, Dağlık Karabağ ile ilgili dört BM kararının koşulsuz uygulanmasını diyalog ve ateşkes için bir başlangıç olarak ilan etti.

Bakü Başsavcılığı, Azerbaycan Cumhuriyetinde yaşanan can kayıplarına ilişkin dün, Ermeni güçlerinin son günlerde gerçekleştirdiği roket ve roket saldırılarında 31 kişinin öldüğünü, 160 kişinin de yaralandığını açıkladı.

Devam eden Dağlık Karabağ savaşında kayıpların sayısına ilişkin henüz resmi rakamlar açıklanmadı.¹³¹

Yarım saatlik ateşkes için 10 saatlik müzakere! Ermenistan ve Azerbaycan yeniden çatışmaya başladı!

Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanları arasında Moskova'da 10 saat süren görüşmeler ve ateşkes anlaşmasına rağmen ateşkesin sadece yarım saat sürdüğü ve iki taraf arasındaki savaşın yeniden alevlendiği bildirildi.

Dün sabah, Ermenistan ve Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanları arasında 10 saat süren görüşmelerin ardından Sputnik haber ajansı, Dağlık Karabağ'da 13 gün süren yoğun ve büyük çaplı savaşın ardından iki ülke arasındaki ateşkesin yürürlüğe girdiğini duyurdu. Ancak yarım saatten kısa bir süre sonra, Dağlık Karabağ'daki düşmanlıkların yeniden başladığına dair haberler yayınlandı. O zamana kadar İran İslam Cumhuriyeti de dahil olmak üzere çeşitli ülkeler ateşkesi memnuniyetle karşılamıştı. Barış görüşmelerine katılan Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un, anlaşmaya göre Dağlık Karabağ'da ateşkesin 10 Ekim (dün) öğlen 12'de başlayacağını söylediğini söylemeye gerek yok. Ancak, yerde görülebilen şey, iki tarafın orduları arasında devam eden savaştır.

---

¹³¹ دیدار و گفت‌وگوی وزرای خارجه جمهوری آذربایجان و ارمنستان در مسکو <http://kayhan.ir/fa/news/200460> 09/10/2020 21:12

Ermenistan ve Azerbaycan da çatışmanın nasıl başladığından dolayı birbirlerini suçluyorlar; Bu bağlamda, Erivan Hükümeti Savunma Bakanlığı, Azerbaycan'ın Ermenistan'ın güneybatısındaki Kapan şehrine saldırılar düzenlediğini duyurdu.

Buna karşın Bakü Savunma Bakanlığı dün Ermenistan'ın ateşkesi açıkça ihlal ettiğini ve Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki hedeflere saldırdığını duyurdu.¹³²

Rusya'nın Dağlık Karabağ'daki ateşkesin başarısızlığını tanınması, savaşa yasaklı silahlarla girdi

Rusya Dışişleri Bakanı, Dağlık Karabağ bölgesinde ateşkesin başarısızlığını kabul etti. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler, Azerbaycan Cumhuriyeti Ordusunun bu savaşta yasaklı silahlar kullandığını ilan etti.

Sergey Lavrov dün Ermenistan Dışişleri Bakanı Zahrab Manatsakanyan ile yaptığı görüşmede, Dağlık Karabağ bölgesinde ateşkesin tam olarak gözetilmediğini ve Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan arasındaki savaşın devam ettiğini belirtti.

Dağlık Karabağ bölgesinde Ermenistan orduları ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasında ateş mübadelesi devam ediyor. Fars Haber Ajansına göre Ermenistanın Savunma Bakanlığı, "Düşman, insan gücü ve askeri teçhizat açısından ağır kayıplara uğradı. (Azerbaycan Cumhuriyeti) bu sabah iki topçu saldırısı gerçekleştirdi. " dedi.

Ayrıca Erivan, yeni bir gerilim turunun başlangıcından (26 Ekim) bu yana Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 514 zırhlı aracını imha ettiğini açıkladı.

Dün Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı, Ermenistan Silahlı Kuvvetlerini, Dağlık Karabağ temas hattından Ağdam bölgesine havan topu saldırısı düzenlemekle suçladı.

Rus haber ajansı Tass, dün sabah erken saatlerde Dağlık Karabağ'ın merkezindeki Stepanakert (Khan Kennedy) kasabasında çok sayıda bombanın patladığını ve şehrin her yerinde alarm zillerinin çaldığını bildirdi.

Bu arada Ermenistan dün, ordusunun Azerbaycan Cumhuriyeti Sukhoi-25 savaş uçağını imha ettiğini açıkladı. Azerbaycan Cumhuriyeti, Ermeni insansız hava araçlarının düşürüldüğünü duyurdu. Bakü'de yasaklı silah kullanmakla suçlandı

---

¹³² مذاکره 10 ساعته برای آتش بس نیم ساعته! ارمنستان و آذربایجان دوباره به جان هم افتادند <http://kayhan.ir/fa/news/200557>
10/10/2020 21:47

Dağlık Karabağ'daki BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği sözcüsü Artak Biglerian, Azerbaycan ordusunu Dağlık Karabağ'da yasaklı silah kullanmakla suçladı. Genç Gazeteciler Kulübü'ne göre Biglerian, Bakü ordu güçlerinin msket bombası ve bomba kullandığını belirtti.

İddiaya göre: "Saldırı dronları kullandılar ve görünüşe göre diğer ülkeler bu ekipmanı Bakü'ye verdiler." Yasaklanmış silahların kullanılması, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere çok sayıda vatandaşın ölümüne ve yaralanmasına neden oldu. Bir grup sabotajcı Hadrut şehrine girdi, insanların evlerini ateşe verdi, sivilleri öldürdü ve vatandaşlar arasında teröre neden oldu."¹³³

Ermenistan teslim oldu, öfkeli insanlar parlamentoya ve Başbakan Sarayına hücum etti.

Ermenistan'ın Azerbaycan Cumhuriyeti ile 44 günlük kanlı bir savaşın ardından yenilmesinin ardından Ermenistan halkı gösteriler düzenleyerek parlamentoyu ve Başbakan Sarayını işgal ederek Başbakanın istifasını talep etti.

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan dün sabah Dağlık Karabağ'daki savaşı sona erdirmek için Rusya ve Azerbaycan ile bir anlaşma imzaladığını duyurdu. Toplantı video konferans şeklinde gerçekleştirildi. Açıklamada, "Rusya ve (Azerbaycan Cumhuriyeti) cumhurbaşkanları ile Dağlık Karabağ savaşına ilişkin bir bildiri imzaladım. Bu kararı askeri durumu kendi kendime ve bu durumu daha iyi bilen kişilerce derinlemesine inceledikten sonra aldım . Tüm bunları önümüzdeki günlerde detaylı olarak konuşacağım. Bu bir zafer değil, ama kaybeden olduğunuzu kabul etmediğiniz sürece mağlubiyet de olmayacak. Kaybedenler olduğumuzu asla kabul etmeyeceğiz ve bu milli birlik ve canlanma dönemimizin başlangıcı olmalı.”

Aria Haber Ajansı'na göre Ermenistan başbakanı dün yaptığı açıklamada, "Barış anlaşması imzalamaktan başka seçeneğimiz yoktu, insan kaynaklarımız ve askeri teçizatımız çok sınırlıydı." Dedi. Savaşa devam edersek, daha çok zayıyata ve Dağlık Karabağ'ın tamamının kaybına uğrayacağız. Ermenistan son yıllarda Siyonist rejime yakın olmuştu, ancak bu dostluk Tel Aviv'in son savaşta Erivan'ın yardımına koşmasına neden olmadı.

Ermenistan'daki protestolar

---

¹³³ اعتراف روسیه به شکست آتش‌بس در قره‌باغ سلاح‌های ممنوعه وارد جنگ شد <http://kayhan.ir/fa/news/200766> 12/10/2020 21:31

Paşinyan'ın açıklaması, Erivan'daki Ermenistan Başbakanı Bürosu önünde protestoları ateşledi. Öfkeli göstericiler Başbakan Sarayı ve Parlamentoyu işgal etti, Ermenistan Parlamentosu Başkanı "Ararat Mirzoyan" ı dövdü, parlamento ve hükümetin mallarını tahrip etti. Mirzoyan şu anda hastanede tedavi altına alındı. Göstericiler barış anlaşmasının iptalini ve savaşın devam etmesini talep etti. 17 muhalefet partisinden milletvekilleri de anlaşmanın feshi çağrısında bulundu.

Bu arada Karabağ ili başkanı Araika Harutyunyan, Dağlık Karabağ'ın büyük bölgelerinin kaybını ve 44 günlük savaşta Ermenilerin ağır kayıplarını kabul ederken, Paşinyan'ı destekledi.

Fars Haber Ajansına göre Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan da yaptığı açıklamada, Rusya ve Azerbaycan Cumhuriyeti ile bir anlaşmanın imzalandığını ve tartışmalı Dağlık bölgede savaşı sona erdirmek için anlaşmanın şartlarını duyduğunu söyledi.

Serj Sarkisyan yaptığı açıklamada, "Ne yazık ki, bu belge hakkında Cumhurbaşkanı olarak benimle herhangi bir istişare ya da görüşme olmadı ve herhangi bir müzakereye katılmadım. Dağlık Karabağ sorununun çözümü ulusal öneme sahiptir ve Ermenistan'ın, Artsakh'ın (kendi kendini ilan eden Dağlık Karabağ Cumhuriyeti) çıkarları ve anayasal hakları ile ilgili herhangi bir eylem ve karar ve tüm Ermeni halkı, özellikle bir belgenin imzalanması dikkate alınmalı" dedi

Putin'in tepkisi

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin dün Bakü-Erivan anlaşmasının ardından yaptığı açıklamada, "Saatler önce imzalanan ortak açıklamaya göre, Dağlık Karabağ bölgesinde barış gücü görevlendirilecek." dedi.

Yeni yangının Dağlık Karabağ krizine uzun vadeli çözüm için gerekli koşulları sağlayacağını kaydetti. "Azerbaycan ve Ermenistan kontrolleri altındaki bölgelerde kalacak."

Aliyev'in Açıklamaları

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Bugün Azerbaycan halkı için tarihi bir gün ve bu zaferden gurur duyuyorum." Dedi. Rusya ve Türkiye Cumhurbaşkanlarına ateşkes anlaşmasına vardıkları için ayrıca teşekkür etti. Aliyev, konuşmasının bir başka bölümünde Türkiye ve Rusya'nın Dağlık Karabağ'da barışı ortaklaşa sürdüreceğini söyledi.

Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlarının ortak açıklamasında şu şekildedir: Dağlık Karabağ'da ateşkesin kurulması ve askeri hareketlerin tamamen durdurulması, Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin mevcut toprak statüsünün korunması ve Rusya Federasyonu'nda 1960 barış gücü askerlerinin konuşlandırılması, beş yıl süreyle Dağlık Karabağ temas bölgesinde mevcut olmasıdır.

Bu açıklamanın toprakların yeniden yerleştirilmesi ile ilgili önemli kısımları şunlardır: "Ağdam" bölgesi ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kontrolü altında bulunan "Kazak" bölgesindeki toprakları 20 Kasım'dan itibaren Azerbaycan Cumhuriyeti devredilecek, Ermenistan Cumhuriyeti "Kelbjar" bölgesini 15 Kasım 2020 ve "Laçin" bölgesini 1 Aralık 2020'ye kadar teslim edecek. Böylece, 1988-94 savaşlarında Ermeniler tarafından işgal edilen ana Dağlık Karabağ bölgesi çevresinde işgal edilen yedi bölge ve son günlerde Bakü hükümet güçleri tarafından işgal edilen önemli Şuşi şehri, Azerbaycan Cumhuriyeti resmen dönüyor. Buna karşılık Ermenistan, Dağlık Karabağ'ın kontrolünü elinde tutacak (Şuşi hariç).

Dağlık Karabağ sorunu ilk olarak 1988 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti arasında başladı ve 1994 yılına kadar devam etti. Çatışmalar aşağı yukarı 44 gün öncesine kadar devam etti, yeni bir kanlı savaş patlak verdi ve sonunda Ermenistan'ın yenilgisine yol açtı.¹³⁴

---

¹³⁴ ارمنستان تسلیم شد، یورش مردم خشمگین به پارلمان و کاخ نخست‌وزیری <http://kayhan.ir/fa/news/202982>
10/11/2020 22:33

4. İNGİLİZCE YAYIN YAPAN BASIN YAYIN ORGANLARI

4.1. ARABNEWS <https://www.arabnews.com/search/site/Karabakh>

27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında İngilizce yayın yapan Arabnews gazetesinde yayımlanan ilgili haberler bu başlık altında derlenecektir.

27 Eylül 2020 tarihli sayıda'' **Ermenistan Azerbaycan'ı ihtilafli bölgedeki yerleşimlere saldırmakla suçluyor''** başlıklı haber ile Ermenistan'ın Azerbaycan'a suçlamalarına dikkat çekiyor.

YEREVAN: Ermenistan Pazar günü erken saatlerde komşu Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ bölgesindeki sivil yerleşimlere saldırdığını ve tartışmalı bölgedeki nüfusu sığınma evlerine sığınmaya çağırdığını söyledi. Rus haber ajanslarının bildirdiğine göre, Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermeni destekli kuvvetleri bölgedeki Azeri askerlerinden ayıran, yoğun şekilde mayınlı olmayan bir toprak olan "temas hattı" boyunca askeri bir operasyon başlattığını söyledi. Ermenistan Savunma Bakanlığı, bölge başkenti Stepanakert de dahil olmak üzere sivil yerleşim yerlerine karşı 04.10 GMT'de başladığını söylediği saldırıya cevaben askerlerinin iki Azerbaycan helikopteri ve üç insansız hava aracını düşürdüğünü söyledi. Bakanlık ayrıca, Suriye'den gelen savaşçılar hakkında Azerbaycan tarafı için savaştığı iddia edilen haberleri de kontrol ettiğini söyledi. Azerbaycan genel savcılık bürosu da Pazar günü yaptığı açıklamada, bir aileden beş kişinin, Bakü'den gelen ilk sivil kayıplar olan Ermenistan güçlerinin bombardımanı sonucu öldürüldüğünü söyledi. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan Pazar günü, uluslararası toplumu, ülkesi ile Azerbaycan arasında, Dağlık Karabağ bölgesinde patlak veren yeni çatışmaya Türk müdahalesi konusunda uyardı. Paşinyan televizyondan yaptığı açıklamada, "Uluslararası toplumu, Türkiye'nin (Kafkasya) bölgesinde istikrarı tamamen bozabilecek (çatışmaya) karışmasını önlemek için mevcut tüm kaldıraçları kullanmaya çağırıyorum" dedi. Türkiye'nin "saldırgan davranışının ciddi endişelere" neden olduğunu ekledi ve Ankara'nın müttefiki Bakü'ye verdiği desteği kınadı.

28 Eylül 2020 tarihli sayıda ''**Ermenistan parlamentosu Azerbaycan'ın 'büyük çaplı askeri saldırısını' kınadı''** başlıklı haberin içeriğinin ana hatları şöyledir:

Suudi Arabistan her iki tarafı da ateşi kesmeye çağırdı. Türkiye çatışmalarda Azerbaycan'ı destekleyeceğini söyledi.

YEREVAN: Ermenistan parlamentosu Pazartesi günü, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ topraklarına yaptığı "tam ölçekli askeri saldırı" dediği şeyi kınadı ve Türkiye'nin krize

karışmasının bölgeyi istikrarsızlaştırma riskini alabileceğini söyledi. Meclis Başkanı Ararat Mirzoyan, "Uluslararası toplum, sadece Azerbaycan'ın saldırganlığını değil, aynı zamanda Türkiye'nin bölgedeki istikrarsızlığa yol açacak ... çatışmaya dahil olma hırsını önlemek için aktif adımlar atmalıdır." Dedi. Bu arada Türkiye, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ bölgesinde istikrar için Azerbaycan topraklarını işgalini durdurması ve yurt dışından getirdiği "paralı askerleri ve teröristleri" geri göndermesi gerektiğini söyledi. Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar, "Ermenistan saldırılarını derhal durdurmalı, yurt dışından getirdiği paralı asker ve teröristleri geri göndermeli ve Azerbaycan topraklarından çekilmelidir" diyerek ateşkes ve barışa ihtiyaç olduğunu söyledi.

Bölge, 1990'ların başlarında 30.000 kişinin hayatına mal olan ancak Ermenistan da dahil olmak üzere hiçbir ülke tarafından tanınmayan bir savaştan sonra bağımsızlığını ilan etti ve hala uluslararası toplum tarafından Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul ediliyor. Karabağ savunma bakanlığı 32 Pazartesi günü yaptığı açıklamada, son çatışmalarda savaşçıların öldürüldüğünü söyledi. Daha önce Azerbaycanlı beş kişilik bir aile ve Ermeni tarafında bir kadın ve çocuk dahil olmak üzere yedi sivil hayatını kaybettiği bildirildi.

28 Eylül 2020 tarihli sayıda "Suudi Arabistan, Ermenistan ile Azerbaycan arasında ateşkes çağrısı yaptı." manşetli haberin detayları şu şekildedir: Türkiye Azerbaycan'a paralı asker göndermekle suçlanıyor.

RIYADH: Suudi Arabistan Pazartesi günü uluslararası ateşkes çağrılarında katıldı ve komşu Türkiye'den düşmanca sözlere yol açan Azerbaycan ve Ermeni güçleri arasında şiddetli çatışmalar yaşandı.

Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki durumdaki gelişmeleri büyük bir endişeyle takip ediyoruz. Ermenistan ve Azerbaycan'ı, ilgili (BM) Güvenlik Konseyi kararlarına uygun olarak ateşkesi durdurmaya ve çatışmayı barışçıl yollarla çözmeye çağırıyoruz" dedi. AB, bölgesel güçleri çatışmaya müdahale etmemeleri konusunda uyardı ve bölgesel istikrarı tehdit eden "ciddi tırmanışı" kınadı.

AB ve Rusya'nın yanı sıra Fransa, Almanya, İtalya ve ABD de ateşkes çağrısı yaptı. Kremlin sözcüsü Dmitry Peskov, Rusya'nın durumu yakından izlediğini ve şu anki önceliğin "kimin haklı kimin haksız olduğuyla uğraşmak değil, düşmanlıkları durdurmak" olduğunu söyledi. Ancak Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ermenistan'ın Karabağ'daki "işgaline" son vermesini istedi. "Dağlık Karabağ'ın işgaliyle başlayan bölgede yaşanan krize son verme vakti geldi. Şimdi Azerbaycan meseleyi kendi eline almalı" dedi.

Karabağ Savunma Bakanlığı, Pazartesi günü çatışmada 27 savaşçının öldürüldüğünü ve toplam askeri kayıplarını 58'e çıkardığını söyledi.

Toplam ölü sayısı, dokuz sivil ölümü içeren 67'ye yükseldi: Azerbaycan'da yedi ve Ermeni tarafında iki. Azerbaycan herhangi bir askeri kayıp bildirmedi, ancak Ermeni ayrılıkçı yetkililer, yanmış zırhlı araçları ve Azerbaycan askerleri olduğunu söylediği kamuflajlı askerlerin kanlı ve yanmış kalıntılarını gösteren görüntüler yayınladı.

Türkiye, bu yılın başlarında doğuda bulunan Halife Hafter'in Libya Ulusal Ordusu güçlerinin Trablus'a düzenlediği saldırıyı engellemek için Suriyeli savaşçıları kullandı.

Son konuşlandırılmaları, Türkiye'nin Ermenistan'da askeri üssü olan Moskova'yı Güney Kafkasya'da stratejik bir ortak olarak gördüğü ve ona silah sağlayan Moskova ile bölgesel rekabeti için üçüncü bir tiyatro yaratacak.

İki Suriyeli isyancı, Ankara'nın Azerbaycan'ı desteklemek için Suriyeli isyancı savaşçıları gönderdiğini söyledi. Suriye'nin kuzeyindeki Türk kontrolü altındaki Türk destekli isyancı gruplardan iki savaşçı, Ankara ile koordineli olarak Azerbaycan'a konuşlandırıldıklarını söyledi.

Gitmek istemedim ama param yok. Türkiye'nin desteklediği bir grup olan Ahrar El Şam için Suriye'de savaşan bir savaşçı, hayat çok zor ve fakir” dedi. Her iki adam da Suriyeli tugay komutanları tarafından ayda yaklaşık 1.500 dolar kazanacaklarının söylendiğini söyledi, bu da ekonominin ve para biriminin çöktüğü Suriye için büyük bir maaş.

Savaşçı, görevini Suriye'nin kuzeybatısındaki Afrin bölgesinde Türkiye ve Suriyeli asi müttefikleri tarafından iki yıl önce ele geçirilen Türk destekli Suriye Ulusal Ordusu'ndan (SNA) bir yetkili ile ayarladığını söyledi. SNA üyesi Ceyş El Nuhba milislerinden olan diğer savaşçı, Azerbaycan'a yaklaşık 1000 Suriyelinin konuşlandırılacağını söylendiğini söyledi. Diğer isyancılar 700 ile 1.000 arasında rakamlar verdi.

28 Eylül 2020 tarihli sayıda “**Kim Kardashian, Ermenistan ile Azerbaycan ihtilafını körüklediği için Türkiye'yi sertçe vurdu** ” Manşetli haberin detayları şu şekildedir:

Kim Kardashian, Ermenistan ile Azerbaycan ihtilafını körüklediği için Türkiye'yi sertçe vurdu. Kardashian West, Ermenilere yönelik “her türlü saldırgan güç kullanımının” sona erdirilmesi çağrısında bulundu.

LONDRA: Kim Kardashian West, Dağlık Karabağ'ın ayrılıkçı bölgesinde Ermeni güçleriyle savaştığı için Azerbaycan'ı kınadı.

Reality TV yıldızı Türkiye'yi eleştirerek Ankara'yı Azerilere yardım etmek için silahları ve savaşçıları sona erdirmekle suçladı.

Ermeni asıllı Kardashian West, Ermenilere yönelik "her türlü saldırgan güç kullanımına" son verilmesi çağrısında bulundu. TV reality yıldızı, Ermenilere karşı kullanıldığını söylediği Bakü hükümetine her türlü ABD askeri yardımının kesilmesi çağrısında bulundu.

Ayrıca Türkiye'nin krize müdahil olmasını eleştirerek Türkiye'yi Bakü savaşçılarına silah ve savaşçı göndermeyi durdurmaya çağırdı. Dağlık Karabağ bölgesindeki şiddetli çatışmalar Pazar günü alevlendi ve düzinelerce savaşçıyı ve çok sayıda sivil öldürdü. Bölge Azerbaycan sınırları içindedir ancak 1994'ten beri etnik Ermenilerin kontrolü altındadır. Ermenistan Azerbaycan'ı bölgeye askeri saldırılar düzenlemekle suçladı.

Ermenistan hükümeti, artan çatışmalara yanıt olarak sıkıyönetim ilan etti ve tam bir askeri seferberlik çağrısı yaptı.

Ermenistan parlamentosu da Türkiye'yi krize karışmakla suçladı ve tırmanışın bölgesel ve küresel istikrara tehdit oluşturabileceği konusunda uyardı.

28 Eylül 2020 tarihli sayıda "**Türkiye neden Güney Kafkasya'da savaşa bir şans vermek istiyor**" Manşetli haberin detayları şu şekildedir:

Pazar günü Dağlık Karabağ'ın cephe hattında patlak veren çatışmalar şiddetlendi.

Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar yaptığı açıklamada, "Azerbaycanlı kardeşlerimize toprak bütünlüklerini koruma mücadelelerinde tüm imkânlarımızla destek vereceğiz" dedi ve ekledi: "Kafkasya'da barış ve istikrarın önündeki en büyük engel Ermenistan'ın saldırganlığıdır. ve bölgeyi ateşe atacak bu saldırganlıktan vazgeçmelidir. " Bağımsızlığını ilan eden ve 1990'ların başlarında 30.000 kişinin hayatını kaybetmesine karşın halen Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul edilen bir savaşı tetikleyen, çoğunluğu dağlık bir etnik Ermeni bölgesi olan Dağlık Karabağ'ın ön cephelerinde Pazar günü patlak veren çatışmalar devam etti. 2016'da ve yine bu yılın başlarında alevlenen ölümcül çatışmanın temelinde toprak anlaşmazlığı yatıyor. Carnegie Europe'un Kafkasya'da uzmanlaşmış kıdemli bir üyesi olan Thomas de Waal bir dizi tweet'te şunları söyledi: "1990'ların çatışmasında kaybeden taraf Azerbaycan, askeri saldırganlığı yeniden şekillendirmek için teşvik eden taraftır. yerdeki

gerçekler. Pazar günü yaptıkları neredeyse kesinlikle buydu. Ve evet, muhtemelen dünyanın dikkatinin dağıldığını düşündükleri bir anı seçtiler.

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan Pazar günü Erivan'da üst düzey askeri yetkililerle bir araya geldi.

Ancak bu, Ermeni tarafının barışsever olduğu anlamına gelmez. Uzun süredir, çatışma hakkında önemli konuşmalar yapmayı kabul etmediler. 1990'larda Dağlık Karabağ dışında işgal ettikleri bölgeyi 'özgürleştirmiş' olarak adlandırmaları, onları şiddetin ortak sponsoru olan 'pasif saldırgan' kılıyor. "

Analistler, Ermenistan-Azerbaycan çatışmasının açığa çıkardığı dini fay hatlarının Güney Kafkasya'da, genişlemeci dış politikası hem sert İslamcılar hem de laik aşırı milliyetçileri kapsayan bir seçim bölgesini tehdit eden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın etki projeksiyonu için bir fırsat yarattığını söylüyor. Erdoğan Pazartesi günü savunma bakanının mesajını güçlendirerek Twitter'da şunları söyledi: "Ermeni halkını, kendilerini felakete sürükleyen liderliklerine ve onu kukla gibi kullananlara karşı geleceklerini tutmaya çağırırken, biz de çağrıda bulunuyoruz. tüm dünya işgal ve zulme karşı savaşlarında Azerbaycan'ın yanında yer almalıdır. "

Ermeni yetkililer, Ağustos ayında büyük çaplı askeri tatbikatlar için Azerbaycan'a gittikten sonra bazı Türk askerlerinin geri çekildiklerini söylüyorlar. Suriyeli Kürt YPG milis kaynakları, yüzlerce Suriyeli paralı askerinin Türkiye'nin güneydoğusundaki Kilis ilinden geçirildiğini bildirdi. Suriye Ulusal Ordusu'nun (SNA) unsurları, Azerbaycan'da paralı asker olarak saflarında "1.000'e kadar cihatçının" konuşlandırıldığını iddia ediyor. Bir Türk gazeteci olan Hikmet Durgun, SNA militanlarının muhtemelen Dağlık Karabağ'a konuşlandırıldığını söylerken, diğerleri paralı askerlerin bir kısmının Libya savaş alanındaki Türk destekli Suriyeli gruplardan geldiğini iddia etti. Suriyeli paralı askerlerin, Türk istihbarat teşkilatının bir aracısı aracılığıyla aylık 2.000 \$ 'lık bir maaşla askere alındıkları ve Türk askeri kargo uçaklarıyla Gürcü hava sahasını kullanarak Azeri şehirleri Gence ve Bakü'ye nakledildikleri bildirildi. Yaklaşık bir ay önce, WhatsApp hakkında SNA savaşçıları arasında Azerbaycan'a gitmek için kayıt yaptırabileceklerine dair söylentiler yayıldı. Birçoğu WhatsApp üzerinden kayıtlıdır, diğerleri ise görünüşe göre Türk kontrolündeki bölgelerdeki ofisler aracılığıyla kayıtlıdır. Center for Global Policy'den Elizabeth Tsurkov, Twitter'da yaptığı açıklamada, savaşçıların 2 bin dolar ile 2,5 bin dolar arasında olduğu söylenen cazip maaşlar nedeniyle kayıt altına alındı.İdlib Post adlı haber sitesi, Halep kırsalından Türkiye üzerinden

Azerbaycan'a giden 300 SNA savaşçısını gösteren bir fotoğraf yayınladı. Ödüllü gazeteci Lindsey Snell'e göre, erkekler çoğunlukla Suriye'nin kuzeyindeki operasyonlarda Türkler için vekil güç olarak hareket eden isyancı bir grup olan Hamza bölümünden seçildi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in bir yardımcısı Pazartesi günü Türkiye'nin Suriye'den Güney Kafkasya'ya savaşçı gönderdiğini şiddetle reddetti.Yardımcı Khikmet Gadzhiev, "Suriye'den gelen militanların Azerbaycan'a yeniden gönderildiği iddia edilen söylentileri, Ermeni tarafının bir başka provokasyonu ve tamamen saçmadır" dedi. Bununla birlikte, bölge uzmanı Paul Antonopoulos, Türkiye'nin militanları kuzey Suriye'den uzaklaştırdığına dair güçlü kanıtlar olduğunu ve onları muhtemelen Libya'da kullandıkları şekilde kullanacağını düşünüyor.“Türkiye, Azerbaycan'ı elinden gelen her şekilde açıkça destekleyecek, doğrudan askeri müdahaleyi engelleyecektir. Türkiye'nin Azerbaycan'a güçlü diplomatik desteği, malzeme ve istihbarat yardımının yanı sıra devam edecek ”dedi.

29 Eylül 2020 tarihli sayıda **‘Ermeniler, Azeri güçleri birbirlerini Karabağ'dan uzakta bombardıman yapmakla suçladı’** manşetli haberin detayları şu şekildedir:

Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın resmi internet sitesinde 28 Eylül 2020'de yayınlanan bir videodan alınan görüntüde, Dağlık Karabağ'ın ayrılıkçı bölgesindeki Ermeni ayrılıkçıların pozisyonlarına Azeri topçularının saldırdığını gösterdiği iddia ediliyor.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Pazar gününden bu yana Ermeni bombardımanı sonucu 10 sivilin öldürüldüğünü söyledi.

Almanya Başbakanı Angela Merkel, Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmaya derhal son verilmesi çağrısında bulundu.

Ermenistan ve Azerbaycan Salı günü birbirlerini Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinden uzaktaki topraklarına ateş etmekle suçladılar. 1990'lardan bu yana en kötü çatışma dalgası üçüncü gün şiddetlendi ve sivil ölümleri arttı.

Azerbaycan ile Dağlık Karabağ'daki etnik Ermenistan dağ bölgesi arasındaki şiddetli çatışmaların on yıllardır süren yeni bir çatışmada Pazar günü patlak vermesinden bu yana onlarca kişinin öldüğü ve yüzlercesinin yaralandığı bildirildi.Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Pazar gününden bu yana Ermeni bombardımanı sonucu 10 sivilin öldürüldüğünü söyledi. Azeri askerler arasındaki zayıflar hakkında resmi bir bilgi yoktu.Ermenistan savunma bakanlığı, Ermenistan'da Azerbaycan sınırında ve Dağlık Karabağ'dan uzakta bir kasaba olan Vardenis'te bir Ermeni sivil otobüsünün Azeri uçağıyla

vurulduktan sonra tutuştugunu, ancak kimsenin yaralanmadığı görüldüğünü söyledi. Daha fazla kontrol yaptığını söyledi. Dağlık Karabağ, Azerbaycan içinde bulunan ancak etnik Ermeniler tarafından yönetilen ve Ermenistan tarafından desteklenen bir ayrılık bölgesidir. 1990'larda bir savaşta Azerbaycan'dan koptu, ancak hiçbir ülke tarafından bağımsız bir cumhuriyet olarak tanınmadı. Topyekün savaşa yönelik herhangi bir hareket, büyük bölgesel güçler Rusya ve Türkiye'yi sürükleyebilir. Moskova'nın Ermenistan ile bir savunma ittifakı var, bu yerleşim bölgesine hayati destek sağlayan ve dış dünyaya can damarı olan Ankara, Azerbaycan'daki kendi etnik Türk soydaşlarını destekliyor. Bu arada sözcüsü Salı günü yaptığı açıklamada, Almanya Başbakanı Angela Merkel'in Ermenistan ve Azerbaycan liderleriyle yaptığı telefon görüşmelerinde Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmanın derhal sona erdirilmesi çağrısında bulunduğunu söyledi. Steffen Seibert, "Şansölye acilen ateşkes ve müzakere masasına geri dönme çağrısı yaptı," dedi.

Merkel, Pazartesi günü Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ve Salı günü Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile görüştü. Merkel çağrılarda, Fransa, Rusya ve ABD liderliğindeki sözde Minsk Arabulucu Grubu'nun diyalog için "uygun bir forum sunduğunu" söyledi.

Diplomatlar, BM Güvenlik Konseyi'nin Salı günü Dağlık Karabağ konusunda kapalı kapılar ardında acil görüşmeler yapacağını söyledi. Erivan ve Bakü, Dağlık Karabağ'ın etnik Ermeni bölgesi hakkında on yıllardır bir toprak anlaşmazlığı içindeler ve geçen Temmuz ve 2016'da patlak veren ölümcül çatışmalarla birlikte.

30 Eylül 2020 tarihli sayıda **“Ermeni gerginliği arasında Türk lirası rekor kırdı”** manşetli haberin özeti şu şekildedir:

Türk lirası, Ermeni ve Azeri güçleri arasındaki çatışmalarla ilgili artan endişelerin ortasında Pazartesi günü rekor düşük seviyeye ulaştı. Yükselen piyasa hisse senetleri, veriler Çin'in sanayi kârlarında bir sıçrama gösterdiğinden Asya'daki kazançları takip etti.

Lira, dolar karşısında yüzde 1,5 gerileyerek 7,79'a gerilerken, Rus rublesi dördüncü seansta gevşedi. Azerbaycan ve Ermenistan'ın dolar cinsinden devlet tahvilleri 3-4 sente kadar düştü. BlueBay Asset Management'ın EM egemen stratejisti Timothy Ash, Azerbaycan'da etnik Ermeniler tarafından kontrol edilen bir yerleşim bölgesi olan Dağlık Karabağ üzerindeki çatışmaya atıfta bulunarak, "Korkular, Türkiye'nin başka bir bölgesel çatışmaya sürüklenmesidir" dedi.

30 Eylül 2020 tarihli sayıda “ **Ermenistan ve Azerbaycan ölümler arttıkça savaşımaya devam edeceğine söz verdi**” manşetli haberin özeti şu şekildedir:

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, yoğun çatışmaların yaşandığı bir dönemde Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya arasında bir zirveden bahsetmenin uygun olmadığını söyledi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan birlikleri Karabağ'dan tamamen çekilinceye kadar ordusunun savaşımaya devam edeceğine söz verdi

STEPANAKERT, Azerbaycan: Ermenistan ve Azerbaycan, tartışmalı Dağlık Karabağ bölgesi ile ilgili çatışmaların dördüncü gündür şiddetlendiği Çarşamba günü, savaşımaya devam etme sözü verdi ve uluslararası müzakere çağrılarını reddettiler. Ayrılıkçı eyaletin başkenti Stepanakert'te gece yarısı sirenler çalınırken iki patlama duyuldu. Sakinleri şehre dronlar tarafından saldırıya uğradığını söyledi. Şehirde bazı dükkanlar açık olmasına rağmen sokaklar karanlıktı ve yerel yetkililer Pazar günü yeni şiddet patlak verdiğinde ateşe verildiğini söylediler. Moskova, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Fransız mevkidaşı Emmanuel Macron'un Karabağ'daki savaşa "tamamen" son verilmesi çağrısında bulduklarını ve sorunun çözümüne yardımcı olmak için diplomatik çabaları yoğunlaştırmaya hazır olduklarını söyledi. Ermenistan ve Azerbaycan güçleri, Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1990'larda Azerbaycan'dan kopan bir etnik Ermeni eyaleti olan Karabağ üzerinde yılların en ağır çatışmalarına giriyor. Doğrulanmış ölü sayısı Çarşamba günü siviller dahil 100 kişiyi aştı ve her iki taraf da diğerine ağır kayıplar verdiğini iddia etti. Bakü ve Erivan ateşkes için artan uluslararası baskıyı görmezden geldiler ve çatışmanın topyekun bir savaşa dönüşebileceği ve Türkiye ve Rusya gibi bölgesel güçleri çekebileceği korkusu uyandırdı.

Ermenistan'la askeri bir antlaşmaya sahip olan ancak aynı zamanda Azerbaycan ile iyi bağları olan Moskova, defalarca çatışmaya son verilmesi çağrısında bulundu ve Çarşamba günü müzakerelere ev sahipliği yapmayı teklif etti. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, her iki eski Sovyet ülkesinden muadilleriyle yaptığı ayrı telefon görüşmelerinde, Moskova'nın bir toplantı düzenlemeye "hazır olduğunu" yineledi. Ancak iki lider de görüşmelere hazır olduğuna dair işaretler göstermedi.

Salı günü, Bakü güçlerini desteklemek için uçan bir Türk F-16'sının bir Ermeni SU-25 savaş uçağını düşürdüğü söylendi, ancak Ankara ve Bakü iddiayı yalanladı. Karabağ'ın ayrılıkçı lideri, Türkiye'nin işin içinde olduğu iddialarını yineledi.

Harutyunyan, "Gerçek düşman Türkiye" dedi.

Türkiye'nin, Ankara'nın bazı isyancı gruplarla müttefik olduğu Suriye'den Azerbaycan tarafına katılmaları için savaşçıları gönderdiği yönünde haberler var.Azerbaycan da Ermenistan'ın yabancı savaşçılar yerleştirdiğini iddia etti.

30 Eylül 2020 tarihli sayıda ‘ **Macron, Erdoğan'ın Ermenistan-Azerbaycan ihtilafına ilişkin "pervasız, tehlikeli" açıklamalarını eleştirdi.**’ manşetli haberin özeti şu şekildedir:

JEDDAH: Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Çarşamba günü Recep Tayyip Erdoğan'ın Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ın ayrılık bölgesini geri alma girişimine verdiği "pervasız ve tehlikeli" desteğini ateşledi.

Türkiye cumhurbaşkanının daha önceki sözlerini yineleyen Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Azerbaycan'ın Ermenistan ile çatışmada askeri destek istemesi halinde Türkiye'nin “gerekeni yapacağını” söyledi. Macron, "Türkiye'nin pervasız ve tehlikeli olduğunu düşündüğüm siyasi açıklamalarına dikkat ettim," dedi.

“Fransa, Türkiye'nin kuzey Karabağ'ın yeniden fethi olacağına dair Azerbaycan'ın herhangi bir engellenmesini esasen kaldıran... savaşçı yorumlardan son derece endişe duymaya devam ediyor. Kabul etmeyeceğimizi. " Ayrıca Erivan'a desteğini dile getirdi: “Ermenistan'a ve Ermenilere Fransa rolünü oynayacak diyorum.” Ancak Macron, bölgesel bir çatışmadan bahsetmek için çok erken olduğunu da söyledi. Avrupa Konseyi liderlerine durumu bildirmeden önce Çarşamba akşamı Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Perşembe günü ABD Başkanı Donald Trump ile gerginliği tartışacağını söyledi.

Ermenistan ve Azerbaycan, Pazar günü çıkan ve yaklaşık 100 kişinin ölümüne neden olan şiddetli çatışmalardan birbirlerini suçluyor. Ermeni medyası, Çarşamba günü Martakert'te bombardıman sonucunda üç sivilin öldüğünü ve çok sayıda sivilin yaralandığını bildirdi. Azeri savcılığı, Azerbaycan'ın güneyindeki Horadiz'de Ermeni ateşinde bir kişinin öldüğünü ve üç kişinin de yaralandığını açıklayarak Azeri sivillerin ölümünü 15'e yükseltti.

Azerbaycan, Dağlık Karabağ'ın içinden çıkan dumanı Azeri topçuları tarafından dövülürken gösteren görüntüler yayınladı. Azeri'nin Terter kasabasında çekilen fotoğraflar, sığınaklarda saklanan insanları ve Ermeni topraklarından zarar gören binaları gösteriyor. Azerbaycan, etnik Ermeni güçlerinin Madagiz yönünde karşı saldırılar düzenleyerek kaybettiği yeri geri almaya çalıştığını, ancak Azeri güçlerinin saldırıyı püskürttüğünü söyledi.

Ermenistan, Azeri ordusunun gece boyunca tüm cephe hattını bombaladığını söyledi.

1 Ocak 2020 tarihli sayıda ‘‘ **Macron, Suriyeli paralı askerlerin Karabağ'da faaliyet gösterdiğini söylüyor.**’’ manşetli haberin özeti şu şekildedir:

Macron, militanların Kafkasya'daki çatışmaya giderken Türkiye'nin Gaziantep kentini gezdiklerine dair kanıtları olduğunu söyledi.

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, Ankara'nın kuzey Suriye'den en az 300 vekil gönderdiğini söyledi. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron Perşembe günü yaptığı açıklamada, Suriyeli aşırılık yanlısı savaşçıların Ermenistan ve Azerbaycan'ın yoğun çatışmalara girdiği Dağlık Karabağ'da faaliyet gösterdiğini söyledi. Macron, militanların, yıllardır en şiddetli çatışmaların yaklaşık 130 kişinin hayatını kaybettiği Kafkasya'daki çatışmaya giderken Türkiye'nin Gaziantep kentini gezdiklerine dair kanıtları olduğunu söyledi. Macron, Brüksel'de AB liderleriyle bir zirveye vardığında, "Bugün, cihatçı gruplardan Suriyeli savaşçıların Karabağ'daki hareket sahasına ulaşmak için Gaziantep'ten geçtiklerini kesin olarak gösteren bilgilere sahibiz." dedi.

"Bu, durumu değiştiren çok ciddi yeni bir gerçektir." Bu arada DEA, Rusya dışişleri bakanlığının Moskova'nın Dağlık Karabağ bölgesindeki Suriyeli paralı askerleri basında çıkan haberlerden bağımsız olarak bildiğini söylediğini belirtti.

İki Suriyeli asi kaynak Reuters'e, Türkiye'nin Azerbaycan'ı desteklemek için Suriyeli isyancı savaşçıları gönderdiğini söyledi. Ermenistan, Türkiye'yi müttefiki Azerbaycan'ı desteklemek için paralı askerler göndermekle suçladı ve Pazartesi günü İngiltere merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, Ankara'nın kuzey Suriye'den en az 300 vekil gönderdiğini söyledi.

Macron bu hafta, Türkiye'nin Azerbaycan'ı destekleyen "pervasız ve tehlikeli" dediği açıklamaları kınadı. Yunanistan ve Kıbrıs eski düşmanlarına karşı sert bir çizgi çekerken, Türkiye'nin ihtilafa karıştığı iddiaları, Perşembe günü AB'nin Ankara ile ilişkileri konulu zirvede yapılan görüşmeleri renklendirecek gibi görünüyor.

Azerbaycan'daki etnik Ermenilerin çoğunlukta olduğu bir bölge olan Dağlık Karabağ, Demir Perde'nin düşmesinden sonra bağımsızlığını ilan etti ve 1990'ların başında 30.000 can alan bir savaşı ateşledi. Hâlâ Ermenistan da dahil olmak üzere hiçbir ülke tarafından bağımsız olarak tanınmıyor ve anlaşmazlığı çözmeye görüşmeleri 1994 yılında imzalanan ateşkes anlaşmasından bu yana büyük ölçüde durdu.

1 Ocak 2020 tarihli sayıda ‘**Ermenistan’ın BM’deki daimi temsilcisi Mher Margaryan, Azerbaycan ve Türkiye’nin barışa iyi niyetle bağlanması gerektiğini söyledi.**’ manşetli haberin özeti şu şekildedir:

Rusya, Fransa ve ABD - 1992'de çatışmaya müzakere edilmiş bir çözümü teşvik etmek için oluşturulan AGİT Minsk Grubu'nun eşbaşkanları - derhal ateşkes ve gecikmeden müzakerelere geri dönme çağrısında bulundular. Rusya, krizi çözmek için “siyasi ve diplomatik yöntemlere” alternatif olmadığında ısrar ederek, savaşan ülkelerin dışişleri bakanları arasında görüşmelere ev sahipliği yapmayı teklif etti. BM Güvenlik Konseyi, benzer bir çağrıda bulunarak, BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in çatışmayı hafifletme ve anlamlı müzakerelere geri dönme çağrısını destekleyerek, müzakereleri önkoşul olmaksızın acilen sürdürme çağrısı yaptı.

Ermenistan’ın BM daimi temsilcisi Mher Margaryan Arab News’a verdiği röportajda “Ermenistan hiçbir zaman barışçıl müzakerelere katılmayı reddetmedi” dedi. "Ama barış çağrılarını takip etmek Azerbaycan'ın niyeti gibi görünmüyor."

Margaryan, "Azerbaycan genel sekreterin çağrısına koşulsuz olarak destek vermeyi reddetmekle kalmadı, aynı zamanda geniş çaplı bir askeri müdahaleye de başvurdu" diye ekledi. “(Azerbaycan) saldırısı, uluslararası toplum hastalıkla savaşmaya odaklandığında, COVID-19 salgınının neden olduğu küresel bir krizin ortasında geliyor.

“Azerbaycan, pandeminin neden olduğu bu küresel kırılmalardan yararlanmaya karar verdi. Yani bu sadece Ermenilere yönelik bir saldırı değil, aynı zamanda (aynı zamanda) insanlığın temel normlarına yönelik bir saldırı, BM'nin savunduğu şeye yönelik bir saldırı. "Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un ofisi, kendisinin ve Rus mevkidaşı Vladimir Putin’in "Suriyeli paralı askerlerin Türkiye tarafından Dağlık Karabağ’a gönderilmesine ilişkin endişelerini de paylaştıklarını" söyledi.

“Ermenistan, Karabağ halkının güvenliğinin garantörü olarak devredilemez haklarını savunmak için her türlü tedbiri alacaktır. Dünyadaki Ermeniler bu konuda çok güçlü bir birlik içindeler ”dedi."Biz Ermeniler olarak, Azerbaycan’ın Türkiye’nin teşvik ettiği ve desteklediği askeri saldırganlığı (yani) seyrinde Ermenilere karşı başka bir soykırım yapılmasına izin veremeyiz." Ankara’nın "yayılmacı ve emperyalist politikaları" bölgede istikrarsızlık ekme girişimiydi, dedi.

"Bu savaştan kimin faydalandığını söylemek zor olsa da, bu çatışmayı başlatanlar sadece uzmanlar tarafından değil, sadece bu çatışmada arabuluculuk yapan bizlerle değil, daha geniş uluslararası toplum tarafından da çok iyi biliniyor. , "Dedi Margaryan."Uluslararası toplum, dışarıdan angaje olanlara daha güçlü bir mesaj göndermeli ve Azerbaycan'ın kendisini aklını başına toplaması ve askeri saldırganlığı durdurması için cesaretlendirmelidir."

Sovyetler Birliği'nin çöküşüne kadar uzanan bu "donmuş çatışmanın" yeniden başlaması, petrol ve gazı dünya pazarlarına taşıyan boru hatları için bir koridor olan Güney Kafkasya'da istikrar konusunda endişelere yol açtı ve hatta bölgesel güçlerin korkularını artırdı. Rusya ve Türkiye çekilebilir. Margaryan, "Şu anda gözlemlediğimiz şey, cephaneliğindeki en ağır silahların kullanımıyla zaten büyük ölçekli bir tırmanış" dedi.

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın 2018'de iktidara geldiğinden beri vurguladığı aynı mesajı Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'e yöneltti."Azeri cumhurbaşkanına mesaj şu: Bu uzun süredir devam eden çatışmanın çözümü Ermenistan, Dağlık Karabağ ve Azerbaycan halkı için kabul edilebilir olmalıdır. Ve bu, ilgili tüm insanlara hanel getirilmemelidir" diye ekledi Margaryan. "Bu nedenle, uluslararası toplum, dış aktörlerin çatışma bölgesinden çekilmesi için her yolu kullanmalıdır."

4.2. LE MONDE DIPLOMATIQUE (English Edition)

Fransız menşeli bir gazete olan Le Monde Diplomatique gazetesinin İngilizce versiyonunda 2020 Dağlık Karabağ Savaşı ile ilgili yalnızca bir haber yayımlanmıştır. 23.10.2020 tarihli bu haberde Dağlık Karabağ çatışmasının Ermeniler için anlamına yönelik bir başlık altında konu irdelenmiştir.

Yayımlanan ilgili habere göre, Dağlık Karabağ bölgesinde 1994 yılından bu yana süren zayıf bir ateşkes altında, sayılı çatışmalar dışında çoğunlukla barış hâkim olmuştur. Bölgenin tarihi ile ilgili olarak; 1920 yılında Bolşevik Partisi Kafkas Bürosu'nun Karabağ'ın özerkliğini tanıyıp bölgeyi Ermenistan'a vaat etmesine karşın, Stalin'in müdahalesiyle Sovyetler Birliği 1921 yılında Karabağ'ı Azerbaycan'a verildiğinden, sekizinci yüzyıldan beri Ermeni prenslerine bağlı olan ve nüfusunun %90'dan fazlası Ermeni olan Karabağ bölgesinin Azerbaycan'a verilmesini Ermenilerin kabul etmediğinden, 1923 yılında ise Azerbaycan'ın Karabağ'ı Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içinde özerk bir bölge ilan ettiğinden bahsedilmiştir. Böyle bir kararın hayata geçmesinde, Azerbaycan'ın Sovyet hükümdarlarına tanıdığı tavizler ve I. Vladimir Lenin ile Mustafa Kemal Atatürk'ün çok yakın ilişki sürdürdüğü şeklinde

nedenler öne sürülmüştür. Bu yakın ilişkinin temelinde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin, 1920lerin başında Rus Devrimi'ni dünyaya yayma amacına yönelik enternasyonal politikalar izleyen Kremlin için çekici bir ödül niteliğinde olduğu gösterilmiştir.¹³⁵

Türkiye'nin daha önce kenarda kalan bir konuma iken, son çatışmalardaki aktif şekilde askeri müdahalelerde bulunmasının hem tam teşekküllü bir savaş anlamına geldiği hem de Ermenistan'ın varoluşsal önemini arttırdığı iddia edilmiştir.¹³⁶

Haberin devamın da ise soykırım meselesi ele alınmıştır. Stonehill Koleji'nden Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Profesörü Anna Ohanyan'ın bir çatışma analizi referans gösterilerek; “günümüzde Türkiye'nin barışa engel olmaya devam eden en temel faktör olduğu”, “Türkiye'nin yirminci yüzyıl soykırımı için pişmanlık duymadığı” ve “Ermenistan'ın yetişkin nüfusunun yarısından fazlasının soykırımdan kurtulanların çocukları veya torunları olmasının takdir görmediği” iddia edilmiştir. Ohanyan'ın: “Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Mayıs 2020 tarihinde ‘kılıç artığı’ sözüyle soykırımdan kurtulan Ermenilere atıfta bulunmuştur. Bu durum Ermeni soykırımı konusunda kaba bir inkârdan açık bir ‘faillerin gururuna’ uzanan bir zihniyetin evrimini yansıtmaktadır. Bu, bir Alman liderin İsrailileri Nazi imha kamplarının kalıntıları olarak alay etmesinin retorik eşdeğeridir.” ifadelerine ilgili haberde yer verilmiştir.¹³⁷

Ermenistan başbakanı Nikol Paşinyan'ın “Geçmişini inkar etmeye devam eden Türk Devleti, bir kez daha soykırımcı bir yola giriyor.” sözü referans alınarak, Paşinyan'ın hem peş peşe seferberlik çağrılarında bulunarak hem de ülke tarihinde bir ölüm-kalım anı ile karşı karşıya olduklarını söyleyerek halkı imha girişimlerine karşı milleti savunmaya çağırdığı ifade edilmiştir. Lincoln Nebraska Üniversitesi'nden tarihçi Bedross Der Matossian'ın “Türkiye ve Azerbaycan'daki hükümetlerin körüklediği Ermeni karşıtı söylem ve savunmasız Ermenistan Cumhuriyeti'ne yönelik askeri eylemleri, her iki otoriter rejimin soykırım eğilimlerinin tezahürüdür. Türkiye'nin bu savaştaki rolü, sınırları içinde ve dışında azınlık gruplarına yönelik tarihsel kayıtlarından dolayı özellikle endişe vericidir.” sözleri üzerine soykırımın çözülmemiş travmasının çatışmayı arttırdığı ifadelerine bu yazıda yer veriliyor.¹³⁸

---

¹³⁵ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹³⁶ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹³⁷ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹³⁸ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian>

Tanınmayan bir soykırım başlığı altında; Azerbaycan ve Türkiye tarafından koordine edilen ve önceden yürütülen askeri harekâtın "bir asır önce başlayan projenin bitirilmesinin" bir parçası olduğuna Ermenilerin yürekten inandığı, Ermenistan'ın varoluşsal bir savaş verdiği, uluslararası toplumun duruşunun dehşet verici olduğu ve çoğunun sarhoş bir tarafsızlık gösterdiği, Ermenistan'ın nispeten fakir olması ve modern bir orduyu finanse edecek petrolden yoksun olması nedeniyle güvenlik için Rusya'ya bağlı olduğu ileri sürülmüştür.¹³⁹

Azerbaycan'ın daha sınırlı hedefler peşinde olduğuna inandığını dile getiren Der Matossian; Aliyev'in minimalist hedefinin Ermeni kontrolü altında olan Dağlık Karabağ'ın çevresindeki ek bölgeleri ger almak olduğunu, maksimalist hedefinin ise Dağlık Karabağ'ı işgal etmek olduğunu söylemektedir. Buna karşın "Aliyev, titreşim otoriter rejimini güçlendirmek için en azından bazı bölgeleri ek bölümlerden 'özgürleştirerek' bu savaştan çıkmak istiyor." ifadesini kullanmıştır. Petrol fiyatlarının çökmesi ile de Aliyev'in otoriter rejiminin huzursuz nüfusu üzerindeki istikrarsız hakimiyetini daha da tehlikeye atacağı, yine yazıdaki ifadelerden bir tanesidir. Ohanyan ise bu konuda petrol gelirinin düşmesinin daha yüksek vergilendirmeye neden olacağı ve "temsil olmaksızın vergilendirme" yolunda Aliyev'in otokrasisinin daha da zayıflayacağı yorumunda bulunmuştur.¹⁴⁰

1991'de Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını kazandıktan sonra Ermenistan'ın ilk Cumhurbaşkanı Levon Ter Petrossian'ın kıdemli danışmanı olarak Karabağ müzakerelerine yakından dahil olan Amerikalı Ermeni tarihçi Gerard Libaridian'ın görüşlerine de yayımlanan bu haberde yer verilmiştir. Libaridian'a göre: "Yapım aşamasında bir soykırım öngörmekten çekiniyorum. Türkiye ve Azerbaycan'ın elde etmek istediği en yüksek şeyin Karabağ'ı Ermenilerden etnik olarak temizlemek olduğuna inanıyorum. Sivil nüfusa saldırmak ve korku aşılama bu senaryodaki stratejinin bir parçasıdır."¹⁴¹

Türkiye'nin Dağlık Karabağ Savaşı'nda müdahale ettiği ileri sürülen ilgili yazıda, bu müdahalenin temelinde Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın neo-Osmanlıcı emellerinin ayrılmaz parçası pan-Türkizm yattığı ileri sürülmüştür. Bu yazıda, Ermeni soykırımını ideologlarından ve uygulayıcılarından biri olarak nitelendirilen Enver Paşa'nın

---

[karabakh-armenian](#) (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹³⁹ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴⁰ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴¹ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

Azeri millet kurma amacıyla 1915 yılında kardeşi Nuri Paşa ve Özel Teşkilat (Teşkilât-ı Mahsûsa) ile soykırımı hayata geçirdiği iddia edilmiştir.¹⁴²

Ermenistan Çevre Bakanı Yardımcısı Irina Ghaplanyan'a göre, "1993 yılında Türkiye, çatışmaya taraf olarak ve Azerbaycan'ın yanında yer alarak Ermenistan sınırını tek taraflı olarak kapattı. Türkiye'nin çatışmaya müdahalesi bu nedenle 1993'e kadar uzanıyor." Kendisi, Türkiye'nin Ermenistan'a karşı cesur ve kontrolsüz bir pozisyonda müdahalede bulunduğunu belirtmiştir.¹⁴³

Haberin devamında Amerika Birleşik Devletleri'nin Donald Trump yönetimindeki izolasyon politikasının Recep Tayyip Erdoğan için neo-Osmanlıcı politikaları hayata geçirmek adına bir fırsat olduğu yazmaktadır. Erdoğan'ın savaşa müdahalesinin emperyal bir baskı olarak gördüğünü söyleyen Der Matossian, "Türkiye'nin hedefi, bir imparatorluk yaratma ve hatta onun illüzyonunun megalomanyak hırsının bir parçası olarak Kafkasya üzerindeki etkisini genişletmektir." demiştir.¹⁴⁴

Bir makale şeklinde hazırlanmış ilgili haberin devam eden satırlarında, Ermenistan'ın tarihi boyunca verdiği savaşların hepsinde sayıca az olmasından kaynaklı kendisine eş olmayan rakiplerle mücadele ettiğine değinilmiştir. Berkeley Üniversitesi'nden tarih profesörü Stephan Astourian ise Türkiye'nin bir sonraki adımının Azerbaycan'ın geri kalanıyla toprak bağlantısı kurup bunun sonucu olarak Hazar Denizi'ne ulaşma olduğunu söylemiştir. Astourian ayrıca "Ermenistan bu savaşı kaybederse, kitlesel bir etnik temizlik beklenecektir." diye sözlerine devam etmiştir.¹⁴⁵

Ermenistan'ın Venedik Konsolosu Gagik Sarucanian ise söylemleri daha ileri bir boyuta taşıyarak "Azerbaycan'ın daha odaklı hedefleri var. Aliyev'in iç politika hedefleri için bir çeşit zafer getirmesi ve rejimini desteklemesi gerekiyor. Ama çok daha büyük bir jeopolitik aktör olan ve NATO'daki ikinci en çok silahlı kuvvetlere sahip olan Türkiye, daha büyük bir oyun oynuyor. Ermenistan artık güçlü bir orduya sahip egemen bir devlet, Osmanlı hükümdarlarının insafındaki bir Hıristiyan azınlık değil." şeklinde açıklama yapmıştır. Kendisi; Kafkasya'da bir yer edinme girişimi olarak Türkiye'nin savaşa girdiğini, bunun

---

¹⁴² Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴³ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴⁴ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴⁵ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

İran'a karşı yapılan planların bir parçası olduğunu, bu durumun bölgede güç uygulayan Rusya ile bir ilgisi olabileceğini, Azerbaycan ve Türkiye'nin düşman güçlerden oluşan bir koalisyon oluşturarak İran'a karşı olası bir saldırı düzenlemek için uygun koşulların yaratılabileceğini ve bunun İran hükümdarlarını rahatsız edeceğini söylemiştir. Paşinyan'ın, çözümün ilgili tüm taraflar için kabul edilebilir olması gerektiğini söylediğini ifade eden Ermenistan Çevre Bakanı Yardımcısı Irina Ghaplanyan ise "Ermenistan, çatışmanın çözümünün yalnızca müzakerelerle olması gerektiği konusunda çok netti; oysa Azerbaycan yıllardır anlaşmazlığın Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü çerçevesinde çözülmediği takdirde başka yollarla çözüleceği mesajını veriyordu." demiştir.¹⁴⁶

Haber yapılan ilgili yazının sonunda Rusya, Lübnan, Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri ve Güney Amerika başta olmak üzere dünyanın birçok yerindeki toplulukların 2020 Dağlık Karabağ Savaşı'na gönüllü olarak katılmalarının sebebi olarak Türkiye'nin savaşa müdahale etmesi ve bu müdahalenin soykırım hatıralarını uyandırması olarak gösterilmiştir. Savaşa katılmak için gelen Ermenilerle ilgili olarak Venedik'teki Aziz Lazarus Ermeni Manastırı üyesi Alex Soghomonian "Diğer ülkelerde savaşlar çıktığında insanlar kaçarken, Ermeniler onu savunmak için memleketlerine dönüyor." demiştir. Buna karşılık cephenin diğer tarafıyla ilgili olarak; savaş için Suriye'den getirilen paralı askerlerin dahil edildiği bir Türkiye – Azerbaycan gücü olduğu ve bu gücün yalnızca Ermenilerin destansı mücadelesine katkıda bulunacağı iddia edilmiştir.¹⁴⁷

4.3. THE GUARDIAN

27 Eylül – 18 Kasım 2020 tarihleri arasında İngilizce yayın yapan The Guardian gazetesinde yayımlanan ilgili haberler bu başlık altında derlenmiştir.

27.09.2020 tarihli sayıda gazete "Tartışmalı Bölgede Azerbaycan-Ermenistan Çatışmasında En Az 16 Ölü" manşeti ile gelişmeleri okuyucularına duyurmuştur.¹⁴⁸ Haberde Dağlık Karabağ bölgesinin, uluslararası pazarlara gaz ve petrol temini için çok önemli geçiş yolları sağladığına vurgu yapan The Guardian, bu gelişmenin uluslararası pazara gaz ve petrol için önemli geçiş yolları sağlayan bir bölgede istikrarsızlık korkularını arttırdığı tespitinde

---

¹⁴⁶ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴⁷ Nagorno-Karabakh Conflict: Its Meaning to Armenians, <https://mondediplo.com/outsidein/nagorno-karabakh-armenian> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁴⁸ At least 16 dead in Armenia-Azerbaijan clashes over disputed region. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/27/armenia-martial-law-clashes-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

bulundu. Aynı haber başlığı altında savaşın ilk günlerinde yaşanan kayıplara ise gazete her iki tarafın yetkililerine dayandırdığı bilgilerden hareketle şu şekilde satırlarında yer verdi:

“Ermenistan'daki insan hakları savunucuları, Azerbaycan bombardımanı sonucu biri kadın biri çocuk iki sivilin öldürüldüğünü söyledi. Ermeni askeri yetkililer yanlarında en az 10 kayıp olduğunu bildirdi. Azerbaycan'ın başkenti Bakü'deki yetkililer, sivillerin belirlenemeyen sayıda öldürüldüğünü ve altısının yaralandığını, Dağlık Karabağ'ın 16 askeri personelinin öldürüldüğünü söyledi.”

Gelişmeleri yakından izleyen The Guardian 28.09.2020 tarihinde analistlerin, Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasında gerçekleşen çatışmanın Rusya, İran ve Türkiye dâhil olmak üzere daha büyük bölgesel güçleri çekme riski taşıdığını görüşlerine yer verdi.¹⁴⁹ Aynı haberde Türkiye'nin Azerbaycan'a güçlü bir destek verdiğini belirterek iki ülkenin tarihsel, kültürel bağları ve enerji alanındaki işbirliği projelerine vurgu yaptı. Bölge liderlerinin ve yetkililerinin verdiği demeçlere satırlarında yer veren The Guardian, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "Ermenistan işgal ettiği toprakları derhal terk eder etmez, bölge barış ve uyuma geri dönecektir" sözünü okuyucuları ile paylaştı. Diğer yetkililerin sözlerini ise şu cümleler ile okuyucularına aktardı:

“ Avrupa Komisyonu sözcüsü Peter Stano, Brüksel'de verdiği demeçte, "Bu çatışmanın askeri bir çözümü yok. Topyekün bir savaşın çıkmasını önlemek için herkesi ellerinden gelen her şeyi yapmaya çağırıyoruz, çünkü bu bölgenin ihtiyaç duyduğu son şey" dedi. Kremlin sözcüsü Dmitry Peskov Pazartesi günü yaptığı açıklamada, Dağlık Karabağ'daki durumun "Moskova ve diğer ülkeler için endişe kaynağı olduğunu" söyledi. Gazetecilere verdiği demeçte, "Düşmanlıkların bir an önce sona erdirilmesi gerektiğine inanıyoruz" dedi ve iki ülke arasındaki çatışmayı çözme sürecinin "siyasi-diplomatik" bir boyuta kayması gerektiğini ekledi.”

05.10.2020 tarihli sayısında ise The Guardian “Ermenistan ile Azerbaycan Neden Savaşıyor ve Bunun Sonuçları Nelerdir? ” başlığı ile bölgedeki gerginliğin nedenleri konusunda bir analiz yayınladı.¹⁵⁰ İlk olarak hali hazırda bölgede neler olduğuna dair bir

---

¹⁴⁹ Dozens killed as Armenian and Azerbaijani forces clash for second day, <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/dozens-dead-as-armenia-azerbaijan-clashes-continue>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

¹⁵⁰ Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications?,

takım bilgiler verildikten sonra bölgede yaşanan çatışmaların arka planı mercek altına alındı. Her iki ülkenin yetkililerine dayandırılarak verilen haberde, savaşı başlatan olarak iki tarafın da karşı tarafı suçladıklarına dikkat çekildi ve durum şu sözlerle aktarıldı. *“Ermenistan’ın komşusu Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ adlı ayrılıkçı bölgede askeri operasyon başlattığını iddia etti. Azerbaycan, yalnızca Ermeni bombardımanına tepki olarak saldırdığını söyledi.”* Gazete, Azerbaycan sınırları içinde vurgusunu yaptığı Dağlık Karabağ’ın, Sovyetler Birliği’nin kurulmasından önce bir tartışma kaynağı olduğunu, hem Ermenistan hem de Azerbaycan, Sovyet devleti iken gerilimlerin bastırıldığını, ancak ‘Soğuk Savaş’ sona erdiğinde ve Komünist Parti’nin kontrolü ortadan kalktığına sorunun yeniden alevlendiği tespitinde bulundu. İki taraf arasından birkaç yıl önce yaşanan ılımlı havaya dikkat çeken gazete, 2018’de yaşanan Ermeni Devrimi’nin bölgede barış umutlarını arttırdığını fakat Ermenistan başbakanı Nikol Paşinyan’ın konuyla ilgili sert ve Azerbaycanlı liderlerin gözünde kışkırtıcı bir tavır almasıyla barış özlemlerinin azaldığını belirtti. The Guardian, bölgedeki çatışmanın neden önemli olduğunu ise şu değerlendirmelerle okuyucularıyla paylaştı:

“Her iki tarafta da sivillerin öldürüldüğü insani meselenin dışında, çatışma birkaç nedenden ötürü uluslararası endişeleri tetikliyor. Bunlardan en önemlisi, Rusya, Türkiye ve İran dâhil olmak üzere bölgesel güçlerin Güney Kafkasya’da değişen derecelerde yatırım yapmasıdır. Güney Kafkasya, Azerbaycan’dan Türkiye’ye ve Avrupa ve diğer dünya pazarlarına giden gaz ve petrol için çok önemli bir arterdir. Azerbaycan, Avrupa’nın doğalgaz ve petrol talebinin yaklaşık% 5’ini sağlıyor (AB’nin Rusya’ya olan bağımlılığını azaltmaya yardımcı oluyor)”

05.10.2020 tarihli yayımlanan haberde ise Ermenistan ve Azerbaycan’ın, karşı tarafın Dağlık Karabağ dışında saldırılar gerçekleştirdiğine dair iddiaları ön plana çıkarıldı. Ermeni yetkililerin uluslararası kamuoyunu etkilemek için bir Ermeni jetinin Gence’den kalkan bir Türk jeti tarafından düşürüldüğü sözlerine yer veren gazete, aynı haberde “ Türk yetkililer iddiayı yanlış olduğu için hemen reddettiler ve Bloomberg’e bunun "ucuz bir propaganda oyunu" olduğunu söylediler.” ifadelerine de yer verdi. Uluslararası kurumların barış çabalarına dikkat çeken haberde, ilgili gelişmeler de okuyuculara şu sözlerle duyuruldu.

“Devam eden çatışmanın yeni cephelere sıçrayabileceği ve diğer bölgesel aktörleri çekebileceği korkusunun ortasında, BM güvenlik konseyi Salı akşamı New York'ta kapalı kapılar ardında acil durum görüşmeleri yapacağını duyurdu. Belçika, Fransa ve Almanya'nın gündeme alınması için baskı yapmasının ardından resmi olarak toplantı talebinde bulundu.”

Haberin devamında ise Rusya'nın her iki devletle ilişkisine yer verilerek bu iki ülkeye de silah satan bir konumda olduğunu, Rusya'nın olayların uzun soluklu bir savaşa doğru sürüklenebileceğine dair bir endişe taşıdığını ve Azerbaycan ile zaman zaman gergin bir ilişkisi olan İran'ın da devreye girebileceği değerlendirilmesinde bulunuldu.

01.10.2020 tarihinde yayımlanan sayısında gazete, gelişmeleri “The Guardian’ın Dağlık Karabağ Üzerine Görüşü: Eski Bir Çatışmada Yeni Çıkarlar” başlıklı bir haber ile analiz etti.¹⁵¹ Çatışmada sadece askerlerin değil aynı zamanda sivillerin de öldüğüne dikkat çeken haberde “Ermenistan ile Azerbaycan arasında uzun süredir devam eden anlaşmazlık, Türkiye'nin ağırlığını Bakü'den yana kullanması ile daha da şiddetlendi” ifadelerine yer verildi. 1990’ların başında toplamda yaklaşık 30.000 kişinin hayatını kaybettiği çatışmalar hatırlatılarak, Rusya, Fransa ve ABD liderliğindeki yıllarca süren müzakerelerin sorunları çözemediği veya zaman zaman ortaya çıkan şiddeti önleyemediği vurgulandı. Gazete editörleri, iki ülke arasındaki önceki çatışmalara göre bu seferki en önemli farkı “daha önce barışçıl çözüm çağrısında bulunan Türkiye'nin, doğrudan desteğiyle Azerbaycan'ı cesaretlendirmesi” olarak görmektedir. Haberde ayrıca Güney Kafkasya, Rusya ile Türkiye arasındaki iktidar mücadelesinde Suriye ve Libya’dan sonra üçüncü bir sahne haline geldiği tespitine yer verildi. Yine haberde Azeri nüfusun yoğun olduğu İran’ın bölgedeki gelişmeleri yakından takip ettiği, ABD ve Fransa’nın ise her ne kadar barış çağrısı yapsalar da bölgede etkin bir rol oynamadığına dikkat çekilmektedir. Rusya’nın ise bölgede ana aktör olduğu ve Kafkasya’da uzun vadede istikrarı bozabilecek bir sorun görmek istemediği, “arka bahçesinde Türkiye’yi istemediği” değerlendirmelerinde bulunmaktadır. Analiz şu sözlerle son bulmaktadır:

“Ankara ve Moskova’nın pragmatizmi, karşılıklı çıkarların ve rekabetin karmaşık bir karışımının taşmasını önledi. Sayın Erdoğan, bir kez daha anlaşmaya

---

¹⁵¹ The Guardian view on Nagorno-Karabakh: new interests in an old conflict. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/01/the-guardian-view-on-nagorno-karabakh-new-interests-in-an-old-conflict> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

varmadan elini güçlendirdiğini hesaplıyor. Ancak bağlantıları daha karmaşık hale geldikçe, yanlış hesaplama riski de büyüyor.”

01.10.2020 tarihli sayıda The Guardian, bölgedeki en önemli iki aktör olan Rusya ve Türkiye'nin Dağlık Karabağ'daki çatışmalara son verme çağrısına vurgu yaptı. ¹⁵² Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Türkiye'de parlamentoda yaptığı konuşmayı ön plana çıkaran gazete, Erdoğan'ın “kalıcı barış sağlanması için Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'dan çekilmesi gerektiği” ve "ABD, Rusya ve Fransa'nın bu sorunu yaklaşık 30 yıldır ihmal ettikleri göz önüne alındığında, ateşkes arayışına girmeleri kabul edilemez" sözlerine yer verdi. Aynı haberde Azerbaycan dışişleri bakanlığının yaptığı açıklama da yer aldı. Buna göre Azerbaycan, Ermenistan'ı yabancı gazetecilerin cephe hattına ziyaretlerini kolaylaştırarak ve hayatlarını tehlikeye atarak uluslararası insani hukuku büyük ölçüde ihlal etmekte suçladı. Haberin devamında Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın “yasadışı silahlı gruplardan Suriyeli ve Libyalı savaşçıların Dağlık Karabağ bölgelerine gönderildiğini” sözlerine yer verildi. İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsünün açıklamalarının da yer aldığı haberde, İran'ın savaşta Suriyeli savaşçıların varlığından ve Ermenistan'ın şu ana kadar kanıtlanmamış olan bu suçlamalarına dair endişelerini dile getirdiğinden söz edildi. Sözcünün "İran İslam Cumhuriyeti, ülkemizin kuzey sınırlarına komşu bölgelerdeki terörist grupların ulusal güvenliğimize yönelik bir tehdit merkezi olmasına izin vermeyecektir" sözleri de yine haberin alt bölümlerinde yer aldı. Ermenistan ve İsrail arasındaki gerginliğe de değinilen haberde, İsrail'in, Ermenistan ile ilişkilerini test eden Azerbaycan'ın uzun süredir silah tedarikçisi olarak dolaylı yoldan çatışmanın içinde yer aldığı vurgulanmaktadır. Konu ile ilgili Ermenistan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Anna Naghdalyan'ın sözlerine yer veren gazete, Ermenistan'ın İsrail büyükelçisini geri çağırdığını belirterek "İsrail'in çalışma tarzı kabul edilemez" dedi.

03.10.2020'de yayımlanan haberde Ermenistan diasporasının faaliyetlerine dikkat çekildi. Habere göre Ermeni diasporasının Dağlık Karabağ konusunda uzun süredir devam eden anlaşmazlıkta Ermenistan'ın davasını duyurdu. Diasporanın etki alanını “ Ermenistan yaklaşık 3 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Ancak ABD, Fransa ve Rusya, Lübnan, Avustralya'da yoğunlaşan diasporası, bu boyutu en az iki katına çıkarıyor” sözleri ile değerlendiren gazete, çatışmaların patlak vermesinden bu yana Ermeni lobi gruplarının, kongre ve medya protestoları düzenlediğine, Ermeni-Amerikalılardan temsilcilerine lobi

---

¹⁵² Russia says it and Turkey urge end to hostilities in Nagorno-Karabakh. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/01/two-french-reporters-injured-amid-armenia-azerbaijan-conflict> Erişim Tarihi: 27.11.2020)

yapmalarını ve brifing vermelerini istediğine vurgu yapılmaktadır. Gazeteye göre, Ermeniler için, Türkiye'nin Azerbaycan'a destek vermesi, bunun varoluşsal bir çatışma olduğu görüşünü doğruladı. Ermeni diasporasının önde gelen işadamı Galitsky, "Bunu soykırımın bir devamı olarak görüyoruz" dedi. Aynı haberin sonraki satırlarında ise Azerbaycan'ın bu soruna nasıl baktığına dair şu tespitlerde bulunuldu :

“Azerbaycan, çatışmayı, 1990'lı bir savaş sırasında Dağlık Karabağ ve çevresindeki bölgelerin kontrolünü ele geçirdiklerinde nüfusunun yaklaşık % 7'sini - yaklaşık 600.000 kişiyi - zorla yerinden eden Ermeni ayrılıkçıların yasadışı olarak işgal ettiği toprakları geri alma çabası olarak görüyor.”

04.10.2020 tarihli haberde gazete ABD'nin Dağlık Karabağ konusundaki yaklaşımını analiz etmektedir.¹⁵³ Trump yönetimindeki ABD'nin, önceki yönetimlere kıyasla birçok önemli uluslararası meselede arka planda kaldığı tespitin yer aldığı yazıda bunun bir göstergesi olarak, Fransa ve Rusya ile birlikte, 1993 yılından bu yana çatışmayı sona erdirmek için çalışan bir troyka olan AGİT Minsk Grubu'nu oluşturan ABD'nin ortak açıklamada yer almamasını belirtmektedir. Kafkasya'daki son olayların, ABD'nin dünya çapındaki gerilim alanlarından diplomatik olarak kopmasının son örneği olarak gösterilen analizde, Trump'ın Putin'i rahatsız edecek açıklamalardan sürekli olarak kaçındığı vurgulandı ve benzer durumların Beyaz Rusya'daki protestoların bastırılmasına ve Rus muhalefet lideri Navalny'nin zehirlenmesinde de yaşandığı ifade edildi. Yazıda Dağlık Karabağ konusunda Amerika'nın önceki yönetimlerden farkına ilişkin vurgu şu sözlerle devam etti:

“Amerika'nın Dağlık Karabağ'a ilgisizliği ilk olarak Ağustos 2017'de ABD'nin Minsk Grubu'na yeni temsilcisi Andrew Schofer'i ataması, ancak ona büyükelçi statüsü vermemesi, onu Fransız ve Rus meslektaşlarından daha düşük bir rütbeyle koymasıyla fark edildi.”

Aynı haberde ABD dışişleri bakanlığından sözcüsünün yaptığı açıklamaya da yer verilmiş olup “Washington'un çatışmaya ilişkin tutumunun değişmediğini ve her iki tarafın da çatışmaları derhal durdurması ve müzakerelere dönmek için Minsk Grubu üyeleriyle birlikte çalışması gerektiği” sözleri belirtildi.

---

¹⁵³ US silence on Armenia-Azerbaijan conflict reflects international disengagement. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/04/us-armenia-azerbaijan-nagaon-karabakh> (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

08.10.2020 tarihli haberde Ermenistan ve Azerbaycan çatışmaları nedeniyle yerinden edilen insanlar ön plana çıkarıldı ve yaklaşık 75.000 kadar insanın bölgedeki çatışmalardan kaçmak zorunda kaldığı vurgulandı.¹⁵⁴ Ermenistan ve Azerbaycan güçleri arasındaki çatışmaların, Dağlık Karabağ'daki nüfusun yarısını yerinden ettiği belirtilen haberde çatışmaların tüm cephe boyunca tüm gün devam ettiği ifade edildi. Haberin devamında Azerbaycan'ın, Ermeni güçlerini ikinci büyük şehri Gence de dâhil olmak üzere kentsel alanlarda sivil hedefleri bombalamakla suçladığı belirtildi. Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian'ın Azerbaycan aleyhine sözlerine yer veren gazete Drian'ın "Azerbaycan'ın mevcut çatışmayı başlattığı iddiasına satırlarında yer verdi. Sorunun tarihsel kökeni hakkında da bazı açıklamaların yer aldığı haberde bölgenin 140.000 nüfusa sahip olduğu, uluslararası toplumun bu burayı Azerbaycan'ın bir parçası olarak gördüğü ve desteklemesine rağmen Ermenistan dâhil hiçbir devlet Dağlık Karabağ'daki yönetimin bağımsızlığını tanımadığı vurgulandı. Rusya'nın pozisyonunu ise The Guardian şu sözlerle değerlendirdi:

Rusya'nın samimi ilişkileri var ve her iki tarafa da silah satıyor. Ancak Ermenistan'da askeri üssü var ve Erivan, Rusya liderliğindeki bölgesel bir güvenlik grubunun üyesi, Bakü ise değil. Ermenistan başbakanı Pashinyan, iki ülkenin Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü askeri ittifakına (CTSO) üyeliği nedeniyle Rusya'nın yardımına geleceğinden emin olduğunu söyledi. Putin röportajında Moskova'nın yükümlülüklerini yerine getireceğini vurguladı. Ancak Putin şunu da kaydetti: "Büyük üzüntüyle bugün de devam eden düşmanlıklar Ermenistan topraklarında gerçekleşmiyor."

Çatışmaların sürmesi ve şiddetlenmesi nedeniyle analizlerin arttığı gazetede 10.10.2020 tarihli haber "Avrupa'nın Sınırında Savaş Çıktı. Arkasında Ne Var?" başlığı ile Thomas de Waal imzasıyla yayınlandı.¹⁵⁵ Dağlık Karabağ'da yaşanan çatışmada büyük insani bedeller ödendiğinin ve bölgesel çıkarılara yönelik farklı bakış açılarının olduğu bir labirente benzediği ifade edilen analizde sorunun dünya kamuoyunca çoğunlukla unutulmuş bir trajedi olduğu vurgulanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü'nün, uluslararası hukuka göre yasak olan parça tesirli bombaların kullanıldığını sözlerin yer aldığı makale şu sözlerle devam etmektedir.

---

¹⁵⁴ Half of Nagorno-Karabakh population displaced by Armenia and Azerbaijan clashes. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/08/half-of-nagorno-karabakh-population-displaced-by-armenia-and-azerbaijan-clashes> (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

¹⁵⁵ War has broken out on the edge of Europe. What's behind it? <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/10/war-edge-europe-nagorno-karabakh-conflict-armenia-azerbaijan> (Erişim Tarihi: 29.11.2020)

“Anlaşmazlıkta hakikat üzerinde kimsenin tekeli yok. Her iki tarafın, kökleri 20. yüzyılın başlarında ve Rus imparatorluğunun alacakaranlığında yatan bir çatışmada meşru ve tutkuyla adalet iddiaları var. Dağlık bölge, çoğunluk Ermeni nüfusuna ve uzun bir Ermeni kültür mirasına sahipti, ancak coğrafi olarak Azerbaycan topraklarındaydı ve birçok Azerbaycanlıya da ev sahipliği yapıyordu.”

Aynı haberde çatışmalarda her iki tarafın da rolü bulunduğu vurgulanmakta olup şu değerlendirmeler ise dikkat çekicidir:

“1992-94'te Ermeni güçleri sadece Dağlık Karabağ'ın kontrolünü değil, aynı zamanda yedi sıradan Azerbaycan mahallesini de ele geçirdi ve yarım milyondan fazla Azerbaycanlıyı evlerinden sürdükleri için insani bir felakete neden oldu. Başlangıçta Ermeni liderler, geçici olarak bir “tampon bölge” ele geçirdiklerini söylediler. Ancak yıllar geçtikçe bu bölgeleri geri vermeyi planlamadıklarını göstermeye başladılar, onları “özgürleştirildi” olarak adlandırdılar ve yaklaşık 17.000 Ermeni yerleşimcinin oraya yerleşmesine izin verildi. Azerbaycan'ın bu durumdan duyduğu hayal kırıklığı tamamen anlaşılabilir. Ama sonuçta her iki taraf da ancak diğeriyle birlikte çalışarak huzur bulabilir.”

Yazının devamında Türkiye'nin Azerbaycan tarafına aktif katılımın, süreç üzerinde yeni bir karmaşılaştırıcı faktör olarak değerlendirildiği analizde, özellikle Rusya'nın, Ermenilere ve Azerilere kendi çıkarına uygun, ancak insani ilkelere ve her iki ülkenin de Avrupa'nın bir parçası olma iddialarına aldırış etmeden yeni bir çözüm getirmeye çalışabileceği değerlendirilmesinde bulunmaktadır.

10.10.2020'de Azerbaycan ve Ermenistan'ın ateşkesi kabul ettiğine fakat anlaşmanın hemen sonrasında ihlaller yaşandığına yönelik haber yayınlandı.¹⁵⁶ Haberde, Ermenistan ve Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'da Rusya'nın arabuluculuğunda ateşkes yapılmasını kabul ettiği ancak hemen ardından birbirlerini anlaşmayı bozmakla suçladıkları ifade edildi. “Ateşkes devam ederse, Ermenistan ile bir güvenlik anlaşması olan ama aynı zamanda Azerbaycan ile sıcak bağlar geliştiren Rusya için büyük bir diplomatik zafer olacaktır” tespitinde bulunan haberde, Ermenistan'ın (yaşanan askeri başarısızlık karşısında) ateşkese

---

¹⁵⁶ Nagorno-Karabakh: Armenia and Azerbaijan agree to ceasefire. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/10/nagorno-karabakh-armenia-and-azerbaijan-agree-to-ceasefire> (Erişim Tarihi: 29.11.2020)

açık olduğunu ifade edilirken, Azerbaycan'ın kalıcı ateşkes için Ermenistan güçlerinin Dağlık Karabağ'dan çekilmesi şartına bağlı olması gerektiğini vurguladığı belirtildi. Haberin devamında Azerbaycan'ın, "siyasi bir çözümü müzakere etme konusundaki uluslararası çabaların başarısızlığının kendisine güç kullanmaktan başka çaresi kalmadığı" sözlerine yer verildi. Haberde Türkiye'nin Azerbaycan'a olan desteğine de şu sözlerle yer verildi:

"Mevcut tirmanış, Azerbaycan'ın müttefikleri Türkiye'nin ihtilafta güçlü bir siyasi destek sunarak ilk kez öne çıkması oldu. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde Türkiye, Azerbaycan ordusunun son savaşta Dağlık Karabağ ayrılıkçı güçlerini geride bırakmasına yardımcı olan insansız hava araçları ve roket sistemleri de dâhil olmak üzere Azerbaycan'a son teknoloji silahlar sağladı."

Anlaşma ile ilgili olarak gazetede yapılan analizde Dağlık Karabağ'da kalıcı bir ateşkesin, "Kremlin'in Ankara ile stratejik ilişkisini bozmadan Türkiye'nin Rusya'nın arka bahçesindeki nüfuzunu genişletme girişimini durdurmasına olanak tanıyacağı" vurgulandı. Haberde Türk Dışişleri Bakanlığı'nın anlaşmanın "önemli bir ilk adım olduğunu, ancak kalıcı bir çözümün yerini alamayacağını" sözlerine de yer verildi.

11.10.2020 tarihli yayımlanan haber-yorumda ise Azerbaycan ve Ermenistan'ın şiddetli küresel kriz anında savaşa geri dönmüş olmaları son derece ürkütücü olduğu ifade edilerek dünyanın büyük güçleri harekete geçmedikçe, kırılğan ateşkesin gerçekleşmesi pek mümkün olamayacağı vurgulandı. Güney Kafkasya'daki çatışmaların, "düşmanlığın insanlığı gölgede bıraktığı" birçok Ortadoğu ülkesinde devam eden şiddeti yansıttığı ifade edilen analizde yaşanan çatışmaların, "uluslararası kurallara dayalı düzenin çöküşünün doğasında bulunan tehlikelerin canlı bir örneği" olduğunu gösterdiğine dikkat çekilmiştir. Yazıda, üzerinde mutabakata varılan insani ateşkesin olumlu olduğu vurgulanırken geçmişte yaşanan çatışmalar sonrasında kabul edilen ateşkeslerin defalarca ihlal edildiğine dikkat çekilerek kalıcılığından şüphe edilmiştir. Makalede Putin'in rolü ile ilgili de dikkat çekici yorumlar yer aldı:

"Çatışmalar, özellikle Rusya'nın, Sovyet sonrası liderlerin "yakın yurtdışı" olarak adlandırmaktan hoşlandıkları şey üzerinde hala ne ölçüde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden açıkça yakınan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, batı demokrasileri arasında istikrarsızlığı ve anlaşmazlığı tohumlamakta uzmanlaşmıştır. Yine de geçtiğimiz haftalarda, Rusya'nın arka bahçesini saran huzursuzlukları büyük ölçüde çaresizce izlemek zorunda kaldı."

Analizde Türkiye ile ilgili ise şu tespitlere yer verildi:

“Cumhurbaşkanı Erdoğan, yakın komşuları arasında arabuluculuk yapmaktansa, Ermenistan'a karşı Azeri müttefiklerine sınırsız destek sundu. Tepkisi eski etnik ve dini düşmanlıkları yansıtıyordu. Ancak bu, Türkiye'nin bölgesel etki alanını genişletme yönündeki daha geniş politikasıyla da uyumluydu.”

Diğer büyük devletlerin konuya yaklaşımı ile ilgili olarak şu tespitlerde bulunuldu.

“Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron aksini düşünse de Fransa, AB'nin temsilcisi olarak bile sınırlı bir kaldıraca sahip. Ancak ABD, Sovyet sonrası dönemin hemen sonrasında yakından ilgilendiği bir sorunu çözmek için kesinlikle daha fazlasını yapabiliirdi. Ancak gerçek şu ki, Washington'un ilgisizliği, Trump yönetimi tarafından daha geniş bir uluslararası bağlantının kesilmesinden ve bir zamanlar etkili diplomatik problem çözme yapılarının var olduğu durumlarda ortaya çıkan bir boşluktan kaynaklanıyor.”

Analiz şu tespitle son bulmaktadır. *“Tam ve nihai bir çözüm için uyumlu, ısrarlı uluslararası baskı olmadan, Dağlık Karabağ saatli bombası çalışmaya devam edecek.”*

14.10.2020 tarihinde yayınlanan haberde dünya liderlerinin ve Rusya'nın Azerbaycan ve Ermenistan'ı Dağlık Karabağ'da ateşkese uymaya çağırdığı belirtildi. Bakü, Ermeni güçlerini iki tarafı ayıran ateşkes hattında Azeri ordusu mevzilerine saldırmakla suçladı ve Azerbaycan'ın birkaç bölgesinde topçu ateşi açarak bir yeni sivil ölümüne ve Azeri gazeteciler de dahil olmak üzere çok sayıda yaralıya neden olduğunu söyledi. Ayrıca Ermeni güçlerini, Hazar denizinden uluslararası pazarlara enerji için çok önemli bir arter olan gaz ve petrol boru hatlarını kontrol altına almaya çalışmakla suçladı. Her iki taraf da kesin olmasa da ateşkese bozmayı reddettiği vurgulanan haberde “Azerbaycan'ın sivilleri hedef alan her türlü askeri tesisi vurma ve topraklarındaki hareketleri geri çekme hakkını saklı tuttuğu” sözlerine yer verildi. Analizde bölgedeki artan gerilimin uluslararası boyutu da vurgulanmakta olup bu durum şu sözlerle dile getirilmektedir:

“Petrol zengini Azerbaycan'ın, Ermenistan'dan tavizler almak için kullanabileceği uzun süreli bir çatışmaya karşı daha iyi kaynaklara sahip olduğu düşünülüyor. Ancak Erivan, Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını tanıyarak ve Rusya tarafından sağlanan yüksek hassasiyetli İskender karadan yüzeye füze sistemleri de dâhil olmak üzere Azerbaycan'a kendi topraklarından açıkça saldırarak da

riski artırabilir. Daha büyük çaplı bir savaş, Azerbaycan'dan küresel pazarlara akan ve Ermenistan sınırından sadece 10 mil ötede yer alan petrol ve gaz boru hatlarının zarar görme riskini artırarak daha büyük bir uluslararası angajman yaratacaktır.”

Analizde yeni başkan (dönemin başkan adayı) Biden'ın görüşlerine de yer verilmiş olup haberde Trump yönetimini "büyük ölçüde pasif" olmakla suçladığı ve "diplomasiyi Moskova'ya devretmek yerine, yönetim en üst düzeyde daha fazla dâhil olmalı" sözleri de yer aldı.

James Derounian imzalı 18.10.2020 tarihli yazı “Mektuplar: Dağlık Karabağ'daki İkiyüzlülüğe Dikkat Edin” başlığı ile yayınlandı.¹⁵⁷ Yazara göre, “ büyük devletler Güney Kafkasya'daki daha küçük ulusları eleştirmeden önce kendi işgal tarihlerine bakmalıdır. Ya zulüm gören (iddia edilen) azınlıkları savunan bu işgallerin tümü geçerli ve ayakta kalmalı ya da geçersizdir ve hepsi işgal altındaki topraklardan derhal çekilmelidir.”

08.11.2020 tarihli haberde ise Cumhurbaşkanı Aliyev'in “Ermenilerin inkar etmesine rağmen ülke güçlerinin Şuşa'yı ele geçirdiğini” sözlerine yer verilerek şu tespitlere yer verildi:

158

“Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev televizyonda yaptığı konuşmada, "Bu gün Azerbaycan tarihinde büyük bir gün olacak" dedi. Azerbaycanlıların bayrak sallamak ve şarkı söylemek için toplandığı Pazar günü yaptığı açıklama Bakü sokaklarında kutlamalarla karşılandı.”

Haberde ayrıca, Dağlık Karabağ yönetimi ve Ermenistan savunma bakanlığından yetkililerin ise, yoğun çatışmaların devam ettiğini söyleyerek Aliyev'in açıklamasını yalanladıkları belirtildi. Haberde, Dağlık Karabağ'ın ikinci büyük yerleşim yeri olan Şuşa'nın önemi de vurgulanmaktadır. Buna göre, Şuşa 1990'lar savaşından önce çoğunlukla Azerilerin yaşadığı bir dağ kasabasıdır. Bölgeyi Ermenistan'a bağlayan ana koridorda stratejik bir konuma sahiptir ve her iki taraf tarafından da önemli bir manevi merkez olarak kabul edilir.

---

¹⁵⁷ Letters: beware hypocrisy on Nagorno-Karabakh. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/18/beware-hypocrisy-on-nagorno-karabakh-letters> (Erişim Tarihi: 02.12.2020)

¹⁵⁸ Azerbaijan claims to have captured key town in Nagorno-Karabakh. <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/08/azerbaijan-claims-to-have-captured-key-city-in-nagorno-karabakh> (Erişim Tarihi: 04.12.2020)

Haberin devamında Türkiye'nin desteğiyle birlikte Azerbaycan'ın, çatışmada üstünlük elde ettiği ve Ermenistan'ın işgal ettiği Dağlık Karabağ'ın içinde ve çevresinde bir önceki savaşta kaybettiği toprakların çoğunu geri aldığı belirtilmektedir. Analizde kazanımların çoğu, Türk ve İsrail yapımı insansız hava araçlarının kullanımı da dâhil olmak üzere, Azerbaycan'ın son teknoloji askeri donanımından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Analiz şu gelişme ile son bulmaktadır:

“Yaşanan şiddetli çatışmalar, Ankara ve Moskova'nın Ermenistan'ın hâlihazırda işgal ettiği yedi Azerbaycan bölgesinden beşini teslim edeceği ve Ermeni toprakları ile çevrili Nahcivan'ı Azerbaycan topraklarına bağlayacak yeni bir koridorun kurulmasını kabul edeceği bir ateşkes anlaşması taslağı hazırladığı haberlerinin ortasında geldi. Middle East Eye'ın bildirdiğine göre, Türk ve Rus barış gücü daha sonra ateşkesi sürdürmek için konuşlandırılacak.”

Jack Losh ve Andrew Roth tarafından kaleme alınan 10.11.2020 tarihli haberde Moskova'nın aracılık ettiği Dağlık Karabağ barış anlaşması Ermenistan'da öfkeye yol açtığı ifade edilmektedir. Haberin içeriğinde Moskova'nın Azerbaycan'da kutlamaları ve göstericilerin hükümet binalarını kısa süreliğine işgal ettiği Ermenistan'da protestoları ateşleyen bir barış anlaşmasına aracılık etmesi üzerine Rus barış güçleri Dağlık Karabağ'a konuşlandığı bilgisi verilmektedir. Ateşkes ile ilgili gazete şu değerlendirmelerde bulundu:

“Azerbaycan'ın Ermeni destekli bir yerel yönetimden önemli toprak tavizleri alacağı tartışmalı bölgede yaklaşık 2.000 Rus barış gücünün konuşlandırılması çağrısında bulunuyor. Anlaşma, batılı güçleri bir kenara atarken Rusya ve Türkiye'nin bölgedeki etkisini doğruladı.”

Haberde, Ermenistan'ın ateşkes imzalamak zorunda kalmasının nedenleri de şu şekilde ifade edildi:

“Paşinyan ve Dağlık Karabağ yönetimindeki üst düzey isimler antlaşmaya mecbur kaldıklarını söylediler. Azerbaycan kuvvetleri, bölgenin stratejik olarak konumlanmış Şuşa kasabasını ele geçirmiş ve bölgenin en büyük şehri Stepanakert'e çok yakın bir mesafede görünüyordu. Dağlık Karabağ hükümetinin lideri Arayik Harutyunyan Salı günü yaptığı açıklamada, Paşinyan ile istişare içinde barış şartlarını kabul ettiğini söyledi. İnternette yayınlanan bir videoda

Dağlık Karabağ'a atıfta bulunarak, "Çatışma devam etseydi, birkaç gün içinde tüm Artsakh'ı kaybedecektik ve daha fazla kurbanımız olacaktı" dedi."

Haberin devamında Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev'in ve Ermenistan Başbakanı Paşinyan'ın anlaşma sonrası yaptıkları değerlendirmelere yer verildi:

"Paşinya, internette yayınladığı bir açıklamada "Şahsen kendim ve hepimiz için çok zor bir karar verdim" dedi ve ateşkes şartlarını "inanılmaz derecede acı verici" olarak nitelendirdi. Aliyev ise, anlaşmayı "Azerbaycan'ın demir yumruğu" nedeniyle imzaladığını söyledi."

Haberde, anlaşmanın detayları hakkında da açıklamalarda bulunuldu. Buna göre, anlaşma Azerbaycan ile Ermenistan, İran ve Türkiye ile çevrili olan Nahçıvan'ın batısındaki dışını birbirine bağlayan Ermenistan üzerinden ulaşım bağlantılarının kurulması çağrısında bulunuyor. Bununla birlikte yazarlara göre, "anlaşma, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a giden ana yolu Azerbaycan'ın kontrolünde olacak ve Rus barış güçleri tarafından denetlenecek olan bölgenin ana şehri Stepanakert de dahil olmak üzere yerel etnik Ermeni yetkililer tarafından yönetilmeye devam edecek olan bölgelerinde bir belirsizlik bulutu bırakıyor."

18.11.2020 tarihli yayınlanan haberde, Vladimir Putin, Ermenistan hükümetinin Dağlık Karabağ'daki savaşta Rusya'nın aracılık ettiği ateşkesten geri adım atmasının "intihara meyilli" olacağını söyledi.¹⁵⁹ Putin, "savaşta olan veya düşmanlıklara yeniden başlama tehlikesi altında olan bir ülke, geçmiş yıllarda olduğu gibi, toplumu içeriden ayıracak şekilde davranmayı hâlâ göze alamaz. Bunun kesinlikle kabul edilemez, verimsiz ve son derece tehlikeli olduğunu düşünüyorum" dedi.

4.4. THE NEW YORK TIMES

27 Eylül ve 10 Kasım 2020 tarihleri arasında Amerika'da İngilizce yayın yapan The New York Times gazetesinde yayımlanan ilgili haberler bu başlık altında özetlenecektir.

27 Eylül:

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağıldıktan sonra Azerbaycan ve Ermenistan arasında çıkan gerginlik en acımasız çatışma olarak tanımlanmaktadır. 1994'te ateşkes ilan

---

¹⁵⁹ Putin warns Armenia backing out of Nagorno-Karabakh deal would be 'suicidal'. <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/18/putin-warns-armenia-backing-out-of-nagorno-karabakh-deal-would-be-suicidal> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

edilmesine rağmen günümüze gelen sürece kadar taraflar arasında defalarca sıcak çatışma yaşanmıştır ve kalıcı bir çözüm hala bulunamamıştır. Temmuz'da yaşanan çatışma 27 Eylül 2020'de başlayan savaşa zemin hazırlamıştır. 2016'dan beri ise taraflar arasında böyle büyük bir çatışma meydana gelmemiştir. Fransa, ABD ve Rusya 30 yıldır süre gelen bu savaşa arabuluculuk yapmaktadır. Moskova, savaşın tarafları olan Azerbaycan ve Ermenistan'a silah satmanın yanı sıra ikili arasındaki ateşkes anlaşmalarına da aracılık etmektedir. Ancak Rusya bu savaşta Ermenistan'ın tarafındadır çünkü Ermenistan topraklarında askeri üssü bulunmaktadır. Fransa ve ABD ise Ermeni diasporası etkisiyle Uluslararası anlaşmalar ile tanınan Azerbaycan'ın toprağı olan Karabağ'a, dağdan Ermenistan'a geçişi kolaylaştıracak olan yolu finansa ettiler.¹⁶⁰

28 Eylül:

Pazar günü başlayan çatışmanın nasıl çıktığına dair bilinmezlikler hala sürüyor. Her iki taraf karşılıklı olarak birbirlerini suçlayan savlarını sürdürmekteler. Ayrıca Azerbaycan 500 Ermeni askerini öldürdüğünü söylerken Ermenistan ise 200 Azerbaycan askerini öldürdüğü söyleyerek abartılı tahminlerde bulunmaktalar. Azerbaycan ordusu Pazartesi yaptığı açıklamada Ermenistan topraklarını işgal ettiğine dair olan iddiaları yalanladı ve yürütülen savaş operasyonunun sadece işgal edilen topraklarını kurtarmak amacıyla olduğunu açıkladı. Bölgesel analistler, bu çatışmanın içine Rusya ve Türkiye gibi ülkelerinde dahil olarak daha büyük bir savaşa sebep olacağına dair endişelerini dile getirdiler.¹⁶¹

29 Eylül:

Çatışmalar, Azerbaycan toprağı olan fakat kendisini Ermenistan'ın özerk bölgesi olarak ilan eden ve diğer devletler tarafından tanınmayan Dağlık Karabağ bölgesinde yaşanmaktadır. Savaşın üçüncü gününde Ermenistan Azerbaycan'ı Dağlık Karabağ bölgesinde uzun menzilli ve yıkıcı toplar kullanmakla suçladı. Hatta, Ermenistan Savunma Bakanı düşürülen jetlerden birinin Türk yapımı insansız hava araçlarıyla düşürüldüğünü iddia etti. Türkiye ve Azerbaycan bu iddiaların asılsız olduğunu iddia etti. Türkiye'nin kardeş ülke olan Azerbaycan'a desteğı sonucunda bu çatışmanın 1990'dan beri yaşanan çatışmalardan

---

¹⁶⁰ "Azerbaycan ve Ermenistan Arasında Alevlenen Savaş", <https://www.nytimes.com/2020/09/27/world/europe/azerbaijan-armenia-conflict-nagorno-karabakh.html>, 27 Eylül 2020

¹⁶¹ Azerbaycan ve Ermenistan Arasındaki Savaşa Büyük Güçlerin Çekilme Riski, <https://www.nytimes.com/2020/09/28/world/asia/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html>, 28 Eylül 2020

tamamen farklı olduğu düşünülmektedir. Türkiye Dışişleri Bakanı basın açıklamasında Azerbaycan'ı gerek diplomasi gerekse de savaş alanında destekleyeceğini ifade etti.¹⁶²

4 Ekim:

Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan perşembe günü Başkan Trump'ın Ulusal Güvenlik danışmanı Robert O'Brien ile yaptığı telefon görüşmesinde bir konuyu gündeme getirdi: Neden ABD uzun süredir müttefiki olan Türkiye'yi Amerikan yapımı F-16 jetlerini Ermenistan'a karşı kullanılmaması için hiçbir şey yapmıyor? Yasal olarak Azerbaycan'ın bir parçası olan ancak son otuz yıldır Ermenistan tarafından kontrol edilen Dağlık Karabağ bölgesinde, yıllar içinde birçok çatışmaya meydana geldi. Fakat Paşinyan Türkiye'nin Azerbaycan'a askeri desteği nedeniyle şu anki çatışmanın çok daha tehlikeli bir boyut kazandığını ifade etti. Ayrıca, Paşinyan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1.5 Milyon Ermeni'ye soykırımın iddialarını örnek göstererek, 27 Eylül'de başlayan mevcut çatışmayı Türkiye'nin Azerbaycan'a desteğini nedeniyle Ermeniler için "varoluşsal bir tehdit" oluşturduğunu iddia etti. Ancak Paşinyan Ermenistan'ın geçmişine ait bazı hikayeleri görmezden gelerek "saf propaganda numarası" yapmaktadır. Örneğin; 1992'de Azerbaycan'ının Hocalı kasabasında yüzlerce insan Ermeni askerileri tarafından katledilmiştir. İki taraf geçmişte yaşanmış birçok sorun nedeniyle uzun bir geçmişe sahipler ve bu da Dağlık Karabağ bölgesinde yaşanan sorunun çözümünü zorlaştıran bir durumdur. Kara Bahçe: Barış ve Savaş Yoluyla Ermenistan ve Azerbaycan yazarı olan Thomas de Waal "Her iki taraf da yalnızca kendi travmalarına odaklanıyor ve diğer tarafın travmalarını küçümsüyor" dedi. Buna ek olarak, Paşinyan Ermenistan ve Azerbaycan arasında yaşanan bu çatışmayı "medeniyet cephesi" olarak nitelendirdi ve bu anlaşmazlığın sadece "toprakla ilgili değil" çok daha büyük ve önemli menfaatler içerdiğini söyledi. Güney Kafkasya'daki Ermenileri, Türkiye'nin kuzeye, güneye ve doğuya doğru yayılmasının önündeki son engel olarak tanımladı.¹⁶³

5 Ekim:

Her iki tarafın güçlü ve uzun menzilli silahları kullanımı sayesinde savaş askeri cephelerden çıkıp sivil yerleşkelerini de hedef aldı. Dağlık Karabağ eski Sovyetler Birliği'nin tipik yıkık dökük yerlerinden biriydi ve Ermeniler tarafından Stepanakert olarak adlandırılan

---

¹⁶² Dağlık Karabağ'da Artan ve Genişleyen Çatışmanın İşaretleri, <https://www.nytimes.com/2020/09/29/world/middleeast/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan.html>, 29 Eylül 2020

¹⁶³ Ermenistan'ın Lideri Çatışma Şiddetlenirken ABD ile Görüşme Talep Etti, <https://www.nytimes.com/2020/10/04/world/europe/armenia-nagorno-karabakh-trump.html>, 4 Ekim 2020

bu yerleşke tanınmayan devletlerden biri olmasına rağmen son yıllarda oldukça gelişmiş bir şehir haline dönüşmüştü. Çünkü ABD, Rusya ve Fransa'daki Ermeni diasporasının desteğiyle gelen yardım paraları ile asfalt yollar ve prezantabl belediye binaları yapılmıştı. Ama Azerbaycan'ın bombardımanın ardından şehir tanınmayacak hale gelmişti, şehri gören halk "çok acı verici" olduğunu söylediler. Bu olayın ardından, Ermenistan Stepanakert bombardımanına misilleme yapacağını Azerbaycan'a duyurdu. Ve pazar günü roketler Azerbaycan'ın en büyük ikinci şehri olan Gence 'ye yapıldı. Azerbaycan Ermenistan'ı Dağlık Karabağ'dan hariç topraklarına yani sivil yerleşkelerine roket ateşlemekle suçladı ve Ermenistan'ının bunu misillemeyi kışkırtarak Rusya'yı savunma paktının içine çekmek için bilinçli olarak yaptığını söyledi. Ermenistan bu suçlamaları reddetti ve ateşkes müzakerelerine açık olduğunu ifade etti. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Al Arabiya'ya verdiği röportajda saldırının Ermenistan'ının Dağlık Karabağ bölgesinden çekilmesini sağlayana kadar devam edeceğini açıkladı. Ayrıca, Aliyev "Karabağ Ermenistan'ındır" diyen başkanların artık "Karabağ Ermenistan'ın değildir derse, bundan sonra elbette düşmanlığı bitirmeye hazır olacağız", dedi. ¹⁶⁴

9 Ekim:

Savaşın ikinci haftasında cephe hattındaki çatışmalar o kadar ağırdı ki askerler, şehit düşen silah arkadaşlarının cesetlerini bile alamadılar. Hem askeri hem de sivil kayıp rakamları ilk çıkan Dağlık Karabağ çatışmasının üç ayına bedeldi ve çatışmalar nüfusun yoğunlukla yaşadığı yerleri hedef almaya devam ediyordu. Haftalardır süren bu kayıplardan sonra Azerbaycan ve Ermenistan arasında cumartesi günü sınırlı bir ateşkes görüşmesi yapıldı. Rusya Dışişleri Bakanı, Moskova'nın arabuluculuğu ile tarafların tutuklu değişimi ve ölümlerin toplanmasına izin veren geçici bir ateşkes sağlandığını duyurdu. Cumartesi yürürlüğe giren bu anlaşmanın ayrıntıları yetersizdi ve ateşkesin ön saflarda nasıl olacağı taraflar arasında yapılacak olan görüşmelere bırakıldı. Dört maddelik anlaşma kapsamında savaşan tarafların tutuklu değişimi, Kızıl Haç tarafından belirlenen kriterlere göre yapılacağı duyuruldu. Ama Kızıl Haç'ın bu süreci denetleyip denetlemeyeceği belli değildi. Bu yetersizlik ve belirsizlikler sonucunda Moskova'nın ateşkes görüşmelerini yaptığı sırada da çatışma devam etti. Böylece ateşkes görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı. ¹⁶⁵

---

¹⁶⁴ 'Sonra Bir Patlama Duydum': Azerbaycan ve Ermenistan Çatışmasında Sivillere Ağır Silahlar Kullanıyor, <https://www.nytimes.com/2020/10/05/world/europe/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh.html>, 5 Ekim 2020

¹⁶⁵ Azerbaycan ve Ermenistan, Dağlık Karabağ için Ateşkesi Kabul Etti,

13 Ekim:

13 Ekim 2020 tarihli sayıda “Dağlık Karabağ’ın Düello Yapan Tarafları için Birlikte Yaşamak ‘İmkânsız’” manşeti ile tarafların Sovyetler Birliği zamanında yıllarca aynı topraklarda yaşamalarına rağmen, şimdi ateşkes olsa bile birlikte yaşamının imkansızlığı belirtilmektedir. Dağlık Karabağ’da orduda görev yapmış olan kardiyolog Serob Smbatyan “Dünyada Ermeniler ve Azerbaycanlılar kadar birbirlerinden nefret eden iki millet düşünemiyorum” dedi. 2018 devriminden sonra iktidara gelen Nikol Paşinyan yönetimindeki Ermenilerin uzlaşmazlığı yüzünden Aliyev’in bu çatışmayı artık askeri olarak çözmeye çalıştığını yazıldı. Azerbaycan 1994’te savaşı kaybederken, şimdi yükselen enerji zenginliği ve Aliyev’in ordusunu İsrail, Rusya ve Türkiye’den satın aldığı insansız hava araçları ve askeri teçhizatlar sonucunda bu savaşta Ermenistan’ın geri planda kalacağı varsayılmaktadır. Hatta, Dağlık Karabağ üzerine bir kitap yazan Thomas de Waal, Azerbaycan’ın iki haftadan fazladır süren bu savaşta Ermenistan’ın savunmasını şimdiden zayıflattığını düşünmektedir. En kötü senaryoda ise, Azerbaycan’ın sadece Ermenistan tarafından kontrol edilen küçük reyon bölgeleri değil, tüm Dağlık Karabağ’ı ele geçirebileceğini ifade etti.¹⁶⁶

17 Ekim:

Dağlık Karabağ, Uluslararası Hukuka göre Azerbaycan toprağı ancak Ermenilerin de yerleşim bölgesidir. 1990’ların başlarında, Dağlık Karabağ savaşı yaklaşık 20.000 kişinin ölümüne sebep oldu. Ayrıca çoğunluğu Azerbaycanlı olmak üzere yaklaşık 1 milyon kişi evlerini terk etmek zorunda kaldı. Taraflar arasında yıllarca süren gerginlikler, 27 Eylül 2020’de Azerbaycan’ın topraklarını ele geçirme çalışması açıkça savaşa dönüştü. 27 Eylül’de başlayan savaş şimdiden 600’den fazla Ermeni askeri askerini ve bilinmeyen sayıda Azerbaycanlıyı öldürdü. Uzmanlar tarafından bu savaşın daha geniş bir bölgesel çatışmaya dönüşmesi muhtemel gözükmektedir. Çünkü Azerbaycan, başlıca müttefiki Türkiye’yi savaşa çekme potansiyeline sahip iken Ermenistan’da karşılıklı savunma anlaşması bulunan Rusya’yı ve bölgenin diğer bir komşusu olan İran’ının da bu çatışmaya dahil olması muhtemel gözükmektedir. Ermenistan ve Azerbaycan cumartesi günü tartışmalı bölgeyle ilgili görüşmelerden sonra yeni bir ateşkes için anlaştılar. “İnsani ateşkes” olarak nitelendirilen anlaşma ile mahkumların ve ölümlerin değiş tokuşuna izin verildi. Ancak, Rusya’nın

---

<https://www.nytimes.com/2020/10/09/world/middleeast/nagorno-karabakh-cease-fire-russia.html>, 9 Ekim 2020

¹⁶⁶ Dağlık Karabağ’da Savaşan Taraflar İçin Birlikte Yaşamak “İmkânsız” , <https://www.nytimes.com/2020/10/13/world/europe/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh.html>, 13 Ekim 2020

arabuluculuk ettiği, gece yarısı yürürlüğe giren anlaşma sonrası çatışmalar devam etti ve her iki taraf birbirlerini pazar günü ateşkesi ihlal etmekle suçladı.¹⁶⁷

18 Ekim:

18 Ekim 2020’de yayınlanan haberin manşetinde Times gazetecileri “Vahşi Bir Savaşın Ön Hatlarında: Dağlık Karabağ’da Ölüm ve Umutsuzluk” olduğunu yazdı. Azerbaycan ve Ermenistan arasında Avrupa’nın Asya ile birleştiği Dağlık Karabağ’da yaşanan çatışma 3.haftasında acımasız bir savaşa dönüştü. Savaşın ortasında kalan siviller bodrumlarda yaşam mücadelesi veriyor. Dağlık Karabağ ve Azerbaycan’daki kasabalara yapılan bombardıman ve füze saldırıları onlarca sivil ve yüzlerce askerin ölümüne sebep oldu. Dağlık Karabağ’da mimar olan Manushak Titanyon, savaşı dünyadaki en korkunç şey olarak ifade etti. 33 yaşındaki Alyona Shakhramanyan “Burada kimse bize yardım etmiyor,” diyerek sitemini dile getirdi. Savaşın üçüncü haftasında 700’den fazla Ermeni askeri öldürüldüğünü açıkladı. Azerbaycan ölen askerlerini henüz açıklamasa da en büyük ikinci şehri olan Gece’ye yapılan saldırıda bir gecede 14 sivilin yaşamını kaybettiğini açıkladı. Giderek artan bu kayıplara rağmen henüz başarılı bir ateşkes sağlanamadı. Cumartesi günü Fransa arabuluculuğunda cesetler ve mahkumların değiştirilmesi için bir müzakere yapıldığı duyurulsa da taraflar yine birbirlerini ateşkesi ihlal etmekle suçladılar ve çatışmalar devam etti.¹⁶⁸

19 Ekim:

19 Ekim 2020’de yayınlanan haberin başlığında “Ateş Altındaki Ermenilere Kim Yardım Edecek?” sorusu vardı. Aurora İnsani Yardım Girişimi’nin kurucu ortağı Naubar Afeyon, röportajında Amerika’nın bu zulmü önlemek için devreye girip girmeyeceğini merak ediyor. Azerbaycan’ın Türkiye’nin desteği ile gerçekleştirdiği askerî harekâtı ve insan hakları ihlalleri raporlarını, başkentte sivil nüfusa yönelik Ermeni halkına yapılan saldırıları bir varoluşsal bir tehdit olarak ifade etmektedir. İlk soykırımın Osmanlı İmparatorluğu tarafından yapıldığına atıfta bulunarak, “Bugün kimin Ermeni nüfusunun yok edilışinden söz ettiğini? ” soruyor. Küresel bir güç olan Amerika’nın bu zulümleri durdurmak için devreye girerse,

---

¹⁶⁷ Ermenistan ve Azerbaycan, Dağlık Karabağ İçin Yeni Ateşkes Anlaşması Yaptı, Ardından İhlaller Rapor Edildi, <https://www.nytimes.com/2020/10/17/world/europe/armenia-azerbaijan-truce-nagorno-karabakh.html>, 17 Ekim 2020

¹⁶⁸ Vahşi Bir Savaşın Ön Cephesinde: Dağlık Karabağ’da Ölüm ve Umutsuzluk, <https://www.nytimes.com/2020/10/18/world/europe/Nagorno-Karabakh-war-Armenia-Azerbaijan.html>, 18 Ekim 2020

saldırgan devletlere bir toprağı ilhak etmenin veya kültürü yok etmenin hoş görülemeyeceğine dair bir sinyal gönderileceğini düşünmektedir. ¹⁶⁹

21 Ekim:

1990'lu yıllarda Azerbaycan Ermenistan ile girdiğı çatışmada büyük bir yenilgiye uğradı, topraklarının yaklaşık yüzde 13'ünü kaybetti, 26.000 kişi öldü ve yaklaşık 800.000 kişi evlerini terk etmek zorunda kaldı. Yaklaşık 26 altı yıldır Dağlık Karabağ bölgesinde kesintiye uğratılmış bir ateşkes söz konusuydu. Ancak, petrol ve gaz zengini Azerbaycan bu sefer çıkacak bir savaş ihtimaline karşı hazırlıklıydı çünkü yıllardır yeniden silahlanıyor. Üş hafta önce çatışmalar çıktığında, ülke kaybettiğı toprakları geri almak için topyekûn savaşa girdi. Lakin 27 Eylül 2020'de başlayan savaşta Azerbaycan çok sayıda askeri kayıplar verdi ve şehit cenazelerini ailelerine teslim ediyorlar. Şehit askerlerden biri de, Azerbaycan'ın en büyük finans şirketinde yönetici olan 26 yaşındaki Eldor Aliyev'dir. Gönüllü asker olan Aliyev'in kuzeni Anar Mamedov, "Bu savaşın topraklarımızın son parçasını kurtarana kadar devam edeceğini ve sonunda herkesin Azerbaycan'ı anlayacağını belirtmek isterim" dedi. Çok sayıda Azerbaycanlı verdikleri röportajda, Fransa, Rusya ve ABD'nin öncülük ettiği barış çalışmaları ve Azerbaycan'ın lehine olan Birleşmiş Milletler kararlarına rağmen hiçbir zaman bir çözüm getirmemesinden dolayı yaşadıkları hayal kırıklığını dile getirdiler. 34 yaşındaki Ulriya Süleymanova, "Barış görüşmeleriyle herkes umudunu yitirdi" dedi. Ek olarak, "Başkanımız yıllarca barış teklif etti ama hiçbir şey değişmedi" dedi. Süleymanova 7 yaşında İran sınırına yakın olan Cebrail bölgesinden ayrılmak zorunda kalmış ve yıllarca mülteci olarak tanımlanmış. "Ama topraklarımız özgürleşti ve artık mülteci değiliz" dedi. Toprağın kovduğu başka biri ise Ermenistan kontrolünde olan Ağdamlı Ceyhun Seymur Khudiyev'dir, "Toprakların geri alınmasıyla, Adaletin yerini bulduğunu" ifade etti. 26 yaşındaki Eldor Hamzali gibi diğer mültecilerde evlerine dönme planları yapmaya çoktan başlamışlardır. Kocasını ve bir oğlunu savaşta kaybeden 78 yaşındaki mülteci Ülker Allahverdiyev, bu savaşı desteklediğini ama barış görmek istediğini, insanların ölmesini istemediğini dile getirdi. ¹⁷⁰

27 Ekim:

---

¹⁶⁹ Ermenistan Ateş Altında : Kim Yardım Edecek?, <https://www.nytimes.com/2020/10/19/opinion/letters/nagorno-karabakh-armenia.html>, 19 Ekim 2020

¹⁷⁰ Acı ve Kayıpla Azerbaycan Savaş Ateşine Sürükleniyor , <https://www.nytimes.com/2020/10/21/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh-refugees.html>, 21 Ekim 2020

27 Ekim 2020 tarihinde Times gazetesinin manşetinde “Savaşın Kökleri: Ermenistan Sert Konuştuğunda Azerbaycan Harekete Geçti” yazıldı. Analistlere göre, savaşın başlama nedeni Azerbaycan’ın itici güçmüş gibi gözükse de asıl neden Ermeni popülist başkanın tartışmalı bölgeyi Ermenistan’ın olarak açıklamasıydı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı Dış Politika Danışmanı Hikmet Hajiyevev bu açıklamayı, “Müzakere sürecinin tabutuna son çivinin Dağlık Karabağ’ın Ermenistan’a ait olduğunu söylediği zamandır” sözleriyle ifade etti. 27 Eylül’de başlatılan savaşta Azerbaycan’ın amacı 26 yıl önce Ermenistan’ın ele geçirdiği yüzde 13’lük topraklarını geri almak var. Aliyev, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları ve önceki müzakerelere sadık kalınarak Ermeni kuvvetlerinin Uluslararası alanda tanınan sınırlarına çekilmesini talep ediyor. Taraflar arasında gerginliği tırmandıran birçok olay var ve bunlardan bir diğeri ise Paşinyan ve Savunma Bakanının, Şuşa’yı başkent yapma planlarını açıklaması oldu. Amerikalı Ermeni tarihçi Jirair Libaridian bu açıklamadan sonra, “Olası olana odaklanmak yerine hayallerimizi saplantı haline getirdik” dedi. Ve Azerbaycan’ın bu savaşı başlatmasını “Kara Bahçe” yazarı Thomas de Wall, “Azerbaycan’ın bunu başlatmak istemesi mantıklı, sadece statükoyu isteyen Ermeniler değil,” dedi ve “Ama Ermeniler ’de kışkırtıcı hamlelerle rollerini oynadılar” diyerek açıkladı. 2003 yılında görevi babasından devralan Aliyev, ülkesinin petrol ve doğalgaz gelirlerini ordusuna harcadı. Bunun yanı sıra Türkiye’de NATO standartlarında subay eğitti. 27 Eylül 2020’de başlayan çatışmanın asıl kıvılcımı ise, temmuz ayında Azerbaycan için hayati önem taşıyan Tovuz kasabası yakınlarındaki çatışmadır. Ermeni askerleri Azerbaycan askeri aracına saldırı düzenlendi ve bu saldırı sonucunda bir düzine Azerbaycanlı asker ve popüler bir karakter olan Tümgeneral Polad Hashimov vardı. Temmuz’da yaşanan bu saldırının ardından, yıllarca modernize edilen Azerbaycan ordusu Eylül ayındaki saldırı için hazırды. ¹⁷¹

28 Ekim:

New York Times haber ekibi çarşamba sabahı Ermenistan tarafından atılan roket saldırısının ortasında kaldılar. Haber ekibi Azerbaycan’ın Barda kentinin ana caddesinden kavşağa doğru ilerlerken bir dizi sağır edici patlamalara şahit oldular. Barda bölgesi cephe hattının 20 mil uzağında ve yaşamın sorunsuz bir şekilde devam ettiği yerleşkelerden biriydi. Patlamada sonrası her sokak başında bir feryat yükseliyordu ve patlamada yaralanan 17 yaşındaki Elnure Karimovo, “Köyümüze ateş edebileceklerine inanamadık çünkü ordu yok burada, sadece siviller var” dedi. Hükümet ise akşam saatlerinde Barda ’ya yapılan roket

---

¹⁷¹ Savaşın Kökleri: Ermenistan Sert Konuştuğunda Azerbaycan Harekete Geçti , <https://www.nytimes.com/2020/10/27/world/europe/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh.html>, 27 Ekim 2020

saldırısında 21 kişinin yaşamını kaybettiğini, 70 kişinin ise yararlandığını ve roketlerin Rus yapımı Smerch çoklu roket sisteminden ateşlendiğini, üstüne de msket bombalarının fırlatıldığını açıkladı. Ayrıca atılan msket bombaları sivillere yönelik tehlikeleri nedeniyle dünyanın birçok yerinde yasaklanmıştır. Ermenistan ise saldırı sonrası saldırının sorumluluğunu reddetti ve Ermenistan kontrolündeki Dağlık Karabağ'ın sürekli roket saldırılarına maruz kaldığını, Stepanakert'te bir şehir hastanesinin hasar gördüğünü ve bir sivilin öldüğünü söyledi. Ermenistan'ın Barda'ya yasaklı msket bomba ile saldırısının yanı sıra Azerbaycan'ın da msket bombası kullandığına dair kanıtlar var. İnsan Hakları İzleme Örgütü Azerbaycan'ı bu ay Dağlık Karabağ'da sivil bölgelerine karşı msket bombasını kullandığı için eleştirdi.¹⁷²

Doktorlar ve hemşireler Barda 'da roket saldırısında yaralan taksı şoförünü tedavi ediyor.

Fotoğrafçı: Ivor Prickett ¹⁷³

¹⁷² Azerbaycan'da Arka Arkaya Patlamalar, Çıgıllıklar ve Sonra Kan , <https://www.nytimes.com/2020/10/28/world/europe/azerbaijan-barda-armenia-rockets-karabakh.html>, 28 Ekim 2020

¹⁷³ Azerbaycan'da Arka Arkaya Patlamalar, Çıgıllıklar ve Sonra Kan , <https://www.nytimes.com/2020/10/28/world/europe/azerbaijan-barda-armenia-rockets-karabakh.html>, 28 Ekim 2020

Kapısının önünde hayatını kaybeden bir başka kişi ise 31 yaşındaki spor öğretmeni Fuad İzmayilov.

Fotoğrafçı: Ivor Prickett ¹⁷⁴

8 Kasım:

8 Kasım 2020’de yayınlana haberde “Azerbaycan’ın Dağlık Karabağ’da Önemli Bir Kasabayı Ele Geçirdiği İddiasına” yer verildi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı pazar günü, Dağlık Karabağ’da stratejik açıdan önemli tepeyi ele geçirdiğini açıkladı. Azerbaycan için Şuşa olarak adlandırılan kasaba, Dağlık Karabağ’ın başkenti Stepanakert’e yakın bir yükseklikte yer almaktadır ve bölgenin kontrolü açısından domino taşına olarak kabul edilir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev pazar günü, “Bu zaferi müzakere masasında değil, savaş alanında kazandık” şeklinde açıklama yaptı. Ermenistan tarafından ise bu açıklamalar tamamen yalanlandı, hala çatışmanın devam ettiği belirtildi. Ama çatışmanın Ermenistan’ın Dağlık Karabağ’daki etnik Ermeni kasaba ve şehirlerine bağlayan ana yola ulaşmış olması Ermenistan’ı haliyle rahatsız etmektedir. Bu önemli rota ise Laçın Koridoru olarak adlandırılmaktadır. Bu yol, yirmi yıl önce Güney Kaliforniya’daki Ermeni diasporasının

¹⁷⁴ Azerbaycan’da Arka Arkaya Patlamalar, Çıgıllıklar ve Sonra Kan, <https://www.nytimes.com/2020/10/28/world/europe/azerbaijan-barda-armenia-rockets-karabakh.html>, 28 Ekim 2020

katkılarıyla yapılmıştır. Ayrıca Dağlık Karabağ'ın savunulması için kritik bir öneme sahip çünkü dağ geçidi üzerinden Ermenistan'a askeri malzeme getirilmektedir.¹⁷⁵

10 Kasım:

Savaşın 44.gününde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de sevinç ve coşku varken Ermenistan'ın başkenti Erivan'da hüznün ve öfke vardı. Taraflar arasındaki çeyrek asırlık gerilimin patlamasıyla Eylül sonunda savaş başlamıştı ve o günden bu yana sadece Ermenistan tarafında 1.300'den fazla asker öldü. 1990'ların başından beri uluslararası hukuka göre Azerbaycan'a ait olan fakat Ermenistan tarafından kontrol edilen bölge toprakları artık Azerbaycan'ın elindeydi. Rusya Devlet Başkanı Vladimir V.Putin, pazartesi günü iki tarafın çatışmayı durdurmayı kabul ettiğini açıkladı. Böylece, salı günü Rus barış koruma güçlerinin etnik Ermeni bölgesine konuşlandırılmasıyla altı haftalık acımasız savaş sonucunda Azerbaycan kazanan taraf olmuştu. Taraflar arasında yapılan anlaşmaya göre, bölgedeki Ermeni ve Azerbaycan güçleri arasında temas hattını ve Ermenistan kontrolündeki Dağlık Karabağ'ı Ermenistan'a bağlayan yol boyunca en az beş yıl 160 tane silahlı Rus servis üyesi ve 90 zırhlı araç konuşlandırılacak. Başkan Vladimir Putin yaptığı bir diğer açıklamada "Varılan anlaşmaların Dağlık Karabağ'daki krizin adil bir temelde ve Ermenistan ve Azerbaycan haklarının çıkarlarına uygun ve kalıcı bir şekilde çözülmesi için gerekli koşulları yaratacağı varsayımına göre hareket ediyoruz" dedi. Ermenistan Savunma Bakanı ise bu konuyla alakalı olarak, "Dökülen kanı durdurmanın zamanı geldi" dedi. Ama yapılan anlaşma sonrası Ermenistan'da halkın öfkesi giderek artmaktadır. Özellikle, halk Ermenistan başbakanı Nikol Paşinyan'ın Ermeni topraklarından vazgeçen anlaşmayı imzalamasına öfkeli. Öfke sonrası, sokaklarda şiddetli protestolar başladı. Halk sokaklarda "O hain nerede?" diye sloganlar attılar ve Paşinyan'ın evine baskı düzenlendi ve parlamentoyu bastılar. Bu olaylar sonrası halk, Ermenistan'ın can ve toprak kayıpları nedeniyle savaşı durdurmaktan başka çaresi olmadığı şeklinde ikna edildi. Facebook'ta canlı yayın yapan Paşinyan, "Bu kararı, ordu uzun süre böyle bir adım atma gereği konusunda ısrar ettikten sonra aldım" dedi. "Ordu, durmanın gerekli olduğunu, bazı sorunların olduğunu, bunları çözme olasılıklarını görmediklerini ve çözüm kaynaklarının tükendiğini söyledi." Ancak, Azerbaycan için sevinç ve Ermenistan için günün dramının ardından, çatışmada Azerbaycan'ı kararlı bir şekilde destekleyen ve zaferle sonuçlanan bu savaşta Türkiye'nin büyüyen bölgesel gücü yatmaktadır.

---

¹⁷⁵ Azerbaycan, Dağlık Karabağ'daki Önemli Bir Kasabayı Ele Geçirdiğini İddia Etti, <https://www.nytimes.com/2020/11/08/world/europe/nagorno-karabakh-azerbaijan-shusha.html>, 8 Kasım 2020

Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu barış anlaşmasını “Azerbaycan için büyük bir başarı ve zafer” olarak nitelendirdi.¹⁷⁶

4.5. THE STRAITS TIMES

İngilizce yayım yapan ve Singapur menşeli olan “The Straits Times” adlı gazete, kendi yayımlarının dışında farklı gazeteleri kaynak göstererek onların da haberlerine bünyesinde yer vermektedir. Bu çalışmada ise The Straits Times gazetesinin kendi yayımlarına ek olarak bünyesinde yer verdiği ama projede çalışılmamış başka gazetelerin haberleri de incelenmiştir.

İlgili gazetede 28 Eylül 2020 tarihinde yayımlanan haberlerden bir tanesi Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmaya ilişkin kayıp sayıları ve Azerbaycan’ın Ermenistan’ın söylemlerini, Ermenistan’ın da Azerbaycan’ın söylemlerini yalanlamasına yöneliktir. Azerbaycan tarafına göre Ermeni mermileri 19 kişinin ölümüne, Ermenistan tarafına göre ise Azeri mermileri 1 kişinin ölümüne neden olmuştur. Güney Kafkasya’da yaklaşık 30 yıldır çatışma mevcut olduğu bilgisi verilen ve bölgedeki çatışmanın tarihine yönelik de bilgiler verilen haber yazısında, bu son çatışmanın Rusya ve Türkiye’yi Azerbaycan’a müttefik olarak dâhil edip daha büyük bir savaşa neden olabileceği ve bu durumun Azerbaycan’dan dünya pazarına petrol ve gaz taşıyan boru hatları için tehdit oluşturabileceği vurgulanmıştır.¹⁷⁷

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı Hikmet Hacıyev’in açıklamalarına göre Ermeni güçleri Barda’ya Smerch füzeleri göndermiştir. Ermenistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Shushan Stepanyan ise Facebook üzerinden “Azerbaycan Savunma Bakanlığı’nın Ermenistan Silahlı Kuvvetleri’nin Berde kasabasını Smerch ile vurduğu iddia edilen açıklaması asılsız ve yanlıştır.” açıklamasını yapmıştır.¹⁷⁸

Çıkan bu çatışmaya yönelik Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Mike Pompeo tarafları diplomatik bir çözüme anlaşmaya çağırmıştır. Arabuluculuk yapmak için ise Cenevre’de AGİT Minsk Grubu’nun Azerbaycan ve Ermenistan Dışişleri bakanları ile bir araya gelmesi planlanmıştır. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin’in Türkiye Cumhurbaşkanı

---

¹⁷⁶ Acı Dağlık Karabağ Savaşında Bölgesel Güçlerin Yeniden Düzenlenmesi , <https://www.nytimes.com/2020/11/10/world/europe/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh.html>, 10 Kasım 2020

¹⁷⁷ Azerbaijan says 19 Killed, 60 wounded in Armenia Missile Attack, <https://www.straitstimes.com/world/europe/azerbaijan-says-19-killed-60-wounded-in-armenia-missile-attack> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁷⁸ Azerbaijan says 19 Killed, 60 wounded in Armenia Missile Attack, <https://www.straitstimes.com/world/europe/azerbaijan-says-19-killed-60-wounded-in-armenia-missile-attack> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Recep Tayyip Erdoğan ile gerçekleşen telefon görüşmesinde Ortadoğu'dan savaşçıların artan katılımına yönelik endişelerini dile getirdiği bilgisi verilen bu haberde; Erdoğan'ın açıklamalarının ise Türkiye'nin çatışmayı çözüme ulaştırma konusunda samimi olduğu, aynı zamanda Rusya'nın da samimiyetine inandığı, ayrıca Ermenistan'ın çatışmada Kürt militanlardan destek aldığını Putin'e iletildiği yönünde olduğu belirtilmiştir.¹⁷⁹

Aynı gün yayımlanmış olan bir başka habere göre Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres 27 Eylül günü açıklama yaparak Azerbaycan ve Ermenistan arasında yeniden düşmanlık başlamasından endişe duyduğunu iletmiş ve tarafları çatışmayı durdurmaya, gerginlikleri azaltmaya ve müzakerelere dönmeye çağırmıştır. Guterres ayrıca güç kullanımını kınadığını, can kaybından ve sivil nüfusun zarar görmesinden dolayı üzüntü duyduğunu ve taraflarla görüşeceğini dile getirmiştir. Konuyla ilgili Fransa, Almanya, İtalya ve Avrupa Birliği'nin de ateşkes çağrısında bulunduğu, Papa Francis'in de barış için dua ettiği bilgisine ilgili haberde yer verilmiştir.¹⁸⁰

Gazetede yer alan 28 Eylül 2020 tarihli bir başka haber ise çıkan çatışmanın, taraflar arasında uzun zamandır mevcut olan ve bir türlü anlaşmaya varılamayan meselelerin sonucu olarak patlak verdiğine yöneliktir. Mevcut habere göre her ne kadar arabulucu taraflarla ve müzakerelerle çatışmaları önlemeye yönelik girişimlerde bulunulmuşsa da, onlarca yıldır süren bu çatışmaların sonlanmasına yönelik taraflar anlaşma sağlayamamıştır.¹⁸¹

Fransız Basın Ajansı'nın da referans gösterildiği 28 Eylül tarihli bir başka haberde, çatışmanın taraflarının birbirlerini suçladığı konusu yer almaktadır. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Ermenilerin Dağlık Karabağ bölgesinde hem askeri mevzilere hem de sivil yerleşim yerlerine ateş etmeleri nedeniyle karşı saldırıda bulunduğunu iddia etmiş, Ermenistan ise Azerbaycan'ın bombardıman başlayarak bölgedeki sivilleri bombaladığını iddia etmiştir. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan sıkı yönetim ve genel seferberlik ilan ederek Azerbaycan'ı "önceden planlanmış saldırı" ile suçlamıştır. Azerbaycan

---

¹⁷⁹ Azerbaijan says 19 Killed, 60 wounded in Armenia Missile Attack, <https://www.straitstimes.com/world/europe/azerbaijan-says-19-killed-60-wounded-in-armenia-missile-attack> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸⁰ UN Chief, US Call for Immediate End to Armenia-Azerbaijan Fighting over Nagorny Karabakh, <https://www.straitstimes.com/world/middle-east/un-chief-calls-for-immediate-end-to-fighting-over-nagorny-karabakh> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸¹ Fighting Erupts Between Armenia and Azerbaijan, <https://www.straitstimes.com/world/europe/fighting-erupts-between-armenia-and-azerbaijan> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise devlet televizyonunda “davamız adil olduğu için kazanacağız” söyleminde bulunmuştur.¹⁸²

Rusya, Fransa, Avrupa Birliği ve ABD’nin çatışmalara son verilmesine ve kalıcı bir çözüme ulaşılmasına yönelik çağrıda bulduklarına yer verilen haberde, Türkiye’nin “bütün imkanlarıyla” Azerbaycan’a tam destek verdiği söylenmiş; bunun sebebi olarak da Türkiye ile Azerbaycan’ın hem kültürel hem de dilsel bağlarının olması, ayrıca Osmanlı Devleti’nin Ermenilere karşı soykırımda bulunduğu iddiası temelinde Türkiye ve Ermenistan arasında diplomatik ilişkilerin olmaması gösterilmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Ermenistan için “bölgedeki barış ve istikrar için en büyük tehdit” sözlerini kullandığı ve uluslararası toplumu da Ermenistan’a karşı gerekli ve yeterli tepkiyi vermemesinden ötürü eleştirdiği yazmaktadır. Paşinyan ise uluslararası toplumu Türkiye’nin çatışmaya katılmasını önlemeye çağırmıştır.¹⁸³

Haberde yer verilen tarafların iddialarına bakılacak olursa; tanınmayan cumhuriyetin cumhurbaşkanlığı sözcüsü Vahram Poghosyan Azerbaycan’ın bombalaması neticesinde sivilleri sığınaklara gitmeye teşvik ettiklerini belirterek buna karşılık orantılı cevap vereceklerini söylemiş, ancak tüm sorumluluğun Azerbaycan’ın askeri-siyasi liderliğine ait olduğunu dile getirmiştir. Aliyev ise “Ermenistan topraklarımızı işgal ediyor. Bu işe bir son vereceğiz.” açıklamasını yapmıştır.¹⁸⁴

29 Eylül tarihinde yayımlanan haberlerde ise Dağlık Karabağ bölgesindeki çatışmaların tarihine yönelik bilgiler verilmiştir. 1990lı yıllarda 30.000 kişinin ölümüne neden olan bir savaşın ardından bölgenin Azerbaycan’a karşı bağımsızlığını iddia ettiği, ancak bu bağımsızlığın Ermenistan da dâhil olmak üzere hiçbir ülke tarafından tanınmadığı ve bölgenin Azerbaycan’ın bir parçası olarak kabul edildiği bilgisine yer verilmiştir.¹⁸⁵ Haberlerin devamında ise bir gün önceki haberlerde yer alan bilgiler, tarafların birbirlerini suçlamaları,

---

¹⁸² Armenia, Azerbaijan Exchange Accusations Amid Heavy Battle, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-azerbaijan-exchange-accusations-amid-heavy-battle> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸³ Armenia, Azerbaijan Exchange Accusations Amid Heavy Battle, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-azerbaijan-exchange-accusations-amid-heavy-battle> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸⁴ Armenia, Azerbaijan Exchange Accusations Amid Heavy Battle, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-azerbaijan-exchange-accusations-amid-heavy-battle> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸⁵ Armenian Separatists Battle Azerbaijan Offensive in Karabakh, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenian-separatists-battle-azerbaijan-offensive-in-karabakh> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

uluslararası aktörlerin tarafları çatışmayı sonlandırmaya çağırması, Türkiye'nin Azerbaycan'a destek vereceği, savaşın büyümesine yönelik endişelere yer verilmiştir.

30 Eylül 2020 tarihinde Azerbaycan ve Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'daki çatışmalar nedeniyle müzakere çağrılarını reddettikleri bilgisi verilmiştir. Paşinyan “Yoğun çatışmaların yaşandığı bir dönemde Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya arasında bir zirveden bahsetmek pek uygun değil. Müzakereler için uygun bir ortam ve şartlara ihtiyaç var.” şeklinde açıklama yaparken, Aliyev de “Ermenistan başbakanı, Karabağ'ın Ermenistan olduğunu açıkça ilan ediyor. Bu durumda nasıl bir müzakere sürecinden bahsedebiliriz?” demiştir.¹⁸⁶

Taraflar birbirlerinden farklı kayıp sayıları açıklamışlarsa da, sayıların doğruluğu tespit edilememiştir. Türkiye ve Rusya'nın çatışmalara dâhil olması durumunda savaşın büyüyeceği ve bölgesel bir hal almaktan öteye gideceğine dair endişeler sonucu ateşkes için Azerbaycan ve Ermenistan üzerinde uluslararası bir baskının giderek arttığı belirtilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron Türkiye'nin açıklamalarını “pervasız ve tehlikeli” bularak kınadığını dile getirirken; Türkiye'nin çatışmalarda Azerbaycan'a destek verdiği iddiasında bulunan Erivan, bir Türk jetinin kendi savaş uçaklarından birini düşürdüğünü ve Türk jetlerinin sınırlarında “kışkırtıcı uçuşlar” gerçekleştirdiğini iddia etmişse de; Ankara ve Bakü bu iddiaların doğru olmadığını söylemiştir.¹⁸⁷

1 Ekim 2020 tarihine gelindiğinde ise ilgili gazete yer alan habere göre Fransız bir gazete olan Le Monde gazetesi için çalışan bir muhabir ve bir de fotoğrafçı olmak üzere iki Fransız gazeteci çatışma bölgesinde yaralanarak hastaneye kaldırıldı. Haber editörü Luc Bronner ise iki Fransız gazetecinin yaralandığını doğrulamıştır.¹⁸⁸

Aynı gün yayımlanan bir başka haberde ise Dağlık Karabağ bölgesinde çıkan çatışmaya Türkiye ve Rusya'nın dâhil olma ihtimalinin yarattığı endişe yinelenmiştir. Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun sözlerine yer verilerek talep halinde Türkiye'nin gerekeni yapacağını, ayrıca Ermenistan ile Fransa dayanışmasının Azerbaycan'daki Ermeni işgalini desteklemek anlamına geldiğini söylediği belirtilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı

---

¹⁸⁶ Armenia and Azerbaijan Reject Talks as Fighting Rages over Karabakh, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-and-azerbaijan-reject-talks-as-fighting-rages-over-karabakh> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸⁷ Armenia and Azerbaijan Reject Talks as Fighting Rages over Karabakh, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-and-azerbaijan-reject-talks-as-fighting-rages-over-karabakh> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁸⁸ Two French Journalists Hurt in Nagorno-Karabakh Fighting, <https://www.straitstimes.com/world/europe/two-french-journalists-hurt-in-nagorno-karabakh-fighting> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Emmanuel Macron'un ise "Türkiye'den gelen Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ı yeniden fethetmedeki tüm engelleri esasen kaldıran savaşçı mesajlarından aşırı derecede endişe duyduğu ve bunu kabul etmeyecekleri yazmaktadır. Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın da çatışmayla ilgili Rusya'dan yardım talep etmeyi düşünmediği ancak bunu yapmayı da reddetmediği iletilmiştir. Ve Paşinyan, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile olan telefon görüşmesinde olası bir Rus askeri müdahalesini konuşmadıklarını söylemiştir.¹⁸⁹

3 Ekim tarihinde yayımlanmış olan haberde, önceki günlerde yaşanan gelişmeler yinelenmişken, çatışmanın durdurulmasına ve müzakerelere geri dönülmesine yönelik yapılan uluslararası çağruların yanıtsız kaldığı belirtilmiştir. Tanınmayan cumhuriyetin lideri Arayik Harutyunyan'ın da "Ulus ve anavatan tehdit altında. Tüm ulusun güçlü bir ordu olma zamanı geldi. Bu bizim kesinlikle kazanacağımız son savaşımız." dediği yazmaktadır. Karşılıklı kayıplar veren taraflarda da Ermenistan'ın 158 asker ve 14 sivilin öldüğünü, Azerbaycan'ın da 19 sivilin öldüğünü söylediği ancak askeri kayba dair bilgi vermediği paylaşılmıştır. Bölgede yaşayan ve Fransız Basın Ajansı'na açıklamada bulunan 65 yaşındaki elektrikçi Nelson Adamyanyan'ın "Bu toplumumuz için, halkımız için büyük bir üzüntüdür. Ama özgürlüğümüzün yanında olacağız, her zaman özgür olacağız." sözlerine de haberde yer verilmiştir. Ayrıca bir Türk F-16 savaş uçağının Ermeni savaş uçaklarından birini vurduğu iddiası ile Türkiye'nin bölgedeki çatışmaya Suriye ve Libya'dan paralı savaşçılar gönderdiği suçlamasının Rusya ve Fransa tarafından kabul gördüğü ve kınandığı yazmaktadır. Bu suçlamaya destek olarak İngiliz merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'nin bildirmesine göre, çatışma bölgesinde 850'den fazla savaşçı olduğu ve en az 28 Suriyeli savaşçının öldüğü iddia edilmiştir.¹⁹⁰

4 Ekim 2020 tarihli haberde çatışmadaki tarafların karşılıklı olarak, düşman hattının sivilleri hedef aldığı iddiaları yer almaktadır. 27 Eylül'de başlayan ve 240'tan fazla kişinin öldüğü söylenen bu çatışmalar, bölgede yaşanan olaylar içinde değerlendirildiğinde son zamanların en ağır olayı olarak görülmektedir.¹⁹¹

---

¹⁸⁹ Tensions Rise as Azerbaijan, Ethnic Armenian Forces Continue Fighting, <https://www.straitstimes.com/world/europe/tensions-rise-as-azerbaijan-ethnic-armenian-forces-continue-fighting> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁰ Armenian and Azerbaijani Forces in Heavy Fighting over Disputed Karabakh After Main City Shelled, <https://www.straitstimes.com/world/europe/heavy-fighting-over-karabakh-after-main-city-shelled> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹¹ Azerbaijan-Armenia Conflict: New Rocket Fire Hits Main City of Breakaway Region of Nagorno-Karabakh, <https://www.straitstimes.com/world/europe/azerbaijan-armenia-conflict-new-rocket-fire-hits-main-city-of-breakaway-region-of> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Bir ertesi günde ise Karabağ'da bulunan Meryem Ana Katedralinin bölgede yaşayan Hıristiyan siviller için bir sığınağa dönüştürüldüğü gazetede yazmaktadır. Çok sayıda ailenin de Erivan'a gittiği belirtilmiştir.¹⁹²

8 Ekim 2020 tarihinde Azerbaycan'ın Karabağ'daki tarihi bir kiliseyi bombaladığı haberi yayımlanmıştır. Mevcut haberde Gazanchetsots Katedrali'nin bombalandığı, bu bombardımanda Rus ve yerel gazetecilerin yaralandığı ve gazetecilerden birinin ameliyata alındığı; Azerbaycan tarafından da "kuvvetlerinin hiçbir zaman tarihi, kültürel veya özellikle dini yapıları ve anıtları hedef almadıkları" açıklamasıyla bu bombardımanın yalanlandığı yazmaktadır.¹⁹³

9 Ekim tarihinde ise Fransız Basın Ajansı'nın Karabağ'da yaşayan yerel halkla yaptığı görüşmelerin kaleme alındığı görülmektedir. Bu görüşmelerden örnek vermek gerekirse; Knarik Movsisyan "Serseriler haline geldik", 49 yaşındaki Bayan Gyulvart "Korkarım çocuklarımı bitmeyecek bir savaş için yetiştiriyorum", 53 yaşındaki Zabella Bejanyan "Geriye hiçbir şey kalmasa bile, ev yoksa fark etmez. Önemli olan, çocukların güvende olması ve bizler yaşıyoruz. Ülkemize döneceğiz" demiştir.¹⁹⁴

9 Ekim'de ilk üst düzey görüşmelerinin Moskova'da başladığı bildirilmiştir. İlgili habere göre; Rusya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Maria Zakhrova, Rusya'nın, Azerbaycan'ın ve Ermenistan'ın dışişleri bakanlarının yuvarlak bir masada oturduklarına dair Facebook'ta bir fotoğraf paylaşarak "Başladı" açıklamasını yapmıştır.¹⁹⁵

Aynı gün yayımlanan bir başka yazıda Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Şubat ayında gerçekleştirilen Münih Güvenlik Konferansı'ndaki tutumları ve Karabağ meselesinin tarihi arka planına dair söylemleri karşılaştırılmıştır. Aliyev "Çatışmanın nasıl çözüleceğini konuşmak için önce geriye dönüp tarih meselesine bakmamız gerekiyor" derken, Paşinyan "Cumhurbaşkanı Aliyev'den tarihe

---

¹⁹² Karabakh Cathedral Repurposed as Bomb Shelter as Azerbaijan-Armenia Conflict Rages, <https://www.straitstimes.com/world/europe/karabakh-cathedral-repurposed-as-bomb-shelter-as-azerbaijan-armenia-conflict-rages> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹³ New Strike on Historic Karabakh Church Injures Journalists: Armenia, <https://www.straitstimes.com/world/new-strike-on-historic-karabakh-church-injures-journalists-armenia> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁴ Karabakh Fighting Turns Residents Into 'Vagabond' Refugees, <https://www.straitstimes.com/world/europe/karabakh-fighting-turns-residents-into-vagabond-refugees> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁵ Armenia-Azerbaijan Talks on Karabakh Begin in Moscow, <https://www.straitstimes.com/world/europe/armenia-azerbaijan-talks-on-karabakh-begin-in-moscow> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

çok fazla girmemesini rica ediyorum” demiş ve 1920’lerde Karabağ’ın Azerbaycan’a dahil edilmesinin Joseph Stalin’in “kişisel inisiyatifinden” kaynaklandığını söylemiştir. Avrupa Dış İlişkiler Konseyi Geniş Avrupa programı direktörü Dr. Nicu Popescu konuyla ilgili “Ermenistan ve Azerbaycan’ın pozisyonları o kadar sağlamdır ki, uluslararası toplum bunlar üzerinde pratik bir etkiye sahip değildir.” yorumunu yapmıştır.¹⁹⁶

11 Ekim tarihinde yayımlanan haberlerde ise çatışma bölgesinde yaşayan sivillerle yapılan röportajlar yer almaktadır.¹⁹⁷ Neredeyse 100.000 kişiden oluşan bir Ermeni cemaatinin bulunduğu Arjantin’de ise yüzlerce kişinin çatışmalara son verilmesi adına Azerbaycan Büyükelçiliği’nden Türkiye Büyükelçiliği’ne yürüdüğü yazılmıştır. Yürüyüşte yer alanlarla yapılan röportajlarda “Kayıplar her iki tarafta da acıklı. Bu mücadele Azerbaycan halkına karşı değil, Ermeni halkı kendi kaderini tayin hakkını savunuyor.” veya “Çok üzücü, kardeşlerini öldürüyorlar.” gibi yanıtlar alındığı belirtilmiştir.¹⁹⁸

Karabağ’da yaşanan çatışmalarla ilgili bir sonraki haber ise 16 Ekim 2020 tarihinde yayımlanmıştır. “Keder ve Gurur” başlıklı yazıda Fransız Basın Ajansı’nın Azerbaycanlı bir askerinin cenaze törenine katılabilmek için, ölümüyle ilgili fazla ayrıntı vermemek şartıyla Azerbaycan hükümetinden izin aldığı bilgisi yer almaktadır. 29 yaşında şehit olan askerin yakınlarının sözleri ise şu şekildedir: “Kanı boşuna dökülmesin”, “Çocukken asker olmak istedi. Ona silahlı kuvvetlerden ayrılmasını söylüyorduk, ama hayır derdi, kalmak istiyorum, topraklarımız kurtulana kadar asker olmak istiyorum derdi”, “O kadar cesur bir gençti ki... Ülkesi için öldü.”¹⁹⁹

20 Ekim 2020 tarihli haberde ise Fransa, Rusya ve ABD’nin talebiyle New York’ta düzenlenen 19 Ekim 2020 tarihli Birleşmiş Milletler toplantısı konu alınmıştır. Toplantının kapalı kapılar ardında yapılması münasebetiyle ateşkes ve ateşkese bağlılık çağrısı dışında toplantıyla ilgili fazla detay elde edilemediği görülmektedir.²⁰⁰

---

¹⁹⁶ Shadow of History Makes Karabakh Solution Elusive, <https://www.straitstimes.com/world/europe/shadow-of-history-makes-karabakh-solution-elusive> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁷ In War-Hit Karabakh Capital, Residents Inspect Destroyed Homes, <https://www.straitstimes.com/world/middle-east/in-war-hit-karabakh-capital-residents-inspect-destroyed-homes> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁸ Armenians in Argentina Decry Nagorno-Karabakh Conflict, <https://www.straitstimes.com/world/armenians-in-argentina-decry-nagorno-karabakh-conflict> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

¹⁹⁹ Grief and Pride: Azerbaijani Family Mourns Lost Soldier, <https://www.straitstimes.com/world/europe/grief-and-pride-azerbaijani-family-mourns-lost-soldier> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

²⁰⁰ UN Security Council Urges Ceasefire in Nagorno-Karabakh,

İlgili gazetede, Karabağ'daki çatışmayla ilgili 20 Ekim 2020 tarihinde yayımlanan haberden sonra 10 Kasım tarihine kadar başka haber yapılmadığı görülmektedir. 10 Kasım tarihinde ise Dağlık Karabağ Barış Anlaşması konu alınmıştır. Yayımlanan haberin ışığında anlaşmanın detaylarına bakacak olursak; anlaşma Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan tarafından imzalanmış, 10 Kasım itibariyle tam bir ateşkes ve tüm düşmanlıkların durdurulması kararlaştırılmış, her iki tarafın da sahip oldukları mevzileri koruyacaklarına karar verilmiştir. Şuşa'yı geri almış olan Azerbaycan için bu karar önemli bir kazanç olarak görülmüştür. Anlaşmaya göre bir Rus kuvveti 5 yıl boyunca cephe hattında barış gücü olarak hareket edecek ve taraflar anlaşmadan çekilmezse bu görev her beş yılda bir yenilecek. Ermenistan 15 Kasım'a kadar Kelbecer'in, 20 Kasım'a kadar Ağdam'ın ve 1 Aralık'a kadar da Laçın'ın kontrolünü iade edecek. Mülteciler daha önce yaşadıkları yerlere veya komşu ilçelere geri dönebilecekler. İki taraf da savaş esirlerini, tutukluları ve bedenler karşı tarafa iade edecek. Azerbaycan, Ermenistan ve Nahcivan Özerk Cumhuriyeti arasındaki ulaşımın Azerbaycan üzerinden sağlanmasını garanti edecek. Ancak anlaşmada Dağlık Karabağ'da yaşayan Ermeni nüfusunun gelecekteki statüsünden ve çatışmayı çözmek adına gerçekleştirilecek müzakerelerin formatından bahsedilmediği belirtilmiştir.²⁰¹

14 Kasım 2020 tarihli bir haberde Ermenilerin Dağlık Karabağ'daki evlerini boşaltmadan önce yaktıkları konusu ele alınmıştır. Haberde, gri dumanları gören bir Fransız Basın Ajansı muhabirinin söz konusu köye gidip konuştuğu kişilerden “Burası benim evim, Türklere bırakamam” ve “Bugün herkes evini yakacak ...” yanıtlarını aldığı yazmaktadır.²⁰²

4.6 THE TELEGRAPH

27 Eylül – 11 Kasım 2020 tarihleri arasında İngilizce yayın yapan The Telegraph gazetesinde yayımlanan ilgili haberler bu başlık altında derlenmiştir.

The Telegraph, 27.09.2020 tarihli sayısında Azerbaycan ve Ermenistan arasında yaşanan çatışmaları ilk olarak “Dağlık Karabağ Bölgesi Nedeniyle Azerbaycan ve Ermenistan

---

<https://www.straitstimes.com/world/united-states/un-security-council-urges-ceasefire-in-nagorno-karabakh>
(Erişim Tarihi: 07.12.2020)

²⁰¹ Main Points of Nagorno-Karabakh Peace Deal Which Takes Effect from Nov 10, <https://www.straitstimes.com/world/main-points-of-nagorno-karabakh-peace-deal-which-takes-effect-from-nov-10> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

²⁰² Nagorno-Karabakh Villagers Burn Their Homes Ahead of Azerbaijan Takeover, <https://www.straitstimes.com/world/europe/villagers-burn-karabakh-houses-ahead-of-azerbaijan-takeover>
(Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Arasında Çatışma Çıktı” başlığı ile okuyucularına duyurdu.²⁰³ Haberde Türkiye'nin desteğini alan Azerbaycan'ın Ermenistan'ı 'saldırganlığından' vazgeçmeye çağırdığı belirtildi. Aynı haberde, Ermenistan Başbakanı'nın vatandaşlarını "kutsal vatanı savunmaya" çağırmasının, iki ezeli düşmanı yeniden topyekün savaşın eşiğine getirdiği ifade edildi. Haberin devamında Rusya'nın Ermenistan'daki üssüne ve Azerbaycan'ı destekleyen kilit ülke olan Türkiye'ye vurgu yapılarak bu iki ülkenin de çatışmanın içine çekilebileceği riskinden söz edildi; ayrıca Rusya, Fransa, Almanya ve AB'nin ateşkes ve müzakere çağrısı yaptığına değinildi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in çatışmaların ardından televizyonda ulusa hitaben yaptığı konuşmadan bazı satırbaşlarını öne çıkaran gazete, Aliyev'in Sovyet diktatörü Joseph Stalin'in Rusya'da II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi sırasında yaptığı konuşmadan ünlü bir alıntıyı tekrarlayarak, "Davamız adil ve biz kazanacağız" ve “Karabağ Azerbaycan'dır ” sözlerine yer verdi. Aynı haberde, Fransa, Rusya ve ABD'nin daha önce bölgede "Minsk grubu" olarak barış müzakerelerine öncülük ettiklerini ancak anlaşma için son girişimin 2010'da çöktüğü belirtildi. Haberin sonunda, Uluslararası Kriz Grubu'ndan Olesya Vartanyan AFP'ye verdiği demeci satırlarına taşıyan The Telegraph, Vartanyan'ın "Büyük ölçekli bir savaştan bir adım uzaktayız. Mevcut tırmanışın ana nedenlerinden biri, haftalarca taraflar arasında herhangi bir proaktif uluslararası arabuluculuğun olmamasıdır." sözlerine yer verdi.

28.09.2020 tarihindeki haberde gazete, Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Ermenistan'ın işgali sona erdirmesi gerektiği sözlerini manşetine taşıdı.²⁰⁴ Haberde, Erdoğan'ın "Dağlık Karabağ'ın işgaliyle başlayan bölgede yaşanan krize son verme vakti geldi" ve "Ermenistan işgal ettiği toprakları derhal terk eder etmez, bölge barışa ve uyuma geri dönecektir." sözleri yer aldı. Aynı haberde Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkissian'ın, Ankara'nın müttefikini desteklemek için F-16 savaş uçakları temin ettiği iddialarına da yer veren gazete “her iki taraf da birbirlerini Suriye'de savaşan paralı askerleri çatışmaya göndermekle suçlamakta” yorumunda bulundu. Dağlık Karabağ'ın uluslararası yasal statüsüne vurgu yapılan haberde “Dağlık Karabağ o zamandan beri etkin bir şekilde Ermeni kontrolü altında olmasına rağmen, bölge hala uluslararası alanda Azerbaycan'ın geri almayı

---

²⁰³ Fighting erupts between Azerbaijan and Armenia over disputed Nagorno-Karabakh region. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/27/fighting-erupts-betweenazerbaijan-armenia-disputednagorno-karabakh/> (Erişim Tarihi: 17.11.2020)

²⁰⁴ Fighting rages in Nagorno-Karabakh as Erdogan calls for Armenia to end 'occupation'. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/28/fighting-rages-innagorno-karabakh-erdogan-calls-armenia-end/> (Erişim Tarihi: 17.11.2020)

istediği bir parça olarak görülüyor.” yorumunda bulunuldu. Haberin devamında ise Türkiye ve Rusya’nın pozisyonuna şu şekilde değinildi:

“Türkiye esas olarak Müslüman Azerbaycan’ı desteklerken, Hıristiyan Ermenistan’ın çoğunluğu Rusya’dan askeri destek alıyor. Azerbaycan ile de iyi ilişkilere sahip olan Rusya, şimdiye kadar her iki tarafa da itidal çağrısında bulundu.”

Haberde aynı zamanda, Harutyunyan’ın Mayıs ayında atanmasıyla siyasi gerginliklerin artmaya başladığına dikkat çekilirken, Dağlık Karabağ’ın başkentini Stepanakert kasabasından bir zamanlar Azerbaycan’ın tartışmalı bölgedeki ana kalesi olan Şuşi kasabasına taşımaya karar vermesinin, Azerbaycan tarafından bir provokasyon olarak görüldüğü ifade edildi.

5.10.2020 tarihli yayınlanan haberde Fransa Cumhurbaşkanı Macron’un çatışmalarla ilgili olarak Türkiye’yi suçlayan sözlerine yer verildi.²⁰⁵ Macron’un “Türkiye’nin kışkırtıcı söyleminin Azerbaycan’ı ayrılık bölgesini yeniden fethetmeye teşvik ettiği” iddialarının yer aldığı haberin devamında yine Macron’un “çatışmaya doğrudan Türkiye’nin karıştığına dair hiçbir kanıt olmadığı” sözlerine de yer verildi. Fransa Cumhurbaşkanı’nın “Türkiye’nin Azerbaycan’ı destekleyen açıklamalarının “düşüncesiz ve tehlikeli” olduğunu sözlerine karşı Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun yine aynı haber içinde şu sözlerine yer verildi: “Fransa’nın tutumu Ermenistan’ın Azerbaycan topraklarının bir bölümünü ‘işgalini’ desteklemek anlamına gelmektedir”. Ermenistan Başbakanı Paşinyan’ın barış görüşmelerine kayıtsız kaldığı yorumunda bulunan gazetede, haberin devamında şu açıklamalara yer verildi:

“Nikol Paşinyan, Çarşamba günü yaptığı açıklamada, Azerbaycan ile Rusya’nın arabuluculuğu altında barış görüşmelerinin uygunsuz olacağını söyledi. Rusya’nın Interfax haber ajansına verdiği demeçte Paşinyan, "Yoğun çatışmaların yaşandığı bir dönemde Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya arasında bir zirveden bahsetmek pek uygun değil" dedi.”

The Telegraph’da 01.10.2020 tarihli sayıda çıkan haberde yaşanan çatışmalardaki son bilançolara yer verilmiş olup Ermenistan’dan Dağlık Karabağ bölgesine savaşmaya giden

---

²⁰⁵ France's Macron condemns Turkey for backing Azerbaijan over Nagorno-Karabakh.
<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/30/frances-macron-condemns-turkey-backing-azerbaijan-nagorno-karabakh/> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

7.000 gönüllü olduğu iddiası ön plana çıkarıldı.²⁰⁶ Haberin devamında Ermenistan'daki gönüllülerin coşkusuna rağmen petrol zengini olan Azerbaycan'ın 1990'lardan çok daha farklı olduğu ve ülkelerin 90'lardaki ilk savaştaki eşit sayılabilecek konumlarının Azerbaycan'ın yüksek teknolojiye sahip drone füzelerine yatırım yapması nedeniyle artık Azerbaycan lehine olduğu yorumunda bulunuldu. Gazetede, her iki tarafın iddia ettiği paralı askerler ile ilgili olarak ise şu değerlendirmede bulunuldu:

“Suriyeli paralı askerlerin varlığına dair kesin bir kanıt henüz ortaya çıkmamış olsa da, daha önce Dağlık Karabağ'da talihli askerler savaşmıştı. 1990'lardaki ilk çatışma sırasında, Afganistan ve Çeçenistan'dan gelen paralı askerler önemli bir rol oynadı, Rus ve Ukraynalı kiralık savaşçılar her iki tarafta da savaştı.”

Haberin devamında, Türkiye'nin Fransa, Rusya ve ABD tarafından acil ateşkes yapılması için ortak bir çağrıya karşı çıktığına vurgu yapılarak, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın mecliste verdiği demece ("ABD, Rusya ve Fransa'nın bu sorunu yaklaşık 30 yıldır ihmal ettikleri göz önüne alındığında, ateşkes arayışına girmeleri kabul edilemez.") yer verildi. Gazete haberi şu sözlerle bitirdi:

“Şimdiye kadar ne Ermenistan ne de Azerbaycan Rusya'nın arabuluculuğundaki barış görüşmelerinin tekliflerini kabul etmediğinden, birçok kişi Azerbaycan'ın artık avantajı ele geçirmeye çalışacağını, ek hava gücünü ilk çatışma sırasında kaybedilen stratejik konumları geri kazanmak için kullanacağını tahmin ediyor.”

Çatışmaların şiddetlendiği 01.10.2020 tarihinde The Telegraph, “Ermenistan ve Azerbaycan Ateşkes Çağrılarını Görmezden Geldikçe, Dağlık Karabağ'da Mücadele Yoğunlaşıyor” başlığı ile gelişmeleri okuyucularına duyurdu.²⁰⁷ Haberde Rusya ve Fransa, savaşın beşinci gününde ateşkes çağrılarını yinelediği ön plana çıkarıldı. Bunun yanı sıra, Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan'ın Ermenistan'ın uluslararası teröre karşı küresel güvenlik için savaştığını ve yaşananların bir “medeniyetler çatışması ve hayatta kalma savaşı” olduğu sözlerine yer verildi. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in, “savaşın ancak Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'dan çekilmesiyle sona ereceği” sözlerinin de yer aldığı haberde, “Ermenistan halkının çocuklarını Azerbaycan topraklarına göndermemeli”

---

²⁰⁶ Armenian war veterans answer call to fight against Azerbaijan. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/01/armenian-granddads-volunteer-take-arms-nagorno-karabakh-clashes/> (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

²⁰⁷ Fighting intensifies in Nagorno-Karabakh as Armenia and Azerbaijan ignore calls for ceasefire. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/01/fighting-intensifies-nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-ignore/> (Erişim Tarihi: 28.11.2020)

ifadelerine de yer verildi. Çatışmayı çözmeyi amaçlayan 13 ülkeden oluşan Minsk grubunu, son çatışmaların başlamasından bu yana bir araya gelmediğinin vurgulandığı haberde Kremlin'in, krizi yalnızca "siyasi ve diplomatik yöntemlerin" çözebileceğini sözleri de yer aldı.

02.10.2020 tarihli haberde Azerbaycan'ın son çatışmalarda üstünlük sağladığı ve Ermenistan'a karşı daha güçlü bir pozisyonda yer aldığı şu sözlerle ifade edildi:

“Çoğu zaman için, iki taraf kabaca eşit bir şekilde eşleşti, Dağlık Karabağ'daki 150.000 Ermeni, Ermenistan'dan uygun askeri ve siyasi destekten yararlandı. Ancak son alevlenmede petrol zengini Azerbaycan hâkim görünüyor. Aliiev, sadece Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'dan açıkça destek almakla kalmıyor, aynı zamanda Dağlık Karabağ tanklarının çok az savunmaya sahip olduğu yepyeni drone silahlarına da sahip.”

03.10.2020 tarihinden yayınlanan haberde ayrılıkçı bölge başkanı Harutyunyan'ın Ermeni diasporasından yardım istediği vurgulandı.²⁰⁸ Harutyunyan'ın açıklamalarını gazete şu ifadeler ile metinlerine taşıdı.

"Ermeni milleti ve vatani tehdit altındadır. Dünyanın her yerindeki Ermenileri kendi toprağımızda vazgeçilmez hakkımızı birleştirmeye ve savunmaya çağırıyorum".

Aynı haberde Ermeni diasporası hakkında “ABD, Fransa ve Rusya'daki büyük nüfuslar da dahil olmak üzere, yaklaşık 11 milyon Ermeni kökenli insan (ülkenin kendi nüfusunun üç katından fazla) Ermenistan dışında yaşıyor” şeklindeki değerlendirme ile bilgi verildi. Yine aynı haberde Dağlık Karabağ'ın yasal olarak Azerbaycan'a ait olduğu değerlendirilmesinde bulunularak, şu açıklama yapıldı:

“Uluslararası olarak, ayrılıkçı cumhuriyet hala Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul edilmekte, ancak uygun şekilde Ermenistan'dan siyasi ve askeri destek almaktadır.”

Aynı haberin devamında Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bölgede aktif bir aktör olduğu ve başta Suriye ve Libya olmak üzere aktif politikalar izlediğine dikkat çekildi.

---

²⁰⁸ Breakaway enclave's President issues call to arms to Armenian diaspora. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/03/breakaway-enclaves-president-issues-call-arms-armenian-diaspora/> (Erişim Tarihi: 30.11.2020)

04.10.2020 tarihli çıkan haberde üçüncü neslin de artık savaşı gördüğü ve sivil nüfusun sığınaklarda yaşamını sürdürdüğüne dikkat çekildi.²⁰⁹ 05.10.2020’de yayınlanan yazıda ise “Azerbaycan’ın, Ermenistan’la savaşta sivil bölgelere msket bombası attığı” iddialarına yer verildi. Haberin devamında Ne Azerbaycan’ın ne de Ermenistan’ın, 2010 yılında yürürlüğe giren ve Britanya dâhil 109 imzacıya sahip olan Uluslararası Msket Bombaları Sözleşmesi’ni imzalamadığına vurgu yapıldı.²¹⁰ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliev’in herhangi bir müzakerenin başlayabilmesi için Ermenistan’ın Dağlık Karabağ’dan askerlerini çekmesi gerektiği konusunda ısrar etmesiyle diplomasi kanalının ihtilafı çözme çabalarının şimdiye kadar başarısız olduğu belirtildi. Haberde NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in, Ankara’yı çatışmayı yatıştırmak için Azerbaycan ile “önemli nüfuzunu” kullanmaya çağırdığı bilgisine yer verildi. Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise, NATO’nun Ermenistan’a kuvvetlerini geri çekmesi için baskı yapması gerektiğini ifade ederek şu sözleri kullandı:

“Herkes, özellikle de NATO, uluslararası yasalar, BM Güvenlik Konseyi kararları ve Azerbaycan’ın toprak ve sınır bütünlüğü doğrultusunda bu topraklardan çekilmesi için Ermenistan’a çağrı yapmalıdır” dedi.”

07.10.2020 tarihli haber “Erdoğan’ın Osmanlı rüyaları Putin’e ters düşecek” manşeti ile yayınlandı.²¹¹ Haberde Türkiye’nin Ermenistan-Azerbaycan ihtilafına müdahalesinin Kremlin ile anlaşmazlığa neden olabileceği yorumunda bulunuldu. Türkiye’nin Güney Kafkasya’da aktif bir rol oynamasının Türkiye’nin daha geniş stratejik hedeflerinin bir parçası olduğuna değinilen haberde Erdoğan’ın Azerbaycanlıları, Sovyetler Birliği’nin çöküşünün sonrasında 90’lı yılların başlarında, Bakü’den bağımsızlığını ilan eden ağırlıklı olarak Ermenilerin yaşadığı bölgeyi yeniden kazanmaları için desteklediği ifade edildi. Türkiye ve Azerbaycan arasındaki tarihsel ve kültürel bağlara da vurgu yapılan haberde bu ilişki “Türkler, birçok yerli Azeri’nin Türkçe’nin bir lehçesini konuştuğunu ve iki ülkenin düzenli olarak ortak askeri tatbikatlar düzenlediği gerçeğinin çoğunu ortaya koyuyor” şeklinde ifade edildi.

08.10.2020 tarihinde yer alan haberde ise Şuşa’nın her iki taraf için önemi mercek altına alınmıştır. Dağlık Karabağ’ın başkenti Stepanakert’e bakan bir tepenin üzerinde bulunan Şuşa

---

²⁰⁹ 'This is the third generation seeing war': Shells rain down on Nagorno Karabakh as civilian population takes cover in well-used bunkers. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/04/third-generation-seeing-war-shells-rain-nagorno-karabakh-civilian/> (Erişim Tarihi: 30.11.2020)

²¹⁰ Azerbaijan dropping cluster bombs on civilian areas in war with Armenia. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/05/azerbaijan-dropping-cluster-bombs-civilian-areas-war-armenia/> (Erişim Tarihi: 04.12.2020)

²¹¹ Erdogan’s Ottoman dreams will fall foul of Putin. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/07/erdogans-ottoman-dreams-will-fall-foul-putin/> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

kasabası yaşanan şiddet ve acıların en önemli tanığı olduğu vurgulanan haberde Şuşa için şu değerlendirmelerde bulunuldu:

“Sovyet döneminde, Dağlık Karabağ Azerbaycan egemenliği altındayken, Şuşa, komünizm altında farklılıkları bastırılan Ermeniler ve Azerilerin bir karışımıydı. Sovyet imparatorluğu çöktüğünde her şey değişti ve Şuşa, etnik ve dini sembolizmle dolu bir savaş için merkezi bir sahne haline geldi. Şuşa'daki Azeri varlığının tek hatırlatıcısı, ikisi de restore edilmiş iki cami. Tek ziyaretçileri, arada sırada gelen İranlı hacılardır, Şushi'nin Azeri nüfusu ise tamamen gitmiştir.”

Haberde, Azerilerin kendileri tarafından Şuşa olarak bilinen Şuşi'yi Dağlık Karabağ'daki geleneksel kaleleri olarak gördükleri, onu Azeri müziği ve şiirinin merkezi olarak hatırladıkları ifade edilmiştir. Gazeteye göre geçen ay Dağlık Karabağ'ın yeni başkanı olan savaş gazisi Arayik Harutyunyan'ın, enklavin ulusal meclisinin Stepanakert'ten Şuşi'ye taşınacağını duyurması bölgedeki gerilimi arttırmıştır. Haberde bu gelişmenin Azerbaycan için açık bir provokasyon olarak görüldüğü ve muhtemelen kasıtlı olduğu vurgulanmıştır. Haberde, Türkiye'nin, Türkler olarak görülen Azerilere yardım etmek için perde arkası operasyonları başlattığı, daha doğrudan bir rolün ise Rusya tarafından durduruldu iddia edilmiştir.

09.10.2020'de yer alan haber “Rusya'nın Aracılık Ettiği Barış Görüşmelerinin Ardından Dağlık Karabağ'da Ateşkese Yönelik Umutlar Artıyor” başlığı ile verildi.²¹² Haberde Macron'un yaptığı açıklamaya yer verilerek "Bu gece veya yarın bir ateşkese doğru ilerliyoruz, ancak yine de durum kırılgan" sözlerine yer verildi. Barış görüşmelerinin, bölgedeki nüfuzunu yeniden sağlamak amacıyla Ermenistan ve Azerbaycan dışişleri bakanlarına Rusya'nın davet edilmesinin ardından başladığının altı çizildi. Bölgedeki çatışmanın aynı zamanda Türkiye'nin Güney Kafkasya'da yeni ve önemli bir aktör olduğunu gösterdiği değerlendirilmesinde bulunulan haberde, Ermenistan Cumhurbaşkanı Nikol Paşinyan geçtiğimiz günlerde ateşkese açık olduğu ifade edilirken, Azerbaycan lideri İlham Aliyev “Ermeni kuvvetleri bölgeden çekilinceye kadar geri adım atmayacağı” sözlerine yer verildi. Haberde Aliyev'in konu ile ilgili şu sözlerine de yer verildi:

---

²¹² Hopes rise of Nagorno-Karabakh truce after Russian-brokered peace talks. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/09/hopes-rise-nagorno-karabakh-truce-russian-brokered-peace-talks/> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

"İşgal edilmiş toprağın bir santimetresini bize geri verilmedi" dedi. "Bazı uluslararası kuruluşların arabulucuları ve liderleri askeri bir çözüm olmadığını söylediler. Teze katılmadım ve haklıydım. Çatışma şimdi askeri yöntemlerle çözüyor ve ardından siyasi araçlar gelecek. "

10.10.2020 tarihinde The Telegraph'da yayımlanan haberde, Moskova anlaşmasının ardından Ermenistan ile Azerbaycan arasında varılan ateşkesin son derece kırılğan olduğuna dair bir değerlendirme okuyucular ile paylaşıldı. Haberde, Moskova'da Bakü ile Ermenistan arasında tutukluların ve ölümlerin cenazelerinin değiş tokuş edilmesine izin veren anlaşmanın ardından ateşkesin Cumartesi günü yürürlüğe girdiği belirtildi. Buna karşın her iki ülkenin de birbirine, karşı tarafın ihlaller yaptığına dair suçlamalar yönelttiği belirtildi. Ateşkes ile ilgili olarak Bakü'yü güçlü bir şekilde destekleyen Türkiye'nin anlaşmayı memnuniyetle karşıladığı fakat daha fazlasına ihtiyaç olduğunu ifade ettiği belirtildi. Türk dışişleri bakanlığından yapılan açıklamaya da ("İnsani ateşkes önemli bir ilk adımdır, ancak kalıcı bir çözüme dayanmayacaktır.") haberde yer verildi. Haberin devamında ateşkese rağmen zaman zaman her iki tarafın sivil yerleşim yerlerini de hedef aldığı bildirildi.

10.10.2020 tarihli bir diğer haber "Ermenistan, Azerbaycan ile Savaşta Yeni Silahı Selamlıyor: Kim Kardashian" manşeti ile çıktı.²¹³ Haberde Kardashian'ın sosyal medya gücü sayesinde bölgede yaşanan gelişmelerin milyonların dikkatini çekmesine neden olduğu belirtildi. Ermeni diasporasının 11 milyon nüfusa sahip olduğu belirtilen haberde Ermenistan'da ise sadece 3 milyon kişinin yaşadığı belirtildi. 11.10.2020 tarihli haberde Rusya'nın 'arka bahçesinde' devrimler ve çatışmalar biriktiği belirtilerek Belarus ve Kırgızistan örnekleri üzerinden "Rusya'nın bölgesel etkisinin genellikle abartıldı, geçmişte Sovyet sonrası kralı yaratan imajına rağmen, Kremlin tek bir devrimi bastıramadı veya düşmanlıkların alevlenmesini önleyemedi." yorumlarında bulunuldu.²¹⁴ Bunun yanı sıra, geçen ayın sonlarında Dağlık Karabağ'da çatışmalar alevlendiğinde, "birçok kişi bunu Kremlin'in eski Sovyetler Birliği'nin dağılması sırasında patlak veren ve 1994'ten beri büyük ölçüde uykuda olan çatışmayı artık takip etmediğinin bir işareti olarak gördü" değerlendirilmesinde bulunuldu.

---

²¹³ Armenia hails new weapon in war with Azerbaijan: Kim Kardashian. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/10/armenia-hails-new-weapon-war-azerbaijan-kim-kardashian/> . (Erişim Tarihi: 11.12.2020)

²¹⁴ Putin looks on as revolutions and conflict pile up in Russia's 'backyard'. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/10/putin-looks-revolutions-conflict-pile-russias-backyard/> (Erişim Tarihi: 12.12.2020)

21.10.2020'de Narmina Marandi imzası ile çıkan haber yorumunda, başlık "Dağlık Karabağ'da Barışın Anahtarı, Azerbaycan'ın Toprak Bütünlüğünün Yeniden Sağlanmasıdır" şeklinde çıktı.²¹⁵ "Dünyanın hiçbir yerinde barışa duyulan ihtiyaç, Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ihtilaftan daha acil değildir" değerlendirmesi ile başlayan analizde, 90'lı yılların başından beri 800.000'den fazla Azeri mültecinin çatışma bölgesinden kaçtığı belirtildi. Marandi, açıklamalarına şu şekilde devam etti:

"Barış çok gecikmiştir ve böyle bir barış ancak her iki tarafta iyi niyetle yürütülen müzakerelerle sağlanabilir. Ancak bu, iki katılımcı arasında denklik olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır. Dış dünya, Azerbaycan topraklarının bir kısmının işgal edildiğini ve restorasyonunun herhangi bir müzakerenin amacı olması gerektiğini anlamalıdır."

Ayrıca, analizde son 30 yılda, Dağlık Karabağ da dâhil olmak üzere Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü teyit eden ve Ermeni birliklerinin bu bölgeden derhal çekilmesini talep eden dört Birleşmiş Milletler kararı çıktığı ifade edildi. Yaşananları bir dini çatışma olarak göstermek isteyenleri de eleştiren Marandi bunu şu sözlerle dile getirmektedir:

"Bir başka üzücü ve alçakça yalan, bunun bir şekilde dini bir çatışma olduğudur. Bu tamamen yanlıştır. Azerbaycan çoğunluk Müslüman ve Ermenistan çoğunluk Hristiyan iken, Azerbaycan büyük Yahudi ve Hristiyan topluluklarına ve farklı inançlardan insanlar arasında uzun bir barışçıl bir arada yaşama geçmişine sahiptir. Daha da şaşırtıcı olan, çatışmanın Müslümanlar tarafından Hristiyanlara yönelik bir soykırıma dönüşme potansiyeline sahip olduğu yalanıdır. Böyle bir davranış için Azerbaycan'dan daha az olası bir aday bulmak zor olacaktır çünkü Azerbaycan, açık, liberal ve kozmopolit bir toplum olup ilerici ve çok etniklidir. Bir örnek vermek gerekirse, kadınlara genel oy hakkı Birleşik Krallık'tan on yıl önce, 1918'de başlatıldı. Başkent Bakü, tarihi boyunca her zaman uluslararası bir şehir olmuştur."

Barışın tekrar gelebilmesinin kısa vadede kolay olmadığını dile getirildiği yazıda gerekli şartlar, şu şekilde ifade edilmiştir:

---

²¹⁵ The key to peace in Nagorno-Karabakh is the restoration of Azerbaijan's territorial integrity. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/21/key-peace-nagorno-karabakh-restoration-azerbaijans-territorial/> (Erişim Tarihi: 12.12.2020)

“Barış çoktan gecikmiştir ve üç şeye bağlıdır. Birincisi, bu trajik ve görünüşte bitmeyen mücadelenin ve davanın gerçeklerinin bulunduğu bölgenin dışındaki çok daha geniş bir kamu bilinci. İkincisi, bir çözüme ulaşma kararlılığıyla birlikte uluslararası toplum tarafından yeniden angaje olmaktır. Üçüncüsü, barışın anahtarının Azerbaycan’ın toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi olduğunun kabul edilmesidir.”

26.10.2020 tarihli haber, “Azerbaycan ve Ermenistan Birbirlerini Yeni Ateşkesi İhlal Etmekle Suçluyor” başlığı ile okuyucularla paylaşıldı.²¹⁶ Dünya liderlerinin haftalardır ateşkes sağlamak için çabaladığı vurgulanan haberde Ermenistan ve Azerbaycan sivil nüfusu hedef almakla ve önceki ateşkesleri bozmakla birbirlerini suçladıklarına değinildi. Hem Fransa'nın müzakere ettiği ilk ateşkesin, hem de Rusya'nın aracılık ettiği ikinci ateşkes çoktan bozulduğu ifade edilen haberde Minsk eş başkanlarının ve dışişleri bakanlarının "Dağlık Karabağ sorununun barışçıl çözümüne ulaşmak için gerekli tüm adımları" aramak üzere "29 Ekim'de Cenevre'de tekrar görüşmeyi kabul ettikleri ifade edildi.

30.10.2020’de yayımlanan haberde, Paşinyan’ın “Moskova önderliğindeki barış güçlerinin tartışmalı bölge konusunda Azerbaycan ile çatışmayı sona erdirmenin tek yolu olabileceği” sözlerine yer verildi.²¹⁷ Rus barış güçlerini Dağlık Karabağ'daki savaşı durdurmaya çağıran Paşinyan’ın bu durumu yaşadığı çaresizliğin bir yansıması olarak şu sözlerle değerlendirildi:

Moskova'ya Dağlık Karabağ'ın geleceğinde böylesine önemli bir rol verme konusundaki istekliliği, sadece bir aylık savaşta 1.000'den fazla asker ve en az 100 tank kaybeden “Ermenistan tarafından zimni bir çaresizlik işareti olarak görülebilir. Üstün drone silahlarına ve Türkiye'den askeri desteğe sahip olan Azerbaycan, Ermeni kontrolündeki geniş arazileri çoktan geri almış ve tüm bölgeyi yeniden ele geçirme niyetinde görünüyor. Azerbaycan, Rus barış gücü fikrini çoktan reddetmiş olsa da, Ermenistan şimdi onları daha fazla toprak ve can kaybını önlemenin tek yolu olarak görüyor.”

---

²¹⁶ Azerbaijan and Armenia accuse each other of violating new ceasefire. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/25/armenia-azerbaijan-agree-humanitarian-ceasefire/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020)

²¹⁷ Armenia's prime minister calls for Russian peacekeepers to halt war in Nagorno Karabakh. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/30/armenias-prime-minister-calls-russian-peacekeepers-halt-war/> (Erişim Tarihi: 17.12.2020)

Haberde Her iki ülke ile de iyi ilişkileri olan Rusya'nın, savaşı sona erdirmek için bir barış gücü göndermeye istekli olacağı ifade edildi. Azerbaycan'ın ise, "Dağlık Karabağ'ın yasal olarak hala Azerbaycan'ın bir parçası olduğu için burada üçüncü şahıs askerleri kabul etme yükümlülüğünün bulunmadığına işaret ederek bu fikri şimdiye kadar reddettiği" belirtildi. Buna karşın Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliev, yabancı barışı koruma görevlilerinin ancak Ermeni birlikleri bölgeden çekildikten sonra düşünülebileceğini söyledi fakat Ermenistan ise bunu tamamen reddetti. Yapılan analizde, "Moskova'ya Dağlık Karabağ'da barışı koruma rolü vermenin, Ermenistan ve Rusya arasında farklı siyasi yolların görüldüğü bir dönemde, Rusya'nın Ermenistan'daki siyasi konumunu büyük ölçüde artıracaktır." şeklinde bir değerlendirmede bulunuldu. İlgili analizde, "Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ dağlarında Ermenistan'ın Sovyet döneminden kalma savunmasını aşan Türk ve İsrail tarafından tedarik edilen insansız hava araçları sayesinde çatışmada üstünlük kazandığı kabul ediliyor" yorumunda bulunuldu.

03.11.2020 tarihli haberde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliev'in dış politika baş yardımcısı Hikmet Hacıyev'e referans yapılarak, Azeri güçlerinin beş hafta süren savaş sırasında artık dört kilit bölgeyi geri aldığı ifade edildi.²¹⁸ "Bu, Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan kontrolünden koptuğu 1990'ların başında Ermeni güçleri tarafından ele geçirilen bölgeye 500.000 kadar Azeri vatandaşının geri dönebileceği anlamına geliyor." Haberin devamında ise şu açıklamalara yer verildi.

"100'den fazla Ermeni tank pozisyonunun imha edildiğine inanılırken, Ermenistan 1.000'den fazla asker kaybettiğini söyledi. Azerbaycan askeri kayıp rakamlarını açıklamadı. Azerbaycan şimdi daha önce Ermenilerin kontrolünde olan dört ilçeyi - Gubadlı, Füzuli, Zangilan ve Cebrayıl - kontrol ettiğini iddia ediyor. Her iki tarafta da etnik temizlik eylemlerinin yaşandığı 1990'ların başındaki ihtilaf sırasında 700.000 kadar Azeri, Ermeni egemenliğindeki Dağlık Karabağ'dan kaçtı. Çoğu şu anda Azerbaycan'ın her yerinde yaşıyor, ancak Aliev onları ülkelerine geri göndermeye hevesli."

Haber, Hacıyev'in şu sözleri ile tamamlandı:

---

²¹⁸ Azerbaijan claims to have retaken enough land in Nagorno Karabakh war to resettle 500,000 Azeris. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/03/azerbaijan-claims-have-retaken-enough-land-nagorno-karabakh/> (Erişim Tarihi: 20.12.2020)

"Uzlaşmanın kolay olmayacağını biliyorum ve onları Azerbaycan'ın düşman olmadığına ikna etmek çok çaba gerektirecek, ancak bu bölgeye yatırım ve yumuşak güç getirmeye hazırız. Azerbaycan çok kültürlü bir toplumdur. - Ülkemizin başka yerlerinde sorunsuz yaşayan Ermeniler var."

08.11.2020 tarili haberde Şuşa'daki gelişmeleri masaya yatıran The Telegraph, yaşananları şu sözler ile okuyucuları ile paylaştı²¹⁹ :

"Şuşa, neredeyse 5.000 kişiye ev sahipliği yapmasına rağmen, çatışmada her iki taraf için de güçlü sembolik değere sahip. Etnik Azeriler için Azeri şiir ve edebiyatının merkezi olarak kabul edilir. Şehri Şuşi olarak tanıyan etnik Ermeniler için görkemli Kutsal Kurtarıcı katedrali, Dağlık Karabağ'daki Hıristiyanlığın önemli bir kalesidir. Şuşa ayrıca Stepanakert'i Ermenistan'a bağlayan ana yol üzerinde yer alıyor ve bu da Dağlık Karabağ'daki Ermeni güçlerinin ikmalini potansiyel olarak zorlaştırıyor."

Azerbaycan cumhurbaşkanı İlham Aliev, kasabanın güçlerinin eline geçtiğini ilan etmek için askeri üniforma ile ulusal televizyona çıktığına yer verilen haberde "Büyük bir gurur ve sevinçle, Şuşa kasabasının özgürlüğüne kavuştuğunu size bildiriyorum," sözlerine yer verildi. Dağlık Karabağ hükümeti ulusal meclisini Stepanakert'ten Şuşa'ya taşıma planlarının kimileri tarafından savaşın başlamasının bir nedeni olarak gösterdiğinin ifade edildiği haberde, Şuşa'nın alınmasının Azerbaycan'ın sahip olduğu "modern insansız hava araçlarının Ermenistan'ın Sovyet dönemindeki kara savunmalarının çoğunu aştığı çatışmada sahip oldukları üstünlüğün altını çizdiği" belirtildi. Gazete, Kraliyet Birleşik Hizmetler Enstitüsü'nden Dr. Jack Watling'in sözlerine yer vererek, Watling'in "Azeri ordusunun artık "ezici" ateş gücünü Stepanakert'e odaklayabileceğini ve bu da Ermeni kuvvetlerini teslim olmaya zorlayabileceği" şeklindeki değerlendirmelerini paylaştı. Haber Erdoğan'ın şu sözleri ile bitirildi:

"Azeri kardeşlerimin Şuşa zaferini kutluyorum ... İşgal altındaki toprakların geri kalanının da yakında kurtulacağını bir işareti olduğuna inanıyorum."

10.11.2020'de James Kilner imzası ile The Telegraph'da yer alan makale "Analiz: Azerbaycan-Ermenistan Savaşının En Büyük Galibi Türkiye" manşeti ile yayınlandı.²²⁰

---

²¹⁹ War tips in favour of Azerbaijan as army captures key town in Nagorno-Karabakh. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/08/war-tips-favour-azerbaijan-army-captures-key-town-nagorno-karabakh/> (Erişim Tarihi: 20.12.2020)

Analizde Türkiye'nin desteğinin Azerbaycan'ın savaşı kazanmasındaki en önemli unsur olduğu vurgulanarak şu değerlendirmelere yer verildi:

“Farkı yaratan Türkiye oldu ve şimdi siyasi mükafatını alacak. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan için yayılmacı bir dış politika, kendi imajının merkezinde yer alıyor. Komşu Suriye ve Libya'da güçleri var ve şimdi Güney Kafkasya'da büyük nüfuza sahip. Ankara ayrıca Türk ve İslami bağlantıları olan Orta Asya hükümetlerini Azerbaycan'ı desteklemeye zorladı. Sert güç, bu eski Sovyet devletlerini etkiliyor ve Türkiye'nin övgüleri artacak.”

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın “Azerbaycan'ın hâkimiyetini güvence altına alan ve askerlerini çevreyi terk etmeye zorlayan aşağılayıcı bir barış anlaşmasını kabul etmekten başka çaresi olmadığının” vurgulandığı analizde Ermenistan ve Başbakan Paşinyan en büyük kaybedenler olduğu belirtildi. Kremlin'in iki kez ateşkes ilan etmeye çalıştığı ama ikisi de çöktüğünün vurgulandığı haberde “savaş, Rusya'nın Güney Kafkasya'daki sınırlı manevra alanını da ortaya çıkardı. İstikrarı sağlamak için arka planda da olsa Türkiye'nin desteğine ihtiyacı var. “ yorumlarına yer verildi ve Avrupa'nın ve ABD'nin bu süreçte oldukça etkisiz kaldığının altı çizildi.

Savaşın sona erdiği gün olan 10.11.2020'de yayınlanan haberde iki ülke arasında yapılan barış anlaşmasına yer verildi.²²¹ Haberde, Rus barış gücüne ait 2000 kişinin Dağlık Karabağ bölgesinde konuşlandırılmak üzere bölgeye hareket ettiği bilgisi verildi ve anlaşmanın imzalanmasının ardından Ermeni protestocuların meclise saldırdığı belirtildi. Anlaşmanın, Azeri güçlerinin Ermeniler için Şuşi olarak bilinen ve onları Dağlık Karabağ'ın başkenti Stepanakert'e kolay vuruş mesafesine koyan stratejik tepe kenti Şuşa'yı geri almasından sadece 24 saat sonra gelmesine dikkat çekildi. Paşinyan'ın, “anlaşmayı kendi ordu komutanlarının baskısı altında imzaladığını, daha fazla savaşmanın kendilerini Stepanakert'i kaybetme riskine sokabileceği” şeklindeki sözlerine yer verildi. Haberde anlaşmanın detaylarına da yer verildi. Buna göre:

“Rus barış güçleri, Stepanakert ile Ermenistan arasındaki ana yol bağlantısı olan Laçin Koridoru adı verilen dağlarla çevrili bir bölgeyi koruyacaklar. Ancak

---

²²⁰ Analysis: The biggest winner from the Azerbaijan-Armenia war is Turkey. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/10/analysis-biggest-winner-azerbaijan-armenia-war-turkey/> (Erişim Tarihi: 27.12.2020)

²²¹ Armenia and Azerbaijan agree ceasefire deal as Russia deploys peacekeepers . <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/03/azerbaijan-claims-have-retaken-enough-land-nagorno-karabakh/> (Erişim Tarihi: 03.01.2021)

Azerbaycan güçleri, şu anda tamamen etnik Ermenilere ev sahipliği yapan 5.000 nüfuslu Şuşa da dâhil olmak üzere, son çatışmalarda ele geçirdikleri bölgelerin kontrolünü elinde tutacak. Moskova birlikleri, bölgede en az beş yıl kalacak. Anlaşma aynı zamanda hem savaş esirlerinin hem de çatışmada öldürülen askerlerin cesetlerinin değiş tokuşuna izin verecek.”

Haberde Paşinyan'ın geleceğine ilişkin ise şu değerlendirmelerde bulunuldu:

“Ermenistan hükümeti çatışmanın başında yükselişe geçerken, yenilginin siyasi sonuçları ciddi olabilir. En önemlisi, iki yıl önce bir "Kadife Devrim" sırasında iktidara gelen 45 yaşındaki eski bir gazeteci olan Pashinyan için felaket anlamına gelebilir. Batı'da demokratik reformları hızlandırdığı için övgüyle karşılandı, ancak şimdi zor kazanılmış Ermeni toprakları olarak görülen toprakları bağışladığı için ülke içindeki itibarını yitirmiş olabilir.”

Gazete Azerbaycan ile ilgili olarak ise şu tespitte bulundu:

“Azerbaycan tarafında, Dağlık Karabağ'ın bazı kısımlarının yeniden ele geçirilmesi, Aliiev'in yönetimini güçlendirecek ve Türkiye'nin Kafkaslar'daki bir oyuncu olarak yeni rolünün altını çizecektir.”

11.11.2020 tarihli haberde ise öfkeli protestocuların Azerbaycan ile barış anlaşmasının ardından Ermeni Başbakanının istifasını talep ettikleri ön plana çıkarıldı.²²² Pashinyan'ın, altı haftalık çatışmada “Ermeni kuvvetleri feci kayıplar verdikten sonra anlaşmaya katılmaktan başka seçeneği olmadığı” sözlerine yer verilen haberde, darbe tehdidinin arttığına vurgu yapıldı ve “aralarında ana muhalefet gruplarından biri olan Müreffeh Ermenistan Partisi lideri iş adamı Gagik Tsarukian da dahil olmak üzere toplam 129 protestocu tutuklandığı” bilgisi aktarıldı.

4.7 THE UN NEWS

Birleşmiş Milletler'e dair haberlerin yayımlandığı The UN News gazetesinde 2020 Dağlık Karabağ Savaşı'na dair ilk haber 27 Eylül 2020 tarihinde yayımlanmıştır. Habere göre, Birleşmiş Milletler sözcüsü Stéphane Dujarric çıkan çatışmalara dair güç kullanımını kınadıklarını ve hem can kaybindan hem de sivil halkın zararından ötürü üzüntü duyduklarını

---

²²² Furious protesters demand Armenian PM resign after peace deal with Azerbaijan. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/11/furious-protesters-demand-armenian-pm-resign-peace-deal-azerbaijan/> (Erişim Tarihi: 03.01.2021)

dile getirmiş ve “Genel Sekreter tarafları derhal çatışmayı durdurmaya, gerginlikleri azaltmaya ve anlamlı müzakerelere gecikmeden geri dönmeye çağırıyor.” yorumunu yapmıştır. Basında çıkan haberler referans gösterilerek, Ermenistan ordusunun tamamının seferber edilmesinin emredildiği ve her iki devletin de sıkıyönetim ilan ettiği vurgulanmıştır.²²³

Dağlık Karabağ'daki gelişmelerle ilgili bir sonraki haber 6 Ekim'de yayımlanmıştır. Birleşmiş Milletler sözcüsü Stéphane Dujarric'in açıklamaları temel alınan bu yayımda şiddet olaylarının kınandığı tarafların derhal ateşkes yapmaya çağırıldığı yazmaktadır. Stéphane Dujarric “Çatışma bölgesindeki meslektaşlarımızın bize bildirildiğine göre çatışmalar sivillerin hayatını kaybetmesine ve yaralanmasına, ayrıca sivil mülklere ve altyapıya zarar vermeye devam ediyor... Hem Erivan hem de Bakü'deki BM ülke ekipleri insani ihtiyaçlara cevap vermeye hazır. Her iki hükümet de bizden uluslararası yardım talep etmedi.” açıklamalarında bulunmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu UNICEF ise çatışmalarda dört çocuğun öldüğüne ve yedi çocuğun yaralandığına dair haberlerin olduğunu belirtmiş, “Çatışma evleri yıkıyor, okullara ve diğer temel altyapılara zarar veriyor. Tüm tarafları sivilleri ve sivil altyapıyı uluslararası ve insani hukuk uyarınca daha fazla zarardan korumaya çağırıyoruz.” açıklamasını yapmıştır.²²⁴

9 Ekim 2020 tarihine geldiğimizde ise Birleşmiş Milletler Ofisi tarafından Karabağ'daki çatışmada 53 sivilin öldürüldüğü ancak bu bilginin doğrulanamadığı bildirilmiştir. Ayrıca ev, okul ve diğer sivil tesisler de olmak üzere birçok binanın yıkıldığı bilgisi verilmiştir. Bir diğer doğrulanamayan haber ise çatışmada msket bombasının kullanıldığına dair duyumlardır. Konuyla ilgili olarak “Msket bombaları geniş alanlara küçük, genellikle parlak veya renkli bombalar saçıyor; bunların çoğu hemen patlamıyor ancak yıllar sonra öldürebiliyor veya sakat bırakabiliyor... Bu tür mühimmatların kullanımına derhal son verilmelidir. Ayrıca Ermenistan ve Azerbaycan'ı, kullanımlarını kapsamlı bir şekilde yasaklayan Msket Bombaları Sözleşmesi'ni onaylayan 100'den fazla ülkeye katılmaya çağırıyorum.” açıklamaları yapılmıştır.²²⁵

---

²²³ Fresh Armenia-Azerbaijan Clashes over Nagorno-Karabakh, as UN Chief Urges an End to Fighting, <https://news.un.org/en/story/2020/09/1073992> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²²⁴ UN Chief Condemns Continuing Escalation of Violence in Nagorno-Karabakh, <https://news.un.org/en/story/2020/10/1074712> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²²⁵ Nagorno-Karabakh: UN Rights Chief Calls for Urgent Ceasefire as Hostilities Mount, <https://news.un.org/en/story/2020/10/1075022> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

10 Ekim tarihinde yayımlanan haberin konusu Dağlık Karabağ ateşkesidir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri António Guterres'in söz konusu ateşkes kararını memnuniyetle karşıladığı, Rusya Federasyonu'nu arabuluculuk çabalarından ötürü tebrik ettiği, diğer ülkeleri de taraflar arasındaki farklılıkları barışçıl yollarla çözüme kavuşturma konusunda cesaretlendirmeye çağırdığı bildirilmiştir.²²⁶

18 Ekim 2020 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Ermenistan ve Azerbaycan'ın birbirlerini ateşkesi ihlal etmekle suçladığının bildirildiğini ve kendisinin de nüfuslu bölgelere yapılan tüm saldırıları kınadığını dile getirmiştir. Azerbaycan'ın ikinci büyük şehri Gence'deki sivillerin trajik kayıplarının tamamen kabul edilemez olduğunu ileten Genel Sekreterin, "tarafların, uluslararası toplumun çatışmayı derhal durdurma çağrılarını sürekli olarak görmezden gelmesinden büyük üzüntü duyduğu" bildirilmiştir.²²⁷

2 Kasım 2020 günü yayımlanan habere bakıldığında, Michelle Bachelet'in uluslararası hukuka aykırı şekilde ve nüfuslu bölgelere yönelik yapılan saldırılardan endişe duyduğunu dile getirdiği görülmektedir. Azerbaycan Hükümetinin 91 sivilin öldüğünü, Ermenistan Hükümetinin de 47 sivilin öldüğünü bildirdiği ancak bu sayıların Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Ofisi tarafından doğrulanmadığı bilgisi verilmiştir.²²⁸

Birleşmiş Milletler en çok can kaybının 28 Ekim'de Berde şehrine yapılan roket saldırısında gerçekleştiğinin ve bu saldırıda roketlerin msket bombası taşıdığı bildirildiği söylenmektedir. Bu saldırıda 21 kişinin öldüğü ve 70 kişinin yaralandığı bildirilmiştir. Buna yönelik olarak Bachelet'in "Msket bombalarının her iki tarafça da kullanıldığına dair son derece rahatsız edici raporların ortasında, Ermenistan ve Azerbaycan'ı bunları kullanmayı bırakmaya ve kullanımlarını kapsamlı bir şekilde yasaklayan Msket Bombaları Sözleşmesi'ni onaylayan 100'den fazla devlete katılmaya çağırıyorum." açıklaması mevcut haberde göze çarpmaktadır. Ayrıca Bachelet, sosyal medyada dolaşan videolardan ötürü de sahte görüntüler olabileceği vurgusunu yapmıştır ve olaylarda bir savaş suçu olup olmadığına yetkili bir mahkemenin karar vereceğini açıklamıştır. Çatışmalarda zarar gören sivilleri etkileyen bir diğer faktörün de COVID-19 olduğu belirtilmiştir.²²⁹

---

²²⁶ UN Chief Welcomes Nagorno-Karabakh Ceasefire, <https://news.un.org/en/story/2020/10/1075132> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²²⁷ Both Sides Obligated to 'Spare and Protect Civilians' over Nagorno-Karabakh Fighting Declares UN's Guterres, <https://news.un.org/en/story/2020/10/1075672> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²²⁸ UN Rights Chief Warns of Possible War Crimes in Nagorno-Karabakh Conflict, <https://news.un.org/en/story/2020/11/1076672> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²²⁹ UN Rights Chief Warns of Possible War Crimes in Nagorno-Karabakh Conflict,

25 Kasım 2020 tarihli haber mskket bombalarının artan kullanımına yönelik duyulan endişeye yöneliktir. Birleşmiş Milletler destekli bir sivil toplum kuruluşunun 24 Ekim 2020 tarihli raporunda, ölümcül mskket bombaları Suriye’de, Libya’da ve Dağlık Karabağ’da hala kullanıldığı bilgisinin yer aldığı belirtilmiştir. Dağlık Karabağ’da hem Ermenistan hem de Azerbaycan tarafından mskket bombalarının kullanıldığının tespit edildiği söylenmektedir. İlgili haberde mskket bombalarına yönelik olarak havadan fırlatıldığı veya gelişigüzel şekilde dağılan yüzlerce bomba içeren bir kutu içinde yerden fırlatıldığı bilgisi verilmiştir. Mskket Bombası İzleme Kuruluş’unun 2020 tarihli raporuna katkıda bulunan Steve Goose’un açıklamalarına göre mskket bombası stoklarının %99’u imha edilmiştir ve birçok ülke bu mskket bombası üretimini durdurmuştur.²³⁰

<https://news.un.org/en/story/2020/11/1076672> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

²³⁰ Alert Over Growing Use of Cluster Munitions, Despite Stockpile Reductions, <https://news.un.org/en/story/2020/11/1078542> (Erişim Tarihi: 08.12.2020)

5. RUSÇA YAYIN YAPAN BASIN YAYIN ORGANLARI

5.1. ARMENPRESS

Armenpress'ten 27 Eylül- 10 Kasım 2020 tarihleri arasında derlenen haberlerden ilki Ermenistan Dışişleri Bakanlığı basın sözcüsü Shushan Stepanyan'ın kişisel Facebook hesabında 27 Eylül 2020 tarihinde yayınlanan paylaşımı üzerineydi. Paylaşımında Sözde Dağlık Karabağ (Artsakh) Savunma Ordusu'nun karşı saldırısı sonucunda, tam mühimmatlı bir BMP 3 dahil olmak üzere 11 Azerbaycan zırhlı aracının ele geçirildiği bildirildi. Stepan Kocharyan ise "Türkiye ve Azerbaycan'ın ateşkese aldırış etmemesinin, Trump'a seçim öncesinde ciddi bir darbe olacağını" yazdı.²³¹ Yine Armenpress'in verdiği habere göre, 27 Eylül günü ünlü televizyon yıldızı Kim Kardashian, milyonlarca takipçisine Artsakh'taki Ermenilerin Azerbaycan saldırılarına maruz kaldığını ve bunun sadece çatışma olmadığını bildirdi.

Tarihler 30 Eylül'ü gösterdiğinde ise Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Başkanı Arayik Harutyunyan, Rusya'nın çatışmayı durdurmak için 2016 yılındaki Nisan savaşında olduğu gibi Ermenistan ve Azerbaycan ile değil, bu kez Ermenistan ve Türkiye ile müzakere etmesi gerektiğini şu cümleleriyle ifade etti: "O sırada Artsakh Azerbaycan'a karşı savaşıyordu ve Rusya Azerbaycan'ı ikna edebildi ve Ermenistan'dan ateşkes rejimine dönmesini istedi. Bugün Rusya'nın Ermenistan ve Türkiye ile görüşmesi gerekiyor ve Rus liderliğinin Türk liderliğiyle ne ölçüde görüşmeye hazır olduğunu bilmiyorum."²³²

ARMENPRESS'in 1 Ekim tarihli haberi ise Ermenistan Dışişleri Bakanlığı'nın İsrail Büyükelçisini istişare için geri çağırma kararı ile ilgiliydi. Anna Naghdalyan'ın konuyla ilgili yaptığı açıklaması ARMENPRESS'te yayınlanmıştır. Buna göre Naghdalyan, "Ermenistan Dışişleri Bakanlığı, İsrail'in Azerbaycan'a silah satışı konusundaki tutumunu açıkça ifade etti. Bu konu her zaman ikili ilişkilerimizin gündeminde yer aldı. İsrail'den Azerbaycan'a modern silahlar sağlanması bizim için kabul edilemez, Ermenistan olarak birçok kez diplomatik kanallarla durumu İsraili ortaklarımıza anlatmaya çalıştık ve Türkiye tarafından desteklenen Azerbaycan'ın büyük çaplı bir eylemde bulunduğunu duyurduk. Bu Artsakh ve Ermenistan'a karşı bir saldırıdır. İsrail tarafı Azerbaycan'a silah sağlamaya devam ediyor ve bu davranış bizim için kabul edilemez. Yukarıda belirtilenler göz önüne alındığında, Dışişleri Bakanlığı,

---

²³¹Turkey and Azerbaijan's disregard for ceasefire will be serious blow to Trump ahead of election, <https://armenpress.am/eng/news/1032789.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³²Russia has to talk with Armenia and Turkey, not Azerbaijan - President of Artsakh, <https://armenpress.am/eng/news/1029705.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

görüşmeler için Ermenistan Cumhuriyeti'nin İsrail Büyükelçisini geri çağırmaya karar verdi " şeklinde açıklamasını yapmıştır.²³³

2 Ekim'de Fransa Cumhurbaşkanı Emanuel Macron, Ermenistan Başbakanı ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı ile Dağlık Karabağ'daki durumla ilgili arka arkaya telefon görüşmeleri gerçekleştirdiğini ve AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanlarının oturum aralarında müzakereleri eski haline getirmek için yeni bir yöntem önerdiğini duyurdu. Macron, çalışmaların başlaması gerektiğini söyleyerek ateşkes çağrısını yineledi.²³⁴

Macron'un uzlaşma arayışı ve Artsakh ve Azerbaycan temas hattı boyunca çatışmalar devam ederken, aynı gün Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın resmi temsilcisi Artsrun Hovhannisyanyan, 2 Ekim saat 21: 00'e kadar 540 Azerbaycan askerinin öldürüldüğünü söyledi: "2 Ekim için özetlenen bilgilere göre, düşman 540 insan gücü kaybına uğradı ve 700'den fazlası yaralandı". Hovhannisyanyan, hasımın ayrıca 45 zırhlı araç, çoğu havadan vurulmayan 6 uçak, 3 helikopter ve 6 İHA da dahil olmak üzere askeri teçhizat kaybına uğradığını belirterek, savaşın devam ettiğini sözlerine ekledi.²³⁵

İsrail gazetesi Jerusalem Post, Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Artsakh'a karşı başlatılan büyük çaplı askeri saldırı sırasında LORA balistik füzesini nasıl kullandığını gösteren ve Ermenistan'ın sağladığı bir videoyu yayınladı. Armenpress'in aktardığı üzere yayında Azerbaycan'ın İsrail'den bu füzeleri tedarik eden ilk ve tek ülke olduğunu belirtiyor. Gazete, "Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde çekilen video, Azerbaycan askerlerinin İsrail LORA füzesini nasıl kullandığını gösteriyor" derken Jerusalem Post, Azerbaycan'ın 2018 yılında imzalanan anlaşmasının bir parçası olarak İsrail'in LORA füzelerini teslim ettiği ilk ve tek ülke olduğunu bildirdi.²³⁶

4 Ekim'e gelindiğinde Armenpress 4 Ekim saat 21:00 itibariyle temas hattında yaklaşık 400 Azerbaycanlı askerinin öldürüldüğü haberini geçti. Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyanyan bunu aynı gün düzenlediği basın toplantısında ifade etti. Saat 21.00'deki özet verilere göre, günlük düşman (Azerbaycan) kayıpları:

- 400 ölü

---

²³³Armenian MFA decides to recall Ambassador from Israel over Israel-Azerbaijan arm deals, <https://armenpress.am/eng/news/1029874.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³⁴Macron offers conflicting sides new method for restoring peaceful negotiations – Reuters , <https://armenpress.am/eng/news/1030078.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³⁵Армянская сторона уничтожила 540 вражеских военнослужащих, <https://armenpress.am/rus/news/1030049.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³⁶Jerusalem Post написала об использовании Баку израильской ракеты LORA против Арцаха, <https://armenpress.am/rus/news/1030206.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

- 700 yaralı,
- 13 adet zırhlı araç,
- 3 uçak,
- 1 İHA olarak duyuruldu.²³⁷

5 Ekim'de Kanada Dışişleri Bakanı François-Philippe Champagne, Türkiye'ye, özellikle İHA üretiminde kullanılan askeri teçhizat tedarikini askıya alacağını açıkladı. Armenpress'in aktardığı gibi, bakan, bunu Twitter'daki mikroblogunda yazdı. Kanada Dışişleri Bakanı, "Sıkı ihracat kontrol rejimi ve devam eden soruşturma nedeniyle, Türkiye'ye ilgili ihracat izinlerini askıya aldım" diye yazdı. Kanada Dışişleri Bakanı François-Philippe Champagne, Kanada'nın şiddeti önlemek ve sivilleri korumak için acil eylem çağrısında bulunduğunu da sözlerine ekledi.²³⁸ Ermenistan Meclis Başkanı Ararat Mirzoyan ise, başta Rusya olmak üzere Ermenistan'ın dostlarının bölgesel güvenliğin sağlanmasında önemli rol oynayacaklarına olan güvenini ifade etti.²³⁹

6 Ekim'de Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, İran'ın Dağlık Karabağ ihtilafı bölgesindeki rolü hakkında konuşurken sadece siyasi açıklamalardan ibaret olmadığını, bazı farklı adımlar atıldığını da vurguladı. Hovhannisyan, İran Savunma Bakanı Amir Hatam'la görüşmeleri neticesinde mermilerin topraklarına isabet etmesi durumunda İran'ın daha sert adımlar atacağı şeklinde yorumladığını bildirdi.²⁴⁰

7 Ekim'de ise Paşinyan Euronews ile yaptığı bir röportajda, "Uluslararası toplum Dağlık Karabağ sorununun daha da genişlemesini istemiyorsa, Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını kararlılıkla tanınması gerekiyor" dedi ve ekledi: "Dağlık Karabağ'daki Ermeniler şu anda varoluşsal tehdit altındadır, çünkü Dağlık Karabağ'ın tüm yerleşim birimleri sürekli roket ateşi altındadır. İnsani felaketi durdurmak istiyorsak, bu çatışmanın daha büyük bir çatışmaya dönüşmesini durdurmak istiyorsak, uluslararası toplum kararlılık göstermeli ve Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını tanımalıdır ". Paşinyan, Artsakh Savunma Ordusu'nun Azerbaycan askeri tesislerine yönelik saldırılarının, Artsakh'ın sivil yerleşim yerlerinin Azerbaycan tarafından topçu bombardımanına bir cevap olduğunu ve münhasıran

---

²³⁷За сутки враг потерял около 400 военнослужащих, <https://armenpress.am/rus/news/1030331.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³⁸Канада приостановила поставки военного оборудования в Турцию, <https://armenpress.am/rus/news/1030477.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²³⁹Уверен, что Россия сыграет свою роль в обеспечении региональной безопасности: Мирзоян, <https://armenpress.am/rus/news/1030482.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴⁰Иран не ограничивается только политическими заявлениями: Арцрун Ованнисян, <https://armenpress.am/rus/news/1030623.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

nefsi müdafaa olduğunu kaydetti. Paşinyan, Ermeni tarafının barış istediğini, ancak bunun soykırıma uğramasını beklemesi gerektiği anlamına gelmediğini de sözlerine ekledi.²⁴¹

Armenpress'in bildirdiğine göre, 4 Ekim'deki güncellemenin ardından Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan 8 Ekim'de düzenlediği basın toplantısında yine Azerbaycan tarafının kayıplarının çok fazla olduğunu söyledi: “Tam rakamları veremem çünkü askeri sınırlar içeriyorlar. Elbette, bu kadar yoğun muharebe operasyonlarında kullanıldığında hiçbir ordunun silahı tükenmez. Ve ne kadar paralel malzeme olursa olsun, kayıpları orantılı bir şekilde telafi etmek imkansız ”dedi . Hovhannisyan'a göre, savaşın ilk beş gününde düşman kayıplarının seviyesi son derece yüksekti. “Şu anda, bu kayıpların seviyesi biraz düştü çünkü aynı yoğunlukta kullanılacak aynı miktarda ekipman yok.”²⁴²

9 Ekim'de BM, Ermenistan ve Azerbaycan dışişleri bakanları Zohrab Mnatsakanyan ve Ceyhun Bayramov, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un katılımıyla Moskova'da bir görüşme gerçekleştirdi. Armenpress'in bildirildiği üzere, Stephane Dujarrick bir brifingde “BM, Azerbaycan ve Ermenistan dışişleri bakanları arasındaki toplantı sonucunda savaşın sona ermesini umduğunu” söylediği ifade edildi.²⁴³

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ise 10 Ekim'de Ermenistan Dışişleri Bakanı Z. G. Mnatsakanyan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanı D. A. Bayramov ile telefon görüşmeleri

²⁴¹Международное сообщество в такой ситуации должно признать независимость Арцаха: Пашиян, <https://armenpress.am/rus/news/1030792.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴²В первые пять дней боевых действий потери ВС Азербайджана были очень высокими: Ованнисян, <https://armenpress.am/rus/news/1030916.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴³ООН надеется, что встреча глав МИД Азербайджана и Армении приведет к прекращению боев, <https://armenpress.am/rus/news/1031054.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

yaptı. Görüşmelerde taraflar, 9 Ekim'de Moskova'da üç ülkenin dışişleri bakanlarının istişarelerinin ardından ulaşılan Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde ateşkes anlaşmalarına olan bağlılıklarını yinelediler ve sıkı bir şekilde uyulması gerektiğini vurguladılar.²⁴⁴ Armenpress'in verdiği bilgiye göre, Avrupa Birliği, Ermenistan, Rusya ve Azerbaycan dışişleri bakanlarının Moskova'da yaptığı toplantıda varılan ateşkes anlaşmasına uyulması çağrısında bulundu:

AB, Ermenistan ile Azerbaycan arasında insani ateşkes konusunda 10 Ekim'de varılan anlaşmayı memnuniyetle karşılıyor. AB, tarafları bu anlaşmaya kesinlikle uymaya ve dış taraflar da dahil olmak üzere tüm tarafları daha fazla can kaybına yol açabilecek herhangi bir eylemden kaçınmaya çağırıyor. Bu bağlamda, sivil hedefler ve sivil kayıplar da dahil olmak üzere devam eden askeri faaliyetlere ilişkin raporlar aşırı endişe veriyor, bu tarafları sahadaki anlaşmaya tam uyum sağlamaya çağırıyoruz” dedi.²⁴⁵

Eylül ayındaki sansasyonel açıklamasının ardından 11 Ekim'de Armenpress'ten alınan bilgilere göre, dünyaca ünlü televizyon yıldızı Kim Kardashian bu kez de Hayastan All-Armenian Fund'a 1 milyon dolar bağışta bulundu.²⁴⁶

Kardashian'ın ardından bir bağış haberi de 12 Ekim'de geldi. Armenpress'in bildirdiğine göre, Hayırsever Samvel Karapetyan'ın girişimiyle Tashir Hayırsever Vakfı, Artsakh için “Hayastan” Ermeni Fonu'na 3 milyon dolar bağışladı.²⁴⁷

Armenpress, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan'ın 12 Ekim'de tarihli basın toplantısında 200 Azerbaycan askerinin daha öldürüldüğü bilgisini paylaştığı haberini verdi. Hovhannisyan, “Geçtiğimiz saatlerde 3 İHA, 1 uçak, 3 zırhlı araç, yaklaşık 200 insan gücü imha edildi” şeklinde konuştu.²⁴⁸

13 Ekim'de ise Başbakan Nikol Paşinyan, Reuters'e bir röportaj verdi. Röportajda Türkiye'yeyönelik eleştirileri öne çıktı. “Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan Salı günü yaptığı açıklamada, sadece Türkiye'nin Dağlık Karabağ tutumundaki bir değişikliğin Azerbaycan'ı düşmanlıkları durdurmaya zorlayabileceğini söyledi. Ancak Cumartesi günü

---

²⁴⁴Главы МИД Армении, РФ и Азербайджана подтвердили необходимость соблюдения прекращения огня, <https://armenpress.am/rus/news/1031183.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴⁵ЕС призывает к соблюдению договоренности о прекращении огня, <https://armenpress.am/rus/news/1031299.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴⁶Ким Кардашьян пожертвовала 1 миллион долларов Всеармянскому фонду «Айастан» <https://armenpress.am/rus/news/1031196.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴⁷Самвел Карапетян передал Всеармянскому фонду «Айастан» 3 млн долларов, <https://armenpress.am/rus/news/1031406.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁴⁸За сутки уничтожено около 200 азербайджанских военнослужащих, <https://armenpress.am/rus/news/1031400.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

Moskova'da Dağlık Karabağ ihtilafında ateşkes anlaşmasına varılmasından bu yana Ankara'nın tutumunda değişiklik olduğuna dair tek bir sinyal görmediğini kaydetti.²⁴⁹

14 Ekim'de Türkiye, hava sahası üzerinden Ermenistan'a ABD'den 100 ton insani yardım ulaştırılmasını yasakladı. Armenpress'in haberine göre, Diaspora İşlerinden Sorumlu Baş Komiseri Zareh Sinanyan bunu 14 Ekim'de düzenlediği basın toplantısında ifade etti. "Bugünlerde Ermenistan'a Rusya, ABD, Fransa, Ukrayna, Avrupa ülkeleri, Cavakhk ve Tiflis'ten yaklaşık 700 ton insani yardım gönderildi ve bu yardım devam ediyor. ABD'den Ermenistan'a 100 ton insani yardım ulaşmaya hazır, ancak Türkiye hava sahasından insani yardım bile ulaştırmayı yasakladı ve bunun sonucunda bu uçuş ertelendi" dedi.²⁵⁰

15 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgiye göre, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile telefon görüşmesi yaptı. Görüşmede Dağlık Karabağ çevresindeki durum ele alındı. Bakanlar, sorunun barışçıl çözümüne alternatif olmadığını vurguladılar ve 10 Ekim tarihindeki Rusya Federasyonu, Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanları arasında imzalanan Moskova Bildirisi hükümlerinin sıkı bir şekilde uygulanmasına duyulan ihtiyaç teyit edildi.²⁵¹

16 Ekim'de Ermenistan Cumhuriyeti'nin Fransa Büyükelçisi Hasmik Tolmadzhyan, Azerbaycan tarafından Artsakh'a yönelik geniş çaplı saldırının başlatıldığını ilk kez açıkça

²⁴⁹Пока Турция не изменит свою позицию, Баку не прекратит боевые действия: интервью Пашиняна Reuters, <https://armenpress.am/rus/news/1031506.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵⁰Турция запретила доставку 100 тонн гумпомощи в Армению из США через свое воздушное пространство, <https://armenpress.am/rus/news/1031608.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵¹Лавров и Чавушоглу подчеркнули безальтернативность мирного урегулирования карабахской проблемы, <https://armenpress.am/rus/news/1031708.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

belirten kişinin Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron olduğunu vurguladı. Armenpress'in aktardığı gibi, büyükelçi bunu France-24 ile yaptığı röportajda söyledi.²⁵²

Başbakan Nikol Pashinyan, Fransız Libération gazetesine röportaj verdi. “Sayın Başbakan, neden ateşkes yok?” sorusuna Paşinyan şu şekilde cevap verdi: Çünkü Azerbaycan aslında ateşkesi reddetti. Bildiri ortaklaşa kabul edilmekle birlikte, aynı zamanda Türkiye'nin Azerbaycan'ın ateşkes anlaşmalarına uymasına izin vermediği de ortadadır. Çünkü olası bir ateşkes tartışılırken bile Türkiye Cumhurbaşkanı Azerbaycan'ın düşmanlıkları durdurmayacağını umduğunu açıkça belirtti. Ve bu bağlamda, bu savaşın Türkiye'nin müdahalesi olmadan başlamayacağını vurgulamak önemlidir, çünkü Azerbaycan'ı saldırmaya kışkırtan Türkiye olmuştur. Libération muhabirinin şu sorsuna (“Ermenistan Savunma Bakanlığı Basın Sözcüsü Shushan Stepanyan 9 Ekim 2020'de Dağlık Karabağ ordusunun “cephede yeterli askeri hedefi olduğunu” söyledi. Ateşkes sırasında neden Gence'yi hedef alırken aynı zamanda sivilleri de tehlikeye atılıyor?”) ise Paşinyan, “Ateşkes sırasında diyorsunuz. Ateşkes olmadı. Aksine ateşkes anlaşması döneminde Stepanakert ve diğer yerleşim yerlerinin bombardımanı iki katına çıktı. Ve tek bir gerçeğe değinmek istiyorum: AGİT Minsk Grubu eş başkanlarının açıklamaları da dahil olmak üzere hiçbir şekilde çatışma durmadı, Karabağ Savunma Ordusu cevap vermeye karar verdi. Ve bu yanıtın sonra Stepanakert'e artık ateş edilmedi.” şeklinde yanıt verdi. Muhabirin “Rusya'dan ne bekliyorsunuz?” sorusuna ise Paşinyan, “Rusya, Ermenistan'ın stratejik ortağı ve AGİT Minsk Grubu'nun eş başkanıdır. Rusya'nın Azerbaycan ve Türkiye'nin bölgedeki bu saldırı eylemlerini durdurmak için daha aktif ve somut adımlar atmasını bekliyoruz. Ve AGİT Minsk Grubu'nun diğer eşbaşkanlarının ve bir bütün olarak uluslararası toplumun bu çabalarında ona yardım etmesi gerektiğini düşünüyorum.” diye karşılık verdi. Bu kez Paşinyan'a Fransa'dan beklentisi soruldu. Başkan'ın cevabı aynı minvaldeydi: “Yaklaşık aynı şeyleri. Ancak bölgemizde Rus enstrümanları daha erişilebilir olduğu için Fransa'nın bu çabalarda Rusya'yı desteklemesi ve cesaretlendirmesi gerektiğini düşünüyorum”. Röportajda öne çıkan son soru ise Ermenistan'ın müzakereleri hangi şartlarda kabul edeceği üzerineydi. Bu soruya da: “Moskova'da bu anlaşmaya vardık ve orada her şey açıkça ifade ediliyor. Elbette müzakereye hazırız. Ve eğer sadece Karabağ meselesi olsaydı, müzakereler AGİT Minsk Grubu eşbaşkanları veya onlardan birinin arabuluculuğuyla çoktan başlamış olacaktı. Neden

---

²⁵²Мақрон был первым, кто четко указал, что Азербайджан начал агрессию против Арцаха: посол, <https://armenpress.am/rus/news/1031826.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

başlamıyorlar? Çünkü Türkiye, bölgeyi yeniden şekillendirme ve bölgede nüfuzunu tesis etme hedefi üzerine yoğunlaşıyor.”²⁵³ dedi.

Armenpress'in bildirdiğine göre, Ermenistan Cumhuriyeti ve Azerbaycan Cumhuriyeti 18 Ekim günü yerel saatle 00: 00'da insani nedenlerle ateşkes yapılmasına karar verdi. "Bu karar, AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarının - Fransa Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ve Amerika Birleşik Devletleri - cumhurbaşkanlarının AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarının 1 Ekim tarihli açıklamasının devamı olarak alınmıştır. 5 Ekim ve 10 Ekim'de Moskova'da kabul edilen ortak açıklama uyarınca insani ateşkes kararı alındığı ile ilgili açıklama yapıldı".²⁵⁴

17 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgiye göre ise Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki insani ateşkes anlaşmasını memnuniyetle karşılayarak, her iki tarafın da sıkı sıkıya uyması gerektiğini vurguladı. "Bu ateşkes koşulsuz olmalı ve her iki tarafça sıkı sıkıya bağlı kalınmalıdır. Cumhurbaşkanlığı yönetimi yaptığı açıklamada, Fransa bunu çok yakından takip edecek ve düşmanlıkları kalıcı olarak sona erdirme taahhüdünü yerine getirecek ve güvene dayalı müzakereler yakında başlayabilir" dedi.²⁵⁵

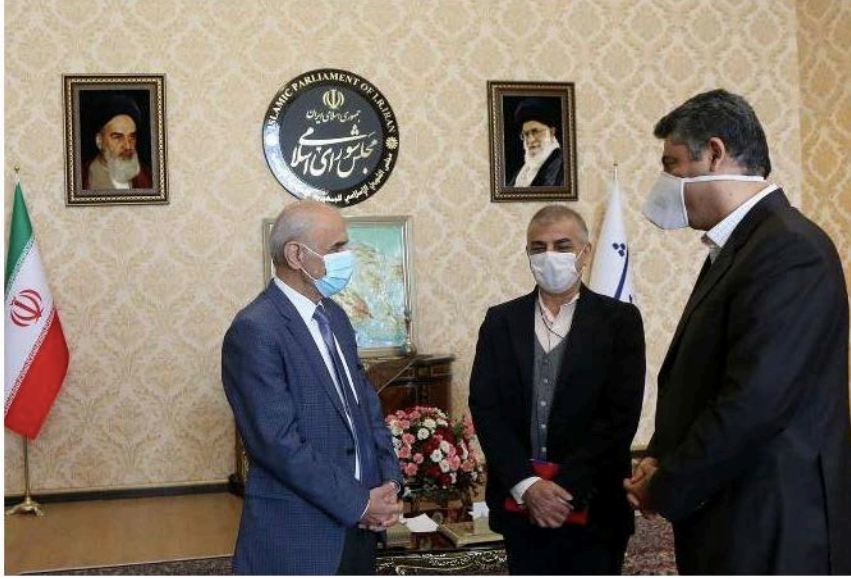
---

²⁵³Карабахский вопрос имеет только одно решение - отделение ради спасения: интервью Пашиняна Libération, <https://armenpress.am/rus/news/1031835.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵⁴Армения и Азербайджан решили установить гуманитарное прекращение огня с 18 октября, <https://armenpress.am/rus/news/1031934.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵⁵Президент Франции приветствует соглашение о гуманитарном прекращении огня, <https://armenpress.am/rus/news/1031940.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

Armenpress'in bildirdiğine göre, 18 Ekim'de İran Ermenistan Büyükelçisi Artashes Tumanyan, İran milletvekili, İran-Ermenistan parlamento dostluk grubu başkanı Seyid Mehdi Farshadan ile görüştü. Muhataplar, Ermeni-İran ilişkilerinin gelişmesinde parlamentolar arası bağların güçlendirilmesiyle ilgili çok çeşitli konuları tartıştılar. Artashes Tumanyan, Seyid Mehdi Farshadan'a Azerbaycan'ın Ermenistan'a karşı başlattığı geniş çaplı askeri eylemleri, Türkiye'nin ve Ankara'nın konuşlandığı terörist grupların katılımı hakkında bilgi vererek, uluslararası toplumdan acil müdahale gerektiğini vurguladı.²⁵⁶

18 Ekim'de Armenpress'in verdiği haberler arasında "16 Ekim'de, Fransa Aude-de-Seine Dairesi Konseyi, Fransa Cumhurbaşkanı ve hükümetini diplomatik stratejilerini yeniden gözden geçirmeye ve Artsakh Cumhuriyeti'ne diplomatik destek sağlamaya çağırarak bir bildiri kabul ettiği" de vardı.²⁵⁷

Artsakh Savunma Ordusu'nun basın servisinden verilen bilgiye göre, Artsakh-Azerbaycan çatışma bölgesindeki çatışmalar sonucunda, Artsakh Savunma Ordusu hava savunma birimleri 19 Ekim'de Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerine ait 5 adet insansız hava aracını düşürdü.

²⁵⁶Посол Армении провел встречу с депутатом парламента Ирана, <https://armenpress.am/rus/news/1032024.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵⁷Совет департамента Франции О-де-Сен принял заявление в поддержку Арцаха, <https://armenpress.am/rus/news/1032018.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

258

Armenpress'in haberine göre, 19 Ekim'de Azatutyun radyosunun basın toplantısında Artsakh'in insan hakları savunucusu Artak Beglaryan, uluslararası kuruluşların ve yapıların Dağlık Karabağ'daki duruma ilişkin açıklamalarının sonuç vermediğini ve net eylemlere ihtiyaç olduğunu söyledi.²⁵⁹ Armenpress'in aynı güne aşıit haberine göre, Paşinyan Rus haber ajansı TASS ile yaptığı röportajda öncelikle "Ermenistan, Rusya ve Azerbaycan dışişleri bakanlarının Moskova'da gerçekleştirdikleri 11 saatlik görüşme sonrasında varılan ateşkes antlaşmasının Türkiye tarafından engellendiğine inandığını" söylediği ortaya çıktı.²⁶⁰

20 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgiye göre, ABD Kongre üyesi Grace Napolitano, Amerika Birleşik Devletleri'ni Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını resmen tanımaya çağırdı.²⁶¹ Aynı gün Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Azerbaycan'ın Ermenilere yönelik etnik şiddeti yücelten ve topluma etnik nefret eken ırkçı bir rejim tarafından yönetildiğini ileri sürdü. Paşinyan, "Artsakh Ermenilerini Azerbaycan egemenliği altında yaşamaya zorlamak uluslararası hukuka aykırıdır" diye yazdı.²⁶²

---

²⁵⁸За минувшие сутки силы ПВО МО Арцаха уничтожили 5 БПЛА ВС Азербайджана, <https://armenpress.am/rus/news/1032139.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁵⁹Омбудсмен Арцаха ожидает практических шагов от международных структур, <https://armenpress.am/rus/news/1032126.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶⁰Пашинян убежден, что в первую очередь Турция препятствует установлению прекращению огня , <https://armenpress.am/rus/news/1032117.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶¹ Конгрессмен США Грейс Наполитано призвала Соединенные Штаты официально признать Арцах, <https://armenpress.am/rus/news/1032247.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶²Принуждение армян Арцаха жить под властью Азербайджана - нарушение международного права: премьер, <https://armenpress.am/rus/news/1032237.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

21 Ekim'de Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkissian, NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg ile yaptığı brifingde NATO üyesi Türkiye'nin Dağlık Karabağ'daki çatışmaya taraf olmayı bırakması halinde ateşkes ve barış müzakerelerinin mümkün olacağını söyledi. Ermenistan Cumhurbaşkanı konuşmasında NATO ile Ermenistan arasındaki ilişkilere değindi ve Ermenistan'ın yıllar içinde kendisini NATO'nun güvenilir bir ortağı haline getirdiğini vurguladı.²⁶³ Armenpress'e göre, Artsakh'ın Dışişleri Bakanlığı, New Jersey Eyaletine bağlı Fort Lee'de Azerbaycan kınandı ve Artsakh halkının kendi kaderini tayin hakkı olduğu belirtildi ve Artsakh Cumhuriyeti'nin bağımsızlık hakkı tanındı.

264

23 Ekim'de ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Ermenistan ve Azerbaycan'ı müzakere masasına oturmaya çağırdı. "Dışişleri Bakanı Pompeo, şiddeti sona erdirme ve sivilleri koruma ihtiyacını vurguladı. Dışişleri Bakanı ayrıca, iki tarafın AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarının himayesinde ihtilafı temel alarak çözüme kavuşturmak için esaslı müzakerelere başlamasının önemini vurguladı.²⁶⁵

24 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgiye göre, Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamada Macron'un "akıl sağlığı yoksunluğu nedeni ile tedaviye" ihtiyacı olduğu yönünde bir açıklama yaptı. Fransız devlet başkanının İslam'a ilişkin açıklamalarına tepki gösterdi.

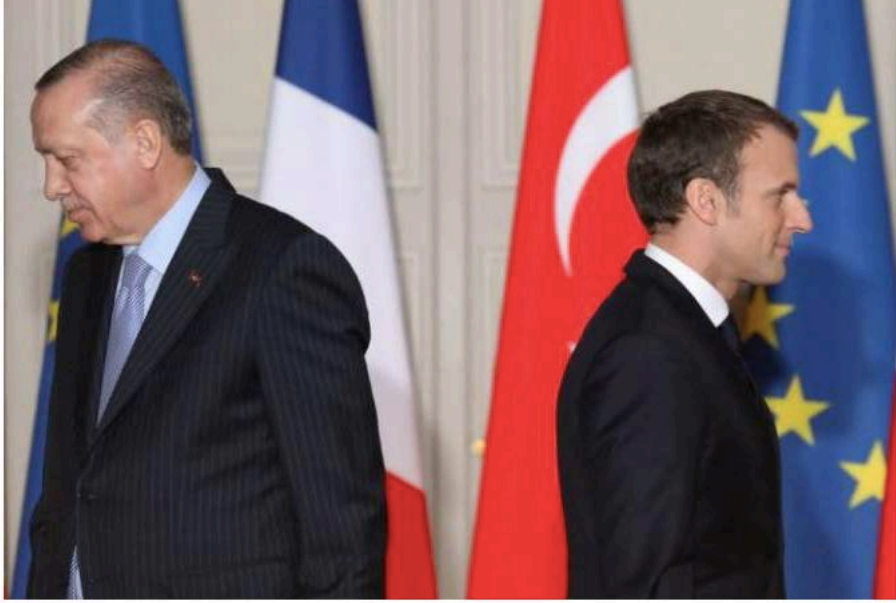
²⁶³Если член НАТО Турция не будет стороной конфликта в НК, возможно будет достичь прекращения огня, <https://armenpress.am/rus/news/1032339.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶⁴Город Форт-Ли, штат Нью-Джерси, признал независимость Республики Арцах, <https://armenpress.am/rus/news/1032476.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶⁵Помпео призвал Армению и Азербайджан к переговорам по существу, <https://armenpress.am/rus/news/1032583.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

Erdoğan'a göre, "İslam düşmanlığının tezahürü aynı zamanda Türkiye düşmanlığının bir tezahürüdür" ve "Müslümanlara yönelik bu tür ihlaller, Avrupa faşizminin yeni bir düzeye geçişinin kanıtıdır." Bunun üzerine Fransa Ankara büyükelçisini geri çağırdı.

266

24 Ekim'de Türkolog Levon Hovsepyan Armenpress'e verdiği bir röportajda, Fransa'nın Türkiye büyükelçisini geri çağırmasının arka planı ve Türk-Fransız ilişkilerinin daha da gerilmesi üzerine yorum yaparak Fransa'nın, başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere Türkiye'nin dizginsiz ve saldırgan davranışını dizginlemek için çok daha kararlı ve aktif adımlar atması gerektiğinin altını çizdi.²⁶⁷

Armenpress'in haberine göre, 25 Ekim'de Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan Hindistan WION TV kanalına verdiği bir röportajda "Türkiye bir NATO üyesi ve bence Türkiye'nin Dağlık Karabağ savaşında attığı adımların NATO'ya belli bir sorumluluk yüklediğini düşünüyorum" dediği ortaya çıktı.²⁶⁸

26 Ekim'de Armenpress, Başbakan'ın eşi Anna Hagopyan'ın 27 Ekim'den itibaren 13 kadın müfrezesiyle tatbikat yapacağı haberini verdi. Armenpress, Hagopyan'ın bunu Facebook sayfasında yazdığını bildirdi. Paylaşımında "Yarımdan itibaren ben dahil 13 kadından oluşan müfreze eğitime başlayacak. Birkaç gün içinde yola çıkacağız." dedi. Bu açıklamanın kısa süre öncesinde Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan erkekleri askeri komiserliklere gitmeye, anavatanı savunmak için orduya katılmaya ve kadınları erkekleri

²⁶⁶Франция отзывает своего посла в Анкаре, <https://armenpress.am/rus/news/1032668.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶⁷Франция может повлиять на Турцию посредством экономических санкций: тюрколог, <https://armenpress.am/rus/news/1032676.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁶⁸Действия Турции против Арцаха накладывают определенную ответственность и на НАТО: Пашинян, <https://armenpress.am/rus/news/1032733.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

cesaretlendirmeye çağırmişti. Nikol Pashinyan, kadınların da isterlerse grup oluşturabileceklerini kaydetti.

269

27 Ekim'de Armenpress'in haberine göre Donald Trump, gazetecilerle yaptığı röportajda Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde ateşkese uyulmaması konusuna değinerek, ateşkes anlaşmasına uyulmamasından dolayı endişelerini dile getirdi.²⁷⁰ ABD, dış tarafları Karabağ sorununa karışmaktan kaçınmaya ve Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki barış görüşmelerini desteklemeye çağırdı. Armenpress'in TASS'a atıfla bildirdiği üzere, bu, ABD Ulusal Güvenlik Asistanı Robert O'Brien tarafından Perşembe günü Beyaz Saray'daki Ulusal Güvenlik Konseyi'nin (SNB) basın servisi tarafından yayınlanan yazılı bir açıklamada belirtildi.²⁷¹

29 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgilere göre, Artsakh Devlet Başkanı Araik Harutyunyan'ın kararıyla gönüllü müfrezenin komutanı Suren Barseghyan "Artsakh Kahramanı" unvanına, yardımcıları Araik Galstyan ve Andranik Mkrtchyan ise "Savaş Haçı" madalyasına layık görüldü.²⁷² Aynı gün Armenpress'ten alınan bilgiye göre, Ermenistan'ın İsrail Büyükelçisi Armen Smbatyan, 1 Ekim'de Dışişleri Bakanlığı tarafından istişareler için geri çağırılmasına rağmen hala Erivan'da bulunmaktaydı. Naghdalyan, büyükelçinin hala

²⁶⁹Супруга премьер-министра Анна Акопян вместе с отрядом женщин отправится на фронт, <https://armenpress.am/rus/news/1032832.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷⁰Траммп разочарован нарушением прекращения огня в зоне нагорно-карабахского конфликта, <https://armenpress.am/rus/news/1032977.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷¹США призвали внешние стороны воздержаться от вмешательства в карабахский конфликт, <https://armenpress.am/rus/news/1033245.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷²Командиру добровольческого отряда Сурену Барсегиану будет присвоено высшее звание «Герой Арцаха», <https://armenpress.am/rus/news/1033243.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

Erivan'da bulunduğunu, İsrail'e gitmediğini söyledi ve Ermenistan'ın İsrail'in Azerbaycan'a silah satışı konusunda ilkeli bir tutum aldığını sözlerine ekledi.²⁷³ Aynı gün Artsakh cumhurbaşkanlığı dışişleri danışmanı Davit Babayan, ARMENPRESS'e verdiği demeçte, 29 Ekim'de Cenevre'de yapılması planlanan Ermenistan-Azerbaycan dışişleri bakanları toplantısının Artsakh'daki siyasi süreci yeniden başlatma şansı yaratmasını beklediğini söyledi. Babayan, Artsakh'ın bağımsızlığının tanınması meselesinin kolayca çözülebilir bir konu olmadığını kabul etmekle beraber Artsakh'ın asla Azerbaycan'ın bir parçası olmayacağını kesin bir dille vurguladı. Yine aynı demeçte Babayan, 26 Ekim ateşkesinin öncekilerden daha uzun süre devam edeceğinden umutlu olduğunu söyledi. "AGİT MG'nin tüm eş başkanlık ülkelerinin bu çalışmaya dahil olduğunu görüyoruz, kesinlikle Rusya'nın rolünün altı çiziliyor. Gerginlik, askeri eylemler büyük çaplı bölgesel çatışmalara yol açabilir ve bu da küresel bir çatışmaya dönüşebilir, bu nedenle herkes savaşı durdurma ve siyasi süreci yeniden başlatma çabalarına katkıda bulunmuştur "dedi. Babayan'a göre Türkiye ve Azerbaycan'ın Trump'ın açıklamasına aldırış etmemesi, başkanlık seçimleri öncesinde ABD Başkanı için ciddi bir darbe olacaktı. Demecinde Artsakh'taki insanların ruh hallerinden de bahseden Babayan, panik ya da korku olmadığını, insanların bu duruma alıştığını belirtti. "Dış dünya süreçte aktif olmadığı için hayal kırıklığı var olsa da ordumuzun, halkımızın ve dost ülkelerimizin destekleri sayesinde bir heyecan da var" dedi.²⁷⁴

Armenpress'ten verilen bilgilere göre, 30 Ekim'de ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert O'Brien Los Angeles Ermeni cemaatinin temsilcileriyle yaptığı bir toplantıda "Dağlık Karabağ'a İskandinav ülkelerinden barış gücü göndermeyi teklif ettiğini " bildirdi. O'Brien, "Çatışma bölgesindeki herhangi bir silahlı barış gücü, Minsk Grubu ülkelerinin ve komşu ülkelerin temsilcilerini içermemelidir. Türkiye'nin arabuluculuk veya bölgedeki barışın sağlanmasındaki rolü hem ABD hem de Ermenistan için kabul edilemez. Her iki tarafın da İskandinav barış güçlerinin tercihine katılacağına inanıyoruz. Ateşkesi sürdürmek için İskandinav ülkelerinin hükümetleriyle Dağlık Karabağ'a barış gücü göndermek için çalışıyoruz "dedi.²⁷⁵

31 Ekim'de Armenpress'in verdiği bilgiye göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, düzenlediği basın toplantısında uluslararası mekanizmalar

---

²⁷³Отозванный для консультаций посол Армении в Израиле все еще находится в Ереване, <https://armenpress.am/rus/news/1033240.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷⁴Turkey and Azerbaijan's disregard for ceasefire will be serious blow to Trump ahead of election, <https://armenpress.am/eng/news/1032789.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷⁵США предлагают разместить в Нагорном Карабахе миротворцев из скандинавских стран, <https://armenpress.am/rus/news/1033383.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

olmadığı sürece Dağlık Karabağ'da tam teşekküllü bir ateşkes kurulmasının mümkün olmadığını düşündüğünü söyledi.²⁷⁶

1 Kasım'da Armenpress'in verdiği bilgilere göre, Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan El Cezire TV kanalına verdiği bir röportajda Avrupa ve Arap dünyası da dahil olmak üzere uluslararası toplumların, yaşanan sürecin doğru bir şekilde değerlendirmemesi ve bu duruma gerektiği gibi cevap vermemesi halinde, Türkiye'nin yayılmacı politikasını yakında güneyde de göreceğinden şüphesi yok" dediği anlaşıldı. Başbakan, "Jeopolitik durumu doğru bir şekilde değerlendiren ve stratejik önlem tedbirleri alan birçok Arap ülkesinin olmasına sevindim" dedi. Paşinya, ayrıca, Türkiye'nin Suriye, Irak, Akdeniz ve Güney Kafkasya'da izlediği politikayı tüm dünyanın gördüğünü kaydetti. Türkiye'nin, Osmanlı İmparatorluğunu yeniden kurma politikası izlediğini savunan Paşinyan, "Akdeniz, Güney Kafkasya, Suriye ve Irak'ta devam eden genişlemenin ışığında, tüm Arap dünyasının Türkiye tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun potansiyel tebaası olarak görüldüğünden hiç şüphem yok" diye sözlerine devam etti. Türkiye'ye yönelik eleştirilerini sürsüren Paşinyan, Türkiye'nin kışkırtması olmadan bu savaşın başlamayacağını düşündüğünü de dile getirdi. Paşinyan daha sonra "Bir kez daha belirtmek isterim ki Türkiye - ki bu uluslararası kabul görmüş bir gerçektir - paralı askerleri ve teröristleri çatışma bölgesine transfer etti. Üst düzey Türk askerleri Karabağ'a karşı savaşa katılıyor, Türk silahlı kuvvetleri Karabağ'a karşı savaşa katılıyor ve bunun kesinlikle bir tesadüf olmadığını vurgulamak istiyorum" dedi.²⁷⁷

2 Kasım'da Armenpress'ten alınan bilgilere göre, Türkiye Savunma Bakanı Hulusi Akar, AGİT Minsk Grubu'nu yetersizlikle suçlayarak, sözde Azerbaycan saldırısının diplomatik bir çıkmazdan kaynaklandığını kaydetti.

---

²⁷⁶Перемирие невозможно без международных верификационных механизмов: Ованнисян, <https://armenpress.am/rus/news/1033472.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷⁷Турция также ведет политику экспансии на юг и восстановления Османской империи: Пашиян, <https://armenpress.am/rus/news/1033549.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

3 Kasım'da Armenpress'in aktardığına göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan bir basın toplantısında Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin cephenin hemen hemen her yerinde taarruz operasyonlarını sürdürdüklerini ancak insan gücü ve teçhizatında önemli kayıplar yaşayarak eski konumlarına geri atıldıklarını²⁷⁹ belirtti.

4 Kasım'da Armenpress'den alınan bilgiye göre, Ermenistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerinin hava savunması Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin dördüncü insansız hava aracını düşürdü.²⁸⁰

5 Kasım'da ise Ermenistan Savunma Bakanlığı Temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Şuşa yakınlarındaki orman ve köylerde Azerbaycanlı sabotaj gruplarının yok edildiği ile bağlı bir takım bilgiler verdi ve operasyonun ayrıntılarını sundu. Armenpress'e göre Artsrun Hovhannisyan, Devlet Televizyonunda yapılan röportajda Azerbaycan Cumhurbaşkanı'nın, Azerbaycan askerlerinin Şuşa'ya saldırdığını iddia ettiğini söyledi ve bu durumu yalanladı.

²⁷⁸Глава МО Турции обуславливает агрессию Азербайджана дипломатическим тупиком, <https://armenpress.am/rus/news/1033672.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁷⁹Азербайджан совершил нападения по разным направлениям, однако был уничтожен и отброшен назад, <https://armenpress.am/rus/news/1033816.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸⁰ПВО ВС Армении сбили четвертый за сегодня беспилотник ВС Азербайджана, <https://armenpress.am/rus/news/1033958.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

281

Armenpress'in verdiği bilgilere göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyanyan'ın 6 Kasım'da düzenlediği basın toplantısında Şuşa çevresindeki yerleşimlerde, şehre giden yollarda iki gün yoğun ve şiddetli çatışmalar yaşandığı belirtilirken, çatışmaların devam ettiği ancak yoğunluğun önemli ölçüde azaldığı da vurgulandı. Hovhannisyanyan mücadelenin başarılı bir şekilde sürdürüldüğünü ve Şuşa yolu üzerinde düzinelerce cesedin kaldığını da söyledi.

282

²⁸¹ Арцрун Ованнисян представил подробности уничтожения азербайджанских диверсионных групп, <https://armenpress.am/rus/news/1034071.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸² Продолжается уничтожение азербайджанских ВС в районе Шуши: интенсивность боев немного ослабла, <https://armenpress.am/rus/news/1034197.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

7 Kasım'da Michael Rubin, The National Interest'te Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesindeki durumla ilgili bir makale yayınladı ve ABD'nin barışı sağlamak için Stepanakert'te (Hankendi'nde) bir konsolosluk açma zamanının geldiğini belirtti.²⁸³

Armenpress'e göre, Brussels Morning gazetesinde, Dağlık Karabağ'daki durum, Türkiye'nin çatışmaya katılımı ve Avrupa Birliği'nin olanlara zayıf tepkisi hakkında Fabio Massimo Castaldo tarafından kapsamlı bir makale yayınladı. Yazar Fabio Massimo Castaldo, makalenin başında Dağlık Karabağ sorununun yeniden başlamasının dünyadaki en önemli tehdit olabileceğini, makalenin sonunda ise AB'nin, AGİT Minsk Grubu çerçevesinde çatışmanın çözümüne yönelik barış müzakerelerinde daha aktif bir rol oynamaya ve yapıcı çözümler aramaya hazır olması gerektiğini belirtiyor.²⁸⁴

8 Kasım'da Başbakan Nikol Pashinyan'ın, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı seçilmesi nedeniyle Joe Biden'a bir tebrik mesajı gönderdiği bilgisi gelirken, Armenpress'in haberine göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyen da “Şuşa için son birkaç gündür devam eden savaşın yarın bitebileceğine inanıyorum” ifadelerini sarf etti.²⁸⁵ Diğer taraftan aynı gün Armenpress'e göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın temsilcisi Artsrun Hovhannisyen Ermeni silahlı kuvvetlerinin Martuni (Hocavend) yönünde bir saldırı başlattığını yazdı.

---

²⁸³Настало время, чтобы США открыли консульство в Степанакерте: The National Interest, <https://armenpress.am/rus/news/1034282.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸⁴Азербайджан был более заинтересован в начале войны: статья газеты Brussels morning, <https://armenpress.am/rus/news/1034281.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸⁵Думаю, завтра завершится битва за Шуши:Арцрун Ованнисян – ДОПОЛНЯЕТСЯ, <https://armenpress.am/rus/news/1034344.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

286

"Armenpress" tarafından bildirildiği üzere, 8-9 Kasım gecesi, Artsakh Savunma Ordusu birimleri, cephe hattının güneydoğu, güney ve güneybatı yönlerinde savunma savaşları yaptı. Savunma Ordusu, Şuşa-Karin bölgesinde tespit edilen Azerbaycan gruplarıyla yoğun çatışmalar yapıldığını ve bunun sonucunda Azerbaycan tarafının çok sayıda insan gücü kaybederek geri çekildiğini bildirdi.²⁸⁷

9 Kasım'da, saat 18: 30'da, bir Rus Hava Kuvvetleri helikopteri Azerbaycan sınırına yakın 102. Rus askeri üssünün bir konvoyuna eşlik ettiği sırada, Azerbaycan kuvvetleri tarafından düşürüldü.

Azerbaycan tarafı, Ermenistan üzerinde bir Rus Mi-24 helikopterini düşürdüğünü itiraf etti. Azerbaycan tarafı, olayın "kaza niteliği taşıdığını ve Rus tarafına yönelik olmadığını" bildirdi. Azerbaycan, Rus tarafından özür diledi ve olayla bağlantılı olarak tazminat ödemeye hazır olduğunu ifade etti. Ermenistan Başbakanı Başdanışmanı Vagharshak Harutyunyan ise bir röportajında Rus Mi-24 helikopterinin Ermenistan topraklarında Azerbaycan silahlı kuvvetleri tarafından imha edilmesini bariz bir saldırı olarak gördüğünü ifade etti.²⁸⁸

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan Facebook sayfasında Rusya ve Azerbaycan Cumhurbaşkanıyla Karabağ savaşını 01: 00'dan itibaren bitirmek üzere bir anlaşma

²⁸⁶Армянские вооруженные силы перешли в наступление в направлении Мартуни, <https://armenpress.am/rus/news/1034338.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸⁷На участке Шуши-Карин шли интенсивные бои: азербайджанские группировки отступили с большими потерями, <https://armenpress.am/rus/news/1034362.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁸⁸Сбив вертолет ВКС РФ, Азербайджан совершил агрессии и против Армении, и против РФ: Арутюнян, <https://armenpress.am/rus/news/1034438.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

imzaladığını yazdı. Paşinyan: “Sevgili yurttaşlarım, kardeşlerim, kendim ve hepimiz için zor, son derece zor bir karar verdim. Rusya ve Azerbaycan Cumhurbaşkanları ile Karabağ savaşının 01:00'dan itibaren bitirilmesi için anlaşma imzaladım. Zaten yayınlanmış ifadenin metni kişisel olarak benim için ve halkımız için tarifsiz derecede acı verici” dedi.²⁸⁹

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin E Dağlık Karabağ'daki savaşın sona ermesiyle ilgili bir açıklama yaptı. “Bugün, 9 Kasım'da Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Aliyev, Ermenistan Cumhuriyeti Başbakanı Paşinyan ve Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı, Dağlık Karabağ bölgesinde 10 Kasım 2020 günü Moskova saati ile 00:00 itibaren çatışmanın durdurulması ve tam bir ateşkesin sağlanması yönünde bir bildiri imzaladı. Azerbaycan Cumhuriyeti ve Ermenistan Cumhuriyeti mevzilerinde duracaktır. Rusya Federasyonu barış gücü ise Dağlık Karabağ'daki temas hattı boyunca ve Dağlık Karabağ'ı Ermenistan Cumhuriyeti'ne bağlayan koridor boyunca konuşlandırılacaktır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler ve mülteciler, Dağlık Karabağ topraklarına ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kontrolü altındaki komşu bölgelere geri dönecektir. Savaş esirlerinin, rehinelere ve cenazelerin değişimi gerçekleştirilecektir. Bölgenin tüm ekonomik ve ulaşım bağlantıları üzerindeki blokaj kaldırılacaktır. Ulaşımın kontrolü, Rusya Federal Güvenlik Servisi'nin (FSB) Sınır Birimi organları tarafından gerçekleştirilecektir. Vladimir Putin, “varılan anlaşmanın Dağlık Karabağ çevresindeki krizin uzun vadeli ve tam formatta çözülmesi için gerekli şartları adil bir şekilde sağlayacağını ve Ermenistan ve Azerbaycan halklarının menfaatine uygun olacağını umuyorum” şeklinde açıklama yaptı.²⁹⁰

5.2. PRAVDA

27 Eylül-10 Kasım 2020 tarihleri arasında Rusça yayın yapan Pravda gazetesinde yayımlanan ilgili haberler bu başlık altında derlenecektir.

27 Eylül 2020 tarihli sayıda “Karabağ'da Savaş Başladı” manşeti ile bölgedeki savaşa dikkat çeken gazete, Azerbaycan askerlerinin Dağlık Karabağ'da tüm cephe hattı boyunca bir saldırı başlattığını duyurdu ve yaşanan bombardıman nedeniyle sivil halk arasındaki kayıplara vurgu yaptı. Gazete Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan'ın Azerbaycan ile savaşın başladığını duyurduğunu da yazdı. Paşinyan, “Düşman, Artsakh'a (Karabağ'a) bir saldırı

---

²⁸⁹Главы Армении, Азербайджана и РФ подписали заявление о прекращении войны, <https://armenpress.am/rus/news/1034446.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

²⁹⁰РФ, Армения и Азербайджан договорились о размещении российских миротворцев в Карабахе: Путин, <https://armenpress.am/rus/news/1034449.html> (Erişim Tarihi:31.01.2021).

başlattı. Savunma Ordusu, saldırıya başarılı bir şekilde karşılık verdi” şeklindeki ifadelerini kendi sosyal medya hesabından da duyurdu.²⁹¹

28 Eylül tarihli haberde ABD Dışişleri Bakanlığı’nın, Azerbaycan askerlerinin Dağlık Karabağ’a saldırı başlatmasının ardından Azerbaycan ve Ermenistan’a yönelik “düşmanlıkları derhal durdurma” çağrısına yer verildi.²⁹² ABD’li meslektaşının ardından Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da, Azerbaycanlı ve Ermeni meslektaşlarını “çatışmadan uzaklaşmaya” çağırıyordu. Lavrov, Moskova’nın çatışmanın çözümü hususunda üzerine düşeni yapmaya hazır olduğunu söyledi.²⁹³

294

29 Eylül’de ise Pravda Ermenistan’dan gelen tehditkâr bir açıklamayı duyurdu: “Türkiye'nin Azerbaycan’ın saldırısını desteklemek için Amerikan F-16 uçaklarını konuşlandırması halinde, Ermenistan da Dağlık Karabağ bölgesinde Rus yapımı İskender balistik füzelerini kullanmaya hazırdır”.²⁹⁵

30 Eylül’de ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki tartışmalı bölge olan ve pazar gününden bu yana çatışmaların devam ettiği Dağlık Karabağ’daki durum nedeniyle acilen toplandı.

²⁹¹В Нагорном Карабахе началась война, <https://military.pravda.ru/news/1534744-karabah/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²⁹²США призвали Армению и Азербайджан "прекратить боевые действия"
https://www.pravda.ru/news/world/1534894-ssha_prizvali (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²⁹³Москва будет посредником в урегулировании карабахского конфликта,
https://www.pravda.ru/news/politics/1534897-lavrov_pro_karabah/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²⁹⁴Москва будет посредником в урегулировании карабахского конфликта,
https://www.pravda.ru/news/politics/1534897-lavrov_pro_karabah/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²⁹⁵Ереван: если Турция ударит истребителями, Армения развернёт "Искандеры"
https://military.pravda.ru/news/1535321-armeniya_razvernuyot_iskandery/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

Toplantıda Güvenlik Konseyi savaşan tarafları ateşkes ve “anlamalı müzakerelere” geri dönmeye çağırıldı. Nijerya’yı temsil eden BM Güvenlik Konseyi Başkanı Abdou Abarri tarafından yapılan açıklamada, “Güvenlik Konseyi üyeleri, Genel Sekreter’in taraflara düşmanlıkları derhal sona erdirmeye, gerginlikleri azaltma ve yapıcı müzakerelere derhal dönme çağrısına destek verdiler” şeklinde açıklama yaptı.²⁹⁶

Dört bir yandan gelen müzakere çağrılarına uyulsa da, 1 Ekim’de Pravda, Rusya Federasyonu ve Türkiye temsilcileri arasında Karabağ konusunda gerçekleştirilen görüşmelerin sonuçsuz kaldığı haberini geçti. Türk tarafına göre sorunun tek çözümü ve barış müzakerelerinden bahsedebilmenin tek yolu Ermenistan’ın “işgal edilen” topraklardan çekilmesiydi.

---

²⁹⁶Совбез ООН призвал к прекращению огня в Нагорном Карабахе
https://www.pravda.ru/news/world/1535698-sovbez_oon_prizval/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

Görüşmeler sırasında Türkiye Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun aşağıdaki sözlerine yer verildi: “Diyorlar savaşı durduralım. Hadi! Ateşkes ilan etmeliyiz. Bunun için öncelikle Ermenistan işgal ettiği topraklardan çekilmeli. Bununla ilgili konuşuldu mu? Hayır. O zaman bu sorun nasıl çözülecek? Toprakları işgal edilen bir ülkenin işgalciyle aynı kefeye konduğunu nerede gördünüz? Kırım'daki olaylar da dahil olmak üzere Ukrayna'ya karşı benzer bir yaklaşım görüyor muyuz? Uluslararası toplum, haklı olarak Ukrayna'yı ve Kırım'da yaşayanları destekliyor. Biz aynı şekilde Gürcistan'ın toprak bütünlüğünü de açıkça destekliyoruz”.²⁹⁷

Çavuşoğlu'nun Ukrayna vurgusundan sonra 2 Ekim'de Ukrayna parlamentosu RADA'dan Karabağ ihtilafı konusunda bir açıklama geldi. Ukrayna Azerbaycan'ı destekleyeceğini bildirdi. Rada milletvekili Lyudmila Marchenko, Ukrayna'nın Azerbaycan'a hem insani hem de askeri olarak destek vermeye hazır olduğunu ifade etti.

---

²⁹⁷Переговоры РФ и Турции по Карабаху провалились, <https://www.pravda.ru/news/world/1536094-parlamenter/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

3 Ekim’de ise bu kez Fransa lideri Emmanuel Macron, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Macron, Aliyev’i ateşkese dönmeye ve barış müzakerelerini sürdürmeye çağırdı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise Azerbaycan ordusunun başarılı bir şekilde operasyonları yürüttüğünü ve işgal edilen topraklarının bir kısmını kurtardığını vurguladı. Devlet başkanı ayrıca Ermenistan’ın müzakere sürecini aksatacak adımlar attığını ve bu sürece büyük bir darbe vurduğunu da kaydetti. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermeni yönetiminin müzakerelerin ihlalinin yanı sıra silahlı bir çatışmadan tamamen sorumlu olduğunu da vurguladı”.²⁹⁸

Hemen akabinde 4 Ekim’de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev halka seslenerek Azerbaycan ordusunun Cebrail şehrini ve bölgenin birçok köyünü işgalden kurtardığını söyledi.²⁹⁹ Aynı gün Ermenistan, Azerbaycan’ın Gence şehrine füze saldırısı düzenledi. Türkiye Dışişleri Bakanlığı, Azerbaycan’ın Gence şehrine gerçekleştirilen bu saldırıyı Cenevre Sözleşmesinin ihlali olarak değerlendirdi. Azerbaycan tarafı bir vatandaşlarını kaybettiklerini ve onlarca sivilin yaralandığını bildirdi.³⁰⁰ Çatışmalar devam ederken, komşu Gürcistan’dan da resmi bir açıklama geldi. Gürcistan Dışişleri Bakan

---

²⁹⁸Макрон призвал Алиева прекратить боевые действия в Карабахе, <https://www.pravda.ru/news/world/1536711-karabah/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²⁹⁹Азербайджан заявил о взятии города Джебраила, <https://military.pravda.ru/news/1536992-jebrail/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰⁰В Турции оценили обстрел города Гянджи в Азербайджане, <https://military.pravda.ru/news/1536960-turcia/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

Yardımcısı Lasha Darsalia “Azerbaycan'ın Gürcistan topraklarından transit yolu ile silah temin ettiği yönündeki bilgilerin gerçekte uyuşmadığını söyledi.”³⁰¹

5 Ekim’de Pravda’da yer alan habere göre, Azerbaycan ve Türkiye, Ermenistan'ı Azerbaycan'ın ikinci şehri olan Gence'yi vurmakla suçladı. Ankara'ya göre Erivan, Cenevre Sözleşmesini ihlal etti. Türkiye Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, “Yaklaşık 332 bin kişinin yaşadığı Gence'ye yönelik saldırılar, Ermenistan'ın yasadışı konumunun yeni bir tezahürüydü.”

302

6 Ekim’de ise Pravda, Kanada’nın Türkiye’ye silah ihracatını durduğu hakkında bir haber yayımladı. Ankara ise Kanada’yı “ikili oynamakla” suçladı. Yine 6 Ekim tarihli sayıda Ankaralı diplomatların bu kararın iki ülke arasındaki işbirliğini baltaladığını, aynı zamanda Türk ordusunun Suriye'deki çalışmalarını engellediğini vurguladığı da yer aldı. Ek olarak Türkiye’nin tedarik ettiği askeri ürünlerin Karabağ sorunu çerçevesinde kullanıldığını bildiği için Kanada'nın bu tavrının kabul edilemez olduğu vurgulandı.³⁰³

7 Ekim’de Pravda, uluslararası toplumun çoğunlukla Dağlık Karabağ'da ateşkesten ve taraflar arasında yapılacak olan müzakerelerden yana olmasına rağmen, Türk siyasetçilerin buna katılmadığı ve Ankara'ya göre çatışmanın sona ermesine yardımcı olacak unsurun ateşkes olmadığını yazdı. Türkiye Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu’nun, “Tüm dünya ateşkes

³⁰¹Грузия заявила, что не причастна к поставкам оружия в Азербайджан , <https://military.pravda.ru/news/1537003-gruzia/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰²Турция обвинила Армению в нарушении международного гуманитарного права , https://www.pravda.ru/news/world/1537125-turciya_obvinila_armeniyu/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰³Канада приостановила экспорт оружия в Турцию. В Анкаре недовольны, https://www.pravda.ru/news/world/1537711-stop_weapon/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

yapılsın diyor, peki sonra ne olacak? Siz Ermenistan'a biran önce Azerbaycan topraklarını boşaltmalarını söyleyebilir misiniz? Onların gitmesi hususunda bir çözüm bulabilir misiniz? Hayır, bunlar 30 yıldır devam eden aynı söylemler” sözlerine de yer verdi. Çavuşoğlu, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile şahsen görüşerek gerekirse Azerbaycan'ın Türkiye'nin desteğine güvenebileceğini bir kez daha hatırlattı.³⁰⁴Aynı gün Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, ateşkesin koşullarından birisinin Türkiye'nin devreden çıkması olduğunu vurguladı. Paşinyan ayrıca, Ermenistan'ın bir takım tavizler vermeye hazır olduğunu, ancak bunun karşılıklı bir şekilde olabileceğini de belirtti.³⁰⁵

8 Ekim'de Pravda, Türkiye ile ilgili ilginç yorumlar içeren bir yazı daha yayımladı. Yazıda aşağıdakilere yer verildi:

“Alevlenen Ermenistan-Azerbaycan çatışmasında birçok ülke "ilgili". Politikacıların ve çeşitli ülkelerin hükümet başkanlarının acil ateşkes çağrısı yapan açıklamalarına Recep Tayyip Erdoğan karşı çıkıyor. Görünüşe göre Türkiye kırmızı çizgiyi geçmek üzere.”

Konuyla ilgili Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü -Moskovskiy Gosudarstvenniy İstitut Mejdunarodnix Otnoşeniy- (MGİMO)'nün önde gelen isimlerinden biri olan Sergei Markedonov şu açıklamayı yaptı:

*“Türkiye, 1990'larda Ermenistan ile kara sınırını kapattı. Normalleşme müzakereleri zaten 1991'de idi, ancak 1993'te dondurulmuştu. Diplomatik ilişkiler hiçbir zaman kurulmadı. 2008'de -futbol diplomasisi ile- normalleşme sürecine girilmeye çalışıldı. Ancak bu da bir işe yaramadı. Türkiye de aslında Rusya gibidir. Her iki ülke kıta imparatorluğu kurmuştur. Kıta imparatorluğu, Britanya veya Fransa gibi deniz imparatorluğu değildir. Her iki ülke oldukça trajik bir dağılma süreci yaşamıştır ve bir anlamda süper güç olma özelliğini kaybetmiştir. Geçmişin yeniden düşünülmesi, geçmişin bazı unsurlarına geri dönüş vardır. Bu hususta aynıyız. Ancak söylemek istediğim: Türkiye, Kafkasya'da kendi kendine ilerlemiyor. Bu aslında daha geniş bir programın bir parçasıdır..Türkiye yeniden imparatorluk kurmak ve bölgenin patronu olmak istiyor”.*³⁰⁶

---

³⁰⁴Çавушоглу: перемирие не поможет урегулировать Карабахский конфликт , https://www.pravda.ru/news/world/1538367-mira_net/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰⁵Пашинян рассказал, что нужно сделать для перемирия , <https://www.pravda.ru/news/politics/1538441-peremirie/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰⁶Турция пытается возродить империю. Ей очень надо стать патроном в регионе, <https://www.pravda.ru/world/1536705-turciya/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

9 Ekim'de Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanlıkları, rehinelere ve cenazelerin değiştirilmesi meselesinin görüşülmesi hususunda Vladimir Putin'in Moskova'da istişare önerisini kabul ettiler. Leonid Kalaşnikof, Pravda'ya verdiği demeçte, Putin'in girişiminin bugün çatışmayı çözmek için mümkün olan tek format olduğunu söyledi. Milletvekili Kalaşnikof, AGİT Minsk Grubu'nun başarısına inanmadığını dile getirdi ve 28 yıl geçtiği halde hiçbir konuda karar veremediğini vurguladı. Kalaşnikof'a göre, ne Amerika ne de Fransa'yı Rusya'daki istikrar ilgilendirmemektedir ve onlar Rusya'nın sınırlarındaki çatışmaları yatıştırmayacaklar. Sorunu Minsk grubu değil, Putin çözecektir.”³⁰⁷

10 Ekim tarihi oldukça kritik bir tarihe dönüştü çünkü bu tarihte son yirmi yılın en uzun görüşmesi gerçekleşti ve yaklaşık 10 saatlik bir görüşmeden sonra yerel saatle saat 12:00'den itibaren Dağlık Karabağ'da ateşkes yürürlüğe girdi.³⁰⁸ Aynı gün Rus askeri eksperleri Igor Korotchenko Pravda'ya verdiği röportajında şunları söyledi:

“Şu anda düşmanlıkları durdurmanın gerçekçi olmadığına ve imkansız olduğuna inanıyorum. Bu çatışma neden şimdi yeniden alevleniyor? - Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerde gerginliğin özellikle 2018'den sonra Nikol Paşinyan'ın Erivan'da iktidara gelmesiyle arttığına inanıyorum. Paşinyan renkli devriminin yöntemleriyle iktidara geldi, buna "kadife devrimi" diyorlar. Belarus'taki Tikhanov ile karşılaştırılabilir. Tek fark, Paşinyan'ın herhangi bir seçime bile katılmamış olması, bunun yerine Karabağ klanının önde gelen temsilcisi Serj Sarkisyan'ın başkanlık ettiği o dönemde Ermenistan'da var olan rejimden memnun olmayanları harekete geçirmesidir.....Bu arada, Sovyet sonrası coğrafyadaki en büyük ABD büyükelçiliği Erivan'dadır. Küçük Ermenistan'da iki bin Amerikalı diplomat var. Durum bundan ibaret”.

Korotchenko şunlara da dikkat çekti:

“Bunun dışında Ermenistan Savunma Bakanı Sayın Tonoyan, yeni bir savaşın Azerbaycan tarafından yeni toprakların kaybedilmesi anlamına geleceğini söyledi. Buna paralel olarak Paşinyan, Dağlık Karabağ'ın Ermenistan'a ait olduğunu ilan ederek Erivan ile Bakü arasında var olan müzakere tabanını da

---

³⁰⁷Леонид Калашников: Путин принудит к миру Алиева и Пашиняна, https://www.pravda.ru/world/1539242-karabach_putin/ (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

³⁰⁸В Нагорном Карабахе вступил в силу режим прекращения огня , <https://military.pravda.ru/news/1539473-karabah/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

*baltaladı. Böylece daha önce var olan tüm anlaşmalar olduğu gibi iptal edildi”.*³⁰⁹

11 Ekim’de Paşinyan “*Dünya toplumu, Dağlık Karabağ’ın kendi kaderini tayin hakkını tanımalıdır*” ifadelerini kullandı.³¹⁰ Aynı gün ünlü model Kim Kardashian, Dağlık Karabağ sakinlerini desteklemek için bir milyon dolar bağışta bulunduğunu açıkladı.³¹¹

12 Ekim’de Pravda, “*Erdoğan’ın Dağlık Karabağ ihtilafındaki hedefleri neler?*” başlıklı bir yazı yayımladı. Soruya cevaben de

- Birincisi Pan Türkçülük,
- İkincisi ise neo-Osmanlıcılığa dönüş”

şeklindeki ifadeleri kullanıldı. ³¹²

13 Ekim’de Pravda, Türkiye’de yayımlanan “Karar” gazetesine atıf yaparak aşağıdakileri yazdı: “13 Ekim’de Türk gazetesi "Karar", ön sayfada "Putin'in Türkiye'ye vetosu" başlığıyla Moskova'nın Dağlık Karabağ sorunuyla ilgili Türkiye'nin Minsk Grubu (Rusya, Fransa ve ABD) başkanları ile olası barış görüşmelerine dahil edilmesi fikrini reddettiğini belirten bir makale yayımladı. Karar gazetesine göre, buradaki müzakere süreci “*Rusya'nın bölgesel çıkarları doğrultusunda*” yönlendirilmekteydi. Karar gazetesi, Minsk

³⁰⁹Вклад Пашипяна в новую войну, <https://www.pravda.ru/world/1539441-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹⁰Пашипян напомнил о праве Карабаха на самоопределение, <https://www.pravda.ru/news/world/1539675-karabah/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹¹Ким Кардашьян пожертвовала миллион долларов Нагорному Карабаху, <https://www.pravda.ru/news/showbiz/1539729-kim/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹²Какие цели преследует Эрдоган в конфликте вокруг Нагорного Карабаха?, https://www.pravda.ru/world/1540189-Turkey_NKR/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

üçlüsünün “ancak Azerbaycan askerleri kendi topraklarını geri almaya başladığında” faaliyete geçtiğini vurgulayarak “ateşkes çağrılarında Erivan'ın işgal altındaki topraklardan çekilmesi hakkında hiçbir şey söylenmediğini” de belirtti.³¹³

Pravda'nın 14 Ekim tarihli sayısında tarih bilimleri doktoru, St.Petersburg Devlet Üniversitesi Post-Sovyet Dönemde Uluslararası İlişkiler Bölümü Doçenti Niyazi Niyazov ile yapılan röportajda, Niyazov'un

“Her halükarda, Rusya'nın şu ya da bu nedenle Ermenistan'ın ya da Azerbaycan'ın destekçisi olduğu yaklaşımını terk etmesi gerekiyor. Rusya kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeli ve objektif bilgi edinmeye çalışmalıdır.”

şeklindeki ifadelerine yer verildi. Aynı röprtajda Niyazov şu tespitlerde de bulundu:

“Ermenistan'daki devrimden sonra, Ermenistan'ın olası tüm seçeneklere rağmen Batı'ya yöneldiği ortaya çıktı. Azerbaycan ise en azından siyasi anlamda Batı'ya dönmüyor çünkü Azerbaycan'ın devlet yapısı modelini Avrupalılar beğenmiyor. Ayrıca, Paşinyan, Karabağ'ın Ermenistan'a ait olduğu konusunda net açıklamalarda bulunmaya başladı. Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov bile bu açıklamanın kabul edilemez olduğunu söyledi. Bu durumda, Azerbaycan liderliğinin de müzakere alanı kalmadı.”³¹⁴

15 Ekim'de askeri eksper İgor Korotchenko, İna Novikova'ya verdiği röportajında aşağıdakileri söyledi:

“Azerbaycan kendi topraklarında, uluslararası alanda tanınan sınırları içerisinde savaşı sürdürüyor. Yani Ermeni ordusu Azerbaycan ile savaş halinde. Rusya'nın pozisyonuna bakıldığında ise Rusya, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünü tanıyor... Dağlık Karabağ'daki olaylar Azerbaycan sınırları içerisinde gerçekleşmektedir. Ermenistan ordusu ile Azerbaycan ordusu arasında yaşanan silahlı bir çatışmadır, yani Azerbaycan'ın eylemleri uluslararası hukuk açısından meşrudur”³¹⁵

---

³¹³В Турции рассказали, почему Москва не допустила Анкару на переговоры по Карабаху, https://www.pravda.ru/world/1540419-ruusia_turkey/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹⁴Война в Нагорном Карабахе — время вернуться к плану Лаврова?, <https://www.pravda.ru/world/1538286-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹⁵Карабах с точки зрения России, <https://www.pravda.ru/world/1539401-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

16 Ekim'de Pravda, Tarih Bilimleri Doktoru, St. Petersburg Devlet Üniversitesi öğretim üyesi Doçent Niyazi Niyazov ile yapılan bir röportajı daha yayımladı. Röportajda bazı sorulara cevaplar arandı. Niyazov aşağıdakileri belirtti:

*“Bugün Ermenistan'a yönelik tüm askeri destek yalnızca Rusya tarafından sağlanmaktadır - para, silah ve diğer her şey. Bu aslında bir sır değil, bunun için Rus askeri uzmanlarını dinlemek yeterli ..... Azerbaycan'ın, Rusya'dan parayla silah satın almasına rağmen, Ermenistan silah temini için faizsiz kredi aldı. Elbette tüm bunlar, nihayetinde savaşın başka bir aşamaya geçmesine yol açtı. Şimdi yeni bir gerçeklik olacak... Şimdi Rusya'nın Lavrov'un planının uygulanması için başka formüller bulması gerekiyor. Bu planın modernize edilmesi gerekiyor. Örneğin, Ermeni birliklerinin en azından Dağlık Karabağ'ı çevreleyen bölgelerden geri çekilmesi için ciddi ve kesin bir zaman çizelgesi olacağına dair bir girişim geliştirilmelidir. Bu olmazsa savaş devam edecek. Tarafların her birinin kendi açısından haklı olduğu açıktır, elbette her birinin kendi görüşü vardır... Askeri çatışmalar şimdi dursa bile, daha sonra yeniden başlayacaklar. Son yıllarda sık sık gergin bir durumun ortaya çıktığını ve sonra patladığını görüyoruz. 2014'te, 2016'da kıvılcımlar oldu, daha sonra 2018'de, bu yaz ve şimdi... Rusya ne istediğini açıkça anlamalı ve eğer Türkiye bölgeye gelirse çıkarlarının zarar göreceğinden korkmamalı. Bugün Ortadoğu bölgesinde Rusya ve Türkiye sık sık işbirliği içerisinde çalışıyor... Batı, ilk Gürcü savaşından sonra Rusya'ya yaptırım uyguladığında, Rusya'yı kimler destekledi? – Türkiye”.*³¹⁶

Nasıl bir politika izlenmesi gerektiğine dair tartışmalar sürerken reelse savaş devam ediyordu. 17 Ekim'de Pravda'dan alınan bilgilere göre, İlham Aliyev, Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin, Fizuli şehrini ve Dağlık Karabağ'daki yedi köyü daha kontrol altına aldığını bildirdi.³¹⁷ Yine aynı gün Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri komutanlığı, Erivan'ın Gence şehrine füze saldırısı yaptığını bildirdi. Belirttiğimiz gibi, Gence'deki yerleşim yerleri daha önce de Ermenistan tarafından roket ateşine maruz kalmıştı. Saldırıda 12 kişi öldü. İki roket konutlara

---

³¹⁶Армяне и азербайджанцы сами не помирятся,
<https://www.pravda.ru/world/1538320-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹⁷Армия Азербайджана захватила город Физули в Карабахе,
<https://www.pravda.ru/news/world/1541769-karabah> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

çarptı ve yaklaşık 40 kişi yaralandı. Beş konut binası tamamen yıkıldı ve 20 bina daha hasar gördü.³¹⁸

Savaşın yıkıcılığı giderek artarken Ermenistan ve Azerbaycan, 18 Ekim gece yarısından itibaren yeni bir ateşkes başlatmayı kabul etti.³¹⁹ Aynı gün Türkiye Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, Fransa, ABD ve Rusya'nın Ermenistan'a silah sağladığını açıkladı. Erdoğan açıklamasında, “Azerbaycanlı kardeşlerimizi desteklediğimize ne diyorlar? Minsk Üçlüsü, ABD, Rusya, Fransa ne diyor? Ermenistan'ı destekliyorlar. Ermenistan'a her türlü silahlı desteği sağlıyorlar” dedi.³²⁰

Ateşkesin ilk günü 19 Ekim'de Erivan ve Bakü, ateşkesi ihlal etmekle birbirlerini suçladı.³²¹

20 Ekim tarihli Pravda'da ise Rus Askeri uzmanı Mikhail Alexandrov'un yorumlarına yer verildi. Aleksandrov, Karabağ'daki savaşta Ermenistan ve Azerbaycan'ın şanslarının yaklaşık olarak eşit olduğunu vurgularken, Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını tanımamasının önemli olduğuna inandığını ifade etti.³²²

21 Ekim'de Doç. Dr. Alexander Nikolaevich Zakatov'un Pravda'ya verdiği röportaj yayınlandı. Zakatov aşağıdakileri söyledi:

“Görüntüğe göre savaşı Azerbaycan başlattı, ancak Ermenistan'ın saldırgan eylemleri Azerbaycan'ı kızdırttı. Şunu da hatırlatmak gerekir ki, bir zamanlar II. Nikola sınırlarını açarak Ermenileri Türklerden kurtardı. Bu savaşın Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında bir savaş olduğunu söylemek ise ateşi körüklemek demektir.”³²³

22 Ekim'de Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan Facebook'ta yaptığı canlı yayında, Dağlık Karabağ'daki çatışmaya şu aşamada diplomatik bir çözüm olmadığını söyledi.

---

³¹⁸Azerbaycanlı şehir Gянджа vnyovь podverгся rakетному obстрелу, <https://military.pravda.ru/news/1541771-raketi/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³¹⁹Karabaх заявил о готовности соблюдать новое перемирие, <https://military.pravda.ru/news/1541912-karabah/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²⁰Эрдоган: Армения получает оружие от России, США и Франции, <https://military.pravda.ru/news/1542018-erdogan/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²¹Перемирие в Нагорном Карабахе опять сорвано, https://www.pravda.ru/news/world/1542080-nagornyj_karabah/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²²Военный эксперт оценил шансы Азербайджана и Армении в войне в Карабахе, <https://www.pravda.ru/world/1542756-karabach/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²³ Александр Закатов: всё, что гасит конфликт, идёт на пользу государству
Читайте больше на

https://www.pravda.ru/society/1542724-rossiya_romanovi_karabah/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

Aşağıdaki söyleminden de anlaşılacağı üzere Paşinyan'a göre artık Ermeni halkının silaha sarılması ve vatanını savunması gerekmektedir.

“Daha önce bizim kabul ettiğimiz şartları Azerbaycan artık kabul etmiyor. Bu aşamada diplomatik bir çözümden söz etmek anlamsızdır”.

diyen Paşinyan'a cevap General Yevgeny Buzhinsky'den geldi. General *“Paşinyan gerçeği kabul etmek zorunda kalana kadar askeri çatışma devam edecek”* dedi. Uzmana göre gerçek şu ki, Ermenistan Azerbaycan'ın 7 bölgesini elinde tutmaktaydı ve bunların geri verilmesi gerekmektedir. Buzhinsky'nin açıklamaları şöyle devam etti:

“Aslında yedi değil. Azerbaycanlılar bazı yerlerin kontrolünü zaten ele geçirmiş durumdalar.... Bir uzlaşmaya varmak gerekiyor: Azerbaycan topraklarından vazgeçmek ve ardından Dağlık Karabağ'ın statüsünü belirlemek. Paşinyan 27 Eylül'den önceki statükoya devam etmek istiyor. Ancak artık bu işe yaramayacak.”

Askeri uzman aşağıdakileri de vurguladı:

*“Amerikalılar ne yapabilir? Sadece para verebilirler. Azerbaycan'a bir şekilde baskı yapamazlar. Peki Paşinyan'a baskı yapılır mı? Tam da özellikle seçimlerden önce? Ben öyle düşünmüyorum”.*³²⁴

Aynı gün ABD Dışişleri Bakanı Michael Pompeo, Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanları Zohrab Mnatsakanyan ve Ceyhun Bayramov ile Dağlık Karabağ'daki çatışmaların sona ermesine yardımcı olmak için görüşme yapma niyetinde olduğu belirtti. Pompeo'ya göre, *“İlerlemenin doğru yolu, çatışmayı sona erdirmek, onlara (çatışmanın taraflarına) gerilimi azaltmanın gerekliliğini anlatmaktır.”*

Pompeo, *“Hiçbir ülke olaya müdahil olmamalı, ateşi körüklememeli, ülkelere silah sistemleri, destek sağlamamalı. Ancak bu şekilde herkes için kabul edilebilir diplomatik bir çözüme varılabilir”* dedi.³²⁵

23 Ekim'de Pravda'nın önemli konulardan birisi yine Karabağ Savaşı ile ilgili idi.

Pravda'dan yapılan alıntılara göre, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, 2018'de Azerbaycan'ın barışa karşılık olarak yedi bölgenin verilmesini müzakerelerde talep ettiğini hatırlattı. Bakü, Dağlık Karabağ'ın statüsü meselesini Azerbaycan dışında değerlendirmeyi

³²⁴Российский генерал: Пашипяна вынудят признать реальность,
https://military.pravda.ru/1543558-pashinyan_karabach/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²⁵Российский генерал: Пашипяна вынудят признать реальность,
https://military.pravda.ru/1543558-pashinyan_karabach/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

reddetti. Yani, Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunun kabul edilmesi gerektiğini ileri sürdü. Azerbaycan Cumhurbaşkanı, Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan herhangi bir ülkeyle Bakü'nün diplomatik ilişkilerini keseceğini de söyleyerek tehditte bulundu.³²⁶

24 Ekim'de ise Nikol Paşinyan ulusa hitabında kuzey ve güney cephelerinde Ermeni ordusunun geri çekilmek zorunda olduğunu itiraf etti. Ancak Paşinyan, sonunda her halükarda Ermeni ordusunun kazanacağına dair güvence verdi.

Paşinyan'ın verdiği güvence askeri eksper Korotchenko'nun *“90'lı yıllarda Ermenistan savaşı, halkın ve milislerin iyi morali pahasına kazandı. Şimdi ise durum farklı, moral hem Ermenistan'da hem de Azerbaycan'da var. Ancak bugün askeri ve teknik üstünlük Azerbaycan'ın yanındadır”*³²⁷ şeklindeki sözleri ile soru işaretine dönüştü.

25 Ekim'de Pravda İlham Aliyev'in açıklamalarına yer verdi ve Aliyev'in şu sözlerini yayımladı:

“Biz savaşı başlatmadık. BM, her ülkenin meşru müdafaa hakkını korur. Biz kendi sınırlarımızın savunmasını yapıyoruz ve Azerbaycan'ın uluslararası alanda tanınan topraklarını Ermeni işgalinden kurtarıyoruz. Ermeni halkına gelince, Dağlık Karabağ'da yaşayan Ermeni halkının bizim vatandaşlarımız olduğunu ve onlara bakacağımızı defalarca söyledim. Buradaki Ermeniler buraya geri dönecek olan Azerbaycanlılarla barış içinde birlikte yaşayacaklar”.³²⁸

26 Ekim'de Pravda dikkatleri önemli bir konuya yani savaşta kullanılan silahlara çekerek, İHA ve SİHA'ların Karabağ savaşında aktif bir şekilde kullanıldığına ve bunun sonuçlarına odaklanılması gerektiğini vurguladı.

Askeri eksper Korotchenko: *“Azerbaycan, Nisan 2016 savaşı sırasında aktif olarak dron kullandı ve Temmuz olayları sırasında, yani modern bir yüksek teknoloji ordusu kurma yolunda uzun bir yol aldı. Azerbaycan, en gelişmiş silahları satın aldı. Özellikle Rusya, Azerbaycan'a 5 milyar dolarlık silah tedarik*

---

³²⁶Azerbaycan ve Ermenistan çatıştı, <https://www.pravda.ru/world/1541879-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²⁷Karabağ — первая война активного использования беспилотников, https://www.pravda.ru/world/1541976-drone_war/ (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³²⁸Алиев: Азербайджан не начинал войну в Нагорном Карабахе, <https://military.pravda.ru/news/1544650-aliev/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

*etti. Ama biz, elbette, insansız hava aracı üretimi alanında lider değiliz, bu yüzden Azerbaycan onları esas olarak İsrail'den satın aldı” dedi.*³²⁹

27 Ekim tarihli Pravda Korotchenko'nun sözlerini doğrularcasına Azerbaycan ordusundan bahsederek, “Bugün Azerbaycan ordusu iyi donanımlıdır ve bölgenin en iyi ordularından birisidir. Azerbaycan ordusu dünyanın önde gelen 50 ordusundan birisi olma özelliğine sahiptir... Bugünün savaşı, her şeyden önce, yüksek hassasiyetli silahların kullanıldığı teknolojik bir savaştır. Rus ordusunda, insansız hava araçları çok uzun süredir gereken ilgiyi görmedi. Yine de Sovyetler Birliği'nin sonlarında - 80'lerin sonunda - iyi bir seviyede iddik. 90'larda bu hususta hiçbir adım atılmamıştır. Ancak Shoigu'nun gelişiyle bu boşluğu doldurmak için gerçek girişimler başladı ve Rusya dronlarla ciddi şekilde meşgul olmaya başladı.” sözlerini sarf etmiştir.³³⁰

28 Ekim’de politolog Vadim Makarenko Karabağ Savaşı ile ilgili “Karabağ sorunu tıpkı İsrail-Filistin çatışması gibi sonsuza kadar sürebilir” ifadelerini kullandı ve şunları ekledi: “Aliyev diyor ki: “işgal altındaki tüm bölgeleri geri almalıyız”. Makarenko “bugünkü şartlarda hiçbir şekilde Azerbaycan ile Ermenistan’ı barıştırmak mümkün değildir” şeklinde ifadeleri de ekledi.³³¹

29 Ekim’de ise askeri eksper Blokhin ABD’nin Karabağ Savaşına bakışı ile ilgili aşağıdaki yorumları yaptı:

*“Amerika Birleşik Devletleri müzakere sürecine katılmak istiyor. Prensipte bu onların "bölgesi" olmasa da, sürece katılma arzusu çok ilginç. Doğrudan Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşanan koşullarda bile (kriz, ayaklanmalar, suçlamalar) jeopolitik projeler uygulanıyor”.*³³²

30 Ekim’de Pravda, Dağlık Karabağ’daki çatışmanın uzun bir süreci geride bıraktığını, bu durumun da artık konunun diplomatik yolla çözülme şansını gittikçe azalttığı anlamına geldiğini, ayrıca, üç kez imzalanan ateşkese uyulmadığını ve bundan dolayı da çatışmanın her iki tarafının da birbirini suçladığını yazıyordu. Ayrıca Pravda, Karabağ’daki sorunu çözmenin tek bir yolu olduğunu da yazıyordu: Barış gücünün devreye sokulması. Ermenistan Başbakanı

---

³²⁹Нагорный Карабах – война современных технологий, <https://www.pravda.ru/world/1541978-Karabakh/> (Erişim Tarihi: 10.02.2021)

³³⁰В Нагорном Карабахе рулят беспилотники, <https://military.pravda.ru/1542103-drones/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³¹Сейчас просто невозможно примирить Армению и Азербайджан, <https://www.pravda.ru/world/1544654-Voina/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³²Эксперт - о роли США в кризисе Карабаха: идея вынашивалась с 1992 года, https://www.pravda.ru/news/world/1545876-1992_karabah/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

Nikol Paşinyan da aslında bu yaklaşımdan yana olduğunu dile getirdi. Paşinyan, Avrupa devletlerinin meseleye pasif yaklaşımını da eleştirdi. Özellikle, AB'nin Türkiye'ye Azerbaycan'a yardım etmeyi bırakması için "baskı" yapması gerektiğini ileri sürdü.³³³

334

31 Ekim'de İgor Korotchenko, Pravda'ya vermiş olduğu röportajında

"Rusya dünyada kuvvetleniyor, ancak yakın çevresini gittikçe kaybediyor. Ukrayna'yı fiilen kaybettik, şimdi Moldova'da aynı olumsuz süreçler yaşanıyor. Gürcistan'ı uzun zaman önce kaybettik... Ermenistan'da 2018 yılında yaşanan darbe de aynı sürecin devamıdır. Ermenistan jeopolitik bir sıkışıklığın içerisinde, bu yüzden bugün hala bizimledir, ancak her an askeri üslerimizle birlikte Rusya'ya veda edebilir" dedi.³³⁵

1 Kasım'da Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Rusya'nın Dağlık Karabağ'daki ihtilaf konusunda tarafsız bir pozisyona sahip olduğunu belirtti. Paşinyan'a göre, Moskova'nın tarafsız kalması oldukça anlaşılırdı. Ermenistan Başbakanı,

"Rusya, AGİT Minsk Grubu'nun eşbaşkanı ve bir arabulucu devlet, dolayısıyla statüsü gereği tarafsızlığı korumalı. Ve bu anlaşılabilir bir durum." şeklinde açıklamalarda bulundu.³³⁶

³³³Nikol Paşinyan: "Я выступаю за ввод российских миротворцев", <https://www.pravda.ru/news/politics/1546230-mirotvortsi/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³⁴Nikol Paşinyan: "Я выступаю за ввод российских миротворцев", <https://www.pravda.ru/news/politics/1546230-mirotvortsi/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³⁵Россия укрепляется в мире, но теряет ближайшие страны, https://www.pravda.ru/world/1542976-post_Soviet_space/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³⁶Paşinyan объяснил нейтралитет России в карабахском конфликте, <https://www.pravda.ru/news/world/1546826-pashinyan/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

2 Kasım'da Azerbaycan Savunma Bakanlığı, Azerbaycan ordusunun, mevzilerine saldıran Ermenistan Hava Kuvvetlerine ait Su-25'i düşürdüğünü bildirdi.³³⁷

3 Kasım'da ise Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Ermenistan'a yardım etmeyi düşünen İsraili yetkililere, “İsrail bu yardımı Erivan'a değil teröristlerin bulunduğu bölgelere göndermelidir” dediği Pravda'da yayımlandı. Paşinyan, “Kudüs, çatışmayı kışkırtmakla meşgul olan Türkiye ile “aynı takımda” kalmak isteyip istemediğini düşünmelidir” dedi.

338

4 Kasım'da Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan'ın işgal altındaki topraklardan çekilmesi halinde, çatışmaları durdurmaya ve çatışma bölgesinde barışın tesisine katkıda bulunmaya hazır olduğunu söyledi.³³⁹

4 ve 5 Kasım tarihlerinde karşılıklı olarak Azerbaycan ve Ermenistan birbirilerini suçladılar. Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre, Ermenistan ordusu 4-5 Kasım gecesi cephe hattı boyunca birçok sivil yerleşim birimine füze saldırısı gerçekleştirdi. Ermenistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Artsrun Hovhannisyan'ın yaptığı açıklamaya göre de 5 Kasım sabahı Azerbaycan askerleri Dağlık Karabağ topraklarına saldırdı. Yetkili, sivil yerleşim yerlerine ağır silahlarla ateş açıldığını söyledi.³⁴⁰

Karşılıklı suçlamalar sürerken 6 Kasım tarihli Pravda'da ilginç bir yazı paylaşıldı. Yazının başlığı “Türk Gambiti”: Erdoğan Yeni Bir İmparatorluk mu Kurmak İstiyor?” şeklinde idi. Yazı aşağıdaki başlıklarıyla dikkat çekmekteydi:

³³⁷Азербайджан сбил Су-25 ВВС Армении, <https://military.pravda.ru/news/1546949-azerbaidjan/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³⁸Пашинян предложил Израилю помочь террористам в Карабахе , <https://www.pravda.ru/news/world/1547301-pomosh/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³³⁹Азербайджан готов остановить войну. Но есть нюанс, <https://www.pravda.ru/news/world/1547692-ostanovi/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴⁰Кризис в Карабахе: стороны снова открыли огонь , <https://www.pravda.ru/news/world/1548015-krizis/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

“Erdoğan çok yakında kesin bir seçim yapmak zorunda kalacak:

- *ya Moskova'a ile çalışıp Karabağ sorununu etkilemeye yönelik tüm girişimleri durduracak;*
- *ya da Moskova'yı “terk edip” ve hayalini kurduğu “imparatorluğu” inşa etmeye başlayacak.”*

Yazıda yer alan *“Erdoğan kendisini tüm Müslüman dünyasının lideri olarak görüyor ve kendi çıkarları doğrultusunda başarılı bir şekilde hareket ediyor. Bu, bir zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan tüm bölgelerde Türk çıkarlarının etkisini yeniden yaratma veya teşvik etme hedefleri için de geçerlidir”* şeklindeki ifadeler de dikkat çekmektedir.³⁴¹

7 Kasım'da ise tanınmayan Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının tüm dünyayı askeri saldırganlık nedeniyle Azerbaycan'a yaptırım uygulamaya çağırıldığı ile ilgili haber dikkat çekiciydi.³⁴²

8 Kasım'da Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ulusa hitap ederek halkı kutladı ve Karabağ'daki Şuşa şehrinin Azerbaycan ordusunun kontrolü altına alındığını belirtti. Aliyev, *“Şuşa işgalden kurtuldu. Şuşa bizimdir! Karabağ bizimdir! Tüm Azerbaycan halkını kutluyorum”* dedi. Azerbaycan lideri, 8 Kasım'ın cumhuriyet tarihinde sonsuza dek kalacağını vurguladı.³⁴³

9 Kasım'da ise Ermenistan Savunma Bakanlığı, Aliyev'in stratejik açıdan önemli Dağlık Karabağ'daki Şuşa şehrinin Azerbaycan ordusunun kontrolü altına alındığı yönündeki açıklamasını yalanladı. Ermenistan Savunma Bakanlığı sözcüsü Artsrun Hovhannisyan sosyal ağlarda *“Şuşa'daki savaş devam ediyor, birliklerimizi bekliyoruz ve onlara inanıyoruz”* diye yazdı.³⁴⁴ Aynı gün saat 17:30 civarında Rusya Dışişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgilere göre, Azerbaycan 102. Rus askeri üssüne ait bir konvoya eşlik eden Mi-24 tipi Rus askeri helikopterini düşürdü. Azerbaycan bu olaydan dolayı özür diledi ve helikopterin yanlışlıkla düşürüldüğünü söyledi.³⁴⁵

---

³⁴¹“Турецкий гамбит”: Эрдоган хочет построить новую империю? , https://www.pravda.ru/news/politics/1548286-moscow_ankara/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴²Карабах призвал ввести санкции против Азербайджана , <https://www.pravda.ru/news/world/1548625-karabah/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴³“Карабах - наш!": Алиев поздравил народ Азербайджана , <https://military.pravda.ru/news/1548797-karabah/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴⁴Армения: Азербайджан снова лжёт - никто им Шушу не отдал , https://www.pravda.ru/news/world/1548901-nagornyj_karabah/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴⁵МИД РФ "оценил позитивно" признание Азербайджаном вины за сбитый Ми-24 , https://www.pravda.ru/news/politics/1549298-mid_rf/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

Russian Foreign Ministry - МИД России

3 ч. · 3

! В связи с заявлением МИД Азербайджана о трагическом инциденте, в результате которого был сбит российский военный вертолет Ми-24:

Тот факт, что Баку незамедлительно признал свою вину, оцениваем позитивно. Отмечаем также данные нам заверения азербайджанской стороны в том, что будет проведено оперативное расследование этого инцидента и виновные будут наказаны.

346

9 Kasım'ı 10 Kasım'a bağlayan gece Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Rusya'nın arabuluculuğunda Azerbaycan ile Dağlık Karabağ konusunda bir barış anlaşması imzalandığını duyurdu. Paşinyan “Anlaşmanın içeriği inanılmaz derecede acı vericidir” dedi.³⁴⁷

5.3. REGNUM.RU

Bu başlık altında Ermenistan'da yayınlanan bir gazete olan “Regnum”da 27 Eylül- 10 Kasım tarihleri arasında Dağlık Karabağ ile ilgili yayınlanan haberler derlenmiştir. Buna göre ilk haberlerimiz çatışmaların şiddetlendiği, telefon trafiğinin yoğunlaştığı 27 Eylül 2020 tarihine dayanmaktadır. Bu tarihli yayınında gazete Karabağ Savaşının ilk sinyallerinin Nisan 2019'dan itibaren hissedilmeye başladığını yazdı. Haberde Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın Azerbaycan'ın Terter şehrinin Ermeniler tarafından bombalandığını duyururken, Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin 31 askerini kaybettiğine dair bir bilgi de paylaştı.³⁴⁸ 27 Eylül akşamına doğru ise Azerbaycan tarafı önemli bir stratejik konuma sahip Murov'un ele geçirildiğini bildirdi.³⁴⁹ Kremlin basın servisi, Ermenistan Başbakanı ile Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı Vladimir Putin arasında konu ile ilgili bir telefon görüşmesi gerçekleştiğini duyururken³⁵⁰, Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov ile Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov da ayrı bir görüşme gerçekleştirdi.³⁵¹ Sıcak çatışma

³⁴⁶МИД РФ "оценил позитивно" признание Азербайджаном вины за сбитый Ми-24 , https://www.pravda.ru/news/politics/1549298-mid_rf/ (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴⁷ Ереван, Баку и Москва подписали документ о прекращении огня в Карабахе , <https://www.pravda.ru/news/world/1549290-karabah/> (Erişim Tarihi: 12.02.2021)

³⁴⁸“Власти Карабаха сообщили число погибших в ходе боёв у линии соприкосновения”, <https://regnum.ru/news/3074930.html>, (Erişim Tarihi:17.01.2021).

³⁴⁹“В Азербайджане заявили о занятии стратегической высоты в Карабахе”, <https://regnum.ru/news/polit/3074796.html>

³⁵⁰“Путин и Пашиняно обсудили резкое обострение ситуации в Нагорном Карабахе”, <https://regnum.ru/news/polit/3074781.html>

³⁵¹“Азербайджан проинформировал Лаврова о ситуации в Карабахе”,

kapıdayken komşu ülkelerden de ilk tepkiler gelmeye başladı. Özbekistan Dışişleri Bakanlığı karşılıklı olarak sıcak çatışmaların durdurulması yönünde çağrıda bulunup, sorunun diplomasi yoluyla çözülmesi gerektiği ile ilgili açıklama yaparken, Gürcistan Cumhurbaşkanı Salome Zurbişvili Karabağ'daki durumdan dolayı endişesini dile getirdi.³⁵² Yunanistan Dışişleri Bakanlığında Nikos Dendias ise Ermeni meslektaşısı Zohrab Mnatsakanyan ile yaptığı telefon görüşmesi sonrasında sorunun çözümüne yönelik yardıma hazır olduğunu duyurdu. Bakü ise aynı tarihte 550 Ermeni askerinin hayatını kaybettiği bilgisini paylaştı.³⁵³

28 Eylül'de ise Azerbaycan, Dağlık Karabağ bölgesindeki Talış köyünün etrafında stratejik öneme sahip bazı tepeleri aldığını duyururken aynı zamanda “büyük kayıplar” verildiğini de yazdı.³⁵⁴ Aynı gün Kışinev'de verilen bilgilendirme toplantısında Moldova Cumhurbaşkanı İgor Dodon bölgedeki çatışmanın durdurulması için çağrıda bulundu.³⁵⁵ Kazakistan da tarafların masaya oturup sorunu çözmelerini istediğini bildirdi ve “on yıllardır Kazakistan'daki Azerbaycanlıların ve Ermenilerin barış içerisinde yaşadıklarına” da vurgu yaptı.³⁵⁶ Azerbaycan Başsavcılığı ise Dağlık Karabağ'daki çatışmada 26 sivil vatandaşın yaralandığı bilgisini paylaştı.³⁵⁷ Dağlık Karabağ'da yaşananlar Recep Tayyip Erdoğan ile Boris Johnson arasında gerçekleşen görüşmenin de ana konusunu teşkil etti ve çatışmanın “Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarına saldırısı sonucunda patlak verdiği” vurgulanırken³⁵⁸, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan BM Genel Sekreteri Antonio Guterres ile görüştü.³⁵⁹ Erivan'dan verilen bilgiye göre Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin basın sözcüsü Vagram Pogosyan Azerbaycan'a ait askeri uçağın düşürüldüğü ile ilgili bilgi verirken³⁶⁰, Azerbaycan tarafı bu haberi yalanladı.³⁶¹ Ermenistan tarafı Türkiye'nin bu savaşa müdahil olduğu hakkında bilgi verince, BM Türkiye'nin Karabağ'daki çatışmaya müdahalesinin

---

<https://regnum.ru/news/polit/3074782.html>

³⁵²“Узбекистан призвал прекратить огонь в Нагорном Карабахе” <https://regnum.ru/news/polit/3075003.html>

³⁵³“Греция выразила готовность содействовать Армении в деэскалации конфликта” <https://regnum.ru/news/polit/3075044.html>

³⁵⁴“Азербайджан объявил о взятии под контроль важных высот в Нагорном Карабахе” <https://regnum.ru/news/polit/3075065.html>

³⁵⁵“Президент Молдавии призвал к прекращению огня в Нагорном Карабахе”, <https://regnum.ru/news/polit/3075129.html>

³⁵⁶“В Казахстане призвали прекратить огонь в Нагорном Карабахе”, <https://regnum.ru/news/polit/3075308.html>

³⁵⁷“Генпрокуратура Азербайджана: число пострадавших мирных граждан достигло 26”, <https://regnum.ru/news/polit/3075155.html>

³⁵⁸“Эрдоган обсудил войну в Карабахе с Борисом Джонсоном” <https://regnum.ru/news/polit/3075937.html>

³⁵⁹“Генсек ООН обсудил проблему Карабаха с Пашиняном”, <https://regnum.ru/news/polit/3075928.html>

³⁶⁰“В

Карабахе заявили об уничтожении военного самолета Азербайджан”, <https://regnum.ru/news/polit/3075892.html>

³⁶¹“В Азербайджане отрицают потерю самолёта в Нагорном Карабахе”, <https://regnum.ru/news/polit/3075927.html>

kanıtlanmadığını bildirdi.³⁶² Ermenistan'ın Moskova'daki sefiri Vardan Toganyan, 28 Eylül'de "Govorit Moskva" isimli radyo kanalında yayınlanan röportajında "Erivan'ın Moskova'dan askeri destek isteyebileceğini" vurgularken³⁶³, gerektiği takdirde çatışma bölgesinin boşaltılabileceği ile ilgili bilgiler de Ermeni tarafından gelmeye başladı³⁶⁴.

29 Eylül'de Azerbaycan Savunma Bakanlığı Basın servisinden Albay Vagif Dergahlı, Ermenistan Silahlı kuvvetlerinin Dağlık Karabağ bölgesine giden S-300 uçaksavar füze sistemlerini imha edeceğini bildirdi.³⁶⁵ Ermenistan'ın Rusya'nın devreye girmesini istemesi üzerine, Kremlin Basın Sözcüsü Dimitri Peskov, Rusya'nın olaya müdahalesinin önlenemez sonuçlar doğurabileceğini söylerken, tarafların çatışmayı durdurması hususunda Moskova'nın sürekli Erivan, Bakü ve Ankara ile iletişimde olduğunun da altını çizdi.³⁶⁶ Angela Merkel'in hem İlham Aliyev hem de Nikol Paşinyan ile telefon görüşmesi gerçekleştirerek biran önce sıcak çatışmanın durdurulmasını istediği de Regnum.ru'nun verdiği bilgiler arasında yer almaktadır.³⁶⁷ Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin Başkanı Araik Arutunyan, "Dağlık Karabağ bölgesindeki savaşın sadece Ermenistan ile değil İran ile de sürdürüldüğünü" dile getirerek, "bu savaşın bir diğer adresi İran'dır" dedi.³⁶⁸

30 Eylül'de Gürcistan Başbakanı Georgiy Gahariya Brüksel'deki görüşme sırasında Gürcistan'ın başkenti Tiflis'te Azerbaycan ile Ermenistan temsilcilerinin görüşmelerinin gerçekleştirilmesinin mümkün olabileceğini söyledi ve Tiflis'in de bölgede barıştan yana olduğunu belirtti.³⁶⁹

1 Ekim'de Ermenistan Dışişleri Bakanlığı basın sözcüsü Anna Nagdalyan İsrail'in Azerbaycan'a silah temin ettiğini basın açıklaması ile duyurdu³⁷⁰ ve Ermenistan İsrail'deki sefirini geri çağırdı.³⁷¹ Aynı gün Recep Tayyip Erdoğan Parlamento'daki konuşması sırasında

---

³⁶²"В ООН заявили, что вмешательство Турции в конфликт в Карабахе недоказан", <https://regnum.ru/news/polit/3075883.html>

³⁶³"Ереван может попросить военную помощь у России", <https://regnum.ru/news/polit/3075655.html>

³⁶⁴"Армения прорабатывает план эвакуации населения Карабаха"
<https://regnum.ru/news/polit/3075626.html>

³⁶⁵"В Баку пригрозили «уничтожить» направляющиеся в Нагорный Карабах С-300",
<https://regnum.ru/news/polit/3076795.html>

³⁶⁶"Кремль: обещания военной поддержки только разжигают конфликт в Карабахе",
<https://regnum.ru/news/polit/3076755.html>

³⁶⁷"Меркель призвала к прекращению огня в Нагорном Карабахе",
<https://regnum.ru/news/polit/3076460.html>

³⁶⁸"Война в Нагорном Карабахе нацелена на Иран – Араик Арутюнян"
<https://regnum.ru/news/polit/3078305.html>

³⁶⁹"Встречу представителей Баку и Еревана можно провести в Тбилиси — Гахария",
<https://regnum.ru/news/polit/3077935.html>

³⁷⁰"МИД Армении назвала приемлемыми поставки Израилем оружия Азербайджану",
<https://regnum.ru/news/polit/3079421.html>

³⁷¹"Ереван объяснил отъезд своего посла из Израиля",

Minsk grubunun bölgede barış talep etme hakkının olmadığını, tam tersine Minsk grubunun öncelikle Ermenistan'ın işgal ettiği Dağlık Karabağ'dan çıkmasını talep etmesi gerektiğini vurguladı.³⁷²

2 Ekim'de Ermenistan ile Dağlık Karabağ'ı bağlayan Akar Nehri üzerindeki köprü Azerbaycan birlikleri tarafından havaya uçuruldu.³⁷³

3 Ekim'de Ermeni hükümetinin basın servisinde bildirildiğine göre, Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan ve Almanya Başbakanı Angela Merkel, Dağlık Karabağ'daki durumu telefonla görüştü. Merkel, AGİT Minsk Grubu ülkeleri eş başkanlarının açıklamasına vurgu yaparak ateşkesin önemi ve barış sürecinin yeniden başlatılmasının önemine vurgu yaptı.³⁷⁴

4 Ekim'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hikmet Hacıyev, Ermenistan'ın Bakü yakınlarındaki bölgelere ateş açtığını söyledi. Hacıyev'e göre Ermenistan, Gence, Hızı, ve Bakü ile arası sadece 5-6 kilometre olan Abşeron bölgesi ve Mingeçevir'e füze saldırıları başlattı. Buna karşılık, Ermenistan Savunma Bakanlığı, Bakü'nün bombardımanına ilişkin açıklamalarını yalanladı.³⁷⁵

Rusya Dışişleri Bakanlığı basın servisinin 5 Ekim tarihli haberine göre, Dağlık Karabağ'daki savaşı bir an önce durdurma gereği, Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov tarafından Azerbaycanlı mevkidaşı Ceyhun Azizoğlu Bayramov ile yaptığı telefon görüşmesinde dile getirildi. Rusya Dışişleri Bakanı, "temas hattında devam eden çatışmalar ve sivil kayıplardaki artış konusunda ciddi endişelerinin olduğunu" ifade etti. Bakü ve Erivan'ı düşmanlıkları durdurmaya çağırıldı. Moskova, AGİT Minsk Grubu'nun diğer iki eşbaşkanı Washington ve Paris ile birlikte, Dağlık Karabağ'daki ihtilafın taraflarının müzakere masasına oturacağı günü planlıyor. Açıklamada, "Lavrov, Azerbaycan ve Ermenistan dışişleri bakanlarının Minsk Grubu eşbaşkanlarının katılımıyla Moskova'da bir toplantı yapmaya hazır olduklarını teyit ettiler" şeklinde açıklamada bulundu.³⁷⁶

<https://regnum.ru/news/polit/3079427.html>

³⁷²"Эрдоган: Минская группа ОБСЕ не должна требовать перемирия в Карабахе",

<https://regnum.ru/news/polit/3079126.html>

³⁷³"Взорван мост на реке Акар, соединяющий Армению и Нагорный Карабах",

<https://regnum.ru/news/polit/3080583.html>

³⁷⁴Пашинян и Меркель обсудили ситуацию в Нагорном Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3080904.html>

³⁷⁵В Азербайджане заявили о обострении ситуации в Нагорном Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3081136.html>

³⁷⁶Лавров обсудил ситуацию в Нагорном Карабахе с главой МИД Азербайджана

<https://regnum.ru/news/polit/3082152.html>

6 Ekim'de Ermenistan Savunma Bakanlığı'nın bir temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, Facebook isimli sosyal medya ağındaki hesabı üzerinden Dağlık Karabağ'ın başkentinin yeniden bombalandığını haberini verdi.

Agence France Press'in aynı tarihli haberine göre ise Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, Dağlık Karabağ'daki ihtilafta taviz vermeye hazır olduğunu belirtti. Durumu çözmeye ve savaşı sona erdirmeye ihtiyacından bahseden Ermeni hükümeti başkanı, bu tür eylemlerin "karşılıklı tavizler" gerektirdiğini de kaydetti.³⁷⁷

7 Ekim'de Azerbaycan ordusu bölgede ilerleyerek, Ermenistan ve Dağlık Karabağ Silahlı Kuvvetlerine bağlı askerlerin, on adet Ermenistan Silahlı kuvvetlerine ait tankın, Ermenistan Silahlı Kuvvetlerine ait bir takım motorlu silahların vs. imha edildiğini duyurdu.³⁷⁸ Rusya Savunma Bakanlığı'nın 7 Ekim tarihli haberine göre, Rusya Savunma Bakanı Sergei Shoigu, Ermenistan ve Azerbaycan'daki meslektaşları David Tonoyan ve Zakir Hasanov ile ayrı telefon görüşmeleri gerçekleştirdi. Görüşmeler Dağlık Karabağ'daki savaş üzerineydi. REGNUM'un daha önce bildirdiği üzere Rusya, Dağlık Karabağ'daki durumu çözmek için çaba göstermeye devam ediyor. Bu arada bu sıcak noktada çatışmanın devam ettiği bildirildi.³⁷⁹

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Dağlık Karabağ'daki düşmanlıkların "insani nedenlerle" sona erdirilmesi çağrısında bulundu. Rus liderin ilgili açıklaması 8 Ekim akşamı Kremlin basın servisi tarafından yayınlandı. "Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ile yapılan bir dizi telefon görüşmesinin ardından, Rusya Devlet Başkanının, insani nedenlerle, ölümlerin ve esirlerin değiştirilmesi için ateşkes çağrısında bulunduğu" bildirildi.³⁸⁰

İddialar üzerine Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 9 Ekim'de CNN'e verdiği röportajda, Dağlık Karabağ'daki çatışmalar sırasında Türk Hava Kuvvetleri'ne ait F-16 savaş uçaklarının kullanılmadığını söyledi. Aliyev, Türk Hava Kuvvetleri'nin F-16 uçaklarının tatbikatlara katılmak üzere Azerbaycan'a geldiğini vurguladı. Aliyev "Geçen yıl Azerbaycan ve Türkiye 10 ortak tatbikat yaptı. Türkiye bizim müttefikimizdir ve burada Hava Kuvvetlerinin katılımı dahil askeri tatbikatlar yapmak gelenekseldir. Yani, F-16 savaş

---

³⁷⁷Пашинян заявил, что Ереван и Степанакерт готовы к уступкам
<https://regnum.ru/news/polit/3083137.html>

³⁷⁸ВС Азербайджана заявили, что уничтожили 10 танков ВС Армении
<https://regnum.ru/news/polit/3084307.html>

³⁷⁹Шойгу провёл переговоры с главами Минобороны Армении и Азербайджана
<https://regnum.ru/news/polit/3084277.html>

³⁸⁰Владимир Путин выступил с заявлением по ситуации в Нагорном Карабахе
<https://regnum.ru/news/polit/3085379.html>

uçakları karada. Bu uçaklar uçmuyorlar, hiçbir savaşa katılmıyorlar” şeklindeki demeciyle durumu açıkladı. Aliyev, "Azerbaycan sadece Türkiye’den silah temin etmemektedir." diye devam etti, "aynı zamanda Rusya, İsrail, Beyaz Rusya ve Ukrayna ve diğer ülkelerden de silah satın almaktadır. Çünkü bugün daha geniş bir askeri teçhizat satın almayı gerektiren bir coğrafyaya sahibiz ve bunun bedelini ödüyoruz. Ermenistan'ın silahlarını nereden ve nasıl aldığına bakarsanız, sahip oldukları silahların bedelini ödeyemeyeceklerini göreceksiniz. Müttefiklerinden ücretsiz olarak silah alıyorlar ve biz ise satın alıyoruz ”diyerek sözlerine son verdi.³⁸¹

10 Ekim'de Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın basın servisi Ermenistan'ın ateşkesi ihlal ettiğini ve Ermenistan silahlı kuvvetlerinin (AF) Terter şehrini bombaladığını duyurdu.³⁸² Aynı gün Rusya Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Maria Zakharova, Moskova için Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin çok önemli olduğunu söyledi. "Vladimir Solovyov'la Pazar akşamı" programında Zakharova, "Öncelikli olarak, hem Azerbaycan hem de Ermenistan'ın istikrarı bizim için önemlidir” dedi.³⁸³

12 Ekim saat 22:11’de Erivan’dan verilen bilgilere göre, Ermenistan Savunma Bakanlığı temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, bir brifingde Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 9 Ekim'den bu yana iddia ettiğinin aksine Hadrut'un aslında Ermenistan'ın kontrolünde olduğunu söyledi.³⁸⁴ Aynı gün Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan “Türkiye’nin desteği olmasaydı bu savaşın başlayamayacağı açıktır” ifadelerini kullandı.³⁸⁵ Paşinyan konuyla ilgili Putin ile görüşmek üzere Moskova’yı aradı. Moskova taraflar arasındaki çatışmanın durması ve tarafların masaya oturmaları konusunda ısrarcı olurken³⁸⁶ Azerbaycan, Ağdere istikametinde Sugovuşan (Madagiz) etrafında bazı stratejik tepeleri ele geçirdiğini ve bölgeyi kontrol ettiğini bildirdi.³⁸⁷

---

³⁸¹Алиевзаявил, что в небеКарабаханеприменяюттурецкиеистребители F-16
<https://regnum.ru/news/polit/3086364.html>

³⁸²В Бакуобвинили ВС Армении в обстрелегородаТертер
<https://regnum.ru/news/accidents/3086739.html>

³⁸³ЗахароварассказалаоотношенияхМосквы с Баку и Ереваном
<https://regnum.ru/news/polit/3086924.html>

³⁸⁴МинобороныАрмении: Алиевлжёт, Гадругостаетсяподнашимконтролем
<https://regnum.ru/news/polit/3087970.html>

³⁸⁵Пашииняисказал, чтовойна в КарабахеначаласьбыбезТурции
<https://regnum.ru/news/polit/3087958.html>

³⁸⁶“ПашииняинпозвонилПутинупоповодуНагорногоКарабаха”
<https://regnum.ru/news/polit/3080441.html>

³⁸⁷“В Азербайджанезаявили о захватестратегическихвысот в Карабахе”,
<https://regnum.ru/news/polit/3079730.html>

13 Ekim'de Le Figaro Fransa Dışışleri Bakanı Jean-Yves Le Drian'ın "Fransa'nın nötrlüğünü koruması gerektiğini" söylediğini yazdı.³⁸⁸ Aynı gün Rusya Dışışleri Bakanı Sergei Lavrov ve AB'nin Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell Dağlık Karabağ'daki savaşı ele alırken,³⁸⁹ Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Nikolai Patrushev ile Ermenistan Dışışleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan Moskova'da görüştü.³⁹⁰ Azerbaycan Savunma Bakanlığı ise Dağlık Karabağ yakınlarında bulunan Azerbaycan'ın dört bölgesinin Ermenistan Silahlı Kuvvetleri birlikleri tarafından bombalandığı hakkında bilgi verdi. Bakanlık "Ermeni silahlı kuvvetleri'nin Goranboy, Terter, Ağdam bölgelerini bombaladığını" bildirdi.³⁹¹

Tarihler 14 Ekim'i gösterdiğinde Ermenistan diaspora komitesinden bir açıklama geldi: Zare Sinanyan, yaptığı açıklamada, Türkiye'nin Karabağ'daki çatışma mağdurlarına insani yardım gönderdiği uçağın hava sahasından geçmesine izin vermediğini söyledi.³⁹² Reuters, 14 Ekim'de Türk askeri ürünlerinin Azerbaycan'a ihracatının 2019'a kıyasla altı kat arttığını yazdı ve özellikle Türkiye'nin Azerbaycan'a yaptığı askeri malzeme miktarının Ocak 2020'den bu yana 20 milyon dolardan 123 milyon dolara çıktığını vurguladı.³⁹³ Aynı gün Recep Tayyip Erdoğan Vladimir Putin ile görüşme gerçekleştirirken, Pompeo Türkiye'yi olaylara müdahil olmakla suçladı. Mike Pompeo, "Bölgedeki duruma müdahale etmemeleri için tüm uluslararası oyunculara seslendik" derken,³⁹⁴ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Twitter sayfasından Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin Dağlık Karabağ topraklarındaki sekiz köyü daha kontrol altına aldığını duyurdu.³⁹⁵

Üç AB ülkesinin - Almanya, Fransa ve Polonya - Dışışleri Bakanları tarafından gerçekleştirilen görüşmelerin ardından 15 Ekim'de yayınlanan bir bildiriye Dağlık Karabağ'daki durumu çözmek için özel tedbirlere ilişkin müzakerelerin acilen AGİT Minsk Grubu eşbaşkanlarının (Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa) himayesinde yapılması

---

³⁸⁸"Глава МИД Франции высказался о конфликте в Нагорном Карабахе"

Подробности: <https://regnum.ru/news/polit/3088963.html>.

³⁸⁹"Боррель пообщался с Лавровым на тему войны в Карабахе"

<https://regnum.ru/news/polit/3088905.html>.

³⁹⁰Патрушев встретился с главой МИД Армении

<https://regnum.ru/news/polit/3088871.html>.

³⁹¹В Баку заявлено об обстреле ВС Армении четырёх районов Азербайджана

<https://regnum.ru/news/polit/3088285.html>.

³⁹²"Ереван заявил о потопке Турцией самолёт с гумпомощью для Армении"

<https://regnum.ru/news/polit/3090053.html>.

³⁹³"Турция увеличила военные поставки Азербайджану в шесть раз — Reuters"

<https://regnum.ru/news/polit/3089965.html>.

³⁹⁴Помпео обвинил Турцию во вмешательстве в войну в Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3089935.html>.

³⁹⁵Алиев: ВС Азербайджана взяли под контроль восемь сел в Нагорном Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3089787.html>

gerektiği duyurulurken³⁹⁶ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev de Russia Today MIA ile yaptığı röportajda Bakü'nün Dağlık Karabağ'ın bağımsızlığını asla tanımayacağını söyledi. Böylelikle Aliyev, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ sorununun çözümü için yapmaya hazır olduğu uzlaşmalar sorusuna da cevap vermiş oluyordu.³⁹⁷

İlham Aliyev 16 Ekim'de Türk televizyon kanalı A Haber'e verdiği röportajda ise Bakü'nün Dağlık Karabağ sorununun çözümüne yönelik askeri yardım için Türkiye ve Pakistan'a müracaat etmeyi planlamadığını söyledi. Aliyev'e göre Türkiye ve Pakistan Azerbaycan'a destek verseler de askeri müdahalelerine gerekli değil.³⁹⁸ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev röportajında, Bakü'nün Ermenistan topraklarına askeri saldırı planlamadığını da söyledi. Aliyev, “Ermenistan topraklarında askeri hedefimiz veya planımız yok, askeri hareketi Ermenistan topraklarına aktarma niyetinde değiliz” dedi.³⁹⁹ Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkisyan ise The Critic'in İngiliz basınına verdiği röportajda “Avrupa Birliği ve Kuzey Atlantik İttifakı'nın Dağlık Karabağ'daki duruma ilişkin tavrı hayal kırıklığı yaratıyor” dedi.⁴⁰⁰ Sarkisyan aynı zamanda “İsrail'in Azerbaycan'a silah sağlamaya devam etmesinden de özellikle hayal kırıklığına uğradım. Hayal kırıklığına uğradım çünkü birçok Yahudi arkadaşım var ve Yahudi topluluklarına yakınım. İsraililerin çoğunun Ermeni soykırımının tanınmasını istediğini biliyorum. Ancak mevcut hükümet bunu yapmayı reddediyor” dedi.⁴⁰¹

Azerbaycan Başsavcılığı, 2007 doğumlu Rusya Federasyonu vatandaşının 17 Ekim'de Gence şehrinin bombardımanı sonucu yaralandığını bildirdi.⁴⁰² Aynı gün Rusya Federasyonu'nun Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Anatoly Antonov Kanal 1'deki “Büyük Oyun” programında “Moskova ve Washington'un tutumları, Dağlık Karabağ'daki durumu çözenin temel meselelerinde çakışıyor” sözlerini sarfetti.⁴⁰³ Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Ermenistan Dışişleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan ve Azerbaycan Dışişleri

---

³⁹⁶Германия, Франция и Польша сделали заявление по Карабаху
<https://regnum.ru/news/polit/3091054.html>

³⁹⁷Алиев сделал заявление на тему признания Нагорного Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3091010.html>

³⁹⁸Алиев рассказал о военной помощи Турции и Пакистана в вопросе Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3091944.html>

³⁹⁹Алиев заявил, что Баку не намерен вести военные действия на землях Армении
<https://regnum.ru/news/polit/3091925.html>

⁴⁰⁰Глава Армении разочарован позицией НАТО, ЕС и Израиля по Нагорному Карабаху
<https://regnum.ru/news/polit/3091789.html>

⁴⁰¹Глава Армении разочарован позицией НАТО, ЕС и Израиля по Нагорному Карабаху
<https://regnum.ru/news/polit/3091789.html>

⁴⁰²В Азербайджане сообщили о смерти гражданина РФ в результате обстрела Гянджи
<https://regnum.ru/news/polit/3098210.html>

⁴⁰³Посол РФ рассказал о совпадении позиций Москвы и Вашингтона по Карабаху
<https://regnum.ru/news/polit/3092358.html>

Bakanı Ceyhun Bayramov ile telefon görüşmelerinde bulundu ve Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesindeki durumu görüştü.⁴⁰⁴

Ermenistan ile Dağlık Karabağ'da 18 Ekim'den itibaren bir insani ateşkes yapılması konusundaki anlaşma Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı tarafından onaylandı.⁴⁰⁵ Azerbaycan Savunma Bakanlığı 18 Ekim saat 00: 00'dan (17 Ekim Moskova saatiyle 23:00) yürürlüğe giren insani ateşkesine rağmen Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından ateşkesin ağır bir şekilde ihlal edildiğini, 18 Ekim'de basın servisinden duyuruldu.⁴⁰⁶

19 Ekim'de Fransız Bouches-du-Rhône senatörü Valerie Boyer, Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ni tanıma önerisiyle parlamentonun üst meclisine bir belge sunacağını duyurdu.⁴⁰⁷

20 Ekim'de İran ajansı IRNA, Khoda-Afarin Şehrinin valisi Ali Amiri'nin, "Dağlık Karabağ ihtilafı bölgesinden bir insansız hava aracının Doğu Azerbaycan eyaletindeki Khoda-Afarin kenti yakınlarında İran topraklarına düştüğünü" söylediğini yazdı.⁴⁰⁸ Azerbaycan Cumhurbaşkanı ise Rusya'nın ihtilafın çözümünde her zaman önemli bir rol oynadığını kaydetti. Aliyev, "Karşılaşmayı sona erdirmek ve çözüm yolları bulmak için Moskova'da ve başka herhangi bir yerde buluşmaya her zaman hazırız" derken, Paşinyan da "Dağlık Karabağ sorunu yalnızca barışçıl yollarla çözümlenmelidir", "Ve böyle bir sonuca ulaşmak için gitmek, buluşmak, konuşmak da dahil olmak üzere gerekli tüm çabayı göstermeye hazırım" dedi.⁴⁰⁹ Rusya Federasyonu Dışişleri Bakan Yardımcısı Andrei Rudenko ise "Rusya tarafı, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan'ın Dağlık Karabağ'daki sorunun çözümü için Moskova'da görüşme yapma arzusunu memnuniyetle karşılamaktadır" dedi.⁴¹⁰

---

⁴⁰⁴Лавров обсудил ситуацию в Карабахе с главами МИД Азербайджана и Армении
<https://regnum.ru/news/polit/3092352.html>

⁴⁰⁵В Баку подтвердили договоренность с Арменией о гуманитарном перемирии
<https://regnum.ru/news/polit/3092367.html>

⁴⁰⁶Азербайджан обвинил Армению в нарушении режима прекращения огня
<https://regnum.ru/news/polit/3092396.html>

⁴⁰⁷Во Франции предложили признать Нагорный Карабах
<https://regnum.ru/news/polit/3093769.html>

⁴⁰⁸В Иране снова упали беспилотники из зоны карабахского конфликта
<https://regnum.ru/news/accidents/3094786.html>

⁴⁰⁹Пашинян и Алиев допустили возможность проведения переговоров в Москве
<https://regnum.ru/news/polit/3093668.html>

⁴¹⁰Россия приветствует желание Алиева и Пашиняна встретиться в Москве
<https://regnum.ru/news/polit/3095324.html>

411

Никол Пашинян и Ильхам Алиев

21 Ekim'de Azerbaycan Savunma Bakanlığı basın servisi, Ermenistan Silahlı Kuvvetleri birliklerinin 21 Ekim sabahından itibaren Dağlık Karabağ'da temas hattında Azerbaycan'ın Terter bölgesini bombaladıkları bilgisini verdi.⁴¹² Ermenistan Dışışleri Bakanlığı basın sekreteri Anna Naghdalyan sosyal ağlardan Ermenistan Dışışleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan'ın kısa bir çalışma ziyareti için Rusya'ya geldiğini duyurdu.⁴¹³ Rusya Devlet Duma'sından BDT lkeleri Enstitüsü müdürü Konstantin Zatulin, "Ermenistan hava sahasının kapatılmasından dolayı Gümrü'deki askeri ssmz Ermenistan Cumhuriyeti'nin ablukası altındadır. Bu durumu normal olarak değerlendirmiyorum" demiştir.

Rusya Dışışleri Bakanlığı sözcüsü Maria Zakharova 22 Ekim'de gazetecilere verdiği demeçte, Rusya'nın Dağlık Karabağ'daki savaşı sona erdirmek için AĞİT Minsk Grubu çerçevesinde arabuluculuk çabaları yürüttüğünü söyledi. Zakharova, "Dağlık Karabağ ihtilafi bölgesinde kan dökülmesine son vermeyi amaçlayan aktif arabuluculuk çabalarımı sürdürüyoruz" dedi.⁴¹⁴ AB Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell ise gazetecilere verdiği demeçte, kışkırtıcı retoriğin Dağlık Karabağ'daki duruma ilişkin tartışmaların dışında bırakılması gerektiğini söyledi.⁴¹⁵ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından Japon Nikkei gazetesine verilen bir röportajda "Azerbaycan yetkilileri, Dağlık Karabağ'a gözlemci heyetinin veya barış gücünün girmesine karşı değil, ancak Bakü

⁴¹¹<https://regnum.ru/news/polit/3095324.html>

⁴¹²В Баку заявлено об обстреле ВС Армении Тертерского района Азербайджана
Подробности: <https://regnum.ru/news/polit/3094967.html>

⁴¹³Министр иностранных дел Армении прибыл с рабочим визитом в Москву
<https://regnum.ru/news/polit/3094802.html>

⁴¹⁴Москва продолжает делать всё для прекращения огня в Карабахе — МИД РФ
<https://regnum.ru/news/society/3096740.html>

⁴¹⁵Боррель назвал подстрекательские заявления опасным фактором для Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3096701.html>

bunun için kendi şartlarını ortaya koyacaktır” şeklinde açıklama yaptı.⁴¹⁶ Aynı gün Azerbaycan Savunma Bakanlığı'nın basın servisi Ermenistan'ın Azerbaycan'ın Gabala bölgesi yönüne balistik füzeler fırlattığı bilgisini verdi.⁴¹⁷ Sputnik'ten alınan bilgilere göre, Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan 22 Ekim'de yaptığı açıklamada, Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'daki savaş sırasında ağır kayıplar verdiğini ve şu anda son rezervlerini savaşa attığını” söyledi.⁴¹⁸

23 Ekim'de İran ajansı Mehr News İran silahlı kuvvetlerinin bir temsilcisinin, Ermenistan ve Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sorunlarını diyalog yoluyla çözmesi gerektiğini söyleyerek, çatışmanın taraflarının İran'ın "kırmızı çizgilerini" aşmaması gerektiğini belirttiğini yazdı.⁴¹⁹ Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise Fransız Figaro gazetesine verdiği röportajda, Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Dağlık Karabağ'daki düşmanlıklarını, Ermenistan tarafının aynı adımı ilk atan taraf olması koşuluyla durduracağını söyledi.⁴²⁰

24 Ekim'de ABD'nin Azerbaycan Büyükelçiliği ABD vatandaşlarını ve diğer yabancıları Bakü'deki terörist saldırı tehdidi konusunda uyardı.⁴²¹ Aynı gün Azerbaycan Savunma Bakanlığı basın servisi, Ermenistan Hava Kuvvetleri'ne ait bir savaş uçağının Azerbaycan hava savunma birimleri tarafından vurulduğunu bildirdi.⁴²²

25 Ekim'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, FoxNews'da gelecekteki Bakü-Erivan ilişkilerinin Bakü-Tiflis ilişkileri gibi olmasını istediğini duyurdu.⁴²³

26 Ekim'de Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov Atina Makedonya Haber Ajansı'na (AMNA) verdiği röportajda “Dağlık Karabağ'daki sorunun askeri yollarla çözülmesi olasılığının Rusya tarafından desteklenmediğini duyurdu”.⁴²⁴ Bu diplomasi trafiğinin ardından Ermenistan ile Azerbaycan arasında ateşkes anlaşması 26 Ekim'de Moskova saat 07: 00'de

---

⁴¹⁶Алиев: Баку выдвигает условия для введения наблюдателей в Нагорный Карабах
<https://regnum.ru/news/polit/3096599.html>

⁴¹⁷В Баку обвинили ВС Армении в запуске баллистических ракет по Азербайджану
<https://regnum.ru/news/polit/3096141.html>

⁴¹⁸Пашинян заявил, что Азербайджан воюет на пределе возможностей
<https://regnum.ru/news/polit/3095993.html>

⁴¹⁹Иран призвал Армению и Азербайджан решить спор путём мирного диалога
<https://regnum.ru/news/polit/3098089.html>

⁴²⁰Президент Азербайджана назвал условие прекращения огня в Нагорном Карабахе
<https://regnum.ru/news/polit/3098121.html>

⁴²¹Посольство США предупредило об угрозе терактов в столице Азербайджана
<https://regnum.ru/news/polit/3098322.html>

⁴²²В Минобороны Азербайджана заявили, что сбили самолет ВВС Армении
<https://regnum.ru/news/polit/3098261.html>

⁴²³Отношения Баку с Тбилиси должны быть примером для Еревана – Алиев
<https://regnum.ru/news/polit/3098914.html>

⁴²⁴Россия выступает против военного решения конфликта в Карабахе — Лавров
<https://regnum.ru/news/polit/3098818.html>

yürürlüğe girdi.⁴²⁵ ABD Başkanı Donald Trump Twitter üzerinden Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'i ateşkes anlaşmasının imzalanması nedeniyle tebrik etti.⁴²⁶ Ancak aynı gün Azerbaycan Savunma Bakanlığı, askeri departmanının basın servisi Ermenistan silahlı kuvvetlerini ateşkes anlaşmasını büyük ölçüde ihlal etmekle suçladı.⁴²⁷

28 Ekim'de İran IRNA ajansı tarafından bildirildiğine göre, İran Dışişleri Bakan Yardımcısı Abbas Aragchi, ülkenin yetkililerinin Dağlık Karabağ sorununun barışçıl çözümüne yönelik özel bir plan geliştirdiklerini ve bunun ayrıntılarının Transkafkasya ülkelerine yaptığı ziyarette açıklığa kavuşturulacağını söyledi.⁴²⁸ İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif, hükümetin Dağlık Karabağ sorununun barışçıl çözümüne yönelik özel bir plan geliştirdiğini açıkladı ve bu planın uygulanmasının komşu devletlerin arabuluculuğuyla gerçekleştirilebileceğini vurguladı.⁴²⁹

Amerikan Ulusal Güvenlikten Sorumlu Başkan Yardımcısı Robert O'Brien tarafından 29 Ekim'de yayınlanan bir açıklamada Dağlık Karabağ'daki savaşta yaşanan kayıpların büyük bir bölümünün Ermenistan'a ait olduğu belirtildi.⁴³⁰ ABD Ulusal Güvenlikten Sorumlu Başkan Yardımcısı Robert O'Brien, yaptığı açıklamada, Dağlık Karabağ'daki savaşı sona erdirmesi için ABD'yi göreve çağırdı.⁴³¹ Sözde "Artsakh (Dağlık Karabağ Cumhuriyeti)" Cumhurbaşkanı Arayik Harutyunyan, aynı gün Facebook sayfasındaki bir video mesajında Azerbaycan askerlerinin Şuşa şehrine en fazla beş kilometre uzaklıkta olduğunu söyledi. Ona göre herkes bu durumun tehlikesini anlamalı ve şehrin savunmasında yer almalıydı.⁴³² Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Azerbaycan askerlerinin denetimine alınan Karabağ bölgeleri için geçici özel idare teşkilatına ilişkin kararname imzaladı.⁴³³

---

⁴²⁵Вступила в силу договорённость о прекращении огня между Баку и Ереваном
<https://regnum.ru/news/polit/3098640.html>

⁴²⁶Президент США поздравил Армению и Азербайджан с заключением перемирия
<https://regnum.ru/news/polit/3098588.html>

⁴²⁷Азербайджан выдвинул Армении обвинения в нарушении режима прекращения огня
<https://regnum.ru/news/polit/3098646.html>

⁴²⁸Иранский чиновник сообщил о плане по регулированию конфликта в Карабахе
<https://regnum.ru/news/polit/3101870.html>

⁴²⁹Глава МИД Ирана: план по регулированию конфликта в Карабахе разработан
<https://regnum.ru/news/polit/3101869.html>

⁴³⁰Советник Трампа заявил, что наибольшая потеря в Карабахе несёт Армения
<https://regnum.ru/news/polit/3102913.html>

⁴³¹Советник Трампа обсудил ситуацию в Карабахе с Пашиняном
<https://regnum.ru/news/polit/3102906.html>

⁴³²Бои идут в пяти км от Шуши — президент Нагорного Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3102847.html>

⁴³³Алиев подписал указ об организации временной администрации для Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3102894.html>

Ermenistan Dışışleri Bakanlığı basın servisinin 30 Ekim'de bildirdiğine göre, Ermenistan Dışışleri Bakanı Zohrab Mnatsakanyan İran Dışışleri Bakan Yardımcısı Abbas Arakchi'ye Tahran'ın Karabağ sorununa yaklaşımlarını inceleyeceğine dair güvence verdi.⁴³⁴ REGNUM'un daha önce bildirdiği gibi, çatışmaya katılan ülkelerin Dışışleri bakanları AGİT Minsk Grubu himayesinde İsviçre'de yapılan müzakerelere katıldı. Ermenistan Dışışleri Bakanlığı basın sekreterine göre görüşmeler altı saat sürdü. Ermenistan Dışışleri Bakanlığı basın servisinin 30 Ekim'de bildirdiğine göre, Dağlık Karabağ'daki durumun çözümüne ilişkin görüşmeler Cenevre kentinde (İsviçre) sona erdi.⁴³⁵

Türkiye ve Azerbaycan Dışışleri Bakanları, Dağlık Karabağ'daki ihtilaf konusunda Bakü'de görüşmeler yaptı. Bu, 1 Kasım'da Azerbaycan Dışışleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada duyuruldu. Açıklamada, "Bakan Ceyhun Bayramov meslektaşısı Mevlüt Çavuşoğlu'na Ermenistan'ın sivillere ve Azerbaycan yerleşimlerine ateş açmaya devam ettiğini bildirdi."⁴³⁶

Azerbaycan Cumhurbaşkanı Yardımcısı Hikmet Hacıyev 2 Kasım'da Arap TV kanalı El Cezire'ye verdiği röportajda, Türkiye'nin Karabağ'daki çatışma sırasında Bakü'ye manevi ve siyasi destek sağladığını söyledi. Aynı zamanda Bakü'nün Karabağ sorununa üçüncü bir tarafın katılmasını istemediğini vurguladı. Hacıyev, "Aynı zamanda Ermenistan'ın Azerbaycan'ı Ermeni topraklarında askeri tedbirler alması için kışkırtmaya çalıştığını görüyoruz, Ermenistan'ın balistik füzeleri nasıl fırlattığını gördük" dedi. Ona göre, Bakü askerleri Azerbaycan'a ait olduğu kabul edilen topraklarda savaştığı için Ermenistan'ın Rusya'dan yardım taleplerinin hiçbir yasal dayanağı yoktu.⁴³⁷

Ermenistan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Artsrun Hovhannisyan, 3 Kasım'da verdiği bir brifingde, Azerbaycan askerlerinin paralı askerlerle birlikte bütün gün Karabağ Ordusu'nun pozisyonlarına her yönden saldırmaya çalıştığını söyledi. Ona göre en yoğun çatışmalar Hocavend (Martuni) şehri bölgesinde, Çartar köyünde ve Şuşa şehri çevresindeki ormanlarda gerçekleşti.⁴³⁸

---

⁴³⁴Армения планирует учесть подходы Ирана по карабахской проблеме

⁴³⁵ Переговоры по Карабаху в Женеве завершены. Подробности: <https://regnum.ru/news/polit/3103962.html>.

⁴³⁶ Глава МИД Турции и Азербайджана обсудили конфликт в Нагорном Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3104456.html>

⁴³⁷ Помощник Алиева рассказал, как Турция помогает Азербайджану в Карабахе

<https://regnum.ru/news/polit/3105506.html>

⁴³⁸ МО Армении: в Карабахе войска Азербайджана и наемники атаковали Мартуни

<https://regnum.ru/news/polit/3106606.html>

Ermenistan Hava Kuvvetleri'ne ait bir başka Su-25 savaş uçağının Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri tarafından düşürüldüğü iddia edildi. Anadolu Ajansı'nın bildirdiğine göre, bu durum 4 Kasım'da Türkiye Milli Savunma Bakanlığı'ndan duyuruldu.⁴³⁹

Azerbaycan Savunma Bakanlığı basın servisinin 5 Kasım'da verdiği bilgiye göre, Karabağ'ın Ağdere bölgesinde kurulan pusuda Ermeni silahlı kuvvetlerine ait bir bölük tamamen imha edildi.⁴⁴⁰

Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından terk edilen askeri teçhizat

Mod.gov.az

İlham Aliyev, “tarafsız olması gereken ülkelerin üst düzey yetkililerinin kendilerine AGİT tarafından verilen yetkiye göre hareket etmemelerinden dolayı” duyduğu üzüntüyü dile getirdi.⁴⁴¹

7 Kasım'da Kremlin basın servisi tarafından verilen bilgiye göre, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Dağlık Karabağ'daki durum ile ilgili telefon görüşmesi gerçekleştirdiler.⁴⁴² Ermeni hükümetine bağlı bilgi merkezinin yaptığı açıklamada, Ermenistan yetkilileri, Azerbaycan silahlı kuvvetlerini Dağlık Karabağ'ın Hankendi (Stepanakert) şehrini bombalamakla suçladı.⁴⁴³ Ermenistan Savunma Bakanlığı resmi temsilcisi Artsrun Hovhannisyan, banliyölerde, civarda ve yerleşim

⁴³⁹ВС Азербайджанасбилиштурмовик Су-25 ВВС Армении — минобороныТурции
<https://regnum.ru/news/accidents/3106986.html>

⁴⁴⁰МО Азербайджана: в КарабахеуничтоженаколоннавоенныхАрмении
<https://regnum.ru/news/polit/3107986.html>

⁴⁴¹РеакцияАлиеванаСловаЛаврова о наёмниках в Карабахепонятна — Демури
<https://regnum.ru/news/polit/3109129.html>

⁴⁴²Путин и Эрдоганобсудилиситуацию в НагорномКарабахе
<https://regnum.ru/news/polit/3109443.html>

⁴⁴³АрменияобвинилаАзербайджан в обстрелеСтепанакерта
<https://regnum.ru/news/polit/3109396.html>

yerleri üzerindeki yollarda Şuşa için savaşların devam ettiğini belirtti. "Şuşa civarında banliyölerde ve yerleş yerleri üzerinde yer alan yollarda çatışmalar oluyor" dedi. Hovhannisyan, Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin "savunmayı kırmak ve Şuşa yakınlarındaki birliklerine yardım etmek istediğini, ancak yenilip kaçtıklarını" sözlerine ekledi.⁴⁴⁴

8 Kasım'da Hankendi'nin (Stepanakert'in) kuzeybatısında Azerbaycan silahlı kuvvetlerine ait iki insansız hava aracı (İHA) düşürüldü. Bu haber, Ermenistan Savunma Bakanlığı basın sözcüsü Shushan Stepanyan tarafından Telegram kanalında bildirildi.⁴⁴⁵ Aynı gün Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise devlet televizyonunda yayınlanan bir konuşmasında Azerbaycan silahlı kuvvetlerinin Karabağ'ın Şuşa kentini kontrol altına aldığını söyledi.⁴⁴⁶

9 Kasım tarihli habere göre, Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin başkenti Hankendi (Stepanakert), bir önceki gün 10 kez roket saldırılarına maruz kaldı. Haberin devamında Azerbaycan Silahlı Kuvvetlerinin saldırı operasyonlarını sürdürdüğüne ve çarpışmaların Hankendi'ne (Stepanakert'e) 11 km mesafedeki Şuşa kenti etrafında gerçekleştiğine de yer verildi.⁴⁴⁷ Yine aynı gün 9 Kasım 2020'de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan ve Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Dağlık Karabağ ihtilaf bölgesinde tam bir ateşkesin yapılması hususunda ortak bir karar aldı.

Ateşkes 10 Kasım 2020'de Moskova saatiyle 00:00'da başladı. Ateşkes antlaşmasına göre, Azerbaycan ve Ermenistan mevzilerini koruyacaklardı. İki devleti birbirine bağlayan koridor boyunca bir Rus barış gücü konuşlandırılacak ve savaş esirlerinin değişimi gerçekleştirilecekti. Vladimir Putin, "varılan anlaşmaların, Dağlık Karabağ çevresindeki krizin uzun vadeli ve tam anlamıyla çözülmesi için gerekli şartları adil bir şekilde ve Ermenistan ve Azerbaycan halklarının çıkarına hizmet edecektir." sözlerini sarf etti, aynı gün Ermenistan'da ateşkes bildirisinin imzalanmasına karşı protestolar da başladı.⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁴В Армении заявили о продолжающихся боях за Шуши
<https://regnum.ru/news/polit/3109664.html>

⁴⁴⁵В Ереване сообщили о уничтожении двух беспилотников ВС Азербайджана
<https://regnum.ru/news/accidents/3109648.html>

⁴⁴⁶Азербайджан установил контроль над городом Шуша – Алиев
<https://regnum.ru/news/polit/3109554.html>

⁴⁴⁷Засутки Степанкерт подвергся 10 ракетным обстрелам — ГЧС Карабаха
<https://regnum.ru/news/polit/3110710.html>

⁴⁴⁸Миротворцы и статус Нагорного Карабаха — все новости, <https://regnum.ru/news/polit/3110888.html>

Cebrazil-Hudaferin Köprüsü

Ermenistan Savunma Bakanı David Tonoyan 10 Kasım'da Kamu Televizyonunda yaptığı açıklamada, Karabağ'daki düşmanlıkların durdurulmasına ilişkin bir anlaşmanın Rus barış güçlerinin eşzamanlı olarak tanıtılmasıyla mevcut durumda en iyi seçenek olduğunu söyledi.

İZVESTİA

İzvestia gazetesinden 27 Eylül – 10 Kasım 2020 tarihleri arasında derlenen haberlere bu başlık altında yer verilecektir. Gazetenin konuyla ilgili ilk haberi 27 Eylül tarihli. Dağlık Karabağ bölgesinde çatışmaların keskin bir şekilde şiddetlenmesi ile asker ve siviller arasında düzinelerce can kaybı yaşandığı bilgisi verilmiş. Haberin ayrıntısında Dağlık Karabağ'da temas hattının her iki yakasında oturanların 27 Eylül sabahına silahlı çatışmalarla uyandığı ve Azerbaycan'ın Ermenistan'ı, Erivan ve Stepanakert'in (Hankendi-Karabağ'ın başkenti) ise Bakü'yü provokasyonla suçladığı ama Kafkasya'nın bu sıkıntılı köşesinde sessizliği ilk bozanın kim olduğunun tespitinin mümkün olmadığı yazmaktadır. Azerbaycan'ın bağlı ama uluslararası kamuoyunca tanınmayan Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'ne hava savunma araçları ile saldırı başlatıldığı ve operasyonun tüm aşamalarında Azerbaycan'ın insansız hava araçlarının (İHA'lar), ve uzun menzilli Spike füze sistemlerinin aktif olarak yer aldığı belirtilmektedir.⁴⁴⁹

---

⁴⁴⁹ Алексей Забродин&Антон Лавров, Эти горы в огне: как будут мирить Ереван и Баку Резкое обострение конфликта в Нагорном Карабахе уже привело к десяткам жертв среди военных и мирного населения, <https://iz.ru/1066046/aleksei-zabrodin-anton-lavrov/eti-gory-v-ogne-kak-budut->

28 Eylül'de ise gazetede Karabağ Savaşı'na yönelik "Neden Erivan ve Bakü diyalog görüşmelerine dönmüyor?" şeklindeki soruya cevap aranmaya çalışıldı. Aynı gün öğleden sonra, Dağlık Karabağ'daki durum gerginliğini korurken, Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Başkanı David Babayan İzvestia'ya verdiği demeçte, Stepanakert şehrine bombardımanının durduğunu ifade etti. "İzvestia"nın muhabiri Semyon Eremin aşağıdakileri anlattı:

"Silah sesleri duyuluyor ama çok uzakta. Dükkanlar açık, açık bir restoran bile gördük. Hava saldırısı sireni çalıyor - sokaklar biraz boş. Sonra insanlar geri gelir. Sakinlerin çoğu, özellikle çocuklu aileler, geceyi hâlâ sığınaklarda geçiriyor. Gönüllülerin olduğu pek çok otobüs var. Ermenistan'ın her yerinden gönüllüler geliyorlar." ⁴⁵⁰

451

Çatışmaların üçüncü gününde taraflar ateşkese bir adım bile yaklaşmış, aksine şiddetin düzeyin artmıştı. 29 Eylül'de Erivan, Türk Hava Kuvvetleri'ne ait bir F-16 savaş uçağının bir Ermeni Su-25 saldırı uçağını düşürdüğünü açıkladı. Recep Tayyip Erdoğan yönetimi bu haberleri yalanlarken, Bakü Hava Kuvvetlerinde F-16 uçağı bulunmadığını söyledi. Aynı zamanda sadece Dağlık Karabağ'daki son verilere göre 80'den fazla kişi öldüğünü, yani kaybedilen insan sayısının daha şimdiden -resmi verilere göre- Nisan 2016 savaşında verilen kayıpların üstüne çıktığını belirtti. Azerbaycan lideri İlham Aliyev, mevcut durum dikkate

---

mirit-erevan-i-baku (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵⁰ Эльнар Байназаров, Антон Лавров & Семен Еремин, Худо и без добра: почему Ереван и Баку не возвращаются к диалогу

По числу жертв нынешняя эскалация в Нагорном Карабахе приблизилась к апрельской войне 2016 года, <https://iz.ru/1066677/elnar-bainazarov-anton-lavrov-semen-eremin/khudo-i-bez-dobra-pochemu-erevan-i-baku-ne-vozvrashchaiutsia-k-dialogu> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵¹ Леонид Нерсисян, Противостояние: что известно о боевом потенциале ВС Армении и Азербайджана

В поражении обеих стран — современная военная техника и десятки тысяч солдат. Но для победы этого недостаточно, <https://iz.ru/1066374/leonid-nersisian/protivostoianie-cto-izvestno-o-boevom-potentiale-vs-armenii-i-azerbaidzhana> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

alındığında Ermenistan ile müzakere yapılamayacağına inanıyor. Benzer şekilde Ermeni lider Nikol Pashinyan da diyaloga girmeden önce şiddetin durdurulması gerektiğini belirtiyor. İzvestia'nın görüştüğü uzmanlar, büyük ölçüde hem Ermenistan hem de Azerbaycan toplumlarının çatışmaya askeri bir çözüm talebinde bulunması nedeniyle taraflardan hiçbirinin müzakere masasına oturmaya hazır olmadığını belirtiyor.⁴⁵²

1 Ekim'de İzvestia, Dağlık Karabağ'da savaşın dördüncü gününde çatışmaların devam ettiği bilgisini verdi. İzvestia'nın verdiği bilgiye göre, 30 Eylül'de Martakert bölge merkezi ve etraftaki birkaç yerleşim yerinin Azerbaycan ordusu tarafından bombalandığını yazdı. İzvestia, AGİT Minsk Grubu'nun mevcut biçimiyle çatışmayı çözemeyeceğine, bu nedenle felsefesinde köklü bir değişikliğe ihtiyaç olduğuna inandığını belirtirken⁴⁵³ AGİT Minsk Grubu'nun üç eşbaşkanı - Rusya, Fransa ve ABD - Dağlık Karabağ'daki düşmanlıkların derhal durdurulması çağrısında bulundu.⁴⁵⁴

AGİT Minsk Grubunun çağrısına ek olarak dünya liderleri de Ermenistan ve Azerbaycan liderlerine, Minsk Grubu'nun yardımıyla "iyi niyetle ve önkoşul olmaksızın" çözüm müzakerelerine devam etmelerini ısrarla tavsiye ettiler. Azerbaycan parlamentosu ise sadece açıklamanın yetersiz olduğunu, Erivan'ın Karabağ çevresindeki yedi bölgeyi

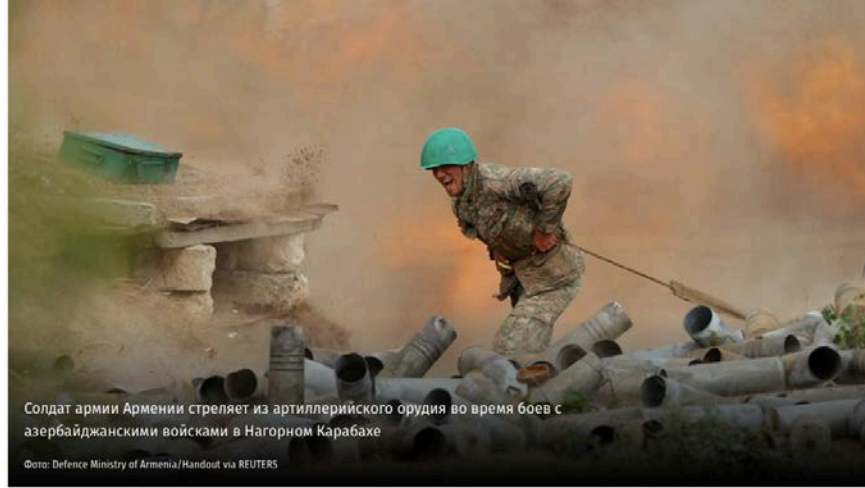
⁴⁵² Эльнар Байназаров, Антон Лавров & Семен Еремин, Накрыло войной: что и кто обостряет конфликт в Нагорном Карабахе Ереван и Баку отвергли возможность переговоров до прекращения огня, <https://iz.ru/1067165/elnar-bainazarov-anton-lavrov-semen-eremin/nakrylo-voinoi-cto-i-kto-obostriaet-konflikt-v-nagornom-karabakhe> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵³ Эльнар Байназаров, Антон Лавров & Семен Еремин, Бои в припасе: столкновения в Карабахе не утихли и на четвертый день

Мировое сообщество призывает Армению и Азербайджан сесть за стол переговоров, <https://iz.ru/1067661/elnar-bainazarov-anton-lavrov-semen-eremin/boi-v-pripase-stolknoveniia-v-karabakhe-ne-utikhli-i-na-chetvertyi-den> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵⁴ Путин, Трамп и Макрон согласовали заявление по ситуации в Нагорном Карабахе, <https://iz.ru/1068016/2020-10-01/putin-tramp-i-makron-soglasovali-zaiavlenie-po-situacii-v-nagornom-karabakhe>, (Erişim Tarihi:08.02.2021)

boşaltacağına dair kanıtı ihtiyaç olduğunu yönünde fikir beyan etti. Ermeni parlamentosu ise ülkelerinin “barış görüşmelerine alternatif görmediğini”, ancak Minsk Grubu'ndan somut bir teklif beklediklerini açıkladı. Minsk grubu üçlüsünün çağrısını beğenmeyen tek ülke olan Türkiye'nin Cumhurbaşkanı ise bu durumun "kabul edilemez" olduğunu belirtti.⁴⁵⁵

Солдат армии Армении стреляет из артиллерийского орудия во время боев с азербайджанскими войсками в Нагорном Карабахе

Фото: Defence Ministry of Armenia/Handout via REUTERS

456

Tarihler 3 Ekim'i gösterirken Azerbaycan Cumhurbaşkanı, ülkesinin ordusunun Karabağ'ın Martakert bölgesindeki stratejik açıdan önemli Taliş ve Matagis köylerini ele geçirmeyi başardığını duyurdu. 4 Ekim'de ise İlham Aliyev millete hitaben yaptığı konuşmada, cumhuriyet birliklerinin "Cebrail şehrini ve dokuz köyü kurtardığını" söyledi. Aliyev televizyonda yaptığı konuşmada, "Diğer bölgelerden mültecilere ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilere işgal altındaki tüm bölgelerin kurtarılacağını bildirmek istiyorum" dedi. Ancak kısa süre sonra bu bilgi sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Başkanı Vahram Poghosyan'ın basın sekreteri tarafından reddedildi. Fakat kaynaklar, Bakü'nün Dağlık Karabağ'ın iki ana savunma hattını aşmayı gerçekten başardığını ortaya koydu.⁴⁵⁷

6 Ekim'de İzvestia, AGİT Minsk Grubu başkanlarının barış görüşmelerini ön koşulsuz başlatma çağrısının ne Bakü'de ne de Erivan'da henüz karşılık görmediğini yazdı. Hem

⁴⁵⁵ Эльнар Байназаров, Антон Лавров & Семен Еремин, Хор для турецкого: РФ, Франция и США призвали к миру в Карабахе, Резко против переговоров Еревана и Баку выступила только Анкара, <https://iz.ru/1068223/elnar-bainazarov-anton-lavrov-semen-eremin/khor-dlia-turetckogo-rf-frantciia-i-ssha-prizvali-k-miru-v-karabakhe> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵⁶ Эльнар Байназаров, Антон Лавров & Семен Еремин, Хор для турецкого: РФ, Франция и США призвали к миру в Карабахе, Резко против переговоров Еревана и Баку выступила только Анкара, <https://iz.ru/1068223/elnar-bainazarov-anton-lavrov-semen-eremin/khor-dlia-turetckogo-rf-frantciia-i-ssha-prizvali-k-miru-v-karabakhe> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵⁷ Эльнар Байназаров, Антон Лавров&Денис Кулага, Недельное минирование: за семь дней Армения и Азербайджан не пришли к переговорам

Несмотря на ракетные обстрелы, вводить миротворцев в регион рано, считают в администрации президента НКР, <https://iz.ru/1069416/elnar-bainazarov-anton-lavrov-denis-kulaga/nedelnoe-minirovanie-za-sem-dnei-armeniia-i-azerbaidzhan-ne-prishli-k-peregovoram> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Ermenistan hem de Azerbaycan, çatışmanın nasıl çözülebileceğine dair kendi senaryolarını ortaya koydu. Cumhuriyet parlamentosunun başkan yardımcısı Alen Simonyan İzvestia'ya verdiği demeçte, Erivan'ın üçüncü bir tarafın müdahalesi olmadan Karabağ sorununa çözüm bulamayacağını söyledi.⁴⁵⁸ Rus politolog Vladimir Yevseyev ise Bakü'nün askeri bir üstünlüğü olmadığı için Azerbaycan ve Türkiye cumhurbaşkanlarının çatışmanın askeri yollarla çözüleceğini öne süren söylemlerinin yanlış olduğunu öne sürdü. Bu sırada çatışma hattında Ermenistan tarafından fırlatılan uzun menzilli füzeler MLRS "Smerch" Azerbaycan'ın Terter ve Mingeçevir şehirlerine düştü. Füzeler, Mingeçevir'de stratejik olarak önemli bir tesisin - yerel bir hidroelektrik santralinin barajının yakınında patladılar.

7 Ekim'de açıklama yapma sırası Rusya Devlet Başkanı'na gelmişti. Vladimir Putin, Dağlık Karabağ'daki çatışmayı bir trajedi olarak nitelendirdi ve CSTO'nun bir parçası olan Ermenistan'a karşı yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır olduğunu açıkladı.⁴⁵⁹

Министр иностранных дел Азербайджана Джейхун Байрамов, министр иностранных дел РФ Сергей Лавров и министр иностранных дел Армении Зограб Мнацаканян (слева направо) на трехсторонних переговорах в Доме приемов МИД России, 9 октября 2020 года

Фото: РИА Новости/Пресс-служба МИД РФ

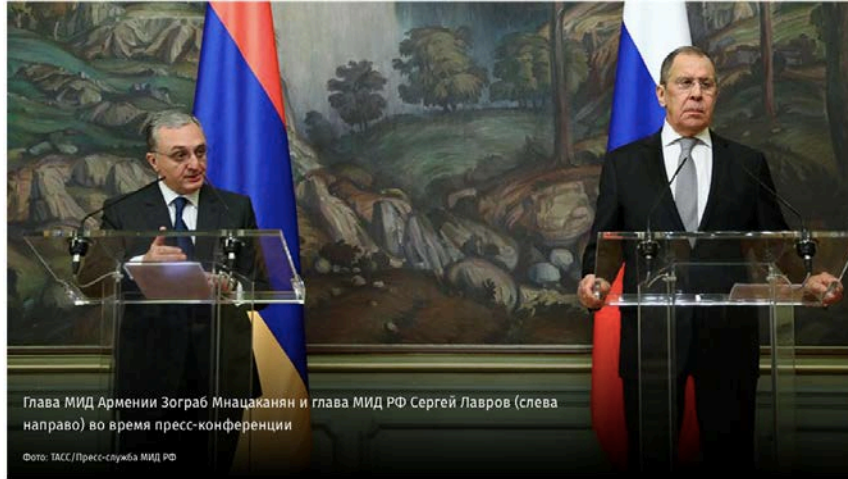
10 Ekim 2020 tarihinde ise taraflar arasında insani ateşkes yürürlüğe girdi. Ateşkes rehinerin ve cenazelerin değiştirilmesi hususunda imzalandı.

Atılan imzalardan 2 gün sonra Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov 12 Ekim'de Ermeni mevkidaşı Zohrab Mnatsakanyan ile Moskova'da yaptığı görüşmede Karabağ'daki

⁴⁵⁸ Эльнар Байназаров, Антон Лавров&Денис Кулага, Есть только мир: РФ призывает стороны остановить насилие в Карабахе, <https://iz.ru/1069817/elnar-bainazarov-anton-lavrov-denis-kulaga/est-tolko-mir-rf-prizyvaet-storony-ostanovit-nasilie-v-karabakhe> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁵⁹ Дмитрий Лару, День вызовов: Путин дал оценку ситуации в Карабахе и Киргизии Президент РФ выразил надежду, что эти кризисы разрешатся в скором времени, <https://iz.ru/1070761/dmitrii-laru/den-vyzovov-putin-dal-otcenku-situatcii-v-karabakhe-i-kirgizii> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

ateşkes anlaşmasının tam olarak gözetilmediğini, çatışmaların devam ettiğini söyledi. Bakü ve Erivan birbirlerini roket saldırılarıyla suçlamaya devam ederken, her iki taraf da saldırılara karıştığını inkâr etti.

460

14 Ekim’de, yani ateşkesin de yürürlüğe girmesinden sonraki beşinci günde de aynı atmosfer devam etmekteydi ve ateşkes fiili olarak yaşanmıyordu. O gün hem Bakü hem de Erivan askeri operasyonlara devam ettiklerini itiraf etti. İzvestia da, aynı gün yayımlanan sayısında Azerbaycan ordusunun, An-2 uçaklarını insansız hassas silahlara dönüştürebileceğini yazdı. Kaynaklar, bu amaçla çift kanatlılara ilave yakıt ve patlayıcı yüklenerek düşman mevzilerine gönderildiğini belirtti. Bu arada Türkiye, Ankara, Moskova, Erivan ve Bakü temsilcileri arasında dörtlü müzakere formatına geçmeyi önerdi. Ancak Rusya Devlet Duması Rusya'nın bu öneriye şüpheyile yaklaştığını söyledi. Moskova'nın Karabağ sorunundaki dengeli bir pozisyonlarını korumaya devam ettiğini ama Türk planının, Rusya Federasyonu'nun müzakerelerde Ermenistan'ın yanında yer alacağını ima ettiğini açıkladılar. Parlamento, Minsk müzakerelerinin Türk arabuluculuğu konusunu kabul etmediklerini de söyledi. Asıl meselenin bölgesel bir mesele olduğu ve şu ana kadar ne Bakü ne de Erivan'ın bir uzlaşmaya varamadığını belirtti.

Dış dünyadaki gelişmeler böyle iken, çatışmanın göbeğindeki Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, doğrudan Azerbaycan'ın Karabağ'daki "kendi" topraklarının

---

⁴⁶⁰ Эльнар Байназаров, Бои под тенью: контроль за перемирием в Карабахе предлагают поручить ОБСЕ

Для эффективного режима прекращения огня нужен мониторинг на земле,
<https://iz.ru/1072872/elnar-bainazarov/boi-pod-teniu-kontrol-za-peremiriem-v-karabakhe-predlagaiut-poruchit-obse> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

kurtarılması için harekâtı sürdürdüğünü ve 14 Ekim'de Karabağ'da sekiz köyün daha kontrolünün ele geçirildiğini bildirdi. Ermenistan tarafı ise bu bilgiyi yalanladı. Azerbaycan Savunma Bakanlığı, "Bakü'nün Ermenistan topraklarında askeri hedefleri ve çıkarları olmadığını" vurguladı – “bu operasyon işgal edilmiş toprakların kurtarılmasıyla ilgilidir” dedi.⁴⁶¹

Bu bağlamda, Moskova'da varılan ateşkesin yürürlüğe girmesinden yaklaşık bir hafta sonra bile Karabağ sorununun çözümünde ilerleme kaydedilememişti. Bakü ve Erivan hem siyasi hem de askeri düzeyde ultimatoma dilini konuşmaya devam ediyordu. Uzmanlar, uzlaşmaz tavırlar nedeniyle tarafların gerçek bir ateşkes sağlamasının zor olacağını söylüyorlardı.

Azerbaycan ordusu ise operasyonlarına devam ederken en önemli operasyonları güney cephesinde gerçekleştirmekteydi. Azerbaycan ordusu Hadrut kasabası çevresindeki yerleşimleri ele geçirmeyi başardı. Sonuç olarak Fizuli şehri kuşatma altına alındı. Kuzey yönünde, cephe hattı Mardakert'e (Ağdere'ye) yaklaştı. Azerbaycan güçlerinin bu iki önemli yerleşim birimine saldırıyı düzenlediği belirtildi. 14-15 Ekim günlerinde ise Azerbaycan ordusunun cephenin kuzey ve güney kesimlerinde ciddi ilerleme kaydettiğini söylenirken Ermeni yetkililer, birliklerinin geri çekilmesi gerektiğini kabul ettiler. Açıklama Pashinyan'dan geldi. Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan 14 Ekim'de ulusa hitaben yaptığı konuşmada, ülkesinin silahlı kuvvetlerinin hem kuzey hem de güney cephelerinin bazı bölgelerinden geri çekilmek zorunda kaldığını itiraf etti. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ise Azerbaycan ordusunun Fizuli ve Hocavend bölgelerindeki sekiz yerleşim birimini ve

---

⁴⁶¹ Эльнар Байназаров, Кнут и прения: чем чревато турецкое предложение по Карабаху
Азербайджан и Армения на уровне Минобороны признали, что продолжают наступление,
<https://iz.ru/1073848/elnar-bainazarov/knut-i-preniia-chem-chrevato-turetckoe-predlozhenie-po-karabakhu>
(Erişim Tarihi: 02.02.2021).

etraflarındaki stratejik öneme sahip yükseklikleri kontrol ettiğini söyledi. Yakın gelecekte Fizuli şehir merkezi ile ilgili de "müjde" sözü verdi.

18 Ekim 2020 tarihinde ise Azerbaycan ile Ermenistan arasında bir kez daha ateşkes kararı alındı. Bu ateşkes kararı insani amaçlar (cenazelerin alınması, insani yardımın ulaştırılması vs.) için düşünülmüştü.

Ancak Karabağ'da 18 Ekim gecesi yürürlüğe giren ikinci ateşkes, hala ilkinin kaderini tekrarlama riskiyle karşı karşıyaydı. Zira hem Bakü hem de Erivan saldırmaya devam ediyordu. Azerbaycan, Hudaferin köprüsünün Aras nehrindeki stratejik öneme sahip olan barajın ele geçirildiğini duyurdu. Ermenistan ise bu bilgiyi yalanladı. Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Danışmanı David Babayan, İzvestia'ya savaşın güneyde, İran sınırı yakınlarında devam ettiğini söyledi. Babayan ayrıca Bakü'nün ateşkesi ihlal etmesi ve düşmanlıkları yeniden başlatması nedeniyle kuşatılmış Azerbaycan askerlerinin geri çekilmesi için bir koridor sağlama önerisini geri çektiklerini de vurguladı.⁴⁶²

İzvestia'da yer alan bir yorumda Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki diyalogun ancak hem Erivan hem de Bakü'nün belli tavizler vermesi halinde verimli olacağı belirtilirken, 19 Ekim'de iki ülkenin liderlerinin Moskova'da görüşmeler yapmaya hazır olduklarını açıkladıkları belirtildi. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a göre Rusya, Karabağ'da yaşanan savaşın, ihtilafın taraflarıyla temas halinde olduğunu vurguladı.

Bakü, 19 Ekim'de Ermenistan ile sınır olan Terter'e füze saldırısı yapıldığını duyurdu. Füze, Terter'deki bir pamuk fabrikasına isabet etmişti. Birkaç hangarın yandığı bildirildi. Temas hattına bitişik komşu Ağdam bölgesi de bombalandı, Azerbaycan televizyon kanalı AzTV muhabiri de dahil olmak üzere dört kişinin yaralandığı bilgisi verildi.⁴⁶³

---

⁴⁶² Эльнар Байназаров, Дважды по одному треку: второе перемирие в Карабахе снова под угрозой

Баку и Ереван продолжают интенсивные атаки несмотря на новое гуманитарное соглашение, <https://iz.ru/1075258/elnar-bainazarov/dvazhdy-po-odnomu-treku-vtoroe-peremirie-v-karabakhe-snova-pod-ugrozoi> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁶³ Эльнар Байназаров, Жест доброй роли: чего ждать от встречи Пашиняна и Алиева
Лидеры Армении и Азербайджана выразили решимость провести переговоры в Москве, <https://iz.ru/1075704/elnar-bainazarov/zhest-dobroi-rol-i-chego-zhdai-ot-vstrechi-pashiniana-i-alieva> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

20 Ekim’de İzvestia’dan alınan bilgilere göre, Erivan ve Bakü arasında, özellikle Karabağ’ın güneyinde şiddetli çatışmalara devam edildiği anlaşıldı. Aynı gün Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ulusa bir çağrı daha yaptı ve ordunun Ermenistan sınırındaki Zengilan şehri dâhil olmakla 24 yerleşim yerinin daha kurtarıldığını söyledi. Erivan ise daha öncekilerde olduğu gibi bu bilgiyi yalanladı.

Sözde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti (NKR) Cumhurbaşkanı Danışmanı David Babayan İzvestia’ya ordunun Azerbaycan ordusunu Aras vadisinden onlarca kilometre geri itmeyi başardığını söyledi. Bu arada Azerbaycan parlamentosu İzvestia’ya şu açıklamayı yapıyordu: “Bakü, Erivan’a Moskova’da iki ülke liderleri düzeyinde gerçekleştirilen bir toplantıda sorunun barışçıl yolla çözülmesi için bir şans verdi”. Akabinde hem Cumhurbaşkanı İlham Aliyev hem de Başbakan Nikol Paşinyan Rusya’da konuşmaya hazır olduklarını açıkladılar. Federasyon Konseyi, diyalogun etkili bir şekilde sona ermesi için önce iki ülkenin pozisyonlarını koordine etmek gerektiğini belirtti.⁴⁶⁴

21 Ekim’de Moskova, Bakü ve Erivan’ı Karabağ sorununun çözümüne yönelik askeri yöntemleri bırakıp müzakerelere dönmeye çağırdı. Rusya Devlet Duması’nda Ermenistan Başbakanı Nikol Pashinyan’ın İzvestia’ya yaptığı “Karabağ’daki çatışmanın şu anda diplomatik bir çözümü yok” açıklaması tartışıldı. Ermenistan Parlamentosu Başkan Yardımcısı Alen Simonyan ise İzvestia’ya şunları söyledi: “Erivan, Bakü’nün saldırganlığından dolayı böyle bir açıklama yapmak zorunda kalıyor, ancak aslında Ermenistan çatışmanın siyasi çözümüne alternatif görmüyor”.

---

⁴⁶⁴ Эльнар Байназаров , Между миром и войной: что стоит за заявлениями Еревана и Баку
Несмотря на анонсированную готовность к переговорам, стороны продолжают бои в Карабахе,
<https://iz.ru/1076293/elnar-bainazarov/mezhdu-mirom-i-voinoi-cto-stoit-za-zaiavleniiami-erevana-i-baku>
(Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Bu tarihlerde Azerbaycan tarafı da çatışmanın diplomatik çözümüne olan bağlılığını belirtti. Azerbaycan parlamentosu barış görüşmelerinin Azerbaycan tarafından desteklendiği ve Erivan'dan da bu konuda sağlam bir diyalog başlatmaya hazır olmasını beklediklerini açıkladı. Bu arada 21 Ekim günü Karabağ krizinin şiddetlenmesinden bu yana ikinci kez Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri bakanları Zohrab Mnatsakanyan ve Ceyhun Bayramov hemen hemen aynı anda Moskova'daydı. 10 Ekim gecesi Rusya Dışişleri Bakanlığı konağında gerçekleşen on saatlik müzakerelerde olduğu gibi, bu kez Ermenistan ve Azerbaycan bakanları arasında kişisel bir görüşme gerçekleşmedi - sadece Rusya Dışişleri bakanı Sergei Lavrov ile iki ayrı görüşme yapıldı.⁴⁶⁵

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 26 Ekim'de ulusa hitaben yaptığı konuşmada, “dondurulmuş bir Karabağ sorununun Bakü dışında herkese yaradığını” söyledi. Aynı gün Washington'da Dağlık Karabağ çatışması hususunda bir gün önce varılan ateşkes anlaşması yürürlüğe girdi. Ancak öğle saatlerine doğru taraflar karşılıklı olarak birbirine karşı ihlal suçlamasında bulundu. Rusya Devlet Duması sadece Moskova-Erivan-Bakü “üçlüsünün” çatışmayı gerçekten çözebileceğini ve Amerika Birleşik Devletleri'nde imzalanan ateşkesin ise Moskova'da varılan anlaşmanın sadece bir takviyesi olduğunu söyledi.

İzvestia'nın siyasi analistlere uyguladığı anket çalışmasından çıkan sonuç: siyasi analistlerin, Ermenistan ve Azerbaycan'a yalnızca Rusya'nın eşit derecede etki edebileceği, Türkiye'nin ise çatışmaya müdahalesinin çözüm sürecini engelleyeceğini düşündükleri idi.⁴⁶⁶

27 Ekim'de İzvestia, Karabağ'da çatışmaların başlamasının üzerinden tam olarak bir ay geçtiğini yazarken 27 Eylül'de bölgede yoğun çatışmaların başladığını, asker ve sivil nüfus arasında ölü sayısının binleri bulduğunu belirtti. Aynı gün Ermenistan Meclis Başkan Yardımcısı Alen Simonyan, İzvestia'ya 26 Ekim'de yürürlüğe giren ateşkesin artık geçerli olmadığını, Bakü'nün saldırmaya devam ettiğini söyledi. Azerbaycan parlamentosu ise tam tersine, bombardımanın Ermenistan tarafından yapıldığını iddia etti. Ve ABD Başkanı Donald

---

⁴⁶⁵ Эльнар Байназаров, Надо говорить: Москва не видит альтернатив мирному решению в Карабахе

Главы МИД Армении и Азербайджана прибыли в Москву, но не встретились друг с другом, <https://iz.ru/1076826/elnar-bainazarov/nado-govorit-moskva-ne-vidit-alternativ-mirnomu-resheniiu-v-karabakhe> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁶⁶ Мария Васильева, На горе Карабаху: как Баку и Ереван соблюдают перемирие
Только РФ сможет склонить Азербайджан и Армению к урегулированию конфликта, уверены политики и эксперты, <https://iz.ru/1078743/mariia-vasileva/na-gore-karabakhu-kak-baku-i-erevan-sobliudaiut-peremirie> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Trump da 27 Ekim'de ateşkesin bozulmasından dolayı hayal kırıklığına uğradığını söyledi. ABD tarafı hayal kırıklığı yaşarken yeni bir oyuncu sürece dahil olmak istedi: İran.

İran, bu tarihte Karabağ sorununun çözümünde arabulucu olmaya hazır olduğunu ifade etti. Ama hem Bakü hem de Erivan bu öneriyi şüpheyle yaklaştılar. Zira arabulucu sıkıntısı yoktu, iki ülke arasında doğrudan uzlaşmaya varılmasında bir sorun vardı.⁴⁶⁷

28 Ekim'de ise Dağlık Karabağ'da ateşkesten artık eser kalmamıştı. Stepanakert (Hankendi), Şuşa ve Azerbaycan'ın Berde kentindeki sivil yerleşim yerleri bombalandı. Tarafların açıklamalarına göre en az 21 kişi öldü, 60'ın üzerinde kişi yaralandı.

Azerbaycan parlamentosu İzvestia'ya Ermeni ordusunun saldırısının yoğun nüfuslu Berde şehrinin merkezine isabet ettiğini açıkladı, roketlerin pazar meydanına düştüğü bildirildi, olay yerinde çok sayıda can kaybının olduğu vurgulandı. Bu, 18 Ekim'deki ikinci ateşkesten bu yana görülen en büyük sivil kaybin yaşandığı olaydı. Ermenistan Ombudsmanı Arman Tatoyan İzvestia'ya yaptığı açıklamada, Erivan'ın savaş esirleri ve cenazeleri takas etmeye hazır olduğunu söyledi. Bu arada, Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanları arasındaki dördüncü görüşmenin, AGİT Minsk Grubu arabuluculuğuyla 29 Ekim'de Cenevre'de yapılacağı kararlaştırıldı.⁴⁶⁸

2 Kasım'da İzvestia'dan alınan bilgilere göre, Erivan ve Bakü, sınır bölgelerinde karşılıklı olarak topçu saldırılarını sürdürmeye devam ettiği, Dağlık Karabağ'da 2 Kasım'da Mardakert (Ağdere), Martuni (Hocavend) ve Şuşa şehirlerinin bombalandığı anlaşıldı. Oysa ki daha 2 gün öncesinde 30 Ekim tarihinde Cenevre'de, Ermenistan ve Azerbaycan Dışişleri Bakanları, AGİT Minsk Grubu eş başkanlarıyla birlikte ateşkes ile ilgili anlaşmışlardı.

Bu arada taraflardan hiçbirinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin önerisiyle İskandinav barış gücünün devreye girmesinin çatışmayı sona erdirebileceğine inanmadığı da İzvetia'da belirtildi – öncelikli olarak esaslı müzakerelerin yapılması gerekmektedir.

---

⁴⁶⁷ Эльнар Байназаров, Полумеры и полумир: с начала эскалации в Карабахе прошел месяц Баку и Ереван признали нарушение уже третьего режима прекращения огня, обе стороны отчитались о новых жертвах, <https://iz.ru/1079274/elnar-bainazarov/polumery-i-polumir-s-nachala-eskalatcii-v-karabakhe-proshel-mesiatc> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁶⁸ Эльнар Байназаров, Кровавая среда: в Степанакерте, Шуши и Барде погибло свыше 20 человек

Стороны обвинили друг друга в убийстве мирных жителей, <https://iz.ru/1079757/elnar-bainazarov/krovavaia-sreda-v-stepanakerte-shushi-i-barde-pogibli-svyshe-20-chelovek> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

İzvetia'dan alınan habere göre, Rusya Devlet Duması, Amerikalıları bu sorunu Minsk Grubu düzeyinde çözmeye çağırdı. 2 Kasım akşamı geç saatlerde Vladimir Putin'in Karabağ'daki durum ile ilgili Ermenistan ve Azerbaycan liderleriyle telefonla görüştüğü öğrenildi.⁴⁶⁹

9 Kasım'da ise Rusya Savunma Bakanlığı, bir Rus Mi-24 helikopterinin Ermenistan'a düştüğünü duyurdu. Mürettebatından iki kişi öldürüldü, biri orta derecede yaralı olarak ana havaalanına tahliye edildi. Helikopter Moskova saatiyle 17:30'da bir uçaksavar füzesi sistemi ile vuruldu. Helikopterin 102. Rus askeri üssünün konvoyuna eşlik etmekte olduğu ortaya çıktı. Aradan iki saat geçtikten sonra Azerbaycan Dışişleri Bakanlığı, aracın ülkenin hava savunma sistemleri tarafından yanlışlıkla imha edildiğini kabul ettiği resmi bir açıklama yaptı. "Kaza niteliğinde olan ve Rus tarafına yönelik olmayan bu trajik olay nedeniyle" Azerbaycan Rusya'dan özür diledi. Bakanlık, ölen mürettebatın ailelerine taziyelerini ilettiler ve tazminat ödemeye hazır olduğunu açıkladı.⁴⁷⁰

10 Kasım'da Moskova saatiyle 00:00'da Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya Cumhurbaşkanı arasında Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki savaş durumunu sona erdiren anlaşma imzalandı. Anlaşmaya göre, savaşan tarafların birlikleri mevzilerinde kalmaya devam edecek, Erivan işgal ettiği toprakları Bakü'ye iade edecek, ancak Karabağ'ı Ermenistan'a bağlayacak olan Laçın koridorunu alacaktı. Rus barış gücü de anlaşmalara uymanın bir garantörü olarak bölgeye gidecekti.⁴⁷¹

Bu anlaşma Bakü için bir zafer anlaşması olduğu için Bakü, olayı tarihi bir an olarak kabul etti, Erivan'da ise durum farklıydı. Erivan'da barış anlaşmasının imzalanmasının duyurulması ile ortalık karıştı, hatta İzvestia, Başbakan Nikol Pashinyan'ın kararının onun siyasi hayatına son vereceğini yazdı. Erivan'daki protestocular anlaşmayı bozacaklarını ifade ederken, Ermeni ordusu, tüm Dağlık Karabağ'ı kaybetmemek için ateşkesi kabul etmekte

---

⁴⁶⁹ Эльнар Байназаров, Скандинавский бок: насколько реален ввод миротворцев в Карабах РФ призывает США уточнить детали своего предложения по урегулированию конфликта в рамках ОБСЕ, <https://iz.ru/1081897/elnar-bainazarov/skandinavskii-bok-naskolko-realen-vvod-mirotvortcev-v-karabakh> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁷⁰ Антон Лавров&Мария Васильева, Вне зоны подступов: как Азербайджан по ошибке сбил российский вертолет

Инцидент в небе над Арменией произошел на фоне стратегических успехов Баку на территории Нагорного Карабаха, <https://iz.ru/1084774/anton-lavrov-mariia-vasileva/vne-zony-podstupov-kak-azerbaidzhan-po-oshibke-sbil-rossiiskii-vertolet> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

⁴⁷¹ «Известия» Ночь мира: как Армения и Азербайджан поделили Карабах
Соглашение о полном прекращении огня было достигнуто при содействии России, <https://iz.ru/1084928/izvestiia/noch-mira-kak-armeniia-i-azerbaidzhan-podelili-karabakh> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

başka seçeneklerinin olmadığını kabul ederek, herkesi ülkenin siyasi liderliğinin kararına uymaya çağırdı.⁴⁷²

Erivan'dan görüntü, protestocular Hükümet binasına saldırdılar

Ermenistan Hükümet binası önünde protestocular

İlham Aliyev 10 Kasım anlaşmasını büyük bir gurur ve sevinçle imzaladı ve ulusa sesleniş konuşmasında: “Her şey bitti sevgili yurttaşlar, siz dönüyorsunuz, biz dönüyoruz, Azerbaycan dönüyor! Azerbaycan toprak bütünlüğünü yeniden sağlıyor. Daha büyük mutluluk olabilir mi?” diyerek halkına gururla seslendi.

---

⁴⁷² Наталия Портякова&Мария Васильева, Меры мира: как Баку и Ереван отреагировали на окончание войны в НКР И к чему может привести риск недовольства соглашением в Армении, <https://iz.ru/1085157/nataliia-portiakova-mariia-vasileva/mery-mira-kak-baku-i-erevan-otreagirovali-na-okonchanie-voiny-v-nkr> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

Ayrıca, savaş sırasında Bakü'nün kurtardığı bölgelere ek olarak (ki bu Dağlık Karabağ'da yaklaşık 300 yerleşimdir), mevcut anlaşma hükümleri uyarınca, Ermenistan'ın Kelbecer bölgesini 15 Kasım tarihine kadar, Ağdam'ı 20 Kasım 2020 tarihine kadar, Laçın'ın ise 1 Aralık 2020 tarihine kadar Ermeniler tarafından boşaltılması ve Azerbaycan'a devretmesi kararlaştırıldı. Ek olarak Ermeni kontrolünde olan Gazah bölgesinin bir kısmı Azerbaycan'a geri verilmesi kararlaştırıldı. Dağlık Karabağ'ın Ermenistan ile lojistiğini sağlayacak olan 5 km genişliğindeki Laçın koridoru haricinde Laçın bölgesi de Bakü'nün kontrolüne girecekti.

Bakü sokaklarında insanlar zafer kutlaması yapıyor⁴⁷³

---

⁴⁷³ Наталия Портякова&Мария Васильева, Меры мира: как Баку и Ереван отреагировали на окончание войны в НКР И к чему может привести риск недовольства соглашением в Армении, <https://iz.ru/1085157/nataliia-portiakova-mariia-vasileva/mery-mira-kak-baku-i-erevan-otreagirovali-na-okonchanie-voiny-v-nkr> (Erişim Tarihi: 02.02.2021).

MAKALELER

ALGI VE OLGU ARASINDA KARABAĞ ZAFERİ

Silahlı Savaşın Silahlı Siyasete Azerbaycan

Özet

Siyasi veya askeri stratejik hamlelerin başarı kriterleri siyasi ve askeri liderliğin direktiflerinde yer alır. Planlamacı ve icracılara kılavuz niteliği taşıdığı gibi, kamuoyuna açıklanan bölümleri ile sonucun toplum tarafından değerlendirilmesini de sağlar.

Karabağ Savaşı siyasi direktifi, son noktada görmek istenilen resmi, dolayısı ile başarı kriterini net olarak açıklamıştır “işgal edilmiş bölgelerden işgalcilerin kovularak Azerbaycan egemenliğinin yeniden tesis edilmesi”. Askerî harekât direktife göre icra edilmiştir. Harekât, kitaba uygun olarak düşman silahlı kuvvetlerinin savaşma azim ve iradesi yıkılarak bozguna uğratılmış olması yönüyle tam bir zaferdir. Askeri harekatta bilgiyi tam olarak kullanan savaş yönetimi ve fırsatları değerlendirme cesaret ve azmi gösteren siyasi liderlik, 21. yüzyıl mücadele sahasında ben de varım demiştir. Başarı kriterlerinde siyasi direktifin mekânsal içeriği tam gerçekleşmedi ise de bu karar vericilerin tercihidir.

Askeri zafer kesin sonuç sağlanmış olmakla beraber siyasi dinamiklere bağlı olarak dönemsel önelliğe sahiptir. Çanakkale Zaferi savaş döneminin askeri bir safhasının parlayan yıldızıdır ancak ilerleyen dönemde devlet siyasi zafere ulaşamamıştır. Azerbaycan, askeri zaferin uzun vadede siyasi zafere dönüşmesini engelleyici gayretlerin artacağı “Silahlı Siyaset” dönemine girmiştir. Bu dönemde mücadele öncelikle Bilgi Savaşı, Ağ Savaşları ve Siber Savaşlara yerini bırakacaktır ve kısmen bırakmıştır. Gelecek dönemde Rus birliklerinin kalıcı bir statüye kavuşturulması, Azerbaycan’ın siyasi başarı kriterlerinden geri adım atması ve bölgenin egemenlik kavrayışında farklı noktalara evrilmesi, buna yönelik kamuoyu desteği sağlanması, bu maksada yönelik gayri nizami harp usul ve teknikleri ile bölgede tekrar istikrar sorunu yaratılması ve kamuoyu algılarının Türk varlığı aleyhine etkilenmesi riski ile karşı karşıya kalabilir. Her şekilde asimetrik ve hibrit savaşlar döneminde bağımsızlığını korumak emelinde olan ülkelerin ulaşması gereken bilgi ve asimetrik savaş yetenekleri zaruret haline gelmiştir.

Bu makalede Karabağ Savaşı ve sonrasında Bilgi Savaşının etkileri üzerinde durulmaktadır. Makale amaçlı örneklemeler üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi ekseninde

---

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

** Dr., Emekli Kıdemli Kurmay Albay.

algı yönetiminin Karabağ Zaferine ne yönde etki yaptığı ve yapabileceğine ilişkin eleştirel stratejik yaklaşım içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Ağ Savaşı, Algı Yönetimi, Bilgi Savaşı, Hakikatin Çürütülmesi, Karabağ Savaşı, Psikolojik Savaş, Propaganda, Silahlı Siyaset, , Siber Savaş, Sosyal Manipülasyon, Siyasi Savaş

Askeri Zafer ve Nihai Sonuç Üzerinde Algısal Oyunlamalar

Latince'de fikir, kavram ve aynı zamanda yorumlama ve açıklama ile tercüme edilebilen "informatio" kelimesi mevcuttur. Bununla bağlantılı "informare" fiili, biçim, tasarım, temsil, öğretme, düşünme veya kendini tanıtmaya gibi daha da fazla çeviriye izin verir.¹ Bilginin bilimsel olarak tanımlanmasına duyulan ihtiyaç, bir yandan bilgi yapılarını ölçülebilir ve nicelenebilir (Niceleme bu alanda; dışsallaştırmak, doğrulamak ve güvenilirliği artırmak için kullanılır) hale getirme ihtiyacından, öte yandan istihbarat sektöründeki teknolojik ilerlemeden ve teknolojinin yüksek bir standarda ulaşmasına rağmen "mesaj" ve "bilgi" gibi temel terimlerin işlenmemiş olması konusundaki tutarsızlıktan kaynaklanmıştır. Shannon ve Weaver, bilimsel alanda her geçen gün kabul gören bilgi teorileriyle yeni, bağımsız bir bilgi alanı kurarak şekillendirmektedir. Modern bilgi kavramı, Claude Shannon ve Warren Weaver'ın çeşitli teknik medyada sinyallerin iletilmesi sorunuyla bağlantılı olarak geliştirdikleri bilgi teorisinden kaynaklanmaktadır. Ancak "bilgi" yelpazesinin tamamını kapsayan genel olarak uygulanabilir bir tanım yok gibi görünmektedir. Tek tip, birleşik, tek bir bilgi kavramı mantıksal nedenlerle imkânsız görünmektedir².

Bilgi savaşı Stein'in vurgulaması ile düşünce ve epistemoloji ile ilgilidir. Bilgi savaşı, en geniş anlamıyla, ulusal hedeflerimize ulaşmak için bilginin kullanılmasıdır. Diplomasi, ekonomik rekabet veya askeri güç kullanımı gibi, bilgi de kendi içinde ulusal gücün kilit bir yönüdür ve daha da önemlisi, diplomasiyi, ekonomik rekabeti ve askeri güçlerin etkili kullanımını destekleyen giderek daha hayati bir ulusal kaynak haline gelmektedir. Enformasyon/Bilgi savaşının hedefi insan zihnidir, özellikle savaş veya barışla ilgili kilit kararları veren zihinlerdir. Askeri perspektiften, varlıkların ne zaman ve nasıl kullanılacağına dair kilit kararları veren zihinler ve stratejik yapılarına gömülü yeteneklerdir³. Bu savaşın bir alt unsurunda yer alan propagandanın öncelikli hedefi insanın aklı değil ruhudur. Propagandayı

---

¹Peter Fleissner, vd.; Der Mensch lebt nicht vom Bit allein; Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2. Basım, 1997, S. 3ff

² Christian Meurers Der Informationskrieg im 21. Jahrhundert und seine Auswirkungen auf die Militärdoktrinen der USA, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie, Wien, August 2010, [Microsoft Word - Diplomarbeit Informationskrieg Publikation.doc \(bundesheer.at\)](#) Erişim Tarihi 03. 03.2021

³ George J. Stein "Information war-Cyberwar-Netwar,1995, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm>

yönlendiren psikolojik savaş ise niyeti ve vasıtaları itibarıyla zihinlere yönelen bir zorbalık olarak görülmektedir. ABD belgelerinde örtülü operasyonlar “propaganda; ekonomik savaş, sabotaj, yıkım, kitlesel sürgünü de içeren müdahaleler; düşman hükümetlere karşı ayaklanmaya yardım etme, yeraltındaki direniş güçlerini, gerillaları, mültecileri ve yerli yandaş unsurları destekleme” eylemlerini kapsar. Propaganda (propagare) kelime itibarıyla yeni fikirler üretmek, yeni fidanlar dikmek anlamı taşır. Hedef kitleye düşünce ve inançlarına rağmen yeni fikirlerin benimsetilmesi, yine bunlara rağmen tepkilerinin değiştirilmesi, çarpıtılması (manipülasyon) bu kapsamdadır.

Kamuoyunun veya karar alıcı mekanizmaların bilgi kaynakları kullanılarak algısını etkilemek, inançlara rağmen farklı tepkiler geliştirecek karar süreçlerini başlatmak, bilgi savaşının bir alt bölümü olan psikolojik savaşın içerisinde yer almaktadır. İçeride dönük yönüyle “Kamu Diplomasisi”, dış toplumlara yönelik cephesi ile “Stratejik İletişim” kavramları ile de bağlantılıdır. Bu durum bilginin bilimsel bir şekilde ele alınması ve işlenmesi-hikayelendirilmesi, dağıtımı ve desteklenmesi gibi bir süreçle bağlantılıdır.

Bilgi, savaşta da her zaman kritik bir faktör olmuştur. Clausewitz’e göre “bir durum hakkındaki eksik bilgi... askerî harekâtı durdurabilir”⁴. Savaş hakkında yazılmış herhangi bir kitabı aldığınızda enformasyonun/bilginin değerini açık biçimde görebilirsiniz. Sun Tzu’nun M.Ö.500’de belirtmiş olduğu gibi, enformasyon savaşa özgüdür⁵. Yani savaşta bilginin önemi, savaşın kendisi kadar eskidir. Tarih boyunca askeri doktrin, organizasyon ve strateji, çığır açan teknik yenilikler nedeniyle köklü değişikliklere uğramıştır. Erken iletişim teknolojisinin kullanılması, Napolyon birliklerinin koordinasyon ve komuta becerilerini önemli ölçüde artırdı.1. Dünya Savaşında Ruslar, General Hindenburg ve Ludendorff liderliğindeki 8. Ordu'nun yerini tamamen yanlış değerlendirirken, Almanlar gelişmiş telsiz cihazları ve hava keşifleriyle Çar'ın birliklerinin yaptıkları her eylemden haberdardı. Mann savaşta Rus Ordusundan 2 milyon askerin ölmüş olabileceğini ancak 5 milyon askerin savaş esiri durumunda olduğunu ifade etmektedir. Bu durum Bolşevik isyanını başarıya götüren en önemli etkenlerden biri olarak görülmektedir. Mann savaşta Polonya, Galiçya ve Ukrayna'nın büyük bölümünün kaybı ile Rusya'nın ulusal gelirinin üçte bir oranında, sınaî üretiminin ise yarıya yakın azalması anlamına geldiğini ifade etmektedir. 1917 yılında kayıpların artması ve yenilginin görünmesine rağmen Rus hükümeti hala “emperyal Rus genişlemesinin geleneksel

---

⁴ Carl von Clausewitz, On War, Michael Howard ve Peter Paret (der., çev.), (Princeton: N.J., Princeton University Press, 1984), s. 84

⁵ Sun Tzu, The Art of War, Samuel B. Griffith, (çev.), (New York: Oxford University Press, 1971), s. 84.

hedefi olan İstanbul'un kazanıldığı nihai bir zafer" beklentisinden vaz geçmemiştir⁶. Bilgi ve farkındalık kaybının gelebileceği en son nokta buradadır. Rasyonel düşünceden ve objektif stratejik analizden uzaklaşan rejimlerde bu tür patafiziksel yönelimler sıklıkla görülmüştür en son Ermenistan bu bilgi yoksunluğunun bedelini ödemiştir.

Endüstriyel çağdan bilgi ve bilgi çağına uzanan sosyal değişim savaşa da yansımış klasik güç faktörleri giderek daha az önemli hale gelirken, zaman ve bilgi günümüzün güç projeksiyonunda ilgi odağı haline gelmiştir. Yönetim, doktrin ve teknoloji birbirine bağlı yetenekler olup hepsi bilgi tabanlıdır. Teknolojinin etkisi, sırasıyla liderliğin temelini oluşturan doktrinlere yansır. Liderlikte üstünlük mücadelesi daha fazla teknolojik imkanlara dayanır. Doktrinde ve teknolojideki üstünlüğün silahlı kuvvet operasyonlarında çoğaltan etkisi vardır⁷. Bununla birlikte liderlik sistemi mutlaka bir doktrine dayanmak zorunda değildir ve Blitzkrieg'in tarihsel örneğinin gösterdiği gibi, teknolojiyle bağlantılı liderlik kendi başına doktrinleri bile yaratabilir. Tersine, "tek başına teknolojik bir avantaj, kesin bir sonuca ulaşmak için yeterli bir koşul değildir"⁸. Kararlı liderliğin desteğindeki Ordu ve teknolojik kuvvet çarpanları Karabağ'da askeri zafer, siyasi başarı ve prestij getirmiştir. Ancak zaferlerin getirisi kalıcı ve sürdürülebilir olmalıdır.

Teknolojik avantajın bilgi savaşı çağında önemli iki ayağını oluşturan Siber Savaş (Askeri Alan) ve Ağ Savaşları (Toplumsal Alan) terimleri bilgi devrimi ile ilgili iki varsayımı (veya önermeyi) yansıtmaktadır. Birincisi, ihtilafların, geniş çapta tanımlanmış olan bilgi ve iletişime- "siber" e- giderek daha fazla bağlı olacağı ve kendi etrafında döneceğidir. Aslında hem siber savaş hem de netwar (ağ savaşı) büyük ölçüde "bilgi" ile ilgili olan çatışma biçimleridir. Neyin, ne zaman, nerede ve niçin olduğunun kimin bildiği ile ve bir toplumun, Ordu'nun veya bir başka aktörün, kendisinin ya da rakibinin "bilgi"si bağlamında ne kadar güvende olduğu ile ilgilidir⁹. Ağ Savaşları (Netwar) toplumsal düzeyde ortaya çıkan yeni bir çatışma ve suç tarzını ifade etmektedir. Oyun kurucuları, bilgi çağına uydurulmuş ağ örgütlenme biçimlerini, ilgili doktrinleri, stratejileri ve teknolojileri kullanmakta olup geleneksel savaşın yöntemleri yetersiz kalmaktadır.

Bir devlet bir diğeri hakkında ne kadar fazla bilgiye sahipse ve onu ne kadar hızlı ve doğru bir şekilde işleyebiliyorsa, rakibe o ölçüde zarar verme potansiyeline sahiptir. Savaşın

---

⁶ Michael Mann, *İktidarın Tarihi, Küresel İmparatorluklar ve Devrim 1890-1945*, Cilt III, çev. A. Güngen ve Ö. Balkılıç, Ankara, Phoenix, ss: 214-217

⁷ Meurers a.g.e. s.3

⁸ Zeitschrift Air Power Revue der Schweizer Armee Nr.3, Beilage zur Allgemeinen Schweizerischen Militärzeitschrift ASMZ 12/2004; Artikel „Doktrin und Technologie: Zwillings- oder Halbschwestern“; s. 9

⁹ Arquilla, John and David Ronfeldt, *The Advent Of Netwar*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 1996. https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR789.html. Also available in print form. Bölüm 2 s.3.

kontrolü için bilgi ve bilgi teknolojisinin artan değeri savaşta kendi ordusu tehlikeye atılmadan önce bir karar vermeyi amaçlayan yeni stratejilere alan açmaktadır. Stratejik Bilgi Savaşının (SIW) Temel ulusal altyapıyı hedef alacak bir veya daha fazla alt yapıya yapılan başarılı bir saldırının, bu altyapılardan hizmetlerin sunumunda kamuoyunda güven kaybı da dahil olmak üzere, stratejik olarak önemli sonuçları olacak büyük bir bozulma riski yaratabileceği öne sürülmektedir. Çeşitli birimleri kontrol eden ya da gelen bilgiyi işleyen iletişim merkezleri yok edilerek, düşman mümkün olduğunca savaşmadan saf dışı bırakılabilir¹⁰.

Günümüzde liderlik sistemine yönelik toplumsal güven derecesi ve liderlerin muhtemel olaylar karşısında kararlarının öngörülebilirliği her zamankinden daha fazla önem kazanmıştır. İnsanlar daha önce hiç teknolojiye bu kadar bağımlı olmadılar ve tüm sistemleri çökertmek de hiç bu kadar kolay olmamıştı. Ancak tehlike, yalnızca teknolojinin doğal olarak sunduğu büyük saldırı potansiyelinde değil, aynı zamanda çatışmayı devlet düzeyinden bireysel düzeyine aktarma olasılığında da yatmaktadır. Bu tür asimetrik savaş yenidir ve hem sivil hem de askeri çatışmaların yönetiminde büyük zorluklar içermektedir. Örneğin, New York Borsasına yapılan bir hacker saldırısını ve bunun dünya üzerinde neden olduğu ekonomik çöküşün sonuçlarını veya hatta başarılı bir nükleer füze fırlatma emrini hayal edin; askeri bilgisayar sistemine saldırı. Bu senaryolar kulağa bilim kurgu gibi gelebilir ve kuşkusuz sayısız güvenlik önlemi nedeniyle oldukça olasılık dışıdır, ancak bu güvenlik önlemlerinin varlığı, bu tehditlerin kesinlikle gerçek olduğunu ve küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir.¹¹

Tüm askeri çatışmalar dışında, gelecekte kesinlikle daha çok uğraşmak zorunda kalacağımız sosyo-politik sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. ABD 2016 Başkanlık seçimlerine Rusya'nın müdahale biçimi, amaç ve yöntemi devlet düzeyinde bilgi savaşının devletler arasında yeni bir çatışma biçimi olarak ortaya çıktığı algıya yönelik yeni bir savaş türünü tescil etmektedir¹².

Lin ve Kerr tarafından öne sürülen bilgi / etki savaşı ve manipülasyon kavramı (IIWAM- information/influence warfare and manipulation), “bir tarafın, bir taraftarın kafasını karıştırmak, yanlış yönlendirmek ve nihayetinde karar verenin seçimlerini ve kararlarını etkilemek için kasıtlı olarak kullanması” olarak nitelendiriyorlar. Bu nedenle, hedefi “rakibin algısı” olan “düşmanca ve kinetik olmayan bir faaliyet” tir. “IIWAM kavramı, bu nedenle klasik siber saldırılardan farklıdır çünkü IIWAM alemindeki saldırılar fiziksel veya dijital

---

¹⁰ Oğuzhan Ergün Sıyası Çatışmadan, Silahlı Siyaset ve Sanal Sosyal Savaşa Postmodern Güç Siyaseti, Editör: Hasan Babacan, Gece Kitaplığı, 2020, ss.207-233, s.211

¹¹ Meurers a.g.e. s.60

¹² “Trump Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiğini kabul etti” BBC News Türkçe, 17 Temmuz 2018, [Trump Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiğini kabul etti - BBC News Türkçe](https://www.bbc.com/turkce/duyuru/2018/07/180717-trump-russia-us-elections-intervention) Erişim Tarihi 01.03.2021

eserlerden ziyade “bilgiye, gerçeğe ve güvene zarar vermeye odaklanır”¹³. Algı Yönetimi dış izleyicilerin duygularını, güdülerini ve amaçlarını etkilemek amacıyla seçilmiş bilgileri yayma faaliyetidir. Algı yönetimi, hedef kitlede yarattığı etkiye odaklanmaktadır. Mesajın, hedef kitlenin anlayacağı (algı eşiği seviyesine uygun) ve kaynağın bakış açısına uygun hale getirilerek amaçlanan şekilde algılanmasını sağlamak önemlidir. Algılama kavramında, kişinin fiziksel özellikleri ve engelleri/sınırlılıkları, aynı zamanda kişisel deneyimleri ve içinde yaşadığı toplumun yaratmış olduğu etkiler de vardır. Tüm bunlar her yeni algıya yönelik farklı bir uyarıcı ile karşılaşıldığında yeniden devreye girer.¹⁴

Sosyal manipülasyonlara ve dezenformasyonlara yönelik teknolojik transfer ürünleri her geçen gün farklı bir boyut kazanmaktadır. Yapay Zekâ (YZ) teknolojisi içeren Deepfakes, dijital medya manipülasyonunun en yeni biçimlerinden biridir ve açıkça kriminal eğilimli olanlardan biridir. Sofistike YZ programları artık sesleri, görüntüleri ve videoları değiştirerek orijinalden ayırt etmek genellikle imkânsız olan kimliğe bürünmeler yaratabilir. Derin öğrenme algoritmaları şaşırtıcı doğrulukta insan dudaklarını okuyabilir, konuşmayı sentezleyebilir ve yüz ifadelerini bir dereceye kadar simüle edebilir. (Deepfake, yapay zekaya dayanan insan imajı sentezi için bir tekniktir. Üretken rakip ağ olarak bilinen bir makine öğrenme tekniğini kullanarak mevcut görüntüleri ve videoları kaynak görüntüler veya videolar üzerinde birleştirmek ve üst üste getirmek için kullanılır).

Deepfakes, dijital medya manipülasyonunun en yeni biçimlerinden biri olduğu kadar, açıkça en kötü eğilimli olanlardan biridir. Bu teknolojinin politikacıları karalamak, sahte intikam pornosu oluşturmak veya insanları işlemedikleri cürümler ile suçlamak için kullanıldığını hayal etmek artık zor değil. The New York Times, milletvekillerinin, deepfakes'in siyasi sabotaj ve propaganda için nasıl kullanılabileceği konusunda endişelenmeye başladıklarını duyurmaktadır. Yapay zekâ teknolojik desteğiyle sahte videoların yaygınlaşacağı konusunda toplum uyarılmaktadır¹⁵. The Heritage Foundation ABD’li Senatör Marco Rubio’nun Deep Fakes’i “Gizlilik, Demokrasi ve Ulusal Güvenlik için Yaklaşan Bir Tehlike olarak ele aldığı açıklamasını sayfalarına taşımıştır. “Zararlı yalanlar yeni bir şey değildir. Ancak gerçekliği çarpıtma yeteneği "derin sahte" teknoloji ile üstel bir atılım

---

¹³ Herbert Lin and Jackie Kerr, “On Cyber-Enabled Information/Influence Warfare and Manipulation,” in Oxford Handbook of Cybersecurity, August 14, 2017, ss. 5–7.

¹⁴ Mehmet Özçağlayan ve Dilhan Apak, Soğuk Savaş Yıllarında Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi.: Aralık 2017 https://www.researchgate.net/publication/322705991_Soguk_Savas_Yillarinda_Algı_Yonetimi_Haber_ve_Propaganda_Iliskisi DOI: [10.17829/midr.20172833780](https://doi.org/10.17829/midr.20172833780) Erişim Tarihi 23.03.2021

¹⁵ “Here Come the Fake Videos, Too”, Kevin Roose, The New York Times, 04.03.2018. [Here Come the Fake Videos, Too - The New York Times \(nytimes.com\)](https://www.nytimes.com/2018/03/04/technology/fake-videos-too.html) Erişim Tarihi 01.03.2021.

yaptı. Bu özellik, gerçek insanların hiç söylemedikleri veya yapmadıkları şeyleri söylediklerini veya yaptıklarının ses ve videolarını üretir”¹⁶.

Karabağ Savaşı öncesi ve esnasında Ermeniler ve işbirlikçilerinin manipülatif amaçla çevrime sürdükleri sahte video ve benzeri ürünlerin bazılarının gerçek dışılığı mevcut basit teknolojiler ve arama motorları sayesinde ortaya çıkarılmıştır. Sahnelerin ya başka olaylardan ya da kendi eylemlerinden alıntı içerdiği ve cürümleri Azerbaycan tarafına yıkma çabası içerdiği açıkça görülmüştür. Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri içerisinde olduğu ileri sürülen askeri şahısların sürekli toplum vicdanını etkileyen talepkâr videoları her platformu sarmıştır. Bunların bir çoğunun manipülatif karakterinin, yayımlandıkları süreçte ilk etkilerinin aynı izleyicilerin bulunarak silinmesi gerçekten zordur. Önceden “aşılama” yapılması gerekmektedir. Fakat yapay zekâ destekli “deepfakes” ürünler için bunu söylemek çok zor olacaktır. Bu ürünlerin iç karışıklıktan devletler arası sorunlara kadar manipülasyon üretim kapasitesi yüksektir. Geleceğe yönelik gereken sorunlara hazır olmak gerekmektedir. Askeri zafer konjonktürel bir siyasi zafer esastır. Siyaset iç ve dış kanaat ve algılarla beslenen kaypak bir zeminde yol almaktadır.

Bilgi savaşının küresel stratejik rekabetteki rolü son yıllarda çok daha belirgin hale gelmiştir. İnternetin ortaya çıkışı ve sosyal medyanın kanaatler üzerinde yarattığı etkinin yükselişi, toplumun her zamankinden daha fazla bilgiye doğrudan erişimi, bilgi ekosistemini temelden değiştirmiştir. Ancak, doğru bilgileri düşük kaliteli veya yanlış içerikten ayırmak neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Bu, ekonomik ya da politik bir amaca yönelik yanlış ya da kasıtlı olarak yanıltıcı bilgilerin, başka yöntem ve vasıtalarla çok daha hızlı bir şekilde yayıldığı anlamına gelmektedir.¹⁷

Yanlış bilgilendirme (misinformation), dezenformasyon, sahte haberler (fake news), propaganda ve diğerleri ile mücadelede, medya ekosistemi hakkında daha fazla farkındalık kazanılması veya kazandırılması sistemik bir yaklaşımı gerektirmektedir. Konu üzerinde yoğunlaşan araştırmalarda düşmanca toplumsal manipülasyonu anlamak için daha resmi ve somut bir çerçeve geliştirmek gerekliliği ortaya çıkmaktadır¹⁸. Düşmanca sosyal

---

¹⁶ “Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security” Marco Rubio, 19.07.2018, The Heritage Foundation [Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security | The Heritage Foundation](#) Erişim Tarihi 03.03.2021

¹⁷ Michael J. Mazarr, Abigail Casey, Alyssa Demus, Scott W. Harold, Luke J. Matthews, Nathan Beauchamp-Mustafaga, and James Sladden, *Hostile Social Manipulation: Present Realities and Emerging Trends*, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-2713-OSD, 2019. As of December 04, 2019: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2713.html Erişim Tarihi 12.03.2021

¹⁸ Michael J. Mazarr, Abigail Casey, Alyssa Demus, Scott W. Harold, Luke J. Matthews, Nathan Beauchamp-Mustafaga, and James Sladden, *Hostile Social Manipulation: Present Realities and Emerging Trends*, Santa

manipülasyon, inanç, tutum ve davranışları etkileyerek hedef bir alanda zararlı sosyal, politik ve ekonomik sonuçlar üretmek için bilgilerin amaçlı, sistematik olarak üretilmesi ve yayılmasıdır¹⁹. Sistemlerin yapı ve işleyiş tarzlarının senkronizesi geniş tabanlı faaliyetlerde basit ve anlaşılabilir konseptlerin üretilmesi ile mümkün görülmektedir. Bu konsept yayın ve yazılı medyayı kapsar; sosyal medya, devlet mesajlaşma ve propagandası; internet ve taşıdığı tüm iletişim ve yayın ağları; bu çıkışları besleyen tüm bilgi üretim kanalları ve bireylerin bilgi ile etkileşime girme yolları kapsamdadır. Bugün sosyal medyanın oynadığı lider rolü ciddiye alınmalıdır. Sosyal medya bilgi kontrolünde öncül ve oyun kurucu karakterdedir. Toplumun gelişen olayları kavramalarına yardımcı olabilecek güvenilir bilgi alış-verişi kurumları/siteleri kurulmalıdır. “Siber Sömürgecilik”, güçlü devletler diğer ülkelerin popülasyonlarını ve ekosistemlerini anlamak ve potansiyel olarak kontrol etmek için YZ ve biyoteknolojiyi kullanabildiklerinden giderek daha muhtemel hale gelmektedir. Yapay Zekâ kendi jeopolitiğini yaratmaktadır.²⁰

Karabağ Savaş dönemi ve sonrasında konvansiyonel silahlı kuvvetlerin savaşı bitmekle beraber ağ savaşları devam etmektedir. Ancak yukarıda açıklanan teknolojik gelişim noktalarında nitelikli düşmanca sosyal manipülasyon ürünlerine makale araştırma sürecinde rastlanmamıştır. Sahte haber ve görüntüler deşifre edilebilmiştir. Ancak siber savaşın spektrumun değişik alan ve ölçülerinde taraflar arasında sürdüğü medyaya yansıyan bilgilerde mevcuttur. “Hakikatin Çürütülmesi”nde aktif unsurlar RAND araştırmasında “Medya, Akademi ve Araştırma Kuruluşları, Politik Aktörler ve Hükümet, Yabancı Aktörler”²¹ olarak sıralanmaktadır. Bu unsurların Azerbaycan’ın haklı davasında yeterli uluslararası desteği görmemesinde etkili oldukları açıktır. Tespit edilen ve örneklenen olaylar aşağıda sıralanmıştır. Eldeki örneklerde genel olarak gerçekleştirilen algı yönetimi, yoğun olarak disimülasyon (Taslama) olarak kendini göstermektedir. Gizleme, inkâr, örtbas, dikkatleri başka noktalara çekme şeklinde özetlenebilen bu eylem dışında da türetmeler mevcuttur.

Yoğun bir şekilde uygulanan manipülasyon yöntemlerinden birinin “anlatıyı ele geçirme” üzerinden gerçekleştirildiği bu süreçte de görülmüştür. Herhangi bir kanıt ortaya çıkmadan açıklamaları kontrol altına alma amacı güden gerçek dışı ithamlar ve sahte görüntüler

---

Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-2713-OSD, 2019. As of December 04, 2019: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2713.html Erişim Tarihi 12.03.2021

¹⁹A.g.e. Bölüm 2. s. 3

²⁰ “The new geopolitics of artificial intelligence” [Eleonore Pauwels](https://www.weforum.org/), The World Economic Forum, 15.09.2018, [The new geopolitics of artificial intelligence | World Economic Forum \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/) Erişim Tarihi 12.03.2021.

²¹ Jennifer Kavanagh and Michael D. Rich, Truth Decay: An Initial Exploration of the Diminishing Role of Facts and Analysis in American Public Life. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2018. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2314.html. Erişim Tarihi 20.03.2021

ile anlatıların yönü Azerbaycan ve Türkiye'nin sözde saldırgan tutumuna çevrilmek istenmiştir. Olabildiğince hızlı sunulan görüntü ve açıklamaların etkisini gidermek zamana yayılan ve yayım vasıtalarına etkiye bulunmaya dayalı bir süreç olup bu süreçte provokatörler istediklerini kazanmış olabilirler.

Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü -Moskovskiy Gosudarstvenniy Institut Mejdunarodnix Otnoşeniy- (MGİMO)'nın önde gelen isimlerinden biri olan Sergei Markedonov:

*“Türkiye, 1990'larda Ermenistan ile kara sınırını kapattı. Normalleşme müzakereleri zaten 1991'de idi, ancak 1993'te dondurulmuştu. Diplomatik ilişkiler hiçbir zaman kurulmadı. 2008'de -futbol diplomasisi ile- normalleşme sürecine girilmeye çalışıldı. Ancak bu da bir işe yaramadı. Türkiye de aslında Rusya gibidir. Her iki ülke kıta imparatorluğu kurmuştur. Kıta imparatorluğu, Britanya veya Fransa gibi deniz imparatorluğu değildir. Her iki ülke oldukça trajik bir dağılma süreci yaşamıştır ve bir anlamda süper güç olma özelliğini kaybetmiştir. Geçmişin yeniden düşünülmesi, geçmişin bazı unsurlarına geri dönüş vardır. Bu hususta aynıyız. Ancak söylemek istediğim: Türkiye, Kafkasya'da kendi kendine ilerlemiyor. Bu aslında daha geniş bir programın bir parçasıdır...Türkiye yeniden imparatorluk kurmak ve bölgenin patronu olmak istiyor”.*²² şeklinde açıklamasıyla bölgedeki Türkiye varlığına dikkat çekmiştir.

Bu süreçte esas olan yönlendirilmiş ve manipüle edilmiş mesajların ve verilerin toplumun düşüncelerini Azerbaycan'ın haklı davasının farkında olmasına engel olmaktadır. McQuail ve Windahl, da araştırmalarında “Haber araştırmalarının çoğu, haberlerin belli anlam çerçeveleri içinde sunulduğunu” ortaya koymuştur. Bu çerçeveler, kitle iletişim araçlarına haber sağlayan kaynakların toplumların bağlam ve amaçlarını yansıtmaktadır”.²³ Ancak toplumun amacından ziyade toplumu yönlendirme gayreti içerisinde algıyı yönetmek isteyen iktidar veya çıkar gruplarını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Goffman tarafından “çerçeveleme” (framing) olarak tanımlanan bu süreç hedef kitlenin, kişilerin haberleri algılaması ve zihnine yerleştirmesi sürecinde büyük önem taşımaktadır.²⁴

Konvansiyonel medyanın seçkinler üzerindeki etkisi halen devam etmektedir. Gelişmiş teknolojiler ile bu yayınların desteklenmesi daha büyük sorunlara yol açabilecektir.

---

²²Турция пытается возродить империю. Ей очень надо стать патроном в регионе, <https://www.pravda.ru/world/1536705-turciya/> (Erişim Tarihi: 09.02.2021)

²³ Denis McQuail ve Sven Windahl, (2005). İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmalarında. K. Yumlu (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

²⁴ Erwing Goffmann, Frame analysis. An Essay on The Organization of Experience. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.1974 [E.Goffman-FrameAnalysis.pdf \(muni.cz\)](#) ss.21-26 Erişim Tarihi 23.03.2021

RUSYA FEDERASYONU	AB	ABD
MECRA: YÖNETİM AÇIKLAMASI	MECRA: HUKUK KURUMU-AİHM	MECRA: MEDYA ORGANI- VOA
BİLGİLEN DİRME-HABER	KARAR	HABER- YORUM
07.10.2020 Kremlin: “Dağlık Karabağ’ın İslamcı militanların kalesi haline gelebileceği” iddiası Rusya'dan Dağlık Karabağ'ın 'İslamcı militanların kalesi' haline gelebileceği iddiası Euronews	06.10.2020 Ermenistan’ın başvurusu üzerine: AİHM'den Dağlık Karabağ'da Türkiye Aleyhine 'Geçici Tedbir' Kararı” AİHM kararı: Ermenistan'ın başvurusu üzerine Türkiye'ye 'geçici tedbir' uygulanacak Euronews	03.12.2020 Azerbaycan Çatışmalarda 3 Bine Yakın Kayıp Açıkladı (amerikaninsesi.co m)
İŞARET- İMGE: SAHTE HABER- MANİPÜLASYO N	İŞARET-İMGE: İMAJ ÇERÇEVELEME, SİYASİ BASKI	İŞARET- İMGE: İMAJ YANILTMA, DİSİMÜLASYON
Rusya Dış İstihbarat Servisi Direktörü: “Yüzlerce, hatta binlerce radikalden bahsediyoruz”	“Telafisi mümkün olmayan hasar riski yakın”	Etnik temizlik ve katliamların görmezden gelinmesi

Rusya Dış istihbarat Servisi'nin 'Dağlık Karabağ'ın İslamcı militanların Rusya'ya sızması için bir sıçrama tahtası olabileceği' yönündeki uyarısının ardından Kremlin, bölgedeki düşmanlıkların sona ermesi için yeni bir çağrıda daha bulundu.	Taraflardan, AİHS'in 'yaşam hakkını' düzenleyen 2. maddesi ile 'işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele yasağını' düzenleyen 3'üncü maddesi başta olmak üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki taahhütlerine uymalarının istendiğinin altı çizildi.	“Etnik Ermeniler, 1994'te ateşkesle sonuçlanan savaşta, Azerbaycan askerleriyle Azeri sivilleri bölgeden çıkardığından bu yana, Ermenistan'ın desteğiyle kendi idarelerini sürdürüyorlardı”.
FRANSA	İNGİLTERE	ABD
MECRA: YÖNETİM AÇIKLAMASI	MECRA: MEDYA ORGANI THE GUARDIAN	MECRA: YÖNETİM
BİLGİLEN DİRME-HABER	HABER	BİLGİLEN DİRME-HABER
01.10.2020 Macron'un Cihatçılar iddiası Fransa Cumhurbaşkanı Suriye'de cihatçı gruplardan ayrılan savaşçıların Gaziantep'ten geçerek Dağlık	28.09.2020 “Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki gerilimler, yasal olarak Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul edilen ancak 1991'de bağımsızlığını ilan ettiğinden beri Ermeniler tarafından yönetilen bir yerleşim bölgesi olan Dağlık Karabağ bölgesinde aylardır şiddetlenerek artıyor”	15.10.2020 ABD: “Umarız Ermenistan kendini savunabilir” ABD Dışişleri Bakanı Pompeo, Ermenistan'ın

<p>Karabağ'da cepheye katılmak üzere yola çıktıklarına dair ellerinde güçlü kanıtlar olduğunu söyledi.</p> <p>Fransa Cumhurbaşkanı Macron: Cihatçılar, Gaziantep üzerinden Karabağ'a gitti, elimizde kanıtlar var Euronews</p> <p>"Bugün elimize geçen kesin bilgilere göre, cihatçı gruplara bağlı Suriyeli savaşçılar, Gaziantep üzerinden Karabağ'da cepheye katılmak üzere yola çıktı. Bu sonuçları değiştirecek çok</p>	<p>https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/dozens-dead-as-armenia-azerbaijan-clashes-continue</p> <p>11.09.2021</p> <p>“Türkiye ateşi körükledi. AB, savaşın kendi sınırlarına geçip geçmeyeceğine bakarken ABD hiçbir şey yapmadı”.</p> <p>https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/11/the-observer-view-on-nagorno-karabakh</p> <p>13.10.2021</p> <p>“Azerbaycan’da Ermenistan’dan çok daha fazla sivilin hayatını kaybetti...” “Bakü halkı bu savaşı istiyor. Her kayıp, halkın adalet ve intikam talebini artırır”.²⁵</p>	<p>Azerbaycan'a karşı kendini "savunabileceğini" umut ettiklerini söyledi. Pompeo, Türkiye'nin Azerbaycan'a desteğini de eleştirdi.</p> <p>ABD: Umarız Ermenistan kendini savunabilir DÜNYA DW 15.10.2020</p> <p>Pompeo, "Ermenilerin Azerbaycanlıların yaptıklarına karşı kendilerini savunabileceklerin e dair umutluyuz" dedi</p>
--	---	--

²⁵ Trench warfare, drones and cowering civilians: on the ground in Nagorno-Karabakh
<https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/oct/13/trench-warfare-drones-and-cowering-civilians-on-the-ground-in-nagorno-karabakh>

büyük bir yeni gelişme. Önümüzdeki saatlerde Avrupa Konseyi'nde konuşacağız.		
İŞARET-İMGE: SAHTE HABER-MANİPÜLASYON	İŞARET-İMGE: İMAJ YÖNETİMİ	İŞARET-İMGE: İMAJ YÖNETİMİ, MANİPÜLASYON
Ermenistan eylemlerinin üstünün örtülmesi, mağdur ülke konumuna yerleştirilmesi	Bölgenin insanlık suçları işlenerek işgal edilmesi atlanarak yönetsel bir sorun şeklinde resmedilmektedir. Türkiye aleyhine başlatılan propaganda etkileri Azerbaycan üzerine de yüklenmeye çalışılmaktadır. Savaş isteyen taraf olarak resmedilen Bakü Halkının sonuçlarına katlanması beklentisi oluşturulması	Ermenistan eylemlerinin üstünün örtülmesi, mağdur ülke konumuna yerleştirilmesi

Nereden Bahsediyor Bu Medya?

Mezar taşları ve coğrafi isimler tarihi hafızayı naklettiği kadar mekânın tapu senedi niteliğindedir. Hele tapu senedini bilinçli veya bilinçsizce teslim etmenin tarihi bir karşılığı olacaktır. Adalar Denizi'nin Ege olarak benimsetilmesi gibi. İşgalci ve irredantist politika güden ülkelerin bu bölgelerde tarihi ve kültürel eserleri tahrip etmesinin yanı sıra hedef aldığı diğer mekanların; mezarlıklar, tapu ve nüfus idareleri olması boşuna değildir. Bunun ötesinde sahte tarihi eser ve vesikaların Karabağ'da da üretildiği ortaya çıkmıştır²⁶. Buna karşılık Rus medyasında çıkan haberler provokatif nitelikli kara propagandadır. "Son 20 yılda Nahçıvan,

²⁶ "Dağlık Karabağ'da Ermeni güçlerin vahşetinin tanığı yıkılan mezarlıklar" [Dağlık Karabağ'da Ermeni güçlerin vahşetinin tanığı yıkılan mezarlıklar - Anadolu Ajansı \(aa.com.tr\)](http://aa.com.tr) - [Karabağ'da vahşetin tanığı mezarlıklar \(virtualkarabakh.az\)](http://virtualkarabakh.az) Ermenistan Karabağ'ı kendi toprağı göstermek için "Eski Ermeni Tarihi" üreten fabrika kurmuş! (haksozhaber.net) [Uluslararası Türk Kültür ve Miras Vakfı'ndan, Karabağ'da kültürel mirası tahrip eden Ermenistan'a tepki \(aa.com.tr\)](http://uluslararası.türkkültürveirasvakfi.org) Erişim Tarihi 21.03.2021

Azerbaycan ve Türkiye'de Ermeni mimarisinin veya tarihinin izleri sistematik olarak yok ediliyor”.²⁷

Mekânın isim değişiklikleri yoluyla sahiplenilmesine yönelik örnekleri bütün Türk Coğrafyasında işgale uğrayan bölgelerde görmek mümkündür. Karabağ'da coğrafyaya kısa bir bakış ile aşağıdaki eylemler tespit edilebilir. Nitekim Rus istatistiklerine göre, 1908 yılındaki nüfus sayımında Erivan vilayeti dahilinde 800 civarında Türk köyü ve 357035 Türk nüfus (Rus kayıtlarında Tatar olarak geçmektedir) olduğunu tescillenmiştir. Yine Rus istatistikleri 1916 verilerine göre, Erivan vilayetinde 423123 Türk, 669000 Ermeni kaydedilmiştir²⁸. Azerbaycan Milli İlimler Akademisi işgal edilen arazilerde 277 yerleşim biriminin isminin değiştirildiğini tespit etmiştir.

Tamamen Değiştirilen Azerbaycan (Türk) Kökenli Yer İsimleri (/Toponimler)	
Ağdam şehir	Akna; Akn; Hakaku
Hocalı şehri	İvanyan, Aigestan
Qubadlı şehri	Sanasar
Laçın şehri	Berdzor
Cebrayıl şehri	Jrakan
Ahmetli köyü	Herik, Henk
Sovyetler Birliği Döneminde Değiştirilen Bazı Toponimlerin Ermenice Yazılış Şeklinin Korunması	
Hocavənd şehri	Martuni
Hankəndi şehri	Stepanakert
Yukarı Yemişcan köyü	Verin Sznək
Almalı köyü	Hındırıstan
Dağyurd köyü (Hocalı rayonu).	Saruşen
Ağbulaq köyü (Hocavənd rayonu)	Mısmına
İşgal Altındaki Arazilerin Kısmen Değiştirilen Yer İsimleri	
Berde şehri	Partav
Gence şehri	Qandzak
Zod aşırımı	Pereval Sotskiy

²⁷ “Is Russia going to declare war on Turkey? Читайте больше на Alexander Shtorm , Pravda.Eng. “https://english.pravda.ru/world/145082-russia_turkey/

²⁸ Yavuz Aslan, Ermenistan'da Dünkü ve Bugünkü Yer İsimleri, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/26013>

Şahveledi köyü (Daşkəsən rayonu); Muşavak köyü (Daşkəsən rayonu).	Şahveli Muşavan
Harfi Tercüme Yapılarak Değiştirilen Yer İsimleri	
Ağbulaq köyü (Hocavənd rayonu); Nahçıvanlı köyü (Hocalı rayonu); Böyük Tağlar köyü (Hocavənd rayonu); Çaykend köyü (Daşkəsən rayonu) vd.	Aknahbyur Navsepavan Mets Tağlar Getaşen
Fonetik Değiştirilmeye Maruz Kalan Toponimler	
Gurzallar köyü Buzluq köyü- (Goranboy rayonu); Vengli k.- (Kəlbəcər rayonu) vd. ²⁹	Gurzalar; Buzuq Vank

Silahlı Siyaset Dönemi

Clausewitz'in politikanın başka vasıtalarla devamı olduğunu öne sürdüğü savaşın başlangıç ve bitişi olması gerekliliği düşüncesi Batı literatüründe uzun yıllar hâkim yaklaşım olmuştur. Ancak Clausewitz önermesine itirazlardan biri de Rand analizcilerinden gelmiştir. Ortaya atılan Siyasi Savaş konsepti, ABD'nin bugün bir dizi aktöre karşı kendi, dost ve müttefiklerinin çıkarlarını korumak için belirli bir spektrumda politik, enformatik, askeri ve ekonomik tedbirleri; etkilemek, zorlamak, sindirmek, zayıflatmak amacıyla kullanabileceği tedbirleri içermektedir³⁰. Bu silahlı siyasetin başlangıç ve bitiş çizgisi belirsizdir. RAND analizcilerine göre siyasi savaş hem devlet hem de *devlet dışı aktörler* tarafından uygulanmaktadır. Savaşın bir uzantısı olarak politika ile karşı karşıya bulunduğu öne sürülmektedir. Simpson'ın belirttiği üzere "bir yanda geleneksel bir savaş anlayışı içinde silahlı kuvvetin kullanılması ile politikanın doğrudan bir uzantısı içinde savaşın *silahlı siyaset* olarak kullanılması önemli bir ayırmadır." Modern Siyasi Savaş'ın önemli özelliklerinden biri

²⁹ AMEA Coğrafiya İnstitutu: Ermənistan Azərbaycan ərazilərindəki 277 coğrafi adı erməniləşdirib https://apa.az/az/dagliq_qarabag/xeber_amea_cografiya_institutu_ermenistan_aze_-284117 (Erişim tarihi: 21.02.2021)

³⁰ Ergün, 2020, s.222

"Bilgi/Enformasyon" alanını önemi gittikçe artan bir savaş alanı olarak ele alması ve "algılamaların başarının belirleyicisi olabileceğini" öngörmesidir. "Siyasi savaş genellikle ortak etnik veya dini bağları veya diğer iç dikişleri sömürür. Siyasi savaş düşük maliyetlidir ve geleneksel çatışmaların yerini alır"³¹.

Siyasi Savaş konseptinde önemli bir yeri olan örtülü operasyonlar ile ilgili olarak elde veri olması ve araştırılabilirliği nedeniyle ABD'nin bu konudaki faaliyetleri daha görülebilir durumdadır. ABD farklı işlevleri ve sorumlulukları olan 17 istihbarat örgütünün yıllık bütçesi 80 milyar dolarlık hacimle³² Rusya'nın tüm savunma bütçesini aşmıştır. ABD mahreçli bazı yayınlarda 1961-1971 yılları arasında ABD hükümetinin CIA yardımıyla propaganda, yeraltı çalışması, seçim yolsuzlukları şantaj, adam kaçırmaya, adam öldürme ve benzeri çalışmaları içeren 800 büyük operasyon yaptığı açıklanmıştır³³. Tracy, CIA'nın, Avrupa'da gazetecilerden ve psikolojik savaş uzmanlarından oluşan bir ağ ile medya faaliyetlerini yürüttüğünü ifade etmektedir.³⁴ Tracy³⁵ ana akım medyayı yöneten CIA'nın, acı bir ironi olarak, El Kaide ve IŞİD medyasını da desteklediğini öne sürmektedir. CBS, Times ve Newsweek içindeki CIA çalışanları ve sağlanan imkânların çok daha ileri düzeyde olduğu ifade edilmektedir. Bunlara ABC, NBC, Associated Press, UPI, Reuters, Hearst Newspapers, Scripps-Howard gibi yayın organları da ilave edilebilirken, En az 53 uluslararası medya şirketi CIA'nın cephesi olarak belirlenmiş olup ve mali olarak desteklenmektedir³⁶. 1987 yılına kadar CIA'nın örtülü operasyonlarının 6 milyon kişinin ölümüne sebep olduğu öne sürülmektedir³⁷. Bu veri ve bilgilerin burada yazılmasının amacı görülebilir askeri zaferlerin sürdürülebilir siyasi kazanımlara dönüştürülmesinde karşı karşıya bulunulan tehdidin mahiyetini betimlemektir. Rusya ve İran'ın bu kadar sofistike olmamakla beraber bu yönde bir gücü mevcuttur.

Değerlendirme ve Sonuç

Karşı karşıya olunan tehdit "Bilgi" tabanlıdır. Karabağ'da kazanılan askeri zaferin sürdürülebilir siyasi zafere dönüştürülmesi uzun bir dönem çok alanlı savaş/mücadele gayreti

³¹ Linda Robinson ve diğerleri, Modern Political Warfare Current Practices and Possible Responses, Rand Corporation, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1772.html Erişim Tarihi 07.03.2021

³² Dünya Bülteni – Haber Merkezi, "ABD'nin 2010 istihbarat bütçesi; 80 milyar dolar!" 29.10.2010 <https://www.dunyabulteni.net/amerika/abdnin-2010-istihbarat-butcesi-80-milyar-dolar-h134409.html>, Erişim Tarihi 08.05.2019.

³³ Erol Mütercimler, *İsyanlar, İhtilaller, Darbeler*, 3.Bas. İstanbul, Asi Kitap, 2018, s.106

³⁴ James F. Tracy: The CIA and the Media: 50 Facts the World Needs to Know, Global Research, (December 15, 2015),

³⁵ İletişim Profesörüdür.

³⁶ Paul David Pope: The Deeds of My Fathers: How My Grandfather and Father Built New York and Created the Tabloid World of Today, Phillip Turner/Rowman&Littlefield, (New York, 2010), s.309- 310.

³⁷ Coleman McCarthy: The Consequences of Covert Tactics, Washington Post, (December 13, 1987) aktaran Sait Yılmaz, CIA ve Ortadoğu; 70 yılın Bilançosu. " https://www.academia.edu/24942298/CIA_ve_Ortado%C4%9Fu_70_y%C4%B1n_Bilan%C3%A7osu. Erişim Tarihi 14.09.2019.

ve konsept üretimi gerektirecektir. Bölgede Rus Kuvvetlerine ihtiyaç da gerek de yoktur ve sakıncalarının sınırlanması yine bilgi üstünlüğü ile gerçekleştirilebilecektir.

Silahlı Siyaset ve baş aktörü gayri nizami savaş; örtülü operasyonların, özel operasyonların, propagandanın, psikolojilerin ve aklın akılla savaşıdır. Aklın akılla olan bu savaşında stratejik araştırma ve düşünce kuruluşları beyin hücreleridir. Bunlar yoksa veya köreltilmiş ise operasyonların örtüsünü kaldırmak, proaktif hamleler hazırlamak çok zordur. Bugün ABD’de faaliyet gösteren araştırma enstitüsü sayısının 1800 civarında olduğu, bunların 350’sinin Washington’da faaliyet gösterdiği ifade edilmektedir. Azerbaycan her bağımsız ulus devlet gibi ekonomik ve teknolojik üstünlüğünü artırarak muhafaza edebileceği bilimsel ve sosyal iklimi üretmek durumundadır. Liderlik/Yönetim, strateji/doktrin ve teknoloji üçlemesinde sahaya aktarılabilen operasyonel bilgi üstünlüğü bu coğrafyada her alanda muhafaza edilmeli bunun için iyi yetişmiş insan gücüne ve düşünce kuruluşlarına yatırım ön plana çıkarılmalıdır.

Kurumlara ve kurumsal operasyonlara olan inanç kaybı yaratmanın yanı sıra sosyal şikayetleri ve kutuplaşmayı teşvik sosyal medya platformlarında yaygınlaşmıştır ve hız kesmeden devam etmektedir. Doğru ve yanlış bilgi arasında ayırım yapabilen kilit aracı kurumların tesisi ve halk nezdinde itibarlı hale getirilmesi bu tür eylemlere karşı önemli savunma vasıtaları sağlamaktadır. Siyasi liderlik güvenilir ve öngörülebilir olmak zorundadır.

Uluslararası hukuk ve Birleşmiş Milletler düzeninin etrafından dolaşıldığı ve çözüştürüldüğü bu dönemde Azerbaycan ve Türkiye her türlü ekonomik kültürel ve sanal sosyal savaş (Virtual Societal Warfare) düşmanca sosyal manipülasyon³⁸ eylemlerine karşı her şeyden önce sosyolojik topoğrafyasını güçlendirmek ve bilgi savaşı yetkinliğini artırmak zorundadır. Güç mücadelesi başlangıcı ve sonu kestirilemez siyasi savaşa evrilmiş ve açıkça doktrine edilmiş bir döneme girilmiştir. Unutulmaması gereken bir diğer husus Tanrı her zaman büyük orduların yanında olmamıştır. Azerbaycan bilgi gücü ve kendini zafere adanmış ordusu ile varlığını her boyutlu ordulara karşı korumaya muktedirdir, topraklarında kimsenin himaye ve gözetimine ihtiyacı yoktur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Clausewitz Carl v. On War, Michael Howard ve Peter Paret (der. çev.), Princeton: N.J., Princeton University Press, 1984)

---

³⁸ Düşmanca sosyal manipülasyon, hedefli/kasıtlı sosyal medya kampanyaları, sofistike sahtecilik, bireylerin siber zorbalık ve tacizleri, söylentilerin ve komplo teorilerinin yayımı ve diğer vasıtaların ve yaklaşımların kullanmasını içermektedir. Ergün 2020, s.223

Ergün Oğuzhan *Siyası Çatışmadan, Silahlı Siyaset ve Sanal Sosyal Savaşa Postmodern Güç Siyaseti*, Editör: Hasan Babacan, Gece Kitaplığı, 2020, ss.207-233.

Fleissner Peter, vd.; (1997) *Der Mensch Lebt Nicht Vom Bit Allein*; Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2. Basım

Mann Michael (2017), *İktidarın Tarihi, Küresel İmparatorluklar ve Devrim 1890-1945*, Cilt III, çev. A. Güngen ve Ö. Balkılıç, Ankara, Phonix, ss: 214-217

McQuail Denis ve Sven Windahl, (2005). *İletişim modelleri: Kitle iletişim çalışmaları*. K. Yumlu (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Mütercimler Erol, *İsyandar, İhtilaller, Darbeler*, 3.Bas. İstanbul, Asi Kitap, 2018

Tzu Sun, *The Art of War*, Samuel B. Griffith, (çev.), New York: Oxford University Press, 1971.

Makale ve Raporlar

“Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security” Marco Rubio, 19.07.2018, The Heritage Foundation Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security | The Heritage Foundation Erişim Tarihi 03.03.2021

“The new geopolitics of artificial intelligence” Eleonore Pauwels, The World Economic Forum, 15.09.2018, The new geopolitics of artificial intelligence | World Economic Forum (weforum.org) Erişim Tarihi 12.03.2021.

AMEA Coğrafiya İnstitutu: Ermənistan Azərbaycan ərazilərindəki 277 coğrafi adı erməniləşdirib
https://apa.az/az/dagliq_qarabag/xeber_amea_cografiya_institutu__ermenistan_aze_-284117
(Erişim tarihi: 21.02.2021)

Arquilla, John and David Ronfeldt, *The Advent Of Netwar*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 1996. https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR789.html

Aslan Yavuz, Ermenistan'da Dünkü ve Bugünkü Yer İsimleri, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/26013>

Erwing Goffmann, *Frame analysis. An Essay on The Organization of Experience*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.1974 E.Goffman-FrameAnalysis.pdf (muni.cz) ss.21-26 Erişim Tarihi 23.03.2021

James F. Tracy: *The CIA and the Media: 50 Facts the World Needs to Know*, Global Research, (December 15, 2015),

Kavanagh Jennifer ve Michael D. Rich, *Truth Decay: An Initial Exploration of the Diminishing Role of Facts and Analysis in American Public Life*. Santa Monica, CA: RAND

Corporation, 2018. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2314.html. Erişim Tarihi 20.03.2021

Lin Herbert ve Jackie Kerr, “On Cyber-Enabled Information/Influence Warfare and Manipulation,” in Oxford Handbook of Cybersecurity, August 14, 2017.

Mazarr, Michael J. Abigail Casey, Alyssa Demus, Scott W. Harold, Luke J. Matthews, Nathan Beauchamp-Mustafaga, and James Sladden, *Hostile Social Manipulation: Present Realities and Emerging Trends*, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, RR-2713-OSD, 2019. As of December 04, 2019: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2713.html Erişim Tarihi 12.03.2021

McCarthy Coleman: The Consequences of Covert Tactics, Washington Post, (December 13, 1987) aktaran Sait Yılmaz, CIA ve Ortadoğu; 70 yılın Bilançosu. ” https://www.academia.edu/24942298/CIA_ve_Ortado%C4%9Fu_70_y%C4%B1l%C4%B1n_bilan%C3%A7osu. Erişim Tarihi 14.09.2019.

Meurers Christian, “Der Informationskrieg im 21. Jahrhundert und seine Auswirkungen auf die Militärdoktrinen der USA”, Schriftenreihe der Landesverteidigungsakademie, Wien, August 2010, Microsoft Word - Diplomarbeit_Informationskrieg_Publikation.doc (bundesheer.at) Erişim Tarihi 03. 03.2021

Özçağlayan Mehmet ve Dilhan Apak, Soğuk Savaş Yıllarında Algı Yönetimi, Haber ve Propaganda İlişkisi.: Aralık 2017 https://www.researchgate.net/publication/322705991_Soguk_Savas_Yillarinda_Algi_Yonetimi_Haber_ve_Propaganda_Iliskisi DOI: 10.17829/midr.20172833780 Erişim Tarihi 23.03.2021

Pope Paul David: The Deeds of My Fathers: How My Grandfather and Father Built New York and Created the Tabloid World of Today, Phillip Turner/Rowman&Littlefield, (New York, 2010), s.309- 310.

Robinson Linda ve diğerleri, Modern Political Warfare Current Practices and Possible Responses, Rand Corporation, 2018 https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1772.html Erişim Tarihi 07.03.2021

Stein George J. “Information war-Cyberar-Netwar”,1995, <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/stein.htm>

Zeitschrift Air Power Revue der Schweizer Armee Nr.3, Beilage zur Allgemeinen Schweizerischen Militärzeitschrift ASMZ 12/2004; Artikel „Doktrin und Technologie: Zwillings- oder Halbschwestern“; s. 9

Medya

“Dağlık Karabağ'da Ermeni güçlerin vahşetinin tanığı yıkılan mezarlıklar” Dağlık Karabağ'da Ermeni güçlerin vahşetinin tanığı yıkılan mezarlıklar - Anadolu Ajansı (aa.com.tr) - Karabağ'da vahşetinin tanığı mezarlıklar (virtualkarabakh.az) Ermenistan Karabağ'ı kendi toprağı göstermek için "Eski Ermeni Tarihi" üreten fabrika kurmuş! (haksozhaber.net) Uluslararası Türk Kültür ve Miras Vakfı'ndan, Karabağ'da kültürel mirası tahrip eden Ermenistan'a tepki (aa.com.tr) Erişim Tarihi 21.03.2021

“Here Come the Fake Videos, Too”, Kevin Roose, The New York Times, 04.03.2018. Here Come the Fake Videos, Too - The New York Times (nytimes.com) Erişim Tarihi 01.03.2021.

“Is Russia going to declare war on Turkey? Читайте больше на Alexander Shtorm , Pravda.Eng. “https://english.pravda.ru/world/145082-russia_turkey/

“Trump Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiğini kabul etti” BBC News Türkçe, 17 Temmuz 2018, Trump Rusya'nın ABD seçimlerine müdahale ettiğini kabul etti - BBC News Türkçe Erişim Tarihi 01.03.2021

Dünya Bülteni – Haber Merkezi, “ABD'nin 2010 istihbarat bütçesi; 80 milyar dolar!” 29.10.2010 <https://www.dunyabulteni.net/amerika/abdinin-2010-istihbarat-butcesi-80-milyar-dolar-h134409.html>, Erişim Tarihi 08.05.2019.

Trench warfare, drones and cowering civilians: on the ground in Nagorno-Karabakh <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/oct/13/trench-warfare-drones-and-cowering-civilians-on-the-ground-in-nagorno-karabakh>

**AZERBAIJAN'S LONG SEARCH FOR JUSTICE: INTERNATIONAL
RESPONSIBILITY OF BUILDING LASTING PEACE IN THE SOUTH CAUCASUS**

Abstract

44 days war between Armenia and Azerbaijan ended up with the restoration of Azerbaijan's territorial integrity and birth of novel regional conjuncture emanating new opportunities. By highlighting different aspects of the Armenia-Azerbaijan conflict, this article interrogates international responsibility of achieving lasting peace, stability and cooperation in the South Caucasus. It refers to the historical background, international legal assessment and involvement of external actors in particular during the second Karabakh war. In the first part, the historical background of the conflict will be analyzed with reference to the origins of Armenian claims and debates on the international legal basis. Following this part, 44 days war, international law abuses and war crimes committed by Armenia as well as the failure of the international community to react efficiently will be inquired. Here major misperceptions and prejudices about Azerbaijan's stance in the conflict bolstered with ignorance and hypocrisy of the international community will be examined. In this part, the actors cordially defending Azerbaijan's just cause will be mentioned as well. Last, but not the least, new opportunities occurring in the region after Azerbaijan's liberation of its lands from occupation through revitalization projects will be touched upon by calling the international community to act more efficiently in order to encourage Armenia to contribute to the regional peace and cooperation.

Keywords

Azerbaijan, Karabakh, international, responsibility, law

---

* Ambassador of Azerbaijan in Turkey, Embassy of the Republic of Azerbaijan in the Republic of Turkey

** PhD candidate, Middle East Technical University, nigar.shiralizade@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-3734-8436>

**Azerbaijan's long search for justice: international responsibility of building
lasting peace in the South Caucasus**

True peace is not merely the absence of tension; it is the presence of justice.

Marthin Luther King Jr.

The protracted conflict between Armenia and Azerbaijan practically substituted its “frozen” status with 44 days war, as a consequence of which new regional conjecture came out. Azerbaijan in compliance with the international law liberated its territories had been retained under illegal military occupation of Armenia for almost three decades and restored the territorial integrity. Despite long-lasting Armenian aggression the country had suffered, Azerbaijan articulated novel realities emanated after the war as opportunities for fostering regional peace and stability. Azerbaijan offered a peace format tending to put past hostilities behind, focus on chances of nowadays and build a better future beneficial for all. Nevertheless, Armenia as in the period of the occupation and both wars continued its atrocious activities after the tripartite agreement signed on 9 November 2020 proving once again its reluctance in peace and stability in the South Caucasus. It is worth mentioning that without confidence provided to this country from overenthusiastic foreign supporters and ultra-nationalist Armenians living abroad Armenia would not be able to insist on such a destructive standpoint.

During the recent war, the international community was inefficient in hindering the aggressor as in the last three decades. Besides being incompetent for contributing to the peaceful resolution of the conflict, negligence towards Azerbaijan, keeping a blind eye to the Armenian violation of humanitarian law, participating in Armenia's blackmail campaign against Azerbaijan and Turkey discredited faith to the objectivity of the international community and exposed hypocrisy prevailing. The statements from countries and organizations; politicians and experts; global media outlets that had always appealed for peace and stability in the region which, of course is a noble ultimate goal as anywhere in the world, fully supported by Azerbaijan turned to be a huge disappointment for Azerbaijan. Instead of standing by the righteous struggle of Azerbaijan, majority of them granted Armenia blindfold support. Expressing the salience of rules based international order on the one hand, but acting in an insouciant manner during 44 days war and afterwards utterly demonstrated the cracks in the current international system. Therefore, by evading from shouldering responsibility in order to enforce the occupant power to comply with the international law, these actors acted hypocritically and encouraged further violence.

In this regard, by highlighting different aspects of the Armenia-Azerbaijan conflict, this article interrogates international responsibility of achieving lasting peace, stability and

cooperation in the South Caucasus. It refers to historical background, international legal assessment and the involvement of external actors in particular during the second Karabakh war. In the first part, the historical background of the conflict will be analyzed with reference to the origins of Armenian claims and debates on the international legal basis. Following this part, 44 days war, international law abuses and war crimes committed by Armenia as well as the failure of the international community to react efficiently will be inquired. Here major misperceptions and prejudices about Azerbaijan's stance in the conflict bolstered with ignorance and hypocrisy of the international community will be examined. In this part, the actors cordially defending Azerbaijan's just cause will be mentioned as well. Last, but not the least, new opportunities occurring in the region after Azerbaijan's liberation of its lands from occupation through revitalization projects will be touched upon by calling the international community to act more efficiently in order to encourage Armenia to contribute to the regional peace and cooperation.

The historical background of Armenia-Azerbaijan conflict

Change in the economic and military centers of power emerged at the threshold of the end of Cold War accelerated the speed of fragmentation³⁹ tendencies in the international system. While integration movements gained new momentum as a consequence of the downfall of Eastern bloc, fragmentation trends brought new challenges through prompting disguised controversies like regional conflicts. One group of states preferred to engage in cooperation, which considered it a clue for peace, stability and prosperity, others saw the chaos occurred as an opportunity for realization of long-awaited reprehensible plans. Tiny in scale, huge in impact – the South Caucasus region was not immune to the effects of these transitions and turned into a center of regional conflicts along with the new opportunities.

Contrary to the widespread belief, Armenia-Azerbaijan conflict is not a new phenomenon. Seeds of this conflict had been dispersed centuries ago within imperial projections. In this regard, while discussing the current developments, the systematized “*divide et impera*” policy through imposed demographic transitions in Karabakh region of Azerbaijan realized by imperial powers since 19th century and Armenian expansionism based on claims about territories of neighboring countries should be mentioned. Indeed, timing of Armenia-Azerbaijan conflict is directly pertained to Armenia's desire to make use of the chaos emerging in the global and regional realms to realize its “Greater Armenia” project.

---

³⁹ Rosenau, J. N. (2003). *Distant proximities: dynamics beyond globalization*. Princeton University Press, p.11.

The actual conflict between Armenia and Azerbaijan dates back to the demands echoed by Armenian separatists about the transfer of the Nagorno Karabakh Autonomous Oblast (NKAO) of Azerbaijan SSR to Armenia SSR. Indeed, the fake “*miatsum* (unification)” appeals asserted by separatists in Karabakh exasperated by Armenia SSR and the Diaspora Armenians faded away with the collapse of the USSR. By signing Almaty Declaration of 21 December 1991, Armenia recognized Azerbaijan’s independence and sovereignty within its Soviet-era border – by implication with Nagorno Karabakh inside Azerbaijan. With such an action, Armenia actually manifested its commitment to the *utis possidetis juris* principle and surrendered its “*miatsum*” delusions due to the fear of international pressure, from which it later deviated through rising claims about the “independence” of the region. These claims were followed with expulsion, aggression and occupation...

As a result of deliberate ethnic cleansing policies of Armenia, thousands of Azerbaijanis were deported from their ancestral homes in Armenia during 1988-1992 and turned into refugees. It was the first phase of Armenian aggression in the late 20th century. This extremist nationalism in Armenia ended up with enduring misery for Azerbaijani people. After exiling Azerbaijanis from Armenia, the second and the most calamitous stage of Armenian assault commenced as a consequence of which 20 per cent of Azerbaijani territories were occupied between 1991 and 1994, 800.000 people were forcefully displaced, 20,000 Azerbaijanis were killed and 50,000 became maimed. Armenian aggression led to the occupation of Azerbaijan’s Nagorno-Karabakh region and seven adjacent regions - the districts of Lachin, Kalbajar, Aghdam, Fuzuli, Jabrayil, Gubadly and Zangilan – as well as 13 villages of Tartar district, seven villages of Gazakh district and 1 village of Nakhchivan’s Sederek region.

In the first Karabakh war, the international community despite efforts by some Armenia-linked diplomats, promptly reacted to Armenian aggression and the UN Security Council reaffirmed its support to Azerbaijan’s territorial integrity in its resolutions 822, 853, 874 and 884 and demanded immediate, complete and unconditional withdrawal of the occupant Armenian forces from Azerbaijan’s territory. OSCE has also tried to contribute to the peaceful resolution of the dispute through the mediation activities with the Minsk Group. The ceasefire that came into effect in 1994, due to the shortage of substantial impact upheld by the international community could not be crowned with effective peace resolution. Impunity of Armenia in regards to its violation of international obligations with the occupation of the sovereign state’s lands and arbitrariness committed there during the occupation period encouraged the perpetrator to continue international law abuses. Over the years, time has

proved that not being punished adequately, efficiently and timely invigorated Armenia for new provocations leading to the full-fledged war in 2020.

Evaluation of Armenia's territorial claims within the international legal framework

Armenia took several efforts for concealing its occupational intentions through trying to fit the actions within the international law scope. By referring to some international documents and court cases, Armenia attempted to delineate the occupation of Karabakh and seven surrounding regions as another precedent for the application of the self-determination principle. With such an approach, Armenia deceived its signature of Almaty Declaration, where it recognized Azerbaijan's territorial integrity based on *uti possidetis juris* principle. One of the major touchstones of the contemporary international law - *uti possidetis juris* – entails respect to the pre-existing frontiers in the event of state succession. It is “*a principle which upgraded former administrative delimitations, established during the colonial period to international frontiers*⁴⁰.” This *jus cogens* principle aims “*to prevent the independence and stability of new States being endangered by fratricidal struggles provoked by the challenging of frontiers following the withdrawal of the administering power*⁴¹.” Elevating the colonial administrative boundaries to the international frontiers level while providing protection from further encroachment and interference stands in the essence of the principle. The principle is embedded in the Charter of The United Nations Article 2(4), which prohibits any state from using the force against the territorial integrity or political independence of any other state. Regardless of ethnic and religious composition of the territory, the integrity principle is a norm of customary law and cannot be derogated easily.

On the contrary, Armenia's claims about Karabakh region of Azerbaijan trace back to the early 20th century, where according to Armenians, Nagorno-Karabakh Autonomous Oblast was established and purposefully placed within the boundaries of Azerbaijan SSR. Armenia by stating this fraud allegation aims to attenuate Azerbaijan's reference of *uti possidetis juris* principle in the conflict. Nonetheless, in the document about the creation of NKRO issued by Kavbiuro, *keeping* Karabakh region within Azerbaijan SSR was decided⁴² which actually debilitates Armenian claims.

---

⁴⁰ *Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Republic of Mali)* (554 para. 23.). (1986, December). ICJ. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/69/069-19861222-JUD-01-00-EN.pdf>

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Niftaliyev, I. (2021). Formation of the Nagorno-Karabakh Autonomous Region as a vivid manifestation of the Bolshevik policy of nationbuilding. *IRS*, 3(10), 50–55.

Comprehending its weakness in attenuating *uti possidetis juris* principle, in particular after signing Almaty Declaration, Armenia concurrently worked on attaching the situation in the Karabakh region of Azerbaijan to the self-determination principle. Indeed, the normative scope of this principle is still vague considering that preserving territorial integrity of states while bestowing group rights on peoples continues to be one of the major discussions in the discipline. Indeed, the self-determination principle emerged in the 18th century can be implemented in internal and external ways through autonomy, self-government, free association and separation from the mother state while forming a new one. The last one is considered to be realized in the extreme cases and have very few recent precedents. In general, the application of this principle is not broadly spread due to the possibility of a negative impact it may generate in terms of increasing fragmentation.

The documents⁴³ regarding this principle postulate some common criteria for defining those that can be granted with self-determination. In this regard, decolonization context, the notion of “people”, “just cause” related to the rescue from “extreme oppression” are some tenets, which allow certain groups to request self-determination⁴⁴. It should be underlined that even the documents entailed by Armenia regarding to self-determination principle, by ascertaining difference between “people” and “minority”; stressing inapplicability of the Declaration 1514(XV) of the UN General Assembly and implying the absence of any alleged oppression in Karabakh region of Azerbaijan, simply confute Armenian claims by themselves. According to those documents, certain phrases should be clarified:

- People – The self-determination principle may be attached to the “people” rather than minorities. Minorities have been defined as: *“a group numerically inferior to the rest of the population of a State, in a non-dominant position, whose members – being nations of the State – possess ethnic, religious or linguistic characteristics differing from those of the rest of the population and show, if only implicitly, a sense of solidarity, directed towards preserving their culture, religion or language”*⁴⁵.

---

⁴³ UN Charter (Article 1), The International Covenant on Civil and Political Rights (“ICCPR” Article 1); The Universal Declaration of Human Rights; The Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples (Resolution 1514); Friendly Relations Declaration (UN GA Resolution 2625); Vienna Declaration of the World Conference on Human Rights; Protection of Minorities: Possible Ways and Means of Facilitating the Peaceful and Constructive Solution of Problems Involving Minorities

⁴⁴ Akçay, D. (2020). *The Relativity of Self-Determination Conceptions Regarding the Nagorno-Karabakh Conflict*. AVİM. <https://avim.org.tr/images/uploads/Rapor/rapor-19-5.pdf>

⁴⁵ UN. Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. Special Rapporteur to carry out a Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. (1979). *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities* /. United Nations Digital Library System. <https://digitallibrary.un.org/record/10387>

- Decolonization – Self-determination principle is bestowed within the decolonization paradigm and applicable to people whose governments do not represent their interests. In this regard, the advisory opinion of the International Court of Justice delivered in 2019 concerning with Chagos Islands case referred to the definition of *non-sovereign states* within the scope of the article 73 of the UN Charter on the Non-Self-Governing Territories and the Declaration 1514(XV) of the UN General Assembly on decolonization. Here the Court concluded that, “*as a result of the Chagos Archipelago’s unlawful detachment and its incorporation into a new colony, known as the (British Indian Ocean Territory) BIOT, the process of decolonization of Mauritius was not lawfully completed when Mauritius acceded to independence in 1968*” once again underlying the evaluation within the framework of decolonization paradigm.

- Just cause – Each entity willing external secession should prove consistent abuse, oppression and disrespect from the mother state thwarting the possibility of co-existence or internal autonomy.

All these factors that may presumably create a fertile condition for the application of self-determination have barely been coincided recently. Considering that, the majority of “people” have already determined their fates following the decolonization processes lasting through the 20th century; the international community is urged not to corrupt the usage of this principle. The Friendly Relation Declaration emphasizes the salience of evading from forcible disruptions of the existing state territory and rejects authorization or encouragement of any action would dismember or impair, totally or in part, the territorial integrity of sovereign and independent States⁴⁶. It should be stressed, “*Any attempt aimed at the partial or total disruption of the national unity and the territorial integrity of a country is incompatible with the purposes and principles of the Charter of the United Nations*”⁴⁷.”

By taking into account the abovementioned points, the inapplicability of the self-determination principle in Karabakh region of Azerbaijan invalidates Armenian claims. First, Karabakh is an internationally recognized and inseparable part of Azerbaijan that cannot be drawn into the extent of non-sovereign states, considering that it has never been subjected to a colonial status. Hereby cases similar to the Chagos islands cannot be a precedent to Karabakh

---

⁴⁶ UN General Assembly (25th sess. : 1970). *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. United Nations Digital Library System. <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

⁴⁷ *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. (1960). Audiovisual Library of International Law. <https://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html>

in the scope of the resolution of the UN General Assembly issued 1514(XV). The “people” notion in the case of Karabakh is also very clear, considering that Armenians have already once declared their self-determination after the collapse of the USSR and Armenians in Azerbaijan are among a myriad of minorities that lived, live and will live in their mother country. Azerbaijan as a multi-ethnic and multi-confessional country is recognized among one of the most tolerant states in the world. Therefore, Azerbaijani citizens with Armenian origins in Karabakh, as those living in other parts of Azerbaijan are bestowed with all rights and freedoms that each citizen of the Republic enjoys regardless of ethnicity, nationality, religion or language. This issue is ensured by the highest level of the government. Those approaching suspiciously towards Azerbaijan’s guarantee on Karabakh Armenians should first investigate life standards of minorities in this country; compare it with ethnically and religiously homogeneous Armenia. Retrospectively, although the hostility between two countries existed in last three decades, Azerbaijan continued to be the home for thousands of Armenians, while there was not left any trace of Azerbaijani Turks in Armenia. Currently, ranging from Khankendi to Baku 80.000 Armenians live in the territory of Azerbaijan. Keeping it in mind, there was not any evidence demonstrating severe and widespread human rights abuses committed by Azerbaijanis to Armenians.

Armenia’s unconstructive stance hindering international efforts for the peaceful resolution

Throughout three decades, all efforts for reaching a peace deal were prevented due to Armenia’s unconstructive approach. Regardless of the ceasefire agreement and international surveillance, 7000 breaches have been detected. Among those, the first most large-scale operation since 1994 was in April 2016. At that time when the substantial framework for the resolution of the conflict was being negotiated, Armenia commenced a military provocation by targeting densely populated residential areas of Azerbaijan with heavy weaponry that left six people dead including children and 33 injured. Four days war along the “line of contact” ended up with Azerbaijan’s preeminence gained with the liberation of some crucial strategic points.

When the current Armenian leadership came into power with the “Velvet Revolution”, they preferred to soften aggressive tone and seemed to look keener on the peaceful resolution of the conflict. Such a soft language generated resentment among Diaspora Armenians who are still the major source of remittances sent to Armenia. Consequently, with the first challenges erupted in Armenia as a result of political and socio-economic challenges, need for support coming from Diaspora Armenians enhanced. The initial “constructive and ultra-liberal” image of Pashinyan’s government that aimed to acquire sympathy among some circles, soon to be

conceived as a veil concealing true intentions⁴⁸. Regardless of some positive developments achieved in negotiations, the current government in Armenia unhesitatingly drifted away by changing the narrative aiming to revise the conceptual framework of peace talks that was against the international law and considered as a red line for Azerbaijan. Bringing the diplomatic efforts to deadlock once again, fraud ultra-liberalism of Armenian Prime minister was substituted with ultra-nationalism inflated by Armenians worldwide. He went so far, unabashedly stating, “*Karabakh is Armenia and point*”. Furthermore, the minister of Defense of Armenia while declaring a new national strategy of this country quoted “*new wars for new territories*”. These warmongering statements were an utmost violation of international law and conveyed a forthright claim to the other country’s internationally recognized territories.

Armenia’s proclamations were transformed from verbal menaces to the actual ones when they commenced residential infrastructure construction and resettlement of people into the occupied territories; undertook provocative steps about the puppet regime in Karabakh such as demanding to include it to the negotiations process as the third party; targeted Azerbaijani lands not only from the line of contact, but also from the borderline aiming to diversify the geostrategic dimension of the conflict. Armenia reiterated military provocations in July and September 2020. In both times, Azerbaijan responded to Armenian political and military provocation and aggression adequately and emphasized its determination to drive occupants out of its lands in order to provide safety and security of its citizens, while fostering its sovereignty and territorial integrity. None of the aggressive steps that inflicted immensely to the peace talks was evaluated objectively in the international society and the perpetrator was not involved in criminal responsibility for its actions. Once again, the international community left Azerbaijan to deal with its “own problem” all alone that led to the culmination of tensions with 44 days war.

The 44 days war between Armenia and Azerbaijan

The aggressor, which has not been punished and restricted due to recurrent breaches of the international law, continued to be an existential threat for Azerbaijan. Armenia being kept the internationally recognized territories of Azerbaijan under occupation launched another aggression on 27 September 2020, by intensively shelling the positions of the armed forces of Azerbaijan as well as residential infrastructure with large-caliber weapons, mortar launchers

---

⁴⁸ Shiralizade, N. (2018, April 27). *What are the prospects for Armenia. The end of "Karabakh clan" or old wine in a new bottle?* AVIM. <https://avim.org.tr/en/Analiz/WHAT-ARE-THE-PROSPECTS-FOR-ARMENIA-THE-END-OF-KARABAKH-CLAN-OR-OLD-WINE-IN-A-NEW-BOTTLE>.

and artillery. In order to curb Armenian assault and ensure the security of its people the Armed Forces of Azerbaijan undertook counter-offensive measures within the right of self-defense and in full compliance with the international humanitarian law and the territories kept under Armenia's occupation have been liberated in a very short rupture of time. The trilateral statement signed among Azerbaijan, Armenia and Russia on 9 November 2020 terminated the military phase of the conflict, thereupon resulted with explicit capitulation of Armenia. Regardless of its inevitable supremacy on the battlefield, Azerbaijan agreed on giving time to the occupants to leave its territories. Azerbaijan Army and the state showed one of the most generous and humanist samples of war making in history, while facing the most treacherous and provocative adversary⁴⁹. At the time when Azerbaijan stressed its commitment to follow the rules of war, armed forces of Armenia continued to target residential areas, leaving dozens of casualties.

As in the first war, in 44 days war too there were confessions coming from Armenian officials (like the members of the puppet regime Arayik Harutunyan, Vagram Pogosyan) where they overtly declared their involvement to civil casualties. Targeting civilians for disseminating fear among people is a tool of terrorist organizations and prohibited in conventional wars. International law forbids such actions, evaluates them as a war crime and the ones responsible for the violation are subjected to the punishment. It was apparent that with such actions Armenian government aimed to take advantage of “weakened international law and institutions” and wanted to realize *fait accompli* in not only Nagorno-Karabakh, but also in seven surrounding regions⁵⁰.

The President of the Republic of Azerbaijan from the very first day of the recent war urged Armenia to stop aggression by abolishing its adventurist politics and leaving Azerbaijani lands. For three decades, Azerbaijan patiently anticipated the end of the occupation in its internationally recognized territories with referring to international law and initiatives launched by the international organizations. On the other hand, the Prime Minister of Armenia who was crying a wolf during this war indicated that there is no diplomatic solution to the conflict, by calling all compatriots to take “weapons in hands” for solving the problem.

War crimes committed by Armenia – international legal assessment

---

⁴⁹ İlham Əliyev xalqa müraciət edib. (2020, November 10). Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Rəsmi İnternet Səhifəsi. <https://president.az/articles/45924>

⁵⁰ Cornell, S. (2020, November 15). *How Did Armenia So Badly Miscalculate Its War with Azerbaijan?* The National Interest. <https://nationalinterest.org/feature/how-did-armenia-so-badly-miscalculate-its-war-azerbaijan-172583?amp>

Armenia as in the early 1990s, in the 44 days war also committed war crimes that were evaluated as gross violations of international law. Differently from the domestic law, the international law that regulates state acts is feeble in terms of enforcement and in most cases requires a benevolent compliance of actors. Nevertheless, it is a great leap forward for identifying “prohibited behaviors” arising consequences. In the absence of global police to inspect breaches of the international obligations, the international law outlines legal ramifications involving state responsibility⁵¹. For dealing with the international law violations, a two-pillared approach delineated; first, the state responsibility of a violating actor; second, the international responsibility of third countries obliging to provide international law enforcement. The international law enunciates to hold any state accountable for its actions of breaching the international obligations and according to the state responsibility to compel it to halt illicit actions while making reparations to the injured. Furthermore, international responsibility set forth obligations expected to be carried out by the third states in order to ensure respect to International Humanitarian Law in all circumstances.

International Humanitarian Law known as “rules of war” evolved since 19th century was one of the major branches of the international common law. With these rules first time in history of humanity some means and acts undertaken for defeating the adversary were defined as unacceptable and illegitimate. The initial steps taken with Geneva Convention (1864) and Hague Convention (1907) focused on the improvement of wounded soldiers’ situation, reduction of unnecessary damage to the adversary through forbidding some weapons and methods. The destructive results of two world wars triggered needs for acceleration of efforts on the international humanitarian law aiming to constrain civilian casualties. As a result of these endeavors four separate Geneva Conventions of 1949 and two Additional Protocols of 1977 were enacted. These conventions outlined the general scope of a just war which’s aim was mainly restrained to the defensive reasons and aimed to achieve determining means (weapons and methods) and subjects of protection (civilians and non-combatants (*hors de combat*)) during the armed conflicts.

The conventions about international humanitarian law emphasized that solely military objects can be targeted and unexceptionally any kinds of attacks towards civilians and civilian infrastructure are forbidden. In this regard, constraints on objects, subjects, methods and weapons utilized in the sake of victory during the conflict have been set which are considered

---

⁵¹ Wright, Q. (1944). Enforcement of International Law. *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921–1969)*, 38, 77–97.

as binding rules for the warring parties. Inhumane, degrading and cruel treatment to the adversary have been ultimately forbidden. Therefore, humane treatment through preventing all forms of torture, physical punishment to non-combatants, the wounded, patients, as well as prisoners of war; the restriction on the usage of certain weapons; allowance of providing medical care and humanitarian assistance; respecting the symbols of the Red Cross and the Red Crescent are among some general obligations imposed by these documents. In order to enforce the compliance of states to international judgment, as in national law mechanism, a punishment system was established. Violation of the obligations of states derived repercussions categorized according to the scale of breaches. Definitions of “crimes against peace”; “war crimes” and “crimes against humanity” were construed in The Hague Convention on Laws and Customs of War on Land (1907, Article 23), Geneva Convention for the Protection of the Civilians (1949, Article 13-23), Additional protocol 1 of the Geneva Conventions (1977, Article 48-58); Rome Statute (1998, Article 7-8).

In paragraph 2 of Article 8 of the Rome Statute war crimes defined as “*grave violations of Geneva Conventions of 1949 and other violations of the laws and rules applicable to international armed conflicts*”, stipulate prosecution and punishment. Since the end of the Second World War, a number of trial and punishment precedents for the perpetrators of war crimes has increased. Nuremberg and Tokyo tribunals, former Yugoslavia and Rwanda criminal courts under United Nations Security Council guidance were some of the effective implementations of international humanitarian law. By establishing the International Criminal Court, another jurisdiction mechanism was granted with authority of investigation and punishment of those who were involved in the violation of international commitments. Despite the progress, the international community still lacks in responding to a plenty of deviations of international law.

One of good examples for illuminating the shortage in terms of international law application is Armenia-Azerbaijan conflict. The war crimes committed by Armenia in the first and the second wars with three decades interval were among those left neglected by the international community. In general, the illegal activities of Armenia in Azerbaijani lands with references to the relevant documents⁵² are considered as severe violations of international law

---

⁵² Hague Convention IV, Respecting the Laws and Customs of War on Land (“the Hague Regulations”); The Fourth Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War (Fourth Geneva Convention); Article 75 of the 1977 Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I); International Convention for the Suppression of Financing of Terrorism (1999); 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and the 1954 and 1999 protocols; Protection of the environment in relation to armed conflicts (International Law Commission 2013); rules of customary international law

and derive adequate repercussions. Illicit activities realized by this country during and after the occupation can be sorted out according to the realization stages:

- during the first war;
- during the occupation period;
- during the second war;
- after the truce.

1. During Karabakh wars – targeting civilians

In the first Karabakh war, the violation of international law by Armenia comprised an armed attack to and invasion of neighboring country's territories, ethnic cleansing, deliberate killing of a large number of people because of their nationality, genocide in Khojaly⁵³. In the second Karabakh war, contrary to its obligations under the international humanitarian law Armenia's Armed Forces did not hesitate to shell residential areas of Azerbaijan with widely banned cluster munitions as a result of which 101 Azerbaijani civilians' including 12 children were killed, while 416 were injured and hospitalized. According to the Prosecutor General's Office of Azerbaijan, indiscriminate shelling of civilian infrastructure by Armenian armed forces severely damaged 4,186 houses and 135 multi-apartment residential buildings, as well as 548 civilian facilities⁵⁴. The cities out of the conflict zone were kept under regular shelling, the strategic infrastructures like energy pipelines and Mingachevir hydro power plant⁵⁵ supplying fresh water to Azerbaijani people were threatened to be stricken by Armenian officials. Losing in the battlefield, "*Armenia aimed at sapping the enemy's morale and endurance by depriving it of a basic good*⁵⁶", and with concentrating on such strategic civilian infrastructures they did not even disguise their aim of sabotaging Azerbaijani people exclusively⁵⁷.

2. Under the occupation – uricide

---

⁵³ Khojaly genocide was a severe violation of the relevant articles of the 1949 Geneva Conventions, the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, the Crime of Genocide, the International Covenant on Civil and Political Rights, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, International Convention on the Elimination of Forms of Racial Discrimination, Racial Discrimination, Convention on the Rights of the Child and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

Ibrahim, H. (2021, February 26). *HOCALI! Azərbaycan Büyükelçisi yazdı! Hocalı Katliamı insanlığın utanç gecesi - Hocalı soykırımı*. www.haberturk.com. <https://www.haberturk.com/azerbaycan-buyukelcisi-hazar-ibrahim-yazdi-insanligin-utanc-gecesi-hocali-icin-adalet-2986282>

⁵⁴ *Civilian death toll in Armenian attacks reaches 100*. AzerNews.az. (2020, December 8). <https://www.azernews.az/aggression/173628.html>.

⁵⁵ Palazzo, C. (2020, October 28). *The Water Factor in the Karabakh Conflict*. Jamestown. https://jamestown.org/the-water-factor-in-the-karabakh-conflict/?fbclid=IwAR2B7dIrvrSGHc-soaZ8X1XOUQHQA_LG1r3m1yM6e8sH49Q82DtIX83LNc

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

Azerbaijan with 44 days war and following tripartite truce rejoined to its ancestral lands that revealed a new level of international law infringements. Consequently, the frustrating realities that Armenia have consciously concealed from the international community for three decades were exposed. Armenians looted and razed to the ground 705 Azerbaijani villages, 15 towns and 7 cities, ending up with the destruction of almost all houses belonging to 800.000 IDPs of Azerbaijan. Along with residential and administrative buildings, Armenian forces ruthlessly destroyed 700 historic and cultural monuments, 927 libraries, 808 cultural centers, 85 music and art schools, 22 museums with over 100,000 artefacts, 4 art galleries, 4 theatres, and 2 concert halls. It was uricide turning Azerbaijani cities into ghost towns. All of these actions constitute a gross violation of international humanitarian law, including the UNESCO standard setting instruments, such as 1954 Hague Convention and its two protocols, as well as the 1970 Convention⁵⁸.

Impunity of Armenia's violations allowed this country to maintain the occupational status for almost three decades while enduring breaches of international law. Within the occupied territories of Azerbaijan, Armenia was involved in illegal economic, cultural and societal transactions, which creates another level of severe violation of international law⁵⁹. Armenia's illegal construction in the occupied territories, deportation of people there, natural resources exploitation, illegal economic and other activities were among the breaches of the articles of the relevant documents. Article 49 of the Fourth Geneva Convention blatantly states: "*the Occupying Power shall not deport or transfer parts of its own civilian population into the territory it occupies*" while prohibiting "*individual or mass forcible transfers, as well as deportations of protected persons from occupied territory*".

Furthermore, the occupied territories of Azerbaijan were also known for their mineral resources. Gold, silver, copper, molybdenum, mercury deposits located basically in Tartar, Aghdam, Kalbajar, Lachin as well as a plethora of iron, chromium, sulfur deposits, sand, gravel, clay and other mineral deposits have been extensively exploited by Armenia involving foreign companies into illegal and intense mining⁶⁰. Besides Armenian governments directly

---

⁵⁸ Azerbaijan's Foreign Ministry issues statement on 18 April - International Day for Monuments and Sites. (2021b, April 18). Azerbaijan MFA. <https://coe.mfa.gov.az/en/news/3465/azerbajjans-foreign-ministry-issues-statement-on-18-april-international-day-for-monuments-and-sites>

⁵⁹ Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan. (2016). *ILLEGAL ECONOMIC AND OTHER ACTIVITIES IN THE OCCUPIED TERRITORIES OF AZERBAIJAN*. https://mfa.gov.az/files/shares/MFA%20Report%20on%20the%20occupied%20territories_March%202016.pdf

⁶⁰ *Exploitation of natural resources on the territories of Azerbaijan occupied by Armenia should be on the agenda of the world community*. (2020, July 24). APA. <https://apa.az/en/social-news/Exploitation-of-natural-resources-on-the-territories-of-Azerbaijan-occupied-by-Armenia-should-be-on-the-agenda-of-the-world-community-326482>

being responsible for violating the relevant international legal obligations, the companies and individuals involved in these illicit activities including Vallex Group with its subsidiary Base Metals CJSC, GeoProMining Ltd., Gold Star CJSC and others are subjected to criminal responsibilities as well.

In addition, it should be notified that after returning to the liberating territories another devastating fact concealed came onto the surface like recent finding in Bashlibel village of Kalbajar district. Mass graves of civilians who were subjected to brutal killing conducted by Armenian Armed Forces during the first Karabakh war were identified and the Prosecutor Office of Azerbaijan has taken this incident under investigation⁶¹.

3. After the tripartite agreement – massive implantation of mines

Not learning from their past mistakes, Armenians did not revise their violence and continued to commit eradicated actions even after the 9 November truce. This agreement enacted Armenian illegal settlers to get time for vacating the territories returned back to the control of Azerbaijan, which discerned solely the goodwill and humanist approach of the winning party. Nevertheless, even such a generous step from Azerbaijan was responded with Armenian aggression that included disassembling and then burning houses, schools and other civilian infrastructure; removing cultural property, including archaeological artefacts; severing electric cables and poles; destroying gas stations; chopping down trees; and setting forests on fire⁶². By further abusing humanism shown to them, illegal Armenian settlers were involved in the implantation of mines to already extensively mined territories of Azerbaijan.

The crimes committed in two wars and the illegal activities during the occupation period did not stop Armenia to perpetuate the breaches of international law through rejecting to provide landmines map to Azerbaijan, despite requests. With such an action, Armenia

---

⁶¹ *Baş Prokurorluq: Ermənistan silahlı qüvvələrinin Kəlbəcər rayonunun Başlıbel kəndində qətlə yetirdiyi mülki şəxslərin basdırıldığı yer müəyyən edilib.* (2021, April 24). Azertag.

https://azertag.az/xeber/Bas_Prokurorluq_Ermenistan_silahli_quvvelerinin_Kelbecer_rayonunun_Baslibel_kendinde_getle_vetirdiyi_mulki_sexslarin_basdirildigi_yer_mueyyen_edilib-1764781?_cf_chl_jschl_tk_=28b8da2150b5e540ef14fa3229844e45713baf60-1619393609-0-ARJswZCBBpBMttsD-c-bgZ2fi4zly8NADd0nqGKLI6MKTMRmTuvzAeR4NWwT9OrBssxcUpEw7MVavKg6amZHW2j4Sdgtqe7U MO1C3wkXDReVgDkc086Puibtl9YNCdADAqngt0guHwch8JHUSO7SxAX4wq-aoSZo40CYxNquB0rfJm4TiqeA8n67ZU614sEq9SeYDwP9BQa6kfwreP5SIiwhBr78N2XG1ijsGF5OVqga8SLxT_FwOucvGROoZGXC8F1XAJr1fqQScn11WNN04n2RLU_49l_hTwwHjLxYjOMpC2WLv0PbbuT2Pr-wlYwVuj98tmMmLLbVPUiOAhT1Heook0__qkYNEvrYD2GfYKgfFnhRngqo7TO4LyM_sL2PXJ-T0g143bi6BVACMSiLyTr_ifA5vKzHSY5tdNaRrCeQ_lhH2CYAihxyewHC2p7suZeRr-pW-dD0eaD1E_Wd47eGVRstQxh11xVJ116pdd-UCOpdT2bmUTGvpd4G4hd6WU3KpvDNbzVPms_0C6vZsA78TcyerLGHQdOoRfhg2WLCr_gykrf20d6o6nJANcmoELko0iSeKgUkMDEE_4N0#.YIQx6j57VaA.twitter

⁶² *Letter dated 18 December 2020 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General.* (2020). UN General Assembly Seventy-Fifth Session. <https://undocs.org/A/75/66>

continues to kill and maim people in the liberated territories; obstruct the reconstruction processes and return of people to their homes. The scale of mining is unprecedented; besides Soviet era TM-62 anti-tank and PMN-2 anti-personnel mines; unexploded ordnance, munitions and homemade bombs recently lodged generate lethal menaces. The liberated territories have the highest rate of accidents from mine explosions in the world; one of three casualties is a child. Unless Armenia gives the landmine maps, according to the estimation of the Azerbaijan National Agency for Mine Action the elimination of the unexploded ordnance (UXO) will take 5-6 years, while complete clearing off the mines will be attained in 10-13 years⁶³. The mine blasts in the liberated territories have already harmed 110 Azerbaijani civilians, 20 of them lost their lives, while 90 people got various forms of injuries⁶⁴.

Once glorified cities that have been homes of Azerbaijanis, were savagely deserted; Armenians humiliated holy places; stole, desecrated or altered cultural heritage for creating an “undeniable proof” of Armenian existence in those territories. The level of destructiveness in the liberated territories were juxtaposed with Nazi Germany’s atrocities and Hiroshima. Aside from mines implanted, nothing was left behind... These heart-bleeding views coming from the liberated territories generated dismay in Azerbaijani society; nevertheless, it got contradictory reactions from the international society as the recent war itself.

Prejudices and misperceptions toward Azerbaijan’s stance

We are living in the world where precise information is one of the most precious things. Considering the speed of the data flow, sorting out fake and original news seems to be hard to achieve. Nonetheless, along with data boom, means, resources and technology have been developed for facilitating authenticity check. Those willing to make accurate reporting or analysis can more easily reach reliable resources. Here the keyword is “those willing”, because during and after the second Karabakh war, along with struggle in the military and diplomatic frontlines, Azerbaijan state and society were involved into the intensive information war. Fake and unproven claims transmitted in the globe relating to the military activities in the region dispersed with the influence Armenian state and Diaspora were another blow to the legitimate cause of Azerbaijan. International community that had failed in contributing to the peaceful resolution of the conflict by obliging the occupant to comply with its commitments in past years, during and after the Second Karabakh war was reluctant to identify the aggressor and

---

⁶³ New Eastern Europe, & Kuzio, T. (2021, April 16). *Mines, Karabakh and Armenia’s crisis*. New Eastern Europe. <https://neweasterneurope.eu/2021/04/16/mines-karabakh-and-armenias-ccrisis/>

⁶⁴ Ismayilova, V. (2021, April 12). *Mine Action Agency warns of Armenian booby traps in liberated regions*. AzerNews.Az. <https://www.azernews.az/karabakh/177935.html>

the victim, presenting a blurred picture. The country that occupied 20% of territories of the neighbor, committed massacres and war crimes, forcefully expelled almost a million people from their homeland and still have claims on neighboring states with “new wars, new territories” slogan is the aggressor, not the victim of the conflict. Contrary to the international recognition of Azerbaijan’s territorial integrity, the majority of states, international organizations and international media outlets hesitantly reacted to Armenian aggression and in many ways showed sympathy to it. In this regard, Azerbaijani people suffering from occupation and expulsion from their lands were left alone not only with Armenian aggression, but also with hypocritical and biased approaches coming from various actors of the international society.

While very few countries and international organizations could unequivocally condemn Armenia for war crimes it committed, the international media tried to evade from delineating the whole story. Indeed, one-sided and biased reflection of the conflict between Armenia and Azerbaijan was driven not only from the lack of knowledge, but also from a deliberate prejudicial and corrupted approach. Anticipating flexibility, compassion and mindset revision would be naïve from those being associated to Armenian Diaspora with commercial interests. Nevertheless, some widespread misperceptions, wrong beliefs and prejudices should be revised through an accurate explanation to the people unaware of the real situation in the South Caucasus in order to rescue them from falling into prey of the Armenian propaganda machine.

First, the description of 44 days war as “clash of civilizations” between “Christian Armenians and Muslim Turks” is one of the worst simplifications of the situation and already represents a partial viewpoint. This was a conflict between the occupying and defending countries. Narrowing the situation to the religious realm is indeed an attempt of Armenia to reach out to the “Christian unity” that may be an immense betrayal for Christians living in Azerbaijan. It is frustrating that some politicians, media outlets without even digging a bit, interrogating and checking facts, reiterated Armenian slanders which for us cast a shadow to the trustworthiness of their further statements. The one willing to reflect realities would make a simple research leading to the comparison between Armenia and Azerbaijan pertaining to the religious issue revealing that Azerbaijan is a secular country embracing multicultural and multi-confessional tenets as its values. Azerbaijan is a homeland for 310000 Christians, 16000 Jews; it has 13 churches including Armenian in the center of Baku and seven synagogues. On the other hand, Armenia is a mono-ethnic and mono-religious country shielding its ultra-nationalist views under Christianity.

Another misrepresentation is related to the description of Azerbaijan as an aggressor or a war-prone country, while Armenia as a “peace dove”. Actually, Azerbaijan is a country suffering from physical and societal burdens comprising three decades long occupation of Armenia that generated dozens of IDPs and refugees. Azerbaijan is and has always been the major contributor to peace, security, prosperity and welfare of the region in actions via realizing immense energy, infrastructure and trade projects. It has always been consistent in urging substantive and result-oriented negotiations to achieve an outcome benefitting the whole region. Azerbaijan is a country always supporting the idea that three countries in the South Caucasus region would benefit more from stability and peace in the region, while Armenia is the one who is responsible of its distortion. Armenia, a self-isolated country has kept a blind eye to the poverty and misery of its own nation preventing itself from all kinds of constructive international approaches to acquire a breakthrough in the conflict simply due to its ambitious and archaic “jungle rules” views on foreign policy making⁶⁵. All evasive peace outcries of Armenia during the occupation period and 44 days war aimed to retain the frozen *status-quo* of the conflict. In such terms, Azerbaijani lands would be kept under occupation, while the leadership of Armenia through recently accelerated demographic modifications derived from the illegal resettlement of Armenians from different places wanted to create irrevocable *fait accompli* situation in Nagorno-Karabakh and surrounding regions.

Third, inability to differ Nagorno Karabakh region of Azerbaijan where Azerbaijani citizens of Armenian origin were historically lived from seven adjacent regions where Armenians were illegally resettled after the occupation is another misperception. For this reason, when the truce required the departure of illegally resettled Armenians from the liberated regions, melancholic stories in the international media exploded, depicting “misereries” of Armenians as a result of “mercilessness” of Azerbaijanis. Very few of the international outlets referred to the international law, which completely prohibits the actions of the occupant that aimed to create new demographic realities. Almost in none of them, Armenian barbarism in terms of chopping trees, burning houses, destroying cultural heritage while leaving illegal settlements were emphasized. Almost none of them Azerbaijan’s humanist approach by giving and even extending time schedule for occupants leaving in peace were mentioned. Almost none of them tragedies of Azerbaijani people subjected to mass killing and strict cruelty in 1990s when they were forcefully evicted from homes without having time for preparations were

---

⁶⁵ Shiralizade, N. (2021). The impact of Armenia-Azerbaijan war on the “structural change” of the international system. In M. Aliyeva (Ed.), *The true face of aggression: through injustice and bloodshed* (p. 77). Turk Publication

mentioned. In none of them the comparison between leaving Azerbaijanis and Armenians were drawn. While the former – the genuine owners of the lands – took their house keys with certainty to return, the latter – occupants – wanted to use any opportunity to continue inflicting a damage. Relatedly, labeling Karabakh as “disputed or contested” territory between Armenia and Azerbaijan was another misrepresentation; therefore, this region has always been an inseparable and internationally recognized part of Azerbaijan.

Reactions from the international community

After 44 days war despite Armenian aggression, Azerbaijan brazenly stressed its intention to put past behind and further relations; came up with 3+3 format involving three regional and three surrounding powers to formulate a peace platform guaranteeing a better future for all⁶⁶. Nevertheless, instead of supporting such initiatives some states that have always appealed for regional peace and cooperation and rarely contributed in deeds issued documents igniting antagonistic flares. Abovementioned widespread misperceptions about the conflict were reflected in the statements of politicians, pundits, international organizations, which are expected to act impartially and objectively. Majority of the international actors utilized doublespeak and eluded to point out war crimes committed by Armenia. One-sided and hypocritical statements of politicians, selective morality applied in the evaluation of the situation cannot be a tenet of a genuine good will; it is a result of more preconceived deliberation.

In the reactions as well as parliamentary motions of France, EU, Luxembourg, Belgium, Netherlands, Canada, as well as some individual senators from US Congress – “the precursors of the democracy and human rights” – “*mutual values shared with Armenia*” were emphasized with allegations toward Azerbaijan due to the operation undertaken to liberate its lands and restore the territorial integrity⁶⁷. The statements of France’s president pertaining to the conflict were rather disappointing considering that he is the leader of a country that has been a co-chair of OSCE Minsk Group. In general, such statements not only reflected ignorance to the

---

⁶⁶ İbrahim, K. (2020, October 27). *Ballistic missiles against civilians: Armenia did it first in Europe’s history*. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/ballistic-missiles-against-civilians-armenia-did-it-first-in-europes-history>

⁶⁷ *Luxembourg, Austrian, & Flemish Parliaments Adopt Resolutions Condemning Azerbaijan*. (2020, October 16). ZARTONK MEDIA. <https://zartonkmedia.com/2020/10/16/luxembourg-austrian-flemish-parliaments-adopt-resolutions-condemning-azerbaijan/>

Canadian Senate rejects motion to recognize Armenian sovereignty over Nagorno-Karabakh. (2020, December 9). Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/canadian-senate-rejects-motion-to-recognize-armenian-sovereignty-over-nagorno-karabakh>

international law breaches and deviation from commitments, but also belligerent sentiments towards Azerbaijan and Turkey⁶⁸.

With such statements through standing by the occupant and separatist powers, these countries betrayed the international law and their own position regarding the conflict. Certainly, such capricious approaches discard the states' own reputation while shuddering faith to the objectivity of the current international system. For this reason, the states supporting the aggressor and lack of the objective assumption about the conflict should conceive three-pillared responsibility they convey. First, their insensitive arguments by encouraging the aggressor pave a way for the deterioration of regional peace and stability that may eventually bring prosperity to all. Secondly, with such a position they cast a shadow to their loyalty of the international law, which should be applied indiscriminately and not according to preferences. Lastly, by playing three monkeys to the miseries of Azerbaijan for decades and now condemning it for liberating the territories, such countries utilize selective morality which creates a malicious precedent, enhances the dissatisfaction and interrogates the trustworthiness to the international system mechanisms.

Besides states emphasized, UNICEF was a huge disappointment for Azerbaijan. Even this organization, which's aim of establishment, is solely protection of the children all around the world, in its statement could not point out the culprit for innocent kids' deaths in Azerbaijan during the war. Just names of ten kids without surnames that had been killed by Armenia's shelling of civilian infrastructures in Azerbaijan were enlisted in the statement, not hinting from where they are, or who killed them⁶⁹. Certainly, these manners decrease trust to the international entities that should evade from selective and arbitrary usage of their responsibility and act correspondingly to the international documents conceded by states.

In the third realm, the international media outlets fell also in the trap of one-sided and hypocritical argumentation. It was a pity to see how weak the researches were carried out based on the hearsay information representing Armenian stance⁷⁰. The wording and narrative chosen by the well-known international outlets and so-called independent experts revealed their biases towards the situation. Too much involved in condemning Azerbaijan for taking up its legitimate

---

⁶⁸ *Macron condemns Turkey's 'bellicose' statements on Nagorno-Karabakh fighting* (2020, September 30). France 24. <https://www.france24.com/en/20200930-macron-condemns-turkey-s-bellicose-statements-on-nagorno-karabakh-fighting>

⁶⁹ *UNICEF statement on one month of fighting in and beyond Nagorno-Karabakh*. (2020, October 28). UNICEF. <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-statement-one-month-fighting-and-beyond-nagorno-karabakh>

⁷⁰ *War in Karabakh: How fake news appears on Western media*. (2020, November 10). EUREPORTER. <https://www.eureporter.co/general/2020/11/10/war-in-karabakh-how-fake-news-appears-on-western-media/amp/>

right to repulse occupants from its lands, the international community in most cases played “three monkeys” about Armenian violations. Armenian propaganda and rhetoric utilized by some acknowledged newsletters and magazines of orthodox IR discipline represented the shortages of “tunnel vision” in the approach towards this conflict that had been fed with prejudices and subconscious convictions throughout years. For instance, when Azerbaijan expressed its determination to hinder all past attempts to change religious and cultural nature of the liberated lands paradoxically, the destruction of illegally constructed military chapel derived more outcry in the international media, rather than totally annihilated city of Jabrayil⁷¹. On the other hand, some journalists from New York Times and TF1 that could be brave enough to reflect the realities by acting relatively impartial and professional in reportage were kept under constant threat of Armenians⁷².

Those accusing Azerbaijan with aggression should first remember that Azerbaijan is not the initiator of the current situation in the region; it is not an occupant or a claimant to the lands of a neighboring country. Azerbaijan’s history does not carry a bloody stain of killing unarmed, innocent people; it does not have a bad reputation related to the terrorist groups attacking diplomats and civilians just because of their nationality. For this reason, while evaluating the recent situation in the region, the whole picture with all the ingredients should be displayed. Indeed, it is easy and simple, not fabricated or falsified... Without wearing blinkers, the situation may seem much clearer. Azerbaijan does not need any biased or impartial assessment from the international community; it needs a just and fair look to the whole situation.

Regardless of all attacks, there were a number of countries, organizations, as well as experts and scholars standing by Azerbaijan’s righteous struggle. During the war, Turkey’s wholehearted and absolute solidarity with Azerbaijan was significant and was expressed in all levels - from the top officials to common individuals. It has been inspired from the motto “One Nation, Two States” and cannot be confined to a certain period or a realm. In this regard, besides acting as a fraternal and allied state alongside Azerbaijan, Turkey also sided with righteousness and justice that became a substantial proof of its faith to the slogan “the world is bigger than five”. Some groups have misinterpreted Turkey’s moral and diplomatic support, along with the clear demand to terminate Armenia’s illegal occupation of Azerbaijan’s

---

⁷¹ Fisher, J. (2021, March 25). *Nagorno-Karabakh: The mystery of the missing church*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-56517835>

⁷² Ghazanchyan, S. (2020, November 1). *LIVE: Armenians stage protest in front of The New York Times building*. Public Radio of Armenia. <https://en.armradio.am/2020/11/01/live-armenians-stage-protest-in-front-of-the-new-york-times-building/>

territories in full compliance with the UNSC resolutions. Henceforth, the defamation propaganda undertaken against Azerbaijan and Turkey including fraud claims about military involvement of Turkey or some Syrian mercenaries was yet another explicit incitement inseminated by Armenia. Along with Turkey, Pakistan, Hungary, Italy, Israel, Great Britain, Ukraine, Georgia also blatantly or tacitly expressed support to the just cause of Azerbaijan. The Organization of Islamic Cooperation and Turkic Council denounced Armenia's aggression and violation of the cease-fire regime leaving behind civilian casualties and expressed unconditional support for Azerbaijan⁷³.

Azerbaijan's revitalization project in the liberated territories and the potential of the regional cooperation

Once the most prosperous territories of Azerbaijan, Karabakh and seven surrounding regions are in scatters due to the consistent savage and barbarity policies realized by Armenia. Although the scale of the destruction is immense, Azerbaijan is determined in reviving the liberated territories through a large-scale post-war reconstruction strategy. President Ilham Aliyev presented the general framework of the process: *“At the current stage, work is under way in various directions there. The process of mine clearance is under way. The biggest challenge is associated with the fact that Armenia does not provide us with the minefield maps. Master plans of all cities are being prepared... In parallel with this, the process of damage assessment is underway.”*⁷⁴ As President delineated, the grand plan of reconstruction encompasses intermingled stages including the calculation of total damage; demining process; infrastructure building; return of the displaced people back to their homes. The first three stages are concurrently realizing. Firstly, the total amount of material and moral damages inflicted will be clarified with the mobilization of international experts, which will eventually pave a way for seeking justice through opening individual and collective cases to sue Armenia. The governments and specific individuals in Armenia will be involved in the responsibility for illegal deeds undertaken in the occupied territories by paying restitution. Almost 99% of the liberated region has been razed and looted; therefore, various forecasts about the amount of compensation are voiced which overlap in being computed with billions of dollars⁷⁵.

---

⁷³ Bayar, G. (2020, September 28). *OIC condemns Armenia's attacks on Azerbaijan*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/oic-condemns-armenias-attacks-on-azerbaijan/1988811>

Rehimov, R. (2020, October 20). *Turkic Council voices support for Azerbaijan*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/politics/turkic-council-voices-support-for-azerbaijan/2013299>

⁷⁴ *Ilham Aliyev's interview with Azerbaijan Television*. (2021, April 20). Official Web-Site of President of Azerbaijan Republic. <https://en.president.az/articles/51216>

⁷⁵ Huseynov, V. (2020, December 14). *Azerbaijan Demands Compensation From Armenia for Destruction of Previously Occupied Territories*. Jamestown. <https://jamestown.org/program/azerbaijan-demands-compensation-from-armenia-for-destruction-of-previously-occupied-territories/>

In order to safe implementation of these comprehensive plans, de-mining processes have been launched where professionals from Turkey and Russia are also involved. Simultaneously, the transportation and infrastructure projects play a crucial role. In this context, immediately after the liberation of the Shusha city, the construction of a new hundred kilometers highway from Fuzuli involving three companies from Azerbaijan and Turkey was announced along with the international airport in Fuzuli.

Reconstruction in the liberated territories is arranged to reflect the historical and authentic heritage of the region while embracing modern technological innovations. Namely, modern smart cities utilized cutting-edge technologies in construction and infrastructure projects, agricultural activities, providing energy efficiency relied on the renewable resources are outlined among developmental goals of the region. Apart from Azerbaijan, the companies from Turkey, Great Britain, Italy, Hungary, Japan, Israel, Iran and others have already shown an interest in contributing. On the other hand, as a result of the tripartite agreement signed on 9th of November a corridor to Nakhchivan Autonomous Republic of Azerbaijan through Armenia engendered novel opportunities for regional cooperation. Azerbaijan plans to construct highway and railroad communication to Nakhchivan that will directly connect us to brotherly Turkey and Central Asia. This project can be a turning point for boosting the region's role in global networking. Furthermore, the restoration of the cultural and religious monuments destroyed and desecrated by Armenians during the occupation period has a salient place on the reconstruction agenda. On contrary to some popular disillusionment, Azerbaijan as a multi-confessional country will involve into the restoration of cultural heritage belonging not only to Muslims, but also Christians that have also been looted by Armenians.

Azerbaijanis suffering from three decades long occupation, being killed and maimed, losing their relatives, are haunted with a nightmare driven from Armenian aggression. Thus, they cannot get easily ready for the integration and full-fledged cooperation with Armenia soon. The potential cooperation, which is economically and politically beneficial for all countries in the region can be sustained through slow-paced, incremental operation underpinned from top-down through involving confidence-building measures. The government of Azerbaijan with its statements and actions has always demonstrated the preparedness to further dialogue paving a way to achieve lasting peace in the South Caucasus. Certainly, such decisiveness in the top level can be gradually infuse to the Azerbaijani society, which still heals its wounds. Nevertheless, stability, peace and cooperation cannot be attained with one-sided efforts, and

---

need Armenia's contribution. While Armenian government who confessed that 9 November truce saved the state; persists to infiltrate antagonistic sprouts, and does not persuade its citizens for putting aside groundless claims and slandering remarks against neighboring countries; South Caucasus will continue to be on the edge of confrontation. The hostility and revanchist sentiments grown in Armenia and reluctance to the cooperation will have a counter-effect. Two can play at this game... which cannot be the best option for the region in general, and Armenia in particular. Time has shown that self-isolation politics damaged Armenian society most and overcoming this hindrance in front of prosperity can be acquired solely through regional cooperation directly related to the mindset change in this country. Indeed, the best way for Armenia from now on is diverting its ridiculous ambitions and evading from falling into "Weimar Syndrome"⁷⁶. Nonetheless, while apotheosizing Nazi collaborator and murderer of thousands of Azerbaijani civilians Garegin Nzhdeh; burning flags of Azerbaijan and Turkey; or calling these countries as "eternal enemies", the situation cannot be revised.

Conclusion

The opportunities for regional cooperation occurred after the end of Second Karabakh war are under a threat once again due to Armenian arbitrariness and the ignorance of the international community. The international society that failed in peaceful resolution of the Armenia-Azerbaijan conflict, kept quiet to the miseries of Azerbaijanis and ignorant to the international law violations committed by Armenia since 1988 conveys strict responsibility for encouraging the utilization of novel opportunities in the region. Henceforth, obliging Armenia to comply with the relevant international legal documents stipulating respect to the territorial integrity of the neighboring country, restraining it from further breaches and inducing for the cooperation are among the responsibilities of the international community. Warning or recommendation are not effective anymore, thus substantial steps should be taken which may be achieved with a fair and impartial approach. Only through such an action, the international community may eventually carry out its responsibilities for assisting the dawn of long awaited peaceful environment in the South Caucasus. International actors should conclusively perceive that sacrificing the occurring opportunities for the interests of some circles will not only debilitate the advantageous situation in the region, but also will cast a shadow to the faith of the established international system. Therefore, chances for regional cooperation slipped away

---

⁷⁶ Goble, P. (2020, November 22). *Yerevan Must Avoid Falling into Weimar Syndrome – and Baku Must Help Armenians in That Effort, Artemyev Says*. Window on Eurasia. https://windowoneurasia2.blogspot.com/2020/11/yerevan-must-avoid-falling-into-weimar.html?fbclid=IwAR3Z2ZPIuPEXPnXII_1JKVwcT77NmSuO3Y5IWwN6-TMuNScOtVLWGXHOro

twice in the last century due to Armenian distortion, this time should be retained in order to restore long awaited justice through establishing lasting peace in the region.

References

1. Akçay, D. (2020, Setember). *The Relativity of Self-Determination Conceptions Regarding the Nagorno-Karabakh Conflict*. AVİM

<https://avim.org.tr/images/uploads/Rapor/rapor-19-5.pdf>

2. *Azerbaijan's Foreign Ministry issues statement on 18 April - International Day for Monuments and Sites*. (2021b, April 18). Azerbaijan MFA.

<https://coe.mfa.gov.az/en/news/3465/azerbaijans-foreign-ministry-issues-statement-on-18-april-international-day-for-monuments-and-sites>

3. *Baş Prokurorluq: Ermənistan silahlı qüvvələrinin Kəlbəcər rayonunun Başlıbel kəndində qətlə yetirdiyi mülki şəxslərin basdırıldığı yer müəyyən edilib*. (2021, April 24). Azertag.

https://azertag.az/xeber/Bas_Prokurorluq_Ermenistan_silahli_quvvelerinin_Kelbecer_rayonu_nun_Baslibel_kendinde_qetle_yetirdiyi_mulki_sexslarin_basdirildigi_yer_mueyyen_edilib-1764781?_cf_chl_jschl_tk_=28b8da2150b5e540ef14fa3229844e45713baf60-1619393609-0-ARJswZCBBpBMttsD-c-bgZ2fi4zly8NADd0nqGKLL6MKTMRmTuvzAeR4NWwT9OrBssxcUpEw7MVavKg6amZHW2j4Sdgtqeqe7UMO1C3wkXDRReVgDkc086Puibt19YNCdADAqngt0guHwch8JHUSO7SxAX4wq-aoSZo40CYxNquB0rfJm4TiqeA8n67ZU6I4sEq9SeYDwP9BQa6kfwreP5SliwhBr78N2XG1ijsGF5OVqga8SLxT_FwOucvGROoZGXC8F1XAJr1fqQScn1IWNN04n2RLU_49l_hTzwHjLxYjOMpC2WLV0PbbuT2Pr-wlYwVuj98tnMmILbVPUiOAhT1Heook0__qkYNEvrYD2GfYKgfFnhRngqo7TO4LyM_sL2PXJ-T0g143bi6BVACMSiLyTr_ifA5vKzHSY5tdNaRrCeQ_lhH2CYAihxyewHC2p7suZeRr-pW-dD0eaD1E_Wd47eGVRstQxh11xVJI16pdd-UCOpdT2bmUTGvdpd4G4hd6WU3KpvDNbzVPms_0C6vZsA78TcyerLgHQdOoRfhg2WLcR_gykRf20d6o6nJANcmoELko0iSeKgUkMDEE_4N0#.YIQx6j57VaA.twitter

4. Bayar, G. (2020, September 28). *OIC condemns Armenia's attacks on Azerbaijan*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/oic-condemns-armenias-attacks-on-azerbaijan/1988811>

5. *Canadian Senate rejects motion to recognize Armenian sovereignty over Nagorno-Karabakh*. (2020, December 9). Daily Sabah.

<https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/canadian-senate-rejects-motion-to-recognize-armenian-sovereignty-over-nagorno-karabakh>

6. *Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso v. Republic of Mali)* (554 para. 23.). (1986, December). ICJ. <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/69/069-19861222-JUD-01-00-EN.pdf>

7. *Civilian death toll in Armenian attacks reaches 100*. AzerNews.az. (2020, December 8). <https://www.azernews.az/aggression/173628.html>.

8. Cornell, S. (2020, November 15). *How Did Armenia So Badly Miscalculate Its War with Azerbaijan?* The National Interest. <https://nationalinterest.org/feature/how-did-armenia-so-badly-miscalculate-its-war-azerbaijan-172583?amp>

9. *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. (1960). Audiovisual Library of International Law. <https://legal.un.org/avl/ha/dicc/dicc.html>

10. *Exploitation of natural resources on the territories of Azerbaijan occupied by Armenia should be on the agenda of the world community*. (2020, July 24). APA. <https://apa.az/en/social-news/Exploitation-of-natural-resources-on-the-territories-of-Azerbaijan-occupied-by-Armenia-should-be-on-the-agenda-of-the-world-community-326482>

11. Fisher, J. (2021, March 25). *Nagorno-Karabakh: The mystery of the missing church*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-56517835>

12. Ghazanchyan, S. (2020, November 1). *LIVE: Armenians stage protest in front of The New York Times building*. Public Radio of Armenia. <https://en.armradio.am/2020/11/01/live-armenians-stage-protest-in-front-of-the-new-york-times-building/>

13. Goble, P. (2020, November 22). *Yerevan Must Avoid Falling into Weimar Syndrome – and Baku Must Help Armenians in That Effort, Artemyev Says*. Window on Eurasia. https://windowoneurasia2.blogspot.com/2020/11/yerevan-must-avoid-falling-into-weimar.html?fbclid=IwAR3Z2ZPIuPEXPnXII_1JKVwcT77NmSuO3Y5IWwN6-TMuNScnOtVLWGXHOro

14. Huseynov, V. (2020, December 14). *Azerbaijan Demands Compensation From Armenia for Destruction of Previously Occupied Territories*. Jamestown. <https://jamestown.org/program/azerbaijan-demands-compensation-from-armenia-for-destruction-of-previously-occupied-territories/>

15. İbrahim, K. (2020, October 27). *Ballistic missiles against civilians: Armenia did it first in Europe's history*. Daily Sabah. <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/ballistic-missiles-against-civilians-armenia-did-it-first-in-europes-history>
16. İbrahim, K. (2021, February 26). *HOCALI! Azərbaycan Böyükəliçisi yazdı! Hocalı Katliamı insanlığın utanç gecəsi - Hocalı soykırımı*. www.haberturk.com. <https://www.haberturk.com/azerbaycan-buyukelcisi-hazar-ibrahim-yazdi-insanligin-utanc-gecesi-hocali-icin-adalet-2986282>
17. *İlham Aliyev's interview with Azerbaijan Television*. (2021, April 20). Official Web-Site of President of Azerbaijan Republic. <https://en.president.az/articles/51216>
18. *İlham Əliyev xalqa mübarizət edib*. (2020, November 10). Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Rəsmi İnternet Səhifəsi. <https://president.az/articles/45924>
19. İsmayilova, V. (2021, April 12). *Mine Action Agency warns of Armenian booby traps in liberated regions*. AzerNews.Az. <https://www.azernews.az/karabakh/177935.html>
20. *Letter dated 18 December 2020 from the Permanent Representative of Azerbaijan to the United Nations addressed to the Secretary-General*. (2020). UN General Assembly Seventy-Fifth Session. <https://undocs.org/A/75/660>
21. *Luxembourg, Austrian, & Flemish Parliaments Adopt Resolutions Condemning Azerbaijan*. (2020, October 16). ZARTONK MEDIA. <https://zartonkmedia.com/2020/10/16/luxembourg-austrian-flemish-parliaments-adopt-resolutions-condemning-azerbaijan/>
22. *Macron condemns Turkey's 'bellicose' statements on Nagorno-Karabakh fighting* (2020, September 30). France 24. <https://www.france24.com/en/20200930-macron-condemns-turkey-s-bellicose-statements-on-nagorno-karabakh-fighting>
23. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Azerbaijan. (2016). *ILLEGAL ECONOMIC AND OTHER ACTIVITIES IN THE OCCUPIED TERRITORIES OF AZERBAIJAN*. https://mfa.gov.az/files/shares/MFA%20Report%20on%20the%20occupied%20territories_March%202016.pdf
24. Niftaliyev, I. (2021). Formation of the Nagorno-Karabakh Autonomous Region as a vivid manifestation of the Bolshevik policy of nationbuilding. *IRS*, 3(10), 50–55.
25. Palazzo, C. (2020, October 28). *The Water Factor in the Karabakh Conflict*. Jamestown. <https://jamestown.org/the-water-factor-in-the-karabakh->

[conflict/?fbclid=IwAR2B7dIrvrSGHc-soaZ8X1XOUQHQEA_LG1r3m1yM6e8sH49Q82DtIX83LNc](https://www.aa.com.tr/en/politics/turkic-council-voices-support-for-azerbaijan/2013299)

26. Rehimov, R. (2020, October 20). *Turkic Council voices support for Azerbaijan*. Anadolu Agency. <https://www.aa.com.tr/en/politics/turkic-council-voices-support-for-azerbaijan/2013299>

27. Rosenau, J. N. (2003). *Distant proximities: dynamics beyond globalization*. Princeton University Press, p.11.

28. Shiralizade, N. (2018, April 27). *What are the prospects for Armenia. The end of "Karabakh clan" or old wine in a new bottle?* AVIM. <https://avim.org.tr/en/Analiz/WHAT-ARE-THE-PROSPECTS-FOR-ARMENIA-THE-END-OF-KARABAKH-CLAN-OR-OLD-WINE-IN-A-NEW-BOTTLE>.

29. Shiralizade, N. (2021). The impact of Armenia-Azerbaijan war on the “structural change” of the international system. In M. Aliyeva (Ed.), *The true face of aggression: through injustice and bloodshed* (p. 77). Turk Publication.

30. UN General Assembly (25th sess. : 1970). *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. United Nations Digital Library System. <https://digitallibrary.un.org/record/202170>

31. UN Subcommission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities. Special Rapporteur to carry out a Study on the Rights of Persons belonging to Ethnic, Religious and Linguistic Minorities. (1979). *Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious and linguistic minorities* /. United Nations Digital Library System. <https://digitallibrary.un.org/record/10387>

32. *UNICEF statement on one month of fighting in and beyond Nagorno-Karabakh*. (2020, October 28). UNICEF. <https://www.unicef.org/press-releases/unicef-statement-one-month-fighting-and-beyond-nagorno-karabakh>

33. *War in Karabakh: How fake news appears on Western media*. (2020, November 10). EUREPORTER. <https://www.eureporter.co/general/2020/11/10/war-in-karabakh-how-fake-news-appears-on-western-media/amp/>

34. Wright, Q. (1944). Enforcement of International Law. *Proceedings of the American Society of International Law at Its Annual Meeting (1921–1969)*, 38, 77–97.

Telman NUSRETOĞLU*

KARABAĞ ZAFERİ VE GÜNEY KAFKASYADA ŞEKİLLENEN YENİ GÜÇ DENGESİ

2020 yılının Temmuz ayında Bakü- Tiflis- Ceyhan petrol boru hattının da geçtiği , Karabağ bölgesinden çok uzakta , ülkenin kuzey-batısında bulunan Tovuz ilçesine yönelik saldırı teşebbüsünden birkaç ay sonra 27 Eylül 2020 tarihinde bu sefer Karabağ'da işgalci Ermeni güçleri tarafından Azerbaycanın sivil yerleşim yerleri ve askeri hedefleri ateşe tutulmuştur. Saldırıların tırmanışa geçmesine paralel olarak Ermenistan yönetiminden de arda provakasyon niteliğinde açıklama ve adımların gelmesi Azerbaycan'ın sabrını taşımıştır. Bu duruma ek olarak otuz yıla yakın bir süredir AGİT Minsk Grubu tarafından sürdürülen barış görüşmelerinin Ermenistan'ın uzlaşmaz tavrı sebebiyle sonuçsuz kalması ve bölgesel ve küresel ölçekte siyasi konjonktörün elverişli olması Bakü'yü harekete geçirmiş ve Birleşmiş Milletler (BM) başta olmak üzere bütün uluslararası muteber kurum ve kuruluşlar tarafından "işgal edilmiş Azerbaycan toprakları" olarak kabul edilen Karabağ ve civar bölgelerin işgalden kurtarılması için zamana karşı bir operasyon başlatmıştır. Bu noktada savaşın gidişatı ve sonuçlarıyla ilgili değerlendirme yapmadan önce Güney Kafkasya'daki Ermeni yayılmacılığının tarihine ve ana hatlatıyla Karabağ meselesine bakmakta fayda vardır.

Bir Türk yurdu olan Revan Hanlığı topraklarında kurulan Ermenistan devleti ve Karabağ'ın işgal teşebbüsü asırlara yayılan Türk-Rus çatışmasının uzantısı ve neticelerinden biridir. 44 günlük savaş dönemine ve sonrasında Rusya'nın bölgeyle ilgili geliştirdiği politikalara bakarak da bunun böyle olduğunu anlamak mümkündür. Çarlık Rusya'nın Güney Kafkasya'ya hâkim olma hamleleri, I. Petro zamanından başlar. Rusya'nın sıcak denizlere doğru genişleme politikası izleyerek Kazan, Astarhan gibi Türk Hanlıklarını işgal ederek, Güney Kafkasya'ya konuşlanıp buradaki Hristiyan unsurları örgütleyerek Osmanlı sınırlarına dayanmak suretiyle İstanbul ve Boğazlarla ilgili niyetlerini gerçekleştirmek, aynı zamanda Hindistan'a giden yollara çıkma niyeti güttüğü çok açıktır. Rus tarihçileri güdümlü bir yaklaşımla I. Petro'nun Hazar çıkarmasını İran Şah'ına yardım etmek, Hristiyan halkı esaretten kurtarmak, Rus tacirlerinin haklarını korumak gibi nedenlerle izah etmeye çalışsalar da Rusya'nın gerçek maksadının Hazar havzasını, Azerbaycan'ı ve İran'ı ele geçirmek ve çok daha önemlisi, ezeli rakibi Osmanlının Kafkasya ve Orta Asya'yla bağlantısını koparmak

---

* Doç. Dr., Hazar Üniversitesi Öğretim Üyesi Türk İslam Araştırmaları Merkezi Başkanı.

olduğu bellidir. Genişlemekte olan Rusya yeni pazarlar bulma peşindeyken Azerbaycan hem toprakları, hem de ekonomik imkânlarıyla iştah kabartmaktaydı. Güney Kafkasya'da ipek, metal, tuz, yün, pamuk gibi pek çok ticarî kaynak mevcuttu. I. Petro, tarihî İpek Yolu'nun güzergâhını da Rusya'nın lehine değiştirme niyetindeydi. Yalnız Çin ve Orta Asya ürünleri değil, aynı zamanda Hazar civarında üretilen ipek de İran körfezi ve Osmanlı üzerinden Avrupa'ya taşınıyordu. Rusya, işte böyle bir siyasi hedef doğrultusunda on sekizinci asrın başlangıcından itibaren, elçilik ve ilmî araştırma heyeti adı altında Kafkasya ve İran'a istihbarat elemanları göndermeye başladı. Bu heyetlere verilen gizli görevlerden biri, Müslüman idaresi altında dağınık yaşayan Hristiyan gruplarla temas sağlamak, onları örgütlemektir.

Coğrafi ve demografik gerçekliklerle bağdaşmayan "Denizden Denize Büyük Ermenistan" hülyasına kapılmış Ermeniler, gelişen bu jeopolitik durumdan yararlanmaya başladılar. Asırlardır dost göründükleri Müslümanlara sırtlarını dönme zamanı gelmişti. Kafkasya'da bulunan Hristiyanlar, özellikle de Ermeniler, Rusya'nın bölgeye gelmesini destekleyen ateşli taraftarlara dönüştürüldüler. Çünkü Ermeniler, kurmayı planladıkları Ermeni devletini, yalnız büyük bir devletin himayesinde gerçekleştirebileceklerini düşünüyorlardı. Bu büyük güç ise Rusya'dan başkası olamazdı. Çarlık rejiminin Güney Kafkasya'ya doğru askeri müdahaleye hazırlanmasının nedenlerinden biri de Nadir Şah'ın vefatından sonra bu bölgede ortaya çıkan siyasi bölünmüşlük ve zayıflatılmış Hanlık devletleri döneminin başlamasıydı.

Azerbaycan coğrafyasının kuzeyinde ve güneyinde teşekkül eden hanlıklardan biri de Karabağ Hanlığı, kurucusu ise Penah Han'dı. Bu hanlığın da diğer hanlıklar gibi bir Türk hanlığı olduğu şüpheye mahal bırakmayan tarihî bir gerçekliktir. Zaten Rus işgalinin sonucu olarak 14 Mayıs 1805'te, Kürekçay kıyısında Karabağ Hanı İbrahim Han'la Rus işgal kuvvetleri komutanı Sisyanov arasında imzalanan Kürekçay Antlaşması, Karabağ'ın bir Türk devleti olduğuna açık delildir. Bu antlaşmanın birinci, altıncı, sekizinci ve dokuzuncu maddelerinde, Karabağ tarafının yükümlülükleri yer alırken ikinci, üçüncü, beşinci ve yedinci maddelerinde ise Rusya'nın yükümlülükleri yer almaktadır. Antlaşmanın asıl önemi, Rusya'nın Karabağ Hanlığı'nı bağımsız bir Müslüman Türk devleti olarak kabul etmesidir. Aynı zamanda, İbrahim Han ve onun vârisleri de Karabağ Hanlığı'nın tek sahibi ve yönetici zümresi olarak kabul edilmektedir. Yine İbrahim Han'ın adının geçtiği bütün maddelerde ondan, 'Karabağ Hanı' olarak bahsedilmektedir. Bundan dolayı bu anlaşma, Ermenilerin Karabağ'la ilgili bütün hukukî ve siyasi iddialarına son vermektedir. Diğer önemli bir nokta ise bu antlaşmayla Karabağ Hanlığının toprak bütünlüğünü sağlamada Rusya'nın garantör olarak kabul edilmesidir. Kürekçay Antlaşması'nda, Karabağ'daki Ermeni meliklerine, Karabağ Hanlığı yönetiminde yer verilmiş olduğuna dair herhangi bir cümle bile

yer almamaktadır. Çarlık Rusya ve halefi Sovyet rejiminin bu dönemde Azerbaycan'da uyguladığı politikalardan en önemlisi, Revan Hanlığında olduğu gibi Azerbaycan Türklerinin Karabağ'dan göçe zorlanması ve boşaltılan bölgelere Ermenilerin yerleştirilmesi olmuştur. Bu çerçevede Ermenilerin İran'ın Marağa bölgesinden getirilerek Karabağ'a yerleştirildiklerini, Sovyet döneminde Karabağ'a gelişlerinin 150. yıl hatırasına anıt yaptıkları bilinmektedir. Fakat çarlık dönemindeki bütün çabalara rağmen Karabağ Ermenileştirilememiştir.

Bolşevik işgalinin ilk yıllarında tarihi Türk toprakları olan Revan Hanlığından sonra Zengezur vilayeti de Azerbaycan'dan koparılarak Ermenistan'a hediye edilmiştir. Müslüman Türk yurtlarının Ermenileştirilme çabalarının sıradaki hedefi olarak seçilen Karabağ Hanlığında ise bu siyasi demografik proje çerçevesinde yapay bir Dağlık Karabağ Muhtar Vilayeti oluşturulmuştur. Bağımsızlığını kazandıktan sonra Azerbaycan, bünyesinde bulunan Dağlık Karabağ Muhtar Vilayeti ve işgal edilmiş diğer 7 ilçenin de dahil olduğu siyasi- inzibati sınırlarıyla, BM Teşkilatına üye olmuş , toprak bütünlüğü şartsız olarak bütün ülkeler, uluslararası kurumlar tarafından da tanınmıştır. 90'lı yıllarda Azerbaycan bağımsızlık mücadelesi verirken Sovyetlerin dağılması süreciyle birlikte ortaya çıkan siyasi boşluktan ve Azerbaycan'ın daha milli ordu, istihbarat ve kolluk kuvvetlerinin oluşmamasından faydalanan Ermeni silahlı güçleri- yeni dönem Rusyanın da bölgedeki etkisini kaybetmeme adına geliştirdiği sömürgeci politikasıyla aynı doğrultuda hareket ederek- Koçeryan'ın hatıralarında itiraf ettiği gibi Moskovadaki etkin askeri- istihbarat çevrelerinden destek alarak Azerbaycan topraklarını işgal etmeye başlayınca BM Güvenlik Konseyi toplanarak işgalin durdurulması yönünde dört karar almış , fakat bu kararların hiçbiri uygulanmamıştır. Sorunun barışçıl yollarla çözümünü temin etmek için kurulan AGİT Minsk Grubunun eşbaşkanı olan Farnsa, Rusya ve Amerika ise BM Güvenlik Konseyinin daimi üyesi olsalar da imzaladıkları kararların icrasını Ermenistan'dan talep etmemiş, barış görüşmelerinde uzayıp giden neticesiz müzakereler Ermenistan'ı işgal ettikleri topraklarda yeni meskunlaşma (Livan başta olmakla Ermenilerin farklı ülkelerden getirilerek Karabağa yerleştirilmesi) siyaseti uygulama, işgalci statükosunu kalıcı hale getirme yönünde cesaretlendirmiştir. Özellikle Livan ve Suriye'den getirilen Ermenilerin kitlesel boyutlarda Karabağ ve civar bölgelerine yerleştirilmeye başlanması, ASALA, PKK gibi terör örgütlerine bağlı grupların bir birinin ardına işgal altındaki Azerbaycan topraklarında kamplar kurmaya başlaması Bakü'nün askeri bir operasyonla işgale son verme yönünde bir karar almasını hızlandırmış, Karabağ uğrunda vatan savaşı olarak görülen milli bir seferberlik başlatılmıştır.

Azerbaycan Ordusunun köklerini tarihinin derinliklerinden alan Türk kurmay zekasıyla planladığı ve büyük bir cesaretle uygulamaya soktuğu taaruzla birer birer şehirler,

kasabalar, köyler ve stratejik yükseklikler işgalden kurtarılmaya başlayınca bozguna uğrayan Ermeni güçleri en iyi bildikleri geleneksel metodları olan teröre yönelmiştir. O tarihten itibaren ise sivil hedefler vurulmaya başlanmış, dünyanın gözü önünde cephe hattı olan Karabağ'dan çok uzakta bulunan Gence, Mingeçevir, Berde şehirlerinde sivil hedeflerin yaşadığı apartmanlar bombalanmış, kadın, çocuk, yaşlı ayırımı yapılmadan gece evlerinde uyuyan masum çocuklar katledilmiştir. Yaklaşık iki asırdır kendi demografik potansiyelleriyle de uyuşmayan, coğrafyamızın tarihi gerçekleri ve hafızasına ters düşen, emperyal merkezlerin heveslendirmeleriyle mütemadiyyen saldırı ve terör üreterek bölgesel uzlaşma iklimine de büyük zarar veren kilise ve Ermeni örgütlerinin uydurduğu “Denizden denize büyük Ermenistan” (Hazardan Karadenize) yaratılmasını hedefleyen Hay Dat doktrini (Ermenilik davası) Ermeniler dahil tüm Güney Kafkasya'ya sadece kan ve gözyaşı getirmiştir. Anadolu'dan Kafkasya'ya Müslüman Türklere karşı Ermeni terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri katliam ve soykırım olaylarıyla ilgili dünyanın iki büyük imparatorluğu olan Çarlık Rusyası ve Osmanlı Arşivlerinde binlerce belge bulunmaktadır. Bu konuda farklı ülkelerde kitaplar, çok sayıda tezler de yazılmıştır.

25 Şubat 1919 tarihinde Paris Barış Konferansında konuşma yapan Osmanlı nazırı Tevfik Paşa belgelere dayanarak sadece Çar ordularının Doğu Anadolu vilayetlerini işgal ettiği tarihten konferansın yapıldığı güne kadar Ermeni çetelerinin 1 milyona yakın Müslümanı katlettiğini ortaya koymuştur. Sadece Anadolu'da değil 77-78 Rus- Osmanlı savaşından sonra, özellikle 1905-1918 yılında artış gösteren terör olayları zamanında Karabağ, Revan, Zengezur, Bakü, Şamahı gibi Azerbaycan vilayet ve şehirlerinde de Ermeni çeteleri yüzlerce Müslüman köyünü yakmış, şehirlerde terör havası estirmiş, petrol kuyularını yakmış, masum insanları Müslüman Türk olduğu için zalimce öldürmüştür. Yine hem Gürcistan ve Azerbaycan hem de Rusya ve Osmanlı arşivleri yaşanan vahşeti belgeleyen evraklarla doludur. Gürcistan'ın ünlü devlet adamı ve aydını İlya Çavçavadzenin “Daşların Feryadı” eserinden, XX. asrın başlarında bütün Güney Kafkasya'da şiddetlenen Ermeni terörü ve şovenizminden sadece Müslümanların değil Gürcüler başta olmak üzere diğer Hristiyan halklarının da ciddi zarar gördüğü anlaşılmaktadır. Sözkonusu dönemde Osmanlı Devletinin Tiflis, Bakü, Batum başta olmak üzere Güney Kafkasya'da bulunan tüm Başşehbenderliklerinin (Başkonsolosluk), Rusya'nın merkezi Tiflis'te bulunan Kafkasya Genel Valiliğinin mesaisinin önemli bir kısmı Ermeni terör örgütleri ve cemiyetlerinin faaliyetleriyle ilgili olmuştur. Özellikle incelediğimiz Şehbenderlik raporlarından Bakü petrol ve sanayi şehri olduğu için Komitecilerin buraya çalışmaya gelen Ermenilerden para topladıkları, bu paralarla aldıkları silahları sadece Kafkasya'nın şehir ve köylerine değil Van ve Erzurum gibi Anadolu bölgelerindeki daşnaklara

da gönderdikleri anlaşılıyor. 1896 yılında Van'da çıkan Ermeni ayaklanması sırasında Bakü'den buğday çuvallarının içinde oraya ciddi miktarda silah gönderildiği arşiv belgeleriyle sabittir. Kafkasya ve Anadolu vilayetlerinde terör eylemleri ve baskınlar yaparak Müslümanları köy ve kasabalarından göçe zorlamaya çalışan Daşnakların onlarla aynı düşüncede olmayan Ermenileri de katlettikleri tarihi bir hakikattir. Osmanlı arşivinde bulunan Bitlis Valisi Reşid Paşa'nın 13 Aralık 1904 tarihli Dahiliye Nazırlığına yazdığı raporda Pervari kazasının Özim köyünde biri rahip üç Ermeninin Revandan gelen Niko ve Pederus adlı çete üyeleri tarafından öldürüldüğü bildirilmiştir. Yine başka bir raporda Van vilayetinden Müküs kazasına giden dört Ermeni tüccarın silahlı ayaklanma başlatmak konusunda Komitacı Ermenilere destek vermemeleri sebebiyle kurşuna dizildikleri anlaşılıyor. 77-78 Rus – Osmanlı savaşından sonra Rusya'nın hakimiyeti altına giren Kars'taki Osmanlı Başşehbenderi Cemaleddin Bey'in Kars ve Yerevan'da örgütlenmiş olan bir Ermeni cemiyetinin bölgede yaşayan zengin Ermenilerden tehdit yoluyla para toplayarak silah temin ettiği, para vermeyen veya onları Rus makamlarına ihbar eden şahısları da öldürdükleri, bu duruma çoğu kez Rusya makamlarının da göz yumduğu hakkında Osmanlı arşivinde bulunan rapor Ermeni terörünün boyutlarını anlamak bakımından önemlidir. AKAK'larda yayınlanmış olan Rusya'nın Kafkasya Valiliği kayıtlarından sadece birinde 1905 yılında tırmanan Ermeni terörü neticesinde Ağustos ayından itibaren Şuşa'da 200den fazla Müslümanın öldürüldüğü, yüzlerle evin yakıldığı, Bakü'deki terör olayları sırasında ise 273 Müslüman 134 gayri Müslüm olmakla birlikte toplam 407 kişinin öldürüldüğü, Müslümanlara ait evler ve iş yerleriyle birlikte 300'e yakın petrol kuyusunun da yakıldığı, Balahanı bölgesinde Ermeni Daşnak çetesine mahsus bir top ve çok sayıda silahın müsadire edildiği bildirilmiştir. Yine Tiflis Başşehbenderliğinden gönderilen 22 Kasım 1905 tarihli 963 numaralı telgrafnamede Gencede Ermeni mahallesinde yaşayan 300 kadar Müslüman Türkün evinin dağıtıldığı, kendilerini savunmak isteyen sivil halka ateş edildiği, çok sayıda yaralı ve ölü olduğu bildirilmiştir. Bolşevik destekli Daşnak silahlı birliklerinin 1918 yılının Mart ayında Bakü'de Müslüman ahaliye karşı gerçekleştirdiği büyük mezalimde binlerce masum insan hayatını kaybetmiş, bu durum şehirde yaşayan Hristiyanların da şiddetli itirazlarına neden olmuştur. Kafkas İslam Ordusu Azerbaycan'a yardıma gelmeden önce Bakü, Şemahı, Guba, Gence gibi şehirlerde Ermeni çetelerinin yaptıkları katliamlarla ilgili Azerbaycan Cumhuriyeti bağımsız bir Araştırma Komisyonu kurmuş, vahşetin boyutu belgelerle ortaya konulmuştur. Daha sonraları 31 Mart soykırımıyla ilgili kitaplar, makaleler yazılmıştır. Suçsuz, sivil insanlara yönelik aynı terör ve vahşet zihniyetine 90'lı yıllarda Hocalı'da da dünya tanık olmuştur.

44 günlük savaş sırasında dünyanın dört tarafından Ermenileri, Azerbaycan toprağı olan Karabağ'da savaşmak için davet eden Ermenistan başbakanı Paşinyan'ın o gönüllüleri Yerevan'dan Karabağ'a uğurlarken söylediğı "siz evlerinizi, yatak odalarınızı, çocuklarınızı savunmak için savaşacaksınız" cümlesi Azerbaycan'ın nasıl bir zihniyetle mücadele ettiğini göstermek açısından da önemlidir. İki asırlık bir dönemde sömürgeci güçlerin kışkırtmasıyla Anadolu'dan Güney Kafkasyaya terör, işgal ve hıyanet rüzgarı estiren, Güney Kafkasya'nın istikrar ve huzurunu bozan Ermeni silahlı güçleri için nihayet hesap günü gelmiş, Azerbaycan ordusu tarihi zaferlere imza atarak Karabağ'ın kalbi Şuşa'ya doğru ilerlemeye devam etmiş, özel kuvvet birlikleri büyük bir cesaret sergileyerek Türk İslam medeniyetinin başkenti olan Şuşan'ı işgaldan kurtararak Ermenistan'ın beyaz bayrak kaldırmaya ve üçlü ateşkes antlaşmasına imza atmaya mecbur etmiştir. Azerbaycan Türkleri milletlerin tarihinde ender rastlanan milli birlik ve seferberlik haliyle cephedeki askerin zaferi için elinden geleni yapmış, gençler vatan savunmasına katılmak için seferberlik bürolarına akın etmiştir. Kuşkusuz zaferin elde edilmesinde bu ruh, siyasi iradenin kararlı duruşu, bağımsızlıktan bu yana gerçekleştirilmeye çalışılan akıllı dış politika, Azerbaycan Ordusunun modern silahlarla tehciz edilmesi belirleyici olmuştur. Süreç boyunca başkomutan İlham Aliyev ise büyük bir siyasi zeka ve baskılar karşısında dirayet duruşu sergilemiştir.

Fakat Türk İslam âleminin karargâhı olan Anadolu'dan esen diriliş rüzgârları, Türkiye'nin bütün sömürgeci operasyon ve dayatmaları bertaraf ederek bölgesinde ve dünyada gücünü artırması bu zaferin kazanılmasında etkili olmuştur. Türk savunma sanayiinin gururu olan SİHA'ların, Türk subayların rahle-I tedarikatından geçen Azerbaycan Özel Kuvvetlerinin Karabağ Savaşı'nın seyrini değiştirdiğı bir hakikattir. Rusya ve İran'daki bazı etkin odakların Güney Kafkasya'da Türk gücünün yükselişinden, Azerbaycan'ın kuvvetlenmesinden endişe duyan geleneksel politikalarını, Fransa başta olmakla Batı dünyasından gelen tepkileri de dikkate alırsak Türkiye'nin Karabağ'ı kendi milli meselesi olarak görerek Bakü'nün yanında net tavır sergilemesi, gerekli olan bütün desteğı sunması kritik önemde olmuştur. Savaşın şiddetli günlerinde acil ateşkes baskısıyla dış işleri bakanlarının Moskova'da çetin görüşmeleri sürerken TBMM başkanı M. Şentopun " üçüncü ülkeler Azerbaycan'a müdahale etmeye kalkarlarsa Türkiye Karabağ'a ordu göndermekten çekinmeyecektir" beyanı iki ülke kardeşliyi adına tarihe geçen bir beyan olmuştur. Rusya cumhurbaşkanı Putin'in "Güney Kafkasya'daki güç dengesinin sağlanması için müttefikimiz Ermenistan'ın ihtiyaç duyduğu bütün desteğı verdik" beyanı da Türkiye'nin Azerbaycan'a vermiş olduğı desteğın savaşın seyrinin belirlenmesi açısından da ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Bazı askeri uzmanların Karabağ savaşı hem de Türkiye savunma sanayisiyle Rusya savunma sanayisinin

karşılaştırılması açısından da önemli olmuştur yönündeki değerlendirmeleri de dikkate alınmalıdır. Güney Kafkasya'daki jeopolitik denklemleri değiştirmesi, farklı coğrafyalarda da Türk ruhunun dirilişine ilham kaynağı olabileceği sebebiyle Rusya'daki bir kısım odaklar başta olmak üzere bazı jeopolitik oyuncular barış masasında Azerbaycan'ı durdurmaya çalıştığına yine Ankara Bakü'yle birlikte kararlı bir şekilde uluslararası platformlarda da mücadele vermeye devam etmiştir. İşte bu denklem içerisinde Türkiye'nin Güney Kafkasya'da artan etkisi, caydırıcı gücü, yapılan net açıklamaları emperyalist hevesler peşinde olan güçlere mesaj niteliğinde olmuştur. Küresel mücadeleler ve ittifaklar bağlamında Rusya'nın bölgesel ve küresel politikalarını da dikkatle incelersek Türkiye'yle işbirliği ve uzlaşmaya, tarihi İpek yolu coğrafyasında yollar ve koridorların açılarak ticaretin canlandırılmasına ihtiyaç duyduğunu da görebiliriz. Karabağ savaşı hem de bu bağlamda coğrafi konumu, tarihi misyonu, potansiyel gücü itibarıyla Ankara- Bakü ittifakıyla uzlaşma ve işbirliği temin edilmeden, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğü sağlanmadan, Türk gücünün bölgedeki milli çıkarları dikkate alınmadan hiç bir mega projenin işlevselliğinin olmayacağını da ortaya koymuştur.

KARABAĞ SAVAŞI ÖNCESİ DÜNYADA YAKIN DÖNEMDE YAŞANAN GELİŞMELER VE DAĞLIK KARABAĞ BÖLGESİNİN STRATEJİK ÖNEMİ

Bu çalışmada ilk bölümde, yakın dönemde dünyada yaşanan siyasal, ekonomik ve toplumsal olaylara yer verilmiş olup ikinci bölümde ise özellikle yabancı basının perspektifinden Dağlık Karabağ Bölgesinin stratejik önemi ve yaşanan gelişmelerin sonuçları hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. Karabağ Savaşı Öncesinde Dünyada Yakın Dönemde Yaşanan Gelişmeler

Soğuk Savaş döneminin bitmesi sonrasında yaşanan iyimserlikte birlikte ‘güdümlü demokrasi’ kavramı ön plana çıkmış; özellikle Batı’daki birçok akademisyen ve politikacı tarafından farklı tarih, kültür ve değerlere sahip olan ülkelerin kutuplaşmalardan uzaklaşıp giderek birbirlerini yakınsayacağı düşünülmüştü. Diğer bir ifadeyle, kimlik siyasetinin öneminin azalacağını ve sorunların daha çok küresel konular üzerinde yoğunlaşacağı öngörülmüştü. Bu süreçte, azınlık hakları veya sınır anlaşmazlıkları gibi bölgesel/yerel problemlerin yerini istihdam politikaları, insan hakları, uluslararası ticaret politikaları, iklim değişiklikleri, silahlanma yarışı gibi küresel tartışma konularının ön plana çıkacağı tahmin edilmiştir. Fakat kimlik odaklı bu bölgesel gündem maddeleri, sadece gelişmekte olan ülkelerde değil İspanya (Katalonya) ve Britanya (İskoçya) gibi gelişmiş ekonomilerde bile güncelliğini/geçerliliğini hala korumaktadır. Özellikle AB referandumunda (Brexit) İngiltere’nin aksine % 62 ile AB’den ayrılmama kararı veren İskoçya’da, gelecekte yeni bir olası bağımsızlık referandumunda nasıl bir karar çıkacağı yakından takip edilecektir (2014’de ülkede yapılan bağımsızlık referandumunda Birleşik Krallık’tan ayrılmak isteyenlerin oranı % 45 idi).

Son yirmi yılda dünyada uluslararası ilişkiler ve diplomasi faaliyetleri oldukça yoğun bir gündemde gerçekleşmektedir. Uluslararası ilişkiler, çeşitli uluslar ve kültürler arasında var olan ilişkileri anlamaya odaklanan bir çalışma ve uygulama alanıdır. Söz konusu bu ilişkiler, uluslararası politika, hukuk ve ekonomiden güvenlik, diplomasi ve yönetişime kadar birçok değişken üzerinde etkiye sahiptir. Uluslararası ilişkilerin bir alt disiplini olarak

---

* Dr. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.

tanımlanabilecek olan diplomasi ise uluslararası barışın temin edilmesi ve sürdürülebilir olması için çok önemli bir kavram olmakla birlikte ne yazık ki diplomasi genel itibariyle tehditler, ultimatolar ve uzlaşma kültürüne yönelik bir isteksizlik yoluyla yürütülmekte ve nadiren başarılı veya kalıcı sonuçlar üretmektedir.

Totaliter rejimler sonrasında bu ülkelerde yeni ve etkili hükümetlerin oluşumu oldukça zor bir süreçtir. Nitekim Libya ve Irak'ta yaşanan rejim değişiklikleri sonrasında ortaya çıkan istikrarsız ve dağınık nedeniyle gerçekleşen siyasi, ekonomik ve toplumsal tablo, bu dönüşümlerin ne kadar sancılı olduğunu bir kez daha göstermiştir. Dolayısıyla yakın dönemde yaşanan gelişmeler dikkate alındığında, uluslararası alanda sürdürülebilir bir küresel barış iklimi için yerel kimlik problemlerini görmezden gelerek salt bir üst akıl aracılığı ile sorunlara sadece küresel bir bakış açısı ile yaklaşmak, sorunlara kalıcı ve kesin bir çözüm getirmemektedir. Dolayısıyla son yirmi yılda yaşanan deneyimler, bölgesel sorunların sadece birkaç küresel gücün tekelinde olmadığını, güçlü bölgesel aktörlerin de sorunun ve aynı zamanda çözümün önemli bir parçası olmada önemli roller oynadığını göstermektedir. Bu nedenle sürdürülebilir/kalıcı bir barış iklimi için küresel ve bölgesel güçlerin yerel halkın taleplerini de dikkate alarak stratejiler belirlemesi oldukça önem arz etmektedir.

Küresel ve bölgesel aktörlerin de içinde yer aldığı, yakın dönemde yaşanan ve birbirinden bağımsız gibi görünen ama aslında birçoğu birbirleriyle belirli ölçüde bağlantılı olan önemli siyasal, iktisadi ve toplumsal gelişmeler şu başlıklar altında özetlenebilir.

1.1. Gül Devrimi (2003)

Kasım 2003'te, çalkantılı bölgenin daha önce hiç görmediği türde bir devrim olan Gürcistan'da bir devrim gerçekleşti. Parlamento seçimlerinin hatalı sonuçlarını protesto etmek için on binlerce gösterici ellerinde güllerle sokaklara çıktı. Güller protestocuların barışçıl niyetlerini simgeliyordu; bir kişi yaralanmadı, bir damla kan dökülmedi. Göstericiler, Gürcistan'ı toplamda 30 yıldan fazla yönetmiş olan Eduard Shevardnadze' nin istifasını istediler. Shevardnadze, protestoculara bir iç savaşa neden olma riskini taşıdıklarını söyledi ve Tiflis sokaklarına yüzlerce asker yerleştirdi. Bu noktada öğrenci göstericiler, askerlere kırmızı güller vermeye karar verdi; bu durum karşısında birçok asker silahlarını bıraktı. Ocak-2004'de Saakashvili başkan seçildi. Şubat-2004'de gerçekleşen Anayasa değişiklikleri ile Saakashvili daha güçlü yetkilere sahip olurken, parlamentonun gücü zayıfladı. Mart 2004'te ise

Saakaşvili'nin önderi olduğu Ulusal Hareket-Demokratik Cephesi, parlamento seçimlerinde büyük bir zafer elde etti.⁷⁷

5 Ocak-2008'de yapılan seçimde ise Gürcistan Cumhurbaşkanı Saakaşvili'nin genel olarak adil kabul edilen bir oylamada yeniden seçilmesi, demokratik kimliğini geri kazanmasına yardımcı oldu; ancak zayıf zafer, devrim sonrası balayının bittiğini gösterdi. 2004 seçimlerinde % 90 olan oyları % 52'ye gerilemesine karşın seçimi ilk turda kazanan Saakashvili, bu seçimlerde radikal reformları zorlamak ve Moskova'nın tepkisine karşı Batı ile daha yakın entegrasyon arayışında olmak için bir halk desteği talep etmişti.⁷⁸

2008 Ağustos'unda yaşanan ve ülkenin fiilen üçe bölünmüşlüğü tescil eden savaşa götürmüştü. Bu savaşın ardından ülke çapında ve uluslararası arenada ciddi bir itibar kaybına uğrayan Saakaşvili, partisinin 2012'deki seçimleri kaybetmesi ve cumhurbaşkanlığı görevinin süresinin dolması nedeniyle 2013 yılında yapılan seçimleri ise destek verdiği ismin kaybetmesi üzerine ikinci plana itilmişti. Eski Sovyet coğrafyasında seçimler kişisel mücadelelerin ve özellikle Batı ile Rusya arasındaki stratejik anlaşmazlığın bir parçası olarak okunabildiği için, Gürcistan'daki seçimlerin de bunun dışında kalması pek mümkün olmadı. İvanişvili'nin ön plana çıkması ve Batılı ülkelerle kurduğu yakın ilişkilerin yanı sıra, aleyhinde açılan yolsuzluk davalarından sonra Saakaşvili Gürcistan'dan ayrılmıştı. “Yevromaydan” gösterileri esnasında Ukrayna'daki Batı yanlısı gruplara destek veren ve daha sonra da Ukrayna vatandaşlığına geçen Saakaşvili, bir dönem Odesa valisi olarak mevcut Ukrayna Başbakanı Petro Poroşenko'ya en yakın isimlerden biri olmuştu. Bu süreçte Gürcistan vatandaşlığından çıkarılan Saakaşvili, Ukrayna'da da hırslı davranışları ve iktidarı elde etmeye yönelik girişimlerinden sonra Poroşenko ile anlaşmazlığa düşmüş, hem AB hem de ABD'den beklediği desteği bulamayınca, Poroşenko'ya karşı giriştiği “umutsuz” çabaların da sonuç vermemesi üzerine Ukrayna hükümeti tarafından sınır dışı edilmişti.⁷⁹

1.2. Turuncu Devrim (2004) ve Maidan Devrimi (2013)

⁷⁷ How the Rose revolution happened. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4532539.stm>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

⁷⁸ Georgia vote shows Rose Revolution honeymoon over. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-election-future-analysis/georgia-vote-shows-rose-revolution-honeymoon-over-idUSL0759867520080107>. (Erişim Tarihi: 25.11.2020)

⁷⁹ Gürcistan'da cumhurbaşkanlığı seçimleri ve kişiselleşen siyaset. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/gurcistanda-cumhurbaskanligi-secimleri-ve-kisisellesen-siyaset/1308860>. (Erişim Tarihi: 17.11.2020)

2004 yılı sonunda, Ukrayna'da devlet başkanlığı seçimleri düzenleniyordu. Ülkeyi on yıl boyunca otoriter şekilde yöneten dönemin Devlet Başkanı Leonid Kuçma, üçüncü dönem görev yapamayacağı için devlet başkanlığına adaylığını koymamış ve yerine, Rusya'ya yakınlığıyla bilinen ve Doğu Ukraynalı iş çevrelerinin temsilcisi olan Viktor Yanukoviç'e destek vermişti.⁸⁰ Kasım-2004'deki seçimlerde Yuşçenko ve Yanukoviç aday olmuşlardı. Seçim sonucu olarak Yuşçenko'nun % 46,7 oy oranına karşılık Yanukoviç'in % 49,4 ile seçimleri kazandığı ilan edildi. Bunun üzerine Yuşçenko bazı bölgelerde seçime hile karıştırıldığını belirterek taraftarlarından Kiev'de gösteri düzenlemesini istedi. Gösterilerin büyümesi üzerine seçim Aralık-2004'de yenilenmiş ve Ocak-2005'de kesin olarak açıklanan sonuçlara göre Yuşçenko, Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve görevine başladı. Turuncu Devrim, herhangi bir demokratik devrimdeki en fazla katılımcıyı harekete geçirmiş 22 Kasım-2004'de başlamış ve 23 Ocak-2005'e kadar devam etmiştir. Ancak Turuncu Devrim, aynı zamanda, Batı ve Orta Ukraynalıların protestoculara hâkim olduğu ve Doğu Ukraynalıların ise protestolara karşı çıktığı demokratik devrimlerin bölgesel olarak en bölünmüş haliydi.

Gürcistan'da 2003 yılında yaşanan Gül Devrimi ve Ukrayna'da 2004'de gerçekleşen Turuncu Devrim, Batı'da bölge üzerindeki nüfuzun arttığı şeklinde algılandı. Devrimden bir yıl sonra ise, bu halk iktidarı zaferinin coşkusu acı bir hayal kırıklığına dönüştü; yapılan bir kamuoyu yoklaması, Ukraynalıların % 57'sinin turuncu vaatlerinin yerine getirilmediğini düşündüğünü gösterdi.⁸¹

Turuncu kesim içinde kısa sürede baş gösteren iç çatışmalar ve eski Başkan Kuçma döneminin görece istikrarından sonra ülkenin sürekli istikrarsızlığa sahne olması, Yuşçenko'yu destekleyenlerde de hayal kırıklığı yarattı. Ülke, son beş yıldır, sürekli siyasi çatışmalar ve istikrarsızlık içinde. 2005'deki turuncu devrimin yıldızı olan ve o dönemde % 50'den fazla oyla devlet başkanlığına seçilen Viktor Yuşçenko, 2010'daki seçimlerde % 5,5 oranında oy alarak, daha ilk turda elendi.⁸²

2013'de yaşanan kriz ise, 21 Kasım 2013'te dönemin Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in Avrupa Birliği ile ortaklık anlaşmasının uygulanması ile ilgili hazırlıkları askıya almasıyla alev aldı. Karar, anlaşmayı savunanların kitlesel protestolarına yol açtı. Diğer bir ifadeyle, Kriz Kasım ayında Ukrayna'nın dönemin cumhurbaşkanı Yanukoviç'in Rusya'nın baskısı altında

---

⁸⁰ Ukrayna'da turuncu devrim biterken. https://www.bbc.com/turkce/izlenim/2010/01/100122_fooc_ukraine. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

⁸¹ One year on, the orange uprising leaves a bitter aftertaste. <https://www.theguardian.com/world/2005/nov/19/ukraine.tomparfitt>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

⁸² Ukrayna'da turuncu devrim biterken. https://www.bbc.com/turkce/izlenim/2010/01/100122_fooc_ukraine. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

AB ile ticaret anlaşmasına sırtını dönmesi ve Moskova'dan 15 milyar dolarlık kurtarma paketini kabul etmesiyle başladı. Bu, 22 Şubat'ta Yanukoviç'in devrilmesine yol açan üç aylık sokak protestolarına yol açtı. Maidan olarak bilinen Kiev'in merkezindeki Bağımsızlık Meydanı'ndaki şiddet olaylarında 100'den fazla kişi öldü.⁸³

01 Aralık tarihinde Kiev'de yaklaşık 350.000 kişi protesto gösterisi düzenledi; 08 Aralık'ta ise gösterici sayısı 800.000'e yükseldi. 17 Aralık tarihinde Putin, Ukrayna'nın 15 milyar dolarlık borcunu silmeyi ve Rusya'nın Ukrayna'ya gaz arzının fiyatını üçte bir oranında azaltmayı kabul etti. 28 Ocak'ta Ukrayna Başbakanı Azarov, görevinden istifa etti. 21 Şubat'ta Muhalefet liderleri, en az 77 kişinin ölümüne yol açan şiddeti sona erdirmek için AB arabuluculuğundaki barış paktını imzaladı. 22 Şubat'a gelindiğinde Ukrayna Parlamentosu, Yanukoviç'in görevden alınmasını onayladı ve Timoşenko hapistan çıkarıldı. 26 Şubat'ta ise yeni hükümetin bakanları belirlendi.⁸⁴

Komünizmin dağılmasının ardından Balkanlar, Kafkaslar ve dünyanın diğer bölgelerindeki etnik çatışmalar, milliyetçiliğin yaygın olarak demokratik gelişmeye karşı bir düşman gibi görülmesine yol açtı. Kuzio (2010), çalışmasında demokratik atılımların ve demokratik devrimlerin milliyetçilik kavramına başvurulmadan tam olarak anlaşılamayacağını savunur.⁸⁵ Yazara göre demokratik gelişmeleri incelemenin bir yolu, Komünizm sonrası devletlerdeki devrimleri, farklı milliyetçilik biçimleri ile ulusal kimlikler arasındaki çatışmalar şeklinde incelemektir. Örneğin Turuncu Devrim'de olduğu üzere Batı yanlısı sivil milliyetçilik, Batı karşıtı etnik ve Rusya yanlısı Slav milliyetçiliğine karşı rekabet etti. Yine de, Batı yanlısı sivil milliyetçiliğin zaferi, Sırbistan ve Ukrayna'daki Batı karşıtı milliyetçiliğin direncinde görüldüğü gibi, rakip milliyetçiliği tamamen ortadan kaldırmadı.

Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç ve Başbakan Mykola Azarov'u AB ile bir ortaklık anlaşması imzalamaya zorlamak için düzenlenen öğrenci protestoları, sonrasında hükümeti deviren ve Ukrayna'nın Doğu Donbas bölgesinde ise karşı devrimi ateşleyen bir devrime dönüştü. Olayların büyümesi ve devlet binalarının Batı yanlısı protestocular tarafından ele geçirilmeye başlamasıyla Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç Rusya'ya kaçtı. Devrim sonrası devlet başkanlığına seçilen Petro Poroşenko Batı tarafından desteklenmiştir.

---

⁸³ Ukraine accuses Russia over Maidan 2014 killings. <https://www.bbc.com/news/world-europe-31548896>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

⁸⁴ Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

⁸⁵ Kuzio, T. (2010). Nationalism, identity and civil society in Ukraine: Understanding the Orange Revolution. *Communist and Post-Communist Studies*, 43(3), 285-296.

Kurulan Batı yanlısı geçici yönetim ülkenin doğusunda ve Kırım'da tepkilere neden oldu. Bu defa Ukrayna'nın Kırım Özerk Cumhuriyeti'nde Rusya yanlısı gösteriler başladı. Üzerlerinde aidiyet belirten işaretler bulunmayan asker üniformalı silahlı kişiler, yarımadada hükümet binalarını ele geçirdi. Ukrayna'da Rus kökenli nüfusun yoğun olarak yaşadığı Donetsk ve Lugansk (Donbas) bölgelerinde ayrılıkçı gruplar ağır silahlarla hükümet yanlısı birliklere saldırdı. Ayrılıkçılar sözde halk oylamalarıyla Donetsk Halk Cumhuriyeti ve Lugansk Halk Cumhuriyeti isminde iki ayrı sözde yönetim oluşturdu. Kiev yönetiminin kontrolünü kaybettiği Rusya-Ukrayna sınırından Rus askeri araçlar ve ağır silahlar Donbas'a girdi. Rusya'nın inkar ettiği bu duruma Avrupa Güvenlik İşbirliği ve Teşkilatı'nın raporlarında yer verildi.⁸⁶

Ukrayna Cuma günü, Moskova'nın sınırdan Rusya yanlısı isyancıların hükümet güçleriyle savaştığı doğu Ukrayna'ya bir yardım kamyonları konvoyu göndermesinin ardından Rusya'nın kendi topraklarını "doğrudan işgal" başlattığını duyurdu. Sınırın Rus tarafına yakın binlerce askeri bulunan Moskova, tamamen insani bir operasyon olduğunu söylediği konvoyu "bozma" girişimlerine karşı uyardı; ancak Kiev ordusu müdahale ederse ne gibi bir eylem yapacağını söylemedi. Avrupa Birliği, Rusya'yı Ukrayna sınırının açık bir ihlali olarak nitelendirdiği şeyi tersine çevirmeye çağırdı. Ukrayna Cumhurbaşkanı Petro Poroshenko, kamyonların Kiev'in izni olmadan girişini "uluslararası hukukun açık bir ihlali" olarak nitelendirdi. Ukrayna'da yaşananlar, Batı devletlerinin Moskova ve Kremlin'e misilleme yaptığı ekonomik yaptırımlar uygulayarak, Moskova ile Batı arasındaki ilişkileri Soğuk Savaş'tan bu yana en düşük seviyeye taşıdı. NATO, Baltık ülkeleri ve Polonya da dâhil olmak üzere Rusya ile sınır komşusu olan üye devletlerde fazladan asker konuşlandırdı.⁸⁷ 6 Nisan-2014'de Donbas'da Rusya ve Ukrayna arasında başlayan çatışmalarda, Birleşmiş Milletler'in (BM) son verilerine göre, çoğunluğu sivil olmak üzere 10 bin 225 kişi hayatını kaybetti, 24 bin 541 kişi yaralandı.⁸⁸

1.3. Kırgızistan I. Lale Devrimi (2005) ve II. Lale Devrimi (2010)

Kırgızistan, demokratikleşme adımları açısından bakılacak olur ise özellikle Türkmenistan ve Özbekistan gibi Türki Cumhuriyetleri'ne kıyasla her ne kadar eksiklikleri olsa da daha ileridedir. Özellikle 1990'lı yılların sonuna kadar bu bakımdan ülke iyileşme gösterdi. Söz konusu demokratikleşme adımları iktisadi açıdan da daha liberal bir anlayışı beraberinde getirdi.

---

⁸⁶ Ukrayna'da meydan olaylarının 4. yıl dönümü. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/ukraynada-meydan-olaylarinin-4-yil-donumu-972712>. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

⁸⁷ Ukraine accuses Russia of cynicism over convoy; death toll rises sharply. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-convoy-idUSKBN0GD0PA20140814>. (Erişim Tarihi: 29.11.2020)

⁸⁸ Ukrayna'da meydan olaylarının 4. yıl dönümü. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/ukraynada-meydan-olaylarinin-4-yil-donumu-972712>. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

22 Mart- 11 Nisan 2005 döneminde Cumhurbaşkanı Askar Akayev'e yönelik yolsuzluk, adam kayırmacılık (nepotizm), medya baskısı gibi suçlamalar üzerinden başlayan gerginlik, toplumsal bir ayaklanmaya dönüştü. Akayev, Kırgızistan'ın 1991 yılında bağımsızlığı elde etmesi ile birlikte 1991 ve 1995'de direkt halkoyu ile Cumhurbaşkanı seçildi. ABD ve Rusya ile iyi ilişkiler kurmaya gayret eden Akayev, her iki ülkenin de Kırgızistan'da askeri üs buldurmasına izin verdi. Ekim-2000'de üçüncü kez Cumhurbaşkanı olarak seçildi. Fakat bu seçimde Batı'daki gözlemciler ve muhalefet, seçimde usulsüzler yapıldığına dair tespitlerde bulundu. Bununla birlikte, 11 Eylül-2001'de ABD'de yaşanan terör olayları neticesinde ABD'nin Afganistan'daki politikalarına sıcak bakmayan ve yine o dönemde Şanghay İşbirliği Örgütü'ne kurucu üye olarak katılan Akayev, bu uygulamaları ile ABD tarafından da örtük bir şekilde istemeyen kişi ilan edildi. Yaşanan toplumsal gerginlik ve isyanlar sonucunda Akayev, Kazakistan üzerinden Rusya'ya gitti ve Moskova'da Kırgızistan büyükelçiliğinde Cumhurbaşkanlığı görevinden istifa ettiğini kamuoyuna duyurdu.

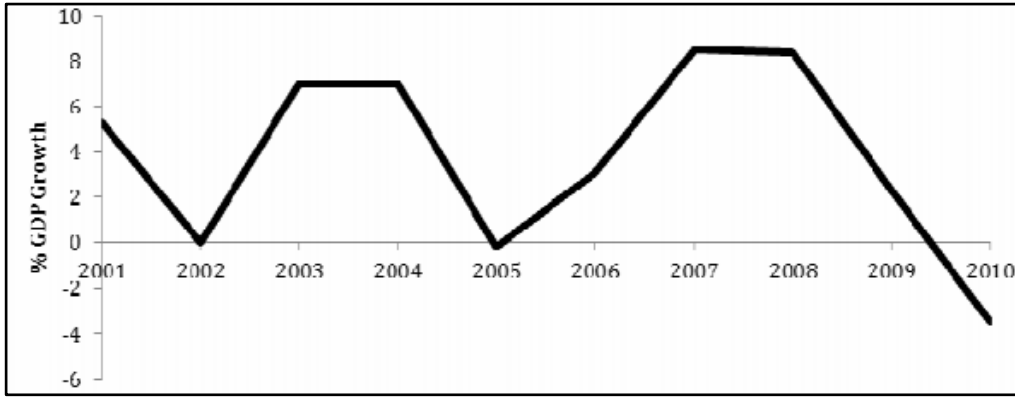
2010 Kırgız Devrimi ise 2005'deki devrime göre daha hızlı, daha spontane ve daha şiddetli olarak gerçekleşti. Kırgızistan'ın dağlık Orta Asya cumhuriyetinde gerçekleşen ve Cumhurbaşkanı Askar Akayev'in kaçıyla sonuçlanan Lale Devrimi'nden sonra, muhalefet lideri Kurmanbek Bakiyev, başkanlık yetkilerini kısıtlama ve yolsuzluk ve adam kayırmayı ortadan kaldırma sözü verdi. % 53'lük bir seçmen katılımıyla bir seçimde oyların yaklaşık % 90'ını kazandı. Fakat seçildikten sonra Bakiyev, sözlerinin bir kısmını unuttu. Parlamento ile Cumhurbaşkanı arasında iktidarın bölünmesi konusunda uzun süredir devam eden çekişme yeniden başladı. Yeni bir seçim yasası çıkararak ve kendi partisi Ak Zhol Demokratik Parti'sini (Parlak Yol) kurarak, 2007 parlamento anketinde yasama meclisinin kontrolünü ele geçirdi (90 sandalyenin 71'ini kazandı). Güçlendirilmiş yetkilerine rağmen Bakiyev, kayıtdışı ekonominin yükselişi, ısrarlı yolsuzluk ve ekonominin genel zayıflığı ile de baş edemedi.⁸⁹ Nisan ayı başlarında binlerce protestocu, hükümeti devirme çabasıyla Bişkek'teki ana hükümet binasına saldırmaya çalıştı. 07 Nisan-2010 tarihinde protestocular ve güvenlik güçleri arasındaki çatışmalarda o gün 89 kişi öldü ve Bakiyev başkentten Belarus'a sürgün için kaçtı. Sonrasında gıyaben yargılandığı davada, görevini kötüye kullanmaktan yirmi dört yıl hapis cezasına çarptırıldı.

---

⁸⁹ Kyrgyzstan's second tulip revolution. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/apr/08/kyrgyzstan-second-tulip-revolution>.(Erişim Tarihi: 13.02.2021)

Yaşanan her iki devrim, aynı zamanda Kırgızistan'da görülmekte olan ekonomik kriz ile ilişkilidir. Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan gibi diğer Türk Cumhuriyetleri'ne kıyasla Kırgızistan'da kişi başına düşen milli gelir daha düşüktü (2010 yılı IMF verilerine göre yaklaşık 2.100 \$). Ülkede yaşanan iktisadi durgunluk ve daralma, istihdam piyasasında zayıflık yaratarak işsizlik oranlarının artmasına neden oldu. Her iki devrim arasında bir karşılaştırma yapmak gerekirse 2010 yılında yaşanan devrimde iktisadi faktörlerin daha ön planda olduğunu söylemek mümkündür. 2004-2005 döneminde işsizlik oranları % 8'lerden sert bir şekilde % 18'lere kadar yükselmiştir. Bununla birlikte 2005 yılında gerçekleşen Lale Devrimi'nden sonra 2007-2008'e kadarki iktisadi toparlanmaya karşılık 2010 yılına kadar işsizlik oranları % 18 düzeylerinde kalmaya devam etmiş ve söz verilen gerekli siyasi ve ekonomik reformların yapılmaması, kitlesel hoşnutsuzluğa neden olmuştur.

Grafik.1: Kırgızistan Yıllık Ekonomik Büyüme

Kaynak: Dünya Bankası

1.4. Rusya-Gürcistan Savaşı (2008)

Rusya yanlısı Güney Osetya ve Abhazya, 1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte savaşlarda Gürcü yönetiminden ayrıldı. Gürcistan, Güney Osetya'nın başkenti Tshinvali ve Akhagori bölgesi çevresinde bulunan Gürcü nüfuslu köyleri ve Abhazya'daki Kodori geçidini kontrol etmeye devam etti. Çatışmalar, eski Gürcistan cumhurbaşkanı Shevardnadze'nin yönetimi sırasında donmuş halde kaldı, ancak 2003 "Gül Devrimi" nden sonra iktidarı ele geçiren ve Gürcistan'ı NATO'ya alıp Güney Osetya ve Abhazya üzerindeki kontrolü geri getirme sözü veren halefi Saakashvili yönetimi altında ısınmaya başladı.⁹⁰

⁹⁰ FACTBOX: Facts about the 2008 war in Georgia. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-war-conflict-sb-idUSTRE5732TH20090804>. (Erişim Tarihi: 25.11.2020)

Rusya ile ABD müttefiki olan ve NATO'ya üye olmak için çaba gösteren Gürcistan arasında 2008 yılında yaşanan, Güney Osetya ve Abhazya'nın özerkliği nedeniyle çıkan çatışmalarda başta Almanya, Fransa olmak üzere Avrupa Birliği ülkeleri, Rusya ile olan önemli iktisadi ilişkileri nedeniyle Rusya'ya karşı sert önlemler alamamışlardır. Aynı zamanda Rusya'nın Birleşmiş Milletler 'de veto hakkı olması nedeniyle iki ülke arasındaki çatışmaları engelleme konusunda uluslararası bir karar mekanizması işletilememiştir. Benzer şekilde ABD'nin, 2008 Küresel Krizi'nin içinde olmasından dolayı ve ülkenin başkanlık seçimlerinin arifesinde olması nedeniyle Gürcistan'a güçlü bir destek veremediği de görülmektedir. Her iki ülkenin de NATO'ya üye olmaması bu ülkeler arasındaki çatışmaya taraf olmanın da önüne geçmekte ve meşru bir gerekçe üretmemektedir. 1992'den itibaren Birleşmiş Milletler 'in de soruna yönelik bir çözüm üretmemiş olması süreci bu noktaya getirmiştir. Yine NATO üye ülkelerinin neredeyse tamamının Sırbistan'dan ayrılan Kosova'nın bağımsızlığını tanımaları, Rusya'nın Gürcistan'da aksiyon almasının bir diğer nedeni olmuştur. Gürcistan'da 2004'de devlet başkanı seçilerek göreve gelen Saakaşvili'nin ABD'ye yakın politikaları da Rusya'nın dikkatini çeken bir diğer husustur.

Uluslararası toplumun yaşadığı bu zayıflığın farkında olan Rusya ise sonrasında Ukrayna'da benzer politikaları uygulama ve ülkenin içişlerine müdahil olma konusunda herhangi bir çekinceyi kendisinde görmemiştir. "Savaş Rusya'nın Soğuk Savaşın bitiminden sonra ilk kez bağımsız bir ülkeye yönelik müdahalesi ile ortaya çıktı. Sovyetlerin dağılmasından sonra, Rusya ile Batı arasında Bosna-Hersek ve Kosova benzeri bazı sorunlarda anlaşmazlıklar çıkmış, fakat Rusya doğrudan bu çatışmalarda yer almamıştı" (Erkan, 2016; 42).

Ağustos ayında Gürcü ve Güney Osetya güçleri arasında ölümcül çatışmalar yaşandı ve Rus güçleri yıllık tatbikatların ardından Kuzey Kafkasya sınırında yoğunlaştı. Saakaşvili, yoğun çatışmaların ardından 7 Ağustos'ta ateşkes ilan etti. Saatler sonra Gürcistan, Gürcistan köylerine ateş etmeye devam ettiğini söylediği "ayrılıkçı pozisyonları etkisiz hale getirmek" için Tşinvali'ye hava ve kara saldırısı başlattı. Rus kuvvetleri Güney Osetya'ya girdi ve Gürcü ordusunu hızla geri püskürttü. Rus destekli Abhaz güçleri, Gürcü polisini Abhazya'nın Kodori geçidinden çıkardı. Rus kuvvetleri Gürcistan'a Güney Osetya ve Abhazya'dan girdi ve Tiflis'in 40 km (25 mil) yakınına kadar ilerledi. AB, 12 Ağustos'ta bir ateşkes planına aracılık etti. Gürcistan 228 Gürcü sivilin öldüğünü ve 184 Gürcü askerinin öldüğünü veya kaybolduğunu söyledi. Rusya, 64 askerinin ve 162 Güney Osetli sivilin öldüğünü söyledi. İnsan hakları dernekleri, her iki tarafın misket bombası kullanmasını kınadı. Çatışmanın doruğunda, her iki

taraftaki on binlerce sivil yerinden edildi. Binlerce Güney Osetli sivil evsiz kaldı. Yaklaşık 25.000 Gürcü Güney Osetya'ya dönemedi.⁹¹

08 Ağustos-2008'de başlayan ve Rusya'nın orantısız güç kullandığı beş günlük savaşta AB Dönem başkanlığını yürüten Sarkozy'nin çabaları ile ateşkes antlaşması yapıldı. Rusya savaştan kısa bir süre sonra 25 Ağustos-2008'de Güney Osetya ve Abhazya'nın bağımsızlarını tanıma kararı aldı. Avrupa Birliği'nden hiçbir ülke ve ABD bu cumhuriyetlerin bağımsızlıklarını hali hazırda tanımamaktadır. Yaşanan bu gelişmeler neticesinde NATO ile Rusya arasında önemli bir gerilim oluştu. Bu savaş sonrası Putin ve dolayısıyla Rusya bölgede etkin bir aktör olacağını diğer ülkelere göstermiş olup AB ülkeleri ise özellikle enerji konusunda Rusya'ya olan bağımlılıklarını azaltacak stratejik arayışlara yönelmişlerdir.

1.5. Küresel Finans Krizi (2008)

ABD'de başlayan küresel kriz ipoteğe dayalı finansman modeline dayalı ABD konut piyasasında yaşanan balon neticesinde başladı. Krizin ortaya çıkış nedenleri kısaca, aşırı risk alma iştahı, artan borçluluk oranları ve regülasyonlarla ilgili yapılan hatalar şeklinde özetlenebilir. ABD Merkez Bankası FED, 1990'lı yıllarda düşük faiz politikası uygulamış, bu durum risk iştahının artmasına ve varlık balonlarının oluşmasına neden olmuştur. 2004 yılından itibaren FED'in enflasyonu dizginlemek için faiz oranlarını arttırma kararı alması, konut piyasasında batık kredilerin artmasına neden oldu. Finansal sektörde yaşanan bu problem sonrasında bankalar önemli zararlar yazmaya başladı.

2007'in sonlarından 2009 yılına kadar ABD borsası 8 trilyon \$ değer kaybetti. Ekim-2009'da ABD'de işsizlik oranları % 4,5 seviyelerinden % 10'a kadar yükseldi. ABD'de dünyaca ünlü yatırım bankası Lehman Brothers iflas etti. Yine birçok ABD ve Avrupa kökenli banka kriz döneminde milyarlarca dolar zarar etti ve bu bankalardan bazıları ya el değiştirdi (örneğin Merrill Lynch, Bank of America tarafından satın alındı) ya da kamulaştırıldı. Bu dönemde yaşanan kriz sadece ABD'yi değil, tüm dünyayı etkiledi; dünya ekonomilerinde negatif büyüme oranları görüldü.⁹²

---

⁹¹ FACTBOX: Facts about the 2008 war in Georgia. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-war-conflict-sb-idUSTRE5732TH20090804>. (Erişim Tarihi: 25.11.2020)

⁹² A guide to the financial crisis — 10 years later. https://www.washingtonpost.com/business/economy/a-guide-to-the-financial-crisis--10-years-later/2018/09/10/114b76ba-af10-11e8-a20b-5f4f84429666_story.html. (Erişim Tarihi: 15.01.2021)

Krizin sonuçları açısından bakılacak olur ise özellikle gelişmiş ülkeler açısından 1930'lardaki Büyük Buhran'dan bu yana en derin resesyon dönemi olarak tarif etmek mümkündür. Örneğin ABD'de işsizlik oranları yaklaşık dokuz yıl sonra, kriz öncesi seviyelerine dönebildi. Yaşanan küresel kriz, özellikle ilk yıllarında gelişmekte olan ülkeleri de etkiledi ve dünya ticaretinde daralma yaşandı. Kriz döneminde aynı zamanda gelir dağılımında da bozulma yaşandı. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerin daha düşük seviyelerdeki borçluluk oranlarının da etkisi ile krizden daha hızlı bir şekilde çıktığını söylemek mümkündür. Bu dönemde gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisindeki payı arttı. Bununla birlikte kriz döneminde petrol fiyatlarının (Brent) 140 dolardan 40 dolara kadar gerilemesi özellikle Rusya, Azerbaycan, Kazakistan, S. Arabistan gibi petrol ihracatçısı ülkeleri olumsuz etkilemiştir.

Hükümetler bu dönemde krize çare olması açısından özellikle gelişmiş ülke merkez bankaları faiz oranlarını düşük seviyelere (hatta sıfıra kadar) indirdi ve finansal menkul kıymet satın alarak niceliksel genişlemeye gitti. Hükümetler, toplam talebi canlandırmak ve istihdam piyasasındaki kötüleşmeyi durdurmak amacıyla kamu harcamalarını arttırdı. Regülatörler, risk yönetimi ve diğer alanlarda düzenleyici prosedürlere ağırlık verdiler ve özellikle finans sektöründeki denetimlerini arttırdılar.

1.6. Arap Baharı (2011)

Tunuslu bir sokak satıcısı olan Mohamed Bouazizi, Ocak 2011'de polislerin kendisine gösterdiği şiddet sonrası kendini yakarak öldürmesinden sonra Tunuslular sokaklara döküldü. Hükümet yolsuzluğuna ve Tunus'un otokratik başkanı Zine al-Abidine Bin Ali'ye karşı gösteri yaptılar. Bir ay sonra, 23 yıllık iktidardan sonra Suudi Arabistan'a kaçtı. Tunus'taki protestolar komşu ülkelere yayıldı. Kısa süre sonra, protestocuların siyasi mahkûmların serbest bırakılmasını ve insan hakları reformlarını talep ettiği Bahreyn'de hükümet karşıtı gösteriler patlak verdi. Ürdün, Kuveyt ve Libya'ya da gösteriler sıçradı; Yemen'de kitlesel protestoların siyasi bir krize yol açtı ve başkan istifaya zorlandı.

Sosyal medya nedeniyle hızla yayılan demokratik yanlısı protestolar, Tunus, Mısır, Libya ve Yemen hükümetlerini devirdi. Ancak, demokratik liderliği kurmaya ve hükümetin baskısını

bastırmaya hazır gibi görünseler de, ayaklanmalar Suriye, Irak, Libya ve Yemen'deki iç savaş da dahil olmak üzere bazı ülkelerde silahlı çatışmaya da yol açtı.⁹³

Mısır'da, Kahire'nin Tahrir Meydanı, cumhurbaşkanları Hüsnü Mübarek'in istifa etmesini talep eden on binlerce Mısırlıyı bir araya getiren 18 günlük büyük protestoların yapıldığı yerd. Dramatik protestolar sonunda 30 yıldır hüküm süren Mübarek görevi bırakmak zorunda kaldı. Devrim, Mısır'da vatandaşlarını baskı altına almaya devam eden bir siyasi kaos ve istikrarsızlık dönemini başlattı.

Ayaklanmalar, aynı zamanda kitlesel gösterilerin ve barışçıl protestoların gücünü ve sosyal medyanın hem protestoları ateşleme hem de hedeflerini dış dünyaya iletme yeteneğini gösterdi. Arap Baharı aynı zamanda otokratik hükümetlere - ve dünyanın geri kalanına - İslam ülkelerinde yaşayan milyonlarca insanın ifade özgürlüğüne ve demokratik yönetişime inandığını gösterdi.⁹⁴

1.7. Suriye İç Savaşı ve Göçmen Krizi (2011 -)

Suriye'de iç savaş Mart-2011'den itibaren başladı ve yaşanan çatışmalar neticesinde binlerce Suriyeli komşu ülkelere göç etmek zorunda kaldı. Babasının ölümü sonrası iktidarı devralan Beşar Esad yönetimindeki ülkede birçok Suriyeli, ülkedeki yüksek işsizlik oranları, yolsuzluk ve siyasi özgürlüğün bulunmayışından şikâyet ediyordu. Mart-2011'de ülkenin güneyindeki Deraa kentinde demokrasi yanlısı gösteriler düzenlendi. Esad, bu gösterilerde ölümle sonuçlanan aşırı güç kullandı ve Esad'ın istifasını talep eden protestolar ülke çapına yayıldı. Esad, ise bu gösterileri “dış destekli terörizm” olarak nitelendirdi ve şiddetin dozunu protestoları bastırmak için giderek arttırdı.

Arap Baharı ile birlikte başlayan demokrasi rüyası, barışçıl demokrasi yanlısı protestocuların hükümetin muhalefetiyle karşılandığı Suriye'de de geçici oldu. Suriye hükümetinin Arap Baharı protestocularını öldürüp hapse atmasının ardından ülke farklı gruplara bölündü ve mezhepsel şiddet patlak verdi. Kısa süre sonra iç savaş izledi. Dış

---

⁹³ What was the Arab Spring and how did it spread?. <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/arab-spring-cause>.(Erişim Tarihi: 20.10.2020)

⁹⁴ What was the Arab Spring and how did it spread?. <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/arab-spring-cause>.(Erişim Tarihi: 20.10.2020)

müdahale, Suriyelilerin yarısından fazlasını yerinden eden ve yarım milyona kadar insanı öldüren savaşı durduramadı.

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR), Aralık 2020'ye kadar 116.911 sivil olmak üzere 387.118 kişinin ölümünü belgeledi. Rapora göre bu rakama hapisanelerde öldüğü düşünülen 88.000 sivil dâhil değil. Yine kayıp olan ama öldüğü düşünülen yaklaşık 205.000 kişi de söz konusu rakamın içinde bulunmamaktadır. Suriye İnsan Hakları Gözlemevi'ne göre çatışmalarda ayrıca 2,1 milyondan fazla sivil yaralandı ve kalıcı sakatlıklar yaşadı. Savaş öncesi 22 milyonluk nüfusun yarısından fazlası evlerini terk etmek durumunda kaldı. 6,7 milyon kişi ülke içinde yerlerinden edilirken, 5,6 milyon kişi ise yurtdışına mülteci olarak gitmek durumunda kaldı. Bu mültecilerin % 93'üne başta Türkiye olmak üzere Lübnan ve Ürdün ev sahipliği yaptı ve yapmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra yaklaşık 1 milyon Suriyeli mülteci çocuk ise sürgünde dünyaya geldi.⁹⁵

2015 yılında Göçmen krizi Avrupa'ya da yayıldı. Suriye'deki çatışma, göçün en büyük itici gücü oldu. Uluslararası Göç Örgütü (IOM), 2015 yılında 1.011.700'den fazla göçmenin deniz yoluyla ve yaklaşık 34.900 göçmenin karadan geldiğini tahmin ediyor. 2014 yılında ise bu rakam 280.000 kişiydi. 100.000 kişiye düşen sığınma talebi açısından en yüksek oran 2015 yılında 1.800 ile Macaristan'a olurken, bu ülkeyi 1.667 ile İsveç takip etti. Her ne kadar en fazla mülteci başvurusu olsa da Almanya için bu oran 587'de kaldı. AB'de 1 milyonun üzerindeki sığınma başvurusuna karşılık 2015 yılında yaklaşık 292.000 kişiye sığınma hakkı verildi. AB ortalaması ise 260 oldu. Mülteci krizinin yaşandığı dönemde AB ülkeleri arasında önemli görüş ayrılıkları yaşandı.⁹⁶ AB'de yaşanan göçmen krizi sonrası Türkiye ile ABD arasında 18 Mart-2016 tarihinde bir protokol imzalandı ve kriz kontrol altına alındı.

Bölgede çıkarları birbirleri ile örtüşmeyen çok sayıda aktör bulunmakta olup Suriye'de çok taraflı bir denklem söz konusudur. Rusya ve İran, Suriye'de rejim güçlerini desteklerken ABD, İngiltere ve Fransa başlangıçta "ılımlı" isyancı gruplar olarak gördükleri gruplara destek verdiler. İran etkisinden rahatsızlık duyan S. Arabistan da savaşın başında muhalif savaşçıları finanse etti ve destekledi. Türkiye ise Suriye'nin kuzeyinde YPG'nin etkisini arttırmaması için

---

⁹⁵ Why has the Syrian war lasted 10 years?. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229>. (Erişim Tarihi: 17.02.2021)

⁹⁶ Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911>. (Erişim Tarihi: 15.02.2021)

bölgeye operasyonlar düzenledi ve Afrin, El-Bab, Azez, Cerabulus, Tel Abyad ve Rasülayn gibi bölgedeki kritik noktaları kontrol altına aldı. Bölgede kısmen göreceli bir sakinlik olsa da, zaman zaman çatışmalar devam etmekte olup soruna kalıcı bir çözüm henüz bulunamadı.

1.8. Rusya'nın Kırım'ı İlhakı (2014)

Ukrayna'nın başkenti Kiev'de 2013 sonunda Batı yanlılarının protesto gösterileri başlatmasıyla Rusya'nın da Kırım'ı ilhak operasyonu hızlandı. Moskova olayları gayri meşru bir darbe olarak kınadı ve yeni Ukraynalı yetkilileri tanımayı reddetti. Şubat ayının sonlarında Rus birlikleri, Kırım yarımadasını kansız bir askeri devralma ile ele geçirdi.⁹⁷

Kiev'de Bağımsızlık Meydanı'ndaki olaylar can kayıplarına neden olunca Kırım yarımadası dâhil tüm ülkede toplum Ukrayna ve Rusya yanlıları diye ikiye ayrıldı. Kırım'ın Rusya'ya bağlanması için 25 Şubat 2014'te Rusya yanlıları parlamentoya baskı uygulamaya başladı. Parlamento Başkanı Konstantinov, 26 Şubat'ta Genel Kurulda referandumu görüşeceklerini açıkladı. Kırım Parlamentosu önünde, 26 Şubat 2014'te, Kırım Tatar Milli Meclisi ve Rus Birliği Partisinin karşı karşıya geldiği büyük mitingler yapıldı.

Mitingler sırasında çıkan arbedede iki kişi öldü. Parlamentoda Kırım'ın Ukrayna'dan ayrılmasına neden olacak referandumun görüşülmesi bu olaylar nedeniyle ertelendi. Hemen ardından silahlı kişiler, Kırım yarımadasındaki kilit tesisleri ve kontrol noktalarını işgal etmeye başladı. Kendilerini ve silahlarını kullanma biçimlerinde açıkça profesyonel askerler, Rus muharebe kıyafetleri giyiyorlardı, ancak kimliklerini belirleyen bir işaret yoktu. Ukraynalılar onlara " yeşil adamlar" diyorlardı.

Rus yanlısı eli silahlı "yeşil adamların" gölgesinde 6 Mart'ta toplanan Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu, Kırım'ın Rusya'ya bağlanması için referandum yapılması kararı alındığını açıkladı. Yeşil adamların kontrolünde 16 Mart'ta gerçekleştirilen sözde referandumdan Kırım'ın Rusya'ya bağlanması yönünde karar çıktı. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, 21 Mart'ta Kremlin Sarayı'nda düzenlenen törenle "Kırım ve Sivastopol'ün Rusya'ya bağlanmasını ve yeni federal bölgeler oluşturulmasını" öngören yasayı imzalayarak yarımada'nın yasa dışı ilhakını tamamladı.⁹⁸

Referandumun gidişatı kaotik bir şekilde gerçekleşmiş olup ve hiçbir güvenilir uluslararası gözlemci olmadan gerçekleşmişti. Yerel makamlar, % 83'lük bir katılım bildirmiş; Rusya'ya

---

⁹⁷ Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308> (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

⁹⁸ Kırım'ın ilhakı 6 yıl önce '26 Şubat olayları' ile başladı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-ilhaki-6-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/1745243> (Erişim Tarihi: 11.12.2020)

katılım % 96,7 oyla kabul edilmişti. Etnik Ukraynalılar ve Kırım Tatarlarının yarımadanın nüfusunun neredeyse yüzde 40'ını oluşturduğu düşünüldüğünde, rakamlar mantıksız görünüyordu. (İki ay sonra, Rusya cumhurbaşkanının İnsan Hakları Konseyi'nden sızdırılan bir rapor, katılımın yalnızca yüzde 30 olduğunu ortaya koydu ve bunların yaklaşık yarısı Rusya'ya katılmak için oy kullandı.)⁹⁹

Kırım'ın hala Ukrayna'nın bir parçası olduğu konusunda ısrar eden Avrupa Birliği liderleri, aralarında Rusya başbakan yardımcısı Rogozin ve Putin'in iki yardımcısının da bulunduğu 12 kişiye kendi yaptırımlarını uyguladılar, Kanada ise 14 kişiye yaptırım uyguladı. Soğuk Savaş'tan bu yana görülen en kötü Doğu-Batı kriziyle sarsılan AB, Rusya'nın enerjisine olan bağımlılığını kesme sözü verdi (AB hali hazırda ihtiyaç duyduğu petrol ve doğalgazın yaklaşık 1/3'ü Rusya'dan temin ediyor). Şubat-2014'de Moskova destekli Devlet Başkanı Viktor Yanukovich'in devrilmesinden sonra iktidarı ele geçiren Batı yanlısı Ukraynalılarla siyasi bir anlaşma imzaladı.¹⁰⁰

Kırım, son altı yılda önemli değişiklikler geçirdi. 2014'ten bu yana çok sayıda etnik Ukraynalı ve Kırım Tatarı - bazıları toplam 140.000 kişi - yarımadayı terk etti. Kırım Tatarları taşınma nedenlerinden biri olarak sindirme ve baskıdan şikâyet ediyor. Aynı dönemde yaklaşık 250.000 kişi Rusya'dan Kırım'a taşındı¹⁰¹ Yine, Birleşmiş Milletler, Rusya'nın Kırım'daki "geçici işgalini" kınadı ve onu bölgede çok sayıda insan hakları ihlaliyle suçladı. Kararda, 13. ila 17. yüzyıllarda Kırım Yarımadası'nda oluşan bir Türk etnik grubu olan "Kırım Tatarları da dâhil olmak üzere geçici olarak işgal edilen Kırım sakinlerine" yönelik suiistimler ve ayrımcılık kınanıyor.¹⁰²

1.9. Cemal Kaşıkçı Cinayeti (2018)

ABD'de yaşayan Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı 2018'de yaptığı bir konuşmada, "İslam ve demokrasi arasındaki ilişki hakkındaki tartışma, Arap Baharı'nın gelişiyile kesin olarak sona erdi" demişti.¹⁰³ Kaşıkçı, Türk nişanlısıyla evlenmesi gerektiğine dair bir belge almak için 2

---

⁹⁹ Crimea: Six years after illegal annexation. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/03/17/crimea-six-years-after-illegal-annexation/> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)

¹⁰⁰ Putin completes Crimea's annexation, Russia investors take fright. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA2K0MC20140321> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)

¹⁰¹ Crimea: Six years after illegal annexation. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/03/17/crimea-six-years-after-illegal-annexation/> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)

¹⁰² UN accuses Russia of multiple human rights abuses in Crimea. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-ukraine-crimea-putin-human-rights-abuses-un-accusations-claims-a7421406.html> (Erişim Tarihi: 12.12.2020)

¹⁰³ What was the Arab Spring and how did it spread?. <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/arab-spring-cause>.(Erişim Tarihi: 20.10.2020)

Ekim 2018'de Türkiye'deki Suudi konsoloslğuna girdi ve hiçbir zaman ortaya çıkmadı. Onun vücudu hiç bulunamadı. Suudi Veliht Prensi Muhammed bin Selman, The Washington Post köşe yazılarında kendisini eleştiren Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın öldürülmesinin "tüm sorumluluğunu" üstlendiğini söyledi, ancak öldürme emrini verdiği iddialarını reddetti.¹⁰⁴ Kaşıkçı'nın ölümü, Suudi Arabistan'dan ölüm emrini vermekle suçlanan veliaht prens Muhammed bin Selman için uluslararası kınamalara neden oldu. Muhammed bin Selman ise ünlü gazetecinin ölümünü, kendisinden bağımsız hareket eden bir ajan ekibinin eylemi olarak niteledi.

Olayın gerçekleştiği İstanbul'da görülen dava ile ilgili olarak iddianamede 20 sanığa "kasten ve canavarca öldürme" suçlamasıyla ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası isteniyor. Suud el-Kahtani ve eski istihbarat şefi Ahmed el-Assiri de dâhil olmak üzere sanıklar, Suudi Arabistan'ın Interpol'ün sorumluların iadesi kararlarına uymayı reddetmesi ve Türk mahkemesinin yargı yetkisini sert bir şekilde reddetmesi nedeniyle gıyaben yargılandı.¹⁰⁵

Suudi yetkililer 2019 yılında sanıklardan bazıları için bir duruşma düzenledi ve beş alt düzey kişiyi idam cezasına çarptırırken, saydamlık ve yasallık açısından uluslararası standartların çok altına gerçekleşen yargılamada üst düzey yetkilileri temize çıkardı. Duruşmada Kaşıkçı'nın bedeninin kalıntıları hakkında ise hiçbir bilgi verilmedi. Mayıs ayında Kaşıkçı'nın krallıktaki akrabaları ölüme mahkûm edilen beş kişiyi merhamet göstererek affetti.¹⁰⁶

1.10. Koronavirüsün Ortaya Çıkışı ve Ekonomik Daralma (2019 -)

Koronavirüs, 12 Aralık 2019'da Çin'in Hubei Eyaletindeki Wuhan şehrinde (nüfusu yaklaşık 11 milyon) ilk olarak tespit edildi. Wuhan yerel hükümeti, 11 Ocak'ta virüsün salgına dönüştüğünü açıkladı ve ilk can kaybı yaşandı. Koronavirüs, 13 Ocak-2020'de ilk defa Çin dışında Tayland'da görüldü. Çin 23 Ocak'ta virüsün çıkış noktası Wuhan'ı karantinaya aldı. 11

---

¹⁰⁴ Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman denies ordering Jamal Khashoggi murder.

<https://news.sky.com/story/saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman-denies-ordering-jamal-khashoggi-murder-11823440> .(Erişim Tarihi: 24.10.2020)

¹⁰⁵ Jamal Khashoggi: New details surrounding journalist's death emerge as Turkey begins trial without Saudi suspects. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/jamal-khashoggi-death-saudi-arabia-trial-istanbul-journalis-a9600291.html>. (Erişim Tarihi: 23.10.2020)

¹⁰⁶ Jamal Khashoggi: New details surrounding journalist's death emerge as Turkey begins trial without Saudi suspects. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/jamal-khashoggi-death-saudi-arabia-trial-istanbul-journalis-a9600291.html>. (Erişim Tarihi: 23.10.2020)

milyon nüfuslu kente tüm girişler ve çıkışlar yasaklandı. Avrupa’da ise ilk vaka Ocak ayının sonlarına doğru Fransa’da görüldü.¹⁰⁷

Çin’de alınan sert önlemler neticesinde salgın ülkede kısa sürede kontrol altına alındı. Sonrasında ise salgının merkez üstü ilk olarak Avrupa'ya taşındı. Avrupa’dan sonra merkez üstü Amerika Birleşik Devletleri oldu ve ülkedeki vaka sayısında ABD dünyada ilk sıraya yükseldi. 11 Mayıs-2021 tarihi itibarıyla 3,3 milyon kişi bu salgında hayatını kaybetti. En fazla ölüm yaklaşık 600.000 ile ABD’de görülürken, bu ülkeyi 425.000 ile Brezilya, 255.000 ölüm ile Hindistan izlemektedir.¹⁰⁸

Normalde 10-15 yılda tamamlanan aşuların insanlara uygulanma aşaması, salgının şiddetini arttırması neticesinde daha öne çekildi. Bu süreçte aşı firmaları etkinlik oranlarını % 70 ile % 95 oranında açıkladılar. 12 Mayıs-2021 itibarıyla dünyada 1,34 milyar kişi aşılanmış olup aşılama miktarı açısından ülke olarak ilk sırada Çin (343 milyon) bulunmaktadır. Bu ülkeyi 263 milyon ile ABD izlerken Türkiye, yaklaşık 25 milyon aşılama ile dünyada sekizinci sırada yer almaktadır.¹⁰⁹ Az gelişmiş ülkelerin aşuya ulaşmada sorun yaşadığı ve bu ülkelere yeterince aşı gönderilmemiş olması ise konunun iktisadi ve ahlaki boyutunu göstermesi açısından üzerinde durulması gereken bir diğer husustur.

Koronavirüs salgını iktisadi açıdan ülkelerin ve hanehalklarının önemli sıkıntılar yaşamasına neden oldu. Özellikle turizm, ulaşım ve diğer hizmet sektörleri salgından en fazla etkilenen sektörler oldu. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde işsizlik oranlarında önemli artışlar yaşandı (örneğin ABD’de işsizlik oranları 2019’da % 3,7 iken 2020’de % 8,9’a yükseldi) ve ülkeler salgının ekonomik etkilerini minimuma indirmek için kamu harcamalarını arttırmak durumunda kaldı. Kamu gelirlerinden ise belirli oranda feragat eden ülkeler, bütçe açığı ve yüksek borç stoku tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Nitekim 2020 yılsonu projeksiyonlarında gelişmiş ülkelerin kamu borç stoklarının milli gelire oranı % 124 olarak tahmin edilirken, gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran % 62,5 olarak öngörüldü. Uluslararası Finans Enstitüsü’nün tahminlerine göre 2020 yılında dünya ekonomilerinde 19,5 trilyon \$ borç artışı yaşandı.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ Dünyada Covid-19: İlk 4 ayında neler yaşandı? Salgının seyri ne durumda?.

<https://tr.euronews.com/2020/05/04/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-100-gununde-yasananlar-ilk-nerede-ortaya-c-kt-nas-l-yay-ld>. (Erişim Tarihi: 22.04.2021)

¹⁰⁸ Covid-19 coronavirus pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus/> (Erişim Tarihi: 12.05.2021)

¹⁰⁹ Tracking Coronavirus Vaccinations Around the World.

<https://www.nytimes.com/interactive/2021/world/covid-vaccinations-tracker.html>. (Erişim Tarihi: 13.05.2021)

¹¹⁰ The Covid-19 Pandemic Has Added \$19.5 Trillion to Global Debt.

<https://www.bloomberg.com/graphics/2021-coronavirus-global-debt/#:~:text=The%20Covid%2D19%20Pandemic%20Has%20Added%20%2419.5%20Trillion%20to%20Global%20Debt.> (Erişim Tarihi: 13.05.2021)

Buna karşın ilaç, iletişim, teknoloji ve perakende firmaları ise salgından olumlu etkilendi ve hisse senedi değerlerinde yükselişler yaşandı. Yıllık büyüme oranları açısından bakıldığında 2020 yılında İspanya’da ekonomi % 11, Fransa’da % 8,1, Almanya’da % 4,9, ABD’de %3,5 oranında küçülme yaşanırken Çin’de % 2,3, Türkiye’de ise % 1,8’lik bir yıllık büyüme yaşandı. Ekonomi ve İş Araştırmaları Merkezi’ni raporuna göre ise Çin’in salgın etkisini ABD’ye göre daha kısa sürede ve hafif atlatmasından kaynaklı olarak ABD’yi 2033 yılı yerine bu süreyi beş yıl öne çekerek 2028 yılında geçeceği tahmin edildi. ¹¹¹

Salgın, iş dünyasında ve toplumsal hayatta dönüşümü de beraberinde getirdi. Dijital dönüşüm, uzaktan çalışma, sanal ofis ve toplantılar, uzaktan eğitim gibi yeni iş modelleri yeni dünya düzeninde yerini aldı. Bu süreçte e-ticaretin toplam ticaret içindeki payında artış görüldü, lojistik ve tedarik zinciri yönetimi daha fazla önem kazandı. Sağlık, teknoloji ve gıda sektörü salgın döneminin diğer parlayan alanları oldu. İktisadi ideoloji ölçeğinde bakılacak olur ise salgın, saf bir kapitalizmin yerine sosyal devlet anlayışının daha fazla ön plana çıktığı bir düzeni de beraberinde getirdi ve daha sert kapitalist kurallarla yönetilen ülkelerin, iktisadi yönetim modellerini kısmen yumuşatmalarına neden oldu. Devletler arasındaki ilişkilerde ise işbirliği içinde çalışmanın önemi, koronavirüs salgını ile daha net bir şekilde görüldü.

1.11. Gerilen ABD – İran İlişkileri (Kasım Süleymani’ nin Öldürülmesi) - (2020)

Donald Trump, Washington ile Tahran arasında bölgede nüfuz sahibi olmak için kanlı bir mücadelenin dramatik bir tırmanışında, 03 Ocak-2020’de İran’ın en güçlü generalini öldüren bir hava saldırısı emri verdi. Qassem Süleymani insansız hava aracı saldırısıyla vuruldu. Pentagon’dan yapılan açıklamada, "General Süleymani Irak'ta ve tüm bölgede Amerikalı diplomatlara ve hizmet üyelerine saldırmak için aktif olarak planlar geliştiriyordu" dedi. "Bu grev, gelecekteki İran saldırı planlarını caydırmayı amaçlıyordu." Beyaz Saray, görevin “cumhurbaşkanının talimatıyla” gerçekleştirilen “kararlı bir savunma eylemi” olduğunu belirten bir açıklama yaptı. İran Cumhurbaşkanı Hassan Rouhani ise yaptığı açıklamada: “Süleymani’nin şehitliği, İran’ı Amerika’nın yayılmacılığına direnme ve İslami değerlerimizi savunma konusunda daha kararlı hale getirecek. Şüphesiz İran ve bölgedeki diğer özgürlük arayan ülkeler onun intikamını alacak. " şeklinde değerlendirmede bulundu. ¹¹²

¹¹¹ Chinese economy to overtake US 'by 2028' due to Covid. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-55454146>. (Erişim Tarihi: 24.04.2021)

¹¹² US kills Iran general Qassem Suleimani in strike ordered by Trump. <https://www.theguardian.com/world/2020/jan/03/baghdad-airport-iraq-attack-deaths-iran-us-tensions>. (Erişim Tarihi: 26.10.2020)

1.12. İngiltere'nin AB'den Çekilmesi (2020)

İngiltere AB'ye girebilmek için 1961 ve 1967 yıllarında başvuruda bulunmuş, fakat dönemin Fransa Cumhurbaşkanı Charles De Gaulle'un onaylamaması sonucunda bu başvurular reddedilmişti. 1969 yılında De Gaulle'un Cumhurbaşkanlığı görevinden ayrılışı sonrası 1973 yılında AB'ye üye olabilmışti.

AB'ye üye olmak için geçmişte büyük çaba gösteren İngiltere, 29 Mart-2017 tarihine geldiğinde ise AB Konseyi'ne Avrupa Birliği'nden ayrılma planının resmi olarak tebliğ etti. Bu başvuru, İngiltere'nin 23 Haziran-2016'da yaptığı 33 milyon kişinin oy kullandığı referandum sonucunda gerçekleşti. Yapılan referandum oylamasında AB'den ayrılmak isteyenlerin oranı % 51,8 olarak gerçekleşmişti. Birleşik Krallık'ta yapılan referandum oylamasında AB'de kalmak isteyenlerin oranının en yüksek olduğu bölge % 62 ile İskoçya olmuştu.

Referandum sonrası David Cameron, görevi Muhafazakar Parti lideri Theresa May'e bıraktı. May, "Brexit Anlaşması'nı Parlamento'dan geçiremedi. May'in istifası sonrası Temmuz ayında parti lideri seçilen ve başbakan olan Boris Johnson da, AB'yle yeni bir anlaşmaya varmasına karşın, tıpkı May gibi anlaşmayı Parlamento'dan geçirmekte başarısız oldu."¹¹³ 12 Aralık-2019'da yapılan erken seçimde Boris Johnson'un lideri olduğu Muhafazakar Parti, İşçi Parti'ne karşı büyük bir üstünlük sağlayarak onbir puanlık bir fark attı ve tek başına iktidar için gerekli olan asgari 326 milletvekilinin üzerinde bir milletvekili sayısına (364) ulaştı. Johnson'un seçimlerden güçlü bir şekilde çıkması sonucunda Brexit anlaşması hızlı bir şekilde yasalaştı ve 31 Ocak-2020 tarihinde İngiltere, AB'den resmi olarak ayrıldı.

İngiltere'nin AB'den ayrılması AB'nin geleceği üzerinde de birtakım belirsizliklere neden oldu. Benzer hamlelerin gelecekte diğer AB üyesi ülkelerden de gelebilme ihtimaline karşılık AB içinde gelecek dönemlerde bazı hamleler gelebilir. Yine Avrupa'nın en büyük finans merkezi olan İngiltere, AB'den ayrılması sonrasında bu özelliğini giderek kaybetmektedir. Nitekim basında yer alan son haberlere göre göre Amsterdam Borsası, işlem hacmi bakımından Londra Borsası'nı geçmiş durumda.¹¹⁴ Brexit sonrası İngiltere ekonomisi kısa vadede olumsuz bir takım sıkıntıları da beraberinde yaşamaktadır. Nitekim en büyük neden Koronavirüs olmakla birlikte bu Brexit sürecinin de etkisi ile 2020 yılında İngiltere ekonomisi yıllık bazda % 9,9 oranında küçüldü. 2008 Küresel Krizi'nde ise ülke yaklaşık % 4 küçülmüştü.

---

¹¹³ İngiltere seçimleri: Gündemdeki hükümet ve Brexit senaryoları neler?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50738434>. (Erişim Tarihi: 06.02.2021)

¹¹⁴ Brexit: Amsterdam hisse senedi işlemlerinde Londra'yı geçti. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56025033> (Erişim Tarihi: 13.02.2021)

İngiltere açısından AB'den ayrılış, aynı zamanda siyasal birlik açısından bir tehdit oluşturabilecektir. Nitekim İskoçya ve İrlanda'da AB'den ayrılmamak isteyenlerin payı yapılan referandumda daha yüksek iken İngilizlerin oylarının baskın gelmesi sonucunda AB'den çıkıldı. Özellikle İrlanda sahip olduğu tarım alanlarından kaynaklı olarak AB bütçesinden önemli oranda destek alıyordu. İskoçya'da ise 2014 yılında yapılan bağımsızlık referandumunda İskoç halkı % 55 oyla Birleşik Krallık' ta kalmaktan yana oy kullanmışlardı. Bununla birlikte o dönem Brexit söz konusu değildi; AB'den ayrılık sonrası, gelecek dönemlerde tekrar bir yeni bağımsızlık referandumu ülkede gündeme gelebilir.

1.13. ABD'de George Floyd'un Öldürülmesi (2020)

25 Mayıs-2020 tarihinde 20 \$'lık sahte banknot ihbarı ile başlayan süreçte, ABD'nin Minnesota eyaletine bağlı Minneapolis kentinde meydana gelen olayda polis memuru Derek Chauvin, George Floyd'u yere yatırarak şüphelinin yaklaşık yirmi kez "nefes alamıyorum" demesine rağmen 8 dakika 46 saniye boyunca boynuna diziyile bastırarak Floyd'un hayatını kaybetmesine neden oldu. Polis memuru Chauvin, olaydan sonra cinayetten tutuklandı.¹¹⁵ Olayın hemen ardından 26 Mayıs'ta kentte protesto gösterileri düzenlenmeye başladı. 27 Mayıs'ta gösterilerin ABD'nin diğer kentlerine de sıçradı. 28 Mayıs'ta ABD Başkanı Trump, şiddetin nedenini Minneapolis'teki liderlik eksikliğine bağladı ve attığı bir tweet ile Ulusal Muhafızları kente göndermekle tehdit etti. 29 Mayıs'ta ilgili polis memuru görevden alınarak tutuklandı.

31 Mayıs'ta protestolar, ABD'nin birçok eyaletine yayıldı. Indianapolis'ten Chicago'ya düzenlenen protestolarda en az beş kişi hayatını kaybetti. 75'ten fazla şehir protestolara sahne oldu. En az 4.400 kişi tutuklandı. Kargaşayı durdurmak için ABD genelinde sokağa çıkma yasakları uygulandı.¹¹⁶ 4 Haziran'da Floyd için büyük bir katılım ile anma töreni düzenlendi. 7 Haziran'da ABD'de gösteriler sürerken dünyanın diğer ülkelerinde de (Avustralya, Fransa, Almanya, İspanya, İngiltere) ırkçılık karşıtı protestolar yapılmaya başlandı.

12 Mart-2021'de Floyd'un ailesine 27 milyon \$ tazminat ödenmesine karar verildi ve 20 Nisan-2021 tarihinde görülen davada Chauvin, Floyd'un ölümündeki suçlardan (2 ve 3. dereceden cinayet ve ölüme sebebiyet verme) suçlu bulundu.¹¹⁷

---

¹¹⁵ George Floyd: What happened in the final moments of his life. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52861726>. (Erişim Tarihi: 14.01.2021)

¹¹⁶ George Floyd: What happened in the final moments of his life. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52861726>. (Erişim Tarihi: 14.01.2021)

¹¹⁷ Timeline: The impact of George Floyd's death in Minneapolis and beyond. <https://abcnews.go.com/US/timeline-impact-george-floyds-death-minneapolis/story?id=70999322>. (Erişim Tarihi: 26.04.2021)

1.14.Abraham Antlaşması (2020)

Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn, İsrail ile Eylül-2020'de tarihi bir anlaşma imzaladı ve bölgedeki siyasi dinamikleri dramatik bir şekilde yeniden şekillendiren bir hareketle ilişkileri resmen normalleştiren ilk Körfez ülkeleri oldu. Böylelikle BAE ve Bahreyn'in 70 yıllık İsrail-Filistin ihtilafına resmi bir çözüm bulunmamasına rağmen İsrail ile diplomatik ilişkiler kurmayı ilk kez kabul etmiş oldu.

Abu Dabi'nin güçlü veliaht prensinin kardeşi olan Birleşik Arap Emirlikleri dışişleri bakanı, "Bugün Ortadoğu'da kalpte bir değişime, dünyaya umut gönderecek bir değişime tanık oluyoruz" dedi ve anlaşmanın "daha müreffeh ve güvenli bir gelecek" inşa edeceğini sözlerine ekledi. Bahreyn dışişleri bakanı anlaşmayı "İsrail-Filistin çatışmasına adil, kapsamlı ve kalıcı iki devletli çözüm" üzerinde çalışmanın "önemli bir ilk adımı" olarak nitelendirdi. Filistin lideri, İsrail'in normalleşme karşılığında somut hiçbir şey vaat etmediğine inandıkları için anlaşmaları "arkadan bıçaklanmak" ve "ihamet" olarak nitelendirdi. Konuşmalarda ise Filistin konusundan hiç bahsedilmemesi dikkat çekici bir unsur olarak kayıtlara geçti. Anlaşmanın, Suudi Arabistan öncülüğündeki Arap Barış Girişimi'nden kaynaklandığı ve İsrail'in yalnızca Filistinlilerle olan çatışmayı çözmesi ve onlara bağımsız bir devlet hakkı vermesi halinde Arap dünyasından tam olarak tanınacağını belirten Arap Barış Girişimi'ne dayandığı iddia ediliyor. Filistin ise anlaşmanın bunu yapmadığını, aksine İsrail'i eylemleri için etkin bir şekilde ödüllendirdiğini söyledi.¹¹⁸

1.15.Beyaz Rusya'da Yaşanan Protestolar (2020)

Rusya'nın NATO'ya karşı bir güvenlik tamponu olarak gördüğü 9,5 milyonluk bir ülke olan Belarus'da, eski Cumhurbaşkanı Alexander Lukashenko'nun kazandığını söylediği 9 Ağustos'ta yapılan oylamadan sonra defalarca kitlesel protestolar yaşandı. Rakipleri, oylamanın hileli olduğunu belirterek ve istifasını talep ettiler. Muhalefet liderleri, Ağustos ayındaki protestoların başlamasından bu yana Belarus'ta 30.000'den fazla kişinin gözaltına alındığını belirttiler.¹¹⁹

Lukashenko, resmi sonuçların açıklanması ile birlikte oyların % 80' nini alarak Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde zaferini ilan etti. AB, Alexander Lukashenko'yu Belarus cumhurbaşkanı olarak tanımadığını söyledi ve Lukashenko'nun 26 yıllık iktidarını sarsan on

---

¹¹⁸ UAE, Bahrain and Israel sign historic 'peace deal'. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/uae-bahrain-israel-peace-deal-trump-b448237.html>. (Erişim Tarihi: 15.12.2020)

¹¹⁹ U.S. expands sanctions on Belarus over August election, crackdown on protesters. <https://www.reuters.com/article/us-belarus-election-usa-sanctions-idUSKBN28X1ZG>. (Erişim Tarihi: 27.12.2020)

günlük protestolara cevaben acil bir zirvenin ardından hükümete karşı yaptırımları sürdürme sözü verdi. Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, ayrı telefon görüşmelerinde Rusya Devlet Başkanı ile konuştu. Lukashenko' nun şiddetten kaçınması, siyasi tutukluları serbest bırakması ve muhalefetle diyalog kurması yönündeki beklentilerini ortaya koydular. Kremlin'in verdiği bilgilere göre, Putin her iki görüşmede de Beyaz Rusya'daki "dış müdahaleye" karşı çıktı.¹²⁰

Tartışmalı 9 Ağustos seçimler sonrasında her Pazar günü, başkent Minsk'in merkezine 100.000'den fazla kişi gösterilere katıldı. Gösterilerin arka planına bakılacak olursa, Avrupa'nın en uzun süre hizmet veren hükümdarı olan Cumhurbaşkanı Lukashenko, 1991'de Sovyetler Birliği'nin çöküşünün yol açtığı kaos ortamında 1994'te göreve başladı. Genellikle Avrupa'nın "son diktatörü" olarak tanımlanan, Sovyet komünizminin unsurlarını korumaya çalıştı. Lukashenko, doğrudan bir tavırla, ülkesini zararlı yabancı etkilerden koruyan ve istikrarın garantörü olan sert bir milliyetçi olarak biçimlendirmeye çalıştı. Bu faktörler ona şimdiye kadar sağlam bir destek temeli sağladı, ancak onun yönetimi altındaki seçimler hiçbir zaman özgür ya da adil görülmedi. Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde muhaliflerin iki muhalif adayın hapse atılması ve diğerinin ülkeden kaçmasıyla baskı altına alınması, bu kampanyalara yakından dâhil olan üç kadından oluşan güçlü bir koalisyonun kurulmasına yol açtı. Oylama günü, muhalefet arasında olası bir sahtekârlığa ilişkin yaygın korkuların ortasında geldi. Hiçbir bağımsız gözlemci davet edilmediğinden, bu korkular sağlam temellere dayanıyor gibiydi ve çok sayıda bariz usulsüzlük belgelendi. Birkaç gün süren bir internet kesintisi başladı.

Seçimden sonraki gün, Tikhanovskaya, sonucun tahrif edilmesi konusunda seçim yetkililerine şikâyetle bulunmaya çalıştı. Yedi saat gözaltında tutuldu ve daha önce çocuklarını gönderdiği Litvanya'ya gitmek zorunda kaldı. Tikhanovskaya, kocası Sergey hapisanede kalırken çocuklarıyla birlikte Litvanya'da yaşıyor. Yakın müttefiki Veronika Tsepalo ise ailesiyle birlikte Polonya'da yaşamaktadır. Eski bir ABD büyükelçisi olan kocası Valery Tsepalo'nun Lukashenko'ya karşı yarışması yasaklanmıştır. Yine bir diğer önde gelen muhalif Olga Kovalkova ise, 5 Eylül'de Polonya'ya taşınmıştır.¹²¹

Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Fransız basınında yer alan yorumlarında Lukashenko'nun kenara çekilmesi gerektiğini söyledi. Macron, verdiği demeçte, "Beyaz Rusya'da demokrasinin mantığını kabul edemeyen otoriter bir yönetimle bir güç krizine tanık oluyoruz" dedi.

---

¹²⁰ Belarus crisis: EU says it does not recognise election results.

<https://www.theguardian.com/world/2020/aug/19/belarus-crisis-eu-leaders-emergency-talks-lukashenko-protests>. (Erişim Tarihi: 25.12.2020)

¹²¹ What's happening in Belarus? . <https://www.bbc.com/news/world-europe-53799065> (Erişim Tarihi: 27.12.2020)

Lukashenko ise, “Macron mantığına göre, Fransız liderin iki yıl önce ekonomik adalet için ‘sarı yelek’ protestosu başladığında ve Fransa’da kitlesel gösterilerin olağan hale geldiğinde istifa etmesi gerektiğini” söyledi.¹²²

2. Karabağ Bölgesinin Stratejik Önemi

Kafkasya, güneydoğu Avrupa’da stratejik açıdan önemli bir dağlık bölge olup Dağlık Karabağ’ın toplam yüzölçümü 4.800 kilometre karedir. Bölge aynı zamanda, doğal madenler açısından da zengin olup altın, krom, mermer ve Uranyum yataklarına ev sahipliği yapmaktadır. Adının aksine bölge tarım ve hayvancılık yapmaya da elverişlidir; üzüm, buğday, patates ve et-süt üretimi bölgede yaygın şekilde yapılmaktadır.

Dağlık Karabağ, uluslararası pazarlara gaz ve petrol temini için çok önemli geçiş yolları sağlamaktadır. Azerbaycan’dan dünyaya Hazar petrol ve doğalgazını taşıyan boru hatları Dağlık Karabağ’ın yakınından geçmektedir. Avrupa, petrol ve gazının yaklaşık % 5’ini bu bölgeden almaktadır. Azerbaycan ve Ermenistan güçleri arasında 27 Eylül-2020 tarihinde başlayan çatışmalar ve sonrasında yaşanan gelişmeler, iki ülke arasında 2016 yılından bu yana yaşanan en ciddi gerilim olup, bu gelişme uluslararası pazara gaz ve petrol için önemli geçiş yolları sağlayan bir bölgede istikrarsızlık korkularını arttırmıştır.¹²³ Bölge, aynı zamanda AB’nin enerji ihtiyacı konusunda Rusya’ya olan bağımlılığının azaltılması noktasında da stratejik bir öneme sahiptir. Özellikle, Almanya, İtalya, Finlandiya ve Doğu Avrupa ülkelerinin önemli bir kısmı petrol ve doğalgaz konusunda Rusya’ya büyük oranda bağımlı olup bu durum Kırım konusunda olduğu üzere Rusya’ya karşı gösterilen siyasi politikada daha dikkatli ve dengeli bir pozisyon alınmasına neden olmaktadır.

Bölgede enerji piyasasının önemli aktörleri de mevcut olup örneğin British Petroleum (BP), Avrupa’nın Rus fosil yakıtlarına olan bağımlılığını azaltabilecek bir Hazar Denizi projesinden enerji sağlama amaçlı bir anlaşma imzaladıktan sonra, 25 yıl içinde 100 milyar \$’a varan dünyanın en büyük doğalgaz satış anlaşmalarından birine imza atmıştır. The Guardian’daki habere göre “ Bu anlaşma ile Azerbaycan karasularında bulunan dev Şah Deniz sahasından yeni rezervleri kullanıma açmak için yılda 10 milyar metreküpten fazla gaz üretilecek ve BP’nin bugüne kadar üstlendiği en büyük plan olacak. Proje Avrupa’nın doğal gaz güvenliğini artıracak

---

¹²² Tens of thousands rally against Belarus president in 'people's inauguration'.
<https://www.reuters.com/article/us-belarus-election/belarusian-police-detain-protesters-as-tens-of-thousands-rally-against-lukashenko-idUSKBN26I0KV?il=0> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)

¹²³ At least 16 dead in Armenia-Azerbaijan clashes over disputed region.
<https://www.theguardian.com/world/2020/sep/27/armenia-martial-law-clashes-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 21.11.2020)

ve Rusya'ya olan bağımlılığı azaltacak olmakla birlikte, Azerbaycan'ın konumunu da güçlendirecek".¹²⁴

Karabağ, hem Ermeniler hem de Azeriler için aynı zamanda sembolik bir öneme sahiptir. Ermenistan'ın geri kalanı İran egemenliği altındayken bağımsız olan tek Ermeni nüfuslu bölgesi olduğundan Ermenistan için özgürlüğün sembolüdür. Aynı zamanda 19. yüzyılda, "Karabağ, yükselen Azerbaycan kültürel ve siyasi milliyetçiliğinin önemli bir merkezi haline gelmiş ve dolayısıyla Azerbaycan milli bilincinde özel bir yer işgal etmiştir."¹²⁵ Bununla birlikte komünist ideolojinin düşüşüyle birlikte milliyetçiliğin, "her cumhuriyetin bürokratik entelektüel seçkinler geliştirdiği" bir duruma yol açan tüm eski Sovyet cumhuriyetlerinde birleştirici güç haline geldiğini savunan görüşler de bulunmaktadır.¹²⁶

"Ermeniler için Karabağ davası, kendi kaderini tayin ilkesi olarak görülürken, Azerbaycanlılar toprak bütünlüğünün en önemli uluslararası ilke olduğunu savunuyorlar. Ayrıca her iki taraf da bu bölgenin kendileri için önemli bir sembolik ve kültürel öneme sahip olduğunu iddia ediyor."¹²⁷ Dini açıdan bakılacak olur ise Ermenistan'ın Hristiyanlar için Doğu'da en son kale/sınır olması açısından bir önemi bulunmaktadır.

Yüzyıllar boyunca, bölgedeki hem Hristiyan hem de Müslüman güçler söz konusu alanı kontrol altına almak için mücadele etti. Bölgede barış kısa vadede şimdilik sağlanmış olsa da, Ermenistan'ın orta ve uzun vadede Karabağ üzerindeki ısrarı politik bir risk unsuru olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, Dağlık Karabağ sorununun başarılı bir şekilde çözülmesi, Kafkas bölgesinde daha fazla istikrarı ve Rusya-Batı ilişkileri bağlamında küresel istikrarı teşvik edecektir. Çünkü Ermenistan ile Azerbaycan arasında süregelen gerilim Kafkasya'yı bir bütün olarak olumsuz etkilemekte ve ülkeler arasında yaşanan gerilim nedeniyle bölgenin potansiyelinden yeterince yararlanılamamaktadır. Bununla birlikte, Azerbaycan iktisadi açıdan Ermenistan'a göre daha güçlü bir ekonomiye sahip olup Dağlık Karabağ'a yapılacak olan yatırımlar sonucunda Dağlık Karabağ bölgesinin yeniden kalkınması beklenmektedir.

Petrol zengini Azerbaycan, son yirmi yılda yeni bağımsızlık mücadelesi veren bir devletten önemli bir bölgesel enerji aktörüne dönüştü. Uluslararası enerji üreticileriyle yapılan anlaşmalar, ülkenin enerji gelirlerini uluslararası projelerde yer alan devlet tarafından işletilen bir fon oluşturmak için kullanmasına izin verdi. İlham Aliyev yönetimi altında Azerbaycan,

---

¹²⁴ BP strikes Azerbaijan gas sales deal. <https://www.theguardian.com/business/2013/sep/19/bp-azerbaijan-100bn-dollars-gas-deal>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹²⁵ Hunter, S. (1994). *The Transcaucasus in transition: nation-building and conflict*. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies.

¹²⁶ Furman, D. & Asenius, C. J. (1996). *The case of Nagorno-Karabakh (Azerbaijan)*. In L. Jonson & C. Archer (Eds.), *Peacekeeping and the Role of Russia in Eurasia* (pp. 139-157). Boulder: Westview Press.

¹²⁷ Kaldor, M., Carl, T.L & Said, Y. (2007). *Oil and conflict: the case of Nagorno Karabakh*. *Oil wars*, 157-182.

2012'de Eurovision Şarkı Yarışması'na ve 2015'te Bakü Avrupa Oyunlarına ev sahipliği yapmak da dâhil olmak üzere önemli organizasyonlara imza attı ve kurumsal iletişime önem vererek ülkenin uluslararası profilini yükseltti. Ayrıca 2020'nin sonlarında ise Dağlık Karabağ ve çevresindeki toprakları geri aldığına büyük bir askeri ve politik başarı elde etti.¹²⁸

Azerbaycan sınırları içinde, dağlık ve karayla çevrili bir bölge olan Dağlık Karabağ, Sovyetler Birliği'nin kurulmasından önce tartışma kaynağı olmuştur. Hem Ermenistan hem de Azerbaycan Sovyet devleti iken gerilimler bastırılmıştı, ancak Soğuk Savaş sona erdiğinde ve bloğun Komünist partisinin kontrolü ortadan kalktığına sorun yeniden patlak verdi. Ermenistan ve Azerbaycan güçleri arasındaki savaş 1994 yılında ateşkesle sonuçlandı; Ermenistan Dağlık Karabağ ve Azerbaycan topraklarındaki diğer çevre yerleşim bölgelerinin tam kontrolünü eline geçirdi. Mevcut haliyle bu sınır bölgesi dünyanın en askerileştirilmiş bölgelerinden biri olarak değerlendirilmektedir.¹²⁹

Bölgenin tarihsel dinamiklerine bakıldığında, çatışmanın modern çağı, Gorbaçov döneminin Glasnost (açıklık) ve Perestroyka (yeniden yapılandırma) politikaları ile başlamış olsa da, çatışmanın kökleri 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Dağlık Karabağ ile ilgili günümüzdeki sorunların kökleri, Josef Stalin ve Kafkasya Bürosu tarafından verilmiş kararlara dayanır. 1917 Rus Devrimi'nden sonra Karabağ, Transkafkasya Demokratik Federasyon Cumhuriyeti'nin bir parçası olmuş, ancak bu Cumhuriyet kısa bir süre sonra Ermeni, Azerbaycan ve Gürcistan devletlerine dönüştürülmüştür. Azerbaycan, ilk olarak 28 Mayıs-1918'de bağımsızlığını ilan etmiştir. I. Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmaların hazırlandığı Paris Barış Konferansında Azerbaycan'ın bağımsızlığı resmen tanınmış ve Dağlık Karabağ bölgesinin Azerbaycan'a bağlı bir vilayet olduğu uluslararası camia tarafından kabul edilmiştir. Nisan- 1920'de Rus ordularının Bakü'yü işgal etmesi sonucu bağımsız Azerbaycan Cumhuriyeti'ne son verilmiş ve Karabağ olmak üzere bölge Rus hâkimiyetine geçmiştir.

Dağlık Karabağ'ın bölgesel parlamentosu, 1980'lerin sonunda ise Sovyetler Birliği'nin çökmeye başladığı sırada Ermenistan'ın bir parçası olmak için seçime gitti. Azerbaycan, ayrılıkçı hareketi bastırmaya çalışırken, Ermenistan onu destekledi. Bu durum etnik çatışmalara ve Ermenistan ve Azerbaycan'ın Moskova'dan bağımsızlıklarını ilan etmesinden sonra tam ölçekli bir savaşa yol açtı. 1993'e gelindiğinde Ermenistan, Dağlık Karabağ'ı kontrol etti ve çevresindeki Azerbaycan topraklarının % 20'sini işgal etti.

---

¹²⁸ Azerbaijan country profile. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17043424>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020).

¹²⁹ Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications?. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/why-are-armenia-and-azerbaijan-fighting-what-are-implications>. (Erişim Tarihi: 21.11.2020)

Son yirmi yıldır yaptıklarıyla 1992-94 döneminde, Ermeni güçleri sadece Dağlık Karabağ'ın kontrolünü değil, aynı zamanda yedi Azerbaycan mahallesini de ele geçirdi ve 500.000'e yakın Azerbaycanlıyı evlerinden sürdükleri için insani bir felakete neden oldu. Başlangıçta Ermeni liderler, geçici olarak bir "tampon bölge" ele geçirdiklerini söylediler. Ancak yıllar geçtikçe bu bölgeleri geri vermeyi planlamadıklarını göstermeye başladılar, onları "özgürleştirildi" olarak adlandırdılar ve yaklaşık 17.000 Ermeni yerleşimcinin oraya yerleşmesine izin verdi.¹³⁰

Azerbaycan'da çoğunluk Müslüman ve Ermenistan'da ise çoğunluk Hristiyan olup her iki taraf da çatışmayı dini terimler üzerinden açıklamaya çalışıyorlar, ancak analistler bu bakış açısının abartıldığını ifade etmektedirler (örneğin Azerbaycan, İsrail ile güçlü savunma bağlarını sürdürüyor). Analistler, Avrupa ve Asya'nın kesişme noktasındaki çatışmanın Rusya, İran ve Türkiye dâhil olmak üzere daha büyük bölgesel güçleri çekme riski taşıdığını belirtmektedir.¹³¹ Her iki tarafta da siviller öldürülmekte ve çatışmalar aynı zamanda uluslararası endişeleri de tetiklemektedir. Örneğin Rusya, Türkiye ve İran dâhil olmak üzere bölgesel güçlerin Güney Kafkasya'da birbirinden farklı politikalarının olması, en önemli risklerin başında gelmektedir. Broers, "Eğer mücadele iltihaplanmaya bırakılırsa, I. Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, daha büyük bir bölgesel çatışmaya doğru bir uyurgezerlik sürecine gidilebilir" yorumunda bulunmaktadır.¹³² Özellikle Türkiye, Azerbaycan ile güçlü kültürel ve ekonomik bağlara sahip. Bu açıdan bakılacak olursa Türkiye, koşulsuz bir şekilde Azerbaycan'a diplomatik olarak açık bir destek vermektedir. Türkiye'nin kamu diplomasisinde vermiş olduğu bu destek, Azerbaycan'ın uluslararası camiada yalnız kalmamasını da beraberinde getirmektedir.

Bu süreçte, Rusya arabulucu bir rol oynamaya çalışsa da, çatışmanın tırmanması halinde ülkenin olayların içine çekilebileceğinden korkuluyor. Moskova'nın, egemenliğinin tehdit edilmesi halinde Ermenistan'a yardım etmesi çağrısında bulunan bir askeri antlaşması var - ancak Rusya, Dağlık Karabağ'ı savunmayı yükümlülüklerinin bir parçası olarak görmediğini

---

¹³⁰ War has broken out on the edge of Europe. What's behind it?

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/10/war-edge-europe-nagorno-karabakh-conflict-armenia-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

¹³¹ Dozens killed as Armenian and Azerbaijani forces clash for second day.

<https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/dozens-dead-as-armenia-azerbaijan-clashes-continue>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

¹³² Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications?

<https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/why-are-armenia-and-azerbaijan-fighting-what-are-implications>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

açıkça belirtti.¹³³ Rusya geleneksel olarak Ermenistan'a yakındı, ancak son yıllarda Bakü seçkinleriyle bağlarını güçlendirdi. Rusya'nın her iki ülke ile samimi ilişkileri bulunmakta ve her iki tarafa da silah satıyor. Ancak Ermenistan'da askeri üssü var ve Erivan, Rusya liderliğindeki bölgesel bir güvenlik grubunun üyesi, Bakü ise değil. Çatışmalar esnasında, Ermenistan başbakanı Nikol Pashinyan, iki ülkenin Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü askeri ittifakına (CTSO) üyeliği nedeniyle Rusya'nın yardımına geleceğinden emin olduğunu söyledi. Yine Azerbaycan ile kimi zaman gergin bir ilişkisi olan İran da devreye girebileceği yorumları yapılmıştı.¹³⁴

Trump yönetimi altında ABD ise, önceki yönetimlere kıyasla birçok önemli uluslararası meselede arka planda kaldı. Savaşın patlak vermesinden beş gün sonra çatışmayı kınayan bir Minsk Grubu bildirisi yayınlandı. Fransa ve Rusya ile birlikte, 1993 yılından bu yana çatışmayı sona erdirmek için çalışan bir troyka olan AGİT Minsk Grubu'nu oluşturan ABD, saldırılarla ilgili olarak yapılan açıklamada ise yer almadı. Kafkasya'daki son olaylar, ABD'nin dünya çapındaki gerilim alanlarından diplomatik olarak kopmasının son örneğidir. Amerika'nın Dağlık Karabağ'a ilgisizliği ilk olarak Ağustos 2017'de ABD'nin Minsk Grubu'na yeni temsilcisi A. Schofer'i ataması, ancak ona büyükelçi statüsü vermemesi, onu Fransız ve Rus meslektaşlarından daha düşük bir rütbeye koymasıyla fark edildi.¹³⁵

Kimi yazarlar/akademisyenler tarafından uluslararası toplumun Rusya'ya yaklaşma biçiminde ve Transkafkasya'daki hâkimiyetinde de bir belirsizlik olduğunu vurgulanmaktadır. Batı ve en önemlisi ABD, tamamen Doğu Avrupa ve Yugoslavya'ya odaklanırken, "eski SSCB'nin sorunlarını Rusya'ya bırakma yönünde söylenmemiş bir eğilim vardı" ve böylece onu, başlıca ilgi noktası olan Yugoslavya'dan uzak tuttu.¹³⁶ Nitekim Rusya'nın 'yakın yurtdışı' olarak adlandırdığı bölgeye olan ilgisi, AGİT'in çatışma yönetimi alanındaki politikalarını uygulamadaki başlıca zorluklarından birini temsil etmiştir.

The Guardian'a göre, "Rusya, Kuzey Kafkasya'da uzun vadede istikrarı bozabilecek bir sorun görmek istemiyor. Hepsinden önemlisi arka bahçesinde Türkiye'yi istemiyor. Ankara ve

---

¹³³ Russia calls on Armenia and Azerbaijan to respect ceasefire in Nagorno-Karabakh. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/14/russia-calls-on-armenia-and-azerbaijan-to-respect-ceasefire-in-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

¹³⁴ Half of Nagorno-Karabakh population displaced by Armenia and Azerbaijan clashes. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/08/half-of-nagorno-karabakh-population-displaced-by-armenia-and-azerbaijan-clashes>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

¹³⁵ US silence on Armenia-Azerbaijan conflict reflects international disengagement. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/04/us-armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

¹³⁶ Maresca, J. J. (2000). The international community and the conflict over Nagorno-Karabakh. In B. W. Jentleson (Ed.), *Opportunities missed, opportunities seized: preventive diplomacy in the post-cold war world* (pp. 68-91). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.

Moskova'nın pragmatizmi, karşılıklı çıkarların ve rekabetin karmaşık bir karışımının taşmasını önledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, bir kez daha anlaşmaya varmadan elini güçlendirdiğini hesaplıyor. Ancak bağlantıları daha karmaşık hale geldikçe, yanlış hesaplama riski de büyüyor".¹³⁷

Çatışma ne kadar uzun sürerse, çatışmanın Rusya ve İran da dâhil olmak üzere bölgesel güçleri sürükleme riskinin o kadar artacağına dair korkular var. Rusya Dışişleri Bakanlığı Çarşamba günü yaptığı açıklamada, yasadışı silahlı gruplardan Suriyeli ve Libyalı savaşçıların Dağlık Karabağ bölgelerine gönderildiğini söyledi. Ermenistan ile komşusu olan ve Azerbaycan ile sıkı bir ilişkisi olan İran Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, savaşta Suriyeli savaşçıların varlığından ve Ermenistan'ın şu ana kadar kanıtlanmamış olan suçlamalarına dair endişelerini dile getirdi. Sözcü, Tahran'da düzenlediği basın toplantısında, "İran İslam Cumhuriyeti, ülkemizin kuzey sınırlarına komşu bölgelerdeki terörist grupların ulusal güvenliğimize yönelik bir tehdit merkezi olmasına izin vermeyecektir" dedi. İsrail, Ermenistan ile ilişkilerini test eden Azerbaycan'ın uzun süredir silah tedarikçisi olarak dolaylı yoldan çatışmanın içinde yer almaktadır. Perşembe günü, Ermenistan Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Anna Naghdalyan, ülkesinin İsrail büyükelçisini geri çağırdığını söyledi. "İsrail'in çalışma tarzı kabul edilemez" dedi. Aylardır Cumhurbaşkanı Erdoğan'a suçlama yönelten Fransa Cumhurbaşkanı Macron, Çarşamba günü Ankara'nın "savaşçı" davrandığını söyledi.¹³⁸

Rusya, Fransa ve ABD liderliğindeki yıllarca süren müzakereler sorunları çözemedi veya zaman zaman ortaya çıkan şiddeti önleyemedi. Her iki taraf da 1990'ların başından beri yaşanan bu en ağır bilançoda diğerini suçladı. The Guardian'a göre "her iki tarafın da retorikleri giderek daha kavgacı bir hale dönüşmüş durumda ama bu seferki en önemli fark, daha önce barışçıl çözüm çağrısında bulunan Türkiye'nin, doğrudan desteğiyle Azerbaycan'ı cesaretlendirmesidir. Türkiye'de yaşayan büyük bir Azeri topluluğu var ve Ermenistan ile Azerbaycan arasında yaşanan bu çatışma, başka bir derin tarihsel ayrılıkla gölgeleniyor: Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun 1915'te 1,5 milyon Ermeni'yi katletmesini soykırım olarak tanımayı reddetmesi."¹³⁹

---

¹³⁷ The Guardian view on Nagorno-Karabakh: new interests in an old conflict. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/01/the-guardian-view-on-nagorno-karabakh-new-interests-in-an-old-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

¹³⁸ Russia says it and Turkey urge end to hostilities in Nagorno-Karabakh. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/01/two-french-reporters-injured-amid-armenia-azerbaijan-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

¹³⁹ The Guardian view on Nagorno-Karabakh: new interests in an old conflict. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/01/the-guardian-view-on-nagorno-karabakh-new-interests-in-an-old-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

Dağlık Karabağ, çoğu Avrupa sınırları üzerinde olmak üzere her an patlak verme potansiyeline sahip çok sayıda dondurulmuş ihtilaftan biri. Çözmesi çok zor olduğu için, büyük güçler koşullar onları harekete geçmeleri için zorlayana kadar onları dondurma eğilimindedir. Dağlık Karabağ çok büyük bir bölge olmamasına rağmen - yaklaşık 150.000 kişiye ev sahipliği yapmaktadır – uzun zamandır büyük güç rekabeti ve etnik ve dini gerginlikler için bir parlama noktası olmuştur. Sovyet imparatorluğu 1980'lerin sonlarında çökmeye başladığında, çoğunluğu Hıristiyan Ermeniler, yine çoğunluğu Müslüman Türk Azerilerin gücünü kırmaya çalışırken, çatışmalar patlak verdi. O zamandan beri Rusya daha çok, Ermenistan'ı beklerken, Türkiye ve İran Bakü'nün tarafında yer aldı. Batının ilgisi ise, öncelikle Azerbaycan'daki çıkarları üzerine odaklanmış durumda.¹⁴⁰

1994'de yaşanan söz konusu çatışmalarda on binlerce kişi öldü ve bir milyon kişi yerinden edildi. Savaşta yerlerinden edilenlerin çoğu Azerilerdi. Ermenistan güçleri, 1994 yılında Rusya aracılığı ile ateşkes ilan edilmeden önce Dağlık Karabağ'ın ve ona komşu bölgelerin kontrolünü ele geçirdi. Bu anlaşmadan sonra, Dağlık Karabağ Azerbaycan'ın bir parçası olarak kaldı, ancak o zamandan beri çoğunlukla etnik Ermeniler tarafından yönetilen ve Ermeni hükümeti tarafından desteklenen ayrılıkçı, kendi kendini ilan eden bir Cumhuriyet tarafından (Artsah Cumhuriyeti) yönetildi.

Her iki tarafın, bölgede kökleri 20. yüzyılın başlarına dek uzanan meşruiyet iddiaları bulunmaktadır. Dağlık bölge, coğrafi olarak Azerbaycan topraklarındaydı ve birçok Azerbaycanlıya da ev sahipliği yapıyordu. Bolşevikler 1920'de zor kullanarak bölgeye düzen getirmeye çalıştılar. Ancak Bolşeviklerin çözüm olarak sundukları şey, Dağlık Karabağ'ın Ermenilerin egemen olduğu, ancak Azerbaycan topraklarında bulunan yeni bir özerk bölge idi. Bu durum, her iki taraf için de karşılıklı bir güvensizlik kaynağıydı. 1988'de Karabağ Ermenileri, Mikhail Gorbaçov'a Sovyet Azerbaycan'ı bırakıp Ermenistan'a katılmalarına izin vermek için kulis yaptılar. Yaşananlar karşısında düşük düzeyde şiddet patlak verdi. 1991'de SSCB'nin yıkılmasının sonrasında, iki bağımsız ulus devlet arasında Dağlık Karabağ için silahlı çatışmalar yaşandı. Üç yıl süren çatışmaların, 20.000 kişinin ölümünün ve kitlesel yerinden edilmenin ardından, Ermeniler savaş alanında galip geldi ve ateşkes imzalandı.¹⁴¹

---

¹⁴⁰ Azerbaijan-Armenia conflict is a reminder of Europe's instability.

<https://www.theguardian.com/world/2016/apr/03/azerbaijan-armenia-conflict-europe-instability-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

¹⁴¹ War has broken out on the edge of Europe. What's behind it?.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/10/war-edge-europe-nagorno-karabakh-conflict-armenia-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

NATO üyesi Türkiye 1991 yılında Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanıyan ilk ülkeydi. Eski Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev iki ülkeyi "iki devletli bir millet" olarak tanımlamıştı. Her devlet de, ortak bir Türk kültürünü paylaşmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin Ermenistan ile resmi bir ilişkisi bulunmamaktadır. 1993 yılında Türkiye, Dağlık Karabağ savaşı sırasında Azerbaycan'ı desteklemek için Ermenistan ile olan sınırını kapattı. Ermenistan'ın ise Rusya ile iyi ilişkileri vardır. Üst satırlarda ifade edildiği üzere, Ermenistan'da bir Rus askeri üssü var ve hem Rusya hem de Ermenistan, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (CSTO) askeri ittifakının üyesidir. Ancak Devlet Başkanı Vladimir Putin, Azerbaycan ile de iyi ilişkiler sürdürmüştür.

Dağlık Karabağ bölgesi üzerindeki gerilimler, 2016 yılında Avrupa'nın 'donmuş çatışmalarından' birinin patlak vermesine neden oldu. Yaklaşık 30 yıldır önemli oranda sönmüş durumda olan çatışmalar, Nisan-2016'da yeniden alevlenmiştir. Her iki taraf da Cumartesi günü 30 asker ve bazı sivilin öldürüldüğü bildirdikten sonra her ikisi de diğerini ağır silahlar, tanklar ve toplar kullanmak ve sorunu başlatma sorumluluğuyla suçladı. Azerbaycan ve Ermenistan silahlı kuvvetleri arasında yaşanan şiddetli çatışmalar, siyasi ve güvenlik odaklarının dış tehditlere kaymasına rağmen, Avrupa'nın önemli stratejik bölgelerini hala etkileyen çözülmemiş anlaşmazlıklar ve kronik iç istikrarsızlıklara dikkat çekti. Ermenistan Cumhurbaşkanı Sarkisyan, çatışmaların 1994 yılında ateşkesin Ermeni destekli savaşçıların toprakları Azerbaycan'dan ele geçirdiği bir savaşı durdurmasından bu yana "en büyük çaplı düşmanlıklar" olduğunu söyledi. Yaşanan gerilimin artan riski, AB'nin dış politika sorumlusu Mogherini'nin 1994'teki ateşkesine saygı duymaya çağırın açıklamalarına da yansdı. BM genel sekreteri Ban Ki-moon'un yanı sıra ABD Dışişleri Bakanı John Kerry de ağırlığını koydu. Her üç kişi de Ermenistan ve Azerbaycan'ı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) denetlenen Minsk sürecine güvenmeye çağırdı. ¹⁴²

2020 yılında ise Dağlık Karabağ'da Arayik Harutyunyan'ın Mayıs ayında devlet başkanı olarak atanmasıyla da siyasi gerginlikler arttı. İlk çatışmanın emektarlarından biri olarak kısa süre önce Dağlık Karabağ'ın başkentini Stepanakert kasabasından bir zamanlar Azerbaycan'ın tartışmalı bölgedeki ana kalesi olan Şuşi kasabasına taşımaya karar verdi. Azerbaycan hareketi bir provokasyon olarak gördü. ¹⁴³

---

¹⁴² Azerbaijan-Armenia conflict is a reminder of Europe's instability.

<https://www.theguardian.com/world/2016/apr/03/azerbaijan-armenia-conflict-europe-instability-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

¹⁴³ Fighting rages in Nagorno-Karabakh as Erdogan calls for Armenia to end 'occupation'. *The Telegraph*.

<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/28/fighting-rages-innagorno-karabakh-erdogan-calls-armenia-end/> (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Ermenistan'a 21 kişinin daha canına mal olan çatışmaların ikinci gününde Dağlık Karabağ'ın parlama noktası bölgesindeki "işgaline" son vermesini söyledi. Ermeni güçleri, on yıllardır orada en şiddetli şiddet olaylarının yaşandığı Pazar gününden beri bölgedeki Azerbaycan askerleriyle şiddetli çatışmalar yaşıyor. Erdoğan, kanlı bir ayrılıkçı savaşın ardından 1990'larda Türk müttefiki Azerbaycan'dan kopan Dağlık Karabağ'da uzun süredir devam eden krizi sona erdirme zamanının geldiğini söyledi. Erdoğan, "Dağlık Karabağ'ın işgaliyle başlayan bölgede yaşanan krize son verme vakti geldi" dedi. "Ermenistan işgal ettiği toprakları derhal terk eder etmez, bölge barışa ve uyuma geri dönecektir."¹⁴⁴ Türkiye'nin Ermenistan ile diplomatik bir ilişkisi yok ve bu da Osmanlı döneminin sonlarına kadar uzanan bir sürtüşmenin sonucudur.

Geçtiğimiz birkaç yıl içinde Türkiye, Azerbaycan ordusunun son savaşta Dağlık Karabağ ayrılıkçı güçlerini geride bırakmasına yardımcı olan insansız hava araçları ve roket sistemleri de dâhil olmak üzere Azerbaycan'a son teknoloji silahlar sağladı. Bölgedeki çatışma aynı zamanda Türkiye'nin Güney Kafkasya'da yeni ve önemli bir aktör olduğunu gösterdi. Yaşanan çatışmalar sonrasında, Ermenistan Cumhurbaşkanı Paşinyan ateşkese açık olduğunu söylerken, Azerbaycan lideri İlham Aliyev "Ermeni kuvvetleri bölgeden çekilinceye kadar geri adım atmayacağını" söyledi. Aliyev, diğer ulusların arabuluculuğunu yaptığı yıllarca süren "barış görüşmelerinin bir santim ilerleme sağlamadığı" belirtti. Azerbaycan Cumhurbaşkanı sözlerine şu cümlelerle devam etti. "İşgal edilmiş toprağın bir santimetresini bize geri verilmedi" dedi. "Bazı uluslararası kuruluşların arabulucuları ve liderleri askeri bir çözüm olmadığını söylediler. Teze katılmadım ve haklıydım. Çatışma şimdi askeri yöntemlerle çözülüyor ve ardından siyasi araçlar gelecek."¹⁴⁵

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev çatışmaların sürdüğü sırada yaptığı açıklamada, Türkiye'nin barış görüşmelerine katılması gerektiğini ve anlaşmazlığın Ankara'nın müdahalesi olmadan çözülemeyeceğini ifade ederek Türkiye'nin rolüne dikkat çekmiştir. 11 üyeli AGİT grubu ABD, Rusya ve Fransa tarafından yönetilmekte olup Türkiye de üyedir ancak Dağlık Karabağ görüşmelerine katılmamakla birlikte, onlara katılmak istediğini söylemiştir.¹⁴⁶

---

¹⁴⁴ Fighting rages in Nagorno-Karabakh as Erdogan calls for Armenia to end 'occupation'. *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/28/fighting-rages-innagorno-karabakh-erdogan-calls-armenia-end/> (Erişim Tarihi: 01.12.2020)

¹⁴⁵ Hopes rise of Nagorno-Karabakh truce after Russian-brokered peace talks. *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/09/hopes-rise-nagorno-karabakh-truce-russian-brokered-peace-talks/>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)

¹⁴⁶ Russia calls on Armenia and Azerbaijan to respect ceasefire in Nagorno-Karabakh. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/14/russia-calls-on-armenia-and-azerbaijan-to-respect-ceasefire-in-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

Aliyev'in bu sözlerinde haklılık payı bulunmaktadır. Nitekim " bir çatışmayı dondurmak, zeminde gerçekler yaratarak yeni bir statüko üretmek amacıyla bir devlet politikasının kasıtlı bir eylemi olabilir. Putin'in 2014'te Kırım'ı işgali ve ilhakı, daha sonrasında Ukrayna'nın doğusunda uygulanan ateşkes böyle bir görünüm arz etmektedir. O dönemde Batılı ülkeler, Kırım'ın topraklarının ilhakının, uluslararası hukukun bariz bir ihlali olduğuna ve ayakta durmasına asla izin verilmeyeceğine söz verdiler. Ama geçen her ay ile birlikte dikkat başka bir yere kaymıştır ve ilhak her zamankinden daha fazla dondurulmuş görünüyor."¹⁴⁷

Benzer eleştiriyi T.C. Cumhurbaşkanı Erdoğan da dile getirmektedir. "ABD, Rusya ve Fransa'nın bu sorunu yaklaşık 30 yıldır ihmal ettikleri göz önüne alındığında, ateşkes arayışına girmeleri kabul edilemez" dedi. Konuşması biterken, üç ülke acil ateşkes talep eden bir bildiri yayınladı. Fransa, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri, 1992 yılında Dağlık Karabağ bölgesi konusunda barışçıl bir çözüme arabuluculuk yapmak için kurulan AGİT Minsk Grubu'nun eş başkanlarıdır.¹⁴⁸

AGİT'in bölge barışı için yeterli katkıyı sunamaması ile ilgili olarak bazı görüşler bulunmaktadır. AGİT üyeleri bölgeyle doğrudan ilgisi olmayan ve Ermenistan ile Azerbaycan arasında tarafsız bir arabulucu olarak hizmet edebilen çok uluslu bir kuruluş gibi görünse de, Minsk Grubu'nun tek tek üye devletlerinin kendi ulusal gündemleri vardır. Amerika Birleşik Devletleri, Hazar Denizi'ndeki petrol rezervlerinde doğrudan ekonomik çıkara sahipken, Ermenistan ile tarihi bağları Fransa'yı Ermenistan'a yöneltir. Türkiye, Azeri yanlısı olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁹

Kimi yazarlara göre, tarafsızlığın olmamasına ek olarak, anlaşmazlığın çözümünü ve AGİT arabuluculuğunu daha da zorlaştıran başka bir konu daha bulunmaktadır. Bu konu ulusların kendi kaderini tayin hakkı ve toprak bütünlüğüdür. Çatışmanın yasal çerçevesine bakıldığında, pek çok akademisyen, bu çatışmanın uluslararası hukukun birbiriyle kısmen çatışan iki ilkesiyle ilgili olduğu sonucuna varmaktadır¹⁵⁰

2018'deki Ermeni devrimi, aslında yeni nesil bir önderliği başlatarak Dağlık Karabağ sorununun çözüme doğru ilerleyebileceğine dair umutları arttırmıştı. Ermenistan başbakanı

---

¹⁴⁷ Azerbaijan-Armenia conflict is a reminder of Europe's instability. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2016/apr/03/azerbaijan-armenia-conflict-europe-instability-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

¹⁴⁸ Russia says it and Turkey urge end to hostilities in Nagorno-Karabakh. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/01/two-french-reporters-injured-amid-armenia-azerbaijan-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

¹⁴⁹ Freire, M. R. (2003). Conflict and security in the former Soviet Union: The role of OSCE. Aldershot, Hants, England: Ashgate.

¹⁵⁰ Hunter, S. (1994). The Transcaucasus in transition: nation-building and conflict. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies.

Nikol Paşinyan'ın konuyla ilgili sert ve Azerbaycanlı liderlerin gözünde kışkırtıcı bir tavır almasıyla bu özlemler o zamandan beri azaldı. ¹⁵¹ Ermenistan 2018'de barışçıl bir devrime girmiş ve uzun süredir hükümdarı Serj Sarkisyan'ı iktidardan uzaklaştırmıştı. Protesto lideri Nikol Pashinyan, o yıl yapılan serbest seçimlerden sonra başbakan oldu. Paşinyan, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile gerginliği azaltmak ve iki ülke arasındaki ilk askeri yardım hattını kurmak için anlaştı. Ancak Ağustos 2019'da Paşinyan, Karabağ'ın ana kenti Stepanakert'te toplanan etnik Ermeni kalabalığına "Artsakh Ermenistan'dır, nokta. Artsakh, Karabağ'ın Ermeni adıdır." şeklinde seslendi. Bu sözler Azerbaycan'ı kızdırdı ve Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından defalarca kınandı. ¹⁵²

1994'te ateşkes ilan etmelerine rağmen, hiçbir zaman bir barış anlaşması imzalamayı başaramadılar. En son olay, Ermenistan ve Azerbaycan askerlerinin sınırlarının kuzey kesimine ateş açmasıyla başladı. Her iki ülkedeki yetkililer çatışmayı başlatmak için birbirlerini suçladılar ve ara sıra bombardımanın devam ettiğini söyledi. 27 Eylül'de patlak veren bu son çatışma, şimdiye kadar her iki tarafta da yüzlerce kişinin öldürülmesiyle, on yılların en yoğun çatışması oldu. Ermenistan başbakanı Nikol Paşinyan Pazartesi günü Azerbaycan'ı çatışmaları kışkırtmakla suçladı ve "öngörülemeyen sonuçların sorumluluğunu üstleneceği" konusunda uyardı. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, "Ermenistan'ın bir başka provokasyonu" olarak nitelendirdiği şeyi kınadı ve Azerbaycan'ın ulusal topraklarını koruma sözü verdi. ¹⁵³

Çatışmanın çözümünü müzakere etmeye çalışan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın Minsk Grubu'nun eş başkanlığını yapan ABD ve Rusya, şiddeti kınadı ve tedbir çağrısında bulundu. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov Pazartesi günü Ermenistan ve Azerbaycan'daki muadilleriyle acil ateşkes çağrısı yapmak için ayrı ayrı görüşmelerde bulundu. Vladimir Putin'in sözcüsü Dmitry Peskov, Moskova'nın çatışmalardan "derin endişe duyduğunu" ve arabuluculuk yapmaya hazır olduğunu söyledi. BM genel sekreteri António Guterres de endişelerini dile getirdi. Sözcüsü Stéphane Dujarric, yaptığı açıklamada, BM başkanının "çatışmaya derhal son verilmesi çağrısında bulunduğunu ve ilgili herkesi durumu tırmandırmak

---

¹⁵¹ Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications? <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/why-are-armenia-and-azerbaijan-fighting-what-are-implications>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

¹⁵² Armenia-Azerbaijan: Why did Nagorno-Karabakh spark a conflict?. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-54324772>. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

¹⁵³ At least 16 killed in Armenia-Azerbaijan border clashes. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/14/soldiers-killed-armenia-and-azerbaijan-border-clashes> (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

ve kışkırtıcı söylemden kaçınmak için acil adımlar atmaya çağırıldı" dedi.¹⁵⁴ Çatışmalar esnasında Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri ve ardından doğrudan Amerika Birleşik Devletleri ile koordinasyon içinde Fransa tarafından iki ek ateşkes müzakere edildi. Bu ateşkesler, hem Ermenistan hem de Azerbaycan tarafından bildirilen ihlallerle çatışmalar sürerken kısa sürede geçerliliğini yitirdi.

Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, güçlerinin Azerbaycan ile tartışmalı Dağlık Karabağ toprakları için yaptığı savaşta önemli kayıplar verdiğini itiraf etti. Paşinyan, Ermeni kuvvetlerinin hala genel kontrolde olduğunu söyledi. Çarşamba günü televizyonda ulusa hitaben yaptığı konuşmada Paşinyan, Ermenistan'ın "çok sayıda zayıf" verdiğini söyledi. "Hepimizin zor bir durumla karşı karşıya olduğumuzu bilmemiz gerekiyor." dedi.¹⁵⁵ Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan, asker ve sivillerin üç bölgeden ayrılmasına neden olan barış anlaşmasını kabul ettiği için protestocular ve muhalefet partilerinden yoğun baskı gördü. On yedi siyasi parti onun istifası ve yeni bir başbakanın atanması yönünde çağrıda bulundu.¹⁵⁶

BBC, haberinde altı haftadan uzun bir süre boyunca Azerbaycan'ın önemli toprak kazanımları elde ettiği belirterek yaşanan çatışmaların sonuç tablosuna yer vermiştir. Buna göre her iki taraftan toplam ölen asker sayısı 5.000'in üzerindedir. Her iki tarafta da en az 143 sivil öldürüldü ve 100.000'den fazla kişi çatışmalar nedeniyle yerlerinden edildi.¹⁵⁷

Şubat 2017'de gerçekleştirilen referandum ile Dağlık Karabağ Cumhuriyeti olan ülke ismi Artsah Cumhuriyeti olarak değiştirilmişti. 10 Kasım 2020 tarihinde imzalanan ateşkes bildiri ile bölgenin önemli bir bölümü Azerbaycan Cumhuriyeti'ne teslim edilmiştir. Anlaşma içerisinde Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin 28 yıllık fiilî yönetimi resmi olarak son bulmuştur.

The Telegraph'da yayınlanan analize göre, "Kremlin, Ermenistan ile Azerbaycan arasında Dağlık Karabağ konusunda altı haftalık bir çatışmayı sona erdirme anlaşmasıyla Güney Kafkasya'da barışı sağlamış olabilir, ancak Türkiye savaşı kazandı. Güçlü Türk siyasi desteği, son teknoloji insansız hava araçları ve deneyimli Türk askeri tavsiyeleri, dengeyi Azerbaycan lehine çevirdi ve bu durum Dağlık Karabağ'ın neredeyse zaptedilemez dağ kalesi olarak kabul edilen yerde Ermenilerin pozisyonlarını kaybetmesine neden oldu. Azerbaycan ve Ermenistan çatışmasında farkı yaratan Türkiye oldu. Türkiye'nin Suriye ve Libya'da güçleri var; şimdi

---

¹⁵⁴ At least 16 killed in Armenia-Azerbaijan border clashes. The Guardian.

<https://www.theguardian.com/world/2020/jul/14/soldiers-killed-armenia-and-azerbaijan-border-clashes> (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

¹⁵⁵ BBC News (2020). Nagorno-Karabakh conflict: Armenian PM admits significant casualties. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-54548987>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁵⁶ Nagorno-Karabakh conflict killed 5,000 soldiers. <https://www.bbc.com/news/world-europe-55174211>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

¹⁵⁷ Nagorno-Karabakh conflict killed 5,000 soldiers. <https://www.bbc.com/news/world-europe-55174211>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)

Güney Kafkasya'da büyük nüfuza sahip. Ankara ayrıca Türk ve İslami bağlantıları olan Orta Asya hükümetlerini Azerbaycan'ı desteklemeye zorladı.”

Analizin devamında gazete, Ermenistan ve Başbakan Paşinyan ise en büyük kaybeden olduğunu belirterek, “Paşinyan'ın, bir devrimde iktidara gelmesinden sadece iki yıl sonra bölgenin kontrolünü kaybetmesi, muhtemelen siyasi kariyerini kısaltacaktır” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁵⁸ Aynı analize göre savaş, Rusya'nın Güney Kafkasya'daki sınırlı manevra alanını da ortaya çıkardı. Gazeteye göre, “Rusya'nın istikrarı sağlamak için arka planda da olsa Türkiye'nin desteğine ihtiyacı var”. Kremlin iki kez ateşkes ilan etmeye çalıştı ama ikisi de başarıya ulaşamadı. “Batı ise konuya daha ilgisiz yaklaştı. ABD ile müzakere edilen bir ateşkes girişimi, anlaşmanın mürekkebi kurur kurumaz çöktü. Koronavirüs ve ABD başkanlık seçimleri ile meşgul olan Batı, savaşın önemini gözden kaçırdı.”¹⁵⁹

Kaynakça:

AA Staff. (2020, 26 Şubat). Kırım'ın ilhaki 6 yıl önce '26 Şubat olayları' ile başladı. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirim-in-ilhaki-6-yil-once-26-subat-olaylari-ile-basladi/1745243> (Erişim Tarihi: 11.12.2020)

Agence France-Presse Staff. (2020, 08 Ekim). Half of Nagorno-Karabakh population displaced by Armenia and Azerbaijan clashes. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/08/half-of-nagorno-karabakh-population-displaced-by-armenia-and-azerbaijan-clashes>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)

Associated Press Staff. (2020, 14 Temmuz). At least 16 killed in Armenia-Azerbaijan border clashes. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/jul/14/soldiers-killed-armenia-and-azerbaijan-border-clashes> (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

Bağ, M. & Sade, G. (2020, 04 Mayıs). Dünyada Covid-19: İlk 4 ayında neler yaşandı? Salgının seyri ne durumda?. *Euronews Türkçe*. <https://tr.euronews.com/2020/05/04/dunyada-covid-19-salg-n-n-ilk-100-gununde-yasananlar-ilk-nerede-ortaya-c-kt-nas-l-yay-ld>. (Erişim Tarihi: 22.04.2021)

BBC Staff. (2005, 10 Mayıs). How the Rose revolution happened. *BBC News*. Erişim Adresi: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4532539.stm>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

---

¹⁵⁸ Analysis: The biggest winner from the Azerbaijan-Armenia war is Turkey. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/10/analysis-biggest-winner-azerbaijan-armenia-war-turkey/>. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

¹⁵⁹ Analysis: The biggest winner from the Azerbaijan-Armenia war is Turkey. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/10/analysis-biggest-winner-azerbaijan-armenia-war-turkey/>. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)

- BBC Staff. (2015, 20 Şubat). Ukraine accuses Russia over Maidan 2014 killings. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-31548896>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)
- BBC Staff (2016, 04 Mart). Migrant crisis: Migration to Europe explained in seven charts. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-34131911> . (Erişim Tarihi: 15.02.2021)
- BBC Staff. (2020, 16 Temmuz). George Floyd: What happened in the final moments of his life. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52861726>. (Erişim Tarihi: 14.01.2021)
- BBC Staff. (2020, 08 Eylül). What's happening in Belarus?. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-53799065> (Erişim Tarihi: 27.12.2020)
- BBC Staff. (2020, 14 Ekim). Nagorno-Karabakh conflict: Armenian PM admits significant casualties. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-54548987>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- BBC Staff. (2020, 12 Kasım). Armenia-Azerbaijan: Why did Nagorno-Karabakh spark a conflict?. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-54324772>. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)
- BBC Staff. (2020, 18 Kasım). Azerbaijan country profile. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17043424>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)
- BBC Staff. (2020, 03 Aralık). Nagorno-Karabakh conflict killed 5,000 soldiers. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-55174211>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- BBC Staff. (2020, 26 Aralık). Chinese economy to overtake US 'by 2028' due to Covid. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-55454146>. (Erişim Tarihi: 24.04.2021)
- BBC Staff (2021, 11 Şubat). Brexit: Amsterdam hisse senedi işlemlerinde Londra'yı geçti. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56025033> (Erişim Tarihi: 13.02.2021)
- BBC Staff (2021, 12 Mart). Why has the Syrian war lasted 10 years?. *BBC News*. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35806229>. (Erişim Tarihi: 17.02.2021)
- Berktaş, D. (2010, 22 Ocak). Ukrayna'da turuncu devrim biterken. *BBC News*. https://www.bbc.com/turkce/izlenim/2010/01/100122_fooc_ukraine. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)
- Blakemore, E. (2019, 29 Mart). What was the Arab Spring and how did it spread?. *National Geographic*. <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/arab-spring-cause>.(Erişim Tarihi: 20.10.2020)

- Borger, J. & Chulov, M. (2020, 03 Ocak). US kills Iran general Qassem Suleimani in strike ordered by Trump. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/world/2020/jan/03/baghdad-airport-iraq-attack-deaths-iran-us-tensions>. (Erişim Tarihi: 26.10.2020)
- Cura, A. (2017, 21 Kasım). Ukrayna'da meydan olaylarının 4. yıl dönümü. *Anadolu Ajansı*.
<https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/ukraynada-meydan-olaylarinin-4-yil-donumu-/972712>. (Erişim Tarihi: 01.12.2020)
- Daragahi, B. (2020, 03 Temmuz). Jamal Khashoggi: New details surrounding journalist's death emerge as Turkey begins trial without Saudi suspects. *Independent*.
<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/jamal-khashoggi-death-saudi-arabia-trial-istanbul-journalis-a9600291.html>. (Erişim Tarihi: 23.10.2020)
- Deliso, M. (2021, 21 Nisan). Timeline: The impact of George Floyd's death in Minneapolis and beyond. *ABC News*. <https://abcnews.go.com/US/timeline-impact-george-floyds-death-minneapolis/story?id=70999322>. (Erişim Tarihi: 26.04.2021)
- DeWall, T. (2020, 10 Ekim). War has broken out on the edge of Europe. What's behind it? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/10/war-edge-europe-nagorno-karabakh-conflict-armenia-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)
- Freeman, C., Vasilyeva, N. & MacDiarmid, C. (2020, 28 Eylül). Fighting rages in Nagorno-Karabakh as Erdogan calls for Armenia to end 'occupation'. *The Telegraph*.
<https://www.telegraph.co.uk/news/2020/09/28/fighting-rages-innagorno-karabakh-erdogan-calls-armenia-end/> (Erişim Tarihi: 01.12.2020)
- Freire, M. R. (2003). *Conflict and security in the former Soviet Union: The role of OSCE*. Aldershot, Hants, England: Ashgate.
- Furman, D. & Asenius, C. J. (1996). *The case of Nagorno-Karabakh (Azerbaijan)*. In L. Jonson & C. Archer (Eds.), *Peacekeeping and the Role of Russia in Eurasia* (pp. 139-157). Boulder: Westview Press.
- Guterman, S. & Croft, A. (2014, 21 Mart). Putin completes Crimea's annexation, Russia investors take fright. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-idUSBREA2K0MC20140321> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)
- Hiro, D. (2010, 08 Nisan). Kyrgyzstan's second tulip revolution. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/apr/08/kyrgyzstan-second-tulip-revolution>.(Erişim Tarihi: 13.02.2021)

- Holder, J. (2021, 13 Mayıs). Tracking Coronavirus Vaccinations Around the World. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/interactive/2021/world/covid-vaccinations-tracker.html>. (Erişim Tarihi: 13.05.2021)
- Hunter, S. (1994). *The Transcaucasus in transition: nation-building and conflict*. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies.
- Kaldor, M., Carl, T.L & Said, Y. (2007). *Oil and conflict: the case of Nagorno Karabakh*. *Oil wars*, 157-182. London: Pluto Press
- Kilner, J. (2008, 07 Ocak). Georgia vote shows Rose Revolution honeymoon over. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-election-future-analysis/georgia-vote-shows-rose-revolution-honeymoon-over-idUSL0759867520080107>. (Erişim Tarihi: 25.11.2020)
- Kilner, J. (2020, 10 Kasım). Analysis: The biggest winner from the Azerbaijan-Armenia war is Turkey. *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/10/analysis-biggest-winner-azerbaijan-armenia-war-turkey/>. (Erişim Tarihi: 05.12.2020)
- Kuzio, T. (2010). Nationalism, identity and civil society in Ukraine: Understanding the Orange Revolution. *Communist and Post-Communist Studies*, 43(3), 285-296.
- Macalister, T. (2013, 19 Eylül). BP strikes Azerbaijan gas sales deal. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/business/2013/sep/19/bp-azerbaijan-100bn-dollars-gas-deal>. (Erişim Tarihi: 06.12.2020)
- Makhovsky, A. (2020, 27 Eylül). Tens of thousands rally against Belarus president in 'people's inauguration'. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-belarus-election/belarusian-police-detain-protesters-as-tens-of-thousands-rally-against-lukashenko-idUSKBN26I0KV?il=0> (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- Maresca, J. J. (2000). *The international community and the conflict over Nagorno-Karabakh*. In B. W. Jentleson (Ed.), *Opportunities missed, opportunities seized: preventive diplomacy in the post-cold war world* (pp. 68-91). Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- McCormick, L.C, Torres, C. , Benhamou, M. & Pogkas, D. (2021, 28 Ocak). The Covid-19 Pandemic Has Added \$19.5 Trillion to Global Debt. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/graphics/2021-coronavirus-global-debt/#:~:text=The%20Covid%2D19%20Pandemic%20Has%20Added%20%2419.5%20Trillion%20to%20Global%20Debt>. (Erişim Tarihi: 13.05.2021)
- Merle, R. (2018, 10 Eylül). A guide to the financial crisis — 10 years later. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/business/economy/a-guide-to-the-financial->

- crisis--10-years-later/2018/09/10/114b76ba-af10-11e8-a20b-5f4f84429666_story.html.
(Erişim Tarihi: 15.01.2021)
- Natalia, Z.& Madorsk, D. (2014, 14 Ağustos). Ukraine accuses Russia of cynicism over convoy; death toll rises sharply. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-convoy-idUSKBN0GD0PA20140814>. (Erişim Tarihi: 29.11.2020)
- Osborne, S. (2016, 16 Kasım). UN accuses Russia of multiple human rights abuses in Crimea. *Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russia-ukraine-crimea-putin-human-rights-abuses-un-accusations-claims-a7421406.html> (Erişim Tarihi: 12.12.2020)
- Parfitt, T. (2005, 19 Kasım). One year on, the orange uprising leaves a bitter aftertaste. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2005/nov/19/ukraine.tomparfitt>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)
- Pifer, S. (2020, 17 Mart). Crimea: Six years after illegal annexation. *Brookings Institute*. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/03/17/crimea-six-years-after-illegal-annexation/> (Erişim Tarihi: 09.12.2020)
- Psaledakis, D. (2020, 23 Aralık). U.S. expands sanctions on Belarus over August election, crackdown on protesters. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-belarus-election-usa-sanctions-idUSKBN28X1ZG>. (Erişim Tarihi: 27.12.2020)
- Rankin, J., Roth, A. & Walker, S. (2020, 19 Ağustos). Belarus crisis: EU says it does not recognise election results. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/aug/19/belarus-crisis-eu-leaders-emergency-talks-lukashenko-protests>. (Erişim Tarihi: 25.12.2020)
- Reuters Staff. (2009, 4 Ağustos). Factbox: Facts about the 2008 war in Georgia. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-georgia-war-conflict-sb-idUSTRE5732TH20090804>. (Erişim Tarihi: 25.11.2020)
- Reuters Staff. (2014, 8 Mart). Timeline: Political crisis in Ukraine and Russia's occupation of Crimea. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-timeline-idUSBREA270PO20140308>. (Erişim Tarihi: 02.12.2020)
- Safi, M. & Borger, J. (2020, 04 Ekim). US silence on Armenia-Azerbaijan conflict reflects international disengagement. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/04/us-armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)

- Safi, M. (2020, 27 Eylül). At least 16 dead in Armenia-Azerbaijan clashes over disputed region. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/27/armenia-martial-law-clashes-azerbaijan>. (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- Safi, M. (2020, 28 Eylül). Dozens killed as Armenian and Azerbaijani forces clash for second day. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/dozens-dead-as-armenia-azerbaijan-clashes-continue>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)
- Safi, M. (2020, 01 Ekim). Russia says it and Turkey urge end to hostilities in Nagorno-Karabakh. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/01/two-french-reporters-injured-amid-armenia-azerbaijan-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)
- Safi, M. (2020, 05 Ekim). Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/why-are-armenia-and-azerbaijan-fighting-what-are-implications>. (Erişim Tarihi: 23.11.2020)
- Safi, M. (2020, 05 Ekim). Why are Armenia and Azerbaijan fighting and what are the implications?. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/28/why-are-armenia-and-azerbaijan-fighting-what-are-implications>. (Erişim Tarihi: 21.11.2020)
- Safi, M. (2020, 14 Ekim). Russia calls on Armenia and Azerbaijan to respect ceasefire in Nagorno-Karabakh. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/oct/14/russia-calls-on-armenia-and-azerbaijan-to-respect-ceasefire-in-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 24.11.2020)
- Sky Staff. (2019, 30 Eylül). Saudi Crown Prince Mohammed bin Salman denies ordering Jamal Khashoggi murder. *Sky News*. <https://news.sky.com/story/saudi-crown-prince-mohammed-bin-salman-denies-ordering-jamal-khashoggi-murder-11823440> .(Erişim Tarihi: 24.10.2020)
- Temel, E. (2019, 12 Aralık). İngiltere seçimleri: Gündemdeki hükümet ve Brexit senaryoları neler?. *BBC News Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50738434>. (Erişim Tarihi: 06.02.2021)
- The Guardian Staff. (2020, 01 Ekim). The Guardian view on Nagorno-Karabakh: new interests in an old conflict. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/oct/01/the-guardian-view-on-nagorno-karabakh-new-interests-in-an-old-conflict>. (Erişim Tarihi: 20.11.2020)
- Tisdall, S. (2016, 03 Nisan). Azerbaijan-Armenia conflict is a reminder of Europe's instability. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2016/apr/03/azerbaijan-armenia-conflict-europe-instability-nagorno-karabakh>. (Erişim Tarihi: 27.11.2020)

- Trew, B. (2020, 15 Eylül). UAE, Bahrain and Israel sign historic 'peace deal'. *Independent*. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/uae-bahrain-israel-peace-deal-trump-b448237.html>. (Erişim Tarihi: 15.12.2020)
- Tüysüzoğlu, G. (2018, 12 Kasım). Gürcistan'da cumhurbaşkanlığı seçimleri ve kişiselleşen siyaset. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/gurcistanda-cumhurbaskanligi-secimleri-ve-kisisellesen-siyaset/1308860>. (Erişim Tarihi: 17.11.2020)
- Vasilyeva, N. (2020, 09 Ekim). Hopes rise of Nagorno-Karabakh truce after Russian-brokered peace talks. *The Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/10/09/hopes-rise-nagorno-karabakh-truce-russian-brokered-peace-talks/>. (Erişim Tarihi: 03.12.2020)
- Worldometer (2021, 12 Mayıs). Covid-19 coronavirus pandemic. <https://www.worldometers.info/coronavirus/> (Erişim Tarihi: 12.05.2021)

ÜNSAL DEMİRBAŞ*

2020'DE HINÇAK VE ASALA'YI HATIRLATAN ERMENİ STRATEJİSİ EKOLOJİK TERÖR

Giriş

Selçuk hükümdarı Çağrı Bey'le başlayan Türk-Ermeni teması sonrası Anadolu'ya giren Türk varlığı, Anadolu'nun pek çok köşesinde karşısında Ermeni halkını, bazı yerlerde ahali, bazı yerlerde ise yönetici olarak bulmuştur. XIV. yüzyıl itibariyle Ermeni kontrolünde olan neredeyse bütün topraklar Türklerin kontrolüne geçmişse de Bizans varlığı, yine Türk gücü tarafından ortadan kaldırılana dek, Ermeni toplumu dini olarak Bizans devletine kısmen bağlı kalmıştır. Fakat Gregoryen Ermeniler ise Bizans tarafından sürekli takibata maruz kalmış, çeşitli tehcir uygulamalarıyla yerlerinden oynatılmıştır.¹⁶⁰ Bu sebeple geleneksel Ermeni inancına sahip olan ekseriyet, Bizans yönetimine de tam anlamıyla tabi olmuştur denilemez.

Nihayet “zimmi hukuku” sayesinde rahat bir nefes alabilmiş olan Ermeniler, pek çok Hristiyan ekolünden ayrılan Gregoryen akidesini de ancak Osmanlı yönetimi sayesinde özgürce yaşayabilmişlerdir. Hatta Türklerle Ermenilerin yollarının ayrıldığı dönemde dahi bu zimmi hukuku varlığını göstermiş, Ermeni terör grupları, kilise binalarının dokunulmazlığı sayesinde, sahip oldukları silahları bu dini yapılarda saklayabilmişlerdir.¹⁶¹ Diğer Osmanlı azınlıkları gibi Ermeniler de zimmi hukuku çerçevesinde askerlikten muaf olmaları ile toplumsal enerjilerini farklı noktalara yönlendirerek ticaret ve zanaat erbabı olmuşlardır.¹⁶² Öte yandan eğitim, tıp gibi pek çok alanda söz sahibi olmuş olan Ermeni toplumu, Osmanlı devletinin yönetim kademelerine kadar yükselebilmiştir. Hatta Osmanlı tarihinde yeri çok önemli olan ve etkileri cumhuriyet Türkiye'sine kadar ulaşan 2. Abdülhamid'in annesi Tirimüjgan Sultan'ın da Ermeni kökenli olduğu iddia edilmektedir.¹⁶³

Fransız devrimi sonrasındaki milliyetçilik cereyanı 1800'lü yılların sonunda Anadolu Ermenileri'ne de tesir etmiş ve bu nokta ikili ilişkilere vurulan ilk darbe olmakla, Ermeni

---

* Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi. Ege Üniversitesi, Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dünyası Sosyal, Ekonomik ve Siyasal İlişkiler Anabilim Dalı.

¹⁶⁰Ersan, M. (2014). Türk-Ermeni İlişkileri (XI.-XIII. Yüzyıllar). *Tarihte Türkler ve Ermeniler*, 161-202. s.162

¹⁶¹Alizade, R. (2015). Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(5), 107-123. s.109

¹⁶²Güneş, A. (2005). Toplumsal bir zorunluluk: Bir arada yaşamak. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 89-103. s.97

¹⁶³Turan, M (2012 Mart 5) “Padişah Anaları!” <https://www.hurriyet.com.tr/padisah-analari-20056651>, [Erişim Tarihi, 30.04.2021].

toplumu, çeşitli dış desteklerin de garantörlüğünde ayrılıkçı örgütlenme faaliyetlerine başlamışlardır.¹⁶⁴

2020'DE HINÇAK VE ASALA'YI HATIRLATAN ERMENİ STRATEJİSİ: EKOLOJİK TERÖR

Takriben 500 yıl kadar süren ve hem farklı iki etnik yapı, hem de farklı iki din grubu olan Türk ve Ermenilerin bu ezber bozan olumlu ilişkileri, Osmanlı toplumunun Ermenileri “sadık millet” olarak nitelendirmesi noktasına kadar ulaşmıştır.¹⁶⁵ İki toplumun da kültürel tekamüllerinde yekdiğerine borçlu olduğu olguların varlığı kabul edilmelidir.

1800'lü yıllarda ortaya çıkan milliyetçilik cereyanından etkilenen pek çok azınlık halkların, mensubu buldukları çok uluslu devletlerin hasımları tarafından bir silah olarak kullanılmalrı, o günün popüler stratejisi olmuştur. Bu yöntemin bugün de yürürlükten kalktığını söylemek güçtür. 1881 senesinde kurulan Anavatan Savunucu Cemiyeti'ne bağlı 400 kişilik “partizan birlikleri” Anadolu ve Rusya Ermenilerinin farklı farklı örgütlerinin bir araya gelmesi ve düzenli olarak askeri eğitim almalarıyla teşekkül etmiş, Doğu Anadolu'da vuku bulan pek çok isyanda varlık göstermişlerdir. Bu görece dağınmık çete örgütlenmelerinin ardından “siyasi parti” adı altında örgütlenmiş Ermeni çeteleri, Anadolu, Rusya ve İran topraklarının bir kısmında meskûn Ermeni toplumunun bağımsızlığını hedef kabul ederek, pek çok isyan ve katliamda rol oynamışlardır.¹⁶⁶ Çarlık Rusya'sının Doğu Anadolu yürüyüşlerinde de Rus ordusundaki Ermeni kökenli asker sayısı 40.000'i bulmuştur.¹⁶⁷ Döneme bakıldığında, Ermeni terör faaliyetlerinin Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasına kadar sürdüğü söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde, Lozan Barışı sonrası noktalan Türk Ermeni çatışması, Kafkaslarda hızını kesmeyerek devam etmiş, 1923 tarihinde Azerbaycan Sovyeti'ne bağlı özerk bir yapı haline getirilen Dağlık Karabağ Özerk Oblastı'nın bu statüsü Ermenistan Sovyeti tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Nihayet 1988 senesinde Ermenistan tarafı bu terör faaliyetlerini sıcak savaşa dönüştürmüş ve 6 yıl süren sıcak savaş pek çok Azerbaycanlı sivilin de katliama tabi tutulmasıyla Ermenistan lehine sonuçlanmıştır.

---

¹⁶⁴**Doğan, O.** (2008). Ermeni Komiteleri Hinçak Ve Taşnaksütun. *Selçuk University Social Sciences Institute Journal*, 20.

¹⁶⁵**Doğan, O.** (2008). ERMENİ KOMİTELERİ HINÇAK VE TAŞNAKSÜTUN (Rus Adalet BakanıY. Muravyev'in Ermeni Komitelerine İlişkin Raporu). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 307-328.s.308

¹⁶⁶**Doğan, O.** (2008). ERMENİ KOMİTELERİ HINÇAK VE TAŞNAKSÜTUN (Rus Adalet BakanıY. Muravyev'in Ermeni Komitelerine İlişkin Raporu). *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 307-328.s.310-314

¹⁶⁷**Halil, B. A. L.** (2004). Brest-Litovsk Antlaşması'ndan Sonra Türkiye ve Ermeniler. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (5). s.30

Bu esnada cumhuriyet Türkiye'sini derinden sarsan bir başka Ermeni terör faaliyeti de 1975-1984 yılları arasında kendisini göstermiştir. ASALA adlı bu yapı, Beyrut'ta ilk defa adını duyurmuş olup, 21 farklı ülkede Türk diplomatlara ve ailelerine yönelik suikastlar gerçekleştirmiştir.¹⁶⁸ Öte taraftan Türk toplumu tarafından kanıksanan bu Ermeni terör faaliyetleri sonrasında, PKK terör örgütünün başındaki isim olan Abdullah Öcalan'ın asıl adının 'Artin Agopyan' olduğu iddiaları pek çok "popüler tarih" kitaplarında yer bulmuştur. 19 Aralık ile 26 Aralık 1978'de Kahramanmaraş'ta meydana gelen olaylarda başı çeken TİKKO, TKP-ML gibi terör örgütlerinin de bölgedeki provokatif faaliyetlerini Garbis Altinyan(Altinoğlu) adlı bir Ermeni militan tarafından yürütüldüğü basında ve mahkeme zabıtlarında yer almıştır.¹⁶⁹

Bilimsel veriler ve iddialar, Ermeni örgüt ve devletlerinin amaçlarına ulaşmak, intikam almak ve en nihayetinde belki de alışkanlık haline getirdikleri için terörün çeşitli türlerini bilinçli, örgütlü ve sistemli bir şekilde Türk varlığının hem resmi hem sivil unsurları üzerinde ve cihanşümül olarak uyguladıklarını ve Türk toplumunun da bunu kanıksayarak terörün her türünün içinde bir "Ermeni parmağı" aradığını göstermektedir.

Böylece Dağlık Karabağ'daki askeri ve demografik çatışmaların geçmişi sanıldığı gibi 27 yıllık değil, Çarlık yayılmacılığının bölge halklarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye başladığı tarih sayfalarına kadar götürülmelidir. Pek beğenilmeyen bir tabir olduğu halde "Azeriler" denilen bölge Türkleri ile Ermeni güçlerinin çatışmaları, arka planda emperyalist Rus devleti ile Anadolu Türk devletinin mücadelesi şeklinde 100 yılı aşkın bir süredir tekerrür edegelmektedir. Ermeni güçleri zaman zaman Taşnak, Hınçak gibi çetelerle varlık gösterirken, zaman zaman Rus ordusu içinde ayrı bir komite olarak bölgedeki faaliyetlerini sürdürmüştür. Sovyetler Birliği sonrasında ise, daha önceki küçük denemelerinden farklı olarak, dünyaca kabul görmüş bir devlet yapısı ortaya koyarak, bölgedeki askeri ve demografik değişim faaliyetlerini bu "meşru" şemsiye altında yürütmüştür. Fakat bu uzun sürecin, ilk defa olarak 2020 senesinde, Rusya'nın Ermenistan'ın arkasında nispeten durmamasıyla sekteye uğramış olduğu görülmüştür. Bu durum ise bölgedeki tartışmalı yapının, bir başka yapıya dönüşmesiyle sonuçlanmıştır.

6 haftalık yoğun çatışmalar, Rusya'nın garantörlüğünde, 10 Kasım 2020 tarihinde imzalanan Dağlık Karabağ Ateşkes Antlaşması ile son bulurken, anlaşma uyarınca Ermenistan tarafı, 15 Kasım 2020 tarihi itibarıyla Kelbecer ve Laçın bölgelerini Azerbaycan'a geri

¹⁶⁸TUNCER, A. S. ASALA ÖRGÜTÜ. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 118(233), 85-104. s.91

¹⁶⁹Şendiller, Ö. (2011). *Kanlı Oyun - Maraş Olaylarının Perde Arkası*. Ankara: Kitap Neşriyat Yayınları s.48

verecektir.¹⁷⁰ Ermenistan'ın yasadışı yerleşimcileri, Laçın'den 1 Aralık itibariyle çıkacaktır. Anlaşmanın uygulanması ve sürekliliği doğrultusunda, 5 yıl süreyle bölgede görev yapacak yaklaşık 2000 kişilik Rus barış gücü Stepanakert'te kontrol noktaları ve mevziler kurarak antlaşma maddelerinin yürütücü gücü olarak çalışma başlattı.¹⁷¹ Genelkurmay personeli Sergei Rudskoy'a göre, 11 Kasım tarihi itibariyle bu 2000 kişilik Rus gücünün 400 kadarı bölgeye ulaşmıştır. 16 Kasım itibariyle personel ve ekipmanların ulaştırılması için Rusya'nın bölgeye toplam 120 uçuş gerçekleştirdiği açıklanmıştır. Buna rağmen Türk-Rus ateşkes izleme merkeziyle ilgili ayrıntılar 13 Kasım'da Ankara'ya giden bir Rus heyetiyle Türk tarafının görüşmelerinden sonra, ancak netlik kazanmaya başlamıştır. 12 Kasım'da AFP'nin sorularını yanıtlayan Rus Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov, anlaşmaya göre bölgede Türk barış gücünün bulunmayacağını, Türk heyetinin sadece Azerbaycan kontrolündeki izleme merkezinde bulunacağını belirtmiştir.¹⁷² 30 Ocak 2021 tarihli habere göre ise, Türk ve Rus Ortak Gözetim Merkezi'nde, Türkiye'yi temsilen 1'i general olmak üzere 39 askeri personel göreve başlamıştır.¹⁷³

15 Kasım itibariyle ise Azerbaycan Cumhurbaşkanı yardımcısı Hikmet Hacıyev, Ermenistan'ın talebi üzerine, Kelbecer bölgesinin boşaltılması için anlaşmayla belirlenmiş olan tarihin, kötü hava koşullarından ve belirlenen sürenin tahliye için yetersiz oluşundan hareketle 10 gün daha ertelendiğini açıkladı. Ayrıca Kelbecer'i Ermenistan'a bağlayan sadece tek bir yolun olması da diğer koşullarla birleşince, tahliyeyi zorlaştırmaktadır.¹⁷⁴ Söz konusu yolun kapasitesinin ise oldukça düşük vaziyette olması, yasadışı Ermeni yerleşimcilerinin bölgeyi terk etmelerini güçleştirmektedir.¹⁷⁵

---

¹⁷⁰2020 Nagorno-Karabakh ceasefire agreement.

https://en.wikipedia.org/wiki/2020_Nagorno-Karabakh_ceasefire_agreement, [Erişim Tarihi, 12.11.2020].

¹⁷¹**TROIANOVSKI, A. ve GALL, C.** (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*.

<https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁷²**KRASILKINOV, S.** (2020 Kasım 16). Nagorno-Karabakh Briefing. *Themoscowtimes*. <https://www.themoscowtimes.com/2020/11/16/nagorno-karabakh-latest-updates-briefing-nov-16-a71883>, [Erişim Tarihi, 07.04.2021]

¹⁷³**İHA** (2021 Ocak 30). Türk ve Rus Ortak Gözetim Merkezi'nde görev yapacak Türk askerleri Azerbaycan'da. *Sözcü*. <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/turk-ve-rus-ortak-gozetim-merkezinde-gorev-yapacak-turk-askerleri-azerbaycanda-6235674/>, [Erişim Tarihi, 07.04.2021]

¹⁷⁴**HEINTZ, J.** (2020 Kasım 15) Azerbaijan delays takeover, denounces fleeing Armenians. *Apnews*. <https://apnews.com/article/peacekeeping-forces-azerbaijan-russia-vladimir-putin-armenia-07679eadaeb535be478331e6113463c9>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁷⁵**AL JAZEERA AND NEWS AGENCIES.** (2020 Kasım 15). Azerbaijan extends Armenian pullout deadline from Kalbajar. *Aljazeera*. <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/15/armenia-cedes-disputed-land-to-azerbaijan-after-peace-deal>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

Bölgedeki yasadışı Ermeni yerleşimcileri, bekleneneği üzere şahsi eşyalarının yanında, besi hayvanlarını, mobilyalarını kamyonlara yükleyerek, göç hazırlıklarına koyulmanın yanında, anlaşmanın açıklandığı salı sabahı pek çok Ermeni'nin ise evlerini ateşe verdikleri görüldü.¹⁷⁶ Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı İdaresi Dış Politika İşleri Daire Başkanı ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı yardımcısı Hikmet Hacıyev bu durumu “Ermeniler çevreye ve sivil yapılara zarar veriyor. Çevresel zarar ve ekolojik teröre son verilmelidir.” şeklinde değerlendirmektedir.¹⁷⁷ Bölgedeki Ermeni topluluğu bu eylemi yapmak için birbirini zorlarken, 53 yaşındaki Ermeni Ashot Khanesyan, Kelbecer’de inşa ettiği ve terk etmek üzere olduğu evini yakmaya, komşularının teşvik etmesine rağmen vicdanın elvermediğini söylemektedir. Yasadışı Ermeni yerleşimcilerinin, bölgeden ayrılırken elektrik hatlarını tahrip ettikleri, restoran, benzinlik gibi yapıları kullanılmaz hale getirdikleri görüldü. Bununla birlikte yol kenarlarında örgütlü bir ağaç kesimi gerçekleştirerek, elde ettikleri tomrukları da kamyonlara yükledikleri bildirildi. Kelbecer’de ise banka binalarında bulunan pencere, kapı gibi kullanılabilir bütün unsurları yerlerinden sökerek araçlara yükledikleri ve yine iç duvarları yıkarak, bu yapıları yeni yerleşimcilerin kullanamayacağı hale soktukları bildirildi.¹⁷⁸ Yine Azerbaycan tarafı bölgedeki yasadışı yerleşimcilerin evlerini yakarak “ekolojik terör” suçunu işledikleri için bir kınama mesajı yayınladı.¹⁷⁹ Halbuki Ermeniler tarafından yakılan bu evlerin aslında bizzat 1994 yılından sonra bölgeyi terk etmek zorunda bırakılan Azerbaycan Türklerinin evleri olduğu belirtilmektedir.¹⁸⁰

Öte yandan hem yasadışı yerleşimcilerin bölgeyi terk ederken yol açtıkları çeşitli altyapı sorunlarıyla birlikte, hem on yıllardır sınır bölgelerinin güvenliği için, hem de son gelişmeler üzerine yerleştirilen mayınlar, bölgeyi, Azerbaycanlı yerleşimciler için yaşanabilir olmaktan çıkarıyor. Azerbaycan lideri Aliyev, bölgeye göçecek Azerbaycanlı aileler için alt

---

¹⁷⁶AL JAZEERA AND NEWS AGENCIES. (2020 Kasım 15). Azerbaijan extends Armenian pullout deadline from Kalbajar. *Aljazeera*.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/11/15/armenia-cedes-disputed-land-to-azerbaijan-after-peace-deal>. [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

¹⁷⁷HEINTZ, J. (2020 Kasım 15) Azerbaijan delays takeover, denounces fleeing Armenians. *Apnews*. <https://apnews.com/article/peacekeeping-forces-azerbaijan-russia-vladimir-putin-armenia-07679eadaeb535be478331e6113463c9>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁷⁸TROIANOVSKI, A. ve GALL, C. (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*.

<https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁷⁹ASSOCIATED PRESS (2020 Kasım 15). Armenians burn their homes in 'ecological terror' as Azerbaijan forces prepare to move in. *Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/15/azerbaijan-hits-armenians-burning-homes-flee-conquered-territory/>, [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

¹⁸⁰AL JAZEERA AND NEWS AGENCIES. (2020 Kasım 15). Azerbaijan extends Armenian pullout deadline from Kalbajar. *Aljazeera*.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/11/15/armenia-cedes-disputed-land-to-azerbaijan-after-peace-deal>. [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

yapıyı yenileme ve bölgeyi mayınlardan temizleme sözü verdi. Hatta telekom firması Azercell de Şuşa'da 4G mobil ağ kurduğunu söyledi.¹⁸¹ Bölgede faaliyet gösteren bir mayın temizleme kuruluşu olan The Halo Trust'a göre, her ne kadar, mayınlar ve mayın gibi kullanılan çeşitli parça tesirli mühimmatların sokakta görünenleri temizlenmişse de halen bahçelerde ve çeşitli enkazların altlarında aktif vaziyette tehlike oluşturmakta olan binlercesi beklemektedir. Özellikle de çocukların dikkatini çeken pembe kurdeleli olanları ayrıca tehlike arz etmektedir.¹⁸² Türkiye'nin ürettiği ve Azerbaycan'a gönderilecek olan 20 adet uzaktan kumandayla kontrol edilen Mekanik Mayın Temizleme Teçhizatı'nın (MEMATT) da ilk sevkıyatı 4 Şubat 2021 itibariyle başladı.¹⁸³ Ermenilerin, tahribatta kendi evleriyle yetinmeyip; elektrik, telefon vs gibi sistemlerin altyapılarına da zarar verdikleri görülmüştür. Hatta bununla kalmayıp, yol kenarlarındaki ağaçları da kesip kamyonlara yüklerken de yine bölgeye dönecek olan Azerbaycanlıların bu ağaçları yakacak olarak kullanmalarını engellemek için bu faaliyeti yürüttüklerini ifade etmektedirler.¹⁸⁴

Ermenistan'ın da bölgede oluşturulacak yeni demografik yapıya dair kaygıları dillendirilmeye başlanmıştır. Ermenistan dışişleri bakanlığı ise Şuşa şehrindeki Ghazanchetsots Katedrali'nin tahrip edildiğini iddia ederek, bu eylemi "rezil" ifadesiyle kınadı. Bakanlığın iddiasına göre Azerbaycan güçlerinin şehri ele geçirmesinin ardından kilisenin duvarları vandallar tarafından tahrip edilmiştir. Fakat Azerbaycan başkanı İlham Aliyev, ateşkesin garantörü ve bölgeye 2000 kişilik barış gücü gönderen Rus lider Vladimir Putin'e, Hristiyan kiliselerin korunacağına dair teminat vermiştir. Ayrıca Azerbaycan Hristiyanları bu yapıları ziyaret edebilecektir.¹⁸⁵ Buna rağmen Azerbaycan kontrolü, başta 9. asra tarihlenen Dadivank manastırı olmak üzere, Ermenilere ait kültürel ve dini mekanlarının kaderiyle ilgili yaygın bir endişeyi de beraberinde getirmiştir. Her ihtimale karşı Ermeniler kilise yapılarından da alabildikleri her şeyi kamyonlara yükleyip götürmüşlerdir. Hatta bazı mezarların aynı

---

¹⁸¹KRASILKINOV, S. (2020 Kasım 16). Nagorno-Karabakh Briefing. *Themoscowtimes*. <https://www.themoscowtimes.com/2020/11/16/nagorno-karabakh-latest-updates-briefing-nov-16-a71883>, [Erişim Tarihi, 07.04.2021]

¹⁸²CONNELLY, A. (2020 Kasım 5). The humanitarian fallout of the Nagorno-Karabakh conflict. *The new humanitarian*. <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2020/11/5/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-conflict-humanitarian-impact>, [Erişim Tarihi, 11.04.2021]

¹⁸³ERİM, O. B. (2021 Şubat 4). MEMATT'ların ilk partisi Azerbaycan'a sevk edildi. *Qirim Haber Ajansı*. <https://qha.com.tr/haberler/guvenlik/memattların-ilk-partisi-azerbaycana-sevk-edildi/299998/>, [Erişim Tarihi, 11.04.2021]

¹⁸⁴TROIANOVSKI, A. ve GALL, C. (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*. <https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁸⁵HEINTZ, J. (2020 Kasım 15) Azerbaijan delays takeover, denounces fleeing Armenians. *Apnews*. <https://apnews.com/article/peacekeeping-forces-azerbaijan-russia-vladimir-putin-armenia-07679eadaeb535be478331e6113463c9>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

kaygılarla açıldığı da söylenmektedir.¹⁸⁶ Başrahip Hovhannes Hovhannisyanyan, 1993 yılında bölgeye ilk geldiklerinde de bu manastırı sığır çiftliğine dönüştürülmüş olarak bulduklarını iddia etmektedir. Yine yukarıda değinilen yapıyı korumak adına, gözlem noktalarından birinin de Dadivank'ta kurulmasını sağlamışlardır. Bölgeyi terk eden yasadışı yerleşimcilerin ayrılmadan önce manastırı son bir kez dua ve yeni doğanları vaftiz ettirmek için doldurdukları görülmüştür.¹⁸⁷ Buna mukabil, Azerbaycan tarafı da yasadışı Ermeni yerleşimcilerini, Dağlık Karabağ'ı kontrol ettikleri yıllar boyunca, Müslüman mekanları çiftlik hayvanları için ahır olarak kullanmakla suçlamaktadır.¹⁸⁸

Bölgeden ayrılan yasadışı Ermeni yerleşimcileri ise Ermenistan'daki arkadaşları ve aileleri tarafından ağırlandırmakta, bu göçmenlerle ilgili Ermenistan hükümetinin alacağı tedbirler ise merak konusu olmaktadır.¹⁸⁹

Sürecin başından itibaren bölgeden sağlanan ve sürekli güncellenen bilgiler, süreçle ilgili çözülmesi gereken pek çok problemin olduğunu göstermektedir. Bu problemlerden biri bölgeden ayrılan yasadışı Ermeni yerleşimcilerin yeniden iskan ve istihdamıdır. Bir diğer problem, yıllar sonra yurtlarına kavuşacak olan Karabağ Türklerinin iskân ve istihdamı ve bunun öncesinde bölgede yapılması gereken altyapı ve güvenlik çalışmalarının ivedi şekilde halledilmesinin gerekliliğidir. Uzun vadede ortaya çıkması beklenebilecek problemlerin temel kaynağı ise Azerbaycan ve Ermenistan toplumları arasındaki köklü düşmanlığın, yeni süreçle daha da belirginleşmesidir. Erivan'da bulunan Cumhuriyet Meydanı'ndaki dev ekrandan Ermeni halkına izletilen görüntülerde bir askerın "Kırılan her pencere için, yıkılan her ev için evlerinize gireceğiz, size uykuyu haram edeceğiz." şeklindeki konuşması bu nefreti özetler niteliktedir.¹⁹⁰ Bu türden nefret söylemleri, geçmişinde Taşnak, Hınçak, Asala gibi birbirinden

---

¹⁸⁶AL JAZEERA AND NEWS AGENCIES. (2020 Kasım 15). Azerbaijan extends Armenian pullout deadline from Kalbajar. *Aljazeera*.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/11/15/armenia-cedes-disputed-land-to-azerbaijan-after-peace-deal>, [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

¹⁸⁷TROIANOVSKI, A. ve GALL, C. (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*.

<https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁸⁸HEINTZ, J. (2020 Kasım 15) Azerbaijan delays takeover, denounces fleeing Armenians. *Apnews*. <https://apnews.com/article/peacekeeping-forces-azerbaijan-russia-vladimir-putin-armenia-07679eadaeb535be478331e6113463c9>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

¹⁸⁹CONNELLY, A. (2020 Kasım 5). The humanitarian fallout of the Nagorno-Karabakh conflict. *The new humanitarian*. <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2020/11/5/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-conflict-humanitarian-impact>, [Erişim Tarihi, 11.04.2021]

¹⁹⁰TROIANOVSKI, A. ve GALL, C. (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*.

<https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

farklı yöntemlerle terör faaliyetleri yürütmüş bir geleneğin yeniden bu türden terör yöntemlerini benimseyebileceği korkusunu yaratmaktadır.

Ayrıca anlaşmanın imza edildiği günün sabahından başlamak üzere Ermenistan'dan gelen haberlerde “protesto”, “darbe”, “başbakana suikast”, “başbakanın istifası”, “devlet binalarının basılması”, “muhaliflerin tutuklanması” gibi başlıklar dikkatleri çekmiştir. Ermenistan'da oluşan bu istikrarsız ortam, Rusya'nın dini ve tarihi işbirliklerini göz ardı ederek desteğini daha istikrarlı olan yapılara yöneltmiş oluşunu daha anlaşılır hale getirmektedir.

Sonuç olarak, bu bölgede yeni dünyada örneğine az rastlanır türden bir demografik değişim yaşanmıştır. Belki Türk-Yunan mübadelesi ile kıyaslanabilecek bu manzaraların bu dönemde tekrar etmesi sosyoloji ve tarih gibi sosyal bilimler için zengin veriler ihtiva edecektir. Fakat bütün bu bilimsel romantizm bir yana bırakılacak olursa, 100 seneyi aşkın süredir bölgede yaşanan düşmanlığın, çatışmaların, ölümlerin ve psikolojik travmaların son bulabilmesi için bölgedeki “üst aklın” daha kalıcı çözümler geliştirmesinin gerekliliği açıktır. Bu bağlamda bölge için geliştirilen çözümlerin kalıcı olmasının, Türkiye ve Rusya arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilip, istikrarlı hale getirilmesiyle paralellik gösterdiği ise tarihi verilerle sabittir.

SONUÇ

Bizans devletinin Türkler tarafından tamamen yok edilmesinden, 1800'lü yılların son yarısına kadar süren olumlu, verimli ve saygın ilişkilerin akabinde, yükselen milliyetçilik akımına kapılan Ermeni varlığı, Osmanlı toplumuyla yollarını ayırmak istemiş, bu uğurda her türlü tedhiş ve kıtal faaliyetini mubah saymıştır. Ayrıca Osmanlı Anadolu'sunun bir kısmını işgale niyetlenmiş olan Çarlık Rusya'sına da bu niyetini uygularken lojistik ve askeri destek sağladığı bilinmektedir.¹⁹¹

Bu süreç sonrasında özellikle de Anadolu'nun doğu kesimlerinde ve Kafkasya'nın güneyinde Ermeni toplumuna karşı, yine toplumsal bir tepki oluşmuş ve kalıcı hale gelmiştir. Milliyetçilik, kökten-dincilik, sosyalizm gibi birbirinden farklı ideolojilerle ortaya çıkan her Ermeni örgütü doğrudan Türk varlığını hedef almıştır. Ayrıca bu faaliyetler kimi zaman askerleri, bürokratları hedef alırken, kimi zaman ise doğrudan sivil halk kitlelerine yönelik kıtal ve tedhiş faaliyetleri yürütmüştür. Ayrılcı Ermeni örgütlerinin terörist taktik çeşitliliğine ‘2. Dağlık Karabağ savaşı’ denilen ve Türklerin on yıllar sonra kaybettikleri toprakları geri almasıyla sonuçlanan süreç sonrasında ortaya koydukları “ekolojik terör” de eklenmiştir. Bu

---

¹⁹¹ Altıntaş, A. (2005). Osmanlı İmparatorluğu'nun Tehcir Kararı Alması ve Uygulaması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 77-99 s.80

geniş terör yelpazesi gölgesinde, bu faaliyetlerin karşısında olan Ermenistan, Türkiye ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki Ermenilerin de toplumdan soyutlanma, güvenlik ve prestij kaybı gibi sorunlarla karşılaşması kaçınılmazdır.

Problemin çözümü için ise küresel aktörlerin, Türkiye ve Rusya'nın yanında, tüm bu terör faaliyetlerinin karşısında olan Ermenistan Ermenilerinin ve Ermeni diasporasının da bir an önce harekete geçmesi gerekmektedir. Küresel bir yalnızlığa sürüklenen İran ile Ermenistan arasında var olan ve sürekli gelişen olumlu ilişkiler, Ermenistan'ın da küresel bir yalnızlığa sürükleneceğinin sinyallerini taşıırken, Ermeni halkı ve diasporası, Türkiye'nin doğusunu ihtiva eden "Batı Ermenistan" söylemini de gözden geçirmelidir.¹⁹²

Tarihi ve sosyolojik özellikleri bir kenara bırakılacak olursa, Dağlık Karabağ özelinde değerlendirdiğimiz Türk-Ermeni demografik değişimlerinin ve Türk-Ermeni çatışmalarının, geçtiğimiz asrın bir fenomeni olmakla "çağdışı" denilebilecek, yeni dünyada belki tek örneğine bölgede rastladığımız teo-stratejik özellikler taşıyan bir fenomen olması bağlamında, "küresel güçlerin" bu konuda kalıcı çözümler için bir an önce adım atması iktiza etmektedir. Aksi halde Rusya gibi güçlerin yanında birkaç Avrupa devletinin de sıcak savaşta Ermenistan'ın yanında yer alması "post modern Haçlı Seferi" olarak tanımlanabilecek ve bu durum 15 sene sonra nüfusunun %30'unun Müslümanlardan müteşekkil olacağı iddiaları dile getirilmeye başlanan Rusya'nın güvenliğini tehdit eder hale gelecektir.¹⁹³

---

¹⁹²**KELKİTLİ, F. A.** (2013). Soğuk Savaş Sonrası Ermenistan-İran İlişkileri: Gelişen ve Derinleşen Bağlar. *Ermeni Araştırmaları*, (46), 129-142. s.130

¹⁹³**Cura, A.** (2019 Mart 04). Rusya'da 15 yıl sonra nüfusun yüzde 30'u Müslümanlardan oluşacak. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusyada-15-yil-sonra-nufusun-yuzde-30u-muslumanlardan-olusacak/1409126>. [Erişim Tarihi: 2.5.2021]

KAYNAKÇA:

AL JAZEERA AND NEWS AGENCIES. (2020 Kasım 15). Azerbaijan extends Armenian pullout deadline from Kalbajar. *Aljazeera*.

<https://www.aljazeera.com/news/2020/11/15/armenia-cedes-disputed-land-to-azerbaijan-after-peace-deal>, [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

ALİZADE, R. (2015). Ermeni Terör Faaliyetlerine Dair. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 2(5), 107-123.

ALTINTAŞ, A. (2005). Osmanlı İmparatorluğu'nun Tehcir Kararı Alması ve Uygulaması. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 77-99

ASSOCIATED PRESS (2020 Kasım 15). Armenians burn their homes in 'ecological terror' as Azerbaijan forces prepare to move in. *Telegraph*. <https://www.telegraph.co.uk/news/2020/11/15/azerbaijan-hits-armenians-burning-homes-flee-conquered-territory/>, [Erişim Tarihi, 10.04.2021]

CONNELLY, A. (2020 Kasım 5). The humanitarian fallout of the Nagorno-Karabakh conflict. *Thenewhumanitarian*. <https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2020/11/5/nagorno-karabakh-armenia-azerbaijan-conflict-humanitarian-impact>, [Erişim Tarihi, 11.04.2021]

CURA, A. (2019 Mart 04). Rusya'da 15 yıl sonra nüfusun yüzde 30'u Müslümanlardan oluşacak. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusyada-15-yil-sonra-nufusun-yuzde-30u-muslumanlardan-olusacak/1409126>. [Erişim Tarihi: 2.5.2021]

DOĞAN, O. (2008). Ermeni Komiteleri Hınçak Ve Taşnaksütun. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 20.

ERİM, O. B. (2021 Şubat 4). MEMATT'ların ilk partisi Azerbaycan'a sevk edildi. *Qirim Haber Ajansı*. <https://qha.com.tr/haberler/guvenlik/memattların-ilk-partisi-azerbaycana-sevk-edildi/299998/>, [Erişim Tarihi, 11.04.2021]

ERSAN, M. (2014). Türk-Ermeni İlişkileri (XI.-XIII. Yüzyıllar). *Tarihte Türkler ve Ermeniler*, 161-202.

GÜNEŞ, A. (2005). Toplumsal bir zorunluluk: Bir arada yaşamak. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 89-103. s.97

HALİL, B. A. L. (2004). Brest-Litovsk Antlaşması'ndan Sonra Türkiye ve Ermeniler. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (5). s.30

İHA (2021 Ocak 30). Türk ve Rus Ortak Gözetim Merkezi'nde görev yapacak Türk askerleri Azerbaycan'da. *Sözcü*. <https://www.sozcü.com.tr/2021/gundem/turk-ve-rus-ortak->

[gozetim-merkezinde-gorev-yapacak-turk-askerleri-azerbaycanda-6235674/](#) , [Erişim Tarihi, 07.04.2021]

HEINTZ, J. (2020 Kasım 15) Azerbaijan delays takeover, denounces fleeing Armenians. *Apnews*.

<https://apnews.com/article/peacekeeping-forces-azerbaijan-russia-vladimir-putin-armenia-07679eadaeb535be478331e6113463c9>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

KELKİTLİ, F. A. (2013). Soğuk Savaş Sonrası Ermenistan-İran İlişkileri: Gelişen ve Derinleşen Bağlar. *Ermeni Araştırmaları*, (46), 129-142.

KRASILKINOV, S. (2020 Kasım 16). Nagorno-Karabakh Briefing. *Themoscowtimes*.
<https://www.themoscowtimes.com/2020/11/16/nagorno-karabakh-latest-updates-briefing-nov-16-a71883>, [Erişim Tarihi, 07.04.2021]

TROIANOVSKI, A. ve GALL, C. (2020 Kasım 16). After War Between Armenia and Azerbaijan, Peace Sees Winners and Losers Swap Places. *Nytimes*.

<https://www.nytimes.com/2020/11/15/world/europe/azerbaijan-armenia-nagorno-karabakh.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article>, [Erişim Tarihi, 08.04.2021]

TUNCER, A. S. Asala Örgütü. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 118(233), 85-104. s.91

ŞENDİLLER, Ö. (2011). *Kanlı Oyun - Maraş Olaylarının Perde Arkası*. Ankara: Kitap Neşriyat Yayınları

TURAN, M (2012 Mart 5) “Padişah Analari!” <https://www.hurriyet.com.tr/padisah-analari-20056651>, [Erişim Tarihi, 30.04.2021].

WIKIPEDIA “2020 Nagorno-Karabakh ceasefire agreement”

https://en.wikipedia.org/wiki/2020_Nagorno-Karabakh_ceasefire_agreement, [Erişim Tarihi, 12.11.2020].